

MARCI MARVLI OPVS DE RELIGIOSE

MARVLI OPVS DE RELIGIO-
se uiuendi institutione per exempla, ex ue-
teri nouoque testamento collecta: ex auto
ribus quoq; diuo Hieronymo presbyte-
ro, beato Gregorio Pont. Max. Eusebio
Cæsarieñ episcopo, Iohanne Cassia-
no eremita, nonnullisque alijs,
qui uitas conscripsere
sanctorum.

¶ Apud sanctam Coloniam. Anno
M. D. XXXI. Mense
Ianuario.

REVERENDO IN CHRISTO PAtri Hieronymo Cippico diuini humaniq; iurisconsulto, Canonico & Archidiacono metropolitanæ Spalatensis ecclesiæ dignissimo Marcus Marulus S. P. D.

Vod fecere quidam historias euoluendo gentilium, idē tentare mihi venit in mentem vitas lectitanti sanctorum. vt scilicet inde exempla traherem virtutum, imitandaque proponerem iis qui & ipsi sancti esse percupiunt. Quum præsertim natura comparatum sit, vt humanus animus ad duriora subeunda negotia magis moueatur exemplo. q̄ institutione atq; præceptis. Quisque enim ei operi libentius, confidentiusque sese accingit, quod ab altero factitatum, q̄ quod suasum agnoscit. Nemo fere paupertatem, humilitatem, castitatem, vigilias, ieiunia, reliquasque corporis fatigationes, etiamsi omnes homines ea magnificarent, obseruare animum induxisset, si nullus reperiretur, a quo ante obseruata fuissent. Atque aliquis tanto oneri nullius vires sufficere ratus hortatoribus diceret, Hypocritæ, vt quid humeris meis imponitis, quod ipsi ne digito quidem attingere vultis? Audio monitores, non video operatores: facite ipsi prius quod præcipitis, ne tam difficile factu quā videtur putem, & facienti æque atque asseritis, profuturum credam. Nisi verbis facta respōdere in vobis perspexero, non consuli mihi, sed illudi arbitrabor. Hinc quidem satis patet vir egregie, & in Christo reuerende Hieronyme, quātum debeamus illis qui primi ita eiusmodi virtutes coluerunt, vt cæteris ad easdem capessendas aditum aperirent, suoque exemplo ostenderent, qua ratione, quibusq; artibus veram gloriā sibi parare possent. Neq; ea in re ego (vt multi) priscos illos, vel Romanos, vel Græcos, vel alios inanium deorū cultores valde miror, in quibus nihil perfectum esse potuit, viam veritatis ignorantibus: sed Iudæos primum, deinde nostros, i. Christianos, qui soli deo credentes, neq; impossibile

factu esse duxerunt quod ille præciperet, neq; implere dubitarunt. Sequantur igitur qui volent, Catones, Scipiones, Fabricios, Camillos, imitentur Socratem, Pythagoram, Platonem, reliquosq; humanæ sapientiæ pfessores. Nos patriarcharum, patrumq; & prophetarũ, nos Christi & apostolorum, nos vtriusq; testamẽti sanctorum gesta, moresq; perpendere & æmulari studeamus, vt beatitudinis æternę pręmia, q̃ ipsi adepti sunt, adipiscamur. At illos om̃ino relinquamus, qui omnem industriam in captanda hominum gloria, omnem laborem conferentes, & a vera sapientia aberrantes, in tenebris erroris desperiere. Iter enim quod ad beatitudinẽ tenderet, sibiipsimet constituere conati sunt, & monstratum ab ipso beatitudinis autore, & largitore deo, non peruiderunt. Ideoque mentis hallucinatione elusi, nequiuerunt eo peruenire quo volebant. Hi vero quibus curæ fuit, diuinis potius quam humanis niti doctrĩnis, & philosophiam non terrenam, sed quæ de cælo lapsa est, sequi atque amplecti, in cælum vnde illa erat, ascenderunt. Neq; enim errare poterant, eo viam docẽte, qui solus nec fallit, nec fallitur vnquam. Quamobrem ipsam quoq; hominum gloriam repudiando fugiendoq; compararunt. Et longe quidem ampliorem, q̃ illi qui quæsiere. Quamuis enim istos popularis auræ venatores magnope mirata sit vetustas, multo magis nostros nunc vniuersa celebrat ecclesia, nullo nõ die in p̃coniis laudibusq; ipsorum occupata, quos in cœlestibus habitaculis cum deo viuere minime dubitat. Ita fit, vt & illic inter angelos beati, & hic inter nos magni præclarique habeantur. His aræ templaque dicata sunt, horum vbique imagines erectæ, horum acta dictaque ab omnibus per orbem prædicantur, ab omnibus extolluntur, horum ossa in terra honorantur, in cœlo animæ exultant, horum non sine multo mentis stupore, tum vetera, tum noua enarrantur miracula, vtpote omnem naturæ vim atque modum supergressa. Iam primum quod ad vitæ probitatem spectat, quę tanta vnq̃ constantia, fides, temperantia, animi magnitudo, iusticia, mansuetudo, misericordia, liberalitas in vllis fuit,

quanta in istis extitit? Nullis tyrannorum cedere minis vt obedirent deo, nullis largitionibus corrumpi, nullis voluptatum illecebris deliniri potuerunt, & dum pro veritate starent, horrenda supplicia, mortem'que ipsam contempsere. Pro illorum a quibus cędebantur salute deo supplicabant, ignoscere quam vlcisci iniuriam, & aduersus capitales inimicitias beneficijs certare, quam vindictam appetere malebant. Adhæc alij in virginitatis, alij in castitatis continentiæ'que proposito perpetuo permansere. Possessiones, opulētaque patrimonia, totū denique peculiū suum, vt egestati subuenirent alienæ, prodegerunt: semper luxuriæ pietatem, diuitijs paupertatē preferentes, vt terrenis expediti rebus, cælestes facilius capere possent. Nulli denique labori pepercerunt, quo se deo inseruire existimarent. Proinde tanti apud illū fuere, vt potestatem eis daret curandi oēm languorem, mortuos ad vitā reuocandi, mysteria intelligēdi, futura diuinandi, dęmonijs imperandi, & quæ nemo hominum facere potest (nisi cum eo deus fuerit) faciendi. Taceatur igitur opulentissimorum quondā regum potentia, fortissimorūque virorū robur, plus pauperculi nostri potuerunt. Taceat philosophorum acumen, soli ij qui deo credidere, veritatē inuestigarunt. Obmutescat vtrorumque gloria, splendidiorē perenniorē'que, & cuius neque magnitudinē comprehendere, neque longitudinē metiri possumus, Christi serui consequuti sunt. Itaque non temere solos imitandos cūctis præponimus, quos etiam cunctis merito preferendos censemus. Istas igitur nostras de illis qualescunque lucubrationes, o oīm amicorum meorum optime, oī'que honore & amore pariter prosequende, tibi nunc muneri mitto, tibi lubenter offero, tum quod sciam nihil abs te crebrius in manu sumi solere, auidius'que lectitari, quam scripta illa quæ ad dei sanctorum'que eius laudē edita sunt: tum quia pro summa tua erga me beneuolentia, innumerisque beneficijs cumulatiorem tibi gratiam me referre posse non sperē. Leges in ijs fortasse, quæ sæpe alibi legisti, at plus aliquid oblectationis capies, cum singula singulis virtutū generibus nō incongrue (vt reor) accommodata: & quæ apud autores effuse sparsimque referūtur, in ordinem collecta, in compendiūque redacta,

ac etiam (vt confidenter loquar) magis argutule prolata inspexeris atque consideraris. Plurimorum quidem actiones, operaque ad unum citantur documentum: genera autem documentorum capitulatim digesta tituli indicant. Multis in locis idem repetitur exemplũ, cum idem interdum multis conueniat ob cognationem, affinitatemque virtutum. Si quid in ijs disponendis, explicandis, differendisve a me erratum deprehenderis: oro tuæ incudi redde, tuam limam adhibe, & castigando poliendoque effice, vt munusculum hoc meum nõ tam donatore quam acceptatore dignum esse videatur, per te publicum recipiat, per te in aliorum manus venire ne formidet, per te neque in circo consistere, neque in medium prodire theatrum quicquam dubitet. Nullos liuoris morsus, nullum sibilum verebitur, si prius plausum meruerit tuum. Et quis enim reprehendere opus audebit, cui tu summam manum imposueris? Qui & ingenio, & eloquentia præstas, & humani diuinique iuris scientia excellis, & ecclesiastica dignitate non parũ emines, & antiquæ Cippicæ domus claritate fulges, generisque nobilitatem animi virtute superas, quem denique omnes, summi, medij, infimi amant, obseruant, venerantur. Aut si prorsus nihil est vsque adeo ex omĩ parte absolutum, vt malignorum hominum inuidiam vitare queat, & ædificantibus muros Ierusalem deesse non possit Sanaballath subsannator, satis mihi erit hęc quæ a me conscripta sunt, tibi tuique simillimis non displicuisse. Interim deum & dominum nostrum Iesum Christum deprecabor, vt sicut sanctis suis ad sequendũ se opitulatus est, ita ad ipsos imitandos adsit nobis. Quo tandem exanclatis vitæ huius laboribus, cum ijsdem in illo ineffabili diuinitatis eius recepti sinu quietis æternæ fructum capiamus: Vale.

LIB. PRIMVS.

LIB. SECVNDVS

LIB. TERTIVS.

LIB. QVARTVS.

¶LIB. QVINTVS

¶LIB. SEXTVS

CARMEN HYERONYMI MACARELLI Archipresbyteri Traguriensis.

Marulus hic profert sanctorum exempla virorum,
Per quæ iter in cœlum cuiq; patere queat.
Attamen ille suos mores, exemplaq; vitæ
Non profert, cunctis quæ referenda forent.
Nam quis eo melior? quis vita sanctior omni?
Cui tantus veræ religionis amor?
Deniq; quisquis eum factis imitabitur, hic se
Ad superos recta nouerit ire via.
Dalmatiæ tellus tali se iactet alumno.
Ciue suo antiquum gaudeat Aspalatum.

MARCI MARVLI OPVS DE RELIGIOSE VIuendi institutione per exempla, ex veteri nouoq; testamento collecta: ex autoribus quoq; diuo Hierony. presbytero, beato Gregorio Pont. Max. Eusebio Cæsariensi episcopo, Iohanne Cassiano eremita, nonnullisq; aliis, qui vitas conscripsere sanctorum.

OPERAE PRETIVM mihi visum est, quædam quæ de diuinis hominibus in historiis ecclesiasticis diffusius narrata sunt, carptim collecta breuiter describere, vt propositis euangelicarum virtutũ, id est, Christianę perfectionis exemplis, & me desidia adhuc torpentem excitarem, & alios excitatos alacresq; ne lassescerent, magis animarem: alios vero etiam redderem cautiores, ne tametsi boni sanctiq; sint, facile de se popularibus auribus credant. Quam enim periculosa sit humilibus Christi seruis mortalium laudatio, tunc plane intelligent, cum relatu legerint, non aliam ob causam quosdam reliquisse monasteria, vastasq; penetrasse solitudines, annosq; plurimos feris tantum peruias habitasse terras. Tu igitur cuius nutu cuncta reguntur fautor mihi adsis deus. Dictantem inspires, scribẽtem adiuues, ingenium, vba, manum, calamum ita moderare, vt nusquam ab eo quod tibi placitum fuerit, declinasse me argui possim. Tuq; fili dei deus Christe, mentem animumq; eorum qui hæc legent, tua gratia sic penitus cõfirmes, vt istos sectatores tuos æmulari cupiant pariter & possint, atq; ad tui solius cultum inflammati, iisdem tandem vestigiis ad te perueniant, quibus illi peruenere. Sed quñ iis qui te sequi volunt, dimittenda esse primum omnia pcepisti, ab illis potissimum qui ingentioribus se abdicarunt bonis, dicendi initium capiamus: vt & qui pari fortunarum copia perfruuntur, in promptu habeant quos imitentur, & qui tenuiores diuitias possident possede- Marc. 19 Lucæ. 14

runtve, eas vel erogare, vel iam erogasse pro tui nominis amore minus grauari possint.

De terrenis bonis contemnendis propter Christum. Cap. I.

Mat. apo. Bart. apo. IAm primum vt a qbus ecclesiæ Christianæ iacta sunt fundamenta, ab his & operis nostri cudatur exordium, Matthæus publicanus statim vt a Christo vocatus est, telonium derelinquens, pecuniosis vectigalibus præposuit apostolicę conuersationis nuditatem. Bartholomæus quoq; Syriæ regum origine clarus, non est dedignatus in piscatorum numero haberi, vt placeret Christo: & cælestis regni spem animo concipiens, seruire maluit in terra, quam imperare, & persecutiões pati, quam seculi honoribus perfrui.

Apostoli. ¶Omitto nunc alios huius ordinis viros, non quia in contemnendis rebus minus constantes fuerint: sed quia & ante apostolatum humiles, inopesq; extitisse apparet, stulta tunc & infirma deo eligente, vt sapientia fortiaq; confunderet. Quamuis verissimum sit eos quoq; non minus multa reliquisse, qui sibi nihil reseruauerint. Hinc est quod tantum piscatoriam nauim, & quæ resarciebant retia dimittentes, audacter proloquuntur: Ecce dimisimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis pręmii? Et Matth. 19. responsum merentur accipere domini dicentis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel: & omnis q reliquerit domum, vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Mar. mag Martha. Lazarus ¶Cuius quidem pollicitationis, tum fide certi, tum magnitudine accensi, Maria, Martha, & Lazarus cum inter se partiti essent hæreditatem, Mariæq; Magdalum oppidum, Marthæ Bethania, Lazaro pars vrbis Hierusalem

sorte obuenisset, omnibus post ascensum domini distractis ac diuenditis, pecuniam ad pedes apostolorum proiecere in terram, vt corda erigere possent in cælum, quo Christum iam præcessisse conspexerant. Hunc morem sedulo a fidelibus ea tempestate obseruatum, Lucas in apostolorum Actis testatur, dicens: Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, possessiones & substantias vendebant, & diuidebant illa, prout cuiq; opus erat. Et iterum: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et paulo post: Possessores agrorum aut domorum vendentes, afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuiq; opus erat. Subiungit etiam Iosephum Barsabam cognominatum, agrum quem habebat vendidisse, pecuniamq; apostolorum conculcandam pedibus apposuisse, vt scilicet ea contempta agrum sibi illum de euangelio parare posset, in quo absconditus est thesaurus regni cælorum. Nunc qui deinde horum vestigia sunt sequuti ordine referamus.

Fideles Actuum

Ibidem

Iosephus Barsaba

¶Gregorius antequam pontifex, vrbis Romæ senator erat, neque diuitijs minus quam nobilitate potens, in Cicilia sex monasteria sua impensa construxit, Romæ vnum, paternas, auitasque ædes in illud cummutans, in quo se quoque ipsum conferens, viritimque indigentibus dispertito, quicquid bonorum reliqui fuerat, ex nobili humilis, ex diuite pauper factus, monachi vitam duxit, donec communi patrum, populique consensu, ad pontificale culmen vel inuitus meruit permoueri, multo gloriosius a domino promouendus in cælum, pro cuius amore dilargitus fuerat terrena.

Greg. p

¶ Eadem cupiditate in distribuendis opibus ardens Nicolaus Myrææ vrbis episcopus, cum Pataræ Lyciæ oppido patri matriq; vnicus esset, eique hæreditas satis ampla, satisq; cõmoda obuenisset, nihil prius aĩo agitasse di

Nico. ep.

quam quo pacto distractis in pauperum alimenta rebus expeditius, liberiusq; soli deo obsequeretur, atq; deseruiret. Hinc illud memoratu dignissimum. Quod dum vicinus quidam vrgente in scelus inopia, prostitutis trium natarum corporibus victum sibi quærere decreuisset, ille accedens domui eius nocte intempesta, vt eleemosyna in occulto fieret, tãtum auri per fenestram iniecit, vt & inde virgines honeste locarentur, & pater ipse in spem sustentandi se non iniquam simul deueniret. Nicolao vero quoniam bona sua prudenter dispensauerat, ecclesiastica credita sunt, & in episcopum Myrææ diuinitus est electus. Ac post breuissimos vitæ huius labores, ad æternam vocatus est quietem, dicẽte domino: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.

[M]atth. 25.

[A]braam [er]emita.

¶ Abraam quoq; ægyptius non minus grandem (iam defessis ætate parentibus) hæreditatem mox aditurus non expectauit, sed vt erat nudus, discedens in solitudine sibi cellam constituit. Deinde illis vita defunctis, cum ad capiẽdum tantarum opum patrimonium vocaretur, tanti illud fecit vt loco pedem non efferret. Porro p procuratorem ita egit, ne quid sibi reliquũ foret, sed rebus diuenditis, pecunia omnis mendicantium turbæ, viduisq; & pupillis diuideretur. Igitur diuitias & cum non haberet cõtempsit, & cum haberet ne respexit quidem, sed alteri dilargiendas cõmisit, maiores diuitias existimans Christi paupertatem.

[H]ilarion [a]bbas.

[L]ucæ. 14.

¶ Hilarion palæstin⁹ (sicut de illo diuus Hieronymus literis commendauit) parentibus defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino reseruans, dominicæ sententiæ memor dicentis: Qui non renuntiauerit omnibus quæ habet, non potest meus esse discipulus. Erat autẽ annorum. xv. cum sic nudus & armatus in Christo solitudinem ingressus est, sacco tantum & pelliceo pallio membra coopertus.

[B]enedict. [A]bbas.

¶ Benedictus vero ille abbas, qui viuendi formulas (quas nunc plærunq; sequuntur monachi) scriptas edi-

dit, a parentibus ex Nursia Romam ad excolendum liberalibus disciplinis ingenium missus, impubis adhuc ac pene puer, altius quàm ea consueuit ætas diuinitus inspiratus, cogitans literarum studia, Romam ipsam, parentesque deseruit, vixitque solitarius, orationem studijs, Romæ eremum, parentibus præponens Christum.

¶Pari puer admiratione dignus mihi videtur Niuardus Bernardi Clareuallensis frater. Qui postquam ipsum, reliquosque omnes Cecilino patre, & Aletha matre, seque relictis ad religionem aspirare videret, maluit abeuntes sequi, quam paterna in domo hæres ex asse futurus manere. Illi enim proficiscẽtes paruulo inter æquales in foro ludenti dixere, Niuarde frater nunc te solum totius summa respicit patrimonij, nos nanque ius omne vni tibi cedentes Christum sequimur. Tunc ipse, Cælum vos ergo possidebitis inquit, ego terram? Nihilque moratus post eos adijt monasterium, vt potius cælestes cum fratribus, quam cum parentibus manens diuitias obtineret terrenas. Niuard

¶Sed quid de illis dicam, qui matrimonio copulati effecere, ne coniugatis tam sanctæ conuersationis aditum minus patere putaremus. Germanus Antisiodorẽsis Burgundiæ prefectus, ingenuisque artib⁹ apprime eruditus, pari cum vxore castitatis, religionisque suscepto voto, magistratum vltro deposuit, & tantas opes, quantas ea pdictus dignitate habere poterat, paupibus erogauit, nihilque sibi quicquam reliqui fecit, tunica, cuculla, cilicioque contentus, vt lucrifaceret Christum. Germa

¶Gallicanus quoque Romani dux exercitus, postquam Scythis Dacisque, & Thracibus pugna superatis, Constantiam Constantini Augusti filiam, coniugem sibi pactam victor accepisset, ab ea conuersus Christianusque factus, continuo dignitatis abiecit insignia, detrectauit militiam, & quicquid plurimorum annorum stipendia, victoriæque parauerant, repente sustentaculum fit debilium. Denique sponsam virginem, forma insignem, & quod maius est, imperatoris filiam relinquens intactam, humilis, Gallica

pauper, castus, voto se obligauit religiõis. Neq; illi tam magnificum fuit hostes vincere, q̃ quæ assecutus fuerat, honorem, opes, voluptatesq; contemnere. Illud enim hominis est, hoc supra hominem.

Leonard°.

¶ Sed nec Leonardus natione Gallus silentio est prętermittendus, qui inter aulicos regis, primo loco habitus, relicta regia, dilargitisq; facultatibus, religioni se tradidit, monasticisq; sacris initiatus in Aquitaniam est profectus, atq; operam prædicationibus dedit, haud dubie stabiliorem, ampliorem q; seruitij sui mercedẽ, a cælesti domino accepturus, quã receperat à terreno.

¶ Non minus memoratu dignus, Leonardoq; aliquãto maior, siue fortuna spectetur, siue genus, Lupus Senonum tandem archiepiscopus nunc occurrit. Siquidem regia stirpe in Gallia ortus, nobilitatem æquauerat diuitijs. Sed dum indeficientem in cælo thesaurum sibi comparat, eas pia in pauperes largitate libenter effudisse, non tam liberalis, q̃ prudentis hois esse existimauit.

Lupus episcopus

¶ Egidius Atheniensis & ipse regio genere nobilis, dum adhuc sub tutela patris, ætatem ageret, mẽdico ægrotanti (quoniam aliud quod daret non habebat) seipsum despolians, proprium amiculum dedit. Quo quidem ille indutus (tantum donatoris misericordiæ meritum fuit) e vestigio sanus consurrexit. Postea vero quã defunctis parentibus liberam suscepit bonoꝝ possessionem, tam prompto animo omnia egenis dispertiuit, vt ea non prius habuerit quam donauerit. Sed iam ad eos veniamus, qui non modo priuatis opibus, verumetiam maximis regnis in terra renuntiantes, digni fuerunt q cum Christo regnarent in cælis.

Egidius.

Polemus.

¶ Polemus potentissimus Indorum rex, Bartholomæi apostoli prædicationibus ad fidem conuersus, atq; baptizatus, relicto imperio eidem constanter adhæsit, discipulusque maluit esse apostoli, q̃ Indiæ dominus.

Iosaphat.

¶ Iosaphat q̊q; Indiæ rex Auenir regis filius, Barlaam eremitæ salubri persuasu fidem amplexus Christi, postquam omnes qui suæ ditionis erãt, baptismatis

gratia renouandos diligenter curasset, coædificatis vicatim ecclesiis, deposuit regnum, nihilq; secum ferens nisi mundanæ gloriæ contemptorem animum, secessit in solitudinem. Cum enim in vrbibus adhuc sine honore esse non posset, ab hominum frequentia procul se habēdum decreuit, iunctusq; ipsi Barlaam vitam traduxit in eremo, q̃ dicitur terræ Senair. Itaq; quem vrbis instar regia vix capere poterat, augustum informis speluncę tenuit habitaculum, & qui tot populis, totq; gentibus imperitauerat, vnius homunculi præceptis obediuit.

¶At non solum susceptum sceptri honorem deponere propter Christum, sed etiam oblatum refutare exemplis admonemur. Etenim Iudaellus Britanniæ rex cum monasticam vitam ducere in animo haberet, Iudoco fratri voluit tradere regnum. Ille itidem ad dei aspirās seruitium, ne quod vltro offerebatur, vel inuitus suscipere aliquando cogeretur, clam inde profugit, atque ad ripā alzei fluminis in agro Pontinij constructo, paruo humilique tugurio solitarius habitauit. I nunc vana & stulta mortalitas, per cædes & particidia quære tibi dominatum quem sanctissimi viri tam vili habuerūt, vt alter deponere vellet, alter recusaret accipere. Iudocus

¶In hoc sanctitatis genere, Fœminæ quoq; æternæ sibi laudis locum vendicant, eundem effectum, quoniam & eodem impulsæ spiritu, in terrenis rebus contemnendis præ se ferentes. Fœminæ

¶Euphraxia Romana, genere nobilis, opibus pollens, ætate florens, forma præstans, post mortem viri Antigoni neque rursum cuiquam nubere voluit, licet multum suaderet Theodosius Augustus, neque Romæ manere, quamuis & patria esset & orbis domina, neque diuitias possidere, tametsi honestissime posset. Procis repulsam dedit, mare transmisit, ad Thebaidem venit, & eo loci considens, quicquid secum attulerat facultatum, partim erogauit egenis, partim ecclesiis, Euphraxia

neque aut sibi, aut filiæ paruulæ Euphraxiæ quicquam residui fecit. Quinimmo moriens eidem in monasterio manenti solicite iniunxit, ne tardaret quod reliquum Romæ fuerat, simili liberalitate vt distribuatur curare.

Paula. ¶ Paula etiam Romana tanta quidem in hac parte ac talis sese offert, vt non alio ore satis digne laudari queat, quam quo laudata est. Quid enim huberius eleganti-usve ab vllo vnquam efferri possit ijs quæ de illa diuus Hieronymus literis commendauit? Sed quæ ad rem spectant quam nunc tractamus hæc sunt, Paula inquit nobilis genere, sed nobilior sanctitate, potens quondam diuitiis, sed nunc Christi paupertate insignior, Gracchorum stirps, soboles Scipionum, Pauli hæres cuius vocabulum trahit, Metiæ, Papyriæ matris Aphricani vera & Germana progenies, Romæ prætulit Bethlehem, & auro tecta fulgentia informis luti vilitate mutauit. Post hæc discessum eius ab vrbe describens ait, Descendit ad portũ, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius est, liberis prosequentibus, & clementissimam matrem vincere pietate cupientibus. Iam carbasa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur, paruulus Toxotius supplices manus tendebat in littore, Ruffina iam nubilis vt suas expectaret nuptias, tacens fletibus obsecrabat, & tamen illa siccos oculos tendebat ad cælum, pietatem in filios, pietate in deum superans. Nesciebat se matrem, vt Christi probaret ancillam. O magni animi fœminam, & tanto virtutum suarum præcone dignam, quantus fuit ipse Hieronymus.

Elizabeth ¶ Paris propositi, nec minoris constantiæ fuisse creditur Elizabeth Pannonum regis filia, quæ Lanthgrauio Turingiæ regulo nuptui data, deinde marito Hierosolymis peregre defuncto, ab ijs qui eius tetrarchiam hæreditario acceperant, nequiter eiecta maleque habita, quasi rem viri sui dissipasset, quoniam in dandis eleemosynis minus parcam fuisse dolori erat auaris animis, cum vix tandem dotalia ab illis extorsisset bona, ea erant duo milia pondo argenti infecti facti cælatique, paupe-

nem & peregrinorum satis amplum in Marupre construxit receptaculum. Ibiq; iis humiliter ministrando, quanto se inter mortales fecerat viliorem, tãto sublimius inter sanctos & electos postmodum fuit exaltata. Cõstantis vero animi haud obscurum argumentum fuit, quod cum a patre vt in Pannoniam rediret, missis nuntiis plurimum solicitaretur, nunquam acquieuit, malens alienigenarum opprimi iniuriis, quam suorum illecstationibus blandimentisve deliniri. Denique orasse dominum dicitur, vt contemptis omnibus liberorum, etiam quos propinquis commendarat, abiecta cura, ei soli toto corde, totisque viribus famularetur, ac deseruiret, & respõsponsum accepisse, preces suas esse vt petierat exauditas. Adeo illi omnia extrema poti⁹ pati, quam a seruitio Christi discedere, certum ac deliberatum erat.

¶Si tamen relictarum rerum metiri voluerimus magnitudinem non animum omnium Christi ancillarum parem, priores partes dabimus Kunegundi Henrici imperatoris coniugi. Quæ cum summum dignitatis locũ adhuc inter principes fœminas retinere posset, defuncto tamen Henrico, ingressa ecclesiam inspectante populo, abiecit imperialia ornamẽta, & religionis induit habitum. Maluit enim abiecta viuere in domo domini, q̃ sublimis versari in tabernaculis peccatorum. Kunegdis

¶De eleemosynis faciendis. Cap. II

SEd ne nimius sim in huiuscemodi exemplis recensendis, cum multa præterea sese offerant, non incommode nunc ad eleemosynas transitum fecerim quando & eiusdem generis sint, & ad omnes prorsus spectent, latissimeque pateant. Cum etiam peccatori dictum sit, Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum. Verum vt in reliquis omnib⁹, ita & hac in parte tutissimum erit sanctorum niti exẽplis, ne vel in dando manus erret, vel in supputando mens vacillet, vel in largiendo inani ostentatione elatus animus liberalitatis amittat mercedem, dum homi- Dani. 3

nibus magis quam deo placere studet.

¶Neque enim immerito Cratonem philosophum q Ephesi contemnendarum opum ederet spectaculum, gemmas immodicæ æstimationis contundentem a Iohanne apostolo reprehensum ferunt. Nam si pietati magis quã gloriæ studuisset, nunquam profecto illas contriuisset, sed potius venditarum pretio indigentibus succurrisset. Quam quidem sententiam & ipse postea est secutus. Lapillis quippe ab apostolo pristinæ integritati restitutis, miraculo ad fidem Christi conuersus, quod ad suam ipse iactantiam instituerat, ad proximorum vertit vsum, iam satis edoctus, Sapientiam huius mundi stultitiam esse apud deum.

hannes
ostolus

¶Thomas item apostolus ad Gondophorum Indiæ regem pro architecto non terreni (vt ille putauit) sed cælestis ædificij missus, cum magnam pecuniæ vim in ædificandæ regiæ sumptus accepisset, profecto in aliam prouinciam rege, argẽtum omne pauperibus diuisit. Quod vbi innotuit regi, vinctus ductus est in carcerem. Interim Gad frater regis elatus, cum die quarto reuixisset, testatus est vidisse se in cælo mirabilis structuræ basilicam gemmis auroq; fulgentẽ, atque audisse a Thoma regi conditam, nisi ea se ipse fecerit indignum. Rex itaque rediuiui fratris, tum miraculo ottonitus, tum verbis permotus, apostolum vinculis liberat, Christum prædicanti credit, & credens intelligit, non in terra, sed in cælo eleemosynis paranda esse mortalibus habitacula.

homas
postolus

¶Nec secus quidẽ sentiens Hasualdus Britanniæ rex, miserorum turbam quotidie ad se in atrium confluentium alere solitus perhibetur, & cum die quodam maior esset mendicantium multitudo quã ciborum copia, ne eos qui superfuerãt vacuos dimitteret, totidem argẽti fragmenta escaria lance comminuta donauit. Forte aderat Hadrianus Indifranensis episcopus. Et liberalitatem miratus, apprehensam regis dexteram: dum deos-

culatur ait: Tam promptam in dando manum senescere prorsus non debere. Hinc aiunt adhuc integram in monumento illibatamque ostendi, vt quam merito id olim ab episcopo prolatum fuerit, tam certus euentus testis etiam posteris foret, & nemo vnquam dubitaret ipsius animam fulgere in cælo, cuius corporis partem tot iam annos incorruptam permanere cerneret in sepulchro.

Euphemianus & Aglae

¶Euphemianus quoque Romanus & Aglae vxor eius, cum diuitijs pollerent, nec prolem vllam habere possent, quotidie positis triclinijs pauperculos domi conuocatos reficiebant, proprijs manibus ministrantes. Quibus pietatis officijs meruerunt parentes fieri sanctissimi viri Alexij. Quo vnico contenti deinceps continentiam inter se perpetuo seruarunt. Tot igitur fructus produxit eleemosyna, vt sterili partum daret, partui sanctitatem, parentibus castitatem, omnibus paradisum. Talem pietatis cultum ne in ethnicis quidem sine vitæ æternæ retributione marcescere passa est diuina clementia.

Cornelius Actu. 10

¶Cornelij nanque Italicæ cohortis Centurionis eleemosynæ (vt in actibus apostolorum legimus) ascenderant in memoriam in conspectu dei, atque ad illum adhuc gentilem, angelum de cælo, Simonem Petrum ab Ioppe Cæsaream vsque euocarunt, dignum vtrique reddentes, qui cũ angelo colloqueretur, ab apostolo baptizaretur, a spiritusancto priusquam baptizatus sit, visibiliter illustraretur, Adeo vt & qui aderant ex circuncisione fideles, mirati sint spiritussancti gratiam, etiam in nationibus esse effusam, & Petrus in veritate se comperisse dixerit, quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum, & operatur iusticiam, acceptus est illi.

Eustochius

¶Eadem quidem de causa & beatum Eustochium tradunt ex gentili Christianum factum, ex Christiano martyrem immortalitatis palmam assecutum. Cæsaris enim Traiani temporibus magister equitum super cornibus

cerui, quem venando insecutus fuerat, Christum in cruce fulgētem videre meruit. Qui dum ob ipsius erga inopes beneficia ei se apparuisse diceret, & mysteria veritatis reseraret, credentem baptizari iussit. Vt qui charitate iuuerat miseros, fide inter vere felices recipi idoneus foret.

achæus ¶ Igitur cum hæc ita sint, quis mentis compos non iā excussa tenacis auaritiæ compede, ad liberalitatem gradum feret? Et de iis saltem aliquid, quæ suæ supersunt necessitati, aliorum indulgebit inopiæ? Zachęus publicanorum princeps & ipse diues, eodem die, immo eadem hora qua se bonorum suorum partem dare dixit pauperibus, oraculum accepit salutem factam esse domui suæ, se q̄ nō iam inter publicanos & peccatores, sed inter Abrahæ filios computari.

uc.19 iues purpuratus uc.16 ac.2 ¶ At contra diues ille purpuratus, quia luxuriæ suæ deditus, Lazari pro foribus iacentis non respexit ærumnas, impietatis pœnas tulit sepultus in inferno. Et qui dudum panis micas de mensa cadentes non concesserat mendicanti, nec ipse postea in igne positus, vel vnam aquæ guttulam qua linguam refrigeraret, valuit impetrare. Quoniam sine misericordia iudicium fiet illi, qui nō facit misericordiam. Et qui obdurat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudiet.

Bernardinus ¶ Sed non talis Bernardinus ordinis Minorum secunda gloria, qui cum parentibus orbatus sub Dianæ materteræ tutela degeret, & virenti adhuc ætate futuræ perfectioris floreret signis, prandiolum suum cum pauperculis partiri consuesse dicitur. Et dum in panario die quodam vix qui domisticis sufficeret, panis extaret, ac materfamilias mendicanti defectum, qui tūc casu affuit, excusaret, eam Bernardinus tam diu orare non destitit, donec exorauit id saltem petenti concedi, quod sibi reseruabatur, affirmans semet esurire malle, q̄ esurientem nō pauisse.

Dominic⁹ ¶ Dominicus Hispanus dum Palentiæ bonis artibus perdiscendis operam daret, ciuitas annonæ caritate la-

borare cœpit. Ille multorum famem miserans, cum pecuniam non haberet, qua indigentibus pro tempore subueniret, libros vendidit: nec dubitauit literarum studijs studium præponere pietatis. Et quoniam scriptum est, Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur, ad tantam deuenit perfectionem, vt ordinis fratrum Prædicatorum fieret autor. Prouer.

¶Nunc sanctorum sacerdotum munificentia referatur, vt ecclesiarum præpositi pensionum atq; prouentuum, q vel episcopatus, vel alio id genus titulo cẽsentur, dispensatores se, non possessores esse agnoscant.

¶Syluester pontifex, viduarum & orphanorum, reliquorumq; Christi pauperum nomina in codicillo scriptatim descripta lectitabat, ne quem die vllo præteriret, cuius miseriam æquam ope non iuuaret, seruans illam religiositatis vitæq; mundiciem, de qua Iacobus apostolus ait: Religio mũda & immaculata apud deum & patrem, hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo. Syluer papa Iacob.1

¶Hoc idem ante eum & Clementem pontificem factitasse tradunt. sed ita, vt etiam ad longinquas regiones transmitteret indigentibus subsidia. Neminem ex ijs q̃s ad veritatem ab errore conuerterat, passus est mendicare, vt qui se autore iam Christo viuerent, se quoq; adiutore famem non timerent Clemens papa

¶Verum ijs vt scientia præstantior Gregorius, & dignitate par, ita sanctitate vitæ non inferior, non contentus vulgi tãtum subuenire inopiæ, omnibus vbiq; Christi seruis, quantum Romanæ census ecclesiæ suppeditare potuit, necessaria ministrauit, & ministrando effecit, vt in monasterijs monachorum cresceret numerus, in solitudine degentibus incommoda solitudinis minus grauia forent, per Syriam dispersis & in Syria vsq; habitantibus Roma non ita multum abesse vt abest videretur. Gregori papa

¶Ad eundem etiam, dum adhuc abbatis officio fungeretur, venisse quendam atq; eleemosynam poposcisse legimus, quod se naufragium fecisse diceret, & cum se-

sex nummos ab eo accepisset, mox reuersum totidem pari facilitate (tanta erat largitoris benignitas) impetrasse. Perendie deinde rursum accessisse lamentantem, minimum quid præ ijs quæ in mari amiserat, sibi fuisse emendicatum, proinde ad opem eius implorandam iterum atque iterum necesse se habere confugere. Tunc murmurante multum dispensatore ac dicente, Iam aliud nihil quod dari possit, præter argenteam laguncul am in monasterio restare, cōtinuo eam ipsam a Gregorio tradi iussam

dem ¶Cæterum Gregorius haud multo post summus pōtifex designatus, cum duodecim tantum peregrinos pauperes, in illis apostolos domini veneraturus, inuitari p̄cepisset discumbentes intuitus, præstituto numero vnū superesse animaduertit, & cum inuitatorem criminis argueret, quod plures quam iussus fuerat conuocasset, ille econtrario nequaquam plures esse asseueraret, eos de integro considerare cœpit, atq; cum ipsum quem vt solus videre potuit, ita solus residuum esse adnotarat, subinde mutari deprehendit, & modo iuuenis, modo senis speciem vultu præferre. Tali ostento attonitus, silentiū tantisper tenuit, donec peracto conuiuio seorsum euocatū, quisnam esset interrogauit. Ille se non hominem, sed angelum esse respondit, cui aliquando sumpta naufragi forma mendicanti, ipse & pecuniam, & argenteam lagunculam largitus esset. Cumque subiunxisset, tum demum illum a deo electum qui præesse ecclesiæ post Pelagium pontificem deberet, e vestigio tenues dilapsus in auras conspectum eius dereliquit. Gregorius igitur q̄ui am neque sæpius petentis procacitate sic offendi potuit vt non misereretur, neque monasterij sui tenuitate sic deterreri, vt petenti aliquid non tribueret, dignissimus iudicatus est, cui vineæ dei manu plantatæ, & mundi p Christum seruati cura regimenque committeretur.

Iohannes patriarcha

¶Non dissimile benignæ liberalitatis exemplum de Iohanne Alexandrino patriarcha ab his qui vitam eius conscripsere memoratur: Nam (vt aiunt) cum aliquando mendico sibi obuiam facto, sex nummos dispensatorem

... acceptis diuertit paululum de uia, & progredientium præuertens vestigia gestu, habituque alium mentitus, alios sex, non quia non agnosceretur accepit, sed quod talem nactus fuerat datorem, qui etiam deprehensa dolositate manum poscenti subtrahere nesciret. Et iam tertio pari astu vso, cum patriarcha duplicatam pecuniam numerari præcepisset, succlamare dispẽsator in malitiam hominis cœpit. Conuersus vero Iohannes. Tace inquit fili. Nam fortasse hic dominus noster est Iesus Christus. Periculum nostri faciens, an tandem offensi crebris repetitionibus cessabimus misereri. Hic quia maxime in dando propensi animi erat, cognomẽto Eleemosynarius dictus fuit.

¶ Idem pauperes non aliter quam dominos suos appellare solitus dicitur. Et cum a diuite quodam vile ac sordidum grabatuli sui stramentum miserante, plumeã culcitram dono missam accepisset, vbi primum ea substrata cubauit, noctem illam totam insomnem egit, idẽ tidem ingemiscens, mollius tunc se iacere quam dominos suos. Cumque illuxisset, culcitram venundari, pecuniam pauperi erogari mandauit. At diues ille ab emptore redemptam iterum misit, precatus ne munus suum vltra venale haberet, sed eo ipse frui vellet. Verum diuitis preces superabat patriarchæ in egenos misericordia, neque modo vllo Iohannes tenere se potuit, quin rursum itidem faceret vt prius. Diues autem iam secundo recuperatam eidem referri iussit, videbimus dicens vter nostrum citius defatigabitur, tu vendendo, an ego redimẽdo. Ille ioculo dicta modesto admodum risu excipiens. Deo gratias, ago inquit ꝙ nituri simus certamen diuiti salubre, pauperi commodum, mihi iucundum. Itaque quoties id muneris missum sibi accepit, toties vendendum curauit, vt inde dominis suis, id est, Christi pauperibus subueniret, faciens sibi sacculos qui non veterascunt, thesaurum indeficientem in cælis, quo fur non appropiat, nec tinea corrumpit.

Idem

Res etenim quæcunque in sinu miserorum recondun tur, illuc inferri palam testatus est põtifex Maximus Vrbanus, a quo cum Ceciliæ martyris thesauri, quos dispensandos acceperat quærerẽtur, quoniam eos iam indigentibus impenderat, ait. Ceciliæ thesauros pauperum manus in cælum sustulerunt.

rbanus

¶Laurentius quoq; Leuita a Decio tyranno quæstione agitatus, vt argẽtum indicaret, quod Philippum Philippi Augusti filium olim ecclesię obtulisse constabat, p tensa in pauperes manu, quibus iamdudum erogatum erat. Apud hos, inquit, Philippi argentum depositum seruatur. At Deci⁹ sibi proculdubio illudi putauit, quia vbi veræ diuitiæ essent & vera gloria ignorauit.

aurenti-us leuita.

¶Cuius quidem glorię cupiditate quondam flagrans abbas Soranus, Longobardis Italiam vastantibus redimere captiuos, & eos qui amissis rebus prædæ superfuerant, iuuare non destitit, donec latronum gladĳs, ecclesiæ thesauros ab eo frustra quærentium (quoniam iam nulli erant) confossus occubuit. Eo corruente terra tremuit, testata credo tam pium hominem tam impie cæsum non oportuisse, nisi ad pietatis mercedem cumulus accederet corona martyrĳ.

Soranus abbas

¶Celebratissimus in hoc laudis genere Martinus, nec a nobis nunc silentio præter mittendus est. Cuius pietatem militis adhuc, an iam Thuronensium episcopi magis mirer, incertus sum. Constantino & Iuliano imperãtibus, stipendia faciebat, quando brumæ tempore pauperis nuditatem dimidiatę chlamydis suæ parte operuit. Et in quiete Christum se in paupere texisse agnouit, dum eadem illa lacinia indutum cernit, dicentemq; audit, Martinus adhuc cathecuminus, hac me veste contexit.

Martinus episcopus

¶Postea vero Thuronensium episcopus factus, cum in uestibulo ecclesiæ, offendisset hominem detrita lacerna semi nudum, in sacrarium euocato, tunicam quã sub pallio solam habebat, dedit. Allato sibi demum collobio indotus ac super indutus podere, reliquisq; sacerdotali-

Idem.

bus ornamentis, dum sacra peragit, atq; inter agendum ambas suppliciter manus ad cælum tollit, delabentibus lineis manicis brachia nudata ostendit. Sed prius quam ea dimitteret, amicta apparuere, tegumento ornatus supra modum mirabilis oppidoq; stupendi. Vt scilicet miraculo admoniti crederemus, eum qui indigentes vestierit, vestiendum cælestis gloriæ lumine, cum dñs Iesus Christus transformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

¶Sed quid de Paulino Nolanæ vrbis episcopo dicā? Qui depopulata Campania Vuandalorum excursionibus, cum in redimendis captiuis cuncta consumpsisset, se ipsum q̃q; in eleemosynam tradidit. Profectus q̃ eni in Aphricam, vicaria seruitute redemit viduæ Nolanæ filiū. Olitoremq; se fecit barbari domini, vt matrem vnici amissione consternatam, eo recuperato consolaretur. Iactent se qui volunt facultates nō modicas in pauperum vsum impendisse. Ecce qui omnia impenderat, inuenit prӕterea quemadmodum inops factus, omnium diuitū eleemosynas superaret. Cæterum misericordiæ remunerator deus, virum tāta pietate præditum, non est passus diutius iugo premi impiorum. Contulit illi prophetiæ spiritum, quo afflatus cum prædixisset regem in proximo moriturum, diuinationiq; respondisset euentus, tantæ admirationi fuit, vt statim libertatem sibi acciperet, aliis impetraret. Pro vnius liberatione se in seruitiū obtulit, sed cum omnibus simul qui e Nola abducti fuerant liberatus. Frumento insuper nauibus imposito, ad patriam postliminio rediit, pristinæq; dignitati honorificentissime fuit restitutus. Paulinus

¶Serapionis quoque monachi eleemosynæ haud minori commendatione dignæ, si donantis tantum animus perpendatur, non etiam doni magnitudo. Cum enim nihil præter tunicā, & pallium, & euangelioꝝ Codicē haberet, duobus pauperculis obuiam factus, alteri palliū, alteri tunicam dedit, & cum nudus sederet, interrogatus quis eum despoliasset, protento codice illo quem Serapion monach⁹.

manu tenebat, hic, inquit. Iterum alios mendicantes con-
spicatus etiam codicem vendidit, & venditi pretium il-
lis distribuit, dicens a domino præceptum esse. Vende o-
mnia quæ habes, & da pauperibus. Necdum se istud im-
Marc.16 plesse putauit, donec semetipsum quibusdam gentilibus
Luc.18. vendidit, ita tamen vt ipsos domino lucraretur. Cumq;
eos ad Christum conuertisset pecunia quam acceperat se
redemit. Rursum idem Lacedemoniæ fecisse dicitur, eo-
dem successu, conuerso diuite quodam ac principe viro.
Post talia charitatis officia in abbatem electus apud Ar-
sinoen, decem milium monachorum pater fieri meruit,
& qui omnes præibat pietate, omnibus præesse dignus
fuit.

¶ Aeque pium virum & Petrum Constantinopolita-
Petrus te- num cognomento telonarium fuisse ferūt, sed tanto ma-
lonarius. iori admiratione dignum, quanto ante conuersionem vi-
xit nequius. Cum enim opum copia redundaret, dubita-
tum est, vtrum ditior an auarior esset. Hinc inter men-
dicos ortum est certamen, vnus profitebatur se ab eo ele-
emosynam eliciturum, cæteri id omnino fieri posse ne-
gabant. Qui se facturum promiserat, accessit cum multo
precum ambitu, & dum hominem auertentem sese vrge-
re cœpisset, in iram concitauit, ita vt furore ardens repen-
te arreptum panem (panes autem casu ancilla e fornace
domum coctos referebat) in faciem precantis intorque-
ret, qui cum declinasset ictum, sublato pane descendens,
se tandem voti sui compotem factum sociis nuntiauit.
Petrus vero postea aduersa valetudine agitatus, cum po-
stremo horis aliquot exanimus iacuisset & reuixisset, nar-
rauit sibi interim visum fuisse, se ante tribunal dei in cœ-
lo sisti, ab aliis accusari, ab aliis defendi, in altera libræ
lance peccata quæ commiserat appendi, in altera vnicum
panem illum quem ipse quondam proiecerat iratus. Et
cum exæquatum vtrinq; pondus staret, reuerti ac pa-
superaddere aliquid quod præponderet, si multi reatus
supplicia cuperet euadere, sibi iussum. Itaq; cū conualu-

isset, quæ cupide conflauerat, liberaliter cœpit effunde dere, neminem indigentium opis suæ expertem fieri passus. Idem

¶Die quodam cum conspexisset hominem attrito lacero que amictum tantum non nudum, ad se euocatū veste qua ipse induebatur donauit. Eam pauper, quia honestior erat quàm vt personæ suæ conueniret, in forum delatum vendidit. Quamobrem Petrus se indignū ratus cuius vestibus pauper tegeretur, animo vehementer angi cœpit. Et dum doleret, nocte insecuta vestimento illo indutum Christum vidit. Hoc somnio facile persuasum habens, id Christo dari quicquid datur inopi, omnia dilargiendo nihil sibi reliqui fecit. Nec sic quidem satiatus, Ierosolymam profectus, venum seipm dedit, vt haberet quo adhuc aliorum subueniret inopiæ, seruusque factus est hominis, vt seruitutis pretium offerret deo. Dixi dubitatum aliquando, diuitijs an auaritia magis p̄staret, nunc adijciam, & hoc incertum esse potuisse, an illis vtrisque maior in eo deinde liberalitas fuerit, si idem liberalitatis qui opum finis fuisset, & non impensis facultatibus necessitati proximorum, ipse semet etiam super impendisset. O vere mutatio dexteræ excelsi, in vno homine summæ cupiditati, summa successit munificentia, quod si tantum panis cum iniuria datus efficere potuit, quid non efficiet benigne & cum charitate porrectus. Iudocus

¶Sicuti porrexisse aliquando Iudocum legimus. Qui cum ad fluminis ripam in solitudine sibi domicilium constituisset, vno duntaxat discipulo contentus, partem quartam panis, quem tunc vnicum habebat, mendicanti dedit, mox iterum, & tertio, & item quarto, diuerso semper ne agnosceretur habitu, petitum reuerenti semper partem largitus, nihil sibi, neque discipulo, nisi certam in domino spem dereliquit. Et dum hæsitātem discipulum consolatur ne de victu dubitaret, ei seruiens qui irrationabilia quoque pasceret animalia, aspiciunt

duos lembos proximæ ripæ applicuisse vectore nullo. Cumque comperissent omni cibariorum genere quo ipsi vesci solebant plenos, Deo gratiam egerunt, qui pro vno pane pauperi dato, tam huberem alimentorum copiam sibi sine cunctatione prouidisset.

Sabba monachus. ¶Sic & monachus Sabba, dum Hilarionem abbatem cum trium milium monachorum comitatu venientem excipiens in vinea sua ad vuas, quæ iam maturæ erant, inuitasset, & omnes earum pastu refocillati essent, vsque adeo multiplicatum inde collegit fructum, vt vinea quæ integra centum lagenas æstimata fuerat, depasta treccentas redderet.

Iesus Christus. ¶Olim huiusce rei exempla præmiserat dominus noster Iesus, iubens discipulos vt turbis in deserto epulum darent. Quinque panes & duos pisces, cum nihil aliud præterea haberent, discumbentibus apposuerũt. Atque vbi omnes pransi ac saturati essent, pro quinque panibus, duodecim cophinos reliquiarum plenos retulere. Alia item de appositis septem panibus, & paucis pisciculis, cũ multitudinem esurientem satiassent, septem sportas fragmentis, superauerant impleuere. Vt experimento discerent, nequaquam fallere eum qui dixerat: Date & dabitur vobis, mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum.

Lucæ. 6

Simon monachus. ¶Hanc grandem huberemque mensuram, non tam in terra quam in cælo nobis repositam esse, non ignorauit Simon monachus Sitionis filius. Qui cum in cœnobio illo vbi tunc manebat, in vesperum edendi mos esset, viritimque cibaria fratribus diuiderentur, sæpenumero nihil delibans cœnulam suam integram seponebat, demum quam poterat secretius pauperculis eo uentitantibus offerebat, hebdomadarum interdum inædiam passus, vt aliis alimenta præbere posset. Et cum tot dies nihil gustaret, famem non sentiebat, dum fami prospicit aliorum. Spem sibi certissimam extendens ad illud veræ felicitatis pabulum, de quo Psalmista ait: Satiabor cum apparuerit gloria tua domine. Sumant hinc documentum

ieiunantes, vt saltem cibo quem sibi interdixerint, pauperes alant, alioquin non ieiunare, sed impensæ parcere merito videbuntur.

¶Nec est vt causetur quis fortunarum suarum tenuitatem. Nemo tam pauper est, vt pietatem colere nō possit. Seruulus mendicus erat, immo mendicorum miserrimus, si tantum sortis attendatur malignitas, non etiam animi patientia, qua sola poterat videri fœlix. Hic (vt Gregorius in dialogo refert) paralysi resolutus, cum se prorsus mouere non posset, iacebat in carruca sub porticu sancti Clementis Romæ, a prætereuntibus victum mendicās. Et cum eleemosynis sustētaretur, quicquid in diem sibi residui erat, cæteris offerebat, nihil solicitus in crastinum, sed quærens regnum dei, & iusticiam eius. Quod quidem facile est adeptus, dum & suam calamitatem patienter fert, & miseretur alienæ.

¶Franciscus ordinis Minorum pater. Quibus solis tantum possidere lex est, vt mendicare necesse sit. Dum iter ageret, incidit in hominem, cuius vestimenta diutino vsu detrita vix pudenda corporis operuerant, & nuditatem eius dolens substitit, suspirauit, ingemuit. Frater vero qui illum comitabatur, quid inquit, ita tristaris pater? etsi hic indumentis eget, forsan abundat concupiscentijs. Tunc Franciscus fraterni erroris non dissimulator sed corrector, iussit protinus vt ille sua se tunica exuens, pauperem tegat. Et quod de ipso perperam opinatus fuerat, ab eodem veniam roget, ac tandē discat nefas esse miserorum mores suggillare, indigentiam negligere. Vtinam talem subire cogantur mulctam, ne pœnis grauioribus obnoxij sint, qui mendicos ob hoc solum interdum improbitatis arguunt, & increpationibus repellunt, vt ꝙ eis subuenire nolunt, iudicij esse videatur, non impietatis. Nunc infirmioris sexus haud infirmiora exempla subnectam. Franciscus

¶Brigida abbatissa aliquando simul cum aliquot sororibus curru vehebatur, & occurrēs pauperculis lignorum fasces dorso baiulantibus, vt alterius onera portan

do impleret legem Christi, solui iugales equos iussit, eisque tradi. Oneratis iumentis læti abierunt. Ipsa cum suo comitatu in via residens præstolabatur domini auxilium. Ecce autem eandem viam quidam regulus ingrediens, vbi causam moræ earum intellexit, suos illis equos largitus est. Brigida ergo tantæ pietatis fuit, vt necessitati proximorum suam posthaberet, tantæ spei, vt nunquam se a domino deseri timeret. Sic lampadi infundẽs oleum.i. virginitatis decus misericordiæ operibus exornans, admissa est ad sponsi nuptias cælestis celebritatis, ineffabili gaudio semper fruitura.

Paula ¶Paulam in largiendo sic profusam fuisse ferunt, vt sibi tandem necesse fuerit, ne rogantibus repulsam daret pecuniam mutuo accipere, vsuris sese obligare, versuras facere. Prodigalitatis accusata dcum testabàtur, se pro illius nomine cuncta agere, & hoc habere voti vt mendicans ipsa moreretur, & in funere suo alieno syndone inuolueretur. Ego, inquit, si petiero multos inueniam qui mihi tribuant, mendicans si a me non acceperit, quæ ei possum etiam de alieno tribuere, & mortuus fuerit, a quo anima eius requiretur? Nulla itaq; in pauperes liberalitate satiata ad egestatem pene vltimam peruenit, sed quanto tunc se fecerat pauperiorem, tanto postea amplioribus locupletata est diuitijs in regno cælorum.

Elizabet ¶Elizabeth nondum marito Lantgrauio viduata, ob assiduam in pauperes benignitatem mater eorum cognominabatur. Sanis vitæ subsidia mittebat, afflictos consolabatur, ægrotos visitabat, mortuis funus sua procurabat impensa. Quos in plebe magis inopia oppressos animaduertebat, ex his compatruos atque commatruas sibi comparabat, vt eis liberius subueniendi causas haberet. Si quando pecunia non suppeteret, vestimenta vendebat. Cernens pauperculum quendam nudum efferri, detracto sibi capitis velamine, inuolui iussit cadauer. Quo tempore fame laboratum est, vim magnam frumenti diuisit. Et id quidem absente viro atq; incon-

fulto, vel quia approbaturum speraret, vel quia quod vnius erat, aliis quoq; commune esse debere facile persuaserat necessitas multorum. Denique cum esset regis Pannonum filia, & Turingiæ domini coniunx, nere, texere, suere, suis ipsa manibus non est dedignata, vt de laboris sui peculio eleemosynas dare posset. Et de illa ergo non incõgrue dici potest. Manum suam misit ad fortia, digiti eius apprehenderunt fusum. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem. Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Prou. vlt.

¶Sed multa dare locupletiorum est, pauca tenuiorum. nec tamen ideo non par meritum, quarum æqualis affectus. Animum etenim largientis pensat deus, non donum. Nec quantum oblatum est inspicit, sed de quanto. Vidua paupercula duo æra minuta misit in gazophylatium, & diuitibus pfertur. Vidua etiam illa cui nihil aliud, præter pugillum farinæ in hydria, & paululum olei in lechito, totum id quod habuit, petenti Eliæ prophetæ cõcedere nõ dubtauit. Et ex illa die hydria ei farinæ non defecit, nec lechitus olei fuit imminutus, donec pluuiam dedit dominus super terram. Deniq; paruulum filium quem mors abstulerat, pietas viuum in sinu matris restituit, annuente domino precibus prophetæ, quẽ illa & cibo pauerat, & fouerat hospitio.

Vidua de euangelio

Vidua Eliæ prophetæ hospita

¶Pro Tabita quoque Dorca, nonne pauperum quibus illa se benignam præstiterat, obsecrantium voces apostolum Petrum compulerunt, vt illi iam conclamatæ ad pristinam vitam reditum a dño impetraret.

Drusiana

¶Nonne & pro Drusiana egenorum Ephesi turba Ioanni apostolo occurrens, vt quam illi tunc efferebant, ipse protinus suscitaret, obtinuerunt, dum vestes ab ea receptas ostentant, dum illa incolumi se nunquam famem timuisse affirmant. Mulier igitur ad vocem apostoli a morte veluti a somno exurgens, illum suscepit hospitio, solitaq; subsidia pauperculis misit, nunquã

pietatis deferens officium, ob quam & ad hanc vitam redire illi licuit, & proficisci ad æternam.

¶O prægrandis eleemosynæ virtus. Diuites sanctificat, pauperes beat, peccatores iustificat, iustos glorificat, mortuos suscitat, & immortalitatem mortalibus donat.

¶Sed ne cuiquam tam fructuosum opus tunc demum exercendum differatur, cum aut nihil aut parum profuturum sit, documento nobis erit Lucia virgo. Quæ cum matrem Euticiam ad erogandas pauperibus facultates hortaretur, illaq; diceret, vti vitæ suæ finem expectaret, ipsa postea quod vellet, de opibus suis factura. Non est (inquit) admodum gratum o mater deo munus, quod q̃ offert ideo offert, quia illius vsum suprema sibi interdicit dies. Da dum sana es, ne si moriens dederis, inuita dedisse arguaris, rem vtiq; quam velis nobis relinquere cogeris. Victa rationibus Euticia laudauit filiæ sententiã. Lucia vero iam bonis omnibus ad votum erogatis, cum dijs sacrificare compelleretur, ait: Sacrificium deo acceptissimum esse, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum. Et quia etiam inter tormenta misericordię in egenos comminiscebatur, misericordiæ semper remunerator deus effecit vt cum ad lupanar traheret, loco moueri non posset, cum vreretur, illæsa inter flammas maneret, cum iugularetur, morti non cederet, donec ad cælos itura vitale viaticum de manu sacerdotis accepit. Corpus videlicet & sanguinem agni, pro cuius amore sua omnia in eleemosynam, seipsam in sacrificium, tam confidenter q̃ libenter obtulerat.

Lucia

Iacob. 1

¶De hospitalitate seruanda Ca. III.

POst eleemosynas hospitalitas sibi postulat locum, ex eodem fonte manans charitatis. Nam vt mendicanti porrigere aliquid misericordiæ opus est, sic perigrinos suscipere hospitio humanitatis officium, quæ profecto virtus, vel q̃liter exercenda, vel quanti apud deum momenti sit, & patrum exemplis patet, &

aliorum deinceps sanctorũ quos aut apostolicus sermo celebrat, aut celebrandos postea censuit ecclesia.

¶ Abraham in valle mambre ante ostium tabernaculi sedet, ne quis pertranseat, quem ad se diuertere nõ roget. Tres venire videt, neq; donec adueniant expectat, sed currit obuiam atq; adorat, vt hospites non fouendos solum, sed etiam honorandos scias. Orat ne se prætereant, quasi accepturus non daturus beneficium. Et primum aquam pedibus parat, vt doceat omnium virtutũ fundamentum esse humilitatem. Subcinericios panes, butyrum & lac & vitulum coctum apponit, vt copiose potius quam luxuriose hospites pascendos esse demõstret. Denique discedentes deducit, vt quos benigne accepimus, eosdem cum honore discamus dimittere, ne si incomitati hospitij limen exierint, expulsi magis quam dimissi esse videantur. Nec arbitreris ideo illos ab eo sic acceptos, quia scierit angelos esse, sed potius quia sic homines acceperit, angelos quoque accipere meruisse, & tales angelos, in quibus sub trinitatis typo maiestas vni⁹ dei adoranda facile appareret. Abraha Gen. 18

¶ Eadem erga externos obseruatione & Loth Sodomæ vsus, eosdem etiam angelos hospitio suscipere meruit. Licet plures ad Abraham accesserint, q̃a pater multarum gentium ille. Sed Loth non rogasse solum, verum etiam compulisse eos, vt ad se diuerterent, dicitur. Itaq; alter exoratos statim suscipiendos monet, alter si vlterius recusarint, cogendos suadet, arguens nempe illos qui sic summis labijs etiam notos interdum inuitant, vt palam sit ipsos se hospitales videri quam esse malle. Loth præterea tanto affectu hospites suos ab iniuria nefandissimorum hominum eripere nixus est, vt duas virgines filias pro illis stuprandas offerret. Sed perturbat⁹ flagitium flagitio voluit commutare, nos in illo fidem hospitij imitemur, non mentis turbationem, ne dum hospes præter modum defenditur, offendatur deus. Denique angeli vt Loth gratiam referrent, illum de consortio eorum quos pro scelere vltum aduenerant, cum Loth Gene. 19

suis simul incolumem eduxerunt. Cumq; euerterent Sodomam & Gomorram sulphure & igne de cælo misso, pepercerunt Segor propter eum, quia illuc confugerat, ne simul cum impijs perderent iustum, & cum aduenarum infestatoribus aduenarum susceptorem.

ex ga- nita ic.29 ¶ Non dissimilis hac in re mihi videtur senis illius fuisse fides, qui (vt in Iudicũ libro legimus) habitãs in Gabaa vrbe tribus Beniamin, cum vidisset hospiti suo leuitæ vim parari ab infrenatæ libidinis viris, loco ipsius filiam eis virginem tradere voluit. Hospes vero ne illi a quo benigne exceptus fuerat, dedecoris ignominiæque causa existeret, sua quam secum habebat coniuge raptoribus satisfecit, qua illi sic abusi sunt vt extinctam redderint. Digna imitatu & senis humanitas & leuitæ gratitudo, si modum seruet affectus. Sed defugiendum execrandumq; exitiale Gabaonitarum scelus, quo effectum est vt tribus Beniamin prope deleta fuerit, vrbes vicíq; eius incensi, & his qui cædem fuga euaserant, connubia reliquarum tribuum diu interdicta. Tam magni mali causam præbuit libido paucorum. Ad recentiora veniamus.

isipho. ¶ Onesiphorus Ephesius discipulos Christi suscipere solitus, sic ab apostolo Paulo benedicitur, vt dubitare non sit, quin hospitalitatis officijs æternæ vitæ præmia sibi compararit. Det, inquit, misericordiam dominus Onesiphori domui, quia sæpe me refrigerauit, & catenam meam non erubuit, sed cum Romam venisset, solicite me quæsiuit & inuenit. Det illi dominus inuenire misericordiam a deo in illa die. Et quanta Ephesi ministrauit mihi? O felix igitur Onesiphorus, qui aliquando auditurus est optatissimam vocem illam vocantis domini ac dicentis. Veni benedicte patris mei, posside tibi regnum paratum a constitutione mundi, hospes eñ erã & collegisti me, in carcere eram & venisti ad me. Amen dico tibi, quicquid fecisti vni de his fratribus meis minimis, mihi fecisti.

imo.1

t.25

uester ¶ Syluestrum quoq; hospitalitatis pter cætera studia

p2

sum fuisse ferunt. Timotheum ab Antiochia venientem presbyterum & ipse presbyter domi suę benignissime suscœpit, eundem mox quia Christum prædicabat, martyrio coronatum condidit ac sepeliuit. Cui enim viuo hospitium præstiterat, mortuum tumuli honore çarere non sustinuit. Deinde ad pontificale officium promotus effecit, vt omnibus ad vrbem aduentantibus, apud se hospitãdi ius esset. Ita vt cum beato Iob iure suo dicere poterat. Foris nõ mãsit peregrinus, ostiũ meũ viatori patuit. Iob. 8.

¶ Gregorius vero pontifex non solum facilem ad se aditum concessit peregre aduenietibus, sed etiam p fora & composita passim quæsitos inuitauit. Insuper discumbentibus interdum ipse ministrauit. Qua humilitate meruit aliquando conuiuam habere Christum. Semel enim inter ministrandum dum se paulisper auertisset, conuersus deprehendit vnum ex conuescentibus non apparuisse. Quam rem vehementer secum admiranti, nocte proxima affuit in visu dominus, dicẽs: Eo quod cæteris quidem diebus membra sua hospitio mensaq; accepit, dignum fuisse qui hesterno acciperet & caput. Palam quippe fieri voluit Saluator noster, qui est caput nostrum, se ipsum in peregrinis recipi, quos sua membra esse dixit, sibiq; pstitum iputari, qcquid pstaret illis. Si ergo Iesum suscipere cupim⁹, aduenas & pegrinos nõ contẽnamus. Gregori papa

¶ Quos quidam sub tecto receptos sic tutati sunt, vt eorum salutem sua potiorem haberent. Gerbonius Populonij eps occidi potuit, cogi aũt vt hospites proderet non potuit. Totilæ regis irati minas contempsit, nolens prorsum latebras indicare eorum qui ad se confugerãt. Et cum vrsis ferocissimis obijceretur lacerandus, atq; inter illos illæsus versaretur, verecundia regem cœpit, nolle ei parcere cui feræ beluæ pepercissent, ac protinus hominem dimitti iussit. Gerboni episcopus

¶ Ad Marinum monachũ paruulo sub tugurio in solitudine habitantem, aprum aliquando a venatorijs canibus actũ confugisse legimus. Quem ille apud se tã diu latere pmisit, donec ei sine piculo ad sua lustra redeũdi Marinus monachus

facultas affuit. Cui tantæ curæ fuit tutum bestiæ præsta re hospitium, quo eum studio vel suscepisse homines, vel suscepturum fuisse putabimus? Certe etiam rationis expers ac syluestre animal humanitatem fidemq; illius quadam naturæ præsagio videtur persensisse, cum in tam præsenti periculo sese ei credere, quam syluas fuga petere maluerit.

¶ Nunc pauca fœminarum exempla referantur. Neq; enim multis conuenit virorum consortium, ne dum hospitalitas seruatur, periclitetur pudicitia.

¶ Mulier Sunamitis transeuntem Elisæum legitur tenuisse, & secum panem comedere compulisse, tam familiariter, vt deinde non pigeret prophetam ad illam virumq; eius frequenter diuertere, eorum cõsuetudine vti, cum ipsis vna cibum sumere. Multus hospitis aduentus putas restinxerit studium erga se eorum? minime quidem, sed magis inflammauit, vt etiam cœnaculum illi construerent, in quo veniens requiesceret, & diutius apud se manendi occasionem haberet. Quibus meritis precante Elisæo, & filium genuerunt, cũ antea steriles extitissent, & eundem cum decessisset, vitæ restitutum receperunt.

¶ His iungatur Marthæ mira sedulitas. Postquam excepit Iesum in domum suam, ministerio intenta, parandiq; conuiuii solicitudine ardens, nequit facere animo suo satis. Proinde Mariam sororem vti se adiuuet, secumq; collaboret, citat. Itaque quali cura, quantoque affectu hospes honorandus sit, documento nobis est. Nec ideo nos negligentiores esse debemus aduenam aliquem suscipientes, quia seruum, non dominum suscipimus, cum ipse protestetur ac dicat. Qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Et iterum. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Nec quenquã moueat, quod Maria sedens secus pedes Iesu, & verbum illius audiens, optimam partem dicitur elegisse. Non enim propterea hospitalitatem Marthæ improbatam credimus, sed bono melius prælatum, actioni contemplationem. Ad quem tamen non potest peruenire, qui non pri-

[Margin notes: …minæ; …namitis …eg. 4.; Idem; Idem.; …artha.; …atth. 18.; …atth. 25.]

us iusticiæ exercitationibus labem expiauerit delictorum. Vt tunc demum ad consideranda dei inuisibilia animus attollatur, cum liberum se esse persenserit onere peccatorum.

¶ Denique duo illi ex discipulis in castellum Emaus tendentes cum Iesu simul eunt, simul fabulantur, & externum ac peregrinum esse putant, donec compulsum secū manere, & secum recumbere in fractione panis agnouerunt eum. Sic igitur hospitalitatis officium ad agnitionem dei nos adducit, vt quem nunc in ænigmate & per speculum videmus, post hæc facie ad faciem & sicuti est, videre valeamus.

Duo di[...]

1. Cor. [...]

¶ Iccirco Paulus apostolus Hebræis præcipiens, ait: Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatē nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Et dominus ad discipulos: Qui recipit vos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicunq; potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantū in nomine discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam.

Paul. a[...]
Hebr. 1[...]
Matth. [...]

De inani gloria fugienda. Ca. IIII.

NVnc quoniam periculum est, ne pijs operationibus inanis gloriæ surrepat appetitio, de ijs dicendum videtur, qui vt iactantiam vitarent, aut occultari magnifice facta voluerunt, aut eorum laudem alijs, non sibi attribuere, ne se existimantes stare in præcipitium elationis ruerent, & gloriam quærentes hominum, gloriam quæ a deo est amitterent.

¶ Huiusce rei documenta exhibere nobis volens magister ac dominus noster Iesus Christus, leprosos mundat, cæcos illuminat, infirmos curat, surdo & muto aurium linguæq; officium instaurat. Et tamen singulis nemini quicquam dicant iniungit. Archisynagogi quoque fili- Mat.

arc.5 am mortuam suscitaturus, turbam iuxta cadauer tumul tuãtem, abscedere præcepit nec in publico, sed domi vitale operatus est remedium, ne popularem gloriam expetere videretur. Quod autem multa id genus non ita secreto, sed in conspectu peregerit plurimorum, atq; etiam prædicari voluerit, non fuit inconstantiæ volubilitas (nullum vitium in eo qui dei sapientia est, cadere potest) sed piæ dispensationis miseratio, quæ diuinæ conuenit bonitati. Non solum enim illi qui iam credebant, quomodo ostentationem vitarent, instruendi: sed etiam qui nondum credebant, ad fidem manifestioribus signorum spectaculis conuertendi erant. His dicitur: Si mihi non creditis, operibus credite. Illis: Cauete ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.

han.10. at.6

postoli. ¶ Sic & Apostoli dominica vestigia secuti ad confirmationem prædicatæ fidei, in propatulo quidem miracula operabantur, reuelationes autem, visionumq; mysteria nisi necessario in vulgus proferenda essent, occultabant.

ulus Cor.12 ¶ Paulus apostolus cum raptus in paradysum siue in corpore siue extra corpus audisset arcana verba, quæ nõ licet homini loqui annos xiiij. rem tantam silentio texit conscientia sua contentus, donec Corinthijs (veritus ne pseudo apostolos sibi vel sui similibus præferrent alienati a veritate, quam ab ipso didicerant) eam aperuit, palamq; fecit. Sed & hanc gloriandi necessitatem insipientiam vocat. Factus sum insipiens, inquit, vos me coegistis, ego enim a vobis debui commendari. Nihil enim minus feci ab ijs qui sunt supra modum apostoli, tametsi nihil sum. Quibus sane verbis testatus est, minime de se loquendum, nisi cum incũbit necessitas. Sed & tunc ita temperandum, vt & res dicatur, & euitetur iactatio.

h.mon. ¶ Tali quidem temperamento vsus Iohannes Aegyptius monachus, cum spiritusancto reuelante multis futuri euentus responsa daret, inferebat, non suis meritis eam reuelationem sibi factam, sed illorum qui rogatum aduenerant. Morbo affectos coram se curationis gratia addu

vetuit, quoniam vltro, citroq; commeantium agmen ostentationi esse potuisset. Oleum eis benedictum mitte bat, quo peruncti conualescebant, atq; a languoribus liberabantur.

¶Antonium quoq; abbatem tradunt Martiniano militum præfecto pro filia, quam nequitiæ spiritus possederat, supplicanti respondisse. Ne se opem posceret, cum & ipse peccator esset. Sed si in Christo cõfideret, eidem supplicaret, iuxta fidei meritum gratiam ab ipso impetraturus. Credidit Martinianus, & domum rediens deum precatus incunctanter, filiam a dæmonio liberauit, vt prædictum ab Antonio fuerat. Pulchre igitur vnico responso Antonius tria simul expressit bona, humilitatis obseruationem, fidei virtutem, infirmitatis remedium. Anto.

¶Moyses vero abbas haud dissimulauit, non solum se laudationem sui non quærere, sed etiam detractione delectari. Si quis enim visendi eius studio aduenisset, raro aditus copiam faciebat, tanti se haberi molestissime ferens. Quamobrem præsidi quoq; prouinciæ spe conueniendi primum quidem decepto, deinde iterum aduentanti, obuiam tandum profectus cum interrogaretur, vbi nam esset Moyses abbas (nam fama tantum ipsi notus erat.) Quid tibi respondit cum stulto illo ac deliro sene? Denique de semet quasi de alio licentius obloquendo discedere hominem compulit, non mediocriter mirantem, quod tam diuersa de illo, quem iam secundo quæsitum venerat, sibi audire contigisset. Qui reuersus didicit ab indigenis eum quidem ipsum Moysen fuisse, a quo eiusmodi responsum accepisset, & magis mirari cœpit, tam gratum illi esse sui contemptum. Moy. A

¶ Non minus se contemni gaudens Constantius Anthonitanæ ecclesiæ monachus, cum è longinquis partibus quidam (vt ipsum videret) aduenisset, ostensumq; despexisset, eo quod statura admodum breui esset, quasi corporis vitium animi virtuti officere possit, Constantius mo

irrisorem suum osculo excepisse dicitur, lætari se affirmans, quod tãdem nactus esset hominem a quo iure par uipendendus existimaretur. Seruum enim se esse vt habitu pusillum, ita ad ea quæ facto opus erant, ignauum, inertemq;, ac prorsus inutilem. Nõne satis declarauit quãtum ab humanæ gloriæ concupiscentia procul esset, qui sic exultauit contemptus.

Gregorius papa

¶ Magna quidem hæc Constantij erga calumniantes patientia, sed non minor illa Gregorij pontificis erga laudantes modestia. Cuidam enim probato viro ipsum attollenti respondisse fertur. Deum deprecare frater, vt his quæ de me prædicas, dignus efficiar, sicuti & tu dignus es, cuius opinio improbari non debeat, sed plerumq; euenit, vt ea quæ de ijs quos amamus in medium proferimus, maiora vero sunt. Itaq; quamuis ista commendatione tua longe inferiorem me esse agnoscam, charitati tamen gratias ago. Huiuscemodi responso sapientissimus põtifex & laudatori satisfecit, & cum summo honore præditus esset, ab humilitate non discessit.

Apollonius abbas

¶ Quam autem arduum & difficile fit non illici quandoque humanæ laudis affectatione, testis est Apollonius abbas. Qui cum annos 40. in deserto solitarius vixisset, iussus voce sibi e cœlo delata iam tandem ad frequẽtem locum pergere, cœnobium construere, discipulos comparare, tam constanter dominum rogasse dicitur, ne qua se deinde inter homines versantem iactantiæ aura perstringi fineret, vt nõ aliud olim magis veritus ad eremi latebram confugisse videatur, non ante vitæ finem fortasse inde discessurus, nisi iussio intercessisset diuina, quæ postremo dignum illum iudicauit, vt consuasor & autor fieret salutis multorum.

Idem

¶ Hinc eundem haud parum sæpe monachis præcipere solitum tradũt, ne quis propterea se ante alios esse existimaret, quod aliquo miraculi ostento insignitus esset, quandoquidem & dominus discipulos suos nõ ideo gaudere iusserit, quia dæmonibus imperarent, sed quia in libro vitæ æternæ scripti, censiq; essent.

¶Iterum admonebat, si quam aliquis ex illis vel sceretę visionis, vel spiritalis fruitionis dotem a deo accepisset, nemini nisi necessitate coactus proderet. Alioqui si exinde illum præ cæteris æstimationi haberi contigerit, haud facile vanæ gloriæ vitio cariturum. Eo autē surrepente gratiam omnem quam assecutus fuerat, irritā fore, dicēte scriptura. Qui in vno peccauerit, multa bona perdet. Denique domicilia eorum ob hoc cellas appellari quod in his celarētur quæ occulta esse velint. Idem Eccls. 9

¶Nec mirum aliquem interdum plausu assentatorum suorum blanditijsque duci, cum frater Leonardus etiam cogitationum suarum circumuentus fuisset, nisi mature qui eum periculo eriperet inuenisset. Beatum Franciscum asello insidentem ipse pedes comitatus mēte voluere cœpit, quanto ante illum quondam ierit generis nobilitate, potentiaque seculari. Franciscus spiritu sancto edoctus, vt intellexit gliscentem in præcordijs comitis tumorem, statim desiliens asellum se illi cedere dixit, ipse potius pedibus iter facturus, eo quod obscuriore loco natus esset. Agnouit ille insolentis cogitatus culpam pene aperte sibi obijci & miratus deprehendi potuisse, ad pedes eius suppliciter prouoluitur, seque peccasse confitens veniam impetrat, cautius deinceps humilitatis propositum seruaturus. Aratrum quippe tenens post tergum respexerat, sed magistri opera rursum cito conuersus aptum se fecit regno dei. Francisc⁹ Luc. 9

¶Idem Franciscus cum se inter homines fama sanctitatis efferri percepisset, ne quam ex eo voluptatem caperet, alteri negotium dedit, vt econtra probris petulātiaque ipsum incesseret. Et cum ille rusticanum, idiotam, ignauum, inutilemque eum appellasset, calumniāti gratias agebat, affirmans verius de se sentire oblocutores suos quam laudatores, qui opinione decepti supra id quod esset se æstimarent. Itaque quanto ab alijs magis extollebatur, tanto se gerebat submissius, cauillationibus potius quam commendatione ingenij morumque suorum delectatus, Isaiæ memor dicentis. Populo meus qui te btīt dicunt, ipsi te decipiūt, & viā gressuum tuorum dissipant. Idem Isaiæ. 1

Aegidius

¶Aegidius Atheniensis quoniam miraculis clarere cœperat, iactationis occasionem fugiens patriam dereliquit, ad eremum se cõtulit. Et dum apud Veredenium eremitam in agro Arelatensi habitaret, sabuloso ac sterili solo ab ipso terræ conditore deo fœcunditatem p̃cibus impetrauit. Mox inde discedens, vastioris solitudinis latebras petiit, ibi quærens domicilio locum, vbi non facile mortalium de se rumores audire posset.

Iudocus

¶Iudocus item fama sanctitatis regumq́; Britanniæ stirpe iuxta clarus, dum solitarius habitaret, & signorum quæ fecerat rumor, multos ad visendum eum a diuersis partibus exemisset, videns in tanta se adeuntium frequentia periclitari humilitatẽ, in vlteriorem deserti angulum sedem transtulit, vt tam ab inanis gloriæ cupidine semotus esset, quam a consuetudine hoim.

Eulalius

¶Eulalius quoq; monachus criminis olim suspectus, vt innocentiam probaret, iubente abbate, fiscellam quã de palmeis folijs ipse texuerat, igni imposuit, atq; vbi a flammis eam lædi non posse animaduersum est, non solum omni suspitione fuit absolutus, verumetiam ob miraculum venerationi haberi a fratribus cœptus. Cæterum, se in celebritate esse indigne ferens, procul inde secessit in desertum, maluitque in speluncis cum feris habitare quã in monasterio ab hominibus honorari, memor dictum esse a propheta: Saluabuntur qui fugerint ex eis, & erunt in montibus quasi columbæ conuallium.

Ezech.7

Hilarion

¶Sed quid de Hilarione abbate dicemus? qui iam sexagenarius cernens circa se tum monachorum multitudinem, tum eorum qui sanandi ad eum vndiq; confluebant, flebat quotidie, & ad seculum redisse se atque in vita mercedem recepisse aiebat. Abire cupientem inhibebant. Denique biennio in tali animi solicitudine peracto, cum postremo comedere nollet donec discessum impetraret, & iam dies septem nihil iustasset, ne inedia conficeretur dimissus reliquit palæstinã. Præterea gloriam semper fugiendo, dum crebro sedem mutat, Bethilium, Pelusium, Thecubaton, Babylonemq; peragrauit,

deinde Aphroditon, eremum Antonii, rursum Aphroditon, Alexandriam, Osam, Brutium, Paretonium, inde Siciliam, & inde Epidaurum, ac post hæc Cyprum. In cuius insulæ vastiore minusq; noto angulo cum sese abdidisset, diu latere non potuit, miraculis eum vbique prodentibus. Quia tamen viribus partim ætate, partim labore exhaustis, inde iam emigrare illi incommodum erat, ibidem & fugæ finis & vitæ fuit. Hunc tantum in ipso honoris contemptum præter cetera extollens Hieronymus. Mirentur, inquit, alij signa quæ fecit, mirentur incredibilem abstinentiam, sciẽtiam, humilitatem: ego nihil ita stupeo quam gloriam illum & honorem calcare potuisse. Concurrebant episcopi, presbyteri, clericorum & monachorum greges, matronarum quoque christianarum grandis tentatio, & hinc & inde ex vrbibus & agris vulgus ignobile, sed & potentes viri & iudices, vt benedictum ab eo panem vel oleum acciperẽt. At ille nihil aliud quam solitudinem meditabatur.

¶In hac salutarium virtutum parte fœmininas quoque sua laude fraudare nõ decet. Tabita virgo sacra monasterii magni Thebaidis cum se om̃i humilitate deiecisset, insanire putabatur. Verum quia stultum dei sapientius est hominibus, Sancto Pierio abbati in eremo degenti reuelatum fuit, illius merita suis esse potiora. Proinde ad visendam eam perrexit, & responsa quæ diuinitus acceperat, palam fecit. Ex quo ipsa vt vidit se non iam vt stultam contemni, sed potius vt sanctã honorari, clam discedens, monasterium pariter honoremque dereliquit, & in solitudine vitam duxit. Fœminæ Tabita virgo

¶Maria natione Gallica de vico Neuella episcopi Leodiensis ignobilis genere, celebris sanctitate, frequentiam hominum illuc ad se visendam turmatim accurrentium moleste ferens precata est ostendi sibi locum sanctæ quieti magis opportunum. Et reuelatione accepta discedens, tridui iter arripuit, nullo labori parcens vt humilitatem conseruaret. Peruenitque quo volebat ad ecclesiam sancti Nicolai cognomẽto decegnies, & ibidem solitaria consedit. Ferunt sacel

li illius, fores, cum clausæ obserat æque essent, aduenienti sua sponte protinus patuisse, vt vel hinc intelligas gloriam humanam fugiẽtibus facilem præberi aditum ad gloriam angelorum.

Euphraxia

¶Euphraxia etiã Christo dicata, virgo signis in thebaide diuinitus factis clara, cum puerum quẽdam paralyticum, mulieremque phanaticã sanitati restituisset, ne miraculorum magnitudine insolesceret, laboribus cumulum addidit. Crebrius vtẽs ieiuniis, vigiliis, ꝑcatio nibus, cæterisque corporis exercitiis, nullum otium tp̃s remittens ne desidiosa aliquando cogitaret se alicuius momenti esse, cum nihili æstimari mallet. Igitur tametsi a monasterio non recessit, inuenit tñ quemadmodum abesse posset a gloria. Corpus enim castigãdo, & in seruitutem redigendo cõsentire coegit spiritui, semper humilitatem affectanti.

De humilitate appetenda Ca. V.

PLerique vero non solum a iactantiæ vitio procul abesse studuerunt, sed etiam sic humilitatem sectati sunt, vt pene omnibus seruilibus officiis sese addixerint. Qui nihil detrectantes eorum, q̃ vilissima factu putantur, tanto excellentiores in cõspectu dei apparuerunt, quanto inter mortales magis infimi videbantur. Horum nunc exẽpla percurrere non intẽpestiuũ duco.

Monachi Nitrye

¶Monachis Nitrye morẽ fuisse constat, præter cætera in perigrinos beneficia, pedes eorum lauare, linteolisque abstergere, illum imitari volẽtibus, qui magister & dñs discipulorum pedes lauit. Exemplum ingens dedi vobis, vt quẽadmodum ego feci, ita & vos faciatis.

Iohan, 13

Apollonius abbas

¶Hinc Apollonus abbas ad se magis q̃ ad eos quibus præerat, huiusmodi seruitium pertinere arbitratus, suis ipse manibus hospitum lauabat pedes, abbatemque se in monendo duntaxat corripiẽdoque nouerat, prætereà omnium minimus erat.

Hor abbas

¶Hor etiam abbas eadem erga peregrinos obseruantia, certo tamen ordine vsus dicitur. Primum cum illis simul suppliciter prouolutus deum odorare, deinde p

des eorum abluere, postremo ablutis præcepta salutis dare, quasi innuere volēs, iis qui peccatorum sordes pœnitentiæ lauacro mundare cupiunt, necessariam esse pietatem, humilitatem, iusticiam,

¶Thomas Canthuariensiis archiepiscopus quotidie xiii. pauperes domi conuocabat, sedere iussis genuflex⁹ pedes lauabat, discumbentibus ministrabat, abeūtes cū dono dimittebat, singulis eorum quatuor nummos largitus, ita vt liberalior an humilior fuerit, nō facile discerni queat. Veruntamen serui interdum dedignantur mendicis ministrare, archiepiscopus etiam pedes lauit. Thomas archiepis.

¶Gallicanus quoque monachus, quem & consulem & victorem, & Constantini Augusti generum fuisse diximus, omnibus pro Christo contemptis tam ardenter in monasterio serui functus est officio, q̄ prius in castris imperatoris ac ducis. Nec magis olim militaris gloriæ auidus fuit q̄ postea humilitatis, operæpretium erat videre pauperum lauantem pedes monachorum manibus aquas dantem, mensas concinnentem, pauimenta verrentem, & reliqua id genus exercentem, paulo ante tot clientium patronum, tot seruorum dominum, tot militum ductorem, quot conuenire potuit principi viro, Cæsaris genero, Romani exercitus præfecto, sæpe victoria potito, nunquam victo. Tantam status mutationem nequisset efficere fortuna, quantam ille sua sponte suscepit, haud ignarus multo maiorem, certioremque felicitatem esse seruire Christo, q̄ dominare mūdo. Quoniam (vt Esaias inquit) A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Gallican⁹ monachus. Esai. 64

¶Pacomius abbas fratribus morbo implicitis assedit, non dedignatus ministri operam, vt obsequium p̄staret, domino iubenti ac dicenti: Qui maior est vestrū, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Pacomius Mart. 20

¶Antonius abbas non minus mansueti ingenii vir, episcopis & præsbyteris solitus est submittere ceruicē, captis ab eis benedictionem. Idcirco benedixit ei dominus, & custodiuit illū, ostendit ei faciem suam, & miser Antonius

tus est ipsius, conuertit vultum suum ad illum, & dedit ei pacem.

Idem

¶ Eundem tradunt spiritu raptum vidisse orbem terrarum quaque versum, laqueis oppletum, & cum mirabundus quis illos euadere possit, quæsisset, responsum fuisse, humilitas. Beati igitur humiles, quibus a periculo erutis competere poterit illa prophetæ gratiarum actio dicentis: Benedictus dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini.

Psal. 123

Pinifius abbas

¶ Hinc est quod Pinifius abbas (vt liberius humilitatis incumbere operibus posset) diuersa perquisiuit loca in quibus minus notus maneret. ab Aegypto transmigrauit in Thebaidem, & inde ad Palæstinam, semper in alienos serui fungens officio, donec agnitus cogebatur simul relinquere & locum. Postquā nullibi se diu ignotum futurum vidit, ad suos tādem monachos reuersus, aliam conseruandæ humiliationis rationem iniit, vt quo plus honorabatur, eo magis corpus suum ieiuniis inediáq; maceraret. Malens tame affligi, quam ambitione deliniri, & de cibis cogitare, quam de honoris illecebra.

Gregorius papa

¶ Veruntamen quid abbates, monachosue tantopere miramur, ipse summus pontifex Gregorius primus se seruum seruorum dei appellauit, ac ne dictu id illi quā factu facilius fuisse putes, aduenienti Iohanni abbati assurrexit, & prior honoris gratia in terram prouolutus est pontifex quam abbas. Cæteri deinde maximi pontifices nomenclaturæ istius titulum omnes vsurparunt opus rari. Omnes se seruos seruorum dei dici, pauci esse voluerunt. Igitur Gregorii humilitatem approbasse videntur etiam ipsi qui imitari neglexerunt.

Petrus telonarius

¶ Sed quod ad priuatos attinet, mirabilis in primis humiliatio Petri Telonarii fuit, qui distractis pro amore Christi facultatibus, a Bizantio Hierosolymā petiit, seruumq; se venalitium fecit. Et cū in aliena domo a con-

strvis maledictis verberibusq; afficeretur, gaudebat in contumeliis, nunquam de iniuria sibi illata cõquestus. In tantum vt de medio calumniatorum suorum nusquam discesserit, nisi cum Bizantii hospitis indicio cognitum honorare cœpissent. Deniq; tũc profugit cum coleretur vt liber, non cum sperneret ut seruus, humilitati studens, a gloriationibus abhorrẽs, displicere cupiens hominibus, vt Christi seruum exhiberet.

¶Martinus dum adhuc stipendia faceret, nec tamen tam Cæsari quam Christo militaret, præter illud celebratissimum pietatis opus, haud minus celebre præstitit humilitatis exemplum. Vno seruulo contentus, eum dein vt fratrem dilexit, vt dominum coluit, cœnãti ministrabat, cubitum eunti calceamenta detrahebat, cæteraq; pene omnia mutata cum illo officii vice exercebat, seruus serui factus, vt Christo se seruire probaret, non mundo. Miles erat, necdum baptizatus, sed tantum cathecuminus, & iam perfectionis viam ingressus, spiritus sancti sententiam sequebatur per Salomonem in ꝓuerbiis prolatam. Melius est humiliari cum mitibus, q̃ diuidere spolia cum superbis. Martinus. Proue. 16.

¶Alexius quoque Euphemiani consularis viri filius, spreta generis nobilitate Roma decedens, Edessam *Syriæ vrbem* venit, & inter alienigenas. XVII. annos incognitus mendicauit. At postquam vulgatum est, uocem diuinitus allatam: Alexium mendicum in ecclesiã recipiendum, videns ibidem miraculũ illud honori sibi futurum, Laodiceam est ꝓfectus, ad Laodicea Tharsum, a Tharso rediit Romam. In paterna domo pro peregrino paupculo susceptus, alios. XVII. durauit annos in summa rerum inopia, statuque miserabili, nec ipsis genitoribus suis sese manifestans, ob hoc solũ, ne agnitum honore afficerent. In exitu vitæ & quis & quãtus esset apparuit, hoc signis prodigiisque instanter editis, illud chirographo in manu defuncti reperto, ac rei ordinem indicante, tunc scilicet, cum iam superato vanæ ambitiõis ꝑiculo, secura humilitas ad cælos ꝓsperabat Alexius.

veræ & immortalis gloriæ honore semper fruitura. O beatum o felicem illum, qui sic se humiliat vt sic exaltet.

Lucæ. 14.

¶ Nunc ancillarum Christi humilitas referatur. Elizabeth & regis Pānonum filia, & Lantgrauij Turingię principis coniunx, deo gratificari cupiēs, non alienum a dignitate sua putauit, mēdicum quendam infirmum, obsitum, squalidum, olidum, suo recipere sinu, suisque manibus crinem illius pectere, tondere, caput lauare, totum corpus quantum licuit, a pedore sordibusq; vindicare. Multos pręterea eiusdem sortis pauperes visitare, benigne consolari, ad patientiam exhortari, cibos porrigere, potum propinare, modis omnib' opem ferre, & vlceratorum plagas cōtrectare, tergere, linire, circumligare, & si quando fasciæ deficerent, sui capitis velamento obuoluere. Denique defuncto viro Lantgrauio, cum multorum pauperum capax construxisset habitaculum, semet illis in ministerium dedit. Ibi puerum quendam ventris profluuio laborantem, ipsa in suis vlnis ad exonerandam aluum, etiam noctu consurgens pluries portauit. Ibidem mulieris leprosæ curam habens, omnia illi libenter præstitit, officioseq; ministrauit, quæ ipsa p infirmitatem non poterat. Post hæc non est passa se ab ancillis vocari dominam, sed sororem, & eis aliquo de industria emissis, ipsarum interim mun' vsurpabat, vasa lauando, coquinam parando, pauimenta verrendo, vtensilia suis disponendo locis. Cæteraq; diligentius exequendo, ancillis etiam se magis infimam fecerat. Nūquam tanta mulier ad tantam humilitatem descendisset, nisi prius ardentissimæ charitatis feruore medullitus incaluisset. Nihil quippe tam paruum aut tam vile est, vt id se ducat indignum, qui perfecte diligit.

Fœminæ Elisabeth

¶ Brigida etiam virgo licet abbatissam gereret, minorem tamen se ijs quibus præerat, exhibebat. Quasdam in monasterio longa valetudine oppressas, vt saltem squalore leuarentur, lauari iusserat, sed ancillis sororibusque cunctantibus, protinus ipsa accedens lauit, tantumque humilitatis abbatissæ fuit meritum, vt illa lotæ e uestigio sanarentur. Tres erant diuersis infirmi-

Brigida Abbatissa.

tatibus laborantes, alia paralytica, alia dęmoniaca, alia vero leprosa. Magnum miraculum fuit tales languores curasse, sed non minus mira extitit humilitas sic affectas lauisse. Equidem opinor parem virtuti datam fuisse gratiam, vt quæ dignata est lauare, ipsa etiam mederi posset.

¶Eugenia virgo Philippi Alexandriæ præfecti filia quoniam parentibus idolorum culturæ deditis, Christo seruire non poterat, eos reliquit. Et sexu celato, virorum monasterium ingressa, monachi habitum induit, & se Eugenium vocari fecit. Tandem ob animi sapiẽtiam, morumque integritatem in abbatem electa, hoc primum a fratribus exegit, vt quamuis dignitate præstaret, permitterent tamen se interdum officia obire infimorum, ne per otium insolesceret, præsertim in illo præpositurae honore constituta. Impetrata igitur venia, aquam portauit, ligna concidit, pauimenta euertit, cellulam sibi omnium despectissimam elegit. Denique quo feruore concita parentes fugerat, eodem primatũ inter monachos tenens humilitatem coluit, & tandem martyrij palmam meruit obtinere, vt quæ mundi pompam calcauerat, tyrannorum quoque tormenta superaret, & in cælesti gloria humilitatis præmium perfectæ patientiæ merces augeret. Eugenia

¶Paulæ Romanæ (vt Hieronymus refert) maternũ genus a Scipionibus Gracchisque, paternum ab Agamẽnone potentissimo quondam Græciæ rege, erat. Liberos e Toxotio susceperat, qui ab ipso Aenea Julioque trahere originem credebatur, postquam autem cõtemptis omnibus Christo cœpisset seruire, tãta se humilitate deiecit, vt qui eam videret (videre autem propter nominis celebritatem, multi gestiebant) ipsam esse non crederet, sed ancillarum vltimam, quamuis enim frequentibus virginum cingeretur choris, veste tamen, voce, habitu, incessu, minima omnium apparebat. Intellexit profecto sapientissima mulier, hominis nobilitatẽ non gñe nõ potẽtia, sed virtute constare. Inter virtutes aũt Christianæ professionis nihil esse præstantius humili- Paula.

tate, nihil fructuosus.

¶ De dignitatibus non concupiscendis. Cap. VI

Propterea quidam sanctissimi viri cum seculares, tum ecclesiasticas dignitates, aut omnino recusarunt, aut inuiti coactique susceperunt. Sciebant enim, quanto quis altius euectus fuerit, tanto propius periculo esse ne cadat, & si ceciderit, grauiorem ruinam fore. Honoris gradum superbiæ irritamentum, & inanis gloriæ materiam esse, nisi ita caute adeatur, vt is qui episcopatum desiderat (iuxta Apostolum) opus bonum desideret: non honorem, & labores, non delitias, neque præesse, sed prodesse cupiens, seruum se ministrum hominum constituat propter Christũ.

Timo. 3.

Marcus euangelista.

¶ Diuus Marcus euangelista, vt sacerdotio reprobus haberetur, pollicem sibi amputasse dicitur. Veruntamen (vt ait Hieronymus) tantum consentiens fidei prædestinata potuit electio, vt nec sic in opere verbi perderet, quod prius meruerat in genere. Cum enim ex leuitis esset, vt Alexandriæ episcopus fieret, eo compelli dignior fuit, quo magis refugit.

Isaac monachus

¶ Isaac etiam monachus, cum resciisset decerni sibi presbyteratum, de Scythia transmigrauit in Aegyptum, vastæ solitudinis secessum quæritans, vt hominum effugeret conspectum. Sed qui diuinitus eligebatur, latere non potuit. Cum enim fratres in Aegyptum vsque illũ quæsitum profecti essent, & asellus quem secum habebant per desertum fugiens, ad speluncam ipsius substitisset, eo insecuti dum asellum comprehendunt, monachum quem vix inuenire sperauerant, conspiciunt. Quare læti, gratantesque, simul ipsum vt secum redeat hortantur. Igitur cum se ille muti animalis indicio deprehensum agnouisset, intellexit dei voluntatem, & fratrum votis annuens, ad monasterium reuersus, presbyteri officium suscepit. Hic mihi probe obseruasse videtur, quod apostolus ait, Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur a deo tanquam Aaron. Sic & Chri

Hebræ. 5

stus non semetipsum clarificauit, inquit, vt pontifex fie ret, sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, ego ho die genui te. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Psal. 2. Psal. 109

¶Pastumius quoque monachus, a Machario abbate post vitæ huius labores, ad beatitudinis quietem decedente, in locum suum succedere iussus, & fratrum curã habere diu renuit atq; recusauit, obnixe affirmans se abbatis honore indignum, officij ignarum, solicitationum labori imparem. Verum obedientiæ pressus iugo, flens, tandem regendi monasterij munus suscepit. Et qa ex humilitate sibi prorsus diffidebat, a domino meruit adiuuari, atq; ita vt ei per angelum suum præcepta, institutionesq ue dirigeret. Quibus ille fratres sibi commissos instruendo, in omni sanctitatis genere facile reddebat perfectos. O vere igitur beatus hõ quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Pastumius monachus. Psal. 93

¶Oddo item Cluniacensis cœnobij monachus, a Benone abbate proxime decessuro suffect us, cum fugã pararet, a fratribus comprehensus, coramq; adductus, nõ solum abbatis compellente iussione, verumetiam episcoporum vrgentibus censuris, regimẽ inuitus accepit. Indignum enim se esse arbitrabat, q præesse deberet, cum se cunctis inferiorem constituisset, sic tamen se gessit, ut multis postea miraculorum signis nobilitatus sit, deo humilitati eius gratiam conferente. Oddo monachus

¶At vero qm̃ quanto dignitas maior, tanto maius in dignitate positi periculũ, Lamon monachus mori ꝑoptauit, q̃ episcopus viuere. Hieropoli electus nullis suasionibus adduci potuit, vt electioni assentiret. Cumq; Theophilus episcopus forte ex itinere eodem loci diuertisset, atq; itidem suaderet, qñ iam tantæ autoritatis viro apte refragari difficile erat, diem ad deliberandum impetrauit. Dum autem in solo loco genibus prouolutus, toto eo tempore secretæ precationi intendisset, inuentus est efflasse animam. Hoc ipsum petenti illi diuinitus indultum credi par est. Verenti vtiq; ne si episcopatũ gereret, q̃ episcopi sunt, ꝑstare non posset, aut si ꝑstitisset, Lamõ monachus

ne vel ex hoc in elationem aliquam mentis incidens, illis iam tandem comparãdus euaderet, quibus dicitur. Væ vobis qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro.

at. 23

par monachus.

Par animi humilitas, vel idem periculi metus fuisse perhibetur sancti Goar monachi in Gallia. Quia rege Sihiberto ad Treuerensem episcopatũ vocatus, postquam recusando nihil se proficere videret, triginta dierum manendi in monasterio moram, quasi res suas expediturus petiit: Interim in cellula sua se includens dominum precatus est. Paratum se ad omnia dura pro illius amore sustinenda, tantũ hoc episcopalis officij onere ne se grauari fineret. Mox ergo febri correptus, reliquum vitæ in lectulo æger peregit, ne sanus ad præsulatum cogeretur, quandoquidem etiam quoduis pati sibi satius putauit.

mmonimonahus.

¶ Ammonium Origenis Didymiq; discipulum, aurẽ sibi præcidisse ferunt, ne idoneus episcopali officio haberetur, & cum nihilominus ad eam dignitatem suscipiendam ab omnibus vrgeretur, etiam linguam sibi se amputaturum nisi missum facerẽt protestatus est. Tam ergo periculosam rẽ episcopatũ putauit, vt inde membrorum mutilatione se redimere non dubitaret.

homas rchieps.

¶ Hac ipsa de re non mediocriter solicitus Thomas Cantuariẽsis archiepiscopus, vbi primum dignitatem iniit, continuo inanis glorię lasciuientes cogitatus, carnis macerationibus reprimere cœpit, instantius orauit, frequentius ieiunauit, cilicium induit. Qui sic agit, is plane declarat, nõ se ad pontificale fastigium, sed ad multiplicium laborum aceruum ascendere, nec de honoris pompa sibi blandiri, sed de tentationum ingruentium pugna, iam anxium æstuare.

eonard. monach.

¶ Hinc quidem beatus Leonardus inter aulicos regis Galliarum aliquando primo loco habitus, cum tandem contempta mundanæ ambitionis luxuria, ad religionẽ conuersus dei seruitio sese addixisset, nec adhuc tamen minoris æstimationis apud regem esset, episcopatum ab eodem sibi oblatũ recusauit. Ac ne deinceps

huiusce rei illectatione aliqua, tentari capive posset, quandoquidem & in dignitate periclitatur humilitas, & in diuitijs modestia, inde in Aquitaniam discedens, operam prædicationibus dedit.

¶ In quanto enim salutis suæ discrimine versentur hi, qui cæteris præsunt, venusto admodum exemplo diuus Hieronymus docere aggressus: Senex quidam (inquit) eremi cultor, & spiritusancto plenus, nepotem suum quærentem, vtrum episcopus electus munus accipe deberet, super disco satis alte a terra erecto diu fecit volutari. Cumque ille postremo casum se timere dixisset, iussit vt descenderet, atq; itidem super latam mollioris soli planitiem sese agitaret, ex multa volutatione sudanti ac defesso. Surge (inquit) & iam facere perge, q̊d tibi tutius factu putas. Itaq; edoctus de præeminentiæ periculo iuuenis, electioni renuntiauit. Aetatis vitio delirasse senem dicere possent improbi cauillatores, nisi rem saluberrimi consilij plenã, miracula confirmarent. Constat enim iuuenem illum postea vita defunctum seni apparuisse, & postquam gratias egisset dixisse: Scio quã nunc essem de numero damnatorum, si fuissem de numero episcoporum. Quidam senex.

¶ Idipsum oppido formidãs Geminianus Mutinensis clericus, Defuncto Antonio episcopo a populo electus fugit. Dum autem latitaret, & quæri dign⁹ fuit & inueniri. Qui quia inuitus consecratus est, tantam promeruit gratiam, vt non solum Mutinensem ecclesiam optime gubernarit, sed etiam miraculorum fama celebris mundo fuerit. Iouiniani imperatoris filiam a dæmonio liberauit. Attila Italiam vastante, suos non repugnando, incolumes seruauit. Ipso enim orante, hostis apertis portis vrbem mediam percurrens, cã prorsus inoffensam intactamq; reliquit. Geminianus epũs

¶ Gregorius quoq; pontifex, quam grauatim ecclesiæ gubernãdæ subierit onus, hæc res indicio est. Quod cum illud palam repudiare sibi integrum non esset inhibente populo, clandestina fuga ab vrbe decedere decreuit, & cum exitũ omnem diligenti septum custodia vi- Gregorius papa.

deret, dolio se condi & exportari fecit. Tum proximi montis vastam solitudinem penetrans, antrum quoddam adiit, satis ibi se latere sperans. Cæterum cū quæreretur, lucida nubes loco incumbens prodidit latentē. Inuentus ergo in sedem quam fugerat, rediit, non tam ab hominibus quam a deo miraculo restante electus. Vt igitur deo soli obediret, non vt sibi blandiretur, ad tantæ rei gubernacula manum porrexit. At nunc quibus artibus is honos ambitur, quave aditur temeritate, dolendum magis quam dicendum puto. Sed vt nihil aliud pro vero affirmare ausim, neminem tamen ætas nostra ex iis qui eliguntur vidit recusantem.

Cælestin⁹ papa.

¶ Antehac autem & Q. Cælestinus cum menses sex rexisset ecclesiam, pontificatum quem Caroli regis sollicitationibus agitatus acceperat, tam libenter deposuit, quam inuitus gerebat. Hinc primum degenerantis curiæ signum apparuit, quoniam tātæ integritatis vir, a nemine ne id faceret interpellatus est, aut cum fecisset, discessisseq; reuocatus, nisi ab eodem (cui ob virtutem charus fuerat) rege, quanquam ille solitariæ vitæ quā repetebat captus dulcedine, nullius iam dissuasionibus a proposito moueri potuisset, quoniam nec regis motus est. Id neq; improuide, neq; inconsulte factum facile vel vno argumento probari potest, quod magis deinde miraculis claruit, quam tunc pontificatu, & tandē in numero sanctorum est habitus. Quis adeo mentis inops est, vt proposita sibi optione non mallet eius priuati habere conuersationem, quam aliorum in dignitate constitutorum honorem? in cellula latentis consolationem, quam in cathedris sedentium potentiam, opes, delitias, luxum?

Episcopi

¶ Extant hoc in genere etiam & minorum pontificum, fortasse non minus imitatione digna exempla. Qui postquam aliquandiu recte ac diligenter rexissent populum, aliis gubernaculo substitutis, tranquillæ contemplationis quieti sese dedidere.

Maiorus archiepus

¶ Maiorus Britannus Dolensis archiepiscopus cum Budocum in sua collocasset sede, ipse se ad eremum con-

uulu, & solitariam deinceps vitam duxit, tanto factus deo vicinior, quanto ab vrbanis tumultibus fuit semotior.

¶Fecit idem & iustus Lugdunensis episcopus. Qui cum in terra positus vitam egisset cælestem, de solitudine deserti ad paradysi celebritatem euolauit, tugurioli angustias commutans cum amplitudine cœli. Corpus vero eius ab eremo ad Lugdunum relatum est. Et honore, cui renuntiauerat viuens, non caruit mortuus, exhibitis exequiis, pompaque funerali, non tantum vt præsuli, sed etiam vt sancto. Iustus episcopus

¶Remalchus quoque Traiectensis episcopus, postquam commissum sibi gregem, tum verbi pabulo, tum vitæ exemplis pie sancteq́; annos aliquot nutriuisset dignitatem, officiumq́; deposuit, & cœnobium ingressus, monachum se fecit ex episcopo. Vt enim tutius, ita tranquillius, sibi futurum iudicauit, obedire quam imperare, & subiectum esse quam præeminere. Alterum optare arrogantis est, alterum se in omnibus submittentis, & veri serui Christi, qui ministrare venit non ministrari. Remalch. epus. Mat. 20.

¶Ex his iam dictis exemplis, hanc demum summam colligi, atq; hoc cōcludi quis ignorat? vt nemo primatū appetat, ne humilitatem amittat, nemo oblatum accipiat nisi inuitus, vt electus, & arrogātiam euitet, & ab obedientia non discedat. Quamdiu liceat recuset, vltra ne protrahat pertinaciam. Tam enim superbum est dignitates concupiscere, quam maiorum iussis omnino parere nolle, & diuinæ reluctari voluntati.

De auaritia vitanda Cap. VII

At vero quia plerique religionis habitum induunt, non vt Christum, sed vt pecuniam lucrentur, quibus dicitur: Non potestis deo seruire & mammonæ. Eorum auaritiæ sanctorum continentiam opponamus. Vt qui pie in domino viuere volent, omni cupiditate deposita iam hinc discant. Qd gratis acceperunt, gratis dare. Mat. 6

Eliseus propheta. ¶Eliseus propheta cum Naaman syrum a lepra curasset, nullis precibus moueri potuit vt dona acciperet. At Gihezi minister eius cupiditatis stimulo percitus, cucurrit post Naaman, quasi a magistro missus, mendacique procacitate impudenter vsus, argentum & vestes ab eo excepit, propterea & lepra qua Naaman fuerat liberatus, adhæsit illi & semini eius vsq; in sempiternũ, vt saltem sic punitus discat, charitatem erga proximũ gratuitam esse debere, non mercenariam.

¶Nam & de Samuele propheta in Ecclesiastico scriptum legimus, quod pecunias & vsque ad calceamenta ab omni carne non accepit, & non accusauit illum homo. Hoc quidem post multas eius inibi enumeratas laudes, ideo fortasse in fine quasi in vestibulo collocat, vt scias donorum contemnendorum curam non solum virtutem esse, sed etiam virtutum seruatricem atq; custodem. Quæ si abcesserit, cupiditati linquens aditum, irruente vitio dissipabitur virtutum cœtus. Conturbat quippe domum suam (vt Salomon in Prouerbijs ait) qui sectatur auaritiam: qui autem odit munera, viuet.

Samuel propheta. Eccle. 46. Prou. 15.

¶Hinc etiam Daniel oraculi diuinitus in pariete descripti mysterium expositurus regi, dona, dignitatemq; pollicenti ait. Munera tua sint tibi, & dona domus tuæ alteri da, scripturam autem legam tibi rex, & interpretationem eius ostendam tibi. Quod vero deinde legitur, eum mox purpura fuisse indutum, torque aurea circundatum, potestate præditum, argumẽto est, licere aliquando pacto opere oblata recipere, non tamen ex pacto, sed ex donantis liberalitate, neque ad luxuriam, sed ad necessitatem. Considerandum autem sic etiam acceptum munus quantæ patuit inuidiæ, nonne tantæ vt acceptorem suum leonibus obiecerit laniandum? nisi q̃d mitior tunc syluestrium beluarum extitit feritas, quam semper malesuadus flagitiosorum hominum liuor. Nec mirum si deo volente protectus est, qui vt suos protegeret honorem munusq; admisit, nõ vt sibi indulgeret.

Daniel propheta Daniel. 5.

¶Sed si hi qui adhuc sub legis vmbra versabantur, venalitati sese exponere in excipiẽdis diuinis nefas esse

ducebant, quanto eos continentiores esse par est, quos iam coruscante euãgelio in lucem eductos, omnium virtutum decet consummata perfectio? Proponantur nunc igitur Christi apostoli, vt magis confundantur, qui ne veterum quidem sanctorum parsimoniam imitari studem, luxuriæ potius cupiditatibusq́ꝫ dediti, nomen atque professionem clericorum habentes, non vitã. Quos per Malachiam arguit dominus, dicens: Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? non est mihi voluntas in vobis dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Sed iam audiant, quam moribus eorum diuersa gesserint illi, quorum sectæ se esse autumant.

In clericos auaros Malach. 1

¶Petrus & Iohannes missi in Samariam, baptizatis imponebant manus, & accipiebant spiritumsanctum. Tũc Simon Magus & ipse baptizatus, sed magis ad auaritiam quam ad fidem corde conuerso, pecuniam apostolis offerre cœpit, ab eis petens vt simili euentu, quibus ipse manum apposuisset, spiritumsanctum acciperent. Haud parum lucri se facturum ratus, si hanc potestatem assequi potuisset. Adeo quippe mentem animumq́ꝫ eius excæcauerat malitia, vt nesciret sacramenta dei, & venale putaret quod nec vendi, nec emi potest. Ideoque meruit audire, Pecunia tua tecum sit in perditionẽ, quoniam donum dei existimasti pecunia possideri. Apostoli ergo non modo præmium non acceperunt, verum etiam offerentis nequitiam acerba execratione prosecuti sunt.

Petrus & Iohannes apostoli Actu. 8

¶Bartholomæus quoq́ꝫ apostolus, Polemo Indiæ rege offerente sibi camelos, argẽto auroq́ꝫ oneratos, eo ꝙ filiam eius ab immundo spiritu liberam redidisset, nihil prorsus accipere voluit, sibi his nequaquam opus esse dicens, neq́ꝫ ob hoc se venisse vt munera acciperet, sed vt in Christo credentibus viam adipiscendæ salutis mõstraret. Hæc res profecto non minus quã miraculum sanatæ filiæ, impulit regem vt baptisma susciperet, & postremo relicto regno, discipulus apostoli fieret, qui fuerat Indiæ dominus.

Bartholomæus apostolus

Iudas etiam Thaddæus, cum Abagarum gẽtis vltra Euphratem positæ regem, graui valetudine laborãtem, solo tactu sanitati restituisset, magnam vim argenti atque auri pro eo sibi oblatam constanter recusauit. Si nostra, inquit, dereliquimus, quomodo accipiem⁹ aliena? Itaq; tantum diuitiarum contemptum, in tam paupere viro rex admiratus, non ita cupide paulo ante expetiuerat sanitatem, vt tunc Christi suscepit fidem. Neq; enim dubitauit veritatem ab eo syncere prædicari, a quo aberat captatio lucri.

Cyriacus martyr

¶Pari animi magnitudine præditus Cyriacus martyr, cuius gloriosus exitus. vi. Idus Augusti nobis celebris habetur, a Roma ad Persas vsq; ab Sapore eorum rege euocatus, cũ filiam illius Iobiam a dæmoniaca vexatiõe vindicasset, dona, quibus vel lõgi itineris labor compensari potuisset, oblata repudiauit. Neq; enim pro terreno præmio perigrinationem illam susceperat sed pro cælesti. Itaq; qui mortalis regis gazam cõtempsit, ab immortali domino martyrio coronatus, æternã adeptus est beatitudinem.

Cosmas & Damianus

¶Cosmas & Damianus Germani fratres, medẽdi arte clari, sed pietatis officio clariores, gratuito curationem exercebant. Et cum Damianus Palladia matrona morbo liberata, munusculi aliquid ab ea precibus pulsatus, ac pene coactus accepisset, adeo id ægre Cosmas tulit, vt mandasse dicatur ne eodem tumulo cum fratre cõponeretur, quandocunq; ipsis vita defungi contigisset, nihil tam iniquum existimans, quam pro labore qui propter deum susceptus fuerat, ab homine mercedem quærere.

Leonard⁹

¶Eadem animi constantia Leonardus sancti Remigij discipulus, quoniam Gallorum regis coniugem difficili partu laborantem, medicis iam desperantibus, ipse diuina virtute a periculo liberarat, regi amplissima dona offerenti, haud quaquam se ijs indigere respondit, proinde neque accipere velle, nihil cuiquam defuturum asserens, quicquid habere necessariun fuerit, qui omnium opifici libenter seruierit. Cum ipsa veritas dicat.

Quærite primum regnum dei, & hæc omnia apponentur vobis. Mat. 6

¶Hilarion abbas, vt in cæteris omnibus, ita hac quoque in parte circunspectus, Orioni, a quo legionem dæmonum, Christi virtute propulerat, dona immodica secum allata porrigenti, nonne legisti ait, quid Gihezi, quid Simon passi sint? quorum alter accepit precium, alter obtulit, vt ille venderet gratiam spiritussancti, hic mercaretur. Cumq; Orion flens diceret. Accipe et da pauperibus, respondit. Tu melius potes tua distribuere qui per vrbes ambulas, & nosti pauperes, ego qui mea reliqui, cur aliena appetam? Multis nomen pauperum occasio auaritię est, misericordia vero artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reseruat. Tristi autem & in terra iacenti, noli (inquit) contristari fili, quod facio, pro me & pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam deum, & ad te legio reuertetur. Hilarion abbas

Idem candidato cuidam Constantini imperatoris, quem itidem nequitiæ spiritu vexatum sanum fecerat, decem auri libras dono offerenti, hordeaceum porrexit panem dicens, quod qui tali cibo aluntur, non pluris aurum æstiment q̃ lutum. Idem

¶In Sicilia etiam quidam de primoribus viris morbo aquæ intercutis, ea ipsa die qua ad eum venerat curatus. Cum postea eidem offerret plurima mũera, audiuit dictum Saluatoris ad discipulos, Gratis accepistis, gratis date, Idem Mat. 10

¶Eugenia virgo (ne fœminarum etiam in refutandis muneribus constantiam sileamus) dum sub persona abbatis sexu dissimulato virorum p̃esset collegio, Melantiam Alexandriæ nobilem matronam, quadam desperatissima corporis ægritudine affectam, dictũ p̃cata, & repente & efficaciter curauit. Et cum pro tali b̃nficio ingẽtia sibi offerrẽt dona, nihil accepit, sc Chr̃i paup̃tatem p̃ferre diuitijs dicẽs, & p̃ eius amore ea q̃ cum seculo transeũt contẽnendo, ad illas vbi ipse est nunq̃ deficientes delitias anhelare. Quæ q̃dem vitæ huius incõmodis, non opibus comparantur. Et certe fieri nõ potuit, Fœminæ Eugenia

vt quę scipsam abnegauerat, ita vt etiam inter viros viuens mulierem se nesciret, quicquam præter Christum concupiscet.

De auaritia quorũdam monialium

¶Lucri autem pecuniarumq; detestãdam cupidinẽ, in ijs qui sacris initiati sunt, si forte Gihezi superius a nobis propositum exemplum non satis deterret, tanquã vetustate iam obliteratum, audiãt recentiora. Cyrillus Hierosolymitanus episcop⁹, post diui Hieronymi in domino dormitionem, ad Augustinum scribens tradit, fuisse monasterium quoddam in Thebaidis partibus ducẽtarum fere feminarum, sanctarum vtiq;, si non auaritię fæditate sanctitatis decorem polluissent. Cõsuetudo pessima apud illas inoleuerat, nullam in collegium admittendi quæ certum pecuniæ numerum non offerret. Cuidam ex ijs cuius deo deuotus animus a tam prophana negotiatione abhorrebat, apparuit in somnis Hieronymus, iubens vti cæteris pergeret nũciare, nisi actutum pœnitentes ab ea exactione destiterint, vltionem a deo paratam iam ipsarum capitibus imminere. Cumq; hæc in conuentu omnium narrata fuissent, ridiculo excepta sunt, existimantibus deliramentum esse muliérculæ aniliter desipientis, nec vera (vt erant) referentis. Altera deinceps et item tertia nocte eadem visa rursum coram replicantem, iam odio habitam probris agitantes eiecere. Deo pro illa disponente, ne scilicet Loth cum Sodomis disperiret, iustus cum impijs. Vix etenim mulier septa monasterij egressa fuerat, cum monasterium ipsum terribili fragore funditus concussum reliqua soppressit ruina, vt ex tanto numero, ne vna quidem saltem extremum in mortem anhelitum ducens, post casum illum sit inuẽta. Itaq; cõtusis miserabiliter artubus, vna omnes tam paruo temporis momento extinctæ, tunc demum auaritiæ cum vitæ finem fecere.

In auaritiam

¶Quis hæc audiens non contremisceret? quis praui animi propositum in melius non commutaret? Scio tamen & vehementer doleo esse quosdam qui etiã multa talia legentes, nihilo segnius insistere cœpto sceleri pergunt, spinis concupiscentiæ præfocantibus sementem

Verbi. De quibus Hieremias clamat, dicens: Ecce incircuncisæ aures eorum, & audire non possunt, ecce verbũ domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. A minore quippe vsq; ad maiorem omnes auaritiæ student, & a propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciũt dolũ. Cur ita, nisi quia (vt Philo ait) existimauerunt lusum esse vitam nostram, & conuersationem vitæ compositam ad lucrum, & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere? Aurum enim suum (sicut Osee testatur) & argentum suum fecerunt sibi idola, vt interirent. Auaritia nãque (si apostolo credimus) simulachrorum seruitus est, radixque malorum omnium cupiditas. Propterea quidem & dominus in Exodo præcepit dicens: Non accipies munera, quæ excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum. Idem in euangelio. Videte, inqt, & cauete ab omni auaritia, qa nõ in abundãtia cuiusquam vita eius est ex iis quæ possidet. In Ecclesiastico quoque legimus. Qui aurum diligit, non iustificabitur, lignum offensionis est aurum. Væ illis qui sectãtur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Deperierũt nempe in illo Achar anathematis reus, Iohel & Abias peruertentes iudicium, Saul victis Amalechitis mandati dei præuaricator, Achab cum Iezabele Nabaoth *Iezrahelitæ* interfector, & vineæ eius cruentus occupator. Deperiit in illo & Iudas domini venditor. Et Ananias cum Saphira pretii quod nouerant malignus interuersor. Quid multa, nõ homines solum, sed vrbes etiam & regna auri sacra fames hausit atque consumpsit. At nos egredi cupiẽtes de Babylõe, fugere de Chaldeis, id est, de consortio eorum qui satiari diuitiis nequeunt, simul cum Psal. nostro clamemus ad dñm. Domine inclina cor nostrum in testimonia tua, & non in auaritiam, vt sicut Esaias dixit. Proiiciẽtis illam, & manus nostras excutientes ab omni munere, in excelsis habitemus tecum. Beati enim qui habitãt in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te.

Hierem. 8
Sapien. 13
Osee. 8.
Colos. 3
Exod. 23
Luc. 12
Eccle. 31
1. Reg. 8
2. Reg. 15
3. Reg. 21
Esa. 33

De paupertate seruanda Ca. VIII.

Diximus qua constantia sancti ne deum offenderent, munera recusarunt. Nunc quali patientia (vt illi soli placerent) paupertatem coluerint, pertractemus. Hinc altera diræ cupiditati inuratur nota dum mõstratur, quam hi qui hominibus benefacientes, hominum mercedem respuerunt, paruo modicoque cõtenti vitam sustentarint.

Apostoli
Matt. 19

¶Petrus, Andræas, Iacobus, Iohannes, piscatu sibi victum quærebant, relictis retibus & naui secuti sunt Christum, & dixerunt. Ecce dimisimus omnia & secuti sumus te. Constat igitur eos & ante apostolatum fuisse pauperes, & in apostolatu pauperiores. Eisdem insuper præcipitur, ne quid auri, ne quid argenti possideant, nec pecuniam in zonis, non peram in via, nõ duas tunicas, non calceamenta, non virgam habeant. Quid hac vita tenuius? quid hoc augustius statu? Verumtamen quibus rerum copia interdicitur, iis nosse mysterium dei datur, his curandi, ligandi, soluendi potestas conceditur, & vt dæmoniis imperent, hominibus euangelizent, angelis exæquentur, cum Christo regnent, impartitur. Vere ergo dominus esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes, quod eligere contempsit.

Mat. 10

Luc. 1

Apostoli

¶Quod de iis dicimus, idem de reliquis apostolis dicendum, quandoquidem eadem lex omnibus pariter dicta sit, & omnes dominicis mandatis æque obnoxii fuerint, neque alicui plus alio quicquam habere possidereue, aut aliquo frui vtiue licuerit. Vnde etiam interrogat illos dominus dicens. Quando misi vos sine sacculo & pera & calceamentis, nũquid aliquid defuit vobis? Et respondent: Nihil. Vt ex hoc etiam intelligas, quantumuis inopi homini nihil vnquam defuturum cui affuerit Christus.

Luc. 22

Abraham eremita

Quid enim defuit Abrahæ illi Aegyptio, vasta in solitudine, clausa etiam cellula demoranti, cui nihil omni

no supellectilis erat præter catinum vestemq; cilicinam,& rusticum sagum. Sic usque ad quinquagesimũ ætatis suæ annum (qui vitæ vltimus fuit)dicitur perdurasse,ita vt nihil vnquam amplius concupijsset. Bona enim &ea non modica,in quibus hereditario absens successerat,egenis dilargiri mandauit,ne obulum quidem passus ex his ad se ferri. In summa igitur inopia tam diues fuit vt nihil appeteret.In summis opibus tã largus, vt omnia donaret , semper diuitijs præferens paupertatem.

Mennas. eremita.

¶Mennæ quoque Samnitum prouinciæ solitario(ut Gregorius tradit) paucula tantum apum aluearia victum suppeditabant. Eo accedens quidam Longobard⁹ latro,frustraq; ne aliena raperet monitus,sacrilegas apibus intulit manus .Sed sicut Isaias ait. Væ qui prædaris,nonne & ipse prædaberis? Continuo sceleris vltor deus,raptorem tradidit satanæ,vexarique permisit. Indoluit autem Mennas inimici casum , Sciebat enim & inimicos diligere,vt obediret Christo. Indoluit ergo, ita vt vellet nec apes habuisse.Et cum decretum ei fuisset,nihil in vita possidere,nihil quærere , proximi vici beneficio sustentatus est, in diem panem afferentibus, quos ille præceptis imbuebat salutis.

Isa.33

Idem.

¶Narratur & aliud de illo miraculum,quo facile cognoscas pauperis virtutem diuitum potentiæ anteferẽdam.Sæpe enim syluestres vrsos ferula,qua gradus ambulando firmabat,a suis aluearijs dicitur abegisse. Et qui frequenter venatorũ tela contempserant,ferulæ ictum imbelli senis manu molliter vibratæ pertimescebant.Proh facinus indignum,pauperem beluæ fugiũt, & lædere formidant, hominis auaritia quod inuideret inuenit,& quod inuiderat rapuisset,nisi in opibus manuum suarum comprehensus peccator, prius pœnas dedisset,quam cœptum peregisset scelus. Non est aũt passus dñs eam paupertatem ludibrio esse malis, qua boni mercantur sibi diuitias regni cælorum.

Psalm.9.

Hilarion

¶Eadem sane benignitate Hilarionem quoq; abbatem a latronum iniuria tutatus est.Hunc adolescentulũ

in solitudine habitantem, tota nocte quæritantes inuenire nequiuerunt, cum nec locus illis ignotus esset, grassationibus eorum frequens, nec hominis nuper illuc appulsi sedes. Vt autem illuxit inuentum de improuiso circumstetere, & mirati quod intrepidus expectaret rei euentum. Quid tu hic inquiunt adolescens, si te adorirentur latrones? Nudus latrones non timet, respondit. At si vitæ aiunt præsens intentaretur periculum? Nec id quidem timet, inquit, qui paratus est mori. Tunc illi stupentes tantam in tam tenera ætate constantiam atque in deum fidem, pariterque noctis errorem reuoluentes, ex templo animos demittunt, propositum mutant, crimen confitent & quem vel terrere, vel spoliare venerant, eidem veniam poscentes supplicant, & impetrata reuerenter discedunt.

Idem. ¶Idem sanctus ad Siciliam nauigio applicans cum discipulo suo Zanano, nec aliud habens quod pro mercede vectori daret, euangelium manu sua olim exaratum cœpit offerre. Sed qui accipere rogabatur, cum nihil eos habere cerneret præter codicem illum, & ea quibus tecti erant, oblatum recusauit, neque deinde quicquam exigere voluit, & inopiam eorum miseratus omni debito solutos dimisit. O & periculorum victrix paupertas & libera pensionum, inter rapacissimos latrones securitatem, inter mercenarios nautas inuenisti tibi remissionem. Hi operam gratis præstiterunt, illi terrere non potuerunt, offendere noluerunt. Cui vnquam locupletum hoc contigisset, qui quocunque sese verterint neque inuidia, neque insidijs carere possunt. Et dum omnia metuunt, quantum diuitijs tantum animi solicitudinibus abundant.

Idem ¶At vero Hilarioni pauperculo tametsi pene nihil esset, cum tamen nihil appeteret, nihil deerat. In secretiori Siciliæ angulo manens succisiuis temporibus ligna colligebat, vt venditis vitam sustentaret, ac demum mereretur audire: Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit. Detestabatur

Psal. 27 autem monachos, qui infidelitatem quandam præse

ferre videbantur, victui prouidentes in futurum, & curam habentes sumptuum, aut indumentorum, aut cæteraq; huiusmodi rerum, quæ non magni momenti sunt, quasi quicq̃ ex his deesse possit deo seruientibus, cum nequam seculo seruientibus non desit.

¶Quēdam ergo de fratribus cum percepisset hortuli fructus intentius custodire, & habere aliquantulum nummorum, a consuetudine sua submouit ac repulit. Ille in gratiam reduci cupiens, ciceris virentis scapos dono fratribus misit, quos mensæ appositos solus Hilarion grauiter olere psensit, & in cicere fœterē mittentis auaritiam dixit, statimque totum proijci iussit, ne mutas quidem greges tam fœtidam frugem comesuras clamitans, & fidem fecit euentus. Fasciculo enim illo ante boues in præsepium proiecto, non modo gustare noluerunt, sed immugientes atque auersi perfractis stabuli repagulis diffugerunt, præcipitatiore impetu proruendo, quam si stimulis verberibusque agitarētur. Hinc patet neutiquam esse communicandum, neq; cum iis qui sua cupide seruant, neque qui aliena turpiter appetunt, & cupiditatem tanquam malum virus omnibus quidem, sed præcipue Christi seruis vitandam fugiendamq;.

¶Quantum autem illam cauerit idem ipse omis sanctitatis exemplum Hilarion, cum ex his quæ diximus ꝑspicuum sit, tunc ex epistola quam spiritum domino redditurus iam octogenarius, ad Hesitium discipulum suum scripsisse fertur: Diuitiarum, inquit, mearum hæres esto. Hæ autem sunt, euangelium, tunica saccea, cuculla, & palliolum. Qui tantam tenuitatem diuitias suas vocat, satis declarat, quam a diuitiarum cupiditate semper fuerit alienus. Idem

¶Porro Alexius nobilis Roman⁹ clam patre Euphemiano in Syriam abiens, in tantam adamauit paupertatem, vt gauderet se a seruis patris, qui ad quærendum eum missi fuerant, & non agnitum fuisse, et eleemosyna donatum. Ex his quæ emendicabat in diem viuens, quicquid sibi supererat, aliis impartiebat, nihil solicit⁹ Alexius.

in crastinum. Tali vitæ tenore cum XVII. annos in Syria peregisset Romam rediit, & maioris etiam in paupertate constantiæ exemplum domi quam foris dedit. In paternis enim ædibus pro mendico susceptus, nec vlli cognitus, nec ipse se prodens totidem peregit annos. Mortuus postremo indicauit, quod viuens celauerat, relicto breui chirographo, quo quis esset, quidve egisset, descriptum continebatur, vt tunc demum se manifestum faciendo, cum pro temporali inopia diuitias esset recepturus sempiternas, & patri adhuc orbitatem suam lugenti, causam præberet consolationis, & nobis materiam imitationis.

Frãciscus ¶Pari paupertatis voto ardens Minorum pater Frãciscus, & nescio an etiam magis in proposito firmus, quandoquidem neque persecutionibus auerti potuit, quin nudus nudum Christum sequeret. Iam primum Romam profectus cum pauperculo cuidam occurrisset, suas cum illius vestibus permutauit. Quibus indutus mendicantium turbæ se coniunxit, & cum ipsis die illo consedit, cum ipsis manducauit, ipsis sese exæquari concupiuit. Iam tum tacitus gloriari videbatur ac si diceret: Ego mẽdicus sum & pauper, dominus solicitus est mei.

Psalm.39. Idem ¶Cum autem haberet fortasse non parum pecuniarum, vt qui antehac mercaturæ operam dederat, & egenis distribueret. Idque percrebruisset, a patre cuius pietatem in furorem verterat auaritia, manum sibi iniici iniuriamque irrogari æquanimiter tulit, atque eidem quicquid sibi reliquum vel pecuniæ, vel tegumenti fuit tam lubenter cessit quam auide petebatur. Simulque abdicatione impetrata, & nudus, & lætus abiit nec minus lætus quam olim Ioseph, cum de manu adulteræ domi-

Gene.39 næ relicto euasit pallio. Nec minus nudus quam adole-

Marc.14 scens ille, qui reiecta syndone pharisaicas effugit manus. Nuditatis pudorem, libertatis gaudium superabat

Psal.115. in illam forsan erumpens vocem. Dirupisti dñe vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.

Idem ¶Exinde vili tunica contentus, detectisque incedens

vestigiis, verbum dei disseminare cœpit, sanctorumque apostolorum vitam aggressus effingere, sicuti nuditate, ita & prædicandi cura. Idem

¶Victu quam tenuissimo vtebatur, & tamen vinci se dolebat, si quis ipso pauperior apparuisset, paupertatē dominam suam vocabat, se non modo pauperem cōstituens, sed etiam pauperum seruum.

¶Dum cum fratribus posita mensa recumberet, super mensarium lectorem de virginis puerperæ in Bethlehem hospitantis angustia mentionem fecisse audiuit, & continuo consurgens humi resedit atque ait. Nunquid ego peccator, ego nequam & inutilis seruus ad mēsam sedere debeo? cum dei genetrici in diuersorio locus non fuerit, cum mundi opifex ac dominus, natus sit in stabulo, reclinatus in præsepio, sic dicens panem suum prouolutus in terra cum gemitu comēdit. Idem

¶Denique quemadmodum ipse seruandæ paupertatis in primis, maximeque studiosus erat, haud aliter etiam fratres suos instituendos curauit, iussos proprii habere nihil, possidere nihil, & quo se submissius gerant, victum mendicando quærere.

¶Inhient nunc struendis facultatibus mortales, & & totis viribus congregare nitantur diuitias, nisi plus gloriæ Francisco sua compararit inopia, quam vlli vnquam regum suum regnū, nisi eius nomen etiā regibus ipsis honori habeat, & hoībus pariter & angelis celebre sit.

In opulentiam & luxū clericorum

¶Vos vero ecclesiæ antistites, qui villici psonā induistis. d. Fodere nō valemus, mēdicare erubescimus, villici saltē & exēplo facite vobis amicos de māmona iniquitatis fideliter dispensantes quæ vobis cōmissa sunt, aliogn audituri. Si in alieno ifideles fuistis, q̄d vrm est qs dabit vobis. Bona quæ habet ecclesia, pauperū sunt, bona vero sacerdotis vita æterna. Qui ergo ea quæ pauperibus debentur, in suos conuerterit vsus, vitam æternam quæ sibi propria erat, amittet, Et cum nec illa secū ferre poterit, quoniā velit nolit relinquenda sunt, nonne egere incipiet? nonne qui dudum mendicare erubescebat, iam etiam illis qui mendicauerunt, inuide- Luc. 16

Lucæ.16 bit? & more diuitis purpurati nequaquam verecundabitur opem poscere, ab iis quibus cum deberet dare neglexit. Tormenta patietur, & nemo miserebitur, sed di-
Ibidem cetur ei. Memento quia recepisti bona in vita tua, mendicantes autem mala. Tu nunc cruciaris, illi consolantur.

Epi etiam colāt paupertatem. ¶ Igitur quisquis Ecclesiastici dispensatoris curam gerit, si metu supplicii liber, & spe præmii securus esse desiderat, agnoscat se pauperis domini seruum, & paupertatem quam ille coluit, & ipse colat. Pontificali dignitate fulges, non est cur Christi vitam imitari non debeas, qui Christi in terra vicem tenes: Non est, inquit, discipulus super magistrum, nec seruus super dominū
Lucæ.6 suum. Sufficit discipulo vt sit sicut magister eius, & seruo sicut dominus eius. Attende itaq; cuius magistri discipulus es, cuius domini seruus, nempe illius quem etiam prophetæ non nisi pauperem venturum prædixerunt, vt est illud Zachariæ dicentis: Exulta satis filia Si
Zach.9 on. Iubila filia Hierusalem. Ecce rex tuus veniet tibi iustus & saluator, ipse pauper & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ. Tam autem pauper, tam inops, tam egenus, vt (sicut euangelicæ veritatis testatur autoritas) non habuerit vbi reclinaret caput suum, non vnde pro se & Apostolo didragmam solueret. Alieno vsus est hospitio, alienis impensis sustētatus, aliena syndone inuolutus, alieno conditus sepulchro, denique suum habuit nihil, cuius sunt omnia. Quæris quare tam pauper vixerit in terra, qui tam diues est in cœlo? Quare nisi vt discas terrena contemnere & amare cælestia? hæc apprehendi non possunt, nisi illa relinquantur.
Mat.19 Hinc ipse ait: Vade quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & veni sequere me.
Marc.10 Qui ergo pauper non fuerit, Christum sequi non po-
Lucæ.16 terit.

¶ Primi quidem illum secuti sunt apostoli, qui & ipsi
Apostoli. quam pauperes fuerint, in principio capitis huius diximus, euangelicæ historiæ sequentes fidem. Id si parum est, age modo citetur etiam prophetarum vaticinia, vt vtriusq; scripturæ collatis testimoniis, nullus ambigui

tati relinquatur locus. Esaias propheta. Conculcabit, in quit, eam (hoc est Hierusalem) pes pauperis, gressus egenorum. Rursus idem. Pauperes homines in sancto Israel exultabunt. Sanctificabunt sanctum Iacob, & deum Israel prædicabunt. Item Hieremias: Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus, & piscabuntur eos. Sophonias quoq; ait: Derelinquam in medio tuo populũ pauperem & egenum, & sperabunt in nomine domini dicit dominus. Quę quidem omnia de ipsis domini apostolis fuisse significata, expositorum nostrorum assertio consentit. Igitur si ecclesiæ Christianæ fundatores atq; ædificatores iam ab initio pauperes, & egeni a deo optimo maximo electi sunt, quid est quod te pudeat, pigeatue pauperem esse, qui operi illorum præpositus es minister & custos?

Esaiæ. 2

Ibidem

Hiere. 16

Sophon.

¶Resipiscendum est, & quid vas electiõis Paulus ea de re decernat, diligenter attendendum. Habentes, inquit, alimenta & quibus tegamur, his contenti simus, nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas.

Paul. apo

¶ Iccirco sanctissimi viri habentes tantum, sine quibus hic viui non potest, nihil præter ea quæsierunt, & illi quibus res erat, eis quibus non erat, erogabant. Multa id genus exempla posuimus, cum de eleemosynis tractaremus, & nunc repetere superuacaneum est. Iohãnes tamen Alexandrinus patriarcha (a quo pauperes dominos diximus appellatos) non est silentio prætermittendus. Cum enim ex hac vita migraret, haud parum lætatus fuisse dicitur, dum gratias deo ageret, quod morienti sibi nihil superesset præter vnum nummum, sed & hunc statim indigenti dari præcepisse. Annuum quippe illi patriarchatus vectigal annuæ in egenos eleemosynæ erant, nihil sibi reseruanti præter Christum. Neque enim quicquam aliud suum esse aiebat, asserens ideo sacerdotibus neq; possessionem, neq; partem, neq; hæredi tatem, inter reliquas tribus datam, quoniã pars & hæ-

Iohannes patriarch.

Nume. 18.

In opulen tiam episc. reditas & possessio eorum esset dominus. Væ ergo vobis (vt Amos propheta ait) qui opulenti estis in Syon, Amos.9 & confiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredictes pompatice domum Israel. Talibus & per Ezechielem comminatur dominus, dicēs: Væ Ezech.34. pastoribus Israel qui pascebant semetipsos, nonne greges a pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis, gregē autem meum non pascebatis. Vbicunq; autem væ positum est in scripturis, pœnam æternam obnuntiat delinquenti, quod tanto magis cauendum est, quanto quis maiori dignitate officioq; præcellit. Scriptum est enim Sapien.6 Iudicium durissimum in eos qui præsunt fiet. Potentes potenter tormenta patientur, fortioribus fortior instat cruciatio.

¶ Sed dum nos auaritiæ ardorem extinguere cupimus paupertatis commendatione, pene modum excessit oratio. Ne tamen & fœminæ sua laudatione hac quoq; in parte fraudentur, vno duntaxat exemplo eam concludamus, iam ad reliquas tractationes generatim processuri. Fœminæ.

¶ Elizabeth regis pannonum filia. Lodouicoq; Lantgrauio Turingiæ principi matrimonio iuncta, non ignara dictum a propheta: Si diuitiæ affluant, nolite cor apponere, cum inter opes luxumq; potentiæ secularis versaretur, paupertatem animo affectabat. Interdū domi sola cum ancillis manens, vilissimum sumebat amictum, totamque sese ad paupercularum morem componebat, dicens haud alio ornatus genere vsuram, si quando tandem dignatus fuerit pius & misericors dominus expeditius viuendi copiā sibi concedere. Ad hæc quoties ad ecclesiam audiendæ Euangelicæ prædicationis gratia accedebat, non nisi inter infimas fœminarum sibi deligebat consîdendi locum. Vt iam aperte cō cupiscere videretur, se de illarum numero fieri, quarū tam libenter inibat consortium. Defuncto itaque viro, omnia quę habere potuit, indigentibus dedit, parumq; putauit fortunas tantum pro Christo impendisse, nisi Elizabeth Psalm. 61.

amore illius etiam seipsam addiceret seruitio miserorum. Igitur postquam constructo diuersorio, non modicam egenorum ægrotantium turbam coegisset, ministram se eorum fecit. Cunque a patre in Pannoniam reuocaretur, noluit eo ire, talem vitam præponens regno. Hinc vbi ea postremo in sanctorum gloria recepta miraculorum patuit indicijs, apparuit verum eẽ quod propheta ait: Quia melius est modicum iusto, super diuitias peccatorum multas. Et verissimum quod a domino dicitur. Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est regnum cœlorum. Væ autem diuitibus, qui habent consolationem suam. Argentum eorum, & aurum eorum non valebit liberare eos, in die furoris domini, dicit dominus. Psalm. 36. Mat. 5. Sopho. 1.

De vita solitaria Cap. IX.

Diximus de obseruatione paupertatis, nunc de his dicemus, qui vt liberius cælestium contemplationi vacarent, innocentiusq; sese haberẽt, delinquendi occasione sublata, relictis vrbibus in solitudine victitarunt. Habentes iam olim propositi huius duces, Eliam in torrente Carith prope Iordanem a coruis nutritum. Elizeum in monte Carmeli cum ꝓphetarum choro habitantem. Filios Rechab sub tentorijs demorantes, & incertis sedibus vagos. Iohannem denique Baptistam in Ennon iuxta Salim, iam baptismi mysteria auspicantem, & eos qui ad se confluerent, nũc arguentem, nunc docentem. Erat enim vox clamantis in deserto, Dirigite viam domini, rectas facite semitas eius. Et quoniam hos omnes quo magis a cõsuetudine mortalium semoti erant, eo familiarius dei colloquijs reuelationibusq; vsos nemo dubitat. Multi deinde ex Christianis eorum exemplis incensi, solitariæ vitæ conuersationem iniere. Elias 3. Reg. 17. Eliseus ꝓpheta Sancti filij Rechab Iohã bap. Iohan. 1.

¶ Quorum primus Paulus Thebeus apud inferiorẽ Thebaidam, cum Decij & Valeriani ꝑsecutionem fugeret, sedecim annorum adolescens solus deserta petijt.

Et inuenta in montis radicibus saxea spelunca, quam iu xta molliter fluens riuulus terram irrigabat, & effusis desuper ramorum vmbraculis palma, solis defendebat ardores, captus amœnitate loci, vbi latere concupierat habitare cœpit. Intantumq;, vt cum centum & tredecim vixisset annos, nusquam inde discesserit, hominem nun quam viderit, præterquam die vitæ supremo Antoniũ, a quo & humatus fuit. Palmæ primo fructibus nutri tus est, deinde per annos. LX. dimidiati panis fragmen tum singulis diebus comedit, coruo alite homini mini strante. Neque aliud quam aquam bibit. Indumento de palmarum foliis contexto nuditatem operuit, hoc tem re vitæ in dei seruitio tandiu perdurans, non effugisse mihi videtur martyriũ, sed protraxisse, & qui diei vni us mortem non tulerit, mortem annorum septem & no naginta tulisse. Tanto quippe tempore hic perpetuus eremi cultor, humanis aspectibus semper inuisus, quoti dianis corporis mortificatiõibus sese afficere, vt in eter num cum Christo viueret, non cessauit.

Antonius abbas

¶Antonius vero. XXXV. annorum erat, quãdo ere mum adiit, multas dæmonum insidias, insuper & ver bera passus a proposito deterrentium. Cum scirent se in solitudine vincendos, qui in frequentia solerent esse vi ctores. Superatis igitur eorum machinationibus, mon tem conscendens, in quodam castello ab hominibus de serto se inclusit, vbi pane tantum & aqua sustentatus, cum iam. XX. peregisset annos, vi eductus, & abbas or dinatus, obstructis monasterii foribus manere cœpit, ita vt mutasse latebram videretur, non deseruisse. Cum tamen multi variis morbis laborantes eo ventitarent, & sani reuerterentur, cresceretque indies cõfluentium numerus, gloriam fugiens procul in vlteriorem desert tum solus abiit, & in loco ab angelo sibi monstrato con sedit, vbi etiam sementem fecit, & oluscula coluit, fra trum labori parcens, ne sibi necessaria deferendo fati garentur, cum tridui iter ab eis distaret. Ibidem vlti mum deo spiritum reddidit, cum centum & quinq; vi xisset annos, miraculis ac virtutibus clarus

Non alienum videtur, de hoc Antonij habitaculo verba Hieronymi apponere, in Hilariõis abbatis vita sic dicentis. Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit, quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ paulatim riuum efficiunt. Super quem ex vtraq; ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amœnitatis, & commodi tribuunt. De Hilarione deinde loquens, cum post obitum Antonij discipulos eius visendi gratia adisset. Videres, inquit, senem huc atq; illuc cum discipulis beati Antonij Isaac & Pelusiano discurrere. Hic aiebant psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat, has vites, has arbusculas ipse plãtauit. Illam areolam manibus suis ipse composuit. Hanc piscinam ad irrigandum hortulũ multo sudore fabricatus est, istum sarculum ad fodiendam terram pluribus annis habuit. Iacebat in stratu eius Hilarion, & quasi calens adhuc cubile deosculabatur. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quam homo dormiẽs extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice, quasi per conchleam ascendentib⁹, & arduæ valde, duæ eiusdem mensuræ cellulæ visebantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorũ suorum contubernium fugiens, moratus est. Verum hæ in viuo excisæ saxo, ostia tantum addita habebant. His quidem verbis diuus Hieronymus (vt mihi videtur) nõ solum loci formam atq; naturam pulchre expediteq; descripsit, verumetiam eleganter effinxit, enucleateq; expressit, quantus in illis dei seruis intimi amoris feruor accendebatur, dum singula circunspectando, sic penitus Antonij memoria commouentur, tanq̃ præsentem cernerent, non tanquam desiderarent absentem. Vsque adeo ille efficax atque admirandum sanctitatis exemplum fuit.

Habitaculum sancti Antonij abbatis

¶Porro ipse Hilarior viuente adhuc Antonio xv. annos natus, cum visendi eius cupiditate flagraret, ad eremum est profectus. Vt autem eum vidit, repente mutato habitu non ante discessit, quam vitæ eius ordinem morumq; præstantiam edidicisset. Deinde frequentiam

Hilarion abbas

venditantium non ferēs, cum quibuſdam monachis ad patriam rediit, & poſtquam defunctis parentibus oēm hæreditatem partim fratribus, partim pauperibus diſtribuiſſet, ſolitudinem quæ in ſeptimo miliario a Maiomia Gazæ emporio, per littus euntibus Aegyptum ad leuam flectitur, ingreſſus eſt. Sacco tantum membra coopertus, & pelliceum habens Enpeditem, quem beatus Antonius proficiſcenti dederat, ſagumq́ꝫ ruſticum. Vaſta & terribili eremo fruebatur, nunquam in eodem loco manſitans, ne latronum pateret iniuriæ. *Sed & dæmonū* ibi multas variasq́ꝫ terrificationes cōſtanter tolerauit. Multas tētatiōes, multas eorundē euaſit inſidias. A xvi. vſque ad triceſimum ſuæ ætatis annum, æſtus, & pluuias, iunco & carice texto tuguriunculo, declinauit. A viceſimo vſqꝫ ad triceſimumprimum cellula vſus dicitur, cuiꝰ latitudo pedum quatuor erat, altitudo quinque, longitudo paululo prontenſior quam eius corpuſculum patiebatur, vt ſicut Hieronymus ait, ſepulchrum potius q̃ domum crederes. Profecto qui talibus delectātur habitaculis, etiam ſi tacuerint, clamare cum Apoſtolo mihi videntur. Nō habemus hic ciuitatem manentē, ſed futuram inquirimus. Hebre. 13

¶Honophrius quoqꝫ monachus cum Hermopoli in monaſterio ſeſe aliquandiu exercuit, quaſi e ludo ad certamen progredi cupiens, ad quandam vaſtiſſimam Aegypti eremum ſolus abiit, & in ea annos. lx. hominibus prorſus incognitus permanſit. Conſumptis autem quæ ſecum tulerat indumentis, ſuperiorem corporis partem barba & capillis, inferiorem, vbi plus pudoris ineſt, arborum foliis, virgultisque contexerat, annos xxx. nō alio pabulo vſus eſt, quā quod arbores, herbæque ſylueſtres dabant. Totidem pane ſe & aqua frigida ſuſtentauit. Hunc tandem humaniorem victum ſibi ab angelo, a quo etiam euchariſtiam dominico quoque die accipere ſolitus erat, ſuppeditatum ferunt. Pamnufius abbas, qui vitam eius græco ſermone ſcriptam edidit, dum deſertum illud peragraret, eodem die quo in eum incidit, cum viuo collocutus eſt, defunctum ſepe- Honophrius

stituit. Non est enim passus dominus serui sui, tantæ sanctitudinis viri, neq; corpusculum dimitti inhumatum, neq; cõuersationem posteros latere. Illi prouidit tumu *lum*, nobis virtutis exemplum.

¶Iohannes Aegyptius Anachorita, cuius responsis Teodosium principem in suis, aduersus barbaros expeditionibus, vsum accepimus, habitauit in ea Thebaidis eremo, quæ adiacet oppido Lyco. Spelunca eius in prærupti montis vertice, ascensu difficili, adituque obstructo erat, ita vt nemo ad eum ingressus sit a quadragesimo vsq; ad nonagesimum ætatis suæ annum. Per fenestram aduenientibus præcepta salutis dabat. Eisque extrinsecus vbi commode requiescerent, hospitiolum fecerat. Ipse intus solus (si tamen solus dici potest, cum q̃ deus est) morabatur, finem expectãs vitæ, vt vitam quę finem nõ habet inchoaret, ea spe lætus forsan etiam decantabat. Singulariter sum ego, donec transeam. Transiturus vtique ad consortium angelorum, qui se a consortio seduserat hominum. Iohannes eremita Psal. 140

¶Theonem etiam intra suam cellulam clausum habitasse apud Thebaidam nõ procul ab vrbe, atq; etiam porrectæ de fenestra manus tactu infirmos curasse, sed tamen noctibus ad eremum progredi solitum tradunt. *De dño* quoque Lucas ita ait, Erat diebus docens in *templo*, noctibus morabatur in monte qui vocatur oli*ueti*. Discamus igitur & domini & serui exemplo locum tempusque seruare, aliud quo iuuetur proximus, aliud quo deus adoretur. Theon Lucæ. 21.

¶Apollonius abbas, vt ætatis primitias domino cõsecraret. xv. annos natus eremum adiit, in finibus Hermopolis apud Thebaidam. Quadragesimo secessionis suæ anno, propius vrbem redire diuinitus iussus, discipulos congregauit. Iam enim dignum se fecerat, per quem & cæteri immortalitatis præmia consequerentur. Apolloni

¶Elias monachus in finibus ciuitatis Athineos (quæ quondam Thebaidis Metropolis fuit) annos lxx. in vastissima solitudine perdurauit. Erat desertum horroris Elias monachus

plenum, semita quae ad ipsum ducebat, angusta scrupe-
aq; & inuentu etiam difficilis. Antrum quoque quod in
habitabat, tetrum atq; horrens, ac statim propius ac-
cedentibus nescio quid terroris incutiens. Hūc se ibi vi
disse diuus Hieronymus testatur, iam centū & decem an
norum senem. Ferebatur autē interdum etiam futura
praedicere, euentu haud incerto. Vt super eo quoq; Eliae
prophetae spiritum requieuisse dicerent, cuius & nomē
sortitus fuerat, & secutus propositum, deo in solitudine
seruiendo.

Iohannes eremita

¶Rarissimum est quod de Iohanne quodam relatum
legimus. Dicitur enim cum primum ad eremum secessis
set, tribus continuis annis sub cuiusdam saxi rupe stans
semper orasse, nunquam resedisse, tantum somni cœpis
se, quantum rectus capere potuit, cibum quoq; non ali-
um gustasse, quam dominicis duntaxat diebus, euchari
stiae sacramentum a sacerdote sibi delatum. Denique de
pedibus, quod tamdiu immobiles persisterint, fluxisse
saniem aiunt. O Beatum virum qui tantam gratiam cō
secutus est, vt haec agere vellet, beatiorem vt posset. Nō
immerito igitur post haec angelū domini aduenisse di-
cunt, vlcera eius tactu curasse, labia sapientiae spiritalis
fonte perfudisse, & vt deinceps caeteros fratres per ere
mum visitando instituere ac docere pergeret, simul ius
sisse, Dignus quippe magisterio iudicatus est, cuius vel
solus conspectus potuit esse non paruum hortamētum,
aspera quaeq; pro Christo subeundi atq; perferendi. Di-
cerem equidem talia memini factu possibilia esse, si qcq̄
impossibile esset credentibus.

Simon monachus

¶Neq; tamen (vt mihi videtur) minus stupendae vi-
tae speciem praebuit Simon Susotionis filius. Hic annum
tantum cum fratribus in monasterio Antiochiae cōuer
satus, ad desertum abijt, annos tres in speluca clausus p
mansit. Sed hoc ei cōmune cum multis. Illud autem pro
prium & peculiare, quod deinde super calūnas dicit ha-
bitasse, quarum altissimam cubitorum. xxx. fuisse ferūt.
In vna eum perstitisse annos iiij. in alia xij. in alia rur-
sum xij. in alia iterum. iiij. & in illa postremo quo procris

sima erat, vsq; ad obitum vitæ .xvi. Eas pro pulpitis habuisse satis probabiliter videri potest, quandoquidem multi ex gentibus rei nouitate exciti ad videndum illū confluebant, & ab idolis ad Christum prædicationibus ipsius conuertebantur. Vtcunq; tamen sit, proculdubio durum atq; difficile, & qđ nemo vel ante eū fecerit, vel postea imitatus sit.

¶Quāti autem profectus sit, quātæq; vtilitatis Christi seruis ipsa solitariæ vitæ obseruatio, locupletissimus testis est Arsenius. Etenim antequam religionem iniisset, rogasse dicitur sibi a domino reuelari, qua se potissimum ratione saluare posset, & responsum accepisse vti consortia hominum, præcipueque secularium declinaret. Factus vero monachus, inter precandum rursus vocem audiuit dicentis, Arseni, fuge, tace, quiesce, vt scilicet deuitet fuga frequentiam, taciturnitate iactantiam, quiete fluxarum atq; fragilium rerum solicitudinem. Proinde secedens in partes Syriæ, eo loci qui Troen dicitur, sedit solitarius annos .xl. Deinde in deserto vasti ore vltra Babylonem, Memphin versus, annos decem. Postea ad Canopum Alexādriæ annos tres. Rursum in Troe annos duos. Sicque peracto vitæ cursu nonagenarius terram reliquit, & ad dominum migrauit, bonis cælestibus semper fruiturus. Arsenius

¶Idem cum Theophilus Alexandriæ archiepiscop⁹, quodam nobili Alexandrino ciue comitatus, ad eum nō multo procul a Conopo habitantem venisset, rogatus ab eis sermonem, dixit se facturum si modo quicquid præciperet seruare vellent. Sponsione autem facta. Præcipo, inquit, vt vbicunque Arsenium morari audieritis, illuc ne accedatis. Alio quoque die cum ab eodem pōtifice, p nunciū, vt sibi adeundi copiā concederet, solicitaret. Si veneris ait, & qđ petis cōcedam, & loco cedā. Itaq; Theophilus mutauit aditionis propositum, ne ille longius discedendo mutaret habitaculi locum. Grata enim ei erat in sua dioceſi talis ac tanti viri māsio, cuius merita sibi quoque adiumento esse credebat, ad conciliandam gratiam apud deum. Idem

¶Quamobrem autem Arsenius se ab vllo hominum adiri ægre pateretur, breui responso declarauit. Id enim a Marco abbate interrogatus. Cum deo & hominibus simul se omnino esse non posse dixit. Vsqueadeo vel modica alicuius interpellatione, a diuinæ contemplationis dulcedine se auocari indigne ferebat. Quamuis enim adhuc in terris esset, iure suo tamen cum apostolo dicere poterat. Conuersatio nostra in cælis est.

Philip. 3

Iudocus

¶Hinc illud est, quod sanctus Iudocus non dubitarit eremi angustias præponere Britanniæ regno, maluerit que in deserto Christo seruire, quam in patria Britannis imperare. Inde fugitans, ad Alzeum fluuium agri pontini peruenit. Et cum ibidem sedem sibi ponere vellet, ab Hymeone regionis tetrarcha prohibitus est, sed neque ideo propositi pœnitens, dum ad vlterioris solitudinis loca pergit, ab eo ipso a quo pulsus fuerat, reuocatus redijt, atque etiam ope illius adiutus, in qua cœperat ripa gurgustiolum compegit, & cum vnico discipulo solitarius habitauit. Vis nosse quantum in ea solitudine manens profecerit? Pro terrreno & caduco regno quod contempserat, cæleste & æternum accepit quod concupierat.

Hieronymus de laudibus eremitarum

¶Quid mirum igitur, si & ipse aliquando vastæ solitudinis, nunc paradisi incola Hieronymus, dum Heliodorum inuitat, sic demum illam laudibus efferat dicens: O desertum Christi vernans. O solitudo in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni regis construitur. O eremus familiarius deo gaudens. Quid agis frater in seculo qui maior es mundo? quamdiu te tectorum vmbræ præmunt? quamdiu fumosarum vrbium carcer includit? Crede mihi, nescio quid plus lucis aspicio. Libet sarcina corporis abiecta, ad purũ ætheris volare fulgorem. Paupertatem times?

Matt. 5

sed beatos pauperes Christus appellat. Labore terreris? nemo atleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas? sed fides famem non timet. Supra nudam metu-

is humum exesa ieiuniis membra collidere? sed dominus tecum iacet. Squalida capitis horret inculta Cæsaries, sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas terret, sed tu paradisum mente deambula. Quotiescunque illuc mente conscenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis attrahitur cutis, sed q in Christo semel lotus est, non habet necesse iterum lauare. Et breuiter ad cuncta audias Apostolum respondentem. Non sunt condignæ, inquit, passiones huius seculi ad superuenturam gloriam quæ reuelabitur in nobis. Delicatus es frater, si & hic vis gaudere cum seculo, & postea regnare cum Christo. Beatus seruus quem dominus inuenerit vigilantem.

Iohan. 13

Roman. 8

Lucæ. 12

Hierony.

¶Ipse vero Hieronymus in illa in qua hæc scripsit eremo, in illa inquam (vt ipse ait) vasta solitudine, quæ solis exusta ardoribus horridum monachis præstabat habitaculum, annos quatuor moratus est, scorpionum tantum & ferarum socius, sacco vestitus, humi cubans, aquam frigidam bibens, & cibis arudis vtens, coctumque comedere luxuriæ deputans, carnis lasciuientis pugnas hebdomadarum interdum inedia vincens. Et tamen inter has tantas corporis fatigationes, adeo spiritu exultabat, vt diceret. Oppidum mihi carcer, solitudo paradisus est. Post hæc cum ad Bethelhē accessisset, & constructo monasterio cum fratribus habitaret, flēs fateri solebat, se iam non esse eum qui fuerat, adeo in solitudine sibi melius fuisse existimauit. Post labores, inquit, & lachrymas, & cælo inhærentes oculos, nonnūquam mihi videbar agminibus itéresse angelorum. Et lætus gaudensq; cantabam. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus.

Cantic. 1.

¶Haud equidem dubitauerim, qn pari consolatione ꝑfrui solitus sit etiam Martinus ille, quē Gregorius in Massico Cāpaniæ monte vitam duxisse tradit. Etenim tanti solitudinem fecit, vt nequando vlla vel rerū difficultate, vel dæmonum molestia supatus inde recederet ad ferreā catenam q̄ saxo affixerat, vix solubili compe

Martinus. eremita.

de ipse se deuinxerit. Attamen beatus Benedictus abbas vbi id resciuit, volens vt iugis in deserto commoratio constantiæ potius viri, quam ferreis nexibus ascribi posset, protinus nuntium ad eum misit inquiens. Si seruus dei es, non te teneat catena ferrea, sed catena Christi. Quamobrem ille vincula quidem deposuit, sed tamen speluncam ingressus, aditu obstruso habitare cœpit. Deinde etiam discipulos aliquot secum adunauit, multisq; præterea miraculis nobilitatus est, atq; inter sanctos habitus. Nunc spatia metitur paradisi, qui tam anguste habitauit in terris.

Anachoritæ.

¶ Fuisse etiam quoddam monachorum genus legimus, qui per diuersa solitudinem loca errantes ac vagi, sedibus semper incertis, ne ab hominibus conueniri possent, peregrinabātur. Hos quia procul secedebant, Anachoritas appellatos. Alios ex illis pane & sale ad deserta secum delato victitasse. Alios vero herbas tantum & radices pro cibis habuisse. Tanta vitæ asperitas intolerabilis prorsus videretur, nisi etiam intolerabilia tolerabilia fecisset dei amor, & dei timor.

Fœminæ.

¶ Subijciamus aliq̄d etiam infirmioris sexus exemplū, vt appareat fœminas q̄q; habere de sanctarū collegio duces, quas ad eremum sequi scđm diuinę gratię donum, aut optent tantum, aut simul & possent.

Maria Magdalena. Luc. 10 Marc. 16. Ioh. 20.

¶ Maria Magdalena omnia peccata sibi dimissa esse iam pridem audierat, optimam partem quæ nō auferetur ab ea, domino attestante se elegisse cognouerat, resurgentem dominum prima videre meruerat, pro amore illius omnia contempserat. Denique apud Massiliam Galliæ vrbem inanium deorsum simulachra, Christi prædicatione iam prostrauerat, salutiferæque crucis vexillum erexerat, necdū tamen se fecisse satis putauit, donec solitudinis angustijs, carnem suam aliquando delicti ream, non macerasset afflixissetque. Annos itaque triginta nulli hominum visa, nulli cognita vixit in deserto, non humano cibo, sed angelicis fomentis assidue sustentata, vt ex hoc intelligas angelorum ministeria promereri, quisquis propter deum de-

clinauerit hominum consortia. Die vero obitus sui imminente sacram communionē de manu Maximini episcopi accepit, ne sine illo ad cælum ascenderet, cui i terra toto corde, totis viribus seruierat, fidē ipsius in vrbibus prædicādo, gloriam in solitudine meditando.

¶Maria Aegyptiaca cum corpus suum vulgaret, viuens mortua erat. Sed qui venit quærere quod perierat, & non iustos sed peccatores vocare ad pœnitentiam, ipse tandem cordis eius domum ingressus ait, Puella tibi dico surge. Et confestim surrexit quæ diu iacuerat in impudicitiæ cœno. Surrexit vt Iesum quem i deliтiis amiserat, in amaritudine animæ suæ quæreret. Cum enim de Alexandria Ierosolymam venisset, non potuit templum dei ingredi. Viqūe inuisibili inhibita substitit in limine, miratur, stupet, erubescit, & pedē in uita refert. Vbi recognouit sacro aditu se indignam, q̄d prophanis vitæ obscœnitatibus esset polluta, nequiter actæ ætatis pœnitudine grauiter angi animo cœpit, & lachrymas effudit, decernens ibi turpitudini finem imponere, vbi dei erga se indignationem cœperat experiri. Rursumque tentato ingressu libere absque impedimento introiuit. Mox ante crucem domini supplicit er prostrata, tamdiu flere non destitit donec audiuit, si saluti suæ consultum vellet Iordanem transiret. Transmisso ergo Iordane, desertum penetrauit, iam aliam vitam alios mores sequens, quam quos ad eum vsq; ad diem non deseruerat. Iam primum caput illud quod sæpe margaritis & auro ornauerat, cæli obiecit iniuriæ, nullo tecto contenta, crines quos frequenter calamistro intortos crispauerat, cum desecuisset, pedibus conculcandos proiecit. Faciem quam pluries cerussa, & purpurisso fuçauerat, lachrymis rigauit, & solis excoxit ardoribus. Pectus quod fasciolis papillarum tumorem cohibentibus astringere consueuerat, pugnis diuerberauit. Totum denique corpus quod prius omni voluptatum genere diffluxerat, extenuauit ieiuniis, vexauit vigiliis, fatigauit laboribus, solicitauit assiduitate orationum, deuenustauit nuditate, oppressit inopia. Sic peni-

Maria Aegyptiaca
Luc. 19
Marc. 2.
Mat. 9.
Mar. 5.
Luc. 8

tus immutatam post quadragesimum conuersionis suæ annum. Zozimas abbas (dum forte per desertum illud solus incederet) vidit, deprehenditque orantem procul a terra subleuari, trans flumen euntem sup. aquas siccis vestigijs ambulare. Ad tantam perfectionem eremi cultrix deuenit, tam dispetdita vrbinm cultrix.

Periculum vitæ solitariæ.

¶ Verum ne quis solitariæ vitæ affectione incautus, in laqueum incidat diaboli, cum scriptum sit. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem, ante præparet domi viatica virtutum, qui vult diu vagari peregre foris. Exerceatur prius in simulachro pugnæ, qui ad singulare certamen callidissimi hostis cupit prodire Hoc congrediendi geuus veteranos desiderat non tyrones. De ludo monasteriorum Hieronymus noster inquit, Volumus huiuscemodi egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant, qui specimen conuersationis suæ multo tempore dederint, qui omnium fuerint minimi, vt primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superauit, qui paupertate lætantur. Quorum habitus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum est, qui nesciunt secundum quosdam ineptos homines, dæmonum pugnantium contra se portenta confingere, vt apud imperitos & viles homines miraculum sui faciant, & exinde lucra sectentur. Qui ergo talis erit, qualem hic ecclesiæ nostræ Plato luculenter explicuit, huic solitudo non periculum, sed periculorum effugium erit, & puppis diu in alto iactatæ portus, & animi soli deo vacantis quies, & locus myrrha, stacte, casia, omnibus sanctimoniæ aromatibus fragrans, mannæ inuisibilis rore perfusus, sanctique spiritus lumine illustratus, noctes quoque lucidas habens, & iam quidam in terris paradisus.

Ecclesia. 4

¶ De vigilijs et somno et stratu. Cap. X.

QVoniam ꝗ̃o siue q̃s in solitudine solus, siue cũ multis in monasterio, vitam ducere constituerit, in primis eniti debet, ne somnolentiæ deditus, ad ea q̃ religiose obeũda sunt segniter exurgens, ignaua cunctatione obtorpescat, qua cura, quo studio, sacras vigilias obseruarint, qualibus etiam stratis vsi sint, ac quam minimum sopori indulserint, hi quos veniens dominus inuenit vigilantes, hinc iam perscrutemur. Luc.12.

¶Traditum est, in ea eremo cui Euagrius abbas pręfuit, fuisse monachos, qui sedendo somnum caperent, non iacendo, magis repugnantes sopori quam dormiẽtes. Hi profecto iure suo dicere poterant. Omnes nos filij lucis & filij diei sumus, non noctis neq; tenebrarum, igitur non dormiamus sicut cæteri, sed vigilemus & sobrij simus. Eremitæ 1. Thessa.5

¶Beatum Hilarionem Hieronym. refert sup nuda humo stratuq; iunceo vsq; ad mortem cubitasse. Sciebat enim eos qui exquisitioribus culcitris per luxum vtuntur, prophetæ verbis deuoueri dum ait, Væ vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Hilarion Amos.6.

¶Pastumio quoque quamdiu in eremo moratus est, nudum atq; interdum sparsis ex industria scrupulis asperatum solum, lectus fuit. Quid hoc est, nisi nolle vnquã ita resoluto corpore obdormiscere, vt mens ad deum non vigilet? Hinc sane & Isaias propheta semper cum deo esse anhelans ait, Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordijs meis de mane vigilabo ad te. Postumi⁹. Isaiæ.26.

¶Honophrio vero neq; tectum vllum, neq; certus qetis locus fuit. Ibi somnus erat, vbi p desertum vaganti nox occurrisset. Sed & ipsa quoq; nox peruigilio magis q̃ dormitione pagebatur, vt illud seruaret a propheta dictum. In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite dominum. Honophrius.

¶Arsenius tam breui quidem somno naturæ satisfecit, vt etiam dicere solitus sit, Monacho satis esse, si Arsenius

horam vnam dormierit. Surrepenti somno obnixe repugnans, illum improbum seruũ appellabat, quoniam non vocatus sese ei ingereret, & inuitum traheret ad quiescendum. Sabbatis omnibus hoc diligentissime obseruauit, vt cum occidente sole orare cœpisset, non nisi ex oriente cessaret. Itaq; semper sic cum somno pugnauit, vt sabbatorum noctibus nihil ei cederet, aliis tam parũ, vt etiam naturam vicisse videretur.

Hierony. ¶Beatus Hieronymus ad Eustochium virginem scribens, dum quibus in eremo corporis fatigationibus cõtra vrbanarum voluptatum cogitationem contenderit, enarrat, de ipsa etiam cubandi austeritate mentionem faciens. Si quando, inquit, repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærẽtia collidebam. Et quisquam securum se arbitrať si vel in stratis paleis, vel vili tomẽto cubitauerit, vel plusculũ quã compellit necessitas quieti indulserit? non potest resistere diabolo, qui facile superatur a somno.

Mart. eps. ¶Propterea quidem Martinus quoq; Turonensis episcopus (sicuti de illo Eusebius ad Seuerum scribens testatus est) substrato humi cilitio cubans, frangebat somni molliciem lectuli rigore. Itaque nunquam tam alte consopitus est, vt sentire non posset furem illum, qui perfosso pariete pedetentim ingrediens expilat stertentium domos. Diabolus enim semper vigilat, vt eos qui non vigilant perdat, perimat & mactet.

Idem. ¶Idem sanctissimus præsul, cum in monasterio quodam suæ diocesis reuerenter susceptus, hora quiescendi cellam ingrederetur, cubili paulo apparatius instructo offensus, stragula, paleasq; euertit, & in nudis tabulis (sicut vestitus erat) sese collocauit. Iamq; delibutis leni sopore membris quiescebat, cum strãmẽta quæ eiecerat igni succensa iacentem excitarunt. Illico exurgẽs ac trepidans cum cellæ exitum per quem effugeret, fumo omnia inuoluente, non inuenisset, ad orationem se vertit. Mox flammæ vis illa omnis extincta, fumusque consumptus illæsum reliquerunt. Et impletum est in eo illud prophetæ dictum. Probasti cor meum domine &

visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Potuit quidem illi quiescenti turbare somnum repentinus ardor, nocere non potuit. Quoniam qui sic dormiunt dominus pro eis vigilat.

¶ Bernardus abbas & ipse præcipuus vigiliarum ob seruator, dum ad eas capescendas alios hortatur, dicere solebat. Dormiẽtem monachum deo mortuum esse, nec sibi nec vlli vtilem. Huic sententiæ si contrariam apponere voluerimus dicendũ erit. Vigilantem monachum deo viuere, necnon & sibi & aliis vsui esse. Iam ex hac oppositæ inter se diuersitatis comparatiõe nemo ignorare poterit, nisi qui animo magis quam oculis dormitauerit, quantum vigilia sopori præstet, quantum hæc iuuet, quantum ille officiat, quam altera appetenda, alter fugiendus sit. Bern. abb.

¶ Idem quoque conuersationis eorum quibus pꝛerat, non segnis speculator, si quem ex fratribus aliquando stertentem persensisset, parum religiose illum dormire aiebat, modum, modestiamque ab eis exigens, sicuti cæteris in rebus, ita etiam in dormiẽdo. Quod si breuis etiam somni ronchus viris religiosis vitio datur, quomodo non dabitur nimia dormitio? Cui quantumcunque temporis indultum fuerit, tantum a spiritalium actionum exercitatione computabitur cessatum. Scriptum autem est. Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua. Idem. Eccles. 11.

¶ Germanus Anthisiodorensis episcopus, lectulum suum cilicio saccoque & cinere strauit, vt non lectum sed luctum, & doloris potius quam quietis locum diceres. Insuper ipse quoque (vt in vita eius scriptum legitur) sic iacens identidem suspirare ingemiscereque audiebatur, ita vt cum parumper iacuisset (ad nocturnas enim cærimonias celebrãdas primus exurgebat) multo minus dormisse putaretur quam iacuerat. O te felicem Germane, qui in cinere dormiens, in vitam euigilasti sempiternam, ascendens ad illud Christi beatorumque omniũ immensum, inæstimabile, cæleste, diuinumque contubernium, quam exigui temporis labor, quam ingentis iu- German. epũs.

cunditatis tibi peperit quietem.

Vincētius pdicator. ¶Ad quam perueniendi cupiditate incensus, nō mediocre ordinis Prædicatorum ornamentum Vincentius, diem pene totum sermonibus ad populum faciēdis, noctem multam obsecrationibus, lectionibusq;, partem eius minimam somno dicitur impendisse. Cubitasse autem cum durius, sarmentis substratis, cum mollius, paleis, cum honestius, sacco.

Petrus pdicator. ¶Petrus quoq; eiusdem & ordinis & sanctitatis vir, dum etiam ipse interdiu prædicando excubat, & noctu deprecando, psallendo, legendoq; vigilat, ad martyrij vsq; palmam peruenit, & quia per omnia sanctorum apostolorum vitam expresserat, ad eorum prouectus est & gloriam.

Bernardinus. ¶Bernardinus vero nec ideo illis (mea quidem sententia) minor, quia de collegio minorum fuit, etiā antequam religionem profiteretur religiosi vitam vixit. Quodque ad rem pertinet, tunc quoque ad offerendum deo laudis sacrificium noctu consurgens, ne quieti occuparetur, contemptis lecti stratis, super pauimento vestitus iacere consueuerat. Cum hoc vigiliarum præludio ad monasterium venit, tanto deinde minus somno concessurus, quanto perfectius viuendi subibat institutum. Et quoniam sacris initiatus omni sanctitatis genere præcelluit, etiam vigilantissimum fuisse nemo dubitat. Quod ergo noctu didicerat vigilando, hoc die alios docuit prædicando. Multosq; qui peccatorum oppressi veterno, in morte dormiebant, excitauit in salutem.

Psalm. 67. Dederat enim dominus verbum euangelizanti, dederat

Ibidem voci illius vocem virtutis. Nisi somni semper parcissimus fuisset, nunquam tantum in dei seruitio pfecisset.

Fœminæ. ¶Proponamus & fœminis quæ sequantur exempla quibus attendentes, somnolentiæ grauedinem possint discutere.

Paula. ¶Paula illa Romana, quæ summam generis nobilitatem superauit vitæ sanctitate, in grauissima etiam febre (vt Hieronymus inquit) mollia lectuli strata nō ha

fuit, sed super durissimam humum in stragulis cilicinis quiescebat (si tamen illa quies dicenda est) quæ iugibus pene oratiōibus dies, noctesq; iungebat, illud implens de Psalterio. Lauabo per singulas noctes lectū meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Psalm.6

¶ Idem autor Asellæ virginis sanctitatem efferens laudibus ait: Vnius cellulæ clausa angustijs latitudine paradysi fruebatur, idem terræ solum & orationis locus extitit & quietis.

¶ Legimus etiam in monasterio illo Thebaidis, in q̊ Euphraxia virgo summis effulsit virtutibus, moris fuisse, in terra cilicino stragulo tecta cubitare, ac quoties aliqua sororum minus pudici somnij præstigijs, ludificatam se cognouisset, abbatissæ confiteri, & quantum visa displiceret, cinere stratis insperso testari. Quis igitur dubitat, quin ijs quæ somniatum crimen vt commissum dolebant, dormitio ipsa multo plus solicitudinis attulerit quam quietis? Semper verentibus ne quam eiusmodi somnorinam speciem menti obuersari contingat. Præter hæc autem Euphraxia cum quicquam tale per quietem passa fuisset, biduanis, triduanisque ieiunijs sese macerabat, vt in cinere iacēs etiam cum obdormiuisset, cibos potius quam abominationes somniaret.

Virgines deo dedicatæ.

Non tamen minori curæ Othiliæ virgini vigilias fuisse accepimus. Cui quamuis monasterij in quodā Bauariæ monte siti præposita esset, ꝑ stragulo vrsina pellis, pro puluillo saxum erat. Solebat enim vti in cæteris religiosæ conuersationis laboribus, ita & hac in ꝑte grauius onus sibijpsi, quam alijs quibus præerat virginibus imponere. Super vrsi autem pelle cubāns, magisque vigiliæ quam somno indulgens, conculcauit vrsum illum, quem Dauid typum gerens Christi, scribitur interfecisse, & de quo per Hieremiam dicitur: Vrsus insidians factus est mihi. Lapidem vero capiti supponens, placuit lapidi illi qui factus est in caput anguli, q fecit vtraque vnum, cui nunc inseparabiliter iuncta,

Othilia abbatissa

1.Reg.17
Treno.3
Ephe.3

Apoc.14 & ipsum quocunque ierit sequens, concinit canticum nouum, quod in Apocalypsi nemo potest dicere nisi fuerit virgo. Virginitas autem ipsa in tantis quidem versatur periculis, vt nequando corrumpatur, custodiri a vigilantibus raro potest, a somnolentis nunquam.

Exhortatio ¶ Vos igitur siue virgines, siue viduae, quaecunque estis quibus castitatis & sanctimoniae amor inest, quaeque integritatem mentis ac corporis obseruare proponitis, iam suscipite tale vigilādi studium, si talem a deo

Mat.25 consequi exoptatis mercedem. Praeparate lampades vestras, vt cum sponsi aduentum media nocte repente irruens clamor nuntiauerit, promptum vobis sit obuiā illi procedere, cum illo ad nuptias introire, per illum supernae caelestisque celebritatis gaudijs perpetuo frui. At contra cauete maxime & enitimini, ne quo modo in illam fatuarum virginum sortem concedatis, quae veniente sponso dormitauerunt & dormierunt, seriusque quam oportuit excitatae, tunc demum oleum emere volebant, cum peractis nundinis iam nemo esset qui venderet. Extinctis ergo lampadibus in tenebris remanentes aditu beatitudinis indignae, somnolentiae suae poenas dederunt. Vigilate itaque ait saluator noster, quia nescitis

Marc.13. quando dominus domus veniet, serò, an media nocte, an gallicantu, an mane, ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Praecipue autem noctibus vigilandum esse etiam prophetae exemplo admonemur, qui

Psal.118. in Psalmis ait, Memor fui nocte nominis tui domine, &

Ibidem custodiui legem tuam. Media nocte surgebam ad confitendum

Psalm.133. tibi. In noctibus extollite manus vestras in sancta,

Isa.26. & benedicite dominum. Isaias quoque. Anima mea, inquit, desiderauit te in nocte. Et itē Ieremias. Cōsurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum effunde sicut aquā cor tuum in conspectu domini, leua ad eum manus pro anima paruulorum tuorum. Quid multa? ipsum noctis silentium, quiesque actionum, ad contemplanda caelestia ad preces deo offerendas, nos hortatur, vt scilicet a terra prorsus abstracti, atque mundo ipso altius mente sublati, soli iungamur deo.

DE CVRA ET MODO ORANDI LIBR. SECVNDVS.

De cura et modo orandi Ca. I.

AGe igitur, hinc iam sanctarum precum exempla perscrutemur, deinceps etiam cōtemplationis altitudinem ostensuri, qua diuini homines in terra degentes, mente cælos permeabant. Hi vero quantū orandi studio dediti fuerint, vel quā efficaciter orarint, vel quantas inter orandum diaboli molestias tolerarint, si quem considerare non piguerit, nec imitari fortasse pigebit. Quandoquidem nihil est, quod petenti salubre futurum sit, vt illud non impetret oratio, dicente domino. Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Matt. 7

¶Dux Israelitici populi Moyses, quā olim solicite pro eorum delictis domino supplicarit, ipse confitetur, dicens. Et iacui coram domino .xl. diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos, vt fuerat comminatus. Vtinam nos nostris peccatis tam impense atque perseueranter veniam posceremus, quam ille alienis. Moyses Deut. 9

¶Septies in die laudem domino dicens, ipse sanctus propheta Dauid, septem Canonicarum horarum, quas nunc seruat ecclesia orandi documentum reliquit. Quali autem quantóue mentis affectu orauerit, testatur dicens: Deprecatus sum faciem tuam ex toto corde meo. Et item. Clamaui in toto corde, exaudi me domine. In corde ad dominum clamant, qui ardenter orant, non qui tantum vocibus obstrepunt, & quod labijs volutāt, mēte non concipiunt. Dauid rex Psal. 118

¶Post illum Salomon omnium Iudææ regum sapientissimus, in eo libro (si modo illius liber est) qui sapientiæ inscribitur. Adij, inquit dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordijs meis. Ex toto qp Salomon rex Sapien. 8

pe corde rogandus est, qui ex toto corde præcipitur di-
ligendus. Negligenter autem orantes, & eum a quo ali
quid petunt parum revereri, & id quod petunt non sa-
tis mangnipendere arguuntur, ideoq; nec impetrant.
Reprobatur enim eiusmodi rogator, dicēte domino in
Apoca. 3 Apocalypsi. Quia tepidus es, & nec frigidus nec calid',
incipiam te euomere ex ore meo.

Danie. 6 ¶ Vir desideriorum Daniel ingressus cœnaculum, id
est, superiorem partē, ædiū, apertis fenestris contra Hi-
erusalem, ter in die statutis horis genua sua flexisse, &
adorasse deum suum dicitur. Hinc tu quoties orare vo-
lueris, domum dei ingressus mente cælum conscende, a-
pertisque fenestris, puræ synceræq; intentionis spiritui
sancto ad cor tuum aditum para, & semper ad cælestem
Hierusalem animo conuersus terrena contemne, ac die
vno ter genua flectens, trinitatem personarum vnitatē-
Tobi. 3 que substantiæ in deo crede, confitere, adora.

¶ Tobias cum lachrymis orasse perhibetur, & cum
casu quodam oculos amisisset, ac angelo Raphaele de cæ-
lo in terras misso, meruit curari, adeo inter orandum il-
li fleuisse profuit.

¶ Tobiæ autem filio eius, etiam nuptiarum celebri-
tatem sacris precationibus placuit initiari. Cū Sara eius
vxore sua priusquam copulæ coniugali operam darēt,
tres noctes totas in cubiculo simul orando consumpse-
runt. Inde illa quæ primo statim concubitu iam septem
extulerat viros, cum hoc postremo diu feliciter vixit

Idem pater & fili' Tob. 12 ¶ Post hæc quoq; & pater a cæcitate, & filius ab in-
ternetione liberati, vt ꝓ beneficio gratias agerent, vt-
que in faciem se prosternentes per horas tres benedixe-
runt deum. Et cum exurrexissent (vt ait scriptura) na-
rauerunt omnia mirabilia eius, vt scias peractis etia
precibus a laudibus creatoris non esse cessandum. P
terea orationes eorum coram deo ab angelo oblata
isse legimus, ne quid precemur nisi quod angelorum
latione dignū sit, quodq; dei aures delectet audire.

Quibus ꝟbis orantibus dum ¶ Delectat autem illum quicquid de scripturarū f
haustum orando effundimus, quod prophetæ

apostoli nobis tradiderunt, sed præcipue quod domin⁹ noster Iesus Christus. Ipse enim est patris verbum, ipse filius suus dilectus, in quo sibi bene complacuit, ipsum audiamus.

¶Sic, inquit, orabitis. Pater noster qui es in cælis. Si pater in cælis, filij quæ sursum sunt quærant, quæ sursum sunt sapiant, non quæ super terram. Sanctificetur nomen tuum. Ita, ne quid a nobis existimetur sanctius. Adueniat regnum tuum. Ne in nobis regnet peccatum. Fiat voluntas tua sicut in celo & in terra, Quoniam qui facit voluntatem tuam, manet in æternum. Panem nostrum supersubstantialem vel quotidianum da nobis hodie. Panem qui de cælo descendit. Nostrum, quia pro nobis oblatus est. Supersubstantialem, qui omnibus substantijs, omnibus præeminet creaturis. Vel quotidianũ. Quia Christus Iesus heri & hodie ipse & in sæcula. Da nobis hodie, da semper ne vnq̃ separemur ab eo, quoties enim separamur, toties deficimus in via. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib⁹ nostris, vt cum ignouerimus in nos peccantibus, tu nobis ignoscas quicquid peccauimus tibi. Et ne nos inducas in tentationem, id est, ne patiaris nos tentari supra id quod possumus, sed facias cum tentatione prouentũ, vt possimus sustinere. Sed libera nos a malo, vt tandem sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamus tibi, in sanctitate & iusticia corã te, o͂mibus diebus nostris, Amen.

Matth. 6
Coloss. 3

¶Veruntamen idem saluator noster ac dominus sicuti nos orare docuit, ita etiam ante orationem vt pie nos præparemus, iubet. Fidem, spem, charitatem exigens a nobis. Fidem ibi. Omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes, accipietis. Spem ibi. Nolite timere pusillus rex, quia cõplacuit patri vestro dare vobis regnum, Charitatem ibi. Cum stabitis ad orãdum, dimittite si quid habetis aduersus aliquem.

Iesus Christus
Fides
Spes
Matth. 21
Lucæ. 12

¶Quo deinde corporis gestu, quaue humilitate orã dum esset, suo sæpe exemplo monstrauit. Dum (sicut veritatis scriptores retulerunt) nunc ꝓcidens in faciẽ, nũc

Charitas
Marc. 11
Humilitas

positis genibus, nunc eleuatis in cælum oculis obsecrans patrem.

Locus ¶ Locum quoq; orantibus aptum designauit, vel dicens: Domus mea domus orationis vocabitur. Vel monens. Cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito. Vel faciens. Quando dimissa turba ascendit in montem solus orare.

Matt. 21 Idem. 9 Mat. 14

¶ Tempus etiam orādi præscripsit, & vespertinum. Vespere facto orans in monte, & nocturnum, pernoctans in oratione, & antelucanum, valde diluculo surgens, & in desertum locum secedens vt ibi oret, & pene continuum dicens: Vigilate omni tempore orantes.

Mat. 14 Lucæ. 6 Mac. 1 Lucæ. 21

Perseuerātia ¶ Assiduitate denique in orando opus esse, tum verbis docuit, tum exemplo significauit. Dormientibus apostolis, ipse vigilans iterum & tertio, eundem repetēdo sermonē orasse dicitur. Et vt Lucas ait: Factus in agonia prolixius orabat, ne scilicet aliter egisse videretur q̄ præcepisse. Præceperat autem similitudinem afferens ac dicens: Si quis nocte intempesta ad amici pulsans fores perseueret, ipsa poscendi improbitate coget illum de stratu suo surgere, et panes quos petierat, sibi mutuo dare. Parabolam etiam proponens iudicis deum hominesq; contemnentis, qui viduæ quotidie interpellantis, victus tædio eam ab aduersarij sui calumnia tandem decreuit vindicare. Audite, inquit, quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patiētiam habebit in illis? Non vindictam intelligas contra inimicos, quos diligere iubemur, sed contra tentationes, quibus resistere nemo valet, nisi domini ope auxilioque adiutus fuerit. Quamdiu ergo cum his nobis colluctandum est, tam diu & orandum. Neque huic sententiæ illam contrariam putemus, quam idem salutis nostræ autor ac doctor protulit dicēs: Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici faciunt. Ethnici enim, id est, gentiles longas orationes orabant, orandi affectum non habebant, . Itaque non multum orare prohibuit, sed eos qui labijs multum, corde parum orant, imitari. Ide-

Lucæ. 11 Idem. 18 Matth. 6

que subiunxit, Nolite vos assimilari eis.

¶Siquidem & apostoli, postquam ille deuicta morte ad cælos vnde venerat rediit, in Hierusalem reuersi cũ cœnaculum ascendissent (vt Lucas in actis eorum testatur) perseuerantes erant vnanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu & fratribus eius. Inde refert spiritum sanctum aduenisse, domum vbi erant sedentes repleuisse, supra singulos eorum linguas tanquã ignis apparuisse, vt intelligas perseueranti ac iugi oratione spiritussancti gratiam conciliari solere. Apostoli. Act. 1 & 2

¶Petrus & Iohannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam, & languido ante vestibulum mẽdicanti pro elemosyna sanitatem dederunt. Itaque documento nobis sunt, ne soli orationi vacantes misericordiæ in egenos obliuiscamur. Scriptum est enim: Non apparebis ante conspectum domini vacuus. Petrus apostolus Iohannes apostolus Actu. 3 Eccl. 15

¶Arrogantiam quoque in orando fugiendam, humilitatemque sequendam, hinc pharisæus, hinc publicanus monent, alter insolenter sese efferens, & inani iactatione cæteris proponens reprobatur. Alter vero cælum intueri nõ ausus, sed in terram pronus pugnis pectus verberãs, rediit (vt veritas ait) iustificatus præ illo. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Oratio humiliantis se (vt Ecclesiasticus inquit) nubes penetrabit. Pharisæ⁹ superbus Publican⁹ humilis Lucæ. 18 Eccle. 35

¶Hinc ipse vas electionis Paulus in apostolorum gestis vbique memoratur, positis genibus preces domino obtulisse. Bartholomæũ q̃ꝗ cẽties in die & cẽties in nocte flexisse genua, dũ oratiões iteraret ferũt. Iacobo Alphei vtrunque genu in modum Camelorum procumbendi assiduitate occalluisse. Quod si sic orarunt, qui iam spiritussancti igne excocti omni purius auro renitebant, quid nos facere oportet, qui peccatis peccata cumulantes, quotidie diuinam in nos indignationem prouocamus? Submissius supplicare debet qui grauius deliquit. Paulus apostolus Bartholomeus apostolus

¶Porro Bartholomeum imitatus Apollonius abbas, & ipse centenis genuflexionibus die noctuque pre

cationes repetisse perhibetur, in repetẽdo assiduitas, in genu flectẽdo laudem meretur humilitas.

Antonius abbas

¶Antonius abbas & ipse non nisi submissis genibus orans, sæpe diem noctemque peregisse dicitur precatione perpetua. Nescio quod maius miraculum, an illo corporis gestu tamdiu immotum perstitisse, an tam continenter orasse? Vtrunq; sane difficile, sed timor gehennæ & amor CHRISTI omnem vincunt difficultatem.

Pastumius abbas

¶Pastumius quoq; abbas vsqueadeo orandi studio ducebatur, vt nulla corporis debilitas animi sedulitatem coerceret, aduersa valetudine pressus, cum de lectulo surgere non valeret, iacens orabat. Iam languor vehemens expeditius loquendi ademerat facultatem, & tacitus labiorum motus etiam tum illum orare testabatur. Denique discedens anima, non prius orationem quam corpus reliquit. Orantem adhuc angeli exceperunt, & ad cælum tollentes domino obtulerunt, vt semper lætari possit eam se beatitudinem impetrasse, quam semper petierat.

Moyses abbas

¶Moysen etiam abbatem noctem pene totam orando peruigilare solitum ferũt, ac dum oraret, recto corpore patentibusq; oculis ne sopori succũberet, ꝑstitisse. Sic superasse dæmonum tendiculas atq; dolos. Qui sopitum voluptuosis phantasmatum imaginibus ad illicita prouocabant. Experimento ergo didicit quanti momẽti illud domini præceptum sit. Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. (Matth. 26)

Iohannes abbas

¶Stantem atq; orantem & Iohannem abbatem in superioribus Thebaidis eremo, sub quadam cauæ rupis fornice, annos treis perseuerasse legimus, nunq̃ procubuisse, ne minus orare quam vellet cogeretur, quoniam cubanti citius obreperet somnus. Quietis mollitiẽ standi frangebat labor, standi laborem leuabat auiditas deprecandi. Miraculum auxit toto eo tempore nihil gustans, præterquam dominicis diebus sacrosanctam eucharistiæ cõmuniònem. Quæ illi simul & animæ cibus, & sustentamentum corporis erat.

¶Par obsecrandi cura Sisinium Elpidij abbatis disci pulum commendat. Qui cum annos septem sub illius institutionibus fuisset conuersatus, tandem discedens, & in quodam satis grandi lapideo monumento se obcludens, per triennium semper rectus orasse dr, neq; interim aut sedisse, aut iacuisse, aut ide pedē extulisse. Quid prius mirer nescio, anguste habitantē? an immobiliter stantē? an continenter orantē? cuncta qdem dura, factuque difficilia, nisi quod corporis lassitudinem animus deo intentus minus sentire potuit. Qui enim tam pseueranter orauit, is in cælo magis quam in sepulchro fuit. Sisinius.

¶Paulus in finibus Aphricæ quingentorum monachorum quondam pater, nullo vitæ suæ die quicquam prius egit, quam trecentas orationes genibus prouolutus domino obtulisset, eas, calculos in sinum ingerendo numerabat. Atq; hi multo felicius in sinum iactati sunt quam illi in sitellam. quibus in senatu decerni magistratus solent, alteris terrenus honor quæritur, alteris Paulus cælestem gloriam est adeptus. Paulus abbas

¶Isaac Syrus tunc quidem monachus, deinde etiam ipse abbas, postquam Spoletum Picenti oppidum appulisset, presbyteros rogauit, vt ibidem orandi quamdiu vellet copiam sibi concederent, nec sinerent interim oranti quemquam impedimento esse. Ea re impetrata, dies treis continuos, & totidem noctes genibus innixus orauit. Hoc quidam hypocrisis vitio deputans eo pcessit dementiæ, vt post verborum insultationem etiā colaphum illi incuteret. Sed quoniam parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus, repente maligno arreptus spiritu vexari cœpit. At Isaac pietatis memor, iniuriæ immemor, percussorem suum precatione a supplicio liberauit. Offensamque omnem tunc remisit cum accepit, & eodem die remissam beneficio rependit, vt adito benignæ patientiæ cultu, triduanæ orōnis huberior fructus fieret. Isaac monachus Prouer. 19

¶Arsenium abbatem (sicuti alibi iam diximus) hunc morem habuisse satis constat, vt vnoquoque sabbati die submissis genibus a vespere, vsque mane orationem Arsenius abbas.

protelaret, facie semper ad orientem versa, illum adorans orientem, de quo per prophetam dicitur. Ecce uir, oriens nomen eius.

Zacha. 6.

Stephanus presbyter.

¶Sed ne quando (vt vsu venire solet) inter orandũ sopore correpti dimidiatas relinquamus preces, Stephani presbyteri Constantinopolitani exemplum nos hortatur. Qui cum totum psalterium singulis noctibus perlegere moris haberet, atque aliquando citius quam consueuerat consopitus ipsum semi lectum dimisisset, monitus est a Petro apostolo in somnis, vti surgeret, & cœptum opus intentius perficere curaret. Quæ res argumento est, non nisi peractis finitisque orationibus dandum esse quieti locum.

Martinus. monachus

¶Nequando etiam a missarum auditione, orante tũc pro nobis sacerdote, res aliqua non ita necessaria nos abducat, meminisse debemus, quod quidam a Martino Bituricẽsi monacho vocatus, vti die dominico missam vna secum audiret, nondum finita ne tardius negotio tunc vrgenti occurreret, abire voluit. Sed ascenso equo frustraque calcaribus fatigato, vbi bestiam vt inde se moueret, compellere nequiuit, semetipsum reprehendẽs desilijt, & missam perfecte integreque audiuit. Atque eodem equo statim quo optabat est auectus. Et in tempore domum reuersus, gerendæ rei occasionem non amisit, sed promptiorem expeditioremque quam si præuenisset habuit.

Iohannes patriarcha

¶Hac eadem in re Iohannis patriarchæ Alexandrini in primis laudanda est solertia, qua populum audito euangelio mox ab ecclesia dilabi solitum curauit continere. Et ipse enim intermissa celebratione sequi egredientes cœpit dicens. Vbi oues ibi & pastorem adesse oportere. Hoc modo redargutis pudorem iniecit, ita vt nunquam postea prius ab altari discederent, quam sacerdos peracto sacrificio benedictionem daret.

Bonifacius episco.

¶Assiduus aũt deprecandi labor etiã Bonifaciũ episcopũ ad cælũ immo supra cælũ, ad dei vsque conspectũ exaltauit, quotidie duplicatũ laudis sacrificiũ dño offerentẽ Monasticas enim canonicasque precationes simul iungẽs, al-

teras episcopus factus assumpsit, alteras iampridem monachum professus non deseruit. Ad inferiorẽ Mysiam ꝑueniens, primus Christum prædicauit, Rhutenorũ᷑ regem baptizauit, martyrio coronatus est.

¶Martinus ꝟo Thuronensis eps̃, ne tunc qdem cum quicq̃ opis manibus exerceret, linguam ab oratiõe cohibebat, effecitq̃ vt illud apostoli ꝓceptum. Sine intermissione orate. Illi etiam qui simpliciter dictum intelligunt, a se plene seruatum non negent. Martinus episcopus. 1. Thess. 5.

¶Idem sanctus diem obiturus extremum, frigescentibus membris iam immotus iacebat, labia tamen mouebantur. Deniq̃ orare non destitit, donec subito lumine circunfusus reddidit spiritũ. Dum ergo moriendo orat, & orando moritur, mortis tenebras non sensit. Idem

¶Seruatio aũt Traiectensi episcopo oranti, igneus supra verticem radius apparuit, q̃ mox in sublime euolãs cælum petiit, testatus (vt mihi videtur) in ignis specie orationum eius feruorem, in splẽdore vitæ puritatem, in ascensu meritorum altitudinem. Seruatius eps̃

¶Philiberti quoque abbatis apud Rhotomagũ Galliarum vrbem in ecclesia deprecantis, oculi veluti duo sydera fulgere visi sunt, vt ex hoc cognoscas humiliter intenteque deprecantium mentis oculos spiritussancti fulgore illuminari, ne vnq̃ obdormiant in morte, ne quando dicat inimicus eorum præualui aduersus eos. Philibertus abbas. Psalm. 12.

¶Nunc vt alter etiam sexus sua habeat exempla, fœminarum in orando studia breuiter explicemus.

¶Anna Elcanæ vxor ita ardenter orauit ad dominum, vt temulenta putaretur. Heli sacerdoti sibi ebrietatem exprobranti, nihil turbata respondit. Vinum & omne quod inebriare potest non bibi, sed effudi animã meam in conspectu domini. Et tunc quidem homo faciem tantum videns deceptus est, sed scrutator cordis & renum deus compunctionem considerauit orantis, & misertus quod rogabatur concessit, vt quæ propter sterilitatem contẽnebatur, propter partum multis matribus honorabilior appareret, edito Samuele sacerdote simul & propheta. Fœminæ Anna Elcanæ 1. Reg. 1.

ra. obiæ ob.3.

¶Sara Raguelis filia in superiori cubiculo se recludens dies treis in oratione perseuerauit, cibi ac pot⁹ expers. Qua solicitudine a domino meruit obtinere, ne priorum virorum interfectrix crederetur. Tobia viro seruato, cum hoc vno felici admodum matrimonio iuncta, ad decrepitam vsq; ætatem vixit sine querela.

dith dith.9

¶Porro Iudith oratoriũ ingressa, cilitio induta, cinere conspersa, in terram prostrata domino supplicauit, & sola meruit Iudæam vniuersam die vno ab Assyriorum oppressione liberare. Ausa enim facinus omnibus seculis memorandum, inter tot armatorum millia, Holophernem ducem sua occidit manu. Quo cæso reliqui metu perculsi, in fugam conuersi sunt. Si sic orauerimus, sternetur satanas, vitia recedent, malaq; tentationum nexus dissoluentur.

nna vi- ia filia nanuel. uc.1.

¶Annam viduam in euangelio legimus de templo nusquam discedentem, ieiuniis & obsecrationibus nocte ac die seruientem, & eodem in templo vidisse Iesum viso credidisse, creditum prophetando prædicasse. Tot illi simul attulit bona, nec sola viduitatis castitas, nec solum corporis ieiunium, sed vtriq; accedens etiam assidua deuotæ mentis obsecratio.

¶Veruntamen ne cõtinenter orando defatigatus quisque concidat animi vigor, & cogitationibus diffluat atque dilabatur, recte maiores nostri horas diuiserũt, alias orationi, alias actioni, alias vero lectioni. Hinc quidam tradunt virginem beatam, postquam a parentibus

aria v- o

in templo cultui diuino fuit dedicata, a mane ad horam tertiam precibus, a tertia ad nonam manuum labori, tum sumpto cibo a nona ad vesperam, scripturarum meditationi operam dare consueuisse. His vicissitudinum successionibus deo seruiens, in tantum se a vitio alienam, & virtutibus refertam præstitit, vt sola eligi mereret̃ q̃ deum & hoiem pareret, et vgo pmaneret. Sic illa igit̃ sacris vginibus, sicuti est humilitatis integritatisq; & cæterarum virtutum, ita & bñ dispensandi tpis exemplum, vt scilicet nec semp orent, nec semp operent̃, nec semp legant, & tñ semper hæc omnia, ne qs vi

quam sit otio locus. Quoniam multam malitiam (vt Ecclesiasticus inquit) docuit otiositas. Ecclesia.

¶ In orando autem fidem, patientiam, humilitatem, necessaria esse, etiam Chananaæ mulieris monstrauit euentus, a domino sanari posse filiam credidit, & despecta supplicare non destitit, & canibus comparata non modo non contradixit, sed etiam ad catellorum vilitatem se submisit. Quamobrem audire meruit. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Sic & tu, quamuis multum aliquid diuq; petitum, nondum acceperis, petere tamen adhuc ne cesses. Ideo dare differt dñs, vt perseueranter instanti cumalatius tribuat. Mulier Chanan Matth.

¶ Marthã centies ꝑ diem, & centies ꝑ noctẽ, submittere genua solitam ferunt, dum illum supra cælos regnantem adorat, quem in terris morantẽ suscepisse hospitio, beneficij loco habuit, non iam minus in supplicãdo solicita, quam olim fuerat in ministrando. Martha.

¶ Huiuscemodi solicitudinis æque mirandum exemplum, in Gregorij pontificis dialogo relatum legimus. Ipse enim testatur in vita Trasillæ virginis amitæ suæ cum vita defunctam lauare vellent, genibus cubitisque concretam callorum duritiem apparuisse. Palamq; factum exanimi iam corporis indicio, quanta illi adhuc viuenti sanctarum precum cura studiumq; fuerit. Sic cõseruatur virginitas, sic ad cælestis thalamum sponsi ꝑuenitur. Trasilla.

¶ Sed neque coniugatis, quo minus orationi animũ intendant, maritalem thorum impedimento esse, Elisabeth Lantgrauij Tyringiæ principis vxor, suo ostendit exemplo. Impetrata enim a viro noctis continentia ad orationem secedebat, super pauimentum distento tapetulo cubitans, ne mollius iacenti, altior somnus horas interciperet orandi. Vir quoque sanctitudine illius delectatus, ad ea quæ dei sunt magis magisque inflammabatur. Inde & quod petitus erat facilius concedere, & ipsemet impensus orare. Diceres eos identidẽ recordari illud ab Apostolo præceptum. Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt Elisabeth. 1. Corin

vacetis orationi, ita ambo eiusmodi curæ pariter incumbentes, spiritui magis quam carni seruiebant. Sed illa deinde viduitate facta liberior, tanto soli deo intenta orauit ardentius, quāto a rebus familiaribus iam aliena vixit expeditius.

De orationis virtute. Cap. II

[Abr]aam [Ge]n.20. HActenus de studio modoq; orandi, nūc de orationis vi ac potentia dicemus. Abraam orante Abimelech Geraræ regis vxor atq; ancillæ, cū ante steriles essent, prolem diu optatam susceperunt, & matrum nomine lætatæ sunt. Et nos si digne deprecati fuerimus dominum, gratia eius repleti, exuberabimus prole virtutūm.

[M]oyses [Ex]odi. 10 ¶Plagæ ægypti Moyse intercedente cessabant, multiplicabantur autem & ingrauescebāt, quoties Pharao ad cordis sui duritiam peruersitatemq; redibat, vt & oratione auerti mala intelligas, & obstinatiōe augeri.

[Id]em [Ex]odi.17. ¶Idem dum populus Israeliticus Iesu duce cōtra Amalechitas decertarent, stans in vertice collis orabat. Cunque manus in cœlum tolleret, vincebant Israelitæ, cum remitteret superabantur. Perseuerandum enim est vt vincas. Nam & ipse deinde non lassatis manibus vsq; ad occubitum solis orans, suorum gladijs terga præbuit hostium. Ad hæc dei iram, quoties ille populi flagitijs ac scelere prouocatus excandescebat, deprecando

[N]um.12 placauit. Mariam sororem lepra perfusam mundauit.

[Ib]ide.14 Pestilentiam in diffidētes grassaturam inhibuit. In se-

[Ib]idem.16 ditione versos omnes pariter cum Dathan & Abyron repentinus terræ hiatus absorbuisset, nisi ipse reliquæ multitudini veniam orando impetrasset.

[Ibi]dem. ¶Rursus cum in illum & Aaron, turbæ insurgentes incendio diuinitus excitato disperirēt, eius monitu Aaron obtulit thymiana, processit in medium, & cum orasset, flamma substitit, interneccio cessauit.

¶Postremo cum in deserto in deum murmurantes, passim serpentium ictibus sternerentur, supplicante pieis Moyse, deus placatus æneum serpentem in ligno su

spendi praecepit, quem pcussi dum aspicerent, sanabantur. Percussum quippe erat humanum genus antiq serpentis mortifera seductione, sed deo miserante Christum in ligno pendentem vidit, & remedium accepit salutis.

¶ Ad orationem Eliae prophetae annos tres & menses sex non pluerat super terram, donec rursum orauit & coelum dedit pluuiam, & terra fructum suum. Sareptanae viduae, quae illum famis tempore hospitio suscceperat, hydria farinae non defecit, nec lechytus olei fuit imminutus, & quae fame moritura erat, hospitis beneficio vixit. Insuper filium suum defunctum, ipsius p̄catione vitae restitutum, accepit. Eodem propheta inuocante, ignis de coelo lapsus, quinquaginta & quinquaginta viros, alios post alios, ab Ochozia rege ad ipm comprehendendum missos, consumpsit. Inuocauit autem ille, non vt se vindicaret, sed vt dei veri immensam expauescendamq; potentiam, contra praeuaricatores, qui eo relicto Beelzebub deum Acharon adorabāt, ostenderet. Post haec Iordanem transiturus, comitante se Elizaeo, pallio percussit flumen, & diuisis aquis per siccum aluei tramitem, ambo ad ripam vlteriorem peruenere. Eodemq; rursum pallio Elisaeus, cum solus reuerteretur, eandem expertus est virtutem. Quod si tanta vis in prophetae pallio erat, quanto maior in oratione eius? Qua etiam rimatus est secreta coeli, & praeuidit futura, & viuens atq; sentiens e mortalium consortio ad paradysi loca transferri meruit.

Elias pro-pheta
3. Reg. 1
Ibidem.
3. Reg. 1
4. Reg. 2

¶ Elisaeus propheta apud Ierichontem aquas potantibus noxias cum orasset, salubres fecit, terrae sterilitatem foecunditate mutauit, Ascendens in Bethel, pueris sibi illudentibus male imprecatus est, non vt suam, sed dei iniuriam vlcisceretur, q statim ab vrsis laniati poenas dederunt. In Samaria mulieris viduae inopiam miseratus, modico oleo non modica vasa impleuit, ita vt illa eo vendito & a creditore se redimeret, & victum q satis esset, sibi filiisq; pararet. In ciuitate Suna mulieri hospitae infoecundae ac sterili, vt viro suo filium pare-

Elisaeus pro-pheta.
Ibidem

ret, a domino impetrauit. Et eundum puerum postea exanimem ad vitam reuocauit. Reuersus in Galgala, pulmentum amarissimum in dulce conuertit. Panibus viginti hordeaceis viros centum satiauit, & superfuit.
4.reg.5 Naaman Syrum a lepra curauit. Securis ferrum in Ior-
4.reg.6. danem delapsum enatare fecit. Obsessus in Dothaim,
4.reg.13. aduersarijs subita cæcitate percussis, liberatus est. Sup ossa eius, defuncti proiectum cadauer statim reuixit, ut vel hinc facile disci possit, quantæ ille virtutis fuerit viuens, qui mortuus alteri mortuo vitam dedit

¶ Quid mirum autem quod sanctorum vel meritis cedant, vel inuocationibus pareant terrena corpora, cũ ijsdem ad obsequendum inclinentur etiam cælestia? Io-
Iosue.10 sue orante sol & luna immoti steterunt, donec ipse vlcisceretur se de inimicis suis. Non fuit (inquit scriptura) ante & postea tam longa dies obediente domino voci hominis, & pugnante pro Israel.

Porro de inimicorum potestate atq; iniuria oratiõe liberari posse Ioacham quoq; regis Israel exemplo quo-
Ioacham rex. que apparet. Qui cum suos, eo quod se idolorum cultura polluerant, in ditionem Syrorum redactos vidisset,
4.reg.13. ad dominum conuersus pro ipsis deprecatus est, & a seruitutis iugo misericorditer ereptos recepit.

Ezechias. Ezechia rege Iuda deprecante, cum in extremo regni periculo esset constitutus, nocte vna angelus domini percussit in castris Sennacherib centum octoginta quinq; millia Assyriorum. Sicque eum quem arma nequiuerãt oratio seruauit. Hinc nos quoties siue occultis siue manifestis dæmonum oppugnatiõibus infestabimur, a domino auxilium imploremus, & tunc cadent a latere nostro mille, & decem millia a dextris nostris, ad nos autem non appropinquabunt.

Sed neque illud nunc de Ezechia silentio est prætermittendum, quod aduersa valetudie grauiter affectus.
Idem. Cum Esaia prophetante se iamiam decessurum audisset, facie ad parietem versa, multis cum lachrymis deum rogando, & vitæ longius spacium, & corpis impetrarit sanitatem. Nonne magnum hoc & admirabile

ut pœnitentis oratio mutet dei sententiam, & quem de us ipse morti iam addixerat, eum rursus ne ægrotare q dem permittat?

¶Certe non paruam orationis vim & in Asa rege Iudæ belli euentus ostendit. Cum exigua enim manu obuiam procedens Zaræ Aethiopum regi, cuius exercit⁹ decies centum millium hominum armatorum, & trecentorum curruum erat, inuocauit dominum, & repente lymphatico quodam pauore cõterriti, Aethiopes terga verterunt. Persequenteq; eos Asa, a Maresa vsq; Gerara, ad interneccionem cæsi sunt. Quia domino cædente, sicut in Paralipomenon lib. scriptum legimus, contriti sunt, & exercitu illius præliante. Asa rex 2. Para.

¶Aeque sane, sed aliquãto mirabilius, & Iosaphat regi diuinus propitiatus est fauor. Nam cum innumera pene multitudo Moab & Ammon & Idumæorum venissent contra Iudam, proximeq; Hierosolymam castra metati fuissent. Iosaphat metu perculsus, nihil aliud nisi deum deprecari, indictoque ieiunio se & sua illi impensius commendare. Denique vrbem egressus gladiũ non eduxit, nec pugnam iniit, & hostes mutuis inter se vulneribus ante eum conciderunt. Iudæorumque tunc labor non in vincendo, sed in spoliando fuit, cum prædam prope mœnia iacentem vix per triduum præ mamagnitudine auferre quiuerint. Iosaphat rex

¶Inde quoq; Machabæi orationes, magis q̃ arma de hostibus triumpharunt. Sæpe enim peracta prece solius dei auxilio fretus, ad bellum egrediens parua manu ingentes copias vicit. Cum tribus millibus virorum pene inermium, Gorgiæ exercitum quinq; millium peditum, & mille equitum, nec minus armis, quam viris munitum, ad Ammaum fudit, fugauitq;, & tribus millibus eorum cæsis victor est reuersus. Iterum cum decem millium manu profectus in Bethoron, Lysiam superauit, cuius copiæ erant sexaginta millia peditum electorum, & quinque millia equitum. Rursum in Bethoron non plus quam tria millia bellatorum secum habens, cum validissimo Nicanoris exercitu, Iudas Machabæus

sicuti confidenter, ita & feliciter conflixit. Ea siquidem pugna aduersariorum castra fuere euersa. Nicanor interfectus, reliqui fugientes a persequentibus cæsi. Has tantas victorias Hebræis olim attulere, non Iudæ pauci milites, sed Iudæ deo gratæ preces.

¶Et si adeo magnificum esse existimatur, hostes vincere, spoliis inimicorum ditari, Quanto magnificentius præstabilius quam est, animi magis quam corporis bonis excellere? Sed & hæc quidem a deo petentibus dari Sapientiæ liber testatur, vbi scriptum est. Optaui, & datus est mihi sensus, & inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, & præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse dixi, in comparatione illius. Iacobus vero apostolus idem astruens, etiam qualiter petere debeamus docet cum ait. Si quis vestrum indiget sapientia, postulet a deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei, postulet autem in fide nihil hæsitans.

Sapient. 7.

Iacobi. 1.

¶Aliis quidem prophetis Christi ventura reuelata fuere mysteria, Danieli vero etiam annorum numerus vsque in diem ipsum quo nasci debuit, indicatus est, fortasse quia solicitior cæteris, ac submissior ad orandum processerat. Posui inquit faciem meam ad dominum deum meum, rogare & deprecari in ieiuniis, sacco & cinere. Denique oranti apparens Gabriel angelus, egressum se dixit, vt doceret illum. Ab exordio precum tuarum, inquit, egressus est sermo, ego autem veni, vt indicarem tibi. Is igitur gratiam recipiet cumulatiorem, qui deuotius rogarit.

Daniel propheta.

Daniel. 9.

¶Ionam prophetam de ventre ceti, ad dominum deum suum clamasse legimus, & die tertia domini iussu a pisce in aridam vomitu effusum, Grande profecto miraculum. Tum quod deglutitus tam diu intra aluum vixerit. Tum quod eiectus nusquam vt læderetur impegerit. Vtrunque tamen hominis precibus, ab eo qui omnia potest, datum.

Ionas propheta.
Ione. 2.

¶Et si his qui sub seruitute legis erant, tanta ac talia concessa sunt, quid eorum precibus non concessum dicc

mus, quibus sub euangelio dies illuxit libertatis, & de quibus in psalmo dicitur. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terrã. Memores erunt nominis tui domine, in omni generatione & generatione. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi. Psal. 44

¶Ex his apostolus Petrus (cui regni cælorum claues datæ sunt) ligandi atque soluendi ius tributum, cura commissa ecclesiæ dei, claudo eleemosynam petenti sanitatẽ dedit. Aeneam paralysi laborantem curauit. Dorcam mortuam vitę restituit. Denique vmbram illius contigisse, ægrotantibus saluti fuit. Petrus apostolus Matth. 16 Actuũ. 3 Actuũ. 9

¶Porro idem in carcere positus, catenis duabus vinctus, a militibus custoditus, orãte pro eo ecclesia, ab angelo de cælo misso liberatus est. Idem Actu. 12

¶Andræam fratrem eius ferunt, cuidam cui Nicolao nomen fuit qui toto vitæ tempore libidinibus deditus, ab his discedere, cum etiam vellet non poterat, dep̃cando continentiam a domino impetrasse, & illum pœnitentia ductum, castitatem deinceps perpetuo custodisse. Plerique elata corpora oratione, ad vitam reuocarunt. Andræas animam diu in peccatis mortuam suscitauit. Andræas apostolus

¶Bartholomæi apostoli oratio obsessos a dæmonibus liberauit. Polemi Indiæ regis filiam lunaticam mẽtis compotem fecit. Bartholomæus apostol⁹

¶Iacobus Zebedæi filius, dum Herodis Agrippæ iussu decollandus duceretur, paralyticum in via iacentem saluti restituit. Et cum spiculatoris gladius ceruici suæ immineret, necis propriæ oblitus, pro alterius sanitate orauit. Vtrunque autem vera charitas faciebat, vt & proximi misereretur, & pro CHRISTO mori non timeret. Iacobus maior apostolus

¶Iohãnes frater eius (quem Iesus amasse plurimum dicitur) cum a Patmo Ephesum reuerteretur, Drusianam defunctam ab ipso pheretro, quo ad sepeliendum portabatur, sanam surgere ac domum redire fecit. Virgulta in aurum, littorales lapillos in gemmas mutauit.

At ne diuitiis illi opus fuisse putes, eadē rursum pristinæ naturæ formæque restituit. Dianæ Ephesinæ templum funditus euertit, præsentaneum venenū inoffense hausit, eodemque haustu enectos ad vitam reuocauit.

Thomas apostolus ¶Thomæ Didymi deprecatio, Sinticæ oculis captæ visum redintegrauit. Idola lapsu præcipiti in puluerem redegit, vt ostenderet simulachra gētium opera esse manuum hominum.

Matthæ⁹ apostolus ¶Ad Matthæi apostoli inuocationē, Egippi Aethiopum regis filius, qui fuerat mortuus, exurrexit viuus, mortiq; pariter & diabolo ereptus, Christo viuere cœpit, contēptis idolis baptismū suscipiens, ac deo credēs.

Iudas Thaddæ⁹ apostolus ¶Iudas Thaddæus Abagarum Medorum regem ab elephantiæ morbo liberauit, credentem baptizauit, corpus vitio, animum erroribus, expians atq; emundans.

Paulus apostolus ¶Paulus vas spiritusancto plenum, Elimam magum fideles ludificantem cæcitate damnauit ad tpˢ, vt quamdiu mentis oculos non haberet, nec corporis habere posset. Claudū a natiuitate sanauit. Spiritum phytonicū a muliere expulit. Euticum vitæ, Publij patrem sanitati restituit. Sudaria & semicinctia a corpore eius ad ægrotos delata morbo liberabant, immūdosque spiritus ab obsessis expellebant. Ipse a vipera percussus nihil sensit læsionis. Et cum Philppis in carcere, vna cum Syla discipulo, compedibus vincti tenerentur, nocteque intempesta deo laudes concinerent, terra quatitur, carceris ostia aperiuntur, vincula soluuntur. Postremo a magistratu, cuius iussu in carcerem coniecti fuerant, liberi dimittuntur.

Actu.13 Idem.16

Barnabas apostolus ¶Barnabas apostolus Cypri aliquamdiu commoratus, morbo affectos, euangelio Matthæi manu scripto tangens curauit, eum precatus cuius religionem astruebat curando.

¶Hæc quidem & alia huiuscemodi multa operandi facultatem discipulis suis concesserat dn̄s. Sed ne miraculo℞ autor ignoraretur, a deo ea petere credentes voluit. Quodcunq; petieritis, inqt, patrem in noīe meo, hoc faciam, vt glorificetur pater in filio. Et item. Quod

eiq; volueritis petetis,& fiat vobis. Et quid mirũ, quod Iohan. 15
sic ad nos filius, si sic etiam ad filiũ pater? Postula a me,
inquit,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam,& posses Psalm. 2
sionem tuam terminos terræ. Hinc illum in euangelio
non semel orantem legimus, quandoq; tñ propria pote
state vtentem, vt nec solum hominem, nec solum deum
credas, sed deum & hominem vnũ Christum Iesum do
ctorem, ac saluarorem nostrum.

¶Qui tamen vt in discipulis, ita & in illis, qui postea
fuere sanctis mirabilis apparẽs, eadem benignitate vo
tis precibusq; eorum semper fauit,& quicquid petierãt
indulsit.

¶Ammonis Aegyptij abbatis oratio immanem atq; Ammon
terribilem draconem,& qui iumenta hominesq; eneca- abbas.
ret, per medium crepare compulit. Puerumq; pestifero
illius afflatu interẽptum suscitauit, alteri vitam, alteri
mortem dedit. Quoniam qui nocet, morte dignus ẽ, cui
nocetur, miseratione.

¶Rophilus quoque Popiliensis,& Mercurialis Liuẽ-
sis, ambo episcopi, draconem æque pecori atque homi- Rophilus
nibus infestum, stolis suis non repugnantem, sed quasi & Mercu-
mansuefactum ligauerunt, ac post se trahentes in pute rialis
um altitudinis immensæ, nunq̃ inde exiturum deiecere
Literæ ibidem in lapide incisæ factum hoc indicant,&
adhuc extantes legentibus fidem faciũt.

¶Seuerinus in Pannoniæ finibus abbas, cum Phauia
num oppidũ Danubio adiacens fame laboratet, eo q̃ cõ Seuerinus
creto frigoribus fluuio frumẽtariæ naues iter agere ne abbas
quibant, oratione glaciem soluit,& vectoribus nauiga
tionẽ aperiens, piclitanti oppido incũctanter subuenit,
ita vt repente ingentẽ inopiã, ingens copia secuta sit.

¶Idem qm̃ Cuculli castelli agrũ locustarũ agmina de
uastabãt, iussit oẽs loci incolas vna secum ad ecclãm p Idem
gere. Dumq; ibi simul orarẽt, oĩs illa locustarũ tẽpestas
inde sublata fugã fecit, Ac ne casu aliquo discessisse vi-
derent, pars earũ nõ minima, in cuiusdam agro resedit,
q cum alijs ad orandum non venerat. Tantũque hoĩ illi
obfuit non orasse, quantum cæteros orasse iuuit.

Romualdus abbas

¶Romualdus abbas (qui ordinis Camalduensis fuit autor) cum a Parentio Liburniæ oppido soluens nauigaret, et nauis magnis fluctibus iactaretur, omnesq; qui cum eo erant de salute desperarent, pelagi ventorumq; sæuitiam oratione placauit, illum vtiq; deprecatus, qui ventis & mari imperat, & obediunt ei. Matt. 8

Germanus eps

¶Germanus quoq; Anthisiodorensis episcopus, Britanniam versus ad hæreses extirpandas cõtendens, vna cum Lupo episcopo Trecasino, dum nauis, qua vehebantur, vndis impetu ruentibus, illisa tãtum non operiretur, manus ambas in cælum sustulit atq; orauit. Et continuo ponentibus ventis æquatum salum, tranquillum illis præbuit iter, cursuque, quo volebant satis prospero peruenere,

Fantinus

¶Fantinus Syracusanus, cum Messanæ a Stradiconæ præfecto ad martyrium quæreretur, angelique monitu solus nauiculam ascendens fugeret, iam prope erat vt ab insequentibus caperetur, quando deum precatus Myoparonem illorum stare fecit, ita vt neq; velo, neq; remis vltra impelli posset. Sicque aduersariis post se relictis, dei quem inuocauit ope periculum euadens. Rhegium vsq; delatus est.

Idem

¶Idem Tabritanam Calabriæ ciuitatem accedens, cum Balzanio diuite quidem viro, sed gentili pro seruo se locasset, vt haberet quo aliorum inopiæ subueniret. Et superbus dominus equos quos illi pascendos commiserat, strigosiores cernens, furore concitatus ipsum persequi cœpisset, nec ei vsq; ad fugam iter pateret, deũ rogauit, & Motabrum flumen quo intercludebatur virga percutiens diuisit, atq; per siccum alueum transiens, persequentis iram, rursum iungẽtibus se aquis, euasit. Persecutor autem præ stupore iam placatus, obsecrauit hominem, vt se quoq; eodem modo trãsire faceret, percussoque iterum fluuio, idem secutum est miraculum. Tũc cognita Christi virtute Balzanius credidit, & simul cũ multis baptisma suscepit. Sicque Fantinus orando mortis periculum effugit, & iis quos effugerat, vitam quam non habebant dedit, Moysen nobis Aegyptios fugientẽ

Exod. 14

exhibens, nisi quod tunc Pharao iuste submersus periit, Balzanius vero misericorditer seruatus vixit. Iã enim filius hominis venerat vt saluet, non vt iudicet mundum.

Iohan. 3

Pharo episcopus

¶Aeque admirandum facinus & Pharaonis Maldensis episcopi fuit. Etenim submersam in flumine simul cũ vectoribus nauim, miseratus, cum in ripa se prosternẽs deum orasset, ab imo fundo in summas aquas enatare fecit, saluis omnibus qui in ea erant. Tale quid & Apostolo euenisse credimus, qui ad Corinthios scribẽs ait: Ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui.

2. Cor. 11

Hor abbas

¶Sed neq; de illis nunc silendum, qui orando bonarũ artium scientias, quibus operam nunq̃ impenderant, perceperunt. Hor montis Nitriæ abbas literas non didicerat, & oblato sibi libello, cum orasset legere cœpit, neque minus doctrinæ illi vnius aut alterius horæ oratio contulit, quam aliis multorum annorũ studium.

Basilius episcopus

¶Qam autem efficaciter Hor ipse pro sua eruditione orauit, tam pro aliena magnus Basilius episcopus. Etenim Effren Syriæ solitario Græci sermõis vsum a deo precibus impetrauit, cum ille antehac nonnisi Syram linguam in qua natus erat, habuisset. Impletum est in his illud credentium signum. Linguis loquẽtur nouis.

Marc. 16

Thomas pdicator

¶Thomas Aquinas christianæ disciplinæ egregius philosophus, quoties aut ad legendum accederet, aut disputationem iniret, aut scriptiõem aliquam diuinæ tractationis assumeret, semper prius orare solitus fertur. Nihil recte auspicari, nihil agi ratus sine maiestatis diuinæ inuocatiõe. Cuius donum est, quicquid bene feceris, bene dixeris, bene cogitaueris.

Idem

¶Idem sacra prophetarum vaticinia legens, incidit in locum explicatu difficillimum. Oranti ergo, Petrus & Paulus apostoli in visu affuerunt, & sensum scripturæ quam percipere non poterat, aperuerunt. Hanc rem ab ipso adhuc viuẽte se audiuisse Reginaldus frater post obitum eius testatus est. Per orationem igitur, declaratio quoq; sermonum tuorum domine illuminat, & intellectum dat paruulis.

Oratio p defunctis ¶Praeterea defunctorum animas, quae nondum ita ad purum expiatae sunt, vt caelo dignae habeantur, viuentium orationibus iuuari, non solum ecclesiae traditione: sed etiam reuelationibus exemplisq; sanctorum constat. Benedictus decimus Pontifex Maximus, postq̃ vita defunctus est, apparuit Iohanni Portuensi episcopo, seque ne aeternis poenis addicetetur, Odilonis Cluniacensis abbatis intercessionibus consecutum dixit, & tã tummodo temporariae afflictioni, donec vitae maculas diluat, deputatũ. Id vbi resciuit abbas, pro illo solicitius orauit, simulque monachis, vt pariter orarent iniunxit, & ecce non multo post, idem Benedictus ingẽti fulgore renitens, visus est primum Eldeberto monacho, deinde ipsi Odiloni, Cui & gratias egit, asserens se suis fratrumque eius precationibus, a poenis purgatorij ad beatitudinis quietem translatum.

Benedictus Papa. Odilo abbas.

¶Hic idem sanctus abbas diuinitus monitus, solennes pro mortuis precationes die festum omnium sanctorum proxime sequenti fiendas instituit, primusque celebrauit.

Idem.

¶Arnulphus Turonẽsis episcopus, cuiusdam nuper defuncti animam a daemonibus ad gehennam trahi vidit, & procidens diuinam clementiam vt eius misereretur, implorauit. Tum demum reddito corpori spiritu surrexit, q fuerat mortuus, ac se precibus Arnulphi seruatum palam est testatus.

Arnulphus episcopus.

¶Malachias Ceneroth Hiberniae vrbis episcopus, cuius vitam descripsit Bernardus abbas, q̃tidie pro sorore sua defuncta missale sacrificium domino offerebat. Cũque magnis quibusdam occupationibus impeditus offerre intermisisset, illa per noctem quiescenti apparẽs, conquesta est iam triginta dierum inediam se sustinere (tantum autem temporis ab oblatione missae cessatum erat) proinde petens, vt ipse tandem necessitati suae subueniret. Quo visu, ille admonitus easdẽ pro sorore supplicationes nullo nõ die celebrans, iterum ipsam vidit, & primum quidem in limine ecclesiae stare, deinde ecclesiam ingredi, postremo altari proximã Albatorũ quorũ

Malachias eps.

dam choro iungi. Quo indicio patuit, ipsam fraternarum precum assiduitate, multo celerius quam suis meritis purgatam, ad consortium peruenisse beatorum. Oratio ergo pro defunctis quemadmodum & cætera pietatis opera, cibus eorum est, quo refocillati agilius illuc se transferunt, vbi (vt Ieremias ait) Erunt quasi hortus irriguus, & vltra non esurient. Ieremi.31.

¶Sed sicuti mortuis vt purgentur, ita etiam viuis vt corrigātur suffragari solet oratio iustorum. Stephanus abbas ordinis Grandimontensis institutor, dū mōtis Moreti (qui est in Aquitania) solitudinem incoleret, pro milite quodam, vt flagitium in quo obstinatior videbatur dimitteret, orauit. Hinc ille, qui neq; iam ab eo desistere se posse, neq; si posset velle dixerat, repente mutatus peccatum suum fleuit, vitam'q; correxit. Oratio p correctiōe. Stephanus abbas.

¶Lupi Senonum archiepiscopi oratio, quosdam ex clericis mulierum libidinibus deditos, ad continentiam adduxit. Quosq; dudum meretricius amor graui odio inter se dissidere fecerat, eos illo orante conscientiæ stimulus ad pœnitentiam, pœnitentia ad castitatis studium egit. Conuersis igitur, veniamq; petentibus, tam facile præsulis pietas indulsit, quam ardenter vt conuerterentur orauerat. Lupus episcopus.

¶Econtra Geraldus castitatis cultor pcipuus ab ea desciuisset, si tentatus ad orationē nō confugisset. Cum enim & generis nobilitate & diuitijs polleret, atque in cuiusdam villici serui sui filiam oculos coniecisset, forma eius captus, an se illi venereo amore iungeret deliberare secū cœpit, diu voluptas cum honestate contendit, & tandē vicit. Decreuit puellā domi suæ cōuenire, sed prius q̄ id fecisset orauit. Vbi v̓o pacta oratione illā adijt, vsq; adeo sibi deformis apparuit, vt parentibus eius hanc ipsam esse q̄ adamauerat, vix crederet. Itaque intactā relinquens ad se redijt, & turpis propositi pœnitens, filiā dote, patrem libertate donauit, ac deinceps vixit cautius. Postremo monachus factus, meruit in catalago redigi sanctorū. At si tūc non orasset, cecidisset, si cecidisset, fortasse nec monachus nec sanctus fuisset. Geraldus monachus.

Anselmus eps

¶ Anselmus episcopus cum fratrem quendam ex languore morti iam proximum, pauitare atq; horrore cõcuti animaduertisset, causam rogauit, & ille respondẽs duos ibi lupos adesse dixit, rabida toruitate terribiles, minaciterque ringentes, & inde se timere ne dilanietur ab eis. Tunc episcopus pro ipso dominũ orauit, ac post orationem eodem fratre referente audiuit, feras illas bestias discessisse, fugatas flamma ex ore orantis in fulguris morem promicante. Hoc demum remedio frater pauoris molestia liberatus, ac securior factus ad dominum migrauit. Quæ res documento est, tunc maxime nobis opus esse precibus sanctorum cum e vita decedimus, nullo tempore acrius in nos insurgente dæmonũ pugna.

Sauinian⁹ martyr

¶ Nec solum dæmones, sed quandoque etiam homines cum orantibus congredi non ausos legimus. Sauinianum martyrem multos ad fidem Christi a gentilitatis errore miraculorum operationibus conuertentem, Aurelianus imperator comprehendi iusserat, sed qui missi fuerant, orantem inuenientes, timuerunt ei man⁹ inferre. Alij deinde missi, cum similiter orantem offendissent, & ipsi animis concidentes, nec vim irrogare ausi, deprecari hominem cœperunt, vti secum ad Cæsarem pergeret. Exoratus perrexit, & martyrium passus est. Profecto etiam imperatorem sicuti & imperatoris ministros, sola oratione terrere poterat miles Christi, sed pro Christo martyrium pati gloriosius existimauit, quam terrori esse inimicis.

Albin⁹ episcopus

¶ Criminationibus quoque circumuentos, oratione liberari posse monstrauit Albinus Andagauensis episcopus, qui quosdam tenebricosi carceris tristi squalore obsitos cernens fleuit. Et cum præsidem vt dimitterentur, exorare nullo modo potuisset, deum pro illis precatus est. Fatiscenteq; carceris muro omnes euaserũt, deo deiq; seruo gratias agentes, cuius precibus homo restitit, & lapides paruerunt.

Magnibonus eps

¶ Magnibonus eiusdẽ loci episcopus, & ipse similiter ijs q in ergastulis & uinculis detinebant, liberationem

a magistratu frustra contendit, a deo autem facile impetrauit. Nam dum ipse ante aram suppliciter prouolutus deprecatur, claustra laxantur, compedes ferrei frãguntur, & qui vincti erant, liberi euadunt. Itaq; quos durus magis q̃ iustus iudex perdere cogitabat, misericordis hominis oratio seruauit.

¶Sed neq; Lupi Trecasini episcopi orantis virtutem tacebimus. Attila ciuitatem eius obsidione cinxerat, cũ ille deum precatus, portas aperiri, hostem admitti iussit. Ingressi omnia ex templo euersuri putabantur, recta pertransierunt, ac veluti per solitudinem iter faciẽtes, nihil prorsus hostiliter egere, nũquam armata manus minus nocuit suis, quam tunc isti alienis. Quid multa? Lupus lupis omnibus rapaciorem tyrannum, nõ bellando, sed deo supplicando a se repulit procul, & spe p̃dæ frustratus est. Lupus episcopus

¶Vana est ergo sententia dicentium. Non votis neque supplicijs muliebribus auxilia deorum parantur, vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt. Nisi enim dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam. Quod etiam Aniani Aureliensis episcopi exemplo probari potest. Hic enim Gothis Aurelium obsidẽtibus, vna cum suis clericis de muro ipso sanctos & sanctas omnes inuocans, letanias decantabat. Sacerdos autem vnus ex captiuis, quem ne captiuitatis quidem iugum a p̃cacitate oris coercere poterat, cum forte in acie vrbi proxima versaretur, vocẽ intendens, vt ab omnibus audiri posset. Cassa, inquit, spe duceris o Aniane, si verbis abigi posse aduersarios credis, eædem precationes validioribus etiam vrbibus nihil profuerunt. His dictis corruit exanimus, nec vltra quicquam est prolocutus. Post hæc barbaris oppidum inuadentibus, tanta vis aquæ de cælo cecidit, vt coacti sint dimissa oppugnatione in castra se recipere. Sic misericors & iustus dñs simul & orantibus affuit, & orationum virtuti detrahentis vltus est scelus. Psalm. i2 Anianus episcopus

¶Si quis igitur quo facilius dei gratiam cõciliet, de sanctorum cœtu diligere sibi patronos optauerit, vtat

quibus volet, id est, siue illis quos præcipuos putat, siue illis quibus hoc priuatim a domino indultum legimus, vt aduersos casus eorum, qui se inuocauerint, aut imminentes repellant, aut incidentes leuent. Huiusce autem prærogatiuæ hi sunt. Honophrius monachus, cuius in vastissima Aegypti eremo defuncti animam ab angelis ad cælum ferri vidit Pafuncius abbas. Decem millia martyrum, qui apud Alexandriam pro Christo omnia pene Christi tormenta, sibi ab impijs illata constanter sustinuerunt. Niceta martyr Maximiani Nicomediæ regis filius, qui & supplicijs, & patri, a quo ea passus est superstes, populum ante in idolis mortuum docendo reuiuiscere in Christo fecit. Venerandus martyr Trecasijs passus, qui de fide ab angelo meruit instrui & a Christo ad fluuium Sequanam sibi apparente baptizari, cuius interfecti sanguis interfectori suo Cæsari Aureliano illitus, vt beneficium referret pro iniuria, oculum amissum reparauit. Veneranda virgo & martyr, quæ in Gallia Christum prædicãdo multos vna secum ad palmam adduxit martyrij, Antonio imperatore ecclesiam persequente. Catherina virgo & martyr, per quam dei sapientia mundi sapientes vicit, & cuius corpus de Alexandria, vbi pro Christo passa est, ad montẽ Syna angelicis manibus translatum dicunt, vt nemo dubitet, eam multum posse in cælo, quæ sic honorata est in terris.

Honophrius. Decẽ milia martyrum. Niceta martyr. Venerãd⁹. martyr. Venerãda. Catherina. (margin notes)

¶Sed profecto inter sanctos sanctasq́ omnes, vt primum apud deum locum obtinet, ita prior inuocari debet regina cæli gratia plena, benedicta in mulieribus, Maria virgo, Maria simul & mater, cuius immaculatus & intactus venter spiritusancto repletus edidit saluatorem mundi. Nihil certius speratur, largius tribuitur tutius conuersat, q̃ quod ipsa pro nobis poposcerit filium. An quicq̃ maternis precibus non gratificaturũ credimus, quem cum deo patre legem, q̃ matres honorari iubet, sanxisse scimus?

Maria. (margin note)

¶Nunc ne a proposito discessisse videar, quantũ fœminæ quoq; orationum ui efficere potuerint, breuiter

Fœminæ. (margin note)

exponam, quibus nihil obstitit sextus fragilior q̄n par cum viris meritum, & æquam mirabilium faciendorũ potestatem adipiscerentur.

¶Anna Elcanæ coniunx diutinæ sterilitatis opprobrium, cum deum orasset, fœcunditate compensauit. Genuit primo Samuelem, genuit deinde filios tres, duasque filias. Phenenna vero altera Elcanæ vxor cõsorti suæ semp̄ infensa, post susceptos liberos parere desiit & in idem vitium quod illi petulanter obiicere consueuerat, ipsa incidit. Denique sterilis peperit plurimos, & q̄ multos habebat filios infirmata est. Vltio enim superbiam, orationem sequitur gratia. Anna Elcanæ

¶Iudith in humilitate cordis deum precata tantum audaciæ concepit, vt a Bethulia ad hostes, qui eam obsederant, egressa inter tot millia militum armatorũ Holophernem ducem, qui iam Ciliciam, Mesopotamiam, Syriamque deuicerat, ipsa & sola & inermis, & mulier interimeret, interempti caput absinderet, abscisum secum in vrbem ad suos referret. Iam seruitutis iugum Israelitarũ imminebat ceruicibus, omnes simul vno die vna Iudith liberauit. Nunquam tantum facinus p̄petrare potuisset, nisi prius perpetrandi facultatem a domino precibus obtinuisset. Iudith

¶Quid de Susanna dicam, quæ Iudicum sententia morti iam addicta exclamauit ad dominũ, & dominus exaudiuit vocem ipsius. Spiritum quippe Danielis pueri suscitauit, qui malignos accusatores falsitatis conuictos talionem subire compulit, plebe illos iisdem ipsis lapidibus obruente, quos in Susannam app̄henderat. Duo erant, senes erant presbyteri erant, numerus, ætas dignitas, verbis fecerat fidem. Nisi inuocatus p̄sto affuisset, qui manifestat occulta cordium, pudicitia infamiam, innocẽtia necem, passa fuisset. Susanna. Daniel. 13.

¶Et in Barbara quidem virgine, vt constans sanctæ trinitatis confessio, ita efficax fuit pro necessitate dep̄catio. Dum enim infidelẽ & iratũ fugeret p̄rem, & fugã prærupti montis crepido inhiberet, orauit dominum Bara a

ac protinus illo in quo hæserat saxo in aduersam paris altitudinis partem se inclinante euasit, neq; tamen tanto miraculo inclinatus est impius pater, vt vel sic elapsam quærere cessaret. Proh nefas. Pater persequitur, saxa miserantur, & ad inuocationem Christi montes mollescunt, hominis infidelitas obduratur.

Radegundis. ¶ Ad Radegundis Glotarij Gallorum regis vxoris, sed magis Christi ancillæ orationem, ferreæ pedicæ eorum qui in vinculis publicis erant, cōtritæ sunt, illi absoluti. Sic & nos orare oportet, vt peccatorum nostrorum nexibus liberemur, & liberati deo gratias agamus dicentes. Dirupisti domine vincula nostra, tibi sacrificabimus hostiam laudis.

Elizabeth vidua. ¶ Elizabeth vidua, & ipsa quidem regia progenies, sed melius regnans cum Christo, pro iuuene quodam seculi vanitatibus dedito orasse dicitur, qui cōtinuo nouum induens hominem, seculi huius amorem, in amorem conuertit Christi, religionisq; suscepto voto ordinem fratrum Minorum subijt. Et ingenue confessus est, se illa orante ita intimis flagrasse præcordijs, vt ardori remedium nullum inuenerit, donec vitam mutare decreuit. Ad eius ergo orationem dominus ignem misit in terram, & quid voluit nisi vt accendatur. Lucæ. 12.

¶ Theodora Romana Sisinij coniunx, a Clemente pōtifice conuersa, & ob hoc a viro infideli odio habita, pro conuersione eius orauit, & exaudita est. Petrus apostolus oranti apparens, Sisinium precibus eius a domino concessum nuntiauit. Hinc demum deposito errore Sisinius, Christianitatem accepit, & vir infidelis per mulierem fidelem saluatus fuit. Non illum suasionibus, non argumentis est aggressa, ne peruicacis animi hominem dum lenire nititur grauius irritaret. Tacita dominum rogauit, & lupus in agnum mutat⁹ est, factaq; sunt praua in directa, & aspera in vias planas. 1. Cor. 7.

¶ Quid mirum autem tantum virium inesse orationibus sanctorum, cum hæ vsque ad illius solium aures que perueniant, qui quodcunq; vult facit in cœlo & in terra? Angelus ad Tobiam, ego, inquit, obtuli oratio-

nem tuam domino. Et in Apocalypsi dicitur. Ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram deo. Sancti orant, angeli ministrant, Deus dat gratiam. Qui facit mirabilia solus, & cuius potentiam, sapientiam, bonitatem admirari licet, comprehendere non licet. Apoca. 8 Psalm. 17

De tentationibus tempore orationis. Ca. III.

QVoniam vero orationes arma sunt quibus prosternitur omne diaboli robur, idcirco maligni spiritus interdum orantibus nobis impedimẽta struũt, vt vel torpeamus pertęsi, vel territi obmutescamus, vel vagis cogitationibus abducti, verba quæ pẽsiculate ruminanda sunt, contemptim effutiamus, similes ebrĳs, qui sæpe multa quidem loquuntur, nec tamen quid loquantur satis sciunt. Detegamus nunc huiusmodi inimici dolos atq; insidias, sanctorumq; in cauendo industriam simul consideremus, vt hos imitãdo, illos, qui neminem nisi volentem vincunt, floccifacere, atq; contemptui habere possimus.

¶Sulpitius Bituricensis episcopus, dum nocturnis p̃cibus incumberet, horrendos circa se strepitus, vocesq; terribiles audiuit, neq; tamen aut loco cessit, aut orare desiit, donec sedatus est tumultus. Qui enim confidit in domino sicut mons Sion, non cõmouebitur in æternũ, par terrori erit atq; dicet. Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo. Sulpitius episcopus. Psal. 124 Psalm. 26

¶Qui Sulpitium terrere volebant, ĳdem Maximum monachum (qui postea Rhegiensis episcopus fuit) seducere conati sunt. Nam cum noctu ad littus processisset vt oraret (monasterium enim non procul a mari erat) vidit nauem applicuisse, a qua descendentes nautæ, ipm̃ reuerenter adierunt, atque laudibus attollere cœperũt, quod scilicet fama eius vsque ad Syriæ fines peruenisset, quodque multi cum videre desiderarent, quod deniq; si illo proficisci vellet, saluti plurimis foret, & si mo Maximus monachus

do secum ire disponeret, se iam in rem paratos esse, pro lucro habituros. si talem virum vehere sibi contigisset. His inanis gloriæ offutijs, diaboli calliditas nitebatur subuertere hominis mentem, vt qui in orando humilitatem imitabatur, publicani pectus percutientis, iam tandem imitaretur iactantiam pharisæi sese arrogãter efferentis. Attamen Maximus antiqui hostis captiosas tendiculas, circunspecto sagacique animo percipiens, positis in littore genibus, sicuti proposuerat orauit. Et statim auersi sunt erubescentes, qui dixerunt illi euge euge. Discamus eius exemplo cauere adulantiũ adopertos delinificis sermonibus dolos, melleque circumlita venena, cum etiam Salomon præcipiat dicens: Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

Psal. 69

Prouer. 1

Launoniaricus abbas

¶ Launoniarico abbati Carnotensi noctu oranti, lucernam ter a dæmonio extinctam fuisse ferunt, & ter ab angelo rursum accensam. Non enim passus est domin⁹ illum deridiculi gratia in tenebris derelinqui, qui orando seruiebat luci. Quoniam deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ. Quid tunc solatij, quid gaudij cœpisse Launoniaricum dixerim? cum pro se, contra nequitiæ spiritum, stare dominum videret. Potuit lætus concinere Dauidicum illud: Quoniam tu illuminas lucernam meã dñe, deus meus illumina tenebras meas. In te eripiar a tentatiõe. & in deo meo transgrediar murũ.

1. Johan. 1

Psalm. 17

¶ Leonardo Corbiacensi monacho oranti, serpens a pedibus in sinum vsque sursum versus reptauit, quẽ quidem ille vsque adeo nihil expauit, vt immobilis permaneret, donec precum finem fecit. Quinetiam peractis ꝑcibus. vltro sese pestiferæ bestiæ ingerebat dicens: ne facere differret quicquid faciendi facultatis aduersus ipm a dño accepisset. Sed illa sicuti orantem non terruit, sic etiam omnia pati paratũ minime læsit. Quotusquisque vel viso tantum iuxta se serpente, nõ cõtinuo trepidus exiluisset. At Leonardus etiam intra gremiũ illabentẽ contempsit. Cur ita? nisi quia verũ est, quod in Prouerbiis Sal. ait: Fugit impius nemine persequente. Iustus autẽ quasi leo confidens absque terrore erit.

Prouer. 28

¶Serpens autem ille antiquus, qui fraudulentis perniciosisq́ue suasionibus seducere mortales non cessat, neutiquam decipere potuit humillimum precatorem, fidissimumq́ue dei seruum Franciscum. Qui cum die quodam prolixius oraret, audiuit clamantem. Francisce pœnitentibus ignoscit deus, non se tam pertinaci fatigatione conficientibus. Agnouit in verbis dolos, & sicut cœperat orando perseuerauit, atque etiam ad perferendos pro Christo labores magis exarsit. Sciebat enim inimici consilia, semper eo spectare vt fallant, nunquam vt doceant scriptumque esse. Ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacij. Francisc. Prouer. Idem

¶Rursum tamen humani generis perpetui hostes, quoniam fraudulenta inductione nihil profecerant, terrificationibus aggredi illum decernunt. Dumque ipse nocte quadam precationi operam daret, super tectum domus immaniter strepere, atque horribiliter mugire cœperunt. At ille intrepidus exurgens. En assum, inquit, nequissimi spiritus, venite exercete in me quicquid vobis permissum est. Quod si corpus hoc verberibus affeceritis, quid aliud quam vindicabitis me de aduersario meo. His dictis confusi discesserunt. Ille ad preces deo persoluendas rediit, nullis tentationibus cedens, sed fiduciam habens in domino semper.

¶Cæterum neque sic superata satanæ improbitas conquiescere potuit, iterumque oranti illi plus etiam molestiæ intulit tacita suggestione, quam intulerat manifesta infestatione. Intimo nanque medullarum titillatu, cogitationem ei libidinis excitauit, atque ille intermissa precatione repente exurgens, violentum mentis motum dura corporis flagellatione repressit, venarumq́ue calescentium pruritum, semet in gelida niue nudum prosternens, extinxit. Hoc enim est genus illud quod non eijcitur, nisi per orationem. Idem Marc. 9.

¶His iam dictis exemplis Agathonis abbatis sententia probari potest, qui interrogatus. Cuinam spiritalium actionum plus laboris inesset. Precationi respondit. Quoniam precationis tempore, ipse nequam spiritus plurimum nobis negotij exhibet, nunc aperte oppugnans, nunc Agathon abbas.

Occulte insidians, modisque omnibus enitens, vt confundat deprecantium mentes atque conturbet, haud ignarus quanti apud deum momenti sit, constans, continua, perseuerans humiliter orantis intētio.

De contēplatione Cap. IIII

Satis hæc de oratione, nunc res ipsa poscere videtur, vt gradum faciamus ad contemplationem. Prius enim orandum, deinde contemplandū, vt cum gratiam impetrauerimus, tunc demum in cubiculum introducamur regis, iam tacito mentis obtutu cōsideraturi maiestatem gloriæ illius, cuius potentia nihil potentius, sapientia nihil sapientius, bonitate nihil melius, æternitate nihil prius, nihil posterius, neque esse, neque excogitari potest.

Huiuscemodi meditationum altitudine absorpti, quidam ita obstupescunt, vt sensibus corporis alienati (q̄d Græci extasin vocant) mortui magis q̄ viui videantur. Sed interim animus cælestium visione fruitur, diuini luminis dulcedine pascitur, reuelationes quandoque accipit mysteriorum dei.

Abraam. Isaac. Iacob. Moyses. Dauid. Psalm. 50. Prophetæ omnes. Exodi. 33.

Sic credimus Abraam, Isaac, Iacob, cum deo collocutos futurorum noticiam recepisse. Moysen etiam præteritorum. Is enim mundum a deo in principio creatum vere didicit, & omnibus palam fecit. Sic præterea Dauid versu oracula cecinisse, de quibus gloriatur dicens. Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi. Sic denique Isaiam Ieremiam, Ezechielem, cæterosque prophetas omnia in spiritu hausisse, quæ quondam ad populum, nunc prospera, nunc aduersa vaticinantes effuderunt. Semper enim de deo cogitantes, digni habiti sunt, qui cum deo etiam sermones miscerent, (& vt ait scriptura) facie ad faciem loquerentur. Latius contemplationis eorum typicæ visiones reuelationesque, modo a nobis enarrari possent, nisi omnibus satis notæ forēt, & ab iis qui sub lege erant, ad eos qui sub euangelio fuerunt, nostra festinaret oratio.

Petrus

De Simone Petro in Actis apostolorum traditum

legimus, quod cum in cœnaculum circa horam sextam oratum ascendisset, cecidit super eum mentis excessus, & vidit cælum apertum, & inde vas quatuor initijs sub mitti, immundis animalibus plenum, sed quæ a deo mū data dicerentur. Ex quo significatum est gentiles quoque, qui plane immundi errorum inquinatione erant, per fidem euangelicæ veritatis mundandos, & ecclesiæ gremio excipiendos esse, sicuti & Iudæos. Quoniam non est, inquit, personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Actu. 10. Ibidem

¶Paulus apostolus raptus vsque ad tertium cælum, vtrum in corpore an extra corpus nescit, deus scit, audiuit arcana verba, quæ nō licet homini loqui. Hinc demum in illam prorupit vocem. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quam incomprehēsibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ ius. Quis enim cognouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in secula Amen. Paul⁹ apostolus 2. Corin. 12 Roma. 11.

¶Iohannes apostolus, fui, inquit, in spiritu dominica die, & audiui & vidi, ea vtique quæ in Apocalypsi cōmemorat. Quorum præstantiam diuus Hieroymus admirans ait. Apocalypsis Iohannis tot habet sacramenta, quod verba. Parum dixi, in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ, & pro merito voluminis laus omnis inferior est. Iohannes apostolus Apocal. 1.

¶Apostolici quoque viri cælum ipsum animo transcendentes, & viderunt, & prædicauerunt multa, nō mediocri admiratione digna. Antonius abbas, dum seculi voluptatum malignas illectationes secum considerat, totum terrarum orbem laqueis refertum vidisse dicitur. Quæ res nonne apte nobis indicat, in q̄ntis ꝑ semur vitæ ꝑiculis, q q̄tidie inter mortiferarum cupiditatū tam multiplices pedicas, vestigia figimus. Qd' si ijs nolum⁹ implicari, meditanda sunt cælestia relinquenda terrena, cōtēplationis alis ad sup̄na euolandū, inferiora di Antonius abbas.

mittenda atq; contemnenda. Qui sic agunt securi sunt. Et de illis in Prouerbijs dicitur. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum.

Prouerb. 1.

Bonifcius episcopus.

¶ Bonifcius Aruernensis episcopus, dum noctu in ecclesia meditationibus inuigilat diuinis, ecce pulchram vt luna, electam vt sol, beatam virginem Mariam virgineis choris comitatam ad se venire videt, iussus missam celebrat, indumentum miri candoris ab ipsa dei genitrice sibi oblatum accipit. Visio abijt. Ille ad se reuersus insomnium fuisse putabat, donec idipsum indumentum iuxta se iacere conspexit, quod adhuc extare dicitur, & cernentibus rei fidem facere, nemine deprehendente, neq; lini, neq; texturæ genus. Magnum fuit tale munus accepisse, sed maius tali spectaculo interfuisse, & eius visionis dulcedinem, qua nunc fruitur in cælo, gustare cœpisse in terra.

Romualdus abbas.

¶ Romualdus abbas ordinis Camalduensis autor, cum ad Sutrij montis monasterium deuenisset, & ibidē missam celebraret, aliquamdiu in extasi raptus stetit. Post hæc Psalmorum effici meruit expositor, quorum paulo ante ne lector quidem satis idoneus fuerat. Dum enim ipsum dei verbum (quod tunc manibus contrectabat) intentius considerat, sanctorum verborum percipere meruit anagogen, latentemq; sub litera sensum. Plurimorum annorum studium ad tantum diuinæ eruditionis profectum nunquam illum extulisset, ad quantū die vna Christi perduxit contemplatio.

Augustin⁹ episcopus.

¶ Augustinus Hipponensis episcopus, philosophiæ Christianę assertor egregius, dum sanctæ trinitatis mysterium solus in cubiculo sedens contemplatur, ita a seipso abscesserat, vt a muliere quæ illum quadam de re consulere vehementer cupiebat, sæpius interpellatus nihil responderet, imo ne respiceret quidem. Mulier denicq; quia se contemptam putauit, abijt tristis. Postero autem die cum eum in ecclesia missam celebrantem audiret, in spiritu rapta vidit de trinitate disputantem, atq; audiuit iccirco se illum die hesterno frustra quidem adisse, quod eiusmodi meditatione occupatus ipsam ne-

que videre, neq; omnino sentire potuisset. Ac proinde ne redire dubitaret, rediit, & quod petierat consilium sine cunctatione accepit. Maiorique deinde reuerentiæ habere hominem cœpit, quam ante habuerat, cum talia de illo sibi videre contigisset. Quid igitur mirum, si tam copiose tamque argute de trinitate scripserit, qui mente sic abstracta trinitatis sacramentum fuerat contemplatus, sed nec contemplando tantum apprehendisset, nisi vt apprehenderet pie prius ac iuste viuendo dignus euasisset. Vitæ sanctitate meritum sibi comparet, qui vult contemplatione proficere. Scriptum est enim. Homini bono in conspectu suo, ⁊ dedit deus sapientiam & scientiam & lætitiam.

¶Qua quidem bonitate præditus diuus Hieronymus meruit etiam ipse spiritalis contemplationis ingentem & ineffabilem haurire dulcedinem. In eo quippe libro quem de virginitate seruanda edidit. Post multas, inqt, lachrymas. Post cælo inhærentes oculos, nonnunquã videbar mihi interesse agminibus angelorum, & lætus gaudensque cantabam. Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. Et ad virgines deo dicatas scribens ait. Experto itaque seni deuotæ consulenti credite filiæ, si semel gustastis quam dulcis est dominus, ad quẽ accedentes lapidem viuum, ab hominibus quidẽ reprobatum, a deo autem electum, poteritis ab eo illud audire. Venite & ostendam vobis omne bonum, & tunc ostẽdet vobis talia, qualia non nisi mentes assuetæ norunt. Scio quid loquor charissimæ. Nam vt meam insipientiam loquar, ego homunculus sic abiectus, sic vilis in dodomo domini, adhuc viuens corpore, angelorum sæpe choris interfui, de corporeis per hebdomadas sustentationibus & nutrimẽtis nihil sentiens, diuinæ visionis intuitu. Post multorum forte dierũ spacia præscius futurorum, redditus corpi flebam. Quid ibi maneus, felicitatis habebam, quid inenarrabilis delectationis sentiebã, testis est ipsa trinitas quam cernebam, nescio quo intuitu. Testes sunt & ipsi beati spũs qui aderant, testis est

Hierony.

Cantico. 1
Psalm. 117.

Exod. 33.

etiam conscientia mea, qui tantis bonis ipse fruebar, & qualia nescit proferre mollities corporis mei. Denique subiungit dicens. Non potest ad tantæ contemplationis dulcedinem cor secularibus plenum negotijs aspirare, sed oportet vt seculo moriatur, vt soli deo per tantas meditationes & desideria supernis inhæreat. Vnde granum frumenti cadens in terram, nisi mortuum fuerit, semper sic solum manet vt cecidit, quod si moritur, fructum plurimum affert

Iohan. 12.

¶Thomam Aquinatem catholicæ veritatis locupletissimum dissertorem, dum de deo diu multumq; cogitat, a solo attolli, & altitudine fere cubitali in aera pendere visum ferunt. Neq; deinde tantæ contemplationis fructum dissimulare potuisse, vultu prodente iucunditatem, quam intima conceperant præcordia. Extasi autem tam profunda rapi solitum, vt interdum candelam accensam tenens, ea demum ad manum vsq; consumpta, flammæ calorem non senserit. Quem prorsus non sensisse, ijs etiam qui id factum non viderunt, fidem facere poterant, non pauca in manu ipsius ac digitis adustionis vestigia. Qualia ergo illa aut quantæ delectationis fuisse dixerimus, quibus occupatus animus non aduertebat corporis tormenta, vel ad quæ sese mens erigens, carnis quoque pondus secum trahere videbatur, dum supinum stare, & humum non contingere cogit.

Thomas Aquinas.

¶Nec in Bernardo Clareuallensi abbate non satis clarum signum mentis in cælo versantis fuit, q cum aliquando equum ascendens fratres Cartusienses inuisere perrexisset, & præpositus eorum ephippio nimis decoro illum vsum arguisset, quærere a comitibus cœpit, quale equi sui ephippium esset, neq; enim aut insiliendo aut desiliendo, aut etiam insidendo animum aduerterat quale foret. Itē; ppe ripam Lausanensis lacus diei iter fecerat. Cumq; iam occaso sole ad hospitium diuertisset, & fres qui eum comitabant, inter se de lacu ipso vba iactarent, rogauit vbi lacus ille fuisset. Postq audiuit miratus est, seq; eum penitus nō vidisse asseruit. Nec tñ mirū videri debet, si rem oculi cernere nō potuerint,

Bernardus abbas.

cui animus non attenderit, qui sæpius quidem cũ deo, quam cum hominibus erat.

¶Aeque altæ contemplationis indicium, in Benedicto abbate mirabilis visus præbuit. Nocte intempesta cælum per fenestram intuens deum adorabat, quando lumen vidit, quo nox ipsa ita resplenduit, vt cum die posset contendere. Mox totum mundum conspexit arte atque anguste constipatum perexiguæ pilæ instar. Cælum quippe intuens, supra cælum mente euectus est & per creaturæ considerationem, ad creatorem vsq; puenit. Illius ergo lucem quam animo agitauerat, oculis vidit, & in illius luce tanquam in speculo mundum vniuersum. Sed ideo quidem tam paruum, qm̃ tanq̃ momentum stateræ (vt scriptura ait) sic est ante deum orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani, qui descendit in terram. Bñdictus. abbas Sapien. 11.

¶Sed quid nunc de te pater Francisce dicam? quantum tibi quoque adhuc in terra degenti tua contulit cõtemplatio. Vidisti fulgentem Saluatoris nostri crucem, vidisti sanctum Seraph, a quo Seraphicus dici meruisti. Inde tibi singulari quodam priuilegio dominicæ crucifixionis cicatrices corporaliter vendicasti, vt cuius paupertatem, mansuetudinem, humilitatem fueras imitatus, eius etiam sacratissimæ passionis signa in manibus, in latere, in pedibus referres, & cum Paulo gloriari posses dicens, Christo confixus sum cruci, viuo autẽ iam non ego, viuit vero in me Christus. Mihi autem ab sit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Ego enim stigmata domini Iesu in corpore meo porto. O felicem seruum cui dominus quinque tradidit talenta, vt quibus ille pditum redemit mundum, hic labentem repararet ecclesiam. Frãciscus. Galatas. 2 Galatas. 6 Ibidem Matth. 25

¶Nunc q̃ fœminis in meditando miracula contigere vt instituti nostri ordo seruetur, referamus. Fœminæ.

¶Mariã Magdalenã, cũ in solitudine ætatẽ ageret, statutis diei horis supra cælũ ab angelis vectatã tradũt qđ si (vt aiũt) in corpore, cũ apostolus de se dubitet, q̃ti Maria magdalena.

meriti fuisse dixerim. Mirarer post hæc mori potuisse, si non eodem die semp ad terras relatam dicerent. Tantillum temporis in illis æternitatis locis morabatur, quantum competere poterat mortali. Interim ergo, etiam corpore proxima, illi inhærebat, quem mente atque animo nunquam dimittebat, adeo assidua dei meditatio, prius carnem ipsius cœlo dignam fecerat, quam terrena labe liberam. Et si tantus fuit Mariæ in deserto cõtemplantis fructus, quanta est nunc in paradiso cum Christo regnãtis gloria. Iam ibi perpetuo habitat, vbi quondam vel vnius horæ momento mansisse felicitatis fuit.

Maria Aegyptiaca.

¶ Mariam quoq; Aegyptiacam, quæ vrbanæ luxuriæ mollitiem eremi asperitate fregit, Zozimas abbas orantem, corpore supra terram suspenso altitudine ferme cubitali vidit. Itaque quantum olim per corporis turpitudinem in ꝓfundum perditionis corruerat, tantum postea per mentis contemplationem necdum sarcina carnis deposita extolli meruit, dum oraret. Quam male cum illa actum erat cum delitijs difflueret, tam deinde bene cum resipiscere cœpit, & in sensu cogitare circunspectionem dei.

Elizabeth vidua.

¶ Elizabeth Pannonum regis filia, cuius sæpe mentionem fecimus, dum se supra se tollens cælestia meditatur, in extasim abibat & mente cernebat, quod oculi peruidere non possunt, quod ne tum quidem cum ad se redisset, dissimulare poterat, tantam etiam tacita facies hilaritatem præferebat. Eadem cum aliquando nimio labore fatigata lassaq; resedisset, oculis in cælum intentis, fronte modo iucunda, modo tristi apparuit. Et confessa est se in nubibus vidisse Iesum, qui nunc se ostendens lætam reddebat, nunc regens mœstam. Deniq; ipm sibi dixisse. Bono animo esto filia, ego tecũ sum. Et se rñdisse. Ita dñe, tu mecum atq; ego tecum. Magnũ profecto diuiæ liberalitatis beneficium, vt hõ deum alloquatur, maius vt alloquentem audiat, maximum, vt vna cum illo sit. Et tamen quoties eum contemplamur nihil in fide hæsitãtes, quoties eius amore desiderioque

inardescimus, toties cordi nostro insidet. Et vere nobiscum, atque adeo intra nos est, dicente apostolo. Qui adhæret domino vnus spiritus est. 1. Corin. 6

¶Hinc etiam Elisabeth virgo egregium Comagiensis monasterij decus, cum sese cælestium contēplationi penitus dedidisset, obstupefactis interdum corporis mēbris ac sensibus, diu veluti exanis iacebat. Inde illi non pauca quæ futura erant, diuinitus reuelata fuisse perhībent, solitamque beatæ virginis frui colloquijs. Librū etiam qui viarum dei dicitur, angelo dictante ab ea scriptum. Cum hæc ita sint, nonne paradisum habuit in terris, quoniam mente semper in cælis fuit. Elisabeth virgo.

¶Clara virgo beati Francisci præceptis imbuta, dignaque tanto magistro discipula, pridie quam natalis domini veniret, ægrotauit, nec licuit illi cum reliquis sororibus ad agendas sacræ noctis precationes pergere. Veruntamen aduersa valetudo corpus impedire potuit animum non potuit, & ancilla Christi affuit in spiritu, vbi in carne adesse nequibat. Reuersis quippe sororib⁹ quicquid inter absentes actum dictumque esset, ordine retulit, & mirātibus adiunxit, Sibi tūc ibidē loci vbi absens cūpīs fuit, Iesum puerꝝ q̄ hora quondā nasci voluit, apparuisse. Iesum ergo deuote contēplata, cū in lectulo iaceret, oīa q̄ ꝓcul in oratorio agerent ꝓspiciebat. Et q̄d ne ipsæ qdē q̄ illo cōuenerāt viderūt, videre meruit. Clara

¶Alias etiā, a die cœnæ dn̄i, vsque ad sabbatū sanctū corporeoꝝ sensuū vsu subtracto, quasi mortua ꝑmansit Sed interim toto animi vigore in deū translato, oīa dn̄icæ passionis mysteria ijsdem horis, eodemque ordine geri cernebat, quo gesta nouerat. Vbi autem corpori fuit reddita, haud amplius quam vnius horæ spatio se dormisse putauit. Ex quo facile ꝑcipi pōt, q̄ illi gratum erat huiusce dormitionis spectaculum. Breui enim videri solet omne quod delectat. Delectabat aūt eam non Christum pati videre, sed videndo cōpati Christo. Eadem

¶Nos quoque sanctos ꝓ virili parte imitati, abiecta atque contempta terrenarum rerum cura, ad cælestium meditationē accingamur. Pensemus quā potēs sit, a quo

condita sunt omnia, quam sapiens, qui gubernat vniuersa, quam bonus, per quem cuncta quæ vbiq; sunt cõseruantur, ac in sui natura permanent, quam magnificus sit, cui semper assistit cælestis militiæ innumerabilis exercitus, Angeli, Archangeli, Throni, Virtutes, Potestates, Dominationes, Cherubin, & Seraphin, & omnis be-
Apoca.4 atorum spirituum concio gloriosa. Quem vigintiqua-
Idem.7 tuor seniores in facies suas cadentes adorant. Et cuius maiestatem venerantur centum quadraginta quatuor milia signatorum ex omni tribu filiorum Israel, & illa omnis generis, omniumq; populorum turba, quam in Apocalypsi dinumerare nemo potest. Hunc omnis
Psalm. 150 spiritus laudat, omnis lingua confitetur, huic omnia fa-
Rom.14 mulantur elementa, huius nutui cuncta etiam inanimata & omni prorsus sensu carentia, absq; vlla tardatione parent. Cum igitur talem ac tantum cogitauerimus, qualis quantusq; nec verbis explicari, nec cogitatione possit comprehendi, semper Dauidicum illud occur-
Psalmo.2 rat. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore.

¶ Ad hæc, multum quidem nobis cõferre poterit su-
Dei beneficia orum erga nos beneficiorum assidua iugisque medita-
Gene.1 tio. Ad imaginem & similitudinem suam nos fecit, cæ-
Psalm. 8 lum, terram, mare vsui nostro subdidit. Patriarchas, prophetas, leges, cæteraque multa egregia sane & admiranda, quæ in veteri testamento continentur, quibus & in viam iustitiæ, & agnitionẽ sui plenius dirigeremur, nobis indulsit. Postremo cum om̃e hominum genus primorum parentum culpa sub maledicto deperiret, ita vt
Iesus Christus neque lex ipsa quemquam iustificare posset, misertus no-
stri expandit pietatis sinum. Filiumque suum vnigeni-
Hebre.9 tum nobis misit, qui non vitulorum aut hircorum, sed
Iohan.1 proprio sanguine nos redemit, & filios fecit lucis, qui fuimus tenebrarum. Erat enim deus in Christo mundum reconcilians sibi. Pro nobis Christus dominus formam assumpsit serui. Discipulorum pedes lauit, paupertatem inopiamq; sustinuit, persecutiones tulit. Labores suscepit, omnia aduersa atq; aspera tolerauit, ieiunauit,

esuriuit, sitiuit, peruigilauit, fleuit, a suis proditur, ab impiis comprehenditur, & ligatur, alapis cæditur, conspuitur, irridetur, flagellis uberatur, spinis coronatur, arundine pcutitur, manibus pedibusq; cruci affigit, felle aceto diluto sitiens potatur, lancea vulneratur. Denique occiditur ac sepelit, deus pro hoibus, dñs pro seruis, iustus pro peccatoribus. Quæ quidem oia tam patienter excepit, vt & accusatus taceret, et pendens pro crucifixoribus suis oraret. Nos q̃que ista tam grauia, tãque acerba quotidie secum recensentes, q̃ piissimo dño pro nobis subire libuit, vicissim enitamur, pro nomine illi⁹ quæcunque voluptatis & otij & arrogãtiæ esse vident, euitare. Dura autem laboriosaque & humilia semper sectari. Ne forte cum ille ad iudicandum mundũ venerit, ipsi nulla præ; nobis ferentes vitæ eius insignia, audiamus. Amen dico vobis nescio vos, discedite a me oẽs q operamini iniquitatem. Denique vt breuiter concludã. Dñs noster pro nobis mortuus est, & resurrexit. Cõmori domino nostro nos oportet in humilitate, si cum illo cupimus consurgere in gloria. Matth. 25

De scripturarum lectione. Ca. V.

His & aliis huiusmodi meditationibus eo cõmodius vtemur, quo diligentius lectioni scripturarum incubuerimus. Ad quam accedere si qñ fastidierit animus, excitãdus erit iis q̃ modo referimus, sanctorũ exemplis, vt eorũ legẽdi studium secutus, fructum q̃que percipere, quẽ illi pceperũt, mereat.

Hilarion abbas in omni sanctitatis genere memorandus, scripturas diuinas (vt inquit Hieronymns) post orationes & psalmos, quasi deo psente, recitabat. Quæ enim per prophetas vel apostolos dictante spiritusancto prolata nouerat, ea non irreuerenter, nec inconsiderate, neque omnino inepte legenda iudicauit. Hilarion abbas

Basilius ille magnus, cum primitus mundanæ philosophiæ studiis plurimum delectaretur, vbi deinde scientiæ spiritalis dulcedinem gustare cœpit, illa contempsit, & huic soli totũ se dedit. Sunt qui cum dicãt panis Basilius magnus

ac vini vsum sibi interdixisse, donec mysteriorum intelligentiam plenius perciperet. Parum erat secularem sapientiam diuinæ postposuisse, duo præcipua vitæ humanæ sustentamenta panem & vinum a se abdicauit, dum cibos colligit vitæ æternæ. Quorum suauitatem propheta quoque admiratur dicens: Psal. 118 Quam dulcia faucibus meis eloquia tua domine, super mel ori meo.

Hieronymus presbyter ¶ Diuus Hieronymus vanitatem seculi fugiens, Roma relicta Hierosolymam petijt, & cum nec adhuc se tenere posset quin gentilium libros, præcipueque Ciceronis auidius legeret, fatetur in quiete sibi visum fuisse, se ad superni iudicis tribunal in cælum trahi, accusari, verberibus affici, quod Ciceronianum dicerent esse, non Christianum. Denique cum iuramento dimissum, ne vnquam posthac alios præterquam diuinos codices præ manibus haberet. Tanto deinde studio legisse diuina, quanto ante mortalia non legerat. Itaque latentium sub velamento mysteriorum dulcore iam tandem plenius hausto exclamauit dicens: Corin. 6 Quæ pars fideli cum infideli? quæ communicatio luci ad tenebras? quis consensus CHRISTO cum Belial? Quid facit cum Psalterio Horatius? cum euangelijs Maro? cum Apostolo Cicero? Demum ait: Non debemus bibere simul calicem CHRISTI, & calicem dæmoniorum. Eadem sentire, si quem non mouet admonentis autoritas, moueant saltem patientis flagella, quæ ille experrectus, cum & vibices in corpore adparerent, & discedente somno dolor non discederet, intellexit non soporis fuisse sed punitionis.

Augustinus episcopus ¶ Augustinus dum inter dialecticorum sophismata CHRISTVM quæreret, hæresi se implicauerat Manichæorum. Tandem Pauli apostoli epistolas euoluens reperit scriptum. Rom. 13 Induimini dominum IESVM CHRISTVM. Ac statim discussis erroris

tenebris, aspicere cœpit lucem veritatis. Consuluitque Ambrosium episcopum, quid primum de scripturis legere deberet, quo iam confidentius catholicæ fidei posset adhærere. Et audiuit Esaiam sibi legẽdum esse, vtpote qui ea quæ CHRISTO contigerint, explicatius prophetarit, & gentium vocationem annis multis post futuram, quasi præsentem, viderit. Denique ab Ambrosio baptizatus, diuinos codices perlegendo, non solum fidelis, sed etiam ecclesiæ doctor præstantissimus euasit, cuius pauloante dum seculari tantum scientiæ studeret, fuerat oppugnator. Contra ecclesiam cum Manichæo consurrexerat, pro ea mox decertans, & ipsum & reliquos omnes hæreticos facile conuicit. Scripturas igitur catholicas legant, qui puræ synceræque veritatis luce cupiunt illustrari, dicente ꝓpheta. Lucerna pedibus meis domine verbum tuum, & lumen semitis meis. Psalm. 118

¶Thomæ vero Aquinati vaticinia prophetarum legenti, vt alibi diximus, cum in locum obscuriorem incidisset, hæreretque velut in salebra, atque a deo intelligentiam efflagitaret, Petrus & Paulus apostoli apparuerunt, & quod quærebatur exponentes satis ei fecere. Id quoties legentibus nobis vsu venerit, doctiores consulamus, vel Thomæ exemplo a deo eruditi, instruique precemur, nec interim scripturam ab ecclesiæ institutione dissentire putemus, sed nos non intelligere. Et sane melius est aliquid non intelligere, q̃ male intelligendo errare. Thomas aquinas

¶Idem sanctus ita solerti studio lectitasse scripturas perhibetur, vt interdum neque propius astantes viderit, neq; interpellantes audierit, sensibus omnibus cum mente simul vni lectioni intentis. Hinc est quod ad confirmationem fidelium, infideliumq́; confutationẽ, tales nobis commentarios reliquit, vt nihil in ecclesia quicquam scrupuli sit nihil nodi, quod non explanatum in illis absolutumq́; inuenies. Declaratio sermonum eius Idem

illuminat, & intellectum dat paruulis. Et ipse vere scri ba doctus in regno cœlorum, proferens de thesauro suo noua & vetera.

Bern. abb. ¶ Bernardum abbatem, cuius non ineligans ingenium, neque mediocrem doctrinam testantur opuscula ipa quæ edidit. Nullo magistro vsum aiunt, sed sola legendi orandique assiduitate mysticos de scripturis sensus elicuisse. Vt legeret intelligendi cupiditas fecit, vt intelligeret, oratio impetrauit, vt autem impetraret, quid nisi vitæ sanctitas promeruit? Sic cupiat, sic oret, sic viuat qui sic intelligere spiritusancto docente desiderat.

Bernardin ¶ Bernardinus, cuius prædicationibus fratrum Minorum collegium creuit, primum quidem pontificij iuris disciplinis operam dedit, postquam autem ad theologiam animum applicuit, ei studio se prorsus totum tradidit, adeoque ipsum delectauit de deo sermo, vt mox relicto seculo religionem sit ingressus. Itaque iuris peritia virum quidem bonum constituit, sed theologiæ ratio etiam perfectum reddit. Altera neminem offendere docet, altera semetipsum quoque abnegare, & crucem tollere, & Christum sequi omnibus suadet, multisque persuadet.

Mat. 16. Marci. 8

Stephan presbyt. ¶ Sacrarum literarum studiosissimum etiam Stephanum presbyterum Constantinopolitanum fuisse accepimus. Qui quoniam in omni vitæ perfectione præstantissimus fuit, videtur quicquid legerat, opere implesse. Vt se probaret, non viam, de qua semen verbi dei ab auibus aufertur, nō petrosam in qua arescit, non spinas in quibus suffocatur, sed terram illam bonam, in quam cum ceciderit fructum affert virtutum.

¶ Equitius Valeriæ vrbis monasterij abbas, ne q̃ die deesset quod legeret, quocunque ibat, scorteas manticas libris refertas secum deferebat, neque illi oneris huius molesta erat grauitas, dum lectionis sacræ compensatur vtilitas. Sic nec militem strenuum ferrea lorica, cassis ensisque grauant, quæ sibi saluti fore sperat. Vtque his munitus in certamen prodire, & confidenter cum hoste congredi solet, ita qui sese lectionibus diuinis liben

Equitius abbas.

ter instruit, omnia diaboli machinamenta facile contemnit.

¶Antonius monasterij olim a beato Gregorio Romæ constructi monachus non (vt multi) captiosam, argutamq; scientiam in legendo perquisiuit, sed pie viuendi doctrinam, cordis compunctionem, pœnitentiæ lachrymas. Illis duntaxat lectionibus occupabatur, vnde tales fructus posset carpere. Multo malens effici sctūs, quam variarum quæstionum dissertatione eruditus, cū scriptum sit. Melior est indoctus timens deum, quam doctus transgrediens legem. Antonius monachu

¶Geruasius & Prothasius gemelli fratres, q se vno partu editos, non magis formæ quam morum similitudine comprobabant. Cum persecutionem fugientes annos decem domi latuissent, toto eo tempore nihil aliud quam orasse atque legisse narrant. Quantæ autem hoc vitæ institutum perfectionis esset, diaboli inuidia patuit. Qui in idolo loquēs dum consuleretur, non se prius respōsa daturum dixit, quam Geruasius Prothasiusque sibi thura adolerent. Sed qui legendo fidem, orando cōstantiam perceperant, occidi potuerunt, cogi autem vt Christum negarent, non potuerunt. Itaque inimici malignitas atque doli in contrarium cessere, quos perdere cupiebat, martyrij corona honestatos vidit. Armis enim, quæ de manibus illorū eripere cogitauerat, ipse victus succubuit, hoc est, oratione & lectione. Geruasiu & Protha

¶Seruulus, mendicus, & æger, & literarum ignarus, Ecclesiastica opuscula ex eleemosynis comparauerat, alijs quidem legenda quoties lectorem nactus fuisset, sibi vero auscultanda atque ediscenda. Audiendi assiduitas reddidit eruditum, ita vt alijs memoriter prædicaret, quæ ipse legere nesciebat. Quo magis illi arguendi sunt, qui literatura imbuti proficere negligunt, & legendi laborem refugientes, otio sese ignauiæque corrumpendos tradunt. Inde fit vt ad omnem fortunæ ictum pauidi imbecillesque sint. At Seruulus noster mundi calamitates ridēs, inopiam diuitijs, ægritudinem sanitati præferebat. Quia lectiones audiendo didicerat. Seruulus

Vsq; in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iu cunditatis.

¶ Quam vero grata acceptaq; deo sit sanctæ lectionis cura, miraculorum quoq; testimonijs probari pōt.

Eadmundus eps. Eadmundus Cantuariensis archiepiscopus dum Bibliam legit, soporatur, candela ardens super paginas delapsa ipsa consumitur, sed librum inoffensum relinquit. Flamma cæras deuorauit, chartam non adussit, verita literas delere, quas dominus extare, vt perlegerentur, voluit.

Idem. ¶ Idem cum aliquando inter legendum obdormisset mox expergiscēs lucernam extinctam reperit, & legendi sibi occasionem sublatam dolens, sanctam virginem inuocauit, lucernaq; repente illuxit. Hinc ille legendo quod cœperat prosecutus est, cum prius deo & deiparæ virgini gratias egisset, q̄ sic fauerent ijs, qui sacris lucubrationibus libenter inuigilant.

Fœminæ ¶ Sed nc fœminas quidem ab hoc studij genere alienas fuisse monstrabimus. Traditum est hanc ipsam (cu ius modo mentionem fecimus) sanctam dei genitricem virginemq; Mariam, ab hora diei nona vsq; ad occubitum solis lectionibus veteris instrumenti sese exercuisse, vt scias huic rei tempus certum decerni oportere sicuti & orationi, cæterisq; huiusmodi negotijs. Nam vt arborum fructus, qui statutis diebus proueniunt, paulatim aucti dulcescunt. Qui autem præcoces vel serotini, id est, non suo tempore apparent, sæpe decidui sunt, & prius corrumpuntur, quam ad maturitatem peruenerint. Ita religiosæ actiones ordine seruato iuuant, confuso tædium sui faciunt, & plerunque mentis affectum languere cogunt.

Virgo dei genitrix Maria.

Syluia. ¶ Ei curæ nocturnum tempus Syluia Rustini Alexandriæ præfecti soror dedicauerat, quam q̄dem eloquentissimam fuisse aiunt, & cum in eremo Thebaidis vitā duceret, fama sanctitatis plurimū claruisse. In solitudine ergo inuenerat, quemadmodū sola non esset, eorum prope consuetudine ac familiaritate vtens, quorum in dem pietatem lectitando considerabat, considerando

æmulabatur, æmulando æquabat.

¶Cæcilia Romana patritij quidem generis ŷgo, sed fidei claritate superans genus, dicitur euangelicum codicem nunquam a se dimisisse, & si quo illi eundum esset, in sinu repositū secum tulisse, colloquijs eius in scripturis assidue fruens, quem gestabat in præcordijs. Sic castitatem conseruauit, sic ad martyrij palmam peruenit, tormentorumque acerbitatem forti animo pertulit, dum ad Christum festinat, cuius dulcedine quotidie aliquid de illo legens capta fuerat. Cæcilia.

De Marcella vero vidua nobili ac sancta fœmina Hieronymus sic ait: Diuinarum scripturarum ardor incredibilis semper ei cantabat. In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Et illud de beato viro. In lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando, q̄ scripta sunt (vt Iudæorum existimant pharisæi) sed in opere intelligens, iuxta illud Apostolicum. Siue comeditis, siue bibitis, siue quid agitis, omnia in gloriam domini facientes. Et prophetæ verba dicentis. A mandatis tuis intellexi, vt postquam mandata complesset, tunc se sciret mereri intelligentiam scripturarum. Quod & alibi legimus, quia cœpit Iesus facere & docere. Erubescit enim quamuis præclara doctrina, quam propria rep̄hendit cōscientia, frustraque eius lingua prædicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Crœsi diuitijs tumet, vilique opertus pallio, pugnat cōtra tineas vestium sericarum. Hæc ille. Marcella vidua Psalm. 118 Psalm. 1.

Sed idem & ad Furiam viduam scribens: Post scripturas sanctas, inquit, doctorum hominum tractat⁹ lege eorum duntaxat, quorum fides nota est. Non necesse habes aurum in luto quærere, multis margaritis diuenditis vnam redime margaritam. Hierony. ad Furiā. Matth. 13.

Illi igitur haud immerito reprehendendi sunt, qui gentilium poetarum nenijs figmentisque deliniti, ne respicere quidem ad scripturas sacras volunt. Delegerunt

sibi magistros (vt apostolus ait) prurientes auribus, & a veritate quidem auditum auerterunt, ad fabulas autem conuersi sunt, & tamen eo impudentiæ processere, vt se doctos putent cum mendacia didicerint. Sed esto, eruditorum famam consecuti sint, apud omnes magnæ æstimationis habeantur, ab omnibus vbique prædicentur. Nunquid vita defunctis, cum ad inferos descenderint, inter tormenta horribilesque cruciatus, vacabit post se relictæ laudis nuntios audire? & non magis magisque affligentur earum rerum recordatione, quibus effectum est vt tam miserandæ sortis perpetuam infelicitatem deuoluerentur? Quam tunc vellent animarum suarum saluti, non inani gloriæ comparandæ operam impendisse, cum iam pro cantu personabit fletus, & pro cythara dentium stridor, cum iam pro iocis & lusibus & risu prement tenebræ, torrebit ignis, rodet vermis, nunquam conquiescunt dira atque horrenda supplicia. Hic fructus, hæc merces operis eorum erit, qui poesim pponunt euangelio, id est Barabbam Christo. Non me q dem fugit quosdam sanctorum multa etiam versibus lusisse, sed quæ ad Christianum dogma pertineant, non quæ sapiant gentilitatem. Procul est ab ore eorum Saturnus, Iupiter & Mars, cæteraque non numia sed portenta, quæ Christianæ religionis assertores vt adorarent, nullis minis, nullo vnquam supplicio compelli potuerunt. Nobis, si quos aliquando vel poeticæ, fabulositatis, vel mundanæ sapientiæ libros euoluere cupido incusserit, enitendum erit, vt inutili delectatione penitus seclusa, id solum exquiratur, quodpiæ institutionis disciplinam iuuare possit. Itaque secernenda erit a voluptate cōtinentia, a lasciuia honestas, ab omni vitio virtus. Zizania paleæque leues in fasciculos colligēdæ ad comburendum, triticum vero in horreum, ad salubrioris vitæ vsum recondendum. Neque tamen his contenti, domini nostri sermones, in quibus perfectæ consummatæque iusticiæ certissima documenta sunt, die vllo vel legere, vel audire ptermittamus. Quoties ab iis discedimus, toties periclitamur, ne in sempiternæ perditio

euangelia aliaque sacra scripta

nis barathrum corruamus. Horrent verba, iacit oratio. Sed si mature discutiantur, nihil est eorum præstantia sublimius, autoritate grauius, traditione verius, præceptione iustius, sensu suauius, pollicitatiõe felicius. Abest quidem nimis compti eloquij lenocinium, & elaboratæ dictionis ornatus, quoniam sua synceritate satis nitida veritas, non indiguit fuco alieno. Et qđ æque ad omnes pertinebat, communi sermone triuialibusq; verbis exponendum fuit. Alioquin alij non intelligerent, alijs autem daretur calumniæ locus, qua credentiũ numerum argutæ potius facundiæ, q̃ recte fidei ascribere conarentur.

De fide vnius dei contra gentiles Ca. VI.

QVam ipsam fidem nos peropportune nunc more nostro exemplis astruere pergemus, ne quis in scrupulum aliquem incidat infelicitatis, cum nusquam plus periculi sit. Impossibile enim est (vt apostolus ait) sine fide placere deo. Hebræ.11

Per hanc autem primam placuit pater noster Abraham. Cum enim promissiones seminis sui. i. Christi, in quo benedicendæ omnes nationes erãt, accepisset, sic de illo scriptum legimus. Credidit Abraham deo & reputatum est ei ad iusticiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum inquit Apostolus, quia reputatum est illi ad iusticiam, sed & propter nos, quibus reputabitur, credentibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum dominum nostrum a mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Abraham pater Gene.15 Rom.4

Adhæc fidei veritatem sæpissime apertissimeque ostendit errantium pertinax contentio. Moysi signa & miracula diuinitus operanti cum diu restitissent Pharaonis malefici incantatores, victi tandem confitentur dicentes: Digitus dei ẽ hic. Pharao quia credere noluit perijt. Fidelibus vero mare ipsum discussis aquis, vt illæsi euaderẽt, siccum præbuit iter, fideique virtutem etiam Moyses

insensibilia senserunt, Pharaonis duritia non admisit. In aquis maris Pharao, in aquis baptismi diabolus interiit, credentes vero saluati sunt.

Elias propheta

3. Reg. 18

¶ Elias quoque propheta cum prophetis idoli Baal cõtendens, coram Achab rege in monte Carmeli, vt eos qui auersi erant reuocaret, ita conuenit, vti duos boues in frusta concisos, super geminam lignorum struem, separatim componerent, offerẽtes holocausta pro se quisque deo suo. Et cuius deus ignem mitteret ad perficiendum sacrificium, is esset omnium deus, aliis diis repudiatis. Sacerdotibus ergo Baal & prophetis nomẽ dei sui, a mane vsque ad meridiem frustra inuocantibus, vbi ad Eliam sors inuocandi peruenit, struxit altare de lapidibus, fossa circundedit, ligna cum carnibus superposuit, omnia aquis perfundi, donec fossa impleretur, iussit. Et cum deum Abraham & Isaac & Israel inuocasset, illico ignis e cœlo delapsus, carnes, ligna, lapides, aquamque, & omnem fossæ limum hausit atque absumpsit. Quo miraculo commotus populus, & in deum verum credidit, & Eliæ seruo eius obediuit, mactãs prophetas Baal deo volente, vt qui mortiferum idolum cultum aliis persuaserant, impietatis crimen morte luerent. Et quoniam propter illorum flagitium atque scelus diutina siccitate (annos enim tres & mẽses sex non pluerat) omnia in agris exaruerant, orante Elia dominus dedit pluuiam, & terra protulit fructum. Fides restaurauit, quod vastauerat perfidia.

De fide Christi contra Iudeos. Ca. VII.

CRedere deinde in Iesum Christum dei filium patribus promissum, nobis datum, & quicquid de illo apostolica autoritate sancitum, firmatumque esse nouimus, quam certum atque indubitatum sit, cũ veterum prophetarum iam impleta vaticinia, tum quotidiana pene miracula, tum etiã itidem vt supra, multorum in diuersum agentes, eiectæ tamen explosæque sententiæ docent.

¶Primus ergo religionis nostræ propugnator Stephanus, cum signa & prodigia faceret in populo, infidelium in se inuidiam concitauit. Conspirant oẽs de synagoga Libertinorum, Cyrenensium, Alexandrinorũ, Cilicum, & Asiaticorum, vt inita cum illo disputatiõe fidẽ ab eo prædicatam quocunq modo possint, sugillent. Nec tamen resistere potuerunt sapientiæ & spiritui, q in sancto loquebatur, & dum pudet tam multos ab vno superatos, innocentẽ blasphemiæ aduersus Moysen insimulant. Postremo quem argumentis vincere non poterãt, vi opprimunt, & lapidibus obruentes enecant. Tantum autem profecerunt, vt nisi sic egissent, minus patuisset eos de fide disceptando succubuisse. Obstinatorum eñ est, cum ratione nequiunt, malignitate cõtendere. Sed si fidelis cælos ad se suscipiendũ apertos vidit, qs dubitat quin infidelibus ad eos deglutiendos aperiat infernus. Stephanus protomartyr Actu. 6

¶Nec tamen oẽs vsqueadeo obfirmato nisu repugnarunt, vt non quã plurimi eorũ victos se faterentur, veritatiq concederent. Nam (vt Lucas de apostolorum gestis scribẽs testatur) Petro Hierosolymis Christum euangelizante, die vno tria milia hominũ baptizata sunt. Et quidem in tanta fidei vnitate, vt oĩa inter eos communia haberentur. Altero etiã die, eorũ qui Christo credidere, quinque millium numerus fuit. Indies ꝑterea crescente multitudine, de synagoga ad ecclesiam, de circũcisione ad baptisma salutis confluentium. Petrus apostolus Actu. 2

¶Sed dicet aliquis veritatis calumniator, facile fuisse rudem plebeculam verbis decipere, suasione supplãtare. Quid Paulus in lege doctissimus, qui prius spirans minarum & cædis in Christi discipulos erat, nõne mox conuersus eorum quos persequebatur factus est socius, collega, coapostolus? nonne synagogas ingressus ꝑdicauit, q Iesus esset Christus dei filius? Deniq qui prius in gratiã iudæorũ vinciebat Christianos, idẽ deinde pro Christianis cõfundebat iudæos, qui Damasci erant. Qui cum qđ rñderent non habuissent, in necem illius cõiurarunt. Sed qui iam apertis mentis oculis Christum aspiciebat, nullis minis ne illum ꝑdicaret, coerceri poterat, Paulus Actu. 9 Ibidem

atque in ipsum, qui vita est credens, mortem non *per*timescebat.

Syluester papa

¶Contendit cum illis & Syluester pontifex, sed ita felici successu, vt superatos baptizaret. Hic primus Romanum imperium Christo subdidit, Constantino *Cæ*sare in fidem recepto. Constantini vero mater Helena cum esset in Bithynia, vt conuersionem filij audiuit, eidem scripsit se quidē gaudere, quod idola vana reliquerit, sed moleste ferre quod hominem crucifixum adorare maluerit, quā deum Iudæorum. Postremo cum *vtra* eorum vera esset opinio, disceptatiōe dirui placuisset, Helena Romam rediens, pharisæorum scribas in lege peritos secum aduexit, ex his duodecim præstātissimos deligit vni Syluestro aduersaturos. Causæ cognitio alienæ sectæ viris defertur, ne iudicium suspectum foret. i. gentilibus, philosophis, Cratoni Zenophiloq́;. Quibus tandem Syluestri rationes approbantibus, ventum est ad experientiam miraculorum. Iudæus Zambri *magicis* incantationibus, taurum ferocissimum repente corruit mortuum fecit, sed eundem Syluester Christum suum precatus, & viuum & mansuetum reddidit, quod *ille* efficere nequibat, vtpote mortis nō vitæ sciētiam tenēs. Omnes ergo se victos fatentes, ipsi Syluestro consensere, & Iesum quem modo calumniati fuerant, sancte colere atq; adorare cœperunt. Impletū est illud Esaiæ vaticinium dicentis, Venient ad te curui filij eorum *qui hu*miliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum q detrahebant tibi.

Esai. 60

Constantinus Augstus

Esai. 60

¶Constantinus præterea Christiano nomini *tem*pla posuit, dona contulit, vrbem oppida, agros, cessit. Quod idem phopheta præuiderat futurum, sic olim ad nostram hanc nouam Hierusalem loquens. Aedificabūt filij peregrinorum muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi. Et iterum, Suges lac gentium, & *mamilla re*gum lactaberis. Tunc primum quidem Roma ipsa ecclesiæ iugum vltro suscepit, multo felicius iam Christo seruiens, quam orbi terrarum imperitans.

Basilius magnus

¶Basilius magnus eo quidem maior, quod iā despe-

ratæ pertinatiæ virum, euidentissimi tandem exprimẽti argumento ad credulitatem egit. Cum enim morbo grauiter affectum Ioseph Iudæus medicus adiens dep̃hensis mortis signis, cum vesperi illius diei decessurum dixisset. Quid, inquit, si & alterum diem supuixero? se illе tunc Christianũ fore cum id contigisset, r̃ndit. Igitur Basilius non vitæ suæ in terris producendæ, sed salutis proximi cupidus, orando a dño impetrauit exitus dilationem. Maneq; hora tertia sanus de lectulo consurgens ad ecclesiam venit, ac Iudæum tanto miraculo stupentem baptizauit. Et quem sæpe antehac testimonijs cõuictum scripturaꝝ flectere nequiuerat, fidei tandẽ virtute molliuit. Mox deinde ad stratum suum rediens ex tẽplo expirauit. Ita vt dubium non sit, quin hora illa qua prædictum erat, fuerit moriturus, nisi mortis suæ mora vitam medico esset allatura.

¶Iosephi huius cæterorumq; cõuersionem minus mirabitur, qui aĩum attenderit, quod Iohannes Damascenus Mesuæ Iudæi filius Iudæorum oĩm doctissimus, Hebraicis, Græcisq; literis æque eruditus, nemine cogente contulerit sese ad Christianitatem. Nunquid nesciuit legem? ignorauit ꝓphetas? non intellexit Psalmos? immo quia oĩa ista percalluit, ideo credidit in eum quem in ijs scriptum reperit. Ipso dicente: Scrutamini scripturas, illæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Et iterum: Si crederetis Moysi, crederitis forsitã & mihi. De me eñ ille scripsit. Signãter (vt mihi videtur) dixit forsitan. Sciebat eñ q̊sdã ex illis futuros q etiã Moysi credẽtes, magis eligẽt obstinatiõe sua perire, q̃ Christum a Moyse & prophetis præmonstratum cõfitendo suscipere, & per eum saluari. Neq; enim est aliud nomẽ sub cælo datum hoĩbus (vt Petrus apostolus ait) in quo oporteat nos saluos fieri.

Iohannes Damascenus

Ioahan. 5

Actu. 3

¶De fide Christi cõtra gẽtiles. Ca. VIII.

Vicimus Iudæos, nunc vertenda est acies aduersus gentilium fatuitatem, quorum dij dæmonia erant.

Bartholomæus apostolus

¶Bartholomæo apostolo in partibus Indiæ templũ ingresso, idolum Astaroth desiit responsa dare, atq; obmutuit. Demum iussu apostoli se non deum, sed diabolum esse seductorem hominum confiteri cœpit, vt cum sibi cultum diuinum exhibuerint, secum simul ad inferna corruant. Tũc rursum iubẽte apostolo simulachrum in puluerem redigitur, teterrimus dæmon catenis igneis circumligatus visibiliter apparet, omnibusque palam fit, quam peruersa hactenus fuerit eorum religio. Ille, magno & horrenti edito vlulatu, e medio abijt, popul9 cõuertitur. Templum deo vero dedicatur. Polemus rex baptizatus relicto regno apostolum sequitur, vt in paupertate Christum adoret, q in diuitijs & potentatu adorauerat diabolum.

Iohannes apostolus

¶Ephesii quoq; fidem a Iohanne apostolo prædicatam recepturi, vt eam signis approbaret, petierunt. Qui Christi nomine inuocato, vetustum Dianæ templum ruere fecit, vt in qua illi plus cõfidebant, minus pro ipsis valere intelligerent. Quandoquidem semetipsam dea defendere nequibat. Aristodemus vero templi antistes adhuc incredulus, aliud etiam experimenti genus pquisiuit. Venenum propinat, quo dudum capitis reos necauerat. Id acceptum apostolus hausit inoffense. Et impletum est quod dominus noster de credentibus prædixerat. Et si mortiferum quid biberint, nõ eis nocebit. Ipsos insuper qui necati fuerant, ad vitam reuocauit. Tunc demum Aristodemus, & qui spectaculo aderat consul, reliquumque vulgus, derelicta idolorum superstitiõe, ad salutis lauacrum confugerunt. Et apostoli iussu per omnem Asiam euersis deorum simulachris, crucis vexillum erexere, cum iam compertum haberẽt, verbum crucis pereuntibus quidem stultitiam, his autem qui salui fiunt, dei virtutem esse.

Marc vlt.

1. Cor. 1

Pergentin9 & Laurentinus fratres

¶Aretij vero Tyburtius præfectus, Pergentinum & Laurentinum fratres, ne Christum prædicarent, suasionibus primum blanditijsque lactat. Vbi id parum successit, comprehensos fustibus verberari iubet, verberãtium brachia aruerunt. In carcere cõclusis cibum dene-

stat, ab angelo aliti sunt. Eductos super candentes prunas ambulare nudis pedibus cogit, vt super arenam ierunt illæsi. Allato Iouis simulachro vt adorarent, minaciter hortatur. Illis autem Iésum inuocantibus, æneus Iuppiter in puluerem solutus periit. Parum nempe fuerat Tiburtii sæuitiam immanitemque calcasse, nisi & deos eius contriuissent. Multi gentiles cum illos diis suis fortiores vidissent, ad Christum conuersi sunt. At impiissimus tyrannus capite eos postremo cædi iussit, nullo tamen manifestiore indicio victum se ostendens, viuere permissurus quos occidit, si vicisset.

¶ Augustinus preterea Anglorum episcopus, a Gregorio pontifice (vt Beda tradit) in Britanniam missus, cum Iesum dei filium asseruisset, Heldebertum regẽ, magnamque procerum eius partem credentes baptizauit. Cæterum multis adhuc religioni refragantibus, cum idolorum pontificibus contendit. Qui quoniam satis firmam rationem, qua causam suam tueri possent, non habebant, miraculis certare decernunt atque oculis captum quendam in medium producunt, nescientes minus veri se videre, quam ille lucis, pro eo vt visum reciperet, supplicarunt diis, quasi vero lapides preces possent audire, & non etiam ipsi cæci, insuper & surdi & muti essent. Cum ergo cura laborque eorum omnis incassum recidisset, August. Chr̄m suũ dep̄catus, sine cũctatione hominem sanum reddidit, & reliquam plebem eo signo conuertit. Britanniam totam eripiens diabolo, & subiiciens Christo. Tunc terra illa inculta (iuxta Iezechielem) facta est vt hortus voluptatis, iam exhuberãs fructibus salutis.

Augustin. Anglorum ep̄s

Iezech. 36.

¶ Quid de Mutio abbate dicemus? Qui dum esset gentilis, natura ferox, & latrociniis deditus, ita vt etiã sanctorum delubra expoliando prophanaret, vidit tãdem in quiete virum forma habituque augustiore q̃ humano, cominantẽ sibi necem, nisi p̄tinus a flagitiis sacrilegioque se submoueret. Cũque pauore p̄culsus rep̄ete eum gilasset, nihil moratus ad ecclesiã cõfugit, & baptismate suscepto eremũ petiit. Tantæque s̄ctitatis fama breui

Mutius abbas

Iosue. 10
1. Paral. 4.

illustratus est, vt aliquando iter faciens, solem stare (sicuti de Iosue, & Ezechia legimus) fecisse feratur. Iactet se gentiles Romani orbem subegisse terrarum, virtute ac robore ante omnes semper stetisse. Syderibus imperare non nisi fidelium fuit.

Fidei virtus praualuit.

¶ Præter hæc etiam licet populus Romanus omnes reliquas nationes suo subiecerit imperio, lateq; dominatus sit, fidem tamen Christianã euertere (cum maxime conaretur) non potuit. Cædes passim in Christianos sæua atq; horrenda peragebatur, sed interdum & ij q eos cædebant repente mutati conuertebantur, & iam credentes in martyrum numero censeri gaudebant. Ita vnius supplicium conuersionis multorum causa erat. Videbant enim signa inde sequi, pro quibus vitam hanc deseri, non graue videbatur, sed iucundum. Aut si nihil viderint (vt quidam calumniati sunt) maius profecto miraculum est, nullo apparente miraculo, simplici nudoq; sermoni credidisse mundum, & ipsos quoque Romanos imperatores ijs tandem cessisse, quos disperdere decreuerant. Qui cum omnium potentissimi essent totis viribus persequebantur pauperculos homines, inermes, nudos, non repugnantes, sed occidi pro Christo cupientes. Et ecce persequendo, torquendo, occidendo uicti sunt. Quam enim religionem dijs suis obsequendo delere nitebantur, eandem contempta inanium deorum cultura vltro susceperunt. Neq; illis rubori fuit fidem Christi palam profiteri, quam palam oppugnantes expugnare nunq̃ potuerunt. Reliquum est, vt tanto triũpho læti ac gestientes concinamus. Omnes dij gentium dæmonia, dominus autem cælos fecit.

Psalm. 95.

¶ De fide Christi cõtra magos. Cap. IX.

AT qm̃ non defuerunt, q Christicolarum supra humanã naturã virtutem magicæ arti deputarent, operæpretium est referre, qliter ab his magi q̃q; ipsi confutati sunt, vt appareat non fuisse maleficia, quibus etiam maleficiorum magistri succubuerunt.

Simon magus

¶Magorum igitur princeps Simon, Samaritanos pstigiis dementabat, & eo temeritatis proruperat, vt se dei virtutem magnam diceret, At cum Philipp⁹ diaconus illo accessisset, & euangelium Christi miraculorũ operationibus confirmasset, Samaria verbum dei accepisse dicitur, & ad baptismum simul venisse. Nonne ideo, quia maiora quædam certiora in discipulo domini deprehendit quam deprehenderat in mago? Qui vbi se Philippo longe inferiorem vidit, & ipse credere se dixit, baptizariq; voluit, non fidei ardore, sed operum quæ ipse facere nequibat, cupiditate, ratus recepto baptismate se etiam æque grandia admirandaq; facturũ.

Actu. 8

¶Venit deinde Petrus, & cum baptizatis manũ imposuisset, acceperunt spiritumsanctum. Huic Simon offerre pecuniam cœpit, petens sibi potestatem dari spiritumsanctum conferendi cui vellet. Nunquid igitur magus apostolus? cui Simon supplicat, & se quidem nõ habere quod ille habebat, auidius poscendo manifestat. Pecuniam autem offert, sperans si petita obtineat, multum se inde lucrifacturum. Sed qui spiritalia credentibus gratuito erogabat, maledixit procacis hominis peruersam nequitiam, qua ille donum dei pecunia parandum putauit. Qualis ergo arbos, talis & fructus eius. In malefico infirmitas & auaritia, in Christi seruo virtus & pecuniarum contemptio.

Petrus apl's.

Actu. 8

¶Post hæc Simon (vt quidam scriptores asseruerũt) de Samaria Romam vna cum suis maleficiis se transtulit. Et cum eodem loci Petrus & Paulus aduenissent, cum ipsis coram Nerone miraculis certauit. Deniq; se relictis terris cælũ petiturũ dicẽs a spiritibus immundis in aera ferebatur, iamq; fere omnes Simonem vere deũ esse acclamabant. Tunc, in tanto errantium periculo, apostoli minime cunctandum rati, spiritibus in nomine Christi pceperunt, vt illum dimitterent. Itaq; dæmonũ auxilio destitutus, pceps ad terrã corruit, ac repentino elisu extinctus, qualis ipse deus esset õndit. Dignus certe qui sic interiret, ne illi quos maleficis incantationib⁹ deluserat, perniciosa credulitate perirent.

Simon magus

Petrus & Paul⁹ ap.

Paul⁹ ap̄s ¶Paulus apoſtolus cum Paphum applicuiſſet, Barrieum Elymam Magum qui Paulum Cypri proconſulem a fide auertere moliebatur, cæcitate damnauit, vt nec ſolem hũc ſup iuſtos & ſup iniuſtos orientem poſſet aſpicere, q tã auerſus abibat a ſole iuſtitiæ. Proconſul aũt apoſtolum ſecutus, magũ contempſit, nec in illo veritatis lumen eſſe iudicauit, qui oculoꝝ lumen amittere dignus fuit, ſed in illo qui dum veritatem doceret, eum q veritati repugnabat, in tenebris reliquit.

Iacob⁹ maior apoſtolus ¶Philetes quoq; Hermogenis Magi diſcipulus, cum Iacobo maiore de fide certamen inijt, victus autem credidit, & ad magiſtrum ſuum reuerſus. Magus abieram inquit, redeo Chriſtianus. Indignatus Hermogenes Philetem vbi conſtiterat incantationibus fixit, ita vt ſe loco mouere non poſſet. Tunc apoſtolus ſudariolum ſuum miſit, cuius tactu liberatus Philetes, diſcipulum diaboli relinquens, adhæſit diſcipulo Chriſti. Rurſum tamen Hermogenes imperat ſpiritibus, vt extemplo ambos coram ſe victos ſiſterent. Sed in foueam quam fecit, ipſe incidit. Profecti enim ſpiritus ne tangere quidem dei ſeruos potuerunt. Supra illos in aera pendentes, fremebant ac lamentabantur, quod ab Hermogene miſſi vt eos ligarent, ipſi igneis cathenis ligati ibidem detinerentur. Expediti tandem, & apoſtolo quam mago obſequentiores facti, Hermogenem ipſum vinculis complicatum in medium adducũt, nihil præterea ei mali inferre iuſſi. Qui deinde libertati redditus, ab apoſtoli latere diſcedere non audebat, ne quid grauius a dæmonibus pateretur, donec baculo eius accepto abijt ſecurus, plus iam confidens apoſtoli ligno, quam veneficijs ſuis. Conuerſus igitur maleficæ artis libros flammis tradidit, & ſe fidei Chriſti, ſatis expertus, nihil ea neq; verius neq; fortius mortalibus datum.

¶Ad Taurinum Aurelianenſem epiſcopum, magos Cambiſem & Zamrim cum diſcipulis irruiſſe legimus, vt eum interimerent. Quoniam cum viuente contendere neq; dictis neq; factis poterant. Illo autem ſeſe ſigno crucis muniente diuinitus inhibitos ne propius

accederent, & ob id magis furore concitatos, sibimetipsis mortem consciuisse. Confer nunc cum magorum vanitate crucis virtutem. Illa sibi seruientes, occidit, hæc a cædis periculo liberauit. Quam rem etiam maleficorum discipuli considerantes, Christiani facti sunt. Et sanctum, quem capitali odio persecuti fuerant, revereri cœperunt.

¶ Cyprianus Damascenus primum quidem mag⁹ & gentilis, deinde vero episcopus Christiq; martyr. Cum enim totis maleficorum viribus Iustinam virginem in amorem Aglai iuuenis, qui eam deperibat, pellicere molitus fuisset, & dæmones re infecta reuersi, nullum sibi in ipsam peccandi locum relictum dixissent, eo q̄d crucis munimine Christiana fœmina castitatem suam protegeret, continuo relictis dæmoniis Christi anorum religionem sequi decreuit. Baptizatus ergo tantum fide & sanctitate, p̄fecit, vt ad episcopatum promoueri meruerit & martyrio coronari. Idem igit̃ q magus fœminam vincere nullo modo potuit. Christianus factus tyrannorum tormenta facile superauit.

Cyprian⁹ Domascenus

¶ De fide Christi contra philosophos Cap. X.

Subiugatis magis, congredi nunc cum philosophis pergamus, vt & hi discant, q̄a q̄d stultũ est dei, sapientius est hominibus, & q̄d infirmũ est dei, fortius est hominibus.

Paulus apostolus

¶ Dionysius Areopagita, cum apostoli Pauli prædicationes audisset, & ea quæ sibi iam similia veri videbantur, credere adhuc dubitaret, verbis fidem se habiturum dixit, si Paulus cæco qui forte aderat, Christi inuocatione visum restituisset. Tunc ille, Ne me, inquit, magico carmine vsum Dionysi suspicari possis, tute ipse accedens cæco illi iube, vt videat in nomine domini Iesu Christi. Id vbi peregisset prospero euentu, protitinus Areopagum reliquit, atque apostolum secutus, & ipse Christum prædicare gentibus cœpit, tanta constantia, vt sæuientes tyrannos nihil timeret, & mori pro

Dionysius areopagita.

Christo cuperet, quandoquidem illi ratio iam constabat. Beatos esse mortuos qui in domino moriuntur.

silius gnus. oca. 14 ¶ Basilius ille magnus, cum esset gẽtilis, & bonarum artium apprime eruditus, inter confligtantes philosophorum sententias nihil certi asserentium nutabat, donec ab Athenis transiens in Aegyptum, explorato philosophiæ nostræ sensu Christo credere cœpit. Inde reuersus Eubolum præceptorem suum de ratione veræ sapiẽtiæ disputando superauit, & ad domini dei nostri cultum conuertit. Reperit ergo Basilius in ecclesia, quod in Academia non poterat reperire, & discipulos docuit quod non didicerat a magistro. Dum autem vterque Hierosolymis a Maximino episcopo baptizarentur, circumfusos lumine viderunt qui aderant, eaque res indicio fuit, eos ante hac veri ignoratione in tenebris fuisse,

¶ Constantinus Imperator, ob Christi cultum, quoniam nouam religionem in Rempublicam Romanam inducere piaculare videbatur, a philosophis redargutus diem constituit, quo cum Christianis ad rem, inter se cõtentione, discutiendam conuenirent, vt hi qui probabiliora in medium attulerint, cæteri sequendi autores fierent. Id agebatur Bizantij. Aderat Alexander episcopus mundanæ quidem sapientiæ non satis gnarus, sed morum sanctitate præstans. Is cum disputarent, vni ex philosophis dicere paranti, in nomine Christi silentium imperauit. Cumque ille veluti elinguis, ne verbum quidẽ proloqui potuisset. Manum Alexandro dedit, victum se confitens, reliqui miraculo conuersi, sepositis altercationibus, volentes fidem receperunt, ac si & ipsi dominum audissent dicentem: Si mihi non creditis, operibus credite.

(margin: lexãder piscopus; ohan. 10)

¶ Maxentius quoque imperator, cum esset Alexandriæ, & Christianos ad sacrificandum dijs cogeret, Catherinam virginem, ne eximium formæ eius decorem sæuiẽdo deformaret, a fide Christi philosophorum suasionibus auerti cupiebat. Igitur ex omnibus prouinciæ oppidis quinquaginta sapientissimos deligi curauit,

(margin: Catheri a,)

qui illam respondere paratam impugnarent. Ferũt ita tunc locutam, vt omnium animos in stuporem versos tandem ad credulitatem induxerit. Immanissimus tyrãnus credentium ceruicibus cum gladio imminebat, illi vero maluerunt iugulum præbere feriẽti, quam cognitæ iam & perceptæ contradicere veritati, ea & certissima & saluberrima esse, quæ a virgine didicerant affirmantes. Vna ergo ancilla Christi disputãdo vicit, quos tota Platonis Academia vincere non potuisset.

De fide Christi contra hereticos. Ca. XI

DEuictis etiam mundanæ sapientiæ professoribus, reliquum est vt cum hæreticis cõfligamus. Qui superseminantes zizania in medio tritici, subuertere scripturas conati sunt, sensum deprauare, veritatem polluere, sectas impiissimi erroris, perniciosissimæq; doctrinæ inducere.

¶ Alexander episcopus Constantinopolitanus Constantij Augusti temporibus, cum Arrium hæresiarcham publice argueret, ac proinde orta plurimorum vtriusq; partis contentione, sedari tumultus non posset, dominum orauit, ne ecclesiæ suæ catholicæ fidem impijs ludibrio esse pateretur. Vix ipse p̃ces finierat, cum Arrius dysenteriæ morbo laborare cœpit. Et dum citam torminibus aluum exonerare vellet, intestinis profluentibus expirauit. Reliquos obmutescere fecit timor, atque illum quem prima Nicena synodus damnauerat, etiam dei iudicio damnatum omnibus palam fuit. Alexãder episcopus

¶ Matthæus quoque Palmerius Florentinus in suo Chronicon libro testatur, Olympium quendam Arrianum episcopum quingentesimo decimo dominicæ humanitatis anno, dum apud Carthaginem in balneis lauans sanctam trinitatem sacrilego ore lacessisset, tribus igneis iaculis ab angelo visibiliter percussum conflagrasse. Recte q̃dem tot ictibus scelestus ille interijt, quot in deo personas offenderat, quarũ trinitatem vnius esse substantiæ vnus percussor, iuxta fidei nostræ cõfessionem declarauit. Olympius arrianus

¶ Verum dominus noster, vt fidei veritatem ostende ret, sicuti sæpe ab impijs hæreticis prauitatis pœnas ex egit, ita ab eorūdem insidijs tutatus est seruos suos. Io hānes Chrysostomus episcopus Byzantinus, quoniam Ganiæ militiæ magistro volenti in dioecesi ipsius eccle siam ponere Arrianorum, obnixe restitit, ab illo capi tali odio petitus, dei beneficio protectus est. Ganias e-nim iræ impatiens, quibusdam ex militibus suis nego-tium dederat, vt domum in qua Iohannes erat, noctu aggressi incēderent, atq; ipsum si forte flammas euasis-set, ferro pimerent. Qui vbi domui appropinquassent, visis circa eam angelorum copijs, territi fugam petie-runt. Iterum nocte insequenti missi eadem visione re-pelluntur, & re infecta ad Ganiam redeunt. Postremo ipse Ganias ratus episcopum conductitios habere, qui sibi præsidio essent, cum validiore militum manu ade-um inuadendum profectus est, sed & ipse simili modo perterrefactus, celerius abijt quam venerat. Et quoni-am putauit ciuitatem cum Iohanne stare, furore percı-tus perrexit in Thraciam, coegit exercitum, & reuersus deuastabat Bizantinum agrum, etiam vrbi proxima in cursans, Archadius vero imperator molestiā hanc abs-que hominum cæde auertere cupiens, cum ad illum pla candum legationem destinare vellet, Iohannem vltro se offerentem misit: Eius aduentu Ganias consternatus humi procidit, & ab eo, quem interempturus putabat, veniam supplex petijt, tum præda restituta amouit ex ercitum, matureq; recessit, tam deinde fauens Christia nis. quam ante fauerat impietati, perfidiæq; Arrianæ.

Basilius magnus.

¶ Basilius episcopus vere columna ignis (vt cuidam visum fuit) calore æstuans charitatis, non est veritus Valentem impatorem increpitare, quod ecclesiā quan-dam quæ Christianorum iuris erat, tradidisset Arria-nis. Sublatis iurgijs eo deducta res est, vt fidei periculū facerent. Clauserunt ecclesiæ fores, decernentes vt ad quorum precationem per se patefierēt. Illis eius posses-sio cederet. Arriani dies treis perpetuis supplicationi-

bus incassum orarunt. Basilius vero postquam precatus est, leui bacillo portas tetigit, dicens: Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ, & statim ac si vocem iubentis sensu aurium, quas non habebant percepissent, sic obsecundanter patuerunt. Iccirco nemine refragante, ecclesia adiudicatur Christianis, & pleriq; etiam Arrianorum relicta hæresi fidelibus sese iunxere, quod solis illis aptum esse cæli aditum dicerent, ad quorum inuocationem sic aperiri ecclesiæ aditũ viderant.

Psalm. 23.

¶Sed mira profecto extitit pertinacia nonnullorum, qui ne signa quidem videntes conuerti voluerunt. Copres presbyter eremi Thebaidis cultor, cum quendã de grege manichæorum prauitatis suæ contagione alios corrumpentem, cohibere nullo modo posset, aduocata populi concione, pyram extrui iussit, proponens vt qui ipsorum duorum ignem ingressus aduri nequiret, eius fidem omnes probatam haberet. Manichæus timidum animal Copretem prius rem experiri petijt. Copres autem in domino confidens, sine cunctatione in flammas irrupit, ac qualis intrauerat talis exijt, non nidoris nõ caloris molestiã sensit. Dubitantem post hæc Manichæum, auertentemq; sese, hi qui spectaculo aderãt, vi corripientes in ignem impegerunt. Ardoris impatiens Copretis opem implorauit, & ab illo exemptus periculum euasit. Sed tamen cuius virtutem & tentando cognouit, & inuocando confessus est, & euadendo sensit, eius credulitatem sequi noluit, tanta iam mentem illius pỏccupauerat insania, tantus furor. Itaq; in malo perseuerans thesaurizauit sibi iram in die iræ.

Copres pr̃byter

¶At non ita ecclesiæ sanctæ illustrator Augustinus, qui in initio eadem hæresi pollutus, cum Ambrosium prædicantem audisset, perspexit errorem in quo erat, atq; abiecit, & tandem omnis expers ambiguitatis, Christi suscepit fidem, iuxta traditionem catholicæ religiositatis, non signa requisiuit, non experimenta

tentauit, audiendo tantum agnouit veritatem, & de tenebris venit ad lucem. Denique eandem sectam illam q reliquit, nemo postea fortius impugnauit, nemo acrius est persecutus. Peruersissima impietas, cuius assertio ne tutam se putabat, eius confutationum telis confossa periit.

Hormisda

¶ Euticianæ vero prauitatis error, quem Chalcedonensis Synodus damnauerat, etiam tunc manifesto apparuit, cum Anastasius Augustus, vt ab eo discederet, summi pontificis Hormisdæ denunciationibus monitus, sed obtemparare negligens atque contemnens, fulmine ictus pœnas dedit. Reliqui ne idem paterentur, catholicæ fidei adhærentes, ab eodem pontifice in ecclesiam recepti sunt. Non enim dubitarunt eam religionem esse verissimam, pro qua deus ipse sic depugnaret, vt neque imperatoribus aduersus eam niti impune esset.

Agapetus papa.

¶ Summus quoque Pontifex Agapetus, Constantinopolim profectus, cum Iustinianum Augustum adisset, verbis aliquot vltro citroque habitis, deprehendit illum in hanc ipsam Euticetis hæresim incidisse atq; ait: Putaram me cum Iustiniano loqui, non cum Diocletiano, aperte ostendens, quanta esset erroris huius malignitas, ob quam solam mitissimum principem sæuissimo christianorum persecutori duxit comparandum. Veruntamen cum aliquamdiu inter eos fuisset disputatum, Augustus tandem pontificis sententiæ cedens catholicum se fecit. Porro Antonium episcopum de eadẽ prauitate publice conuictum, improbe tamen in flagitio persistentem, & ab Agapito depositum, in exilium egit, suffecto in locum suum sancto ac fideli viro Menna. Sicque sapientissimus princeps cum fidei nostrę syncetitatem paulo plenius didicisset, vsqueadeo approbauit, vt & ipse correctus crederet, & credere renuentem puniret.

Hierony.

¶ Magnum et etiam res indubitatæ fidei testimonium fuit, quam Cyrillus coram se Ierosolymis ita actam tradit. Post diui Hieronymi obitum, hæresiarcha quidã Sabinianus opusculum execrandi dogmatis a se conte-

ctum, quo errori suo adsisceret autoritatẽ, a Hieronymo editum asseuerabat, eum autem falsitatis palam arguens Syluanus Nazarensis episcopus, proposuit conditionem, vt nisi librum illum die crastino ipse Hieronymus ostento manifesto reprobasset, tum se pœnam capitalem subiturum. Sin econtra, idem supplicij pro mendacio Sabinianus referret. Qui cum tale miraculum nũquam euẽturum timeret, sed magis speraret Syluani exitio suam sententiam firmam fore, accepit conditiõem. Dies præstituta venit, ad ecclesiam frequentes conueniunt, signum nullum apparet. Syluanus ex pacto ad supplicium poscitur, præbet ceruicẽ, mori pro veritate paratus. Sed præsto illi fuit Hieronymus, cunctisque cernentibus tenuit spiculatoris manum iam ad feriendum erectam. Mox ad hæreticum conuersus, acerrime illum increpuit, doli & fallaciæ accusans. Abijt visio, & maius secutum est miraculum, Sabiani caput nemine percutiente ab humeris auulsum in terram procidit. Denique qui aderant orthodoxi, pro victoria quam paulo ante desperauerant, deo & diuo Hieronymo gratias egerunt. Reliqui ad Syluanum confugientes, illius fidei sese dedidere. Et perniciosissimus error (qui iam late manare cœperat) vna cum suo autore extinctus defecit.

Quod cũ hæreticis non est cõmunicandum

¶Cum eiusmodi hominibus ne communicandum quidem, duorum exemplo docebimus. Iohãnis apostoli & discipuli eius Polycarpi. Iohannem, Eusebius Ecclesiasticæ historiæ scriptor tradit, dum Ephesi morã traheret, balnea ingressum, viso ibi Cherinto hæretico, statim retulisse pedem, & ad suos conuersum dixisse: Fugiamus hinc, ne balnea nos ruina opprimant, in quibus Cherintus lauat veritatis inimicus.

Polycarp⁹

¶Polycarpus autem Martioni aliquando obuiam factus, quærentiq; an se agnosceret. Agnosco, inquit, primogenitum satanæ. Agnosco, atque auersus ab eo pertransiit.

Paulus apostolus Titum. 3

¶Sic etenim & Paulus apostolus ad Titum scribens monet ac dicit. Hæreticum hominem post vnam & secũdam correptionem deuita, sciens quia subuersus est qui

Iohannes apostolus eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Et ipse Iohannes epistola secunda. Si quis, inquit, venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis, qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. Et in Apocalypsi. Angelus, id est, episcopus Pergami ecclesiæ arguitur, non quod fidem negarit, fidelis enim erat, sed quod prope se habeat tenentes doctrinam Balaam, doctrinam Nicolaitarum. Quod si cohabitare cum illis crimini est datum, quanto grauius peccant qui familiaritate & consuetudine eorum vtuntur.

2. Iohan. 1

Apoca. 1

Contra hæreticos

¶ Facessant igitur a nobis in vestimentis ouium lupi rapaces dominico semper insidiantes gregi. Recedant spinæ & tribuli, de quibus nec ficus nec vua colligi possunt. Procul absit hæreticæ insaniæ fermentum, ne purissima orthodoxæ fidei massa corrumpatur. Caueantur vulpium foueæ & volucrum nidi, in quibus Christus non habet vbi reclinet caput suum. Quos & apostolus cauendos rursum præcipit dicens: Obseruetis eos qui dissentiones & offendicula præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.

Lucæ. 9.

Rom. 16

¶ De spe diuine misericordie. Cap. XII.

POstquam autem & de istis sicuti de cæteris omnibus triumphauimus, hæc est enim victoria quæ vincit mundum fides nostra. Recte nunc de spei virtute differemus, vt bonum quod maximum cum deo esse credimus, etiam sperare discamus.

1. Iohan. 5

¶ Vtiliter sperat, qui nec adeo misericordiæ dei confidit, vt iusticiam non timeat, nec adeo iusticiam timet vt misericordiæ diffidat. Itaque semper attendendum est, ne ad proxima spei vitia imprudenter delabamur. Et sunt desperatio & præsumptio. Qui desperant, non satis perpendunt diuinæ misericordiæ magnitudinem, et conscii delictorum, ante se damnant quam damnantur. Qui præsumunt, iusticiæ seueritatem obliuiscuntur, & dum nihil timent licentius peccant. Neque hi præsumerent, ne

Desperatio & præsumptio.

quòd illi desperarent si meminisse voluissent, quod iustus pariter & misericors sit dominus, qui simul & sontes puniat, & pœnitentibus ignoscat.

¶Impius Cain inuidea stimulante fraternæ cædis cruore sceleratas polluit manus. Credimus tamen eum maledictionis pœnam vitare potuisse, si pœnitens dei misericordiam implorasset, execrabilior factus est post reatum fratricidij, dicens: Maior est iniquitas mea quam vt veniam merear. Illos autem qui vitijs suis fauentes præsumptione labuntur, Ecclesiasticus arguit, dicens: Ne dixeris peccaui, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor. De propitiatu peccatorum noli esse sine metu, neque adijcias peccatum super peccatū, & ne dicas miseratio domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo cito proximat, & in peccatores respicit ira illius.

Desperatio Cain
Gene. 4
Præsumptio
Eccls. 5
Spes

¶Nos igitur errorem istorum refugientes, eos sequimur qui vel grauissime lapsi, sic sese (dum flagitij pœniteret) erexere, vt spem recuperandæ gratiæ non amitterent, & quod sperarunt deo indulgente adepti sunt.

¶Dauid adulterij homicidijque crimine nequiter corruerat, sed per Nathan prophetam reprehensus. Peccaui, inquit, domino, dixitque Nathan: Dominus quoque trāstulit peccatum tuum, non morieris. Peccatum confitendo doluit, & de misericordia dei non diffidit. Idcirco non est spe deceptus, tunc veniam impetrauit, cum commissa ingemuit. Sed si Dauid sic cecidit, nemo continentium se arbitretur securum, rursum si idem tanti reatus dānatiōe absolutus est, nemo delinquentium iā desperet.

Dauid rex
2. Reg. 12

¶Manasses regum omnium qui Hierosolymis regnarunt sceleratissimus, stellas adorauit aras Baalim erexit, in templo dei idolum posuit, somnia obseruauit auguria sectatus est, super hæc sanguinem innoxium fudit, interficiens prophetas, Esaiam serra medium secās. Cumque ob hæc flagitia dominus tradidisset, cum in manus principum Asyriorum, ferroque vinctus ductus esset in Babylonem, angustijs cōpellentibus agnouit peccatū, egit pœnitentiam, orauit, exauditus est deo

Manasses rex

q proprio rediit Hierusalem,& recuperauit regnum, atq; in aliam mutatus, idolis sublatis prophanata expiauit,& vnum deum Israel impense coluit. Quis igitur veniam desperet si Manasses inuenit? aut quis adeo pessimis moribus viuit, vt euadere bonus non possit, si ille euasit?

Niniuitæ

Ionæ.3

¶Niniuitæ cum Iona prophetante vrbis excidiũ imminere didicissent, peccatorum ob quę id passuri erant, pœnitentiam agentes dixerunt. Quis scit si cõuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? Grandis fiducia, in ipso diuinæ vltionis procinctu sperare misericordiam, sed frustra quidẽ sperassent, nisi vitiis finem statuissent. Quod sperauerant, pœnitendo obtinuerunt, dicente scriptura: Et vidit deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala, & misertus est super malitiam quam locutus fuerat, vt faceret eis, & non fecit. Ea igitur spes impetrandæ salutis non fallitur, quam vitæ correctio comitatur.

Latro in cruce

Lucæ.23

¶Euangelii tempora percurramus. Cuius spem non incitat atq; accendit, latro in cruce pœnitens? quam quidem crucem, si nihil mali commisisset, si nemo cogeret, sua ipse sponte hac mercede ascendere debuit, vt a domino audiret vocem illam, qua nihil iucundius. Hodie mecum eris in paradiso. Ob latrocinia noxæ deditus, mortiq; addictus, dum moriens dignum se supplicio cõfitetur, dum in Christum credit, dum iuxta se pendentẽ deprecatur, transiuit de morte ad vitam, de cruce ad paradisum. O diuinæ clementiæ imensitas, quam ferę cõuersioni quam grandem tribuisti mercedem.

Matthæus apostolus

Marc.2

Lucæ.5

Zachæus publican9

¶Sed neque de illis quidem desperãdum est, quos in omne vitium egit cumulandarum opum immoderata libido, & impudens exigendi fœnoris cupiditas. Matthæus de Telonio ad apostolatum vocatus est. Zachæus publicanorum princeps, & ipẽ diues, saluatorem mũdi hospitio suscipere meruit. Vterq; igitur cũ vsuras reliquissent, lucrati sunt regna cælorum. Talem q̃stum facere solent, q conuersi spẽ suã de terrenis diuitiis, in deũ trãsferunt, cælestiũ diuitiarum æternæq; btitudinis largitorẽ

¶Neque enim Nouatianorum impietati adhibēda est fides, qui aiunt iis qui post baptismi lustrationem peccati maculam contraxerunt, gratiæ recuperandæ non esse locum. Petrus de piscatore apostolus, iam carni & sanguini domini cōmunicauerat, iam speciali priuilegio cū Iacobo & Iohanne eiusdem domini gloriam, in monte viderat. Iam Iesum dei filium confessus fuerat, & tamē dominicæ passionis tempore, dum hoies timet deum negauit. At quoniam post negationem amare fleuit, non solum quod peccando amiserat, pœnitēdo iterum est assecutus, sed etiam oim princeps factus, claues regni ecclesiæq; gubernandæ ptātem accepit. Benignissimus dominus plus contulit eius pænitentiæ quā contulerat innocentiæ, pristinis bñficiis cumulum faciens tam excellentis prępositurę honorem.

¶At ecōtra Iudas de culmine ipso apostolatus in barathrū inferni infeliciter corruit. Non vtiq; quia dñm vendidit, sed quia eo vendito magis de flagitio doluit quam de venia sperauit. Peccaui, inquit, tradens sanguinem iustū. Conueniēs pœnitentia si sibi humiliter ignosci postulasset, & nō sceleri scelus addens ad laqueū pri⁹ q̄ ad dñm confugisset. Nunquid proditori suo non dimisisset, qui dimitti crucifixoribus suis rogauit? Nunquid se vendenti non pepercisset, qui lācea latus suū fodienti sic pepercit, vt coronam indulgeret martyrii? Iudas Scarioth

¶Sed quis præterea desperet, quamuis impius & crudelis & omni immanitate præditus, si Paulus Christiani nominis persecutor, factus est Christi apostolus? si vas iræ conuersum est in vas electionis? si is qui infensissimus fuerat ecclesiæ hostis, repente euasit constantissimus eiusdē ecclesiæ propugnator? Sed dices, Ille in via vocatus ē, & vt se corrigeret pene coactus ē. Quid tu q̄ties peccatorum conscientia compungeris, nonne vocaris? quoties aduersitate aliqua solicitaris, nonne cogeris? Quid ergo auerteris? quid reluctaris? Ille increpit⁹ statim obediuit, & tu quæso ne obdurescas. Ille cum in terram cecidisset, iussus est surgere & ciuitatē ingredi, vt ibi audiat quid se oporteat facere, & tu terrenarum Paulus apostolus

cupiditatum malignitate subuersus iam tandem surge, & ingredere ciuitatem mandatorum dei, vt ibi discas quid te facere, quid fugere oporteat, vt salutem tibi parare possis. Illi Ananias manum imponens, visum quem cadendo amiserat, restituit. Ananias interpretatur donum gratiæ domini. Hoc donum tibi manum imponet conferens virtutem, vt in spe confirmeris, & visum recipias, quem peccando perdidisti. Non visum carnis neque oculorum, sed quo deus videtur, mentis & intellectus, vt demum cum ipso Paulo gloriari queas dicens: Gratia dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua nō fuit, sed gratia eius in me manet semper.

1.Cor.15

David monachus

¶ Audi & aliud id genus exemplum. Dauid quidā in finibus Hermopolis grassatorum princeps, cum diu exercendis latrociniis operā impendisset, tandem pœnitudine pulsatus ad monasteriū venit, monachusque factus deo in humilitate seruiuit. Et cum post aliquot dierum pœnitentiam, dimissa sibi esse peccata quæ commiserat, angelo referente accepisset, multitudinis eorum conscius dubitauit an vera audiret. Ob incredulitatem linguę officio caruit. Sed cū vehementer doleret, quod solitas deo laudes ore ipedito concinere nō posset, vocis vsum ad eam duntaxat rem recuperauit, ad cætera mutus permansit. Sperauit ille quidem futuram aliquando delictorum veniam, sed spem eius præcessit dei clementia. Et vt præcessisse crederetur, non credentem puniuit, vt scias quia non est ponere numerum neque finem misericordiarum eius.

Moyses abbas

¶ Moysen quoque abbatem Isidori abbatis apud Thebaidem discipulum, natione Aethiopem, singularis sanctitatis ac patientiæ virū, latronem antea fuisse memorant, multorum spoliis cædibusque infamem. Igitur cōpunctus ad mentem rediit, misericordiam domini orando, & pœnitendo quæsiuit, sperando assecutus est. Et q aliquando de latronum numero fuerat, in sanctorum censu redigi meruit. Sic Aethiops mutauit pellem suam, & pardus varietates suas. Sic lupus rapax conuersus est in agnum.

¶Nullum execrabilius crimen, quam post agnitam perceptamq; veritatem a fide decidere. At etiam inde reditum patere ad spem salutis certissimam, non solum Petri exemplo, sed etiam aliorum satis edocemur. Iacobus martyr a præsectis membrorum nodis denodatus dictus, cum esset fidelis, fidelibusq; ortus parentibus, atque inter regis Persarum aulicos primo loco haberet, gentili domino gratificari cupiens, eo prolapsus est, vt idolum adoraret. Deinde à matre per literas increpitus culpam agnouit, animo resipuit, pœnitentiam egit, honores quibus fruebatur contempsit. Regem nihil veritus, idola eius detestatus est, & se Christianum esse palam asseruit, tam constanter vt articulatim dilaniatus non formidaret supplicia, sed appetere videretur. Aeternæ denique felicitatis bona quibus præuaricando se indignum fecerat, diuina clementia suffragante martyrio suo redemit. Bonum est ergo (vt propheta ait) cõfidere in domino, quam confidere in homine. Bonũ est sperare in domino, quam sperare in principibus.

Iacobus denodat⁹.

Psalm. 117

¶Si quis vero delinquendi assuetudine ita duratus est, vt per se omnino corrigi non possit, non ideo desperet, sed senem illum Nicolaum imitef, qui cum libidinibus ætatem consumeret & neque anni ad finem vitę vrgentes, finem turpitudini facere possent, Andreæ apostolo supplicauit, vti pro se deũ obsecraret, se enim sceleris conscientia ne orare quidem satis audere. Precib⁹ ergo apostoli placatus dominus, veniam indulsit & ille correctus peracta semestri pœnitentia, hinc decedens misericorditer in fine saluatus est. Exemplum nobis reliquit, vt si quando spes vitæ emendandæ veniæue impetrandæ, ob peccandi vsum difficilior contigerit, ad eorum qui deo placent confugiamus auxilia. Nostris cũ flagitiis irritata diuinitas, sanctorum meritis qui pro nobis orauerint, facilius mitigabitur, & ad miserandum citius conuertetur.

Nicolaus senex

¶Fuere præterea qui non modo verbis, sed etiã scriptionibus Christianitati renuntiantes, diabolo se dedere non dubitauerant, post hæc tamen cũ pœnitentiam

egissent, gratiam à qua deciderant recuperarunt. Ierosolymis Porterij principis viri seruus Phanias, filiæ eius amore captus, quoniam potiundæ spes nulla esset, magos consuluit. Exciti maligni spiritus, eam illi uxorem fore dixerunt, si ipse se diaboli seruum ascripserit, contempto Christo. Conditioni assentiens chirographum dedit, & nuptias cum ea quam adamauerat iniit. Post hæc deprehendit mulier, nihil prorsus Christiani moris inesse viro, non orare, non ad ecclesiam ire, nō crucis signum facere. Denique causam curiosius ab eo sciscitans, plene didicit, & anxia remedium quærens, Basilio episcopo rem detulit. Tunc accersitum Phaniam Basilius, hortatur vt reuerti vellet, vnde per præuaricationem recesserat, & credere & confidere in domino conuersum secum domi retinuit, ac pro illo orauit, Et post XL. dierum ieiunium, multasque interea satanæ insultationes eduxit, vt purgatum reconciliaret ecclesiæ. Ibi frequēti clero, plebeque vrbis astāte voces terribiles auditæ, frementium ac lamentantium dæmonum aduersus Basilium, quasi raptorem alieni serui. Sed eo iubente etiam chirographum inuiti restituunt. Quo discisso apparuit deletum esse Phaniæ crimen. Ita per mulierē fidelem vir infidelis saluatus est, & qui desperauerat episcopi opera ad spem rediit salutis.

Phanias.

1. Corin. 7.

Theophil9 archidiac.

¶ Theophilus quoque Ciciliæ archidiaconus ab episcopo officio motus chirographum confecerat, quo deum matremque dei abnegare se, & diaboli subijci seruituti dixit, promittente diabolo se facturum vt ipse in locū suū gradumque restituatur. Restitutus demū animaduertit, quātū sceleris flagitijque cōmisisset, & aīo conflictatus lachrymas fudit, & veniā orauit. Die quadragesimo dormienti virgo dei mr, cuius opem inuocauerat, apparens dimissum illi pctm nunciauit. Somno excitatus chirographum suū iuxta iacentem reperit. Ea re lætus, & peccatū suum & dei erga se misericordiam cunctis audientibus publice enarrauit. Die tertio vita defunctus etiam miraculis claruit. Quod si tanti criminis reus ad tantam beatitudinem peruenit, profecto nemo perit ni

si qui pœnitere non vult, nemo condemnatur, nisi qui desperat.

¶ Nunc ne quid desit, quo spem nostram minus intra nos labascere patiamur, in fœminas etiam domini miserationes considerabimus. Fœminæ

¶ Mulieri in adulterio deprehensæ pepercit, iniungens tamen ei ne amplius peccaret. vt intelligas tunc nos recte veniam sperare, cum desinimus peccare. Malignis autem in illam frementibus iniecit ruborem, ꝓpria eis exprobrans delicta, qui accusatum venerant aliena. Et hi sane vnus post alium abierunt sicut aduenerant, nequitia & impietate pleni. Illa vero perstitit, donec condonato reatu dimissa est. Perseuerare enim sperando debemus, nec vllo expectationis tędio affecti deficere dicente apostolo, Christi domus sumus nos. si fiduciam & gloriam spei vsq; ad finem firmam retineamus. Quamdiu ergo speramus in Christo habitat in nobis Christus, procul est ab ijs qui desperant Mulier in adulterio dep̄hensa Hebr. 3

¶ Mariam Mgadalenam ob impudentis lasciuię crimen, cæterorumque vitiorum infamiam cognomento peccatricem dixere, & tamen cum sese pœnitendo domino submisisset, dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & quæ diu serua fuerat peccati meruit effici discipula Christi, eiusq; resurrectionē videre prima atq; audire. Maria optimam partem elegit quæ nō auferetur ab ea. Sic vbi abundauerat peccatum, superabundauit misericordia, & in pœnitente omni spe maior spei merces fuit. Maria magdalena. Lucę. 7. Marc. 16. Lucæ. 10 Rom. 5

¶ Maria Aegyptiaca meretrico quęstu diu īfamis cū aditu etiā ecclesiæ indignā se diuinit⁹ eo ꝓhibita cognouisset, post lachrymas eremiq; labores, ad tantā vitæ ꝑfectionem deuenit, vt orans in terra terrā nō tangeret & Iordanem super aquas ambularet. Ad dn̄m migratura a sanctissimo viro Zozima sacrosanctā cōmunionē accepit, a leonibus sepulturam, cum scrobem in terra carptim vnguibus excauassent, sancti corpusculi capacem. Vsqueadeo dominus conuersam exaltauit, quam peccantem ne in templum quidem intrare permiserat, Maria ægyptiaca

tam erga pœnitentem misericors, quam erga delinquentem iustus.

Maria neptis eremitæ. Abraam

¶ Maria Abraam eremitæ, ex fratre neptis virginitatis seruandæ voto, ipsum ad desertum secuta, eodem cum illo contubernio annos septem vsa, pie sanctéque vixerat, clausis semper ianuis, nusquam inde discedens. Sed quid tam clausum quo diaboli non penetret inuidia. Iam vigesimum ætatis agebat annum, cum inimici dolis suggestionibusque subuersa, iuueni cuidam eo ventitanti consentiens, in turpis luxuriæ foueam corruit. Sceleris conscia veniam desperauit, solitudinem reliquit, proximam ingressa ciuitatem, pristinas virtutes vitijs æquauit, permisit libidini frenos, & quæ diu virginitatem accuratissime seruauerat, prostibuli obruta est spurcitijs. Postquam vero ab ipso Abraam sene, vehementer de eius perditione solicito diu quæsita, & tandem inuenta, illo hortante ad montem redijt, sanctitatis meritum, quod peccando amiserat, pœnitendo recuperauit. Sic perdita ouis boni pastoris humeris reportata, lupi fauces effugit, Et electo tãdem dominico gregi meruit computari. Nunquam in deo vana spes pœnitentis fuit.

Pelagia.

¶ Pelagia Antiochena, cum & diuitijs & corporis facie multum emineret, luxuriæ ac libidini dedita, vsque adeo frontem fregerat, vt gloriaretur nullam se neque ornatiorem neque lasciuiorem in publicum procedere, At vbi Nonij Heliopoleos episcopi prædicationes audiuit, recognouit errorem suum, penitusque immutata, ornatũ oẽm abiecit, & quicquid habebat opum, pauperibus erogauit atque impudicitijs finem statuens, in monte Oliueti tuguriolũ sibi posuit, tum ne quis in solitudine manenti fœminæ insidiari in aĩm induceret, sexu celato Pelagiũ se noĩari fecit. Tantũque deinde vitæ sanctitate excelluit, vt de pelago vitiorum facta diceretur pelagus virtutum, amarissimas maris aquas in dulces conuertens.

¶ Thais etiam ægyptia meretrix, crebris Pannutij abbatis admonitionibus ad pœniam conuersa facultates quas non modicas corporis vulgatione parauerat, con

structa pyra in ignem coniecit, & de prostibulo vbi diu diabolo seruierat, ad monasterium transiens seruiuit Christo. Post triennem eius clausuram Paulo Antonij abbatis discipulo reuelatum est dimissa esse a domino Thaidi peccata. Itaq; a Pannutio de cellæ carcere educta, cum dies .xv. superuixisset, migrauit ad paradisum & cõsortio īserta est angelorū. Talis beatitudo eos manet qui vitam corrigunt, & spem suam in sola dei misericordia semper collocant.

¶Hæc est enim de qua Dauid in psalmis gaudet, ob quam domino benedicit, quam admiratur, in qua sperat. Exultabo inquit & lætabor in misericordia tua. Quoniam respexisti humilitatem meam, saluasti de necessitatibus animam meā. Nec cõclusisti me in manibus inimici. Et in alio psalmo. Benedic anima mea domino & noli obliuisci omnes retributiones eius. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redemit de interitu vitam tuam, q coronat te in misericordia & miserationibus. Et paulo post. Misericors & miserator dominus, longanimis & multum misericors. Non in perpetuum irascetur neque in æternum comminabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quoniam secūdum altitudinē cæli a terra, corroborauit misericordiam suam super timētes se. Q̃tum distat ortus ab accidente, longe fecit a nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus super timētes se. Et rursum in alio Psalmo. Miserator & misericors dñs patiēs & multum misericors. Suauis dñs vniuersis, & miserationes eius super omnia opa eius. Et iterum. Alleuat dominus omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illoꝝ in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Et rursum idem alibi: Dñs, inqt, soluit cõpeditos, dñs illuminat cęcos. Dñs erigit elisos. Et itē alibi: Si iniquitates obseruaueris dñe,

Psalm. 30 · Psalm. 102 · Ibidem. · Psal. 144. · Ibidem · Psalm. 145 · Psalm. 129

domine quis sustinebit. Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te domine. Sustinuit anima mea in verbo eius, speravit anima mea in domino. A custodia matutina vsq; ad noctem, speret Israel in domino. Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus eius. Philo etiam sapientiæ spiritu plenus. Misereris omnium, inquit, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil eorum odisti quæ fecisti. Et paulo post. Parcis autem omnibus q̃niam tua sunt domine qui amas animas. Et per Esaiam dominus ipse ad populum fidelem ait: Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te, muri tui coram oculis meis semper. Et per Ezechielem. Nolo mortem morientis dicit dominus deus, reuertimini & viuite. Idem in euangelio. Non veni, inquit, vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et item: Non est voluntas ante patrem vestrum qui in cælis est, vt pereat vn⁹ de pusillis istis. Venit, inquit, filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Et alibi de se testatur & ait: Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Hinc apostolus Paulus. Si deus pro nobis, inquit, quis cõtra nos? Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illũ. Hinc idem alibi patrem misericordiarum & deum totius cõsolationis eum appellat, Et rursum alio loco dicit: Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri dei, non ex opibus iusticiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouatiõis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Iesum Christum saluatorem nostrũ, vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternę. Has tantas ac tales domini nostri erga nos miserationes, si quis recte secum reputet, nemo grauius delinquit, quam qui post delictũ

Sapien. 11. — Ibidem. — Esaiæ. 49. — Ezechi. 18 — Lucæ. 10 — Iohan. 10. — 2. Corin. 1 — Titum. 3

a spe impetrandæ veniæ decidit, & plus se peccasse quã quod a deo dimitti possit, existimat, quasi vllum sit tam magnum peccatum, tam immane crimen, quod nõ condonare & possit & velit, & soleat de us pœnitenti.

Libri Secundi Finis.

LIBER TERTIVS.

De charitate erga deum. Ca. I.

Haritas quoniam & tertia in ordine harũ de quibus modo diximus, ab apostolo ponitur, & de tribus maior ipsa prædicatur, ideo satis congruum arbitror, vt tertij nunc voluminis principium teneat, & quasi in arce collocata consistat. Quæ virtus cũ talis sit, vt sine ea cæteræ nihil sint, neminem ignorare volumus de ipsa simul tractari, vbicunque de aliqua a nobis tractetur. Quædam tamen quæ illi magis ꝓpria censui, conabor hoc loco referre, & sanctorum exemplis. Primo quatenus deus diligendus sit. Deinde proximus. Postremo inimicus digerendo explicare.

Deum toto corde, tota anima, totis viribus iubemur diligere. Quod vtiq; ita fit, vt sola erga eum dilectio omnes alias superet dilectiones. Super omnia eñ amandus est autor ipse omnium atq; conseruator. Nulla res vnquam cordi nostro sic inhærere debet, vt eius causa ille qui est causarum causa minus honoretur, minus colatur. Despiciantur opes, deserantur parentes, repudietur vxor, abijciantur liberi, perferãtur supplicia. vita ista effundatur, nihil denique vel non agendum, vel non sustinendum putetur, quod ab homine agi sustinerïq; possit, dummodo soli pareatur deo, soli semꝑ deseruiatur.

Abraæ vnicus filius erat Isaac, & cum vnice illum Abraam

amaret, manibus propriis mactare voluit, vt obediret deo, pluris fecit mandatum dei quam vnici vitam, neque se crudelem esse si sanguinem filij effudisset existimauit sed pientissimum, si eo effuso iussioni paruisset diuinæ. Promissionem acceperat de Isaac dicente domino. Dabo tibi filium cui benedicturus sum eritque in nationes, & reges populorum orientur ex eo. Et tamē de quo tanta sibi promittebantur, mox eundem impuberem adhuc iubetur immolare. Cuius hic non titubasset fides, quis nō dubitasset, ne illo sublato irritum fiat oraculum? At vero Abraam & pollicenti credidit, & iubenti obediuit, & certissimo tandem euentu quod promissum fuerat accepit.

Gene.17

Heli sacerdos.
1.Reg.4

¶ Heli sacerdos nimia in filios indulgentia male agentes remisse molliterque corripiens, deum offenderat & tamen cum illos tam tenera amplexaretur pietate a Philistim interfectos audiens satis æquo animo tulit. Postquam autem & arcam domini simul captam fuisse intellexit, impatiens doloris de sede corruit. Et quia nonagenarius iam erat, eo lapsu collisus expirauit, ostendens quanto sibi grauius erat præsentia domini, quam arca exhibebat, quam liberis (quamuis clarissimis) orbari.

Dauid rex
2.Regū.6.

¶Quantum de Arcæ amissione doluit Heli, tantum de eius reductiōe a Philistinis restitutæ lætatus est Dauid. Nam cum rex esset, & rerum gestarum gloria omnibus qui in Iudæa regnauerant præferretur, non erubuit dum arca a leuitis portat omni regiæ dignitatis ornatu deposito, & ephod lineo sumpto, pedester incedere, saltare, ludere, & quasi vnus e plebe iucunditatis gesticulationibus vti, donec illa in vrbem inuecta, sub tabernaculo, quod ipse tetenderat, venerabiliter collocaretur. Ex quanta aūt in deum pietate, quantoque amore ea regis exultatio proueniret, Michol vxoris suæ pœna testatur, quæ quoniam scurrilis leuitatis illū arguerat, deo vlciscente perpetuæ sterilitatis damnum tulit.

Dauid.
2.Reg.7

¶Idem post hæc anxie secum queri cœpit, se in ædibus habitare cedrinis, Arcam vero testamenti dei, ma-

cere sub pellibus, quibus tabernaculum tectum erat. Hinc iam in animum inducens, cõstituere templum domino, sacrisq; illius magis decenter reponendis dedicare. Regiam cessisset, nisi multo magnificentius habitaculum, ijs quam sibi faciendum decreuisset, & quidem tale, qle deinde a filio suo Salomone, legimus ædificatum, cuius opulentiæ, amplitudinisque gloria, apud posteros vix fidem inuenisset, si eam humanæ tantum, non etiam diuinæ scripturæ monumenta, retulissent. Sed mirentur alij opus, nos animi deo deuoti, affectum pensemus, qui mea quidem sententia maior in Dauid, quam in Salomone, fuit. Multa quippe postea populo populiue principibus, indulsit dominus, & propter seruum suum Dauid, ea se indulsisse protestatus est. Vt qa ipse deum plus cæteris dilexerat, plus etiam a deo dilectus nosceretur. Quod autem Salomon potius quam ille, vt templum domino construeret electus sit, non tam meritum quam mysterium fuisse constat.

¶Perfectæ charitatis cultum, & in pueris illis, in Babylonem abductis, viguisse quis negauerit? quando captiuitatis necessitatem, in qua erant, superare potuerunt nunquam religionis suæ obseruationem deserentes. Leguminibus, & frigida aqua nutriri quam dapibus regis, ne cibo lege vetito incestarentur, maluere. Statuamq; auream adorare iussi, mori præoptarunt, quã fidem præuaricari. Hinc in fornacem septuplo quam solitum erat accensam, missos flamma non adussit. Illæsi inter igneos globos, laudes deo concinebant, & idem ardor qui illis intra fornacem ignouit, raptim exhalans eos, q foris aderant regis ministros corripuit atq; consumpsit. Motus tanto miraculo rex, nõ iam statuam a se erectam, sed deum Israel adorandũ, edicto iussit. Sic constans ac vera pietas, captiuos rege ipso, a q̃ capti fuerãt, fortiores reddidit, & in igne positos periculi expertes fecit, parcente illis incendio, & in suos sæuiente authores, quos peremit.

Tres pueri.

Daniel. 1

¶Eleazarus scriba, Antiocho Epiphanæ fideles pse

2. Mach.6. quente, vt suillam carnem gustaret, compelli (quoniam illegitimum erat) nullo modo potuit, sed neq; pro illa suppositam aliam, qua vesci licebat, vt sumeret exorari, volentibus amicis ea simulatione ipsum subtrahere neci, vtque cæteris constantis animi, perpetuæque in deum obseruantiæ exemplum fieret, extrema pati maluit, quam quicquam prophani aut agere, aut omnino egisse videri. Itaque corpus carnifici crudelibus pœnis conficiendum tradidit, vt spiritum absq; labe commissi pariter, suspectique sceleris conseruatũ deo offerret.

Machabæi fratres. 2. Mach.7. ¶Machabæi quoque septem fratres, neque ingentibus regis promissis corrupti sunt, neque minis territi, ad perferenda fortiter supplicia mater hortatrix aderat, & magis ipsa animo torquebatur, verens ne tormẽtis victi contra dei legem aliquid agere inclinarentur.

2. Mach.7. per totum Sed & illi feliciter consumpti, plus deum quam semet diligendum documento fuere, & mater sic amandos filios, vt eos quocunque mortis genere affici malis, quam peccare. Ac ne in se quam in liberos indulgentiorem fuisse putes, quos ad necem præmiserat, continuo seq voluit. Et id quidem tanto lubentius, quanto iam de eorũ erga deum fide magis fuit secura. Non supplicia reputabat, sed an deum amarent, gloriosam experientiã, multaque charitate ardens, probari tam se quam filios pœnis acerbioribus gestiebat. O dignam talibus filiis parentem. O dignos tali parente filios, vtrique pari animi constantia ostenderũt, quam omni morte fortior esset sola dei dilectio

Apostoli ¶Hic est ignis ille, quem dominus noster Iesus venit mittere in terram, & quid volo, inquit, nisi vt ardeat? Videamus ergo qualiter in illis arserit, qui ipsum Iesum dei filium esse certa atque indubitata fide credidere. Simon Petrus in illius amorem semper propensissi-

Petrus Lucæ.5 mus, cum totius noctis piscationem casso labore peregisset, ipso tandem in nauiculam suscepto ac iubente laxauit rete, & tantam vim piscium traxit, vt attonitus indignum se talis domini præsentia iudicaret. Et genibus simul prouolutus diceret. Exi a me domine quia hõ

peccator sum. Profecto qui sic humiliabatur, iam diligere cœperat. Hinc et subleuari meruit, ne timeret, quod deinde non pisces, sed homines esset capturus. Quibus ṽbis ita allectus est, vt quem modo exire a se volebat, mox exeuntem sequi maturaret, & quidem relictis omnibus, vt iam palam esset nihil se præter Christum appetere, nihil habere velle.

¶ Iterum cum nauigantes discipuli dominum super mare gradientem conspexissent, & an ipse esset ambigerent, Petrus reliquis feruentior. Domine, inquit, si tu es, iube me venire super aquas, non ambulare super aquas petijt, sed venire, quam primum amplecti illum non miracula facere cupiens. Nauis velo remoque satis propere obuiam agebatur, sed amãtis cupiditate tardior erat annuẽte domino succinctus prosilijt, super vndas cucurrit, mox crebrescentibus ventis, commotoque mari pauefactus, dubitauit, & cum ob hanc animi hæsitatiõem mergi cœpisset, clamasse dicitur, Domiue saluũ me fac. Arguitur itaq; quia timuit, sed saluatur, quia eius ope etiam saluari posse credidit, cuius virtute super mare incessit, vt dubitaret, fragilitas compulit, vt inuocaret, fides iussit, vt periculum euaderet, charitas impetrauit. Matth. 14. Ibidem

¶ Idem cum quibusdam ex discipulis dur⁹ ille sermo domini videretur. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & sanguinem eius biberitis, nõ habebitis vitam in vobis. Ideoq; cũ post sensum suum abeuntes ab ipõ descíuissent, reliquos duodecim interrogante domino an & ipsi abire vellent, pro omnibus respondit, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Et nos credim⁹ & cognouimus, quia tu es Christus filius dei. Sic considerabat etiam tum Petrus dominum, vt nihil eum sine ratione dicere, nihil facere arbitraretur, sic eidem adhæserat, vt si etiam reliqui omnes dilapsi fuissent, ipse solus non recessisset. Cæterũ & se & illos non modo nusquam recessuros, verumetiam minime dubios esse, quin ipse filius dei sit, affirmat, vt scilicet discas, Neminẽ posse perfecte diligere, qui non plene crediderit. Idem Iohan. 6

Idem Matth. Mar. ¶ [illegible] hæc prædicente dño ea quæ propediem Hierosolymis passurus esset, ait: Absit a te domine, non erit [illegible] hoc. Vide quali amoris ardore flagrabat, quem [illegible] omnibus verissimum esse nequaquam dubitabat, quem in [illegible] solum patienter audire non poterat, ab eodem indecens & abominabile esse, nondum mysterium intelligens, existimabat. Absit a te dñe, imprudēter optat, sed error hic ex affectu prouenit charitatis. Increpatur ergo vt ab errore resipiscat, nō vt a charitate discedat, imo vt correctus perfectius diligat.

Idem Mat. 17 Marc. 9 ¶ Inde & in mōte, cum reliqui fulgentis domini splendore stupefacti mutire non auderent, primus prorupit in vocem. Domine bonum est nos hic esse. Non attendebat loci solitudinem, non deserti incommoditatem, nō rupium asperitatem, ibi sibi optimum esse censuit, vbicunque cū illo vna esse contigisset. Si vis faciamus hic tria tabernacula. Tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum. Cur etiam sibi vnum non poposcit? quia eodem cum Iesu contubernio vti, & nullo prorsus intersepto ab eo se iungi velle consilium erat. Semper oculis illum coram intueri cupiebat, quem semel animo complexus fuerat.

Idem Iohan. 13 ¶ Tunc quoque separari ab eo pertimuit, cum ille discipulorum pedes loturus sibi obnixe renitenti minaretur ac diceret: Nisi lauero te, non habebis partem mecum. Hoc vt audiuit, protinus se totum eius expones voluntati respondit: Domine non tantum pedes sed & manus & caput. Modo dixerat, non lauabis mihi pedes in æternum, & tam cito mutauit sententiam, quā cito illam domino minus sedere intellexit. Vtrobique tñ summi amoris argumentum, cum & reuerētiam præ se tulerit renuendo, & permittendo obsequij solicitudinem, veritus ne quam ob causam consuetudine eius qua sibi nihil dulcius neque suauius erat, carere cogeretur.

Idem Iohan. 13 ¶ Quid illud, cum audisset quod vnus ex discipulis conspiraturus esset aduersus dominum suum & a Iohanne quæreret quis ille esset? quo eum animo quæsisse credimus? nōne in ipm protinus irruendi, ipsum [illegible]

bratim discerpendi, & in frusta concidendi, laniandiq; si cognouisset: quandoquidem nec armatorum cohortē timuit, vnum ex illis gladio feriens, dum pro domino: cui iam manus iniecerant, furibundus contempto vitæ periculo decertat, plures inuasurus, nisi dominus inhibuisset. Tunc gladium vaginæ reddidit, cum is cui etiā ligato parendum erat, iussit. Matth. 26

¶ Illud etiam obiter consideremus, quantæ pietatis quantæq; teneritudinis fuit, cum dominum audisset dicentem: Quo ego vado vos non potestis venire, solus p dictatur & interrogat: Domine quo vadis? & quare nō possum te modo sequi? animam meam pro te ponam. Omnia quidem præsumere cogebat amor, sed imbecillitas non omnia potuit præstare. Iam ad supplicium raptum a longe sequitur, nec in atrium ingredi audet, sed foris ante ostium prestolatur, & ab aliis introductus accedit ad ignem, quoniā surrepente formidine frigescebat charitas. Deniq; interrogatus se nosse illum negat, pro quo paulo ante ne vitæ quidem suę parsurum, si res ita postulasset dixerat. Cessit tunc sane timori amor, vt pateret quanta esset humana fragilitas, vbi auxiliū subtrahitur diuinum. Sed & si cessit, non tamen recessit. Rursum se ille colligens, cum in ipsum respexisset Iesus vsq; adeo timuisse doluit, vt dolore mors leuior fuisset. Haud igitur minoris dilectionis testimonium præbuit viuus dum crimen luget, quam præbuisset mortuus si domino omninū non negasset. Proinde etiam post reatum, his quoq; q nihil tale cōmiserāt pferri meruit, oīm princeps constitutus, quia omnibus plus dilexit. Idem Iohan. 13

¶ Persequamur & illa intimi amoris signa, quæ post resurrectionem saluatoris in eo apparuisse euangelica veritas docet. Cum igitur singulari cultu atq; obseruātia dominum vsq; ad crucē prosecutus fuisset, mortuū quoq; ac sepultū q̄rere nō cessauit, Cucurrit vna cum Iohāne ad monumētum, vt citius cæteris videret illum, quē cæteris ardentius amabat. Præcurrit quidē Iohan. sed ante introiuit in monumētum Petrus, corpore tardior, sed amore aliquanto feruentior. Iohan. 20

Idem Iohan.21 ¶Ita & cum piscatione facerent, dominum ipsos de littore alloquentem, prior agnouit Iohannes, sed ad eū prior venit Petrus. Sic quippe traditum est. Simon Petrus cum audisset quia dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in mare, alij autem discipuli nauigio venerunt, non enim longe erant a terra. Non patitur moras charitas, tametsi prope littus erant, haud quaq̃ distulit Petrus, quin ip̄m naiculæ cursum suo præueniret, dum ad dominum properat. Non petiit nunc vt super aquas ambularet, quia & id petere tardatio videbatur, & cum miraculo velle agere aliquid quod sine eo perfici potest, deum tentare est. Itaq; vado quo volebat peruenit, reliqui deinde applicuere. Tum demum iubente domino, afferri de piscibus quos cœperant, primus ascendisse dicitur, & traxisse rete in terrā magnis piscibus plenum. Qui enim impensius amat soli citius paret. Magnisque affluit virtutibus, qui perfecte deum colit. Et cum tanti essent, inquit, non est scissum rete. Non enim rumpi nexus possunt, quos verus innodauit amor, neq; virtutum aceruus dissipari poterit, si in sinum congestus fuerit charitatis.

Iohā. vlt. ¶Illum ergo dominus cui plus inesse erga se pietatis nouerat, dignum iudicauit, quem ad ecclesiæ gubernacula sedere faceret. Ter interrogato, & ter respondēti quod ipsum amaret, oues suas vltro cōmittit. Quod autem tertio interrogatus Petrus contristatur, iam ne quid vt ante imprudenter temereque præsumpserit dubitat, & idcirco consideratius respondet: Domine tu omnia nosti, tu scis quia amo te. Alias multum pollicit⁹, tam nihil præstitit, vt etiam veritatem abnegaret, modo nihil promittere ausus, tantum exhibuit, vt post persecutiones, verbera, carcerem, catenas quæ pertulit, etiam crucifigi pro nomine illius non recusarit. Hinc apparet, nihil eo esse imbecillius, qui in se confidit, neq; fortius qui in deo. In deo confidens Neronem contēpsit, q in se confidens expauerat ancillam.

Paulus apostolus Actu.21 ¶De Paulo quoq; apostolo in actis legimus, cum esset Tyri, ab Agabo ꝓpheta, & a spū̄sancto fuisse prædi-

ctum, quod vincula tribulationesq; passurus Hierosolymis esset, ipse tñ eodem spiritu confirmatus illo proficisci nequaq̃ dubitauit, nihil supplicia veritus, dum p̃dicat Iesum. Lugentibus discipulis, & magistrum indulgentissimum pariter ac doctissimum a proposito deterrentibus. Quid facitis inqt flentes & affligentes cor meum, ego autem non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen dñi Iesu. Iuit, in insidias incidit, comprehenditur, ligatur, cæditur, torquetur. Et tñ cum ei fandi copiam fecissent, tortores suos in viam salutis dirigere moliebatur, non pro se solicitus, vt vel sic acceptus dimitteretur, sed pro illis ne errãtes in æternum perirent, pro iniuria referens beneficiũ, pro malo bonum. Non enim languescit odium, sustinẽs charitas, sed accenditur, si vera fuerit.

Hinc idẽ ad Romanos a Corintho scribens clamat, Quis nos separabit a charitate Christi. Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? sicut scriptum est. Quia propter te mortificamur tota die, & æstimati sumus sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eũ qui dilexit nos. Certus sum eñ quia neq; mors, neq; vita, neque angeli, neq; principatus, neq; ỽtutes, neq; instantia, neque futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundũ neq; creatura alia poterit nos superare a charitate dei, q̃ est in Christo Iesu domino nostro. Rom. 8 Psalm. 43

Hinc etiam a Roma ad Philippensens scribens: In oĩ fiducia, inquit, sicut semper & nũc magnificabitur Christus in corpore meo siue per vitam siue per mortem. Mihi enim viuere Christus est, & mori lucrum. Et rursum: Quæ mihi fuerũt lucra, hæc arbitratus sum ꝑpter Christum detrimenta. Veruntñ existimo oĩa detrimentũ esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi dñi mei, propter quem oĩa detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucri faciam, vt & inueniar in illo, nõ habens meã iusticiam q̃ ex lege est, sed illam quæ ex fide est, Christi Iesu. Ad hæc & Corinthios hortaſ dicẽs: Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, oĩa Idem Philip. 1 1. Cor. 10

Rom.8 in gloriam dei facite. Et de iis qui deum amant, ad Romanos ait: Scimus quia diligentibus deum oĩa cooperãtur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt
1.Cor.16 sancti. Et de iis, qui negligunt ad Corinthios. Si quis nõ amat dñm nostrum Iesum Christum, sit anathema maranatha, quod Syrum esse aiunt, & sonare, dñs venit, vt sit sensus. Eum in aduentu iudicis, a fidelium consortio separandũ, q a Christi charitate inuentus fuerit alien⁹.

1.Iohan.3 ¶Charitatem autem dei habet, quisquis ea quæ ab il lo præcepta sunt, ante omnia exequi studet. Iohannes apostolus. Hæc est charitas dei, inquit, vt mandata eius custodiamus, ac ne quid excuses, subiungit. Et mandata eius grauia non sunt. Idem alibi: Et hæc est charitas vt
2. Iohan.1 ambulemus secundum mandata eius. Ipse quoq; dñs in
Iohan.14 euangelio: Si diligitis me, inquit, mandata mea seruate.
Ibidem, Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me, qui aũt diligit me, diligetur a patre meo & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Et rursum: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionẽ apud eum faciemus.

¶Quanta vero vel quam necessaria sit charitatis virtus, Paulus plenissime declarat illa epistola, quã primã ad Corinthios scribit, affirmãs vni charitati oẽs inesse virtutes, & omnes prorsus virtutes, nihil esse, si hæc vna defuerit. Cuius quidem sententiæ ỽba, quoniã non solum discenda, sed etiam ediscẽda sunt, operęprecium erit hic apponere.

1.Cor.13 ¶Si linguis hominum, inquit, loquar, et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiã, & nouerim mysteria omnia & omnem sciẽtiam. Et si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Charitas patiẽs est, benigna est. Charitas nõ æmulaẜ, non agit ꝑperam, nõ inflatur,

Non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetiæ euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit q̃d perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cũ essem paruulus loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus sum vir euacuaui quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc. Maior autem horum est charitas.

¶Hæc charitas sanctos tuos domine, non modo diuitiarum, dignitatumque secularium atq; honorum, uerumetiam vitæ lucis huius contemptores fecit. Nullis tyrannorum minis suppliciisue absterreri potuerunt, ne nomen tuum vbiq; palam prædicarent atq; extollerent. Petrus, Andreas, Philippus crucifigi non recusarunt. Iacobus & Paulus capite truncari. Iacobus alter de pinna templi deiici, & fullonis fuste mactari. Iohannes in bulientis olei dolium nudus demitti. Thomas & Matthæus lanceis confodi. Stephanus lapidibus obrui. Matthias securi percuti. Simon & Iudas irruenti sacrilegorum impetu elidi atque obteri. Reliqui omnes discipuli diuersis tormentorum generibus absumi ac perimi. Quid post illos de tot millibus martyrum dicam? Dulcia illis tormenta erant, per quæ ad te ascendere te cum iungi properabant. Nihil illis formidini, nihil timori esse poterat, quoniam perfecta charitas foras mittit timorem. Vehementiores pœnas expetierunt, ut maioris erga te amoris testimonium redderēt. Sed nulla tam vehemens a persecutoribus excogitari potuit, vt æquaret patientium affectum, grauiora tolerare parati erant quam nouerat inferre rabies inimi , in ipsos debachantis.

Apostoli.

Martyres.

¶Sed ne fœminarum in deum pietatem omnino pterijsse videamur Vnius exemplo contenti erimus, pietatem deinceps proximis debitam prosecuturi. Maria magdalena mundi dilectione in dilectionem domini cōmutata, soli illi placere cupiens, venit in domum pharisæi vbi ipse recubuerat, humiq; prostrata pedes eius osculari cœpit, lachrymis rigare, capillo tergere, vnguentis pfundere, & qm̄ charitas operit multitudinem peccatoꝝ, continuo de illa dictum est, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.

Fœminæ. Maria magdalena. Luc. 7. 1. Pet. 4. Eadem. Matth. 26.

¶Iterum in domo Simonis leprosi eiusdem domini caput vnxisse refertur vnguento pretioso. Impetrata quippe delictorum venia altius promouetur, & quæ pedes vnxerat, iam digna fit quæ vngat & caput. Sic paulatim progrediendo, ab infimis ad summa vsque peruenitur.

Marc. 14. Eadem.

¶Immensi amoris indicium & illud fuit, cum Martha soror eius dominum accipiens hospitio, parandi conuiuij cura distringeretur, illa audiendi verbi dulcedine delinita, nullis eiusdem germanæ compellationib' auelli potuit, vt ab eo parumper secedens ipsam in ministrando iuuare vellet. Ideoq; optimam partem elegisse dicitur, quæ non auferetur ab ea. Charitas enim nunquam excidit.

Luc. 10. 1. Cor. 13. Eadem. Ioh. 20.

¶Sed vt alia omittam, quis digne explicare ne dum laudare queat, iam sepulto dn̄o animi eius solicitudinē assiduūq; angorem. Cōparauit aromata, an̄ lucē ad monumentum venit, & non inuento corpore recurrit ad discipulos, Tulerunt inquit dominum de monumento, & nescimus vbi posuerunt eum, Rursum reuertitur, identidemq; super uacuum sepulchrum inclinata prospectat, pquirit, plorat, recedunt discipuli, permanet illa. Qua perseuerantia atq; inquietudine tandem obtinuit, vt domini a morte resurgentis gloriam prima videret, prima crederet, prima cæteris nunciaret.

¶De charitate erga proximum. Cap. II.

QVoniam vero neq; deum diligere probatur, qs quis non dilexerit proximum suum, discamus sanctorum exemplis, ipsi quoque proximi, id est, omnes homines (omnium, enim vnus pater est deus) quali amore quantoque animi affectu prosequendi sint.

¶Ionathæ erga Dauid amicitiam, non imminuit Saulis patris indignatio, sed auxit. Pater sæpe vitę Dauid insidiatus est, semper filius detexit insidias patris, frequenter iratum placauit, & a persecutione amici auertit. Cumq; die festo neomeniæ in celebri conuiuio requireretur, excusauit eius absentiam, & patris odiū in illum concitatum in se pene excepit, lancea ab eo petit⁹, sed a deo protectus. Exurgens ergo ne gustatis quidem solemnibus epulis, latebras adijt Dauid, eumq; monuit vt fuga sibi salutem quæreret. Deniq; (vt scriptura testatur) diligebat Ionathas Dauid sicut animam suam, intantum de salute eius solicitus, vt potius patrem regem sibi infensum sustineret, quam illum desereret. Documento est, non oportere parentum aliorūve diffidijs aut insultationibus nos moueri, vt ab officio discedamus quod proximis debemus. Scriptum enim est. Noli fieri pro amico inimicus proximo.

Ionathas

Ecclesi. 6.

¶Dauid regis erga populum charitas, cum in multis, tum in eo præcipue apparuit, quod postquam ob illegitimam simul & arrogantem plebium enumerationem puniendus, de tribus malis vnum optare cogeretur, neq; famem in terram suam, neq; cædem suorum ab inimicis inferendam elegerit, cum sibi & frumenti satis suppetere posset vt regi. Et multorū armis tectus necem minus ipse timere, elegit aūt cōmunem tam sibi q̄ reliquis omnibus metum pestilentiam, immo q̄ in se potius qui deliquerat, q̄ in alijs desæuituram speraret. At vbi vidit se prætermisso populum vastari cædiq;, angelo pcutiente, exclamat. Ego sum q peccaui, ego iniq; egi, isti q oues sunt qd fecerunt. Vertat obsecro man⁹ tua cōtra me, & contra domum patris mei Qua pietate diuinā placauit irā, sibiq; & iis q supfuerant veniam

Dauid

2. Reg. 24

1. Paral. 21

impetrauit, tam iustus in pœna eligenda, q̃ promptus in perferenda. Sed cum neq; populus a culpa credat alienus, ipsi corporis, ille animi dolorem passus est, minus doliturus si soli pati contigisset.

¶Abdias Iezabele impia prophetas interficiente, centum ex eis in speluncis abditos pauisse dicitur. Non pepercit impensæ tot homines pascendo, & magnum vitæ suæ adiit discrimen eos occultando, quibus cum sibi vna moriendum esse non dubitaret, si deprehensi fuissent. Quamobrem & ipse diuinatione donatus, quarto loco censetur in catalogo duodecim prophetarum. Qui enim ꝓphetam accipit in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet.

¶Tobiæ charitatem Babylonica captiuitas ꝓbatiorē fecit. Quippe in eadē necessitate cōstitutis, q̊q̃ mō potuit, opitulari non cessauit, nunc ỽbis consolando, nūc rebus iuuando, & eos q ab impijs hoībus cædebant, sepeliendo. Hinc cum & ipse regis Sennacherib iussu necandus ꝙuireret, deo fauente vna cum suis piculum effugit. Postea rege filioꝝ manu interempto reuersus, oīa quæ sibi sublata fuerant recuperauit. Ne benefaciendi materia deesset, cui non deerat animus. Pius ergo in medio inimicorum seruari meruit. Crudelis autem nec inter filios tutus fuit.

¶Et beati Iob pietatis opa ꝑcensent, dū ad eum dr. Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti, vacillātes confirmauerunt sermones tui, & genua trementia confortasti. Cur ergo post hæc ęrumnis concutit, calamitatibus ꝑmitur, ad extremam redigit miseriam Cur nisi vt auꝝ igne ꝓbetur, ac is q ꝓsperis in rebus semper cōtinentissimus fuerat, etiā in aduersis eiusdē integritatis esse noscat? Post ꝓbationem a malis liberatus duplicia recipit, tpale vtiq; & æternum bonū, ne ignores multo maximam esse pietatis mercedem.

¶Abdemelech æthiops eunuchus Sedechiæ regis seruus, Ieremiam ab ijs q ỽa audire non poterant, in cœnoso lacu ignominiose deiectum miseratus, cum regem ꝓ illo exorasset, solus eduxit. Inde qui prophetam male

Abdias 3 Reg. 18 / Matth. 10. / Tobias. Tobiæ 1 / Iob / Iob. 4. / Abdemelech Iere. 38

habuerant, in hostium potestatem deuenerunt, e quibus alij interfecti, alij in Babylonem captiui ducti sunt. Ad ipsum autem Abdemelech per prophetam dicitur. Liberabo te in die illa ait dominus, & non traderis in man virorum, quos tu formidas. Sed eruens liberabo te, & gladio non cades, sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam ait dominus. O grāde charitatis meritum. Capitur, quatitur, vastatur, funditus euertitur Ierusalem, & inter tot gladios furentium inimicoꝝ is qui proximum ab iniuria liberauerat, diuina virtute protectus liber, expersq; periculi fuit. Ibidem.

¶ Multa quidem id genus exempla de veteri testamento adduci in medium possent, nisi plura noui modo sese ingererent referēda. Iam primum Christi erga nos charitas effecit, vt nisi proximos nostros dilexerimus, non iniusti solum, sed etiam ingrati simus. Si enim dei filius pro hominibus homo factus est, si formam serui accepit, si mori voluit, quanta ingratitudo est, nos tantillum gratiæ illi referre nolle, vt eos diligamus quos ipse sic amauit? Profecto indignus est beneficio redemptoris, qui communis redemptionis aspernatur consortem, & inter feras beluas computandus, dum ita exuit humanitatem vt hominem contemnat, quem iuuare cōditio, genus, natura, deus hortantur. Ne malos quidem odisse debemus sed modis quibus commodius fieri potest, vt corrigantur curare. Christu[s]

¶ Iohannes apostolus cum iuuenem quem baptizatū peregre proficiscens, episcopi cuiusdam fidei commiserat custodiendum, discessisse atque in solitudine cū multis latrocinia exercere audisset, vehementi dolore affectus est, incusauitque episcopi negligentiam in eiusmodi deposito seruando, nec cunctatus conscenso equo ad grassatorum latibula abijt solus periculi immemor, dū perditam ouem vestigat inter lupos. Eo viso iuuenis commissi conscientia verecundatus, fugere cœpit, Iohannes insequi, consecutusquè eum, blanditijs, promissisque allicit, & ad spē veniæ animat, se pro illo rationem Iohann[es] apostolu[s]

redditurum, modo pœnitere, ac secum redire ne detrectaret. Itaq; reuersum sic instituit, vt lucraretur Christo. Nobis documento est, nullo labori parcendum, vt proximum perniciosis vitæ erroribus implicatum expediamus ad salutem. Alioquin contempsisse arguemur quem sicut nos ipsos diligere iussi fuimus.

¶ Hoc loco non obmittendæ videntur sancti huius de odio charitateq; sententiæ, quo accuratius, enixiusq; hanc sequamur illud cutemus. Qui dicit, inquit, se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est vsque adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine manet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat, qa tenebræ occæcauerunt oculos eius. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit manet in morte. Omnis q odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. In hoc cognouimus charitatem dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus p fratribus animas ponere. Qui habuerit substātiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Charissimi diligamus nos inuicē, quia charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit non nouit deum, quoniam deus charitas est. Deus charitas est, & q manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Si quis dixerit, quoniam diligo deum, & fratrem suum oderit mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, deum quem non videt, quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a deo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

[Margin: Iohan. 2. — Iohan. 3 — Ibidem]

¶ Paulus quoq; apostolus, qualem erga pximos charitatem haberet, ostendit ad Romanos, dicens: Optabam ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis. Et ad Corinthios: In cordibus nostris estis, ad com-

[Margin: Roman. 9]

moriendum & ad conuiuendum. Et ad Philippenses. Testis mihi est deus, quomodo cupiam omnes vos esse in visceribus Iesu Christi. Et ad Thessalonicenses. Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos, ita desiderãtes vos cupide, volebamus tradere vobis, non solum euangelium dei, sed etiã animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis. Rursum ad Corinthios. Cum liber essem, inquit, ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem, & factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer, iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, vt eos qui sub lege erant lucrifacerem. Omnibus omnia factus, vt omnes facerem saluos. Idem deniq; ait: Ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod multis vt salui fiant. Philip. 1 1. Corin

¶Præterea charitatis proximi præcepta nobis insinuans. Qui diligit proximum, inquit, legem impleuit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malũ non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio. Rursum alibi. Omnis enim lex in vno sermone impletur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quod si inuicẽ mordetis & comeditis, videte ne inuicem consumamini. Alibi quoq; ait: Estote imitatores dei sicut filii charissimi. Et ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Iterum alibi: Mementote, inquit, vinctorum tanquam simul vincti, & laborantium tanquam & ipsi in corpore morantes. Atq; alibi breuiter omnia comprehendens ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Rom. 13 Galat. 5 Ephesi. 5

¶Apostolorum postremo omnium, & eorum qui illos secuti sunt, vnum hoc charitatis propositũ fuit, neq; rerum pꝛ̃sentium, neq; qetis, neq; vitæ mortalis, vllam habere rõnẽ, dũ consulitur spiritali saluti pꝛoximorum. Aposto. & & eorum sectatores

Serapion.

¶Serapion abbas oppidum quoddam infidelium ingressus, cum publice prædicantem de medio pellerent, venundare sese illis cœpit in seruum, vt saltem cum dominis priuatim colloquendi potestatem haberet. Vbi vero frequenti assiduaque suasione, illum cui seruiebat credentem, de idolorum seruitute in fidei Christi libertatem vendicasset, reddito ei pretio ad alium transibat Hoc gentiles erudiendi genere etiam Lacedemoniæ & Athenis vsum dicunt. Itaque non recusauit venalis mãcipij vilitatẽ abbas, vt alios a pnicie liberaret erroris

Abraam eremita.

¶Magna & Abraam eremitæ in neptem charitas. quam secum in solitudine commorantem, deo seruire, & virginitatem custodire docebat assiduis monitis, q̃tidianaque adhortatione. Sed illa tandem a iuuene quodam sollicitata, cum sceleri consensisset, patrui sanctissimi viri conspectum ferre non valens, clam discessit, & de venia desperans, impudicitiæ se dedit. Quid ageret amissa oue pastor iam senex nesciebat, & tamen quiescere præ dolore non poterat. Denique eremum relinquere, tegumentum ne agnosceretur mutare, vrbes q̃s fugerat intrare, nihil intentatum relinquere, donec illam inuenisset, decreuit. Hoc igitur consilio vsus, quæsitam inuenit, inuentam conuertit, conuersam secum reduxit, & tanto labore recuperatam, diligentius custodiuit, ita vt illa salutem, de cuius spe deciderat, pœnitẽdo acquisierit. Quod si ipse delinquentem neglexisset, nunq̃ fortasse illa a delictis resipuisset. Sed nescit torpere charitas, quousque subleuet corruentem.

Paulinus episcopus

¶Paulinus Nolæ vrbis episcopus (sicuti alio loco de ipso diximus) viduæ cuiusdam filium, in Africa apud Vandalos captiuum, cum pecunia non suppeteret, vicaria seruitute redemit, mulieris orbitatem miseratus, simul ne ille iuuenis, dum superbis dominis seruit, eorũ ritus secutus, seruire inciperet diabolo, maluit vitã suam q̃ proximi animam periclitari.

¶Antidius Thuronensis episcopus, Cacodæmonem lætũ ac gestientem videns, quod Zozimũ summũ pontificem septennio sollicitatum, tandem ad stuprum com

mittenndum, se impulisse diceret. Haud cunctandum ratus, illi pcepit, vti se eadem celeritate, qua venerat, Romam perferret. Die altero Pontificem adijt, relatisque quae de illo daemon iactatus fuerat, ruborem ei pauoremq; iniecit, & confitentem protinus ad poenitentiam conuertit, eodemque vectore vsus, diei spacio ad Thuronem redijt. Timuisset sese daemoni credere, nisi proximi charitas foras misisset timorem. Cuius qdem charitatis merito effectum est, vt is qui papam corruere fecerat, episcopo obediret,

¶Pacomius monachus animaduertens proximi vici colonos, rerum ignaros a cultu abesse diuino, & tantũmodo in pascẽdis pecoribus studium protrahere, vehementer indoluit, nihilque moratus, eremum dereliquit, & inter illos tuguriolũ sibi cõstituit. Neque prius ad solitudinis locum redijt, quam illos edocuisset deũ honorare, Christo credere, pie atque innocenter viuere. Fugerat frequentiã, sed fugientem reuocauit charitas. Veluti qui maris periculum euadens, iam in portu atque in tuto se recepit, tum si quos naufragari respexerit, rursum committit se fluctibus, vt in alto laborantibus opẽ ferat, suae ipse geti salutem pponẽs aliorũ. Pacomius monach.

¶Vitalis etiam monachi in vrbe Alexandrina mira admodum charitatis opera extitere. Prostibula adibat faeminarum, & cum ea quae impudentiore lasciuia diffluere videbatur, noctem pactus pretium offerebat. Admissus autem in aliquo fornicis angulo, procũbens deprecando peruigilabat, donec illucesceret dies Factum admirans mulier, cogebatur interim tacita intra se cogitare, non tam quantũ lucrifecisset, sed quantum turpiter viuendo, deum offendisset. Itaque multae ab eo hoc modo conuersę, vitam correxere. Ipse vero peruersa hominum opinione iactatus, quoniã circa lupanaria frequens erat, palamq; rephensus patienter tolerabat, cũ plus vtilitatis ex correctione alieni delicti caperet, quam ex sua infamia damni. Vitalis monach.

¶Panuuius quoque abbas, qua ratione Thaidem nobile scortum ab impudicitia auerteret, excogitauit.

Cum enim ab ea secretiorem congrediendi locum poposcisset, & i abditissimũ postremo domus cubiculũ ductus, ibi etiam ne ab aliquo conspiceretur vehementer se vereri diceret, Ne dubita inquit illa, nemo hic te iã videre præter deum potest. Captata occasione abbas interrogauit, an deum esse crederet quem latere nihil possit, tum qui bonis præmia, & malis proponat pœnas. Annuenti subiunxit. Cum hoc non ignores, nonne infelicissima es, quæ propter breuissimi temporis voluptatem, & te, & omnes quibus tui copiam facis, perditum eas, cruciatibusque æternis deputes? Scelerum conscia mulier statim ad lachrymas prorupit, ac deinceps lasciuiam carnis frenans ieiuniis, orationumque fatigationibus domans pudice sanctèque vixit. Ita neque ipse Panufius timuit in se suspitionis notam, dum in alios timet reatus pœnam.

Bernardinus.

¶ Bernardinus antequam minorum religionem profiteretur, vitam imitabatur, in omni charitatis negotio assiduam. Senæ pestilentia laborabant plærique, contagiosam morbi vim timentes, vrbe excesserant, & illi quoque qui resedissent cum ea familia in qua æger erat, cõmercium habere formidabant. Solus Bernardinus sic destitutis, necessarium præstare ministerium decreuit. Duodecim iuuenibus persuadet, vt secum infirmis seruiendo, Christo seruiant, cum hoc comitatu domos laborantium ingredi, sanos consolari, ęgrotis mederi, indigentibus victum, defunctis sepulturam prouidere, sed ante omnia curare, vt confessi, contritique, quicquid euentus ferret, expectarent. Magis verebatur ne quid decedentibus officeret ad beatitudinem consequendam, quàm ne sibi ad vitam propagandam. Cæterum tantæ pietatis vir in tam præsenti periculo sanus atque incolumis meruit cõseruari, dignusque effici, qui multo magis postea prodesset hominibus prædicando, quam tunc profuerat ministrando.

Sanctulus abbas.

¶ Sanctulus nursiæ prouinciæ abbas, cũ sibi pecunia non suppetisset, qua diaconum suum a Longobardis latronibus captum redimeret, aliam longe difficiliorem

redimendi rationem iniit, & vt sibi cum illo colloqui, dies que aliquot vna esse liceret, rogauit. Qui rogabãtur, hac lege concesserunt, vt si diaconus effugisset, tunc abbas qui per ætatem effugere non poterat, capite puniretur. At ille pro diacono mori paratus, fugam persuadet eumq; noctu emittit. Qua de causa, ad necem petitus pbuit ceruicem. Cæterum iam ad feriendum elatam videns spiculatoris manum, protinus exclamat. Sancte Iohannes tene illam, immota mansit, & rigentibus neruis deflecti nequiuit. Reliqui miraculo territi, abbatem liberum fecere. Qui mox rogatus, male affectam manum oratione curauit. Multiplicia dona certatim offerebãt, venerantes iam quem dudum occidere voluerant, nihil illi accipere libuit præter captiuos, qui omnes libertati redditi cum ei gratias egissent, abiere. Itaq; Sanctus abbas dum se morti opponere pro vnius salute non dubitat, vna cum multis meruit seruari, deo id tribuente hominis pietati.

¶Carpus Pauli apostoli discipulus (sicuti de illo Dionysius ad Themophilum scribens testatus est) cum fidelem quendam ab infideli subuersum cerneret, præ dolore languere cœpit. Cumq; vt conuerterentur orare debuisset, vt ambo e vita decederent optauit, veritus ne alterius suasu, alterius exemplo alij corrumperentur. Vidit autem in quiete illos in fornacem ardentem a spiritibus immundis trahi, violenterq; impelli, & cum eo spectaculo delectari cœpisset, aspexit Christum cum angelis e cœlo delabi in terram, ipsosq; ab ignis periculo ereptũ accedere. A quo & audiuit, iterum paratum se pro peccatoribus pati. Hac visione admonitus pro vtriusq; conuersione domino supplicauit, & quos antea mori concupierat, demum in fide viuificatos recepit. Hinc discimus neminem appetere debere delinquentium pœnas, sed pœnitentiam, orandumque esse etiam pro incredulis & iniquis. Sic est enim amplectenda religionis fides, vt non deseratur proximi charitas. Carpus

¶Nunc ne alterius etiam sexus pium in pximos amorem silẽtio prætermittamus, idem amor nos hortatur, Fœminæ

vt scilicet & legentes vberiorem referant fructũ, & sanctæ fœminæ sua laude quantũ in nobis est, minus fraudentur.

Catherina

¶Catherina virgo duodeuiginti annos nata, cũ Maxentij Alexandriæ præsidis edictum audisset, in quo referebatur gladio in illos animaduerti placere, qui die p̄stituto templum ingressi, deos non adorassent. In medium prorupit, & præsidem ipsum nomine compellãs, atque insaniæ palam arguens, Christum crucifixum adorandum esse asseuerauit, inanium autem deorum simulachra, contemptui habenda, simul cum ijs qui adorãt ea. Non est verita sæuissimo insultare tyranno, vbi proximorum periclitari vidit fidem. Corporis mortem contempsit, ne fideles suppliciorum metu perterriti, in mortem ruerent infidelitatis.

Anastasia.

¶Anastasia Romana infideli quidem viro tradita, sed tantum Christo iuncta, cum patricij generis esset, p̄tulit nobilitatis altitudini, charitatis humilitatẽ. Quippe vilibus induta ne agnosceretur, martyrum carceres inuisebat, vincula exosculabatur, ad patientiam exhortatiõibus animabat. His officijs dignã euasit, quæ & ip̄ coronam referret martyrij.

Maria Decegnies

¶Maria Decegnies cognomẽto dicta, de pago Niuell episcopatus Leodij, ipsa vitę sctãte maritũ pellexerat v castitatẽ seruaret. Ambo ergo Chr̄o nõ mũdo seruiẽtes lepræ morbo affectis ministerium impẽdisse dicunt, nec languoris deformitas, non tabes, non sanies feculenta non morbi euitanda contagio, obstitit charitati. Miserabilior ægrotantium facies, ministrantium curã magis accendebat. Nunc cum Christo regnant in cælis, qui leprosis ministrarunt in terra: pro breui labore præmi consecuti sunt beatitudinis æternæ.

Bona virgo

¶Bona virgo in finibus Aegypti, in sanctarum virginum cœnobio, deo seruiens, dum vnã inter illas, qu præcipue dilexerat, ex graui valetudine iam morti proximam miseratur, orauit dñm vt cum ea simul diẽ obiret, perpetuaq; moriẽtis fieret comes. Vt orauerat impetrauit. Ambæ eodem die vita defunctæ sunt, amba

vno sepulchro conditæ. O inseparabile pij amoris vinculum, quod ne morti quidem soluere licuit. Simul cælum petierunt, quæ simul in terra Christo seruierāt, vt conuiuere, sic etiam cōmori exoptantes.

¶Charitate inter se contenderunt, apud Antiochiam Theodora virgo & quidā miles. Illa ob Christi confessionem ab infidelibus, in prostibulū truditur. Miles ignotus, eam primus adiēs, persuadet vt mutatis secum indumentis, virili habitu euadens, virginitatem intactam conseruet. Cūq; ipse cum muliebri veste deprehēsus pro virgine ad supplicium traheretur, non sustinuit illa, vt cuius ope pudicitiam tutata fuerat, ei necis causa fieret, palam proclamat se esse ei pœnæ addictam, nō ipsum, econtra ille, immo se iudicis sententia damnatū non illā. Diu certarunt, vterque alterum sua morte redimere cupientes. At vero quoniam Christum confitentibus, mori viuere erat, deo disponente, ambo simul capitis obtruncatione, gloriosum martyrium peregerūt, ne eos tyranni gladius separaret, quos iunxerat amor Christi. Theodora virgo

De charitate erga inimicos. Cap. III.

Sed quoniam qui ait: Dilige proximum tuum sicut te ipsum, idem deinde dixit: Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs qui oderunt vos. Hanc quoque dilectionis partem prosequamur, vt sanctorum exēplis discamus nulli malum pro malo reddere, ne male ageri pares simus, & quæ ab alijs facta reprehendimus, eadem ipsi faciamus. Tempore non opere differunt, inferens et vindicans iniuriam.

¶Ioseph ingentem fratrum inuidiam, ingenti rependit beneficio, occidere eum voluerunt, in cisternam deiecerunt, Ismahelitis vendiderunt. At ille cum deinde Pharaonis præpositus esset, & fames septennis premere cœpisset terram, venientes in Aegyptum, conuiuio excepit, frumento & pecunia iuuit, singulos exosculatus est, iniuriam omnem remisit. Ac ne sequentibus annis, Ioseph Gene. 37 Ibidem. 43

qui quinq; donec septennium perageretur, restabant, fame cofecti perirent, vt ad se in Aegyptum, cum patre totaque familia transmigrarent, curauit. Permissuque regis terram in qua cõmode habitarent, dedit. Quid multa? qui sibi innocenti, necem seruitutemque intentauerant, eos, cum victus penuria laborarent, benigne suscepit, opipare aluit, large beneficiis affecit.

Moyses Nume. ¶ Moyses pro Maria sorore, deum orauit, & a lepra curatam reddidit, quam petulanter in se oblocutam nouerat, & ob hoc quidem lepra perfusam. Dimittere illã dei iudicio voluntatique licebat, sed ipse pietate victus, vt morbo eo liberaretur, precibus impetrauit.

Idem ¶ Idem a populo quem de seruitute Aegyptia liberatum, in terram lacte & melle manantem .i. bonis omnibus affluentem, perducere tanto labore, tantoque vitæ periculo moliebatur, sępe murmuratione lacessitus est, sæpe furore impetitus, & ad tabernaculum fugere coactus. Et tamen tali ac tanta ingratitudine, nunquam sic commotus est, vt benefacere cessaret. Prostratus pro illis orauit, deum placauit, manna de cælo, aquam de petra, dum deserta peragrant, ad esum potumq; eis impetrauit, legem, digito dei scriptam dedit, de inimicis victoriam a domino exorauit, ducem qui eos in terram promissionis inferret, reliquit. Si nihil in illum vnq̃ deliquissent, sed semper iussis omnibus fuissent obsequuti, magis pro ipsis solicitus esse non potuisset.

David propheta 1. Reg. 18 ¶ David quoq; Saulis regis, capitale in se odium, beneficiis æquauit. Saul eñ virtuti eius laudibusque inuidens, & lancea præsentem appetierat, & fugientem armis persequebatur. At ille persecutorem suum bis absq; Ibidem. 24 sui periculo, interimere potuit, si voluisset. Semel in spelunca vbi ipse latebat, diuertentem cum chlamydis laciniam, non sentienti abscidit. Iterum sub tentorio, cum noctu iuxta caput dormientis, scyphum hastamque sustulit, & nulli custodum visus ad suos rediit. His quidẽ argumentis ostendere volens, quantũ deferret regi etiã iniquo, cum ab illo declinare mallent, quã hostiliter persequentem, lædere. Deniq; a Philistæis cæsum luxit, & ca

dis eius nuncium, qui ex vulnere morientem vt dolori bus liberaret, ab ipso rogatus, insuper percusserat, occi di iussit, vt reliqui discerent manum continere a Christo domini. Benedixit autem illis, qui mortui cadauer mandauerant sepulturæ. Ad hæc illos qui postea Isboseth Saulis filium dolose interfecerãt, licet ipse de regni successione secum contendisset, vlcisci iussit, tam in alio rum offensores iustus, quã in suos pius.

¶Quidam ex prophetis, cum venisset Bethel, Ierobo am Israel regem idolo sacrificantem increpuit, aduersa illi prophetans, familiæq; eius. Iratus Ieroboam exten dit manum iubens apprehendi hoiem, & continuo arefa ctam retrahere nequibat. Vir dei autem misertus, pro il la manu quã in sui iniuriam extensam nouerat, dominum rogauit, pristineque sanitati protinus restituit. Fa cillime quippe diuina exoratur pietas, ab exercente pie tatem.

Propheta 3. Reg. 13

¶Quid de discipulis martyribusq; Christi dicam? q etiam in eos, a qbus grauissima passi sunt supplicia, beneuolentiam, benignitatemque præ se tulere. Stephan⁹ pro illis a quibus falso accusatus, inique damnatus, cru deliter lapidum ictibus impetebatur, genibus prouolu tus orauit, ne ipsis hoc ad peccatum cõputaretur, quod sibi cedere sciebat ad gloriam.

Stephan⁹ protomartyr

¶Iacobum quoque apostolum Alphæi filium, tunc cum de pinna templi lapidum ictibus deturbaret ac deturbatus insuper fullonis fuste cæderetur, orasse accepi mus, illis ignosci postulantem, a quibus iniuste necabatur. Sæuiendo impii efficere nequiuerunt, vt pius in se sæuientibus, bene optare desisteret.

Iacobus minor apostolus.

Venustianus Thusciæ præses, Sabinum Assisii episco pum, cum duobus diaconis Exuperantio et Marcello ob Christianitatẽ cõprehendi fecerat, et in carcerem trudi, hos ãbos diuersis pœnis excruciatos interfecit, illi vtrã q; abscidi manum. Mox ipe graui oculorum dolore vexatus, ab eodem remedium popóscit, cui iã tot intulerat mala. Atq; ille veluti beneficiis obstrictus, & nulla affe ctus iniuria, libenter accessit, diligenter orauit, efficaci

Sabinus episcopus

ter sanauit, sanando insuper hominem, ex infideli Christianum fecit. Maius bonum pro malo reddere non potuit, quam vt inimicum suum diligendo deo amicum faceret, & eum pro Christo ad patientiam suppliciorum animaret, a quo ipse pertulerat supplicia.

Pergentius & Laurentinus ¶ Pergentius & Laurentinus fratres, sub Decio Cæsare Aretij martyrium passi, cum fustigarentur, & verberantium brachia repente obriguissent, vt illi sanitatē recuperarent orarunt, inimicorum potius quā suæ pœnæ remedium exquirentes.

Iohannes & Paulus ¶ Iohannes & Paulus, Iuliano apostata imperante, Romæ passi sunt, eorum corpora humi defossa. Terentiani militum præfecti (cuius manu cæsi erāt) filium ad tumulum ipsorum adductum, a dæmoniaca vexatione liberum reddidere. Hinc patet quales erga alios vixerint, qui hos a quibus necati sunt, etiā mortui dilexerūt

Christophorus ¶ Christophorus martyr, a Dago Lyciæ rege passus, cum post multa tormentorum genera, stipiti alligatus, tandem sagittis appeteretur, atque earum vna, reflexo mirabiliter ictu regis oculum confixisset, vulneris remidium monstrauit. Rex itaque decollati martyris cruore, oculo illito sanatus est, & conuersus cadauer eius sepulturę honore affecit, cuius vitam extinxerat. Tum demū considerans Christi virtutem, cum expertus est erga se martyris charitatem.

Nazarius & Celsus ¶ Nazariū & Celsum martyres, iij qui in mare suffocandos, de naui iactauerāt, cum orta statim tempestate, periclitari cœpissent, eosque super vndas ambulantes conspexissent, vt sibi subuenirent suppliciter petiere. Illis ergo in nauim reuersis, atque orantibus, resederunt fluctus, posuerūt se venti, periculum omne sublatum est. Sancti igitur tantum beneficij retulerunt, quantum iniuriæ acceperant, curantes ne illi mergerentur, a quibus ipsi submersi fuerant. Accessit beneficio cumulus, quoniam sic a mortis periculo liberatos, etiam quomodo in æternum beati viuerent docuerunt.

Spindion episcopus ¶ Hæc in martyrio charitas, illa citra martyriū. Spindion Cypri eps, fures nocturnos domi dephensos, cum

multis, vt eiusmodi scelere abstinerent, admonuisset. nō solum impunitos, sed etiam verucce quem furatum venerant, donatos dimisit.

¶Felicis quoq; monachi in furem benignitas, a Gregorio in primo dialogi sui libro, commendatur. Cum enim hortuli curam gereret, ac subinde illum explicari animaduertisset, serpenti præcepit, vt aditum custodiret, neminem læderet. Proch nephas, serpentes famulos Christi reuerentur, homines infestant, fur adueniens, in primo statim ingressu viso serpente, pauidus retulit pedem quo vepribus alte implicato, ipse in caput corruens, pronus pependit, donec superuenit Felix. Qui pendentem miseratus confestim deposuit, & oleribus abunde collatis amice hortatus est, ne ꝑ scelus q̃reret, q̃d innocenter se largiente habere posset, q̃ties petitum venisset. Magis forsan impensæ parceret Felix, si illum furari ꝑmisisset, sed a furandi peccato rem copiosius impartiendo auertere hominis animum satius existimauit — Felix monachus

¶Talis in furem & Oddo Cluniacensis cœnobij abbas fuit. Illum enim qui sibi equum noctu subducere attentauerat, eoque conscenso neq; discedere cum vellet, neq; omnino descendere quiuerat, mane compertū benigne, ac perhumane corripuit, & ad pœnitentiam criminis adduxit. Data etiam stipe veluti equi mercennariū custodem, non tanquam deprehensum, abactorem dimittendum curauit. — Oddo abbas

¶Amos quoq; Aegyptius, dū in eremo manenti panem q̃ in diem vesci solebat, furto subtraherent hoīes impurissimi, duas serpentes cellæ custodiæ apposuit, quarū afflatu illi cum furandi animo ꝓpius accessissent, semineces concidere, eos tñ supueniens Chri seruus, manu quenq; ꝓhensans erexit, & criminis blāditer arguēs ad pniam inflammauit, atq; ita amplexus est vt ex furibus monachos faceret. Nunquid se suppilari doluit, qui suppilatoribus suis tam se benignum præstitit? Non vt vlcisceretur inimicos custodiam serpentibus mandauerat, sed vt deprehensos a flagitijs auerteret, & iungeret Christo. — Amos eremita.

Maxentius abbas. ¶Non minus æquo animo quidam latronum violentiam tolerarunt, quam hi dolos furum. Glodoueo rege aduersus Gothos arma mouente, quidam ex militibus prædæ cupiditate Maxentij abbatis Pictauiensis monasterium inuaserunt, & cum vnus abbatem sacrilegio vt poterat renitentem ferire vellet, manum cum gladio sublatam demittere nequiuit, reliqui nescio qua stupiditate mentis correpti, immobiles constitere. At Maxẽtius immanitatis, violentiæque eorum oblitus, pœnã miserari cœpit, & præcatiõe liberos ab ægritudine, reddidit. Qui deinceps inferre illi iniuriam, & timuerunt castigati, & erubuerunt beneficio victi.

Elphegus archieps. ¶Elphegus Cantuariensis archiepiscopus Romam versus pergens, cum in vrbem Ausoniam diuertisset, omnibus quæ secum habebat exutus vrbeque eiectus fuisse dicitur. At cum deo vlciscente sancti iniuriam, repentino tecta incendio conflagare cœpissent, reuocatus oratione flammas extinxit. Quo miraculo malignitas hominum in munificentiam versa, plurima offerebat dona, ipse vero nihil accepit, pręter ea quæ sibi modo per vim erepta fuerant, vt gratuito potius inimicos suos, quam mercede diligere videretur.

Idem ¶Idem deo supplicando, & panem benedictum morbo affectis porrigendo, pestilentiam sedauit, in ipsos tãtum Cantuariæ occupatores grassantem, qui ab Elthe-redo rege secedentes, cum pyratis inita societate in vrbem hostiliter irruperant, magnam ciuium partem sustulerant, monachos interfecerant, templum incenderant, sibi graue vulnus inflixerant, & carcere teterrimo constrictum menses septem incarcerauerant. Omnes dei vltione deleti fuissent, nisi Elphegus intercessisset, ipsis etiam benefacere cupiens, a quibus tot mala se, suosque passos sciret.

Maurus abbas. ¶Mauro abbati, qui beato Benedicto in gubernatione successerat, monasterium in agro Andegauensi construenti, quidam ex operarijs inter se blacterantes detrahere licentius cœperunt, idipsum monasterij opus non pietati, religioniq; eius sed hypocrisi, simulatæque

sanctitati deputando. Proinde sathanæ traditi, vnus q criminis causa & caput fuerat, instanter expirauit, reli qui miserabiliter a dæmonio vexati sunt. Mauro autem pro illis cum lachrymis deprecante, & mortuus re uixit, & qui nequitiæ spiritu agitabantur, liberati sunt Non enim solet ad indignationem detractione moueri, quisquis etiam laudari contemnit.

Apollonius martyr

¶Hinc etiam Apollonius monachus & martyr, cum in carcere detineretur, & Philemon choraules omnib⁹ eum opprobriis oneraret, suspirans. Fili inquit misereatur tui deus, & nihil horum quæ modo in me obloquendo effudisti, reputet ad peccatum. His verbis ille corde compunctus, & fidem quam persequebatur suscepit, & non recusauit martyrium.

Vitalius monachus

¶Vitalius Alexandrinus monach⁹, hominem, a quo alapam acceperat, statim a dæmone arreptum ac volutatim humi iactatum, dum pro illo orasset, omni prorsus molestia expediuit. Tam facilis exauditio nonne apte declarat, quanti apud deum momenti sit erga inimicos charitas.

Isaac abbas

¶Isaac quoque abbas eum a quo alapa percussus fuerat, cum ob hoc a dæmonio vexaretur, superincumbēs pœna liberauit. Idem iis qui noctu in hortum suum furtim irrepserant, & nec auferre quicquam, nec inde discedere potuerant, mane inuentos de proposito quidē corripuit, sed quasi hospites prandio excepit, & collectis hortuli fructibus quos furatum venerant, donauit, atque abeuntes deduxit.

Iohannes Damascenus

¶Memorabilis admodum & Iohānis eleemosynarii episcopi contra iniuriam gratia. Conquerenti nepoti de villico conuitiatore, respondit se ita in eum vindicaturum, vt nemo non miraturus sit. Accersitum q; villicum annuis pensionibus liberum fecit, docens hoc exemplo nepotem iniuriam hominum haud secus vindicandam esse, ab iis præsertim qui deo non sibi placere student.

Ibidem

¶Idem cum a quodam mendico pro data eleemosyna contumeliam recepisset, clericos in eum insurgentes

Cohibuit se in causa esse asserens, quod petenti minus ꝗ indiguerat impendisset. Illoque accito, omnem quam habebat pecuniam coram effudit, vt quanta sibi opus esset, suo arbitrio sublatam ferret. Alius ab ingrato data repetiisset, ille contumeliam passus, datis etiam supaddendum existimauit.

ohannes Damascenus

¶Iohannes Damascenus pro eo cuius occulta calliditate perfidiæ in Theodosium imperatorem innocens dānatus dexteram amiserat manum, diu intercessit, ne in dolo deprehensus capite puniretur. Imperator admiratus hominis patientiam, ipsum pro quo rogabatur interfici vetuit, sed tamen ne tantum scelus omnino impunitum abiret, in exilium ablegari iussit, sanctum honore affecit. Scribæ illi officium in quo antea fuerat restituens, cum eidem manus quoq; redintegrata beatæ virginis beneficio fuisset. Quis acceptam remittere iniuriam arduum putabit, si tantæ offensionis odium tanta repensum est animi benignitate?

Samson archieps.

¶Samson Dolensis archiepiscopus, eum qui sibi veneni poculum propinauerat, spiritu immundo oppressum miseratus deo supplicando sanitati restituit, ad pœnitentiam hortatus est, veniam indulsit, viuere illum in æternum cupiens, qui sibi per insidias molitus fuerat necem. Sic neq; venena incaute sumpta nocere ipsi potuerunt, qui sibi antidotum iam præparauerat perfectæ charitatis.

Fœminæ

¶Hunc quidem & fœmineis in pectoribus flagrantem charitatis ardorem nequiuerunt extinguere aliena odia.

Christina virgo.

¶Christina virgo & martyr, ꝓ fide ac ỽitate horrēdos constanter ꝑpessa est cruciatus. Cum aūt etiam serpentes in eam missæ fuissent, sed mordere omnino nollent, veneficū a q̊ ad mordendum irritabant inuadentes rabidis ictibus, multaq; veneni vi statim interimunt. At Christina sui ipsa carnificis vicem dolens, Christum precata, & serpentes in fugam conuertit, & ab eis pemptum ad vitam reuocauit, & eundem iam credentē ad certam beatitudinis spem erexit.

¶Anatoliam etiam virginem angusto carcere vna cum terribili serpente conclusam, nec tamen ab eo læsam, cum tandem consumptam putarent, carcerisq; ostium reserassent, serpens inde erumpens, Audacem a q̃ immissus fuerat morsu apprehensum, sinuosoq; spirarum volumine colligatum, humi deijcit moribundum. Mox autem ipsius virginis oratione serpens procul effugatur, & Audax sanus erigitur. Christianorum enim conuenit pietati, eos a quibus offensi sunt defendere, p viribus ac tueri, nec ab vno lædi permittere. Anatolia virgo.

¶Potamiena virgo Alexandriæ passa, Basilidi præfecto a quo omnia pene tormentorum genera in suo exceperat corpore pro Christi nomine, postq̃ ad dñm cum palma migrasset martyrij; per visum apparuit, & coronam quam ei a domino impetrauerat, si credere vellet, ostendit. Credidit ille, & per martyrium æternitatis gloriam consecutus est. Tantæ curæ fuit virgini eum per quem torta interfectaque fuerat, saluum beatumq; facere. Potamiena virgo

¶Veneranda quoque virgo, dum pro Christo multis magnisque afficeretur supplicijs, & nunc humi dispassis manibus, pedibusque diuaricatis extenta, neruis bubalis cæderetur, nunc sic resupinata grandi lapide uẽtri aduoluto premeretur, nunc in cacabum sulphure, pice, oleo plenum demersa, subiectis ignibus coqueretur, eius cuius iussu talia patiebatur, propius astantis oculum bulloris aspergine cæcatum, terra saliua diluta liniens reparauit, & ipsum tandem patientia sua superatum Christo credere compulit. Quis conuitium, contumeliam, maledictum nõ æquo animo feret, si pro tam grauibus tormentis tam magnum redditũ est beneficium? Venerãda virgo.

¶Dariæ virginis integritatem ab infidelibus ad prostibulum tractæ Leo de cauea fugiens, atque illi adsistens tutatus est. Qui eam vitiandi animo adire ausi fuerant, ipsos inuadens, in primo statim limine strauit, nihilque præterea mali intulit, ipsa virgine sic iubente, vt essent quos ad fidem pœnitentiamque conuerteret, Daria v̾go

non qui in erróris tenebris vitæq; nequitia disperiret. Parci illis igitur iussit, qui sibi ereptum venerant rem oĩbus diuitijs, atque etiam vita ipsa pretiosiorem Virginitatem. Neque enim virginitas illi ad beatitudinẽ consequendam satis fuisset si abfuisset pietas.

Agnes ṽgo

¶Paris exempli & Agnetis virginis erga inimicum dilectio. Eũ qppe qui ipsam stuprare moliebat, a diabolo necatum vitæ restituit. Vitæ restitutus Christum confiteri palam cœpit. Illa ergo orante, is qui pudicitiam ipsius inquinare conatus fuerat, duo præcipua retulit bona, vitam qua adhuc in terris viueret, & fidem q̃ supra cælum æternitatem cõsequi posset.

Eugenia virgo.

Eugenia virgo Philippi Alexandriæ præfecti filia, sub virili habitu sexum dissimulans, inter monachos religiose versata, & iam digna cui monasterij gubernacula committerentur. Melanciæ tandem matronæ quam ad illicitos amplexus prouocantem contempserat, accusatione capitis rea constituitur. Accusationis summa erat. Eugenium abbatem domi suæ sibi vim inferre voluisse. At illa cum se non iam Eugenium sed Eugeniam esse, vt infamiam purgaret prodere vellet, prius accusatrici suæ ignosci petijt. Deinde coram patre (cuius iudicio neci iam addicta erat) pectus suum detegendo, detexit fallacis mulieris impium commentum. Simul cuius ipsa filia esset, indicauit. Sic omni prorsus periculo probroque sese expediuit, ante tamen venia impetrata illi, cuius tam mendaci ac tam fœda delatione in tanta inciderat mala.

Euphraxia ṽgo.

At etiã in monasterijs aliquãdo locum sibi vendicat inuidia. Euphraxia deo dicata virgo ob humilitatẽ frequenter sese vilibus occupabat officijs. Quędam autem inter sorores non satis linguæ temperans, illam carpere & simulatæ sanctitati facta dictaq; eius ascribere palã ausa, cum ab Abbatissa punienda decerneretur, eiusdem quam lacessierat intercessione liberatur. Euphraxia enim & ante ipsam se suppliciter prosternens, quasi quæ læsisset, non quasi quæ læsa fuisset, veniam sibi petijt, & ante abbatissam illi impetrauit.

¶Othiliam virginem pater occidere in animo habebat, solo corporis vitio offensus, quia cæca nata fuerat. Mater autem periculo subtractam monasterio tradidit. Hinc ipsa virtutibus proficiens, defectumque oculorũ mentis perspicacitate supplens, pro eo patre quem sibi tã indigne capitali odio infensum nouerat, feruenter orãdo effecit, vt & viuẽs pœnitentiã delicti ageret, & defunctus purgatorij pœnas cum paradisi delitijs commutaret. Ipsa vero corporei quoque visus vsum a deo accipere meruit, quem non acceperat a parentibus. Othilia go

Hoc quidem charitatis genus tum veteri, tum noua lege præcipitur nobis obseruandum. In Exodo dicitur Si occurreris boui inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertrãsibis, sed subleuabis cum eo. Et in prouerbijs legimus. Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, Prou. 2. & in ruina eius ne exultet cor tuum, neforte videat dominus, & displiceat ei, & auferet ab eo iram suam. Et iterum. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, da Ibidem. 2 ei aquam bibere, prunas enim congregabis super caput eius, & dominus reddet tibi. In euangelio quoque ipse dominus ait. Diligite inimicos vestros, benefacite ijs, qui vos oderunt. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Iterum. Diligite inquit, in Lucæ. 6. imicos vestros, benefacite, & mutuum date, nihil inde Matth. 5. sperantes, & erit merces vestra multa, & eritis filij al- Lucæ. 6. tissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Quod autem verbis præcepit, exemplo præstitit. Proditori quippe suo corporis & sanguinis sui sacramen- Christus. tum obtulit, pedes lauit, osculum non negauit. Illis etiã a quibus cruci affigebatur, Veniam dari petijt. Pater in Lucæ. 23. quit, ignosce eis, quia nesciunt quid faciunt. Si tam clemens erga tantam sæuitiam dominus, quomodo seruus eius erit qui vindictam petierit? aut q̃modo Christiano nomine censeri merebitur, qui in diligendis inimicis Christum imitari contempserit? Omnibus mandatum est benefacere omnibus si fieri potest, sin minus bene optare. Ita tamen vt homo semp ames, maligni-

Sapien.2. tas hominis nunq̃. Omnis enim malignitas diaboli ser
Eccle.15. uitus est, homo aũt dei opus est, & quidem ad imaginem & similitudinem autoris sui factum.

De officio doctoris euangelici. Caput. IIII.

SEd profecto inter omnes omnium charitates, ea præcipua est habenda, qua alius alij non tam ista temporalia & caduca bona, quam illa æterna atq; perpetua optare, & quantum in illo est, prouidere ac procurare debet. Enitendũ igitur erit ijs maxime qui diuinarum rerum scientia præstant, ignaros instruere, timidos animare, desides urgere, omnes deniq; ad capescendas virtutes quibus veræ felicitatis præmia comparãtur, sedulo exhortari. Huiusce rei exempla more nostro ab ijs quos deo placuisse nouimus, petamus.

Moyses.
Aaron.
Exodi.5.
¶ Moyses & Aaron dei iussu diriguntur vt populum suum de Pharaonis iugo ereptum ab Aegypti finibus educant, & populus ipse sacrificium sibi offerat in deserto, & sic terram ingrediatur promissionis. Doctoris igitur partes erunt, peccatores ad pœnitentiam compellere, de diaboli seruitute in libertatem gratiæ vendicare, & de terrenis secularibusque negocijs ad cælestium meditationem iugiter excitare. Vt quam beatitudinem animo contemplati fuerint, pietatis iustitiæque operibus parare sibi nitantur.

Isaias pro
pheta.
Isaiæ.6.
¶ Isaias propheta cum se ab angelo carbonis de altari sumpti tactu purgatum animaduertisset, & dominus diceret, quem mittã, & quis ibit nobis? Vltro se obtulit dicens. Ecce ego sum, mitte me. Quod vsurpare nũquam ausus fuisset, nisi se prius a delictorum inquinatione prorsus expiatum excoctumque agnouisset. Carere enim debet omni vitio qui aliorum prauitatem paratus est corrigere, vt auditores non tam verbis ad emendationem vitæ prouocet, quam exemplo. Labia enim
Prouer.10 iusti (vt in prouerbijs dicitur) erudiunt plurimos.
Idem. ¶ Vnde alibi ad eundem dicitur. Super montem ex-
Esaiæ. 40 celsum ascende tu qui euangelizas Sion, vt scilicet cælo-

men sanctitatis pie viuendo incendat, qui prædicationis munus assumit. Exalta in fortitudine vocem tuam qui euangelizas Ierusalem. Nempe vt & q̃ prope sunt, & qui longe audiant. Exalta & noli timere, ne timendo illis adulari incipias, q̃s debes increpare, & sublato cauterio, dum lædere cutem formidas, latens sub ea malum supputare permittas. Ideo nanque præceptum est, non coquas hœdum in lacte matris suæ, id est peccãtibus ne blandiaris. Deu. 14.

¶ Rursum dicitur illi. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Proinde qui in ecclesia declamant, aperte, perseueranter, audacter, suo fungantur officio. Ita tamen malefacta omnium detestando, vt semper veniæ spem proponãt pœnitentibus. Quia deus clemens est & misericors, patiens & multæ miserationis, & ignoscens super malitia. Idem. Isaiæ. 58. Ionæ. 4.

¶ Ieremias immaturam ætatem excusans clamat, a. a. a. domine deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Noli, inquit, dominus dicere, quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & vniuersa quæcunq; mãdauero tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum, vt eruam te. Deniq; misit, inquit, dominus, manum suam, & tetigit os meum, & dixit, ecce dedi verba mea, in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas & destruas, & disperdas & dissipes, & ædifices, & plantes. Si quis igitur ad prædicationis opus diuinitus eligitur, nulli rei diffidat, nihil trepidet, omnia aderunt cui aderit deus. Disce tamẽ omne doctoris studium, eo spectare debere, vt euellat & destruat hominum vitia, plantet autem & ædificet, virtutes. Ieremias propheta. Ieremi. 1.

¶ Iezechiel etiam dominus libere vaticinandi præstitit audaciam dicens: Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas. Et rursum, verba eo⁊ ne timeas, & vultus eo⁊ ne formides. Ad hæc dat illi p cibo, volumẽ intus & foris scriptũ. Etenĩ p̃dicator & exteriorẽ scripturæ historiam, in exemplũ audito⁊ Iezechiel propheta. Iezechi. 2. Ibidem.

proferre debet, & interiorem mysticumq; sensum, q sub ca latet, cum res postulauerit, non tacere. Cuius quide disciplinæ scientiam, si assecutus fuerit, & ipse dicere cu Iezechiele poterit, Comedi illud & factum est in ore

idem. 3. meo sicut mel dulce. Vel cum Dauid: Quam dulcia fauci

Psalm. 118. bus meis eloquia tua super mel ori meo.

Daniel propheta. ¶ Ac nequando vel intempestiua ætas prædicandi minuat autoritatem in eis qui diuinitus inspirant, Danielis adhuc infantis spiritum suscitatum legimus, &

Daniel. 13. puero iudicante damnatos senes. Spiritus enim vbi vult

Iohan. 3. spirat, cordaque hominum non annos metitur, quibus lumen sapientiæ suæ infundat. Et interdum quidem, vt virtutem suam ostendat, ex ore infantium & lactentiu, perficit laudem.

¶ Ionas ad Niniuitas prophetare iubetur, & fugit.

Psalm. 8. Quam autem inconsiderate diuinæ reluctatus volunta

Ionas propheta. ti sit, casus ostendit. Nauigat, tempestate concutitur, in mare præcipitatur, a pisce deglutitur. Sed cito pœnites

Ionæ. 1 liberatur, moremq; domino gerens, prædicat. Et Niniue quæ mox subuertenda erat, auditis prophetæ uerbis pœnitentiam egit, deum placauit, seruata est. Quid hoc exemplo discitur, nisi tam dignum esse diuina vltione, doctorem, qui dissimulat populi crimina cum ad prædicandum mittitur, quam populu qui ab his auerti negligit, cum redarguentem audierit. Neque enim tantam calamitatem Niniuitæ tunc effugissent, si Ionæ minas contempsissent.

Iohã. bap. ¶ Iohannis quoque baptistæ uox clamantis in deserto, pulchre nobis modum formamq; prædicandi videtur exhibuisse. Vitia primum omnium acriter increpanda, maximeque eorum quos in iis obstinatiores cernimus, docuit, pharisæis insultans ac dicens: Genimina viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura

Matth. 3 ira? Remedium deinde ne desperent, continuo ingeren

Lucæ. 3 dum ostendit, dum subiungens ait, Facite ergo fructu dignum pœnitentiæ. Postremo proponendum iustis p mium, impiis pœnam dicens. Congregabit triticum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

His etiam qui talia docent, neminem timendum declarauit, corripiendo Herodem regem, vincula, carcerem, necem, perferre satius sibi existimans, quam illicitum illius connubium, adulatione obtegere, & præceptorum dei immemorem se præbere.

¶ Post Iohannem autem cœpit prædicare, ipse olim prædicatus, semperque prædicandus, mundi saluator ac dominus. Lex enim & prophetæ vsque ad Iohannem exinde euangelium Christi, & hactenus quidem terrenorum præmium bonorum, nunc iam cælestis regni æterna promittitur pœnitentibus beatitudo. Pœnitentiam inquit agite, appropinquabit enim regnum dei. Nec certe prius Iesus prædicare cœpisse dicitur, quam tentatus famem vicisset in deserto, auaritiam in monte, vanagloriam in templo. Qua in re ostendere voluit, qualem prius esse oporteat, q diuini verbi passim disseminandi curam aggredi decernit.

¶ Hinc iam reliquarum nationum saluti consulens, discipulos asciscit sibi, vt habeat q̃s discedens, doctrinæ suæ per orbem propagandæ relinquat magistros, vtque is qui docet, aliis etiam docendi disciplinam impendere discat. Circuit totam Galilæam, vt doctoribus post se futuris vrbes, castella, vicos, peragrandi solicitudinem insinuet. Docet in synagogis vt & illi ibi magis verba facere studeant, vbi pluribus prodesse possint. Prædicat euangeliũ regni dei, ne qd aliud in ecclesia prędicandũ inani iactatione præsumant. Cum discipulos docet, ascendit in montem: cum turbas, descendit in planum, vt meminerint perfectioribus excellentiora vitæ præcepta dari oportere. imbecillioribus leuiora, lac paruulis, solidum iam adultis cibum.

¶ Infidelibus vero his duntaxat, qui audire veritatẽ conceperint, religionis nostræ quæque creditu faciliora, primum insinuanda sunt, non statim mysteria ingerenda. Ne sanctum detur canibus, & margaritæ mittantur ante porcos, & cõculcent eas pedibus, contemnentes quicquid capere non possunt. Audiuimus quendam sacerdotalis ordinis virum, cum ipso præsente, inter Ma-

Christu[…] Math.[…]

Math.[…]

Cum infidelib⁹ caute loquendum.

hometanos quosdam, de deo mentio incidisset, & multa vltro citroque iactata fuissent, tandem dixisse. Deum ipsum sæpe a se manibus contrectatum, sæpe ore haustum. Quod & si verum dixerit, inconsulte tamen apud sacramenti ignaros, atque adeo incaute, vt illi non mō nō crederent, sed etiam ipsum quasi blasphemū vlcisci vellent. Denique parum abfuit, quin eidem tunc quod sequitur contingeret, & canes conuersi dirumpant vos.

Prouer .13

Cuius quidem periculi non ignarus Salomon. Qui custodit, inquit, os suum, custodit animam suam: qui autē inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.

Donum prædicandi.

Matth .9.

¶ Prædicandi autem donum ne quis leue putaret, nō nisi precibus proponitur impetrandum. Rogate, inquit dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. Cæterum ne quis lucri & non tantum hominis causa prædicationis opus sibi vendicet, ait, Gratis accepistis, gratis date. At vero ne in quærendis vitæ necessariis rebus occupatus animus docendi studium remitteret. Dignus est operarius, inquit, cibo suo. Vt scilicet quibus seminant spiritalia, ab iis sibi corporalia metant. Non plura tamen, quam præsens necessitas poposcerit, ne prædicationem, quæ gratuita esse debet, venalem faciant.

Lucæ .10.

Prædicatio gratuita

Matth. 10

Apud quē manere debeat pdicator.

¶ Præcipit quoque dominus ac monet, vt huiusce professionis viri, ciuitatem ingressi, apud dignos maneant ne scilicet integritati autoritatique eorum quicquam deroget turpis hospitii nota, & in suspitionem incidāt, qua linguam honestiorem quam vitam habere existimentur.

Prędicatoris non deperit meritum ppter obstinationem auditorū.

¶ Præterea licet illi qui in auditorio conueniunt, parum aut nihil omnino profecerint, non tamen ei qui docet, præmium supprimitur laboris, dicente domino. Si ibi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra, sin minus, ad vos reuertetur. Neque enim inuitantium gratia perire debet, si ad conuiuiū inuitati, venire fastidierint

In obstinatos.

¶ Qui autem vsque adeo inueterata animi peruicatia obdurant, vt piis hortatibus mollescere prorsus nequeant, eos dominus anathemate videtur execrare dicens.

Quicunque nō receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Minis quoque horrendis exterret subiungens. Amen dico vobis tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorreorum, in die iudicij, quam illi ciuitati. Inexcusabilior procul dubio erit, qsquis prædicationes audiens, emendari corrigique neglexerit, quam qui omnino non audierit, casu aliquo impeditus. Seruus enim qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit, plagis vapulabit multis. Qui aūt non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Marci. Lucæ.

¶ Postremo ipsos doctores caute incedere, ne dolis hæresum capiantur, simplicitatem custodire, ne ad hypocrisim malitiamque declinent, iubet dicēs. Estote prudentes sicut serpentes. Serpente eñ minus prudens Adā, a serpente deceptus est. Et simplices sicut colūbæ. Ne scilicet sanctiores videri quam esse malint. Nam & Spirituisancto ideo fortasse in specie columbæ interdum apparere libuit, vt ad imitandum auiculæ illius puritatem nos inuitaret. Profecto qui tales extiterint, non immerito iam audire poterunt. Nolite cogitare q̄modo aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Itaq; nihil neque in præmeditando, neque in pronuntiando laborabunt, quibus affatim omnia quoties vsus fuerit diuina benignitas suppeditabit. Math. Prædicatorē sit prudēs & simplex. Math.

¶ De apostolis ita traditum est. Varijs linguis loqui cœperunt, prout ss. dabat eloqui illis. Hoc ideo sane, qui a diuersis gentibus, fidei Christianæ mysteria ꝓdi iam vulgarique oportebat & diu errantibus viam aperiri salutis. Hinc tu quoque si vnam alteramue ciuitatem ad deum sanctius atque syncerius colendum conuerteris, nondum te existimes fecisse satis, donec datur facultas, etiam ad reliquos instruendos proficisci. Pij sane ac boni medici est, plurimis curatis, alios insuper q curatione indigent perquirere, & opportuna omnibus remedia conferre. Apostoli. Actuum. 2.

Petrus apostolus. ¶ Legimus Petro Ierosolymis primũ verba ad populum faciente, die vno tria hominum millia baptizata fuisse, indies quoque credentium creuisse numerum. Sed & alio deinde die, quinque millia superioribus addita. Cum autem Petrus gentiles quoque domini iugo subijciendos, per visum cognouisset, Cornelium centurionẽ, & qui domi cum illo erant, credentes baptizauit. Qui ergo paulo ante vna tantum atque altera prædicatione, tã multos conuerterat, idem etiam paucos non contẽpsit, ita vt neque itineris laborem ab Ioppe Cæsaream vsque euocatus recusaret. Illi igit q in magna etiam auditorũ frequentia, non suam gloriam, sed alienum pfectum quærunt, tunc quoque cum rariores conuenerint, docere nõ erubescunt.

Paulus apostolus. & Barna. Actu. 13. ¶ Paulus segregatus in euangelium dei, cum collega suo Barnaba, peragrant oppida Iudææ, in synagogis prædicantes. Inuidentibus vero Iudæis & ad conuitia furenti rabie prorumpentibus, dixerunt. Vobis oportebat primum loqui verbum dei, sed quoniam repellitis illud & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce cõuertimur ad gentes. Relinquendi ergo sunt qui peruersa obstinatione durati, a peccandi proposito diuelli nullo modo possunt. Nec dum in sterili solo sementem iacimus, fœcundæ interim glebæ nullo subactæ aratro, fructu vberiore fraudentur. In summa, quicunque ecclesiam audire noluerit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Nemo saluatur inuitus.

¶ Iidẽ hi (vt Lucas inquit) prohibiti sunt a spiritusctõ loqui verbum in Asia. Quæ res documento est non passim omnibus euangelizare nos debere, & iis præsertim quos euangelium ipsum contemptui habituros, non ambigimus. Ne & hi exinde grauioribus pœnis obnixij sint & nos sanctum dedisse canibus arguamur. Vnde & Salomon in Prouer. ait. Qui erudit derisorem, ipse iniuriam

Prouer. 9. sibi facit, & q arguit impiũ, sibi maculã generat. Noli arguere derisorẽ, ne oderit te, argue sapientem, & diliget te.

¶ Rursum illis libentissime docendi operam debere

exhibere a quibus vltro inuitamur. Iam enim se institutionibus nostris pro sua virili se obsecuturos polliceri videntur, dum inuitant. Hinc est quod Paulus transire maturauit in Macedoniã, cũ vir Macedo in visu apparens ei, suppliciter poposcisset, vt eo veniens ipsos adiuuaret. Non petit auxilium qui non agnoscit periculum. Quis autem petit, nisi is qui periculo liberari cupit. Paulus apostolus

¶ Multis tandem vrbibus regionibusque docendo peragratis. Paulus contulit se Athenas, disseruitque cum Epicureis & Stoicis, Palam ostendens quanto præstaret eorum philosophiæ disciplina Christi. Quanta autem vel argumentorum vi disputarit, vel miraculorum operatione illa quæ dixerat approbarit, Dionysius Areopagita indicio est, factus apostoli discipulus, qui magister fuerat philosophorum. Idem. Actu. 17.

¶ Relictis Athenis venit Corinthum, & Aquilæ Priscillæque hospitio vsus, artem schænofactoriam cum illis factitasse dicitur. Sabbatis vero in synagoga disputationes exercuisse. Hinc ipsemet quidem ad Corinthios scribens. Laboramus inquit, operantes manibus nostris. Et ad Thessalonicenses. Non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus, non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam cum essemus apud vos hoc denuntiabamus vobis, quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Nemo igitur euangelio seruiens, assidue, sibi de euangelio viuendum putet. Et quod prædicationi superest, temporis otio conterat. Ne & petendis eleemosynis crebrius insistens, non petere sed exigere videatur. & corporis quieti indulgens, ad socordiã paulatim deuolutus, a labore quoque spiritalium actionum animo obtorpescat. Idem. Actu. 18. 1. Cor. 4. 2. Tessa. 3.

¶ Petrus & Paulus postremo Romæ ad martyrium vsque prædicando perseuerarunt. Reliqui etiam apostoli dimissa Iudæa, in diuersas prouincias idolorũ cultores ad religionem Christi conuersuri disperguntur.

Andreas Achiam, Philippus Scythiam, Barthomæus Lycaoniam, Iacobus Zebedei Hispaniam, Iohannes Ephesum, Thomas Parthiam, Hyrcaniamq; & Indiam, Matthæus Macedoniam & Aethiopiam. Iacobus Alphęi Ierosolymam, Iudas Teddæus Mediam, Mesopotamiā Pontum, & cum Simone fratre Persidem, in sortem prædicationis accepere. Nulli labori parcentes, nullum vitæ discrimen deuitantes, dum communi omnium saluti cōsultum volunt. Neque tyrannorum minis neque supplicijs deterriti sunt, ne Christi nomē vbiq; circunferrēt.

Psal. 18. Sic in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sic habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Merito igitur illi sedebunt super thronos cum Christo iudicantes, qui nunquam cōquierunt Christum annuntiantes.

Ambrosius episcopus ¶ Inter apostolicos autem viros Ambrosius episcopus, eruditione, ingenio, ac diligentia in prædicādo ita præstitit, vt facile persuasum sit, non commentum fuisse, quod de illo quondam iactatum constat, ob os scilicet eius in cunis iacentis volitasse apum examen, stridulo tinitu eloquij futuri suauitatem portendens. Hic

Augustinus eps. Aurelium Augustinum manichæa hæresi tabescentē, suis prædicationibus purgauit, sanumq; reddidit. Qui iam catholicæ fidei disciplinis eruditus, omnium tandē hæreticorum dogmata certissimis destruxit argumentis, nostraque confirmauit, obscura q̄que in scripturis declarauit, & ab ijs quæ dubia erant ambiguitatem sustulit. Religiosis viuendi præcepta dedit, nemo in disserendo acutius vidit, melius explicauit. Quid multa? vnum tunc hominem conuertit Ambrosius, sed in vno homine totum pene terrarum orbem doctrinæ illius radijs illustrandum recepit. Qui enim docti fuerint, fulgebunt q̄si splendor firmamenti, & qui ad iustitiā erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Daniel. 12

Antonius abbas ¶ Abbatem Antonium aliquando ad hæreticos conuincendos, relicta solitudine Alexandriam venisse legimus. Intermisit ergo eremi quietem, dum ad bellum egreditur contra illos pugnaturus a quibus catholicæ fi

dei murus quatiebatur. Accesserunt quidam philosophi quasi rusticano homini & literaturæ ignaro illusuri. Verum, vbi loquentem audissent, demirati verborũ vim, sententiarumque grauitatem, veritati ab eo prædicatæ adhæserunt, & cuius corporis habitum pauloante subsanauerãt, scientiam amplexi sunt Christo credentes. Nesciebant vtiq; sub terra latere aurum, & interdum sub vili panno habitare sapientiam.

¶Regulus episcopus Iohannis apostoli discipulus, in Gallia cælestis frumenti granum oppidatim disseminat, & plurimis baptizatis fructum vberrimũ in horreis ecclesiæ recondendum cogit. Cæterũ cum apud q̃ndam vicum in magna virorum ac mulierum celebritate suggestum concionaturus ascendisset, ranarum e proximo lacu coaxantium strepitu præpediebatur, ne commode audiri posset. Igitur vt silerent imperauit, atque ex illo etiam vnum lacum illum ranis quidem refertũ, sed nullam earum vocalem esse asseuerant. Quid mirũ si homines eius doctrinam secuti sint, cuius iussis irrationale animal obediuit? Ranæ obmutuerunt, & homines confiteri Christũ cœperunt. Regulus episcopus.

¶ Patritius episcopus in partibus prouinciæ Scotiæ Christi fidem euangelizasse primus dicitur. Qui cũ per Hyberniã iter faceret, & se p̃dicationibus nihil proficere videret, deũ precatus est, vti ostento aliquo hominũ illorũ duriciem commoliret, quo ab erroribus iam tandem resipiscerent, & ad religionem veram conuerterẽtur. Diuinitus admonitus, humi circulum designauit, atq; inibi terra penitus subsidente, hiatus ingens apparuit magnumque omnibus incussit terrorem, ne in profundum acti pœnas iam incredulitatis darent. Hunc hiatum adhuc extare ferunt, & occulto quodam sinuosoque meatu ad nescio q̃ purgatorij loca deducere. Id vtrũ verũ sit scire nihil nostra refert. Credimus enim purgatoriũ animarum alicubi esse, etiam si ibi non sit, magisque illud nunc considerare expedit, q̃nta hic sctũs humanæ salutis cupiditate flagrabat, cui nõ satis fuit verbis docuisse Patritius episcopus. Specus patritij.

nisi etiam miraculorum terrificationibus, quod decu rat, credere cogeret vel inuitos.

¶ Aldebertus vero Pragæ episcopus, cum effrenem & indomitam plebem nullis prædicationum solicitationibus, ad modestius viuendi rationem redigere potuisset, episcopatum reliquit, & summi pontificis permissu ad cœnobium Cassini montis perueniens monachum se fecit. Pertimuit eo fungi officio, postq̃ sibi cõmissos meliores efficere nequiuisset, ne quæsisse videretur q̃ sua sunt. non quæ Iesu Christi. id est suum honorem, non aliorum profectum.

¶ Cogitent nunc quam recte agant, qui sibi creditũ gregem pabulo prædicationis pascere negligunt, & se pastores profitentur, si is qui quotidianis exercitationibus sese fatigabat, nõ solũ pares nolẽtes dimisit, sed etiã dignitati renunciandum censuit. Quod si is qui tanta animi solicitudine, vocisq; cõtentione in monendo vsus fuerat, ob incorrigibilem tamen plebis peruersitatem locum tenere pontificis dubitarit, quãto magis timere debet lucerna sub modio posita, sal fatuum, canis mutus non valens latrare: cui dominus per prophetam comminatur dicens. Speculatorem dedi te domui Israel. Si dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, neq; locutus fueris, vt auertatur a via sua impia & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Ob hoc quidem & propheta contremuit dicens, Væ mihi quia tacui. Et Apostolus. Væ mihi est, inquit, si non euangelizauero.

¶ Iuuenalis natione Apher, arte medicus ordine presbyter, cum a pontifice Romano, vt Narniensi infideli populo Christum euangelizaret, ius potestatemque sibi concedi petisset, episcopus eorum constitutus illo se cõtulit. Multisque ibi catholica credulitate pdicando confirmatis, quendam de obstinatorũ numero, cui pter cæteros error veritate charior erat, sibi infensissimũ habuit. Qui cõprehensum postq̃ minus, vt carnem idolo immo

Margin notes: [Al]debertu[s ep]iscopus — [...]episco[pu]s pdica[ti]onis offi[ci]um exer[ce]re nolen[s]. — [E]zech. 3. [I]dem. 33. — [E]saiæ. 6. [1]. Corin. 9. — Iuuenalis episcopus

latam gustaret) cogere verbis non potuisset, viribus aggreditur. Cultellum ori admouet, strictosq; dentium dirimere ordines molitur, viam facturus cibo intra fauces respuentis indidendo. At multo secus quam cogitaret euenit. Repente enim quadam lymphatæ mentis insania correptus, cuspide in se uersa ipse sibi iugulum ferit, & ad pedes eius quem inuaserat, exanimis corruit. Sic tutatus est dominus pii doctoris disertum guttur, vt hic qui illud per vim polluere attentauerat, suum confoderet, & sua sibimet manu mortem consciscere. Eo cadente, reliqui omnes qui pari infidelitate diu iacuerant, per fidem sese erexere Christi. Et vnius increduli pœna, multis credendi causam præbuit.

¶Seruatium Traiectensem episcopum, hac spiritussancti gratia dotatum fuisse ferunt, vt prædicantem audientes alienigenæ, diuersæque nationes, vnaquæq; sua lingua locutum putarent nihil non intelligentes, quod ab illo esset prolatum. Ad hæc tot miraculis claruisse dicitur, ita pure sancteq; vixisse, vt prædicatione, virtute moribus ad perfectionem apostolorum proxime accessisse, videatur. Igitur vitæ sanctimonia præstet oportet, q præstare cupit prædicandi doctrina, operationeque signorum.

Seruat episcop

¶Hiuoni presbytero ad prædicandum eunti fluuius non modico incremento ponti superessusus viam intercluserat, mox in sese collectus ac subsidens, veluti veritus tam salubrem operam remorari, transitum præbuit, rursumque pontem operuit aquis. Huic simili miraculo olim Leuitis arcam ferētibus Iordanis ad fontem reuersus aridū cessit iter, sed qui illos secuti sunt, in terram promissionis peruenerūt, qui vero Hiuonem, in cælum ascenderunt, alterum legi, alterum euangelio datum.

Hiuo presbyter

¶Eadmundus Cantuariensis archiepiscopus, cum in Gallia apud Vigorinam vrbem, sub diuo prædicaret, & populus imminentem supra se, atræ nubis contractionē cernens, pluuiam timeret, dilabique sub tecta pararet, ne dubitarent, præcepit, & imbri ne verbum domini

Eadmundus archiepiscopus

impediret iussit. Magna vis aquarum, circa eos qui ad audiendum conuenerant, in terram defluxit, nullum tamen ex tanto hominum numero attigit. Et pauor pariter ac pudor omnes cœpit, nolle illius præceptis obedire, cui insensibile elementum paruisset. Itaq; nō sine melioris vitæ proposito, finita prędicatione abierunt multi, dum commissa deflerent lachrymis madidi, pluuia nemo.

Domini
s

¶Dominicum ordinis prædicatorum futurum institutorem, præsagiis quibusdam ante monstratum fuit. Mater eo fœcunda catellum se peperisse somniauit, qui faculam mordicus arreptam, præferens mundum incēdere videbatur. Eodem iam nato, cuidam non ignobili matronæ visum est, stellam fronti eius insedisse, cuius fulgore perinde ac solaribus radiis totus terrarum orbis lucescebat. Breui ergo effectum ē, vt ab eo plurima euangelizantium turba, per omnes fere prouincias nationesq; diffunderetur, passimq; discurreret. Sic ille ardentis prædicationis facibus mundum succendit, sic doctrinæ spiritalis luce illustrauit.

Vincentius

¶Eius itaq; collegii vir nominatissimus Vincentius tantum prædicatione valuit, vt in Hispania quinq; millia Iudæorum ad Christum dicatur conuertisse, in Mauritania octo millia Saracenorum, in vrbe quoq; Granata docuit infideles, donec a rege eiectus ad suos rediit inuitus. Italiam etiam Galliamquæ prædicando peragrauit, nec labore victus, nec periculo deterritus, dum ad æternæ salutis beatitudinē adipiscendam omnes inuitat. Illud in psalmo pphetæ promissum implens: Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te conuertentur.

Psalm. 50

Francisc⁹
Matt. vlt.

¶Minorum vero pater Frācíscus, etiam illud executus videtur: Ite in mundum vniuersum, & pdicate euangelium omni creaturæ. Sic eñ hominibus pdicauit, vt mundum repleret monasteriis, sic auibus vt ad audiendum dociles, intentæq; silentium tenerēt, ac se manu ab eo contrectari non formidarent. Illos vt pie religioseq; viuerent hortatus est, has tñ vt creatorem suum laudarent, cuius bñficio pennas haberent ad volatum, vocē

ad cantum, fructus terrę absq; omni vel serendi vel metendi labore ad alimētum, vitæq; sustentionē. Quo hūc amoris studio eos quos ad fruendam btitudinem genitos nouerat, docuisse dixerim, si etiā irrationabilia quātum illis conueniret monere non neglexit.

Idem

¶Idem apud castellum Gallinarium p̄dicans, hirundinibus multiplici garritu obstrepentibus silentiū imperauit, nullaq; deinde quamdiu ipse verba fecit, ne minimum quidem sonum aut susurrum edidit. Et quisquā tam impudens est, vt dubitet spiritumsctm̄ per os eius locutum, cum etiam bestiæ interdū præter naturæ suæ vsum quod locutus ē intellexerint, & quod iusserit, obediendo peregerint.

Antonius abbas

¶Antonius Hispanus huius ordinis vir, sanctitate p celebris, cum apud forum Iulij moram traheret, prædicare verbum dei iussus, imperitiam excusabat, nūquam antea eiusmodi declamationibus vsus. Veruntamen iussionI maiorum obtemperans, talem fecit sermonem, q̄lis exercitatissimo tribui potuisset. Exinde prædicatiōibus operam dare cœpit. Cumq; aliquādo de cruce domini nostri Iesu Christi verba faceret, patrem Franscisci, qui viuus adhuc alia in prouincia longe sepositus degebat, prope astare in aere vidit, nutu confirmantē omnia quæ ab ipso dicebantur. Ad tam sublime euangelizandi munus nō nisi per humilitatis gradum ascēdit, hoc est, dum se eo indignum reputat, & tamen quod iubebatur, obediendo experiri nō recusat, sed & tūc confitens ac dicens. Doctrina mea non est mea, sed eius q misit me.

Iohan. 7

Bernard⁹ abbas

¶De Bernardo Clareuallensi abbate traditum est, qđ mater eum editura, ante in quiete vidit se catellū in vtero latrātem habere. Id interpretatū est, eam diuini verbi pręconem egregium parituram Quam sane interpretationem minime falsam fuisse euentus docuit. Quanti enim hic sanctus in dicendo ingenij industriæq; fuerit quantæ in exhortando virtutis, ipsa scripta eius quę in manibus habentur, indicio sunt, quæ quoties legimus, toties dicere occurrit: Argentum electum lingua iusti.

Prouer. 10

¶Hic cum aliquando inter prædicandum sibiipsi placere cœpisset, ad inanem gloriam occulta suggestione allici se animaduertens, aduersus dæmonē protinus inclamauit, neq; per te maligne spiritus pdicationem hanc inchoaui, neq; per te finiam. Hoc repetens, & arrogantiam cauit, & conseruauit humilitatem. Ex quo satis patet, quantum illi reprehendendi sint, qui suis prædicationibus inanem tantum laudationis humanæ fucū captant, seque doctos dici malunt, quam docere, quandoquidem disciplinis non ita necessariis occupantur, dūm
Math 23 docent, dilatantes phylacteria sua, & magnificāt fimbrias, ita sane, vt qui audiunt mirentur magis quam discant.

Stephan' Anachori ¶Istos & Stephani Anachoritæ arguit exemplum. Qui cum aliquando illiteratus ac rudis haberetur, tantum in Mareotidis eremo manens profecerat, vt neminem ad eum, discendi aliquid gratia, accessisse ferant, quin idem discedēs, se satis edoctum diceret. Mira illi scripturarum intelligentia inerat, deo iis præcipue mysteriorum suorum abdita reserante, qui non tam se multa scire, q̄ alios docere, vt salui fiant, charitatis studio exardescunt,

Equitius abbas ¶Equitius apud Valeriam vrbem abbas, postquam scalpello sibi quandam linguæ rubiginem ab angelo leuari vidit, ab eodem iussus est ad prædicādum egredi. Diuersa igitur peragrauit loca, passim euāgelium prædicans, ac se sacrisq; codicibus iumento impositis iter faciens. Accusatus autem q; nulla apostolicæ sedis autoritate prædicationis officium exerceret, Romam citatur & dum eo proficisci pararet, interim pontifex per somnium exterritus, rursum illi ne venire fatigaretur, per nuncios iussit, simulque opus quod cœperat facere pergeret, quandoquidem id faciendi facultatem nō ab ho-
1. Corin. 2 minibus sed a deo accepisset. Spiritalis enim (vt apostolus inquit) omnia iudicat, ipse a nemine iudicatur.

Fœmi n ¶Hoc docendi genus apostoli sententia interdictum
1. Cor. 14 fœminis est. Mulieres, inquit, in ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex

dicit. Si quid autem volunt discere domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. Mariæ tamen Magdalenæ prædicatione Massilia euangelium recepit Christi: Et Marthæ sororis eius Rhodani accolæ. Decuit solas apostolatus fungi officio, vt quæ cum Christo & viuente & resurgente conuersatæ fuerant, quicquid de illo vel oculis conspexissent, vel ab illo auribus excepissent, fide certiore testarentur. Siquidem & iis iure suo dicere licebat. Non possumus quæ vidimus & audiuimus non loqui.

Maria Magdalen Martha soror

Actu. 4

¶Quali vero diligentia, quantoque studio in docendo vti debeat catholicæ professor disciplinæ, Paulus apostolus ostendit dum Timotheum hortatur dicens, Prędica verbũ, insta, opportune, importune, argue, obsecra increpa, in omni pacientia & doctrina. Eundem quoque in loquendo cautum circumspectumque esse oportere, monstrauit cum ait: Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti, in fide & dilectione in Christo Iesu. Et paulo post: Noli, inquit, contendere verbis. Ad nihil enim vtile est nisi ad subuersionem audientium. Solicite autem cura te ipsum probabilem exhibere deo, operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis, prophana autem & inaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit. Et iterum ait: Stultas & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites. Ad Titum etiam: Loquere, inquit, quæ decent sanam doctrinam. Sic & dominus noster Iesus discipulis suis vt euangelium regni dei prædicarent mandauit, non inanes poetarum fabellas, non rerum nihil ad institutionem vitæ pertinentium inutiles vestigationes, non captiosa sophisma tum argumenta, quibus occupatus animus confunditur magis quam eruditur.

Prædicator solicitus

2. Timo. 4

Prędicator cautus

2. Timo. 1

Ibidem. 2

Ad titũ. 2

¶Præterea modum modestiamque in corripiendo seruandam idem præcipit dicens. Seniorem ne increpa sed obsecra vt patrem, iuuenes vt fratres, anus vt matres, iuuenculas vt sorores, in omni castitate. Sic & Galatas admonet, cum ait. Si præoccupatus fuerit homo Gal

1. Timo. 5

Qualiter corripiendi peccatores.

in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Illos tamen qui plus nimio duri videntur, & delinquendi assuetudine iam occaluerunt, acrius increpandos esse, cum Iohannis Baptistæ, tum Saluatoris nostri exemplo edocemur. Dum enim phariseos palam arguerent, alter illos viperarum progeniem appellauit, alter hypocritas generationemque peruersam & adulteram dixit. Et cum in flagitijs obstinatiores esse vidisset, diaboli, non Abraæ filios nũcupauit. Ferrum enim ferreis malleis procuditur, cera autem (quoniam tenellæ naturæ sit) manibus formatur. Hinc Paulus Corinthios per epistolam interrogans. Quid, inquit, vultis, in virga veniã ad vos, an in charitate & spiritu mãsuetudinis? Denotare vtique volens, quod si adhuc in errore perseuerarent, quo subuersos fuisse resciterat, virga iam non mansuetudine opus esse in castigãdo.

Matth. 3. Ibidẽ. 12. & 19. 1. Corin. 4

¶Doctorem enim procul ab omni assentatione esse decet, quod idem significauit, cum de se diceret. Si hominibus placerem Christi seruus non essem. Alibi quoque ait: Ita loquimur non quasi hominibus placẽtes sed deo qui probat corda nostra. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, deus testis est, nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab alijs. Qua in re non est prætermittenda Salomonis sententia, dicentis. Qui dicunt impio iustus es, maledicent ei populi, & detestabuntur eos tribus. Qui arguunt eum, laudabuntur, & super eos veniet benedictio. Et iterum. Homo, inquit, qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus eius. Adulator enim non coercet malos dum palpat, sed licentiores efficit. Hoc vitio facile carebit, qui omnibus rebus antetulerit veritatem, & cum Psalmista dicere poterit: Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebar. Sic etiam Elias propheta Achab regi irato ac dicenti. Tu ne es ille, qui conturbas Israel? Audacter respondit. Non ego turbaui Israel, sed tu & domus patris tui, qui reliquistis mandata domini, & secuti estis Baa-

Ad Gal. 1. 1. Tessal. 2. Prou. 24. Ibidem. 29 Psalm. 118 3. Regũ. 18 Elias

sum. Idem quoque Ochoziam regem, qui ipsum comprehendere quaesierat, vltro adijt, & eo morbo quo affectus iacebat, eo quod de recuperanda valetudine deum Accaron consultum miserat, periturum praedixit. Azarias etiam sacerdos Oziae regi super altare Thymiamatis incensum adolenti, reclamauit restititque intrepide, & quasi sacrilegio pollutum eijcere de templo domini non dubitauit. Tam ergo hi sanctissimi viri ab omni simulatione, dissimulationeque alieni fuerunt, quam reges illi ab aequo honestoque. Quorum quidem potentiam dum quicquam accusandi esse viderentur, haud formidabant. Perinde ac si & ipsi cum Apostolis audissent: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. 4. reg. 1 Azarias Matth. 1?

¶Quantum porro expediat mortalibus, cum supersunt illis boni doctique praedicatores, quantumve obest cum desunt, Niniue seruata, Sodoma & Gomorra euersae docent, illa Iona prophetante poenitentiam egit, hae absque doctore in omne scelus praecipites iere, deoque vlciscente ad internecionem redactae sunt. Implentes illud Salomonis oraculum, Cum prophetia defecerit, dissipabitur populus. Et vt ad nostra veniam, Petro praedicante cecidit spiritussanctus super omnes qui audiebant verbum. Paulo autem absente, & inter Corinthios quos ad Christum conuerterat, schisma oritur, & Galatae a pseudoapostolis tentantur. Huc accedit quod qui praedicatores acceperint, Christum accepisse, & qui eiecerint, eiecisse probantur. Et quid hac re peius? quid illa melius? Quantum ipsi boni praedicatores Prouer. 2? Actu. 10.

¶Sed & illud obiter animaduertendum non omnibus praedicandi officium conuenire. Diu disce quod doceas, cum a Salomone praeceptum sit. Praepara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea aedifices domum tuam. Et Iacobus apostolus non inconsulte moneat dicens, Nolite plures magistri fieri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Docti igitur in populo docebunt plurimos, vt in Daniele legimus. Et vt in euangelio, Scriba Nō omnibus praedicandi officium conuenit Prouer. 24 Iaco. 3.

Matth.13. doctus in regno cælorum profert de thesauro suo noua & vetera. Quamobrem ad apostolos quoque dicitur: Sedete in ciuitate quoadusque induamini virtute ex alto. Ne quis diuinæ ac cælestis prædicationis onus assumere sibi ausit, donec vires roburque conceperit, ad sustinendum illud, spiritussancti ope atque dono, & sacrarum cognitione scripturarum. Tum demum præparato domi comunito, in publicum prodeat, & ad exitũ viarum confidenter procedat, multos inuitet, laxet retia in capturam, seminet semen suum, & veræ catholicæque scientiæ sale omnia condiat. Sed tamen calceamenta habeat in pedibus, ne terram attingat, vt tota eius conuersatio in cælis sit. Quod aliis præcipit, prius ipse præstet, quia qui fecerit & docuerit sic, hic magnus vocabitur in regno cælorum. Qui vero aliter prædicant, ac

Matth.5. viuunt, & ab eo quod ore præcipiunt factis atque animo dissident, his dicitur: Væ vobis legisperitis, qui oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas. Tales quidem etiam indigni qui legem dei prædicent, habentur,

Luc.11. dicente propheta: Peccatori dixit deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamẽtum meum per os tuum? quasi diceret: Nolo te quisquam audiat, quamuis bene prædicantem, ne forte sequatur male viuentem.

Psalm.49. Sin vero aliqui ex eo tantum quod peritia ingenioque non nihil polleant, prædicare aliquando arroganter præsumpserint, viam veritatis docentes, tunc iis qui audiunt salubriter profecto consulitur, vt magis disciplinæ eorum, quam vitæ rationem habeant, dicente domino,

Matth.23. Quæ dicunt facite, secundum autem opera illorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt. Nemo autem efficacius ad bene beateque viuendum instruit, quam cuius facta dictaque consentiunt, cuius non minus vita quam os prædicat. Et hic quidem est qui magnus vocabitur in regno cælorum. Hic inquam est qui mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, vt qui seminat simul gaudeat & qui metit. Quod si beatus est

Iohan.4. qui iuste pieque vixerit, quanto beatior qui simul & do

daerit? vt non sibi soli, verumetiam aliis saluti sit.

De sacerdotibus honorandis. Ca. V.

QVæ ad euangelicæ institutionis doctorem spectarent, hactenus diximus, nunc quantum honoris sacerdotali dignitati deferri debeat, explicemus.

¶ Primus in scripturis diuinis Melchisedec sacerdos memoratur, qui panem & vinum obtulerit deo, & cui Abraham patriarcha decimas dederit, quiq; etiam rex Salem extiterit. Sed dum rex tantum erat, non illi licuit sacrificium ministrare, nõ decimas exigere. Sacerdos ergo factus est, vt potestate præcederet reges, & sanctitate deo proximior fieret. Melchisedec Gene. 14

¶ Ad hæc si quis vestes & ornamenta Aaron pontificis & filiorum eius sacerdotum, in Exodo cõsideret, inueniet in eis creaturarum omnium typum, & hoc quidẽ quantum ad allegoriam pertinet. Quãtum vero ad tropologicum sensum, virtutum cunctarum imaginem. Et si anagogen contemplari voluerit, figuram Christi. In fronte nomen dei ineffabile sculptum in auro rutilat, quia caput Christi deus est, & caput ecclesiæ Christus. Oleo sanctificationis consecrantur, vt eundem significent, de quo & prædictum est: Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Et si tanta pontifici & sacerdotibus dei tribuuntur, vt mundum totum, virtutesque omnes contineant, & simul mundi virtutumq; dominum nobis exhibeant, quis non eos ante cunctos mortales qui in terra sunt, ponẽdos arbitretur? quis vel sola officii autoritate non omnibus magis reuerendos existimet? soli pontifici sancta sanctorum ingredi licet, solis sacerdotibus in altari deo ministrare, solis panes propositionis sumere, & pro populo supplicare, cedat omnis terrena potestas, nihil in sacerdotis potestate cõspicimus quod non cælo dignum sit. Aaron Exodi. 28 Psalm. 44

¶ Hinc sane est, quod emissarii Saulis regis iussi interimere sacerdotes Nobe, eo q; Dauid (quem ipse rex p- 1. Reg. 22 Sacerdotes Nobe

sequebatur) suscepissent, non sint ausi, manum eis inferre. Aderat rex, in facinus vrgebat, cunctantibus iratus minabatur. At illi immoti fixique stetere, adeo ipsimet occidi, si fors ita ferret, quã occidere dei ministros malebãt. Serui denique morte contempta, prætulerunt furentis domini iussioni reuerentiam sacerdotum. Doeg vero idumeus, cui nulla religio, nullus dei metus erat, nec sacerdotum quidem eius cruore manus suas fœdare timuit, nec distulit pios coram impio rege iugulare, vt illi morem gereret, Doeg interpretatur mortuus ne nescias morte æterna damnãdum esse, quisquis tam excellentis ordinis viris iniuriam irrogare non perhorret. Ac ne tam immane flagitium vel Sauli vel ipsi Doeg impune cessisse existimes, ambo simul cum in Gelboe philistinos fugerent, iusto dei iudicio ꝓpriis mucronibus incubuerunt, semet interficientes, qui sacerdotes interfecerant.

Ibidem

1.Reg.31

¶ Sed si tantæ æstimationi fuit sacerdotium legis, quanto maiori esse debet sacerdotium euangelij? quod non iam pecudum neq; vitulorum, sed Christi sanguine consecratum est.

Sacerdotium nouæ legis

¶ Anacleti pontificis epistolam extare ferunt, qua præcipitur summum ac præcipuum honorem presbyteris a fidelibus deferendum. Non solum igitur presbyterum offendit, qui digne non honorat, sed etiam pontificis edictum negligit atq; contemnit, & cum gemini criminis reus existat alteras irreuerentiæ, alteras inobedientiæ pœnas dabit, si modo pœnitentiam non egerit, & correctus tanto deinde ministros dei coluerit submissius, quanto erga eosdem insolentius se gesserat peruersus.

Anacletus pontifex

A Constantino quoq; imperatore legem editam tradunt, qua decernat plus honoris deberi homini in sacerdotali dignitate constituto, q̃ vlli alij vl' dño vel regi, certum enim esse in illis honorari Christum, qui vicem Christi in terra gererent, non in illis qui imperarẽt terræ. Solis aũt apostolis quorũ locum sacerdotes tenent, a dño dictũ esse: Qui vos recipit me recipit, & qui me re

Constantinus imperator

Matth. 10

cipit, recipit eum qui me misit.

¶ Iure igitur Martinus Thuronensis eps a Valentiniano imperatore inuitatus, cum multis principibus viris vna recumbentibus primus poculum accepisset, in q̃ circũferẽdo (sicuti tũc mos erat) honoris ratio ducebat, eo gustato presbytero suo post se hauriendum porrexit, neminem ex omni illo conuiuarum numero digniorem decernens, cui secundum honoris locum daret, ne ipsum quidem Valentinianum augustum. Martinus episcopus

¶ Idem Valentinianus, cũ aliquando adeunti se Martino non assurrexisset, atq; etiam rem quandã petenti, subirat⁹ repulsam daret, statim flãma a solo sursum versus emicãte assurrexit inuitus, & miraculo pterritus petita cõcessit, multoq; deinde honore afficere epos pariter & p̃sbyteros cœpit. Liquido iã pspiciens terrenã dignitatẽ diuinę cedere debere, & sacerdotio p̃ditos, ęquũ esse etiam ab imperatoribus honorari. Idem.

¶ Propterea quidem & Theodosius augustus, quoniam iratus in Thessalonicenses, supra quam quod iustum æquumq; esset, animaduerti fecerat, Mediolani ab Ambrosio epo ecclesiæ aditu prohibitus, palamq; reprehensus patienti animo pertulit, & commissum cõfitens pœnitentiam egit. Vide quanta est sacerdotis autoritas, q tanto principi publice insultare non dubitauit. Et cui tantus princeps populo inpectante cedere non erubuit. Ambrosius eps

¶ Idem cum paschali quodam die ecclesiam ingressus intra chorum consedisset, audiuit, non eum locum purpuratorum esse, sed sacerdotum, iubentique Ambrosio vt inde suscitatus recederet, obediuit. Post hæc Constantinopoli ad ecclesiam veniens, vt in choro sessum accederet, a patriarcha inuitatus nequaquam acquieuit, magis Ambrosii sententiam sequens atq; approbans, q ne imperatores quidem sacerdotum cõcessione satis dignos iudicauit

¶ Antonius Aegyptius abbas, virtutibus & miraculis vbiq; clarus, ipsos presbyteros ac sacerdotes in summa veneratione dicit habuisse, solitusq; eisdem caput Antonius abbas

submittere, benedictionem sibi captare, & pro magno beneficio ducere si accepisset. Profecto tam sanctus vir haud quaquam tanti sacerdotalem benedictionem fecisset, nisi per eam sanctiorem se fore cognouisset. Benedici a sacerdore voluit, vt benedici mereretur a deo, non in sola vitæ suæ integritate confidens, verumetiam aliunde spiritalia sibi subsidia comparans. Nam & palmes ille in euangelio, quãuis fructuosus atq; fœcundus, adhuc tamen purgatur, vt fructus plus afferat, & prouentu indies lætiore copiosius exuberet.

Francisc⁹.

¶Fratrum quoq; minorum institutor ac pater Franciscus, licet omni sanctitatis genere præstiterit, non minimum in hoc laudatur, quod maximo semper honore sacerdotes prosecutus sit. Dicere solitum tradunt, si cui sanctorum e cælo in terram delapso, & cum illo simul sacerdoti forte occurrisset, prius se sacerdotis manibus osculum daturum, deinde reuerentiam facturum sancto. Plus quidem se debere illi significans, a quo ministrante sacratissimum Christi corpus acciperet, quã illi quem iam cum Christo regnare nosset. Quãta autem res esset sacerdotium, in eo ostendit quod se indignum illo iudicans nunq̃ promoueri passus sit, soloque diaconatus officio contentus quoad vixit, fuit. Cogitent nũc sacerdotes qualis eos deceat perfectio, si Franciscus suam non sufficere credidit.

Iohannes papa

¶Iohannes primus, qui Hormisdæ in summo pontificatu successit. Constantinopolim versus pergens, cum Corinthum diuertisset, equum ei a quo cõmodatum acceperat, restituit. Hoc equo, quod inter manus mansuetior esset, vti solebat vxor eius qui commodauerat. Post hæc vero cum illa inscendere vellet, ferocire equus ac veluti effrenis & indomitus circumagere sese, nec omnino pati, vt cuius dorso pontifex iam sedisset mulier sederet. Cuius rei non mediocris admiratio tum ipsam, tum virum cœpit, seq; illo equo deinceps indignos iudicantes, eum pontifici cui prius commodato concesserant, muneri obtulerunt. Docuit iumẽtum quod homo ignorabat, non solum ecclesiæ antistitis personam esse

honorandam, sed etiam locum in quo constiterit, atque adeo sedem ipsam in qua se aliquãdo collocarit.

¶ Marcellinus Anconæ vrbis episcopus, cum podagræ morbo fractus ac debilitatus incedere pedes non posset, gestari se iussit, & contra incendiũ quo vrbs ipsa conflagrabat deponi. Mira res, ad illum vsq; flamma perueniens retrocedere cœpit, paulatimque vanescens sæuire desiit, & sopita defecit. Quod si ignis .i. inanimale elementum sacerdotij virtutem sensit atq; refugit, qs tam impudens est, vt eandem reuereri, eidemq; sese inclinare subijcereque contemnat? Marcellinus eps

Proferamus in medium alterius quoq; sexus huic ꝑceptioni congruens exemplum. Mariam Aegyptiacam Zozimas abbas in deserto orantem, corpore supra terram attolli vidit, supra aquas Iordanis ambulantẽ non mergi, & stupefactus congenuare ante illam reuerentię gratia voluit. At mulier sacerdotalem in ipso dignitatem animaduertens, non permisit. Sed econtra honorẽ quo se indignam censuit, ei detulit. Maius quiddam existimans sacerdotem esse q̃ miracula facere, imo omnibus miraculis mirabilius iudicans, ex pane & vino corpus & sanguinem Christi conficere, quod solis sacerdotibus est datum. Fœmin. Maria Aegypti. Zozima abbas

¶ Ad hæc ligandi soluendique potestas eis tribuitur prædicationis officium, gubernandæque ecclesiæ regimen committitur, & vt credentes expiationis lauacro, cæterisque diuini instituti sacramẽtis, ad cælestem beatitudinem adipiscendam idoneos reddant mandatur. Ipsi sunt sal terræ, ipsi lux mundi, ipsi ciuitas supra mõtem ædificata, ipsi lucerna super candelabrum posita, & lucens omnibus qui in domo dei sunt. Ipsi ab apostolo dicuntur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Denique stellarũ angelorũq; vocabula in Apocalypsi promerentur. Et in psalmo audiũt. Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt. Hæc sunt igitur quæ sanctus propheta Dauid suspiciens & admirans clamat. Mihi nimis honorificati sunt amici tui deus, nimis cõfortatus est Sacerdot laus Matth. 5 1. Petri. 2 Apoca. 1 Psalm. 131 Idem. 128

principatus eorum. Hæc & nos certe mouere debent, vt illos præcipua & singulari quadam veneratione afficientes, quicquid honoris, quicquid officij in eos contulerimus, in deum contulisse arbitremur, deo præstitisse.

Quam perfectus esse debeat sacerdos

¶ Cæterum & sacerdotes ipsi videant, vt quãtum autoritate atque honore reliquos mortales antecesserint, tãtum & virtutibus præstent. Cui multum donatum est, multum ab eo exigetur. Quod si ijs qui semel in anno sacrosanctam communionem de manu sacerdotis accipiunt, vt se prius probent præcipitur, & sic de pane illo edant & de calice bibant, quãto magis debet probari vi uereque syncerius is qui quotidie ad altare dei accedit, & tam mirabile stupendumque sacramentum verbis conficit, manibus cõtrectat, ore sumit, & sumendum quandoque alijs porrigit. Castum igitur mẽte & corpore, præ omnibus pium, humilitate multa submissum, patientia firmum, puritate mundum, sanctitate perfectum, omni denique virtutum odore præter cæteros fragrantem esse oportet sacerdotem, vt ei animo consentiat, cui corpore sic adhærere præsumit. Si enim castitatem illius consideres, virgo est & virginis filius. Si humilitatẽ, formam serui accepit cum esset deus. Si patientiã, opprobria, contumelias, verbera necem sustinuit, vt nos saluaret. Si puritatem, peccatum non fecit, & non est inuẽtus dolus in ore eius. Si sanctitatem, sanctussanctorum est, gratia & veritate plenus. Si perfectionem, nec augeri in illo nec minui potest. Hic quippe ille est vnigenitus dei filius, per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil alpha & o. principium & finis, Christus Iesus, cuius nomen super omne nomen, cui omne genu flectitur cælestium, terrestrium, & infernorum. In quẽ angeli prospicere desiderant. Quem cum patre & spiritusancto simplicem inseparabilemque substãtiam tremũt Archangeli, reuerentur, Dominationes, venerantur Potestates, adorant Virtutes, Cherubin & Seraphin confitetur, omnis spiritus laudat. In effabile verbum, incircunscripta deitas, in comprehensibilis maiestas, sub visibili ista palpabilique specie ad te e cælo dignatur de-

Christus

ſcendere o ſacerdos. Cogita perpende, examina, quem te exhibere debeas, ne talis ac tantus dñs a te inuitat⁹, ad te veniens, in te inueniat q̇d ipſum offendat.

¶De pace colenda. Cap. VI.

Diximus de ſacerdotali dignitate honorãda, nũc de pace colenda obſeruandaq́ꝫ dicemus. Nam ne que ſacerdotem pontificemue ſatis honorare vi detur, qui quod ab ipſo inter miſſarum ſolennia ſacra quotidie præcipitur, negligit atque contemnit. Pontifex autem ab altari ad populum conuerſus dicere ſolet. Pax vobis, Hac nempe precatione nobis innuens, vt cũ proximis pacem habeamus, ſi deo reconciliari cupimus.

¶Iſaac patriarcha (vt in Geneſi legimus) Gerare apud Abimelech palæſtinorum regem conſidens, cũ multa rerum hominumq́ꝫ copia auctus fuiſſet, in inuidiam incidit, Eiectus ergo abijt, & ſemper vbi tranquillius ui uere poſſet quærens, in Berſabee ſibi poſuit ſedem. At cum idem Abimelech potentiam eius formidans quem offenderat, vltro amicitiam petitum veniſſet, ipſe obli tus iniuriæ, quod petebatur facile ceſſit. Initoq́ꝫ inter ſe fœdere ac pace iureiurando firmata, hoſpitium conuiuiumq́ꝫ illi & omnibus qui cum illo erant indulſit. Vlciſci offenſorem ſuum poterat viribus iam ſuperior, ſed ſicut expellenti non repugnauit, ita amicitiam petenti annuit. Et quo ſibi magis obnoxium faceret ad epulas inuitauit, laute opiparecq́ꝫ inſtructas, in tantum pacis cõ cordiæq́ꝫ amator fuit.

Iſaac patriarcha. Gen. 26

Ibidem.

¶Dauid quoq́ꝫ Saulem regem ſe vbiq́ꝫ hoſtiliter perſequentem, fuga declinabat, & cum poſſet lædere, noluit. Chlamydis eius oram latenter abſcidit, haſtam & ſcyphum ſecus caput dormiẽtis poſitũ abſtulit, vt ea res fidem faceret, ideo ſe parcere vitæ pſecutoris, vt eſſet cum quo tandem placato in grãm rediret. Itaq́ꝫ beneficio Dauid victa eſt Saulis inuidia, pacẽ ĩter ſe inire. Dauid tñ Saulis incõſtãtiæ nõ ignarus, ne pſtia ſua illũ turbaret, in Palæſtinam ad Achim Gethæorũ regem ſe

Dauid. 1. Reg. 24 Ibidem. 2[illegible]

transtulit, habitauitq; in Siceleg vrbe, donec Saule hostium armis cæso, rediens illi successit in regno, cuius odium placare quam vlcisci maluerat. Sic ergo dei benignitas ac fauor, pacis patientiæque, exaltauit cultorem.

idem ¶Verum quoniam ipse Dauid in negocijs militaribus assidue versatus, hostium cruore manus fœdauerat .Paral. 22 prohibitus est ædificare templum domino. Salomon autem iussus, vt qui semper pacificus & belli abstinens fuit. Nunquid igitur peccati arguitur Dauid, qui deo fauente prostrauerit inimicos. Minime quidem, sed tamē ideo ædificatio templi illi interdicitur, vt omnibus cōstet, quanti apud deum momenti sit, perpetua in homine pacis obseruatio, imperturbataq; tranquillitas.

Ezechias rex ¶Ezechias rex Iuda, cum responsum accepisset, thesauros quos Babylonijs gloriæ cupiditate ostentauerat ijsdem futuros prædam, delicti conscius. Bonus est inqt Esa.32 sermo domini, fit tantum pax & veritas in diebus meis Non negauit iustum esse dei aduersum se iudicium, sed mala differri precatus est, nō ob hoc ne thesauros, sed ne thesauris chariorem pacem amitteret, Et quoniam pro pace, non pro diuitijs orauit, quoad vixit postea hostem non vidit, deo in posteros calamitatem illam q̄ interminatus fuerat transferente, vt monstraret p̄ponendam esse opibus pacem.

Christus. ¶Certe ipse æterni patris coæternus filius, non pri᷑ de homine nasci voluit, quam totus terrarum orbis posit is bellis pacem ageret. Cur ita, nisi vt pacem & concordiam sibi gratissimā esse significaret? Tunc & angeli Luc.2 lætantes cecinerunt: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ipse insuper discipulis suis, cum eos ad insinuandam gentibus veritatē mitteret, præcepit vt quamcunq; domum ingrederent̄, statim in primo aditu pacem offerrent, pacem domui illi pacem habitantibus in ea. Et ad crucem iturus, hanc lucæ.9 hæreditario illis dimittere voluit dicens. Pacem relinquo vobis pacem meam do vobis. Non quomō mūdus Iohan.14 dat ego do vobis. Mundana enī pax vtilitatē respicit,

diuina charitatem. Hanc etiam a deo poscere nos istruit, dum pro omnibus in se credituris, patri supplicat, vt sicut ipse cum patre vnum sunt, ita & hi in ipsis vnum sint. Non possunt vnum esse in Christo, qui non vnanimiter adhærent vni Christo, vt vnius capitis membra esse mereantur. Non est pax impijs, ait dominus. Et in Esa. 48 euangelio legimus, non alio erga discipulos salutationis genere eum fuisse vsum, quam vt diceret, Pax vobis. Tunc quoq; cum post resurrectionem insufflaret eis Pax vobis inquit, Accipite spiritumsanctum. Nimirum vt doceret illum qui spiritussancti charismata vellet promereri, prius cum proximis suis concordem æquanimẽque esse oportere. Vnde apostolus idem sapite, inquit, 2. Cor. 13 pacem habete, & deus pacis & dilectionis erit vobiscũ. Matth. 18 Et dominus ipse ait. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis a patre meo qui in cælis est. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. O inæstimabilis beatæ cõcordiæ merces. Quid enim maius dari potuit hominibus inter se consentientibus, quam vt quicquid petunt impetrent, & Christus illis semper præsens semper medius sit.

¶Talis pax in apostolis, in discipulis, in martyribus in confessoribus Christi fuit. Non potuit eam discindere tyrannorum sæuitia, non voluptatum illecebra subuertere, non perpetuum diaboli odium supplantare. Omnes discordiarum machinationes sola pax in arce veræ fidei collocata supauit. Haud illi pacẽ nunc haberent in cælo, si eam habere desijssent in terra, Idem velle & idem nolle supernæ beatitudinis dignos fecit. Concordia enim hæc atque consensio veritatis, non erroris fuit.

¶Qui eiusmodi pacis tranquillitate delectari solent Vbaldus episcopus non in se tantum sed in alijs etiam mentem irritatione aliqua alienatam allicere ac mollire modis omnibus conantur. Vbaldus Eugubinæ vrbis episcopus, cum ciues suos in seditionem versos, verbis pacare non potuisset: & iam ad arma esset concursum, inermis inter tela

strictosque mucrones irrumpens, humi prono corpore sese prostrauit, nec exurrexit, donec illi saucium iacere rati, mutua odia in vnius miserationem conuertissent. Iacens diremit pugnam, quam stans nequiuerat inhibere. Audacem autem & periculi impauidum fecerat ipse pacis amor.

Idem

¶Idem Fredericum imperatorem Eugubinus infensum iratumque, & ob id graue æris vectigal acceptis obsidibus imperantem, suppliciter adiens placauit, ita vt ille & pecuniam remitteret, & obsides restitueret, & ipsum vbi multo honore affecisset, discedentem deduci iuberet. Sicque pastor bonus itẽta ouiũ suarum trepidatione nunquam conquieuit, donec securas redderet, factus eis vix speratæ pacis impetrator simul & nuntius.

Hiuo presbyter

¶Hiuo quoque presbyter, cum multis miraculis, tum imprimis pietatis operibus clarus, dolens quendam cũ matre non leui odio dissidere, postquam reconciliare nulla prorsus ratione quiuit, missale pro eis sacrificium obtulit deo. Exinde nemine iam solicitante, solo diuino instinctu ita animis resipuere, vt & hic filiũ se agnosceret, & illa matrem. Documento est, vt quos exhortãdo ad concordiam reuocare non possumus, reuocemus pro eis deprecando, quãquidem nõ hominum sed dei donum est pax.

Pafnucius abbas

¶Pafnucio abbati in solitudine vitam agenti, reuelatum est quendam Heracleæ illius regionis vrbe sibi vitæ meritis esse parem, & quærens inuenit eum quidẽ & vxorem & filios habere, sed post secundam susceptã prolem castitatem cum ipsa seruare, iustitiæ studere, pietatem colere, & hoc præcipue moris habere, vt si quos inter se odio distractos cognouisset, continuo in gratiam reducere niteretur. Non fuisset (vt opinor) ciuis iste tam religioso solitario comparandus, nisi hoc sibi virtutis genus adsciuisset, quo ille procul ab hominibus manens vti non poterat. Assidua quippe cura in reconciliandis aliorũ animis indignationibusque leniẽdis vrbanum hominem dignum fecit, qui sanctis eremicolitoribus esset æquandus.

¶Non immerito igitur Agathon abbas gloriatus est, se nunquam cœpisse somnum, nisi prius & suam ad uersum alios, & aliorum aduersum se indignationem placando sopiret. Implens illud breue quidem sed multæ perfectionis præceptum. Diuerte a malo & fac bonum, inquire pacem & persequere eam. Eundem dicere solitum accepimus, Iracundos deo atque hominibus odio esse. Sicut enim humilitas pacem conseruat, ita iracundia concitat lites concordiam dissipat

Agathon abbas

Psalm. 33

¶Hinc & Iohannes monasterii in Scythi positi abbas, cum ad Pesium Anachoritam visendum venisset, & ab eo quæreret quantum in solitudine per annos. xl. quibus in ea permanserat, profecisset is'que referret, quod sol omnia collustrans nunquam se conspexerit manducantem, nec me iratum. Respondit, haud minoris meriti existimans non irasci, quam corpus quotidianis tenuare ieiuniis inediaque atterere.

Iohannes abbas

¶Pastor de Scythi abbas, interrogatus super illud euangelii. Qui irascitur fratri suo sine causa, solam iustæ iræ causam definiuit, separationem a deo, cæteris quilibet magnis iniuriis acceptis, qui irascitur, eum sine causa irasci. Igitur cum offensis lacessimur, meminisse debemus, nos non habere indignationis causam, sed pacientiæ. Ita fiet, vt pacem etiam cum inimicis habeamus. Non est enim cur illis irascamur, quos diligere, & pro quibus orare iubemur. Diligite, inquit dominus, inimicos vestros, & benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos.

Pastor abbas

Matth. 5.

Lucæ. 6.

¶Cuius quidem præcepti Benonem deserti Thebaidis abbatem non immemorem fuisse constat, cum nunquam visus sit iratus. Qui nemini irascitur, nonne semper in pace versatur. Profecto tametsi persecutiones sustinet, fatigantur persecutores odii stimulis agitati, ille omnia æquanimiter ferens in spe præmii cælestis conquiescit, dicente domino: Mihi vindictam & ego retribuam.

Beno abb.

Roma. 12

¶Secularis quoque potentiæ in pace conseruanda studium æternæ beatitudinis præmio est repensum. Egdaro enim Britannici regni diadema suscipiente. Dunstanus Gantuariensis archiepiscopus sibi diuinitus prædictum

Egdarus rex

audiuit, pacem Britanniæ futuram, quam diu ille viueret. Igitur annos XVI. quibus regnauit, omnia in summa quiete tranquillitateque fuere. Perpetuo quippe amicitiæ fœdere vicinos reges sibi deuinxerat, piratas mari, prædones terra submouerat. In feras etiã prædæ auidas sæuerus a Guidualo Gualdensium rege tributum exegit, annis singulis lupos. XXX. venatione captos Id seruatum, donec illud bestiarum genus assiduis cædibus defecit. Nihil esse in regni finibus passus est, quod a pacis qete foret alienũ. Tãtus ergo pacifici status amor ipsum vsque ad quietem euexit sempiternam, & in cælestis regni gloriam sublatum inter sanctos collocauit. Hunc imitentur terrarum principes, & illorum qui turbas cient ferocitatẽ coerceant, bonos sibi concilient, malos persequantur, bello nihil aliud quam pacem quærant, si deo pacis placere, & ab eo pro talibus factis post terreni regni successum, supernæque felicitatis recipere mercedem exoptant.

Pax mala ¶ Est præterea pacis genus, quæ conspiratio siue coniuratio dicitur, mala hæc & detestanda, odiumque potius eligendum quam consentiendum ijs, a quibus in societatem sortemque flagitij vocamur. Talis pax filios Iacob in Ioseph fratris necem concordes fecerat, nisi quod Ruben deo inspirante, in cisternam deijciendum cẽsuit, & Iudas Ismaelitis vendendum. Vixit ille dei beneficio, qui fratrum malignitate perierat. At quanto melius erat talem inter se dirimere concordiam, quam tanto sceleri consentire? Hæc est illa pax de qua saluator ait. Non veni pacem mittere in terram, sed gladium, quo scilicet talis pax scindi, distrahi, separarique deberet.

Matth. 10.

Herodes & Pilat⁹. Lucæ. 23. ¶ De Herode quoque & Pilato in euangelio legimus quod adinuicem inimici erant, & facti sunt amici, vt Iesum perderent. Sic facinorosos homines par perpetrandi mali voluntas coniunxit, quos alienauerat odiũ. Minus nocentes fuissent, si in pristinis simultatibus perseuerassent. Non debet esse reconciliationis causa consensio mali sed boni.

Pax simulata. ¶ Est & illa pax oppido quam fugienda, qua obtegi-

tur dolus. Sub qua latent insidiæ, fraudesque de improuiso erupturæ cubant. Nemo plus nocet, quam qui simulat se profuturum, personam amici malignus induit, vt incautos ducat in foueã. Lactat blandicijs, adulatione palpat, promissis allicit, omni palam permulcet officio, & occulte gladium acuit quo iugulet. De talibus per Ieremiam dicitur. Impij insidiãtes quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiẽdos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo. His Dauid spiritusancto plenus imprecatur dicens. Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiã adinuentionum ipsorum. Idem ab ijs circumueniri formidans, orat dominum & ait. Ab homine iniquo & doloso erue me. Et iterum. Custodi me a laqueo quem statuerent mihi, & a scandalis operantium iniquitatẽ. Sed profecto sicut malum est ab huiusmodi hominibus irretiri capique, ita pessimum eos velle imitari. Nam qui decipitur imprudens est, qui decipit iniustus, alter miserationem, alter meretur pœnam.

Ieremiæ

Psalm. 27

Psal. 42

Psal. 111.

¶ Igitur quo vtrunque facilius deuitetur, pauca adhuc id genus exempla subnectam. Licet enim nobis propositum sit de virtutibus tractare, expedit tamen interdum & vitij mentionem interseruisse. Abner filium Ner qui (vt in secundo regum libro legimus) principibus Israel persuaserat, vt eiecto Isboseth Saulis filio, regem sibi acciperent Dauid in Hebron regnantem. Cum ob hoc ipsum negotium illuc venisset, seque ipsi Dauid fœdere iunxisset, & re peracta iam discederet. Ioab Dauidici ductor exercitus ad colloquium reuocatũ intercmit. Quid hac perfidia nequius? vt regis seruus regis amicum amicitiæ simulatione supplantet atque occidat? & duplicis criminis reum se cõstituat, capitalis fraudis in Abner, summæ ingratitudinis in Dauid.

2. Reg. 3.

Ioab pfidia in Abner.

¶ Idem Amasæ collegæ suo, cum obuiam occurrisset Salue mi frater inquiens, faciem ad osculum applicuit, sicam ad latus, vnoque ictu miserum nihil timentem cõfecit, ob hoc solum ne militaris gloriæ secum particeps

Idem in Amasam.

2. Reg. 20

esset. Illi inuidit laudem, sibi perpetuam perfidiæ comparauit notam, minus in hostem quam in socium ferox. Merito postea & ipse a Salomone rege occidi iussus, malignæ impietatis pœnas dedit.

.Reg.25. & Ierc.41 Ismael in Godoliã. ¶ Godolias per Nabuchodonosor regem (sicut in Ieremia habetur) reliquijs terræ Iudææ præfectus. Ismaelem Nathaniæ filium a Bahali Amonitarum rege ad se in Masphath missum, cum multis qui cum illo venerant vt socium & amicum domi perquam laute acceperat, pro charissimo habuerat, ab ijs quibus suspectus erat, lædi prohibuerat. Ille tamẽ contra tot beneficia (sicuti iam in animo propositum habebat) incautum cum omnibus fere qui in Masphath erant, Iudæis ac Babylonijs simul trucidauit, vrbeq; potitus est. Quod bellum quæso hac pace plus habuit crudelitatis? si pax dici debeat, qua nihil aliud nisi nocendi quæsita est occasio.

Idem in alios. Ieremi.41 ¶ Nondum fama iam nefandi facinoris percrebuerat, & idem Ismael inde egressus octuaginta viros de Sichem, Silo & Samaria, Hierosolymam versus ad offerẽ dñi in templo dona petentes, vt ad Godoliam diuerterent, blande amiceque hortatus est. Nota erat Godoliæ hospitalitas, quamobrem facile quod volebat persuadet, in vrbemque perductos interimit, Sicque nequissimus hic impostor ore pacem præferebat, corde meditabatur carnificinam. Nihil nocere potuisset si quicquam se interim nociturum ostendisset. Non difficulter cauetur periculum, si patet, neq; inimicus, si minatur.

1. Macha.6 Antichi dolus in Iudæos. ¶ Antiochus quoque Eupator (vt in Machabæorum libro traditum est) cum Silon arcem loci natura munitam vi expugnare non potuisset, dolo aggressus est. Obsessis pacem iurat, obsidionem soluit. Sed intra mœnia receptus, omnia funditus euerti iubet, non minus hostiliter agens, quam si iratus repente cum armis irrupisset. Quos igitur obsidio domare non poterat, simulata pax vicit.

1. Mache.7 Aclhimi Assideos. ¶ Alchimus sacerdos cum pessimis ex Israel ad Demetrium Asiæ regem defecerat. Et coacto exercitu cum Bachide regis præfecto, venerat contra Iudam. Tunc

Assideis qui de stirpe Israel erant, amicum se ostendens, iurauit nihil se mali illis illaturum. Sic deceptos atque euocatos cum comprehendisset, sexaginta ex ipsis vna neci dedit. Nescio infelicius an inconsultius confisos dixerim. Non enim erat cur crederent sacerdoti etiam iuranti, quem aduersariorum partes secutum non ignorabant. Quomodo enim periurare homini timeret, qui apostatare a deo nō pertimuit?

¶ Triphon a Antiochi adolescentis Syriæ regis præpositus, dominandi cupidine incensus, Ionathæ Israel duci, socioque & amico regis, quem sibi impedimento fore sperabat, quamprimum imponere deliberat. Ad ipsum venit in Bethsan, dona offert. Ptolemaidam ei se traditurum spondet, vtque eo secum pergere maturet persuadet, cum non aliam ob causam se illum adisse diceret. Ingressus vna cum eo vrbem, claudi portas ipsum comprehendi, reliquos qui cum illo venerant, ad vnum cædi fecit. Acceptis deinde centum talentis & duobus Ionathæ filijs, quæ vt ipsum dimitteret poposcerat, nequaquam dimisit, sed simul cum filijs interimi iussit. Antiochum deinde dominum suum, dum confabulādo cum illo iunctis lateribus incederet, transfigit, ac regnum occupat. Habeatur sane cum talibus pax, si vlli vnquam plus obfuit Triphon, quam ijs qui sese illi credidere.

Triphon in Ionathan & in regem suum. 1. Mach. 1[illegible]

Ibidem [illegible]

Ptholemæus Abobi filius præfectus Iericho, Simonem Machabeum, filiosque eius Mathatiam & Iudam hospitio suscepit, honore affecit, multoque luxu apparatum conuiuium dedit. Cęterum cum pasti potique essent, crapula grauatos ac semisomnes cum armatis successoribus repente inuasit, oppressit, occidit, mensas eorū cruore fœdans, quos tam benigne conuiuauerat. Haud alia pax villici esse solet cum porcis, quos ideo saginat vt mactet. Nostra inter est taliū hominū & caueri dolos & mores execrari, ac prorsus neq; decipi neque decipere velle. Aut si alterū necesse fuerit, pati mala q̄ inferre satius iudicemus. Sustinendo nō vindicādo iniuriā pax paratur.

Ptolemaus in Simonem liberos q̄ eius 1. Mach. [illegible]

¶ Vt ergo vera synceraque pace vti utrique possi-

mus, magno qatue constanti animo contemnamus insolentium hominum contumelias, probra, maledicta, memores a Salomone sapientissimo præceptum esse, Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei
Proue. 20. similis. Rixas & odiosas verborum concertationes abiiciamus, quia alius quoque sapiens ait, Abstine te a li-
Eccl. 28 te & minues peccata. Vbi autem zelus & contentio (vt
Iaco. 3c Iacobus apostolus inquit) ibi inconstantia & omne op⁹
Ad Titũ. 3. prauum. Paulus etiam ad Titum scribens ait, Stultas & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant
Prou. 20. lites. Seruum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Rursum Salomon, Honor est homini, inquit, qui separat se a contentione, omnes au-
Proue. 24. tem stulti miscentur contumeliis. Et iterum. Ne conten-
Eccle. 8 das cum pessimis, nec æmuleris impios. Et alibi scriptũ est. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna. Profecto qui pungentes altercationum aculeos non cauerit, præceps agatur, necesse est in perpetuam inquietudinem mentis pariter & corporis. Et hoc quoque Salomonis sententia astruemus. Vir sapiens inquit si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue irrideat, non inueniet requiem. Modis omnibus igitur enitamur, vt a uelitationibus ac iurgiis alieni pacẽ tranquillitatemque possideamus, vel apostolo hortante qui ait, Obsecro vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint
1. Cor. 1 in vobis schismata. Mala est luxuria, mala auaritia, mala ventris ingluuies, malum otium, sed tamen vnumquodque crimen sua blanditur voluptate, sola discordia nihil in se habet quo delectet. Gignit inuidiam, concitat iram, prorumpit ad conuitia, non temperat manibus. Hinc cædes, hinc rapinæ, hinc exilium domorum orbitas, vrbium excidia, regnorum desolatio. Vnde recte quidam. Concordia, inquit, paruæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Sed & veritas (quæ falli
Matth. 12. omnino non potest) ait. Omne regnum contra se diuisum desolabitur. Et omnis ciuitas vel domus diuisa cõtra se non stabit. At vero in pace omnia læta, iucunda,

suauia sunt. Si quid aduersi incidit, pax eleuat mœrorē, si prosperi quid contingit, pace gaudium augetur. Hāc itaq; eleganter diffiniuit Augustinus dicens: Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, amoris vinculum, consortium charitatis. Nec poterit, inquit, ad hæreditatem domini peruenire, qui testamētum pacis noluerit obseruare. Nec potest concordiam habere cum Christo, qui discors voluerit esse cū Christiano. Cōcordes autem erimus, si dabimus operam, ne ab ijs quæ a domino nobis præcepta sunt, discedamus, dicente Dauid: Pax multa diligentibus legem tuam domine, & non est illis scandalum. Et per alium prophetam populo Israel dicitur: Si in via dei ambulasses, habitasses vtiq; in pace super terram.

Psalm.

Baruch.

De consortio habendo fugiendoque. Cap. VII.

QVoniam vero in via dei ambulare volentibus nobis, id est, pie & innocenter viuere, multum interest nosse, quorum consuetudine consortioque vti debeamus. Hoc nunc docere aggrediemur cōmemorantes, tum eorum qui male sibi hac in parte consuluerunt ruinam, tum eorum qui bene, vtilitatem atque profectum.

¶Iam primi hominum, quoniam callidissimi serpentis colloquio vsi sunt, virulentis mortiferisue ei⁹ suasionibus solicitati, a mādato dei desciuerunt, & amissa paradisi amœnitate, ad huius vitæ miserias redacti sunt. Hinc discitur, neqnaquam miscendos esse sermones cū ijs qui soli sibi videntur sapientes, & dedignati cū multis quæ vera sunt sentire, captiosis argumentorum sophismatibus peruertere fidelium simplicitatem moliuntur.

Adam & Eua Gene. 3

¶Fœminarum quoq; vti familiaritate quis tuto poterit? Si earum aspectus atq; conuersatio Sampsonem fortissimum compulit ad necem, Dauid sanctissimum adulterij homicidijque crimen. Salomonem sapientissimum ad simulachrorum cultum? Ideo ipse in pro-

Sampson Dauid Salomon

uerbijs vociferatur & clamat: Longe fac ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius. Nemo verius indicat periculum, quam qui expertus est damnum.

[To]bias [To]b. 5. ¶Tobias cum filium suum in Mediam mittere vellet. Perge nunc, inquit, & inquire tibi aliquem fidelem virum qui eat tecum. Quem ille inuentum, percunctatus est vnde esset, & an viam quæ in Mediam ducit sciret. Huius exemplo eos nobis comites admittere debemus, quorum nota est fides, & compos veri scientia, neq̃ errore aliorum seducti, ab itinere deuiemus ꝟtutum.

[Io]sophat [O]chozias [3.] Reg. 22 ¶Iosaphat rex Iuda, licet recte vixisse pdicetur corã domino, quia tamen amicitia illi intercesserat cũ Ochozia rege Israel omnium pessimo, per prophetam arguitur, & classis quam cum ipso communem habebat, priusquam in Tharsis quo missa fuerat puenisset, naufragio perijt. Rursum alias naues communicatis impensis ædificare ab Ochozia tentatus renuit, iam damno satis edoctus, ne innocentum quidem securum esse cum perditis hominibus commercium.

[M]agi ¶Magos ab oriente ad Christum in Bethlehem natum stella perduxit, sed tamẽ cum interim ad Herodem Hierosolymam diuertissent, latuit ilico, subtraxitq; sese obtutibus eorum. Cum ꝟo inde discessissent, rursum comparuit, & vsq; ad locum quo ibant fideliter præcessit. Quid est hoc, nisi quia caligat in nobis rectę rationis lumen, quamdiu illis iungimur, quos nebulæ pmunt vitiorum. Tunc nitescit & exoritur, cum his relictis ad q̃rendum deum conuertimur. Quoniã deus lux est, & te-

Iohan. 1 nebræ in eo non sunt vllæ.

[Pe]trus apostolus [M]atth. 26 ¶Petrus ipse apostolus, Christi amore inter omnes ardentissimus, tunc quidem refrixit, cum atrium Caiphæ ingressus, impiorum hominum se implicuit colloquijs, cõpulsusq; est negare se illum nosse quẽ paulo añ dei viuentis filium confessus fuerat. Corrumpunt itaq;

[1.] Cor. 15 (vt Paulus ait) bonos mores confabulationes pessimæ.

[E]ccl. 13 Et qui tangit picem, inquinabitur ab ea.

[M]atth. 8 ¶Idcirco dominus noster petenti discipulo, vt abi-

ens perentaret patri, non permisit, ne infidelium cogna torum, quos affore funeri necesse erat, consortio macularetur. Sine, inquit, mortui sepeliant mortuos suos, tu me sequere. Quia scilicet ego vita sum, mecum viue, & dimitte mortuos, ne forte & ipse simul moriaris.

¶Ab iis etiam qui hęresi aliqua deprauati sunt, vt declinemus, ipsa sanctorum exempla nos monent. Iohannes apostolus balnea cum discipulis ingrediens, vt eos qui illo conueniunt euangelium doceret, vidit inter lauantes Cherintum hæreticum, atque inde relato statim gradu ad suos conuersus. Fugiamus hinc ait, ne balnea nos opprimant ruina, in quibus Cherintus lauat veritatis inimicus. Adeo non fidem solum, sed etiam vitam periclitari cum hæreticis conuersantium existimauit. Iohannes apostolus

¶Polycarpus quoque eius discipulus Martioni hæretico forte occurrens, cum ab eo an se agnosceret interrogaretur, respondisse dicitur. Agnosco agnosco diaboli primogenitum. Itaque docet haud molliter cum huiuscemodi hominibus loquendum esse, si quando loqui necesse fuerit. Cur enim dissimulemus eosdem nos habere inimicos, quos dei esse nouerimus, tanto maiore odio dignos, quanto dolosius catholicæ insidiantur veritati. Amplius aliquid dicam, etiam cum fidelibus mundana tractantibus, religioso viro periculosa est conuersatio. Polycarp discipulu

¶Antonium abbatem Alexandrinum dicere solitum ferunt. Non expedire Christi seruis, eorum qui seculo seruiunt domos frequentare, aut consuetudine vti. Sicuti enim pisces de aqua eductos continuo languescere & emori solere, ita monachum extra cœnobii septa vagantem, si quicquam confabulationi vacauerit alienorum ad cordis tepiditatem redigi, & circa spiritalia exercenda efficaci tardiorem. Antoniu abbas

¶Hinc sane est, quod plerique cum feris bestiis in solitudine viuere sibi satius duxerunt, ne in cœtu hominum mentem quam in sola dei contemplatione fixam & locatam habere vellent, diuersis cogitationibus diffundere atque distrahere cogerentur. Ob hoc sane Arsenius, cur tantopere

accessum hominum diuitaret cum interrogaretur, nõ posse se cum deo simul & hoibus esse aiebat.

[Ca]piton ¶Capiton itidem rogatus respondit vereri se, ne ex hoc imbecillior ad sustinendos inimici impetus redderetur, quo cum adhuc sibi superesse certamen sciret. Alterum ergo contemplandi amor, alterum peccãdi timor ab humano submouerat consortio, nunc vterq; consortio fruitur angelorum.

[Pa]ulus [pr]imus [er]emita [H]onophri [us] eremi[ta]. ¶Paulus primus inter Christianos eremi cultor annos septem & nonaginta, Honophrius septuaginta, hominibus inuisi incognitiq; fuere. Ac postremo ne incogniti essent, tunc visi sunt, cum de solitudine terrena ad celebritatem cælestem transferendi erant, dño nobis ꝓspiciẽte, vt eorũ exemplo ad virtutes capessendas, viãq; ꝑfectionis cõfidẽter aggrediendã magis accẽderemur.

[Fr]ancisc⁹ ¶Quis aũt perfectionẽ vitæ professus in ædibus magnatum secure versari poterit, si seraphicus Franciscus eam ob causam diuino ꝑmissu dæmonum verbera passus sit? Apud Leonem sanctę crucis cardinalem dies aliquot moratus pœnam sustinuit, & culpam agnouit, illicoque discessit, atq; ad monasterium rediens, rem q̃ sibi contigerat, vt cæteri cauerent, indicauit. Ouis quippe quę de ouili egreditur, lupi morsibus patet.

¶Sed profecto sicuti secularium & potentum consortium, iis qui seculo renunciarunt fugiendum est, ita oĩbus sanctorum quærenda familiaritas, quos vel vidisse incitamentum virtutis est. Hilarion visendi Antonii cupiditate ardens, eremum adiit, ac statim vt illum vidit, habitum mutauit, religionis propositum suscepit, duobus fere mẽsibus iuxta eum mãsit, contẽplans ordinem vitæ eius, morũq; grauitatem, quã creber in oratione, q̃ humilis in suscipiendis fratribus, seuerus in corripiendis, alacer in exhortãdis. Et vt continentiam cibiq; eius asperitatem nulla vnquã infirmitas frangeret. His imbutus exemplis in solitudinem secessit, tantaque ꝑstitit sanctitate, vt vbiq; latebras q̃ritans, nusq̃ latere potuerit, miraculis eum sẽp prodẽtibus, vsq; adeo quidem adisse aliqñ Antoniũ, & cũ Antonio fuisse iuuit. Hoc ita vsu

venire & propheta testatur dicens: Cũ sancto sanctus eris & cũ electo electus erit. & cũ peruerso peruerteris. Psalm.

¶Sic sane & Bernardi abbatis soror (vt etiam & hoc loco de fœminis aliquid dicamus) dum fratrem visitat, mundum contempsit. Ornata multo cum fastu, ad monasterium uenerat, aditu interdicta est. Causa cur repelleretur cognita, lugens pro foribus stetit. Et peccaui, inquit, sed pro peccatoribus Christus mortuus est. Si delinquentem despicis, ne despicias corrigi volentem. Admissa audiuit quãtæ vanitatis esset ille ornatus, quo caro mox in terram cessura, & in putredinem resoluenda comitur decoraturque. Tunc domum rediens, impetrata a viro cui tradita erat coniugij solutione religioni sese addixit. Ac tanto deinde deo seruire cœpit humilius, quanto ambitiosius ante seruierat mũdo. Magnum profecto fuit, Virentis adhuc ætatis & liberalis formæ fœminã tam cito contempsisse vestem sericã, inaures, monilia, armillas, mytras, vittas, reticula, crepitulum, discerniculum, speculum, strophea, anulos, gemmas, margaritas, vniones, aureaque segmenta, & cum vnguentis labaciariscos, multaque alia muliebris insaniæ fomenta. Sed longe maius fuit iuuenem reliquisse maritum, nuptialisque thori illecebras, & omnem carnis lasciuiã seposuisse. Cuncta hæc fecit illa, postquã locuta est cum fratre. Vis enim quædam inesse solet cõfabulationi sanctorum, quæ interdum (quamuis dura) peccatorum corda frangit, macerat, emollit, ac prorsus a vanitatibus resipiscere cogit. Bernard & soror eius Fœmin

¶Confirmemus nunc diuinarum scripturarum autoritate hoc quod exemplis monstrauimus. Scriptu sententi

¶Cauendum est ab ijs qui linguis suis dolose agunt, & venenum aspidum sub labijs eorum. Tales enim auersans propheta ac repellens clamat. Declinate a me maligni, & scrutabor mandata dei mei. Maligni Psalm.

¶Nec cum fœminis conuersandum est, cum scriptum sit, In medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, & a muliere iniquitas viri. Et alibi dicitur: Auerte faciem tuam a muliere compta, & ne Fœmin Eccl. 42 Idem. 9

circumſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulie-
ris multi perierunt, & ex hoc cõcupiſcentia quaſi ignis
lem exardeſcit. Et rurſum. Cum aliena muliere ne ſedeas o-
no nec accumbas cum ea ſuper cubitum.

etractio. ¶ Sed neq; illorum conſuetudine vtẽdum eſt, qui ma-
s lignis ſuggillationibus lacerant famam aliorum. Anti-
ouer.4 ſtes enim ſapientiæ Salomon in Prouerbijs ait: Remoue
a te os prauũ, & detrahentia labia ſint procul a te.

acundi ¶ Illi quoq; nobis valde declinandi ſunt, quorum ad
iram procliue ingenium, quique leuiſsimis de cauſis ex
candeſcere ac ringi ſolent. Idem quippe Salomon: Noli
ouer.22 inquit eſſe amicus homini iracundo, neq; ambules cum
viro furioſo, ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcan
dalum animæ tuæ.

perbi ¶ Neq; cum ſuperbis eſt communicandum. Quia dici
cle.13 tur: Qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.
ulti ¶ Neq; cum rationis impote ac deliro, ait enim ſcri-
cl.22 ptura. Cum ſtulto ne multum loquaris, & cum inſenſa-
to ne abieris.

cosi ¶ Neq; cũ ijs q ſe iocis cachinniſq; indulgẽt, ſcurriliq;
ere.15 leuitate iugitur delectant. Quandoquidem Hier. ꝓpheta glo
clesi.2 riatur dicens: Nõ ſedi cum concilio ludentiũ. Et Salomõ
ipſe dicit: Riſum reputaui errorem, & gaudio dixi, quid
dem fruſtra deciperis? Et iterum: Cor inquit ſapientium vbi
triſtitia eſt, & cor ſtultorum vbi lætitia.

¶ Ab infidelium ꝓterea conſortio nos amoliri opor-
tet, q ad eccl'am cõuerti neglexerint, apoſt. dicente: Noli
te iugum ducere cũ infidelibus. Quæ em̃ participatio iu
ſticiæ cum iniqtate? aut q̃ ſocietas luci ad tenebras? q̃ cõ
arth. 10 uentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infide
li? quis conſenſus tẽplo dei cum idolis? Et dñs in euan-
gelio: In via gentium inquit ne abieritis.

¶ Eadem quidem ratione neque ijs qui hæreſi ali-
qua deprauati ſunt, familiariter vtẽdum erit. Nam hoc
Teſſ.3 quoque Paulus apoſtolus admonet & hortatur dicens:
d Tit.3 Subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordi-
nate, & non ſecundum traditionem quam acceperunt
a nobis. Et ad Titum ait: Hæreticum hominem poſt

nam & secundam correptionem deuita. Iohannes quoque apostolus. Si quis venit ad vos inquit, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis, qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. 2. Iohan

¶Postremo ab omnium illorum conuersatione secedendum est, qui vitiis assueti pertinaciter obdurant, corrigique & emendari omnino nolunt. Praeceptum quippe domini est, Qui neque ecclesiam audire voluerit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et ii quidē sunt qui nihil prae se, neque Christiani praeter nomen, neque hominis praeter figuram gerunt. Cum quibus vna accūbere Paulus vetat dicens, Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumite. De iis & in prouerbiis dicitur. Ne aemulieris viros malos, nec desideres esse cum eis, quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur. Hi sunt membra illa quae scandalizāt, & idcirco abscindi, proiicique iubentur, vt potius sine illis vitam ingrediamur aeternam, quam simul cum illis mittamur in gehennam ignis inextinguibils. Discedite igitur a nobis omnes qui operamini iniquitatem. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Nihil tam perniciosum est, quam societas hominum perditorum. His itaque caute sapienterque repudiatis, ad illos conuerti, illis inhaerere, ab illorum latere nunquam (si fieri potest) discedere nos decet, quorum vox, gestus, incessus, habitus, norma virtutum est. Cum viro sancto assiduus esto, quencunque cognoueris obseruantem timorem dei. Quia scilicet nihil aeque proficit ad bene beateque viuendum, ut optimi cuiusque accessibus identidem copulari

In mali[s] obstina[tis] Matth. 1. Cori[n] prouer. Mar. 9 psalm. 1. Cori[n] Ecclesi.

¶De vestitu cultuque corporis.
Cap. VIII.

Reiectis iam tandem reclamatisq; malorum hominum consortiis, postquam collegio nos intulimus bonorum, vti digne cum illis versari possimus, videamus quo indumentorum genere, qualive corporis cultu vsi sint, vt eodem & ipsi vtamur, nequando cum rubore audiamus. Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem.

Matth. 22.

¶ Sed profecto qui spiritalibus virtutum indumentis animam suam tegere & ornare student, nõ opus habent corporis indumentis nisi quantum naturæ necessitas requit. Adam & Eua in paradiso nudi erant. Tunc illis parandæ vestis cura irrepsit, cum propter mandati transgressionem inde eiecti terrã colere, hoc est terrenis occupare se negotiis cœperunt. Sed ne tunc quidem vsq; adeo conditionis humanæ obliti sunt, vt carnem iã morti obnoxiam, luxuriose vestiendam putarent, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, tunicis deniq; pelliceis contenti vixerunt.

Adam ... Eua

¶ Iohannes baptista, quo non surrexit maior inter natos mulierum, de pilis camelorum vestem contextã & pelliceam zonam, circa lũbos habuisse dicitur. Et de illo ad turbam dominus. Quid existis, ait, in desertum videre, hominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Aspera vtiq; vestis & cilicina continentioris vitæ indicium est, mollis & delicata lasciuioris. Et vt habitacula quoq; de moribus hominum nonnihil attestari cognoscas, desertum oppositum est aulis regum. In his nanq; voluptatis mũdanæ mancipia versari solent, in illo Christi serui.

Iohannes baptista. Matth. 11.

¶ Apostolis in euangelio iussum legimus, ne soliciti essent, in perquirendis quibus operirentur, sed confiderent in eo qui lilia, id est momentaneam creaturam, tã eximio vestit candore, multo magis vestiturum ipsos, quos ad imaginem suam rationis capaces, æternæque vitæ destinatos condiderit. Quærite, inquit, primum regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis.

Apostoli. Matth. 6

¶ Veruntñ quia modicum quid terrenæ opis adiumẽ

tique sufficere debet ei, cui multa reposita sunt in regno cælorum, ijsdem iussum est ne duas tunicas habeant, nō vt simplici tunica contenti sint, si frigoris intemperies non patitur, sed ne metu futurorum aliam induant, aliam reseruent. Superflui itaque amictus solicitudo reprimitur, non necessarij cura.

Idem.

¶In calceatu quoque sandalijs tantum vsos constat quæ in Actorum libro alio nomine caligæ appellantur Quod sane calceamenti genus non operit pedem, sed, sicut expositores dicunt, suffulcit. Igitur ne calcearium saltem paulo cupidius nobis expetendum duceremus, exemplo ostenderunt satis esse, si ea pars pedis tecta sit quæ terram terit, nuda relicta quæ cælum spectat. Recte enim & religiose incedētem cælo patere, non terræ decet, deo non hominibus.

Petrus apostolu[s]

¶Hinc ipsi apostolorum principi Petro, nihil amplius tegumenti fuisse creditur, præter tunicam & pallium nihil aliud calceamenti præter caligas. Illud in Clementis libro relatum dicunt, hoc in apostolicis actis legim⁹ dicente ad eum angelo. Præcingere, & calcea te caligas tuas. Rideant hanc tantam tenuitatem, qui ignorant ecclesiam ab ipso fundatam olim in paupertate gloriantem, postquam cumulari diuitijs cœperit, virtutibus decreuisse. Nemo diuitum nunc ægrotos verbo sanat, tūc autem seminudi pontifices, etiam mortuos reuiuiscere fecerunt.

Actu. 12.

Bartholo[mæus] apo[stolus]

¶Bartholomæum quoque apostolum collobio albo pallioloque purpureo & sandalijs vsum memoriæ proditum est, sed hoc miraculi adijcitur, quod quinque & viginti annos vestimenta eius nec sordes vllas, nec vetustatem contraxerint, nec sandalia subtrita sit. Veruntū hunc etiā cōmunis nuditas piscatoribus parem fecerat, nisi purpureus color regiæ stirpis insigne fuisset, sed hic ideo reseruatus est, vt indicio foret quanta ille reliquerit vt Christū sequeretur.

Iacobus apostolu[s]

¶Iacobus iustus frater domini, ob formæ similitudinem appellatus. Et vt Egesippus ait, ab vtero matris suæ sanctus, non laneum sed lineum habuit amiculum:

Ad hæc quod ad corporis cultum pertinet, nunq̃ attonsus est, nec oleo vnctus, nec balneo vsus. Sic indutus, sic obsitus, etiam apud Iudæos, in tanta veneratione fuit, vt soli p̃missum sit sancta sanctorum intrare, & deo laudis sacrificium pro populo offerre.

ohannes. postolus. ¶Iohannem etiam apostolũ sola syndone amictum Ierosolymis aliq̃n incessisse, ex euangelio constat, q̃niã dum a Iudæis apprehenderetur, ea relicta nudus effugisse dr̃. Nudi ergo nudum Christum sequamur, ne ab aduersariis comprehendamur.

ug. ep̃s ¶Aurelius Augustinus episcopus, veste non magis compta magisve ambitiosa, q̃ illi quibus præerat vti voluit. Si quis excultiorem sibi dono offerret, acceptam venũ iubebat dari, vt pecuniã inde exactã cũ aliis cõmunicaret, q̃nqdẽ vestis ipsa cõmunis esse nõ posset. Itaq; clericis suis dignitate p̃stitit, habitu atq; vestitu par fuit.

ernardus bbas. ¶Bernardum abbatem veste quidem satis vili, sed minime squalenti vsum memoriæ proditum est. Ac etiam dicere solitum, tunicam sordibus obsoletam testem desidiæ atq; socordiæ esse. Et eius immunditiem interdũ ad hypocrisim spectare, qua inanis gloria dum videatur contemni, quæritur. Cum ergo etiam cilicio sub veste latenti carnem attereret, vbi id rescitum est, & ip̃m deposuit. Nec vnquam deinde asperius indumentum, quam cæteri fratres ferre voluit, ne forte illis præstare sanctitate videretur, quorum se ipse minimum reputaret.

Stephanus bbas ¶Stephano abbati Grandimontensis ordinis autori qui in Moreto Aquitaniæ monte vitam solitariam duxit, tam&si rudis modicusque amictus fuerit, hoc tamẽ admirationem auget, q̃d sub eodem & æstiuos calores, & brumæ frigus pertulerit, nunquam quicq̃ panni sibi vel addens vel demens. Vtranq; profecto diuersorum tp̃m molestiam leuare posset solertia, nisi vtranq; tolerare mallet in deum charitas.

pollonius eremi. ¶Apollonius apud Thebaidem in finibus Hermopolis, collobio stuppeo quod lebithen vocabant, operiebatur, neq; tamen vllum capitium habuit, sed lineo linteo

so collum caputq; obuoluebat. Et hoc magis mirandum ꝙ cum. XL. annos in deserto manens peregerit, eius tegmina neque vsu consumpta, neque vetustate labefacta ferantur, vt inde facile appareat, quanti apud deum sit humilis habitus, & absque vlla simulatione contẽptus.

Paulus pri-mus ere-

¶Paulus primus eremita, cum nihil haberet, nisi q̃d inculta solitudo suppeditare poterat, tunica de palmæ foliis contexta nuditatem texit. Et qua ille veste in necessitate vsus est, hanc ipsam Antonius cum defunctum sepelisset, habuit in deliciis, non nisi festis solennibus eam induens, quam etiam diuus Hierony. plurimi faciens. Si mihi, inquit, dominus optiõem daret, multo magis eligerem tunicam Pauli cum meritis eius, q̃ regum purpuram cum regnis suis

Iohanne- Andreas Thaddæ- Philipp- Eremitæ

¶Palmeis quidem tegminibus, & illi quatuor in uastissima Aegypti eremo a Panucio inuenti, Iohannes, Andreas, Thaddæus, & Philippus amicti erant. Hunc tamen tam syluestrem vestitum haud multo tempore post, cum veste immortalitatis commutarunt. Tanto nunc felicius cælesti lumine illustrantur, quanto antea perusta solis ardoribus cute contemptius squalebant.

Serapion abbas

¶Serapionem abbatem primitus quidem sola tunica simplicique palliolo contentum, deinde his etiam carere pietas compulit, quippe seipsum despolians paupres contexit. Nec erubuit nudus incedere, dum nuditatem miseratur alienam.

Timothe- us eremit-

¶Timotheo quoque in Aegypti solitudine degenti, ea duntaxat corporis pars non fuisse nuda perhibetur, quam barba comaque nunquam tonsæ contexerat. Et hunc Panucius inter bestias incedentem cum vidisset, syluestre magis quam humanum animal ratus expauit, mox cum loquentem attendisset, agnouit dei seruum, simulque didicit, satis indutum esse qui cum Chr̃o nudus esset.

Onophri- us eremit-

¶Onophrius itidem nudus in ulteriori deserto ab eodem Panucio repertus, verenda tantummodo foliis arboꝝ operuerat. Consumptis enim vestibus q̃ secum

attulerat, alia deinde quam quæ natura dabat non quæsiuit. Cunque vita functus esset, sanctam animulam eius visibili specie ab angelis in cælum ferri visam tradunt. Et quisquam nostrum paululum vsu detritos ferre dedignabitur pannos, cum nudi etiam ab angelis honorentur?

Hilarion abbas. ¶ Hilarionem abbatem accepimus, nihil aliud quo corpus suum operiret habuisse, præter saccum ac pelliceum empediten rusticumque sagum. Capillum semel in anno paschæ die totondisse, nunquam lauisse, quod superuacaneum esse diceret mundicias in cilitio quærere, neque tunicam alteram sumpsisse, nisi cum prior penitus discissa esset.

Hieronymus ¶ Diuo quoque Hieronymo saccea tunica erat. Hanc Eusebius discipulus eo defuncto accepit, honorique habuit, tactu eius valetudinarios curans, & ad vitam mortuos reuocans. Cuius quæso regum auro gemmisque refulgens, aut cocco purpuraque rubens vestimentum, tãtæ vnquam virtutis fuit, quantæ sancti huius saccus iste cilicinus.

Frãciscus. Neque te pater Francisce hoc loco præteribo, cuius tegendo corpori tunica vna, & ea sane crassi admodum fili, impolitæque texturæ satis fuit. quam pro cingulo ꝓcinxerat funis nodo astrictus, vbi committebatur non fibula, caput & ceruix cuculla velabantur, pedes prorsus nudi erant, nisi forte ligneis socculis veluti sandaliis, ne terram contingerent suffulti. Quem morem nũc a professoribus institutionis tuæ seruari videmus. Multis tunc habitus iste ludibrio erat, nunc per orbem celebratur. Sed quam tu sapienter cuidam nuditatem hanc tuam hyemis tempore calumnianti ac petenti, vt guttulam sibi sudoris venderes, eã te Christo non hominibus vendere respondisti. O felix ille sic irrisæ nuditatis sudor, quem tu soli Christo dedicans, mercatus es regna cælorum.

Fœĩæ. Elizabet vidua. ¶ Paucula nunc fœminarum exempla proferam, q̃ bus ipsa vestitum vilitas pro ornatu fuit. Elizbeth Pannonum regis filia & Christi ancilla, quã poterat abiectis

ore amictu se velabat. Scissuras alterius interdum coloris panno ossuto, qui vilior appareret, resartiebat. Itaq; vna de grege mendicantium videbatur, contemniq; gaudebat, vt humilitatem conseruaret. Maluit ergo sic pannosa sicq; despecta in xenodochio pauperculis morbo affectis ministrare, quam in regis patris aula, cum amisso marito ab eo in Pannoniam accerseretur, sericis auroque renitere, atque omnibus venerationi esse. Christo enim placere volebat, non mundo.

¶ Toram deo dicatam virginem in monasterio Thebaidis memorant, nunquam noua tunica, aut noua melote, aut nouis calceis vsam, semper aliis sororibus recētia cessisse, & ab iisdem sibi sumpsisse vetustiora tritioraque, vt quanto cæteras forma præstabat (erat enim omnium pulcherrima) tanto inconcinniore magisq; inepto habitu se deuenustaret. Neque enim ignorabat, animi non corporis decore sponsam Christi excellere debere, vt cælesti thalamo digna sit. Tora vg.

¶ Maria ægyptiaca turpis aliquando voluptatis quæstui dedita, omni ornamentorum genere sese decorabat, nec a pigmentis fucoque abstinens, vt placeret viris. At postquam conuersa Christo seruire cœpit, tantæ illi vestitus vllus curæ fuit, vt eo consumpto quem secum ad eremum tulerat, nuda in solitudine viueret. Et quia sine tecto degebat, æstus pluuiasque corpore nulla in parte velato excipiens, nigritiem quandam cutis situmque contraxerat, sed iam non paucis miraculis clarebat. Vide ergo quantum interfuit inter ornatum illū & nuditatem istam. Ille impudicitiæ fomes fuerat, iste meritum præbuit mirandæ sanctitatis. Maria ægyptiaca

¶ Quid est autem quod Paulus apostolus ad Timotheum scribens velle se dicat, vt mulieres orent in habitu ornato, nunquid in sericis aut purpura eas orare præcipit? minime quidem. Quippe qui habitum istum cōtinuo temperauit subiungens, cum verecundia & sobrietate ornantes se, vt scilicet verecundia luxum declinet, & modum seruet sobrietas. Non intortis crinibus, inquit, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed 1. Tim. 2.

quod decet mulieres promittentes pietatem per operã bona. Et si mulier citra modestiam ornare se & componere prohibetur, quæ coniugio excusare posset ornatũ, ne incomptior displiceat viro, quanto minus ornari debet virgo, quæ sese totam dedicauit soli illi, de quo dictum est. Erit iustitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius. Et in psalmo. Indutus est dominus fortitudinem, & præcinxit se virtute. Qualia ergo sponsi ornamenta, talia sint & spõsæ, iustitia, fides, fortitudo, cæterçque virtutes, non aurum, non gẽmæ, non sericum, non purpura. Nam & Petrus apostolus: Sit, inquit, non extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumentum vestimentorumque cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus qui est in conspectu dei locuples. Alium ergo quam spiritalem cultum atque ornatum quærentibus, quid dominus per prophetam minetur opere prætium est audire. Dixit dominus deus inquit, Pro eo quod eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo & nutibus oculorum ibant, & plaudebant, & ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit dominus verticem filiarum Syon, & dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentũ calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscillidas, & murenulas & olfactoriola, & inaures & anulos, & gemmas in fronte pẽdentes, & mutatoria, & palliola, & lintheamina, & acus, & specula, & syndones, & vittas, & theristra, & erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Per alium quoque prophetam dicitur. Cum vestieris te coccino, cum ornata fueris monili aureo, & pinxeris stibio oculos tuos, frustra componeris, contempserunt te amatores tui, animam tuam quærent. Et vt breuiter discamus quantum obsit elegãs prætiosumq; vestimentum, aut quantum prosit humile & despectum. Diues ille qui purpura & bysso induebatur, sepultus est in inferno. Mendicus autem Lazarus,

[Marginal notes: Esaiæ.11. / Psalm.92. / 1.Petri.3. / Esaiæ.3. / Iere.4. / Lucæ.16.]

qui nihil pene quo indueretur habebat, ab angelis sublatus, & in Abrahæ sinu collocatus. Tantaque repente facta est rerum statusque commutatio vt temporalibus delitiis æterna succederent supplicia, & temporali miseriæ æterna beatitudo.

De operibus manu exercendis. Caput IX.

HAc̃tenus de vestitu, cultuque corporis nostri, nunc ne idem corpus inertiæ sese dedat, otioq; corrumpatur, de exercitiis eius ac labore dicendum videtur. Sequenda est quidem illa Hieronymi sententia, maximeque obseruanda.

Fac aliquid operis, vt te semper diabolus inueniat occupatum. Apostoli.

¶ Non fuit satis apostolis tantum spiritalia curare negotia, prædicare, orare, legere, si quid supererat temporis, manuum labori impendebant. Lucas euangelista in Actis apostolorum testatur. Paulum apostolum cum Corinthi apud Aquilam & Priscillam, hospitaretur, sabbatis quidem in synagoga disputare solitum, reliquis vero diebus artem schænofactoriam exercuisse. Actuũ.18. Paulus apostolus 1.Corin.4

¶ Et ipsemet in epistola ad Corinthios ab Ephesso scribens, ait: Laboramus operantes manibus nostris. 2.Thess.3

In epistola quoque ab Athenis ad Tessalonicenses missa Non inquieti, inquit, fuimus inter vos neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum grauaremus non quasi non habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis quoniam si quis non vult operari, nec manducet. Rursumq; in actis vicesimo nono, ad maiores natu ecclesiæ quæ Ephesi erat, loquens ait. Argentum & aurum, aut vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & iis

qui mecum sunt ministrauerunt manus istæ. Omnia ostendi vobis quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quã accipere. His ṽbis monstrauit etiã episcopos huiusmodi laborí vacare quãdoque debere, vt habeant vnde alijs largiantur, nedum vnde ipsi viuant. Pauperculis olim episcopis hoc iure pceptum fuisse dicet aliquis, nunc autem opulentis, vt quid necesse est laborare? At ijs etiam, sed alia tñ laborandi causa erit, ne scilicet in multa (vt fit) rerum copia lasciuire illos, & voluptatibus diffluere otium cogat. In desiderijs enim est (vt Salomon ait) omnis otiosus.

Episcopi

Idem

¶Ab haymone quoque Canthuariensi Archidiacono de Paulo traditum est, quod a Gallicinio usque ad horam quintam operi manuum & inde vsque ad horam vespertinam faciendis ad populum sermonibus vacare solitus sit, residuum vero temporis impertierit cibo, somno, precationi. Ita nullam horam illi præterisse immunem, expertemque laboris, nisi quam edendi dormiendique necessitas interpellarit. Sed in his omnibus ita eum se gessisse credimus, vt mentem nunquam non deo intentam habuerit. Illudque quod alijs præceperat, prior ipse impleuerit. Sine intermissione orate. Sic ergo nobis opus aliquod faciendum erit, vt dum manus artificio occupatur, animus ipse interim oret, & in cælestium meditatione iugiter versetur.

Iohan. 21
Apostoli
Petrus
Thomas
Iacobus.
Iohannes.

¶Petrum & Thomã & Iacobum & Iohannem, post susceptum etiam apostolatus officium piscatione se exercuisse, quinimo iubente domino laxasse rete, in euangelio legimus. Quis tale opus reprehendere audeat, si dominus iubendo approbauit? Iam de eleemosynis eorum quos docebant, viuere licebat, iam dignus erat operarius mercede sua, & tamen crebrius ad tendenda retia quam ad accipienda munera manum porrigebant vt non auaritiæ sed honesti laboris exemplo essent.

Lucas euãgelista

¶Lucam etiam euangelistam arte picturæ animum spiritalibus negotijs fatigatum remittere consuesse ac-

cepimus. Romæ duæ imagines visuntur, altera Christi in sancta sanctorum, altera beatæ Mariæ virginis in ecclesia, quæ sanctæ Mariæ maioris dicitur, eas ab ipso pictas ferunt, similitudinem exprimentes eorum quorum nomini dedicatæ sunt. Constantinopoli etiam extare eiusdem virginis effigiem pictam constat, quam ab eodem deliniatam ac fabrefactam fama celebrat. Hoc exercitij genere si quis vti voluerit, illud tantummodo pingendum fingendumue sibi meminerit, quod ad virtutem capescendam prouocet spectatores, non quod ad vitia inani oblectatione possit illicere, hoc enim opus diaboli est, illud Christiani.

¶ Antonius abbas hominũ ad se confluentiũ frequentia inquietatus, relicto monasterio vlteriorem eremum petijt, ac ne fratres victum ipsi deferendo vexarentur (tridui enim itinere ab eis distabat) terram coluit, semẽtemque fecit, & oluscula plantauit, vt etiam ijs qui inuisendi gratia eo accessissent, ad conuescendum satis esset & si quid insuper otij suppeteret, sportulas de palmarum folijs texebat, vt suo potius labore, quam alieno impendio sibi necessaria in solitudine compararet. Antonius abbas.

¶ Eos autem qui nihil agendo nihil sibi defuturum sperant, præsumptione falli Iohannis abbatis monstrabimus exemplo. Huic in scythiotica eremo ætatem agẽti, incidit in animo, vt diuinæ contentatione absque aliqua corporis operatione cibi ve cura iam quasi angelus dei vacaret. Itaque cellam deserens, per vastam solitudinem euagari cœpit, sed die tandem septimo fama vrgente, cum iam vesper esset rediit, & cum cellæ fores occlusas offendisset contubernalem suum quem ibi reliquerat, vt sibi aperiret inuocauit, se Iohannem esse contestans. At ille, Nequaquam, inquit, nã Iohannes in angelum mutatus est, nec cibo illi opus est, nec cum hominibus commorari necessarium. Tali exprobatione taxatum dimisit, passus eum nocte illa sub diuo añ ianuã iacere. Mane vero concesso aditu, cum longa inedia lassum refecisset, fraterna charitate monuit debere se hominem meminisse, materialibus adhuc escis nutriendũ, Iohannes abbas.

vt sufficere possit actioni spiritali, proinde laborem monachis communem ne detrectaret. Eo enim non solum corpori oportuna facile parari, sed etiam animū ipsum recreari solere, vt semper quasi nouus ad agendas deo gratias, laudesque persoluendas redire cum alacritate se stinet. Correctus igitur Iohannes, diuina deinceps negoti a fabrilis operis vicissitudine impensius est executus, & quantum sua præsumptione lapsus fuerat, tantum cōsilio alieno vsus profecit.

Iohannes abbas. ¶ Iohānes alius abbas, qui in Thebaidis eremo vitā duxit singulis dominicis diebus pane ab angelo delato se sustentasse perhibetur. Cæteris vero diebus fiscellas texendo victū sibi parauisse. Quod si & alijs diebus quēadmodum dominico feriandum esset, quotidie angelus cibum illi attulisset. Quo tempore non attulit, id minime otio conterendum esse indicauit.

Serapion. monach⁹. ¶ Serapionis abbatis monachos ita institutos fuisse accepimus, vt manuum mercede sibi in diem alimenta conquirerent. Eosdem cum in agris tempestiua messis esset, operam locare, & quicquid stipis inde exegissent, totum indigentibus (hisque maxime qui vinculis publicis artati erant) erogare atque distribuere consueuisse. Sic illi ne minimam quidem partem desidiæ dabant. Præcipueque largiendo, cum quicquam sibi superesset, pietatem excolebant, sed nec minus humilitatem, cum seruiles operas non dedignarentur. Vno igitur labore trium virtutum fructum colligebant, solertiæ, pietatis, humilitatis.

Hilarius abbas. ¶ Manuum etiam labore victitasse fertur Hilarius abbas in monte Emiliæ commoratus, atque ibidem suis impensis ecclesiam construxisse. Cum ergo corpus exercendo animæ integritatem conseruarit, & tandem cælestem beatitudinem consecutus sit apparet verissimum esse illud in Ecclesiastico scriptum. Eccle. 40. Vita sibi sufficienits operarij condulcabitur, & in ea inuenies thesaurū.

¶ Vando abbas in finibus Galliæ monasterij Fon-

tanellæ quod ipse ædificauerat, cum Guidone nepote deo seruiens, postquam egere cœpisset, a Baryldæ regina diuinitus monita plaustrum cibariis onustum accepit. Sed deinceps de operibus manuum victui suo necessaria suppeditauit. Quod si iis qui dum penuria premeretur, dei erga se benignitatem expertus fuerat, manualem laborem non detrectauit, ne tentare videretur benefactorem suum in eo exigendo, quod ipse sibi præstare posset, vis tu necessitati tuæ non succurrere laborando cum possis? quasi dignus qui ab angelis non ab hominibus pascaris? At ob hoc ipsum te indignũ statuis quod præsumptione vtaris, teque marcescere otio finas.

Venerius abbas.

¶ Quod quidem cauens Venerius abbas, dum solitarius in Palmaria insula, quæ a continenti Lunensis oppidi octo millia passibus abest, vitam dure, admodum aspereque ageret, diu herbis pomisque syluestribus sustentatus, tandem ad agri culturam se accinxit, tanto domini fauore, vt vnum sarculum hordeique modicum habens, die vno humum prosciderit, semen sparserit, messem secuerit. Quo miraculo & hominis necessitati consultum est, & palam factum, quam istud exercitij genus deo esset gratum. Nisi enim illi perplacuisset, nunquam tam præcoqua fruge, tam repentino prouentu laborantis curam compensasset. Hinc illud est in Ecclesiastico dictum. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem ab altissimo creatam. Eccl. 7.

Stephanus solitarius.

¶ Stephanus Anachorita in Mareotide regione, sanctitate vitæ & miraculis clarus, quamuis herniæ morbo, quem Græci Hydrocelam appellant, laboraret, non tamen intermittebat quin certa diei hora de palmarũ folijs funiculos intorqueret, maiorem morbum existimãs otiositatem.

¶ Danieli Aegyptio abbati & presbytero in Schytioco monasterio degẽti, sicuti facere aliqd opis p⁹ spũales labores libuit, ita ea q̃ cõfecerat, ad vicũ aliquẽ deferendo venditare rubori nõ fuit. Pretiũ omne pauperibus dĩ

largiebatur, eleemosynas de propriis laboribus impen dens, comperta ratione, qua & minime otiosus, & maxime pius esset, vtque dignus appareret, cuius exemplo cæteri viuerent, miraculis nobilitatus est.

¶ Nunquam autem magis patet vanis cogitationib⁹ mens nostra, quam cum otio corpus ipsum indulget. Et hoc quidem Antonij exemplo probare possumus. Qui quondam solitudinis tædio affectus, cum dubius animi æstuaret, clamare cœpit, Saluari cupio domine, & ecce cogitationes meæ mihi aduersantur. Mox vbi de cella prodijt, conspexit hominem monachali habitu succinctum. nunc calathos texentem, nunc ad orandum, pcumbẽtem. Et dum rem tacitus miratur, ab eodem tandem audiuit :Sic & tu age Antoni, sic enim agendo saluaberis. Cunq; id loquentem statim non comparauisse animaduerteret, angelum dei fuisse intellexit. Ac deinde operum orationumq; vices monitu eius diligẽter seruans, ad tantam perfectionem conscendit, vt nemo illis temporibus, vel abbatum vel monachorum anachoritarumq; maiori admirationi fuerit.

Arsenius ¶ Arsenium abbatem, dum opus faceret, lachrymas effundere solitum scriptores tradunt. Quæ res indicio est, longe aliud illum animo agitasse, quam quod manibus fabricaret, manus quidem labori intenta erant, sed mens diuinis meditationibus assueta, ad deum tollebatur, & eius desiderio accensa fletu temperare non poterat. O cælestem virum, qui etiam inter laborandum futuræ beatitudinis dulcedinem degustabat.

¶ Phyloronius presbyter, dum in quodam Galiciæ monte multa se abstinentia fatigaret, non minus manuum operatione exercebatur. Inde illi suppetere potuerunt longinquæ peregrinationis impensę, Romã Hierosolymamq; ititanti. Et quoniam nunquam neq; ieiunij angustijs, neq; manuum, neq; pedum inquietudine defatigatus est, sempiternæ qetis indicibili bono pirui meruit, martyrum coronam adeptus, non quod martyriũ passus esset, sed quod pares martyrio pro Christo suscéperit labores.

Phyloro. presbyt.

¶De Archebio Cassianus refert, quod dum adhuc in cœnobio cum fratribus versaretur, laborem quo ibi omnes suis horis exercebantur, sibi duplicando pro matre creditori satisfecerit, cum ipsa ob inopiam soluendo non esset. At neque patrem neq; matrẽ agnouerat, dum religionem profiteretur, tunc vero matrem se habere intellexit, cum illam ęgestate liteq; coartari vidit, vt ei scilicet q parentes honorare iussit obediret, cuius amore & ipsam reliquerat & patrem. Archebius igitur præceptum domini seruauit, matri oppressæ subueniendo, otio locum non dedit laborem super laborem cumulando, religionis cultum non intermisit in monasterio permanendo & charitatis opus auxit miserendo calamitati alienæ. Archebius monach⁹.

¶Deinde solitariorum institutũ secutus, cum in insula Nili vitam duceret, Cassiano eo aduenienti, atq; ibidem inter Anachoritas residere cupienti, cellam cum supellectili dono obtulit, seinde trãsmigrare velle dicẽs. Idem. Post paucos autem dies reuersus, alteram multo labore sibi construxit. Sed mox & illam simul cum instrumento pari simulatione alijs eo appulsis concessit, & iam tertiam (vt ipse Cassianus tradit) sibi ponere moliebatur, hanc etiam daturus si habitatorem inuenisset. Tali itaq; liberalitate ad seruitium dei aduenas inuitabat, tali commento ne recusarent circumueniebat, tali denicq; labore perniciosam otij mollitiem excutere atq; abigere lætus alacerq; solebat. Non sensit laboris tædium dum opus exercet pietatis

¶Cum Pacomio abbate in quodam Thebaidis monasterio mille quingenti monachi erant, omnes manibus sibi victum comparantes, ita vt etiam extra monasterium pauperibus alimoniæ subsidia mitterent. Plurima inter eos artificum opera, & præcipue quidem exercendi corporis gratia cudebantur, vt edomita assiduis fatigationibus caro disceret seruire spiritui. Manus enim fortium (vt Salomon inquit) dominabitur, quæ autem remissa est tributis seruiet. Prouc. 12.

¶Siquidem & Paulus abbas, in Aegypti eremo (cui

Porphirio nomen est) confidens, cum sibi ad victum hortulus quem ipse fecerat & palmarum ferax regio satis essent, quotidie tamen aliquot horis palmæ texturæ operam impendebat. Ea enim quæ texuerat annis singulis concremabat. Septima enim & eo amplius mansione ab hominum habitaculis remoto, neque dare illi cuiquam, neq; vendere promptum erat. Quotidianus igitur labor non nisi fugiendi otij causa insumebatur. Quod si desidiæ torporique se dedisset nec in deserto solus permanere, nec ad perfectionem sanctitudinis peruenire potuisset. Multam enim malitiam docuit otiositas.

Eccle. 33

¶ Diuus Hieronymus ad virgines scribens. Hoc vnū inquit, apud omnes obseruationis præcipuum est, & celebre per Aegyptum, vt neminem nisi obedientem & humilem ad omnes labores perficiendos, & opera suscipiant. Quatenus domita caro ex grauidine, cogitationibus vanis & voluptatibus non vacet ex otio. Teneatis firmissime, q̄ omnis concupiscentiæ & immunditiæ atque peccati mater est otiositas.

Hieronymus de monachis Aegypti.

Symeon monach⁹.

¶ Iccirco Symeoni monacho ex Italiæ partibus in illam Nili insulam (cuius paulo ante mentionem fecim⁹) ese conferenti, cū nullā artē calleret p̄ter latinæ lr̄æ (cuius illic vsus nullus erat) scriptionē, a q̄dā senior̄ prouisum est ne otiosus esset. Finxit enim piissimus simulator habere se fratrem in Italica cohorte militantē, latinis literis instructū, & Symeonē petijt. vti sibi apostolicū Pauli codicem latine cōscriberet, fr̄i mittendū, q̄ ille legēdo animi virtutibus proficere posset. Sub tali p̄textu & ipsum ad scribendi exercitium excitauit, & quasi mercedis loco cuncta eius victui necessaria obtulit, veritus ne vel propter rei inopiam, vel otij copiam, nouus homo illis in locis diutius perdurare nequiret. Quantæ ergo vtilitatis est, post spiritales actiones aliqua manuum operatio, si per eam in proposito bene beateque viuendi perseueretur, quantæ necessitatis, si sine illa coli habitarique solitudo non possit.

Syluan⁹ abbas.

¶ Apud Syluanum abbatem in Scythiotico cœno-

bio quidam hospitatus, cum fratres eius multum manibus laborantes vidisset, eam solicitudinē quasi rem superfluam cauillatus. Maria, inquit, optimam partē elegit, sedens secus pedes dñi, & audiens verbum illius. Post hæc cum hora cœnæ ex industria ipsum non vocassent, vbi cœnatum est miranti ac quærenti cur ita se prætermisissent? Abbas respondit, ratos fuisse ipsi qui se totum spiritalem profiteretur cibo potuque minime opus esse. Tum demum illo errorem confitente, subiunxit: Scias igitur Mariam etiam Marthæ ministerio indigere, auxilioque iuuari.

¶Ob hoc quidem & Dorotheus in desertis Aegypti abbas, minimo somno indulgens, noctis quoq; partem operi manuum dabat. Tunc nempe sportulas contexere solitus, interdiu autem lapides conuehere & cellas ædificare, quas ibi habitare volentibus (vt modo de Archebio diximus) vltro offerebat. Sportulis autem diuenditis precium omne indigentibus donabat. Itaq; sp laborando, semperq; laborata aliis largiendo, & otium declinauit, & pietatem coluit. Dorotheus abbas

¶Alterius nunc sexus in hoc exercitationis genere solertiam expediamur. Ferunt ipsam beatam virginem (quæ & virgines castitate, & matres partu superauit) dum adhuc in templo seruiret, a summo mane vsq; ad horam tertiam precationes extendisse, tertia ad nonam lanificio sese occupasse. Inde demum sumpto modico cibo, vsq; ad occubitum solis lectitasse scripturas, & in earum meditatione pernoctasse. Hac itaq; vitæ institutione ad tātam morum sanctitudinem deuenit, vt sola præ omnibus eligi meruerit, quæ & saluatorem mundi pareret, & post partum virgo permanaret. Quod si hæc q̄ sine peccato concepta, omnis prorsus peccati semper expers fuerit, id tpis quod orationi lectioniq; superat, manuum labore sibi transigendum duxit, quō te in ignaua otii mollitudine qñq; desidentē securā arbitraris o virgo, quā in pctis genuit mater, q̄ q̄tidie interi9 cogitationes, exterius pni ad vitia sensus impugnāt? Crede mihi non effugit decipulas diaboli, quisquis laborē fugit Fœminæ Maria mater domini.

Euphraxia virgo.

¶Huiusce quidem sententiæ non ignara illa monasterij Thebaidis Antistita, quæ Euphraxiæ deo sacratæ virgini & adhuc puellæ, præter domesticos id est communes cum alijs labores hoc iniunxit, vt quotidie magnum lapidum aceruum de loco ad locum transferret, & translatos rursum restitueret. Quamuis enim ieiunijs vigilijsque haud parum illam fatigari cerneret, timebat tamen ne si quicquam paulo remissius egisset, aliqua residens iuuenili in corpore turpis cogitatiõis scintillula incendium excitaret peccati, eam aut sopiri vel etiam extingui posse hoc exercitationis additamento sperabat. Neq; ipsam spes fefellit, quandoquidem satis constat Euphraxiam virginem inter sorores virtute atque integritate præstitisse.

Elisabeth regis filia.

¶Hæc sane exercendi corporis cura etiam coniugatas honestauit. Lantgrauij Turingię principis vxor Elisabeth & eadem Pannonum regis filia (cuius non semel fecimus mentionem) cum multis ante viduitatem opibus polleret, nequando per otium luxu diffluceret, ancillarum officia vsurpabat, lanam linumque carpendo, nẽdo, texendo, suẽdo cæteraq; id genus opa cõficiendo, se plurimum fatigabat. Sic pudicitiam conseruauit. sic humilitatem custodiuit, sic ipsa euangelicæ perfectiõis insignia, qbus post obitũ mariti abũde eluxit, cõparauit. Etenim ad illam veræ beatitatis quietem perueniri non potest, nisi per vitæ præsentis frequentes assiduosq; labores.

Hieronymus ad Demetriadẽ.

¶Ac ne plura huiuscemodi exempla enarrando modum excedat oratio, libet in fine capitis huius apponere verba diui Hieronymi ad Demetriadem virginem accurate admodum eleganterque scribentis: Statue, inquit, quot horis sanctam scripturam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem & instructionem animæ. Cumque hæc finieris spacia, & frequenter te ad figenda genua solicitudo animæ suscitauerit, habeto lanam semper in manibus, vel staminis pollice fila deducito, vel ad torquenda subtegmina in alueolis fusi vertantur,

aliarumque neta aut in globum collige, aut texenda cõpone, quæ texta sunt respice, quæ errata repřhende, q̃ facienda constitue. Si tantis operum verietatibus fueris occupata, nunq̃ dies tibi longi erunt, sed q̃uis æstiuis tendantur solibus, breues videbuntur, in quibus aliqd operis prætermissum non est. Hæc obseruans & teipsam saluabis & alias, erisque magistra sanctæ conuersationis, multarumq; castitatem lucrum tuum facies scriptura dicente. In desiderijs est anima omnis otiosi. Nec iccirco tibi ab opere cessandum est, quia deo propitio nulla re indiges, sed ideo cum omnibus laborandum est, ut per occasionem operis nihil aliud cogites nisi quod ad domini pertinet seruitutem.

¶De corporis castigatione per flagella. Cap. X.

AT quoniam contra lasciuientis carnis petulantiam, nec ipsa interdum operum occupatio satis sufficit, alijs insuper castigationibus eam coercendam esse, sanctorum exempla quæ modo proponemus, docent.

¶Paulus apostolus castigat corpus suum, & in seruitutem redigit, ne forte cum alijs prædicauerit, ipse reprobus inueniatur. Ad hæc angelus satanæ colophizat eũ, ne reuelationum magnitudine extollatur. Et si illi qui vas electionis erat, in quo spiritussanctus habitabat, nõ fuit satis peregrinando prædicandoq; fatigari, & vbique sæuientibus persecutionis procellis iactari atque concuti, sed ad domandos corporis sensus, aculeosq; cupidinum retundendos, verberũ quoq; ictibus quati, affligiq; oportuit, quis tutum se putabit, & non pprij corporis imperio se subditum iri timebit, si in eo castigando non æque solicitus fuerit. Paulus apostol⁹ 2. Cori. 12

Thomas Canthuariensis archiepiscopus tunicam & fœmoralia poplitum tenus cilicina sub vestimentis gestitauit. Quippe indignum se qui ecclesiæ præesset arbitratus est, nisi & membris suis præesse posset. Mẽbra igit tegminis asperitate contrita sibi subijcere studuit, Thomas archieps

nequando ipse illis subiectus appetitum illorum seq cogeretur, non suum.

¶ Maiorus quoq; in insula Britanniæ Sarina episcopus, qui episcopali dignitate solitudinis pposuit humilitatem, spretis honoribus eremum penetrans, præter incredibilem cibi potusque abstinentiam, semper cilicio est vsus. Et quia virgo fuerat, virginitati inimicam indumentorum mollitiem declinauit. Qui enim mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.

Maiorus episcopus

¶ Eadem cilicij gestatio, Eadmundum Cantuariensem archiepiscopum commendat, & hoc plus adijcitur quod quadragesimæ diebus pro cilicio loricam plumbo contextam induere solitus sit. Itaque non duritia solum cilicini tegminis, verumetiam plumbei grauitate carnis concupiscentiam frenans, & ipse virginitatem perpetuo incorruptam seruauit.

Matth. 11
Eadmūdus archiep̄s

¶ Mederici verò Eduensis abbatis cilicium, alijs etiam aduersus immundas tentationes remedio fuit. Monachus quidam libidinosæ cogitationis iam stimulos ferre non valens, cum illud induisset, neq̄ spū cōfestim recedente, in castitatis puritate perseuerauit.

Medericus abbas

¶ Quinto Lodouico Galliarum regi, multo plus contulit interius cilicium quam purpura exterior. Hæc terreni regni insigne erat, illud cælestis aditum præbuit. Ad cilicij quippe squalorem respiciens deus, non ad purpuræ luxuriam Christianissimo regi & temporale regnum tutatus est, & æternum indulsit.

Lodouicus rex

¶ Macharius Alexandrinus abbas, cum corporis affectibus paulo improbius vrgeri se videret, saccum sabulo repletum vix homini portabile onus, per eremum incedens humeris baiulauit. Theosebio forte obuiā factus, & quid ageret interrogatus, quod vexatorem suū vexaret respondit. Nisi ergo corpus nostrum fatigatione aliqua agitauerimus, periclitabitur animæ fortitudo. Quandoquidem naturali quodam instinctu duo ista sibi inuicem aduersantur, & alterius uis alterius debilitate constat.

Macharius abbas

¶ Diuus Hieronymus in eo libello quem ad virgines

deo sacratas conscripsit, vidisse se in eremo affirmat vnum ex monachis, qui a seniore iussus prægrandem lapidem iam octo annos bis in die per tria fere miliaria gestauerat in scapulis, ita alacri animo, vt intermedio tempore semper noua sibi iniungi opera vltro patrem rogaret. Haud irritus hic videbitur labor, si considerabimus quanti fructus sit, cum obedire patribus, tum oti ositatem fugere. Hieronymus de q̄dā monacho.

¶Si quis autem ipsius Hieronymi in legendo scribēdoque laborem consideret, dicet, quomodo sic occupato animo vlla turpis cogitatio potuit irrepere? Tum si ad Eustochium virginem scribenti atque confitenti crediderit. Memini me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret domino increpante tranquillitas, plane intelliget etiam inter labores cogitationum tentationi esse locum, easque cum labor nequit repellere, flagellis ac verberibus excutiendas, & semper auxilium diuinæ miserationis implorandū. Neq; enim ex nobis sufficim⁹ vt Apostolus inqt, sed oīs sufficientia nostra ex deo est. Hierony. 2. Corin. 3

¶Illud quoque macerandi corporis genus, quod a Bonifacio Mysiæ inferioris archiepiscopo seruatū legimus, non est silentio prætermittendum. Ferunt enim cum ad illas gentes Christum enangelizaturus proficisceretur, equitantibus ijs qui cum illo erant, ipm medio brumæ tempore sine equo nudis pedibus incessisse. Et cum ad montium asperiora itinera peruenissent, equū quidem conscendisse, sed tamen calceamenta minime induisse, ita vt sæuiente hyeme, & niue quæ pedibus inciderat gelascente, plantas de stapede amouere nequiuerit, donec aqua feruente super infusa glacies solueretur. Hanc in illo algoris patientiam imitentur, qui bullientem in medullis libidinis æstum cupiunt extinguere. Frigescente enim corpore, facile & ipsa frigebit Venus. Bonifaci⁹ archieps

¶Iccirco fortasse & Hospitius apud Nuceriam solitarius (vt Paulus qui Langobardorum historiam scripsit, refert) ferro solido lumbos nudos præcinxerat, Hospitius monachus

vt scilicet eam corporis partem magis attereret, vnde magis voluptatis motum exurgere solere sciret. Virt⁹ enim eius in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbelico ventris eius.

Iob.40.

Phyloronius pſby.

¶Phyloronius item presbyter intra saxeam speluncam inclusus, & ferreis nexibus manus pedesque reuinctus vixisse perhibetur, vt carcerem simul vinculaque perferret. Hic extremo vitæ die confessus est, nullum a se temporis momentum, quo non de deo aliquid cogitaret, prætermissum. Dum igitur corpus Voluntaria castigatione premeretur, spiritus ipse terrenis affectibus liber, semper cælestia meditabatur.

Martinus monachus

¶Martinus in Massico Campaniæ monte solitarius manens, vt euagandi facultatem sibi surriperet, catena saxo affixa pedem vinxerat. Et cum diu angustiā hanc libenter pertulisset, Benedicto abbate id demum rescienente, iubenteque ne committeret, vt catena ferrea potius quam catena Christi ibi illum fixum teneret, statim quidem nodos dissoluit, sed nunquam inde longius discessit, quam discedere vinctus poterat. Durū profecto & difficile fuit hominem veluti rabidum canem ferreis vinculis constrictum permanere, sed multo difficilius compede soluto longius abeundi voluntatem semp ligatam tenere, vtramque autem difficultatem superauit amor Christi.

Iohannes monachus

¶Iohannem monachum sub caua montis rupe annos treis rectum perstitisse tradunt, talique corporis gestu, & cibum & somnum cœpisse. Ex diutina tandem immobilique statione tibias imas intumuisse, vlceraque fecisse. Quid hac patientia intolerabilius, si quicq̄ intolerabile est quo beatitudinis æternæ præmia compensantur. Ac ne dubites Iohannem nunc in cælesti gloria esse cum angelis. Angeli ministerio pedum eius languor in terra curatus est.

Pacomius abbas

¶Pacomius abbas per dumeta & obducta sentibus loca nudis vestigiis deambulabat, vt voluptatis aculeos spinarum aculeis quasi clauum clauo expungeret. Cruentatis quidem pedibus ad cellam suam re-

dibat, sed superata tentatione magis de victoria lætus, quam de vulneribus dolens. De talibus propheta Dauid cecinit dicens: Euntes ibant & flebant mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Psalm. 125

¶Simeonem monachum accepimus, dum ad puteum aquam hauriret, fune de situla soluto, nudũ corpus multo volumine circunduxisse, vesteque superiniecta vincula illa nullo conscio operuisse. Sed cum tandem penetrantibus nodis exesa, & iam superata caro fœtore secretũ prodidisset, abbatis iussu funem detractum, ipsum de monasterio pulsum fuisse, quoniam id facinus magis animi stultitiæ quam deuotioni imputabatur. Pulsum autem abisse in solitudinem. Et cum ab eodem abbate nocturnis terrificationibus per visum agitato reuocãdus quæreretur, in cisterna sicca inuentum, atque ad monasterium reductum, ostendit deus quãti talem in illo vitæ austeritatem faceret, sine cunctatione disponendo, vt ab his ipsis honaretur qui expulerant. Simeon monachus

¶Pater etiam Minorum Franciscus, quam in se dur' extiterit, cum sæpe alias, tum illo potissimum tempore mõstrauit, quando connubij cogitationibus eum impugnari contigit. Sibimet enim iratus, proiectis repente indumentis, & fune quo præcinctus fuerat arrepto, dure admodum sese diuerberauit. Cæterum vbi verbera parum profecissent (vsque adeo vehemens tentatio erat) extra monasterium prorumpens, in altam niuem (sicut nudus erat) se deiecit, diuque volutauit. Ac deinde ex illa compactas hominum effigies identidem toto corpore astringens, ipse se alloquebatur, increpandoque dicebat. En tibi Francisce vxor, ex tibi liberi, aut vesti illos ne sic algeant aut dimitte omnia, & vni domino seruí. Sic ille tandem carnis petulantiam domuit flagellis, & libidinis incendium gelidas niues nudo amplexans pectore extinxit. Francisc'

¶In hoc virtutis genere muliebris quoque sexus laude sua non est fraudandus. Elisabeth Turingiæ ducis cõiunx regia progenies, cum incolumi sospiteque adhuc Elisabeth vidua

marito Christum induisset, in secretiori cubiculo cū ancillis conclusa, vti se flagellorum ictibus onorarent iubebat. Ita submitti sese, & humilitate deiici didicit, experiendo an patienter ferret verbera ancillarū suarum tam clari generis fœmina.

Elisabeth virgo

¶Illa quoq; Elisabeth deo dicata virgo, quam in Comagiensi latentem monasterio, fama virtutum mundo prodidit, & ipsa statutis horis quotidie flagello se cædebat, vt carne mortificata Christo viueret, non immemor quod ipse etiam pro nobis perpeti flagella voluit, flagellisq; atrociora.

Maria Decegnies virgo

¶Maria Decegnies virgo, inuita a parentibus viro tradita, cum præter quotidiana ieiunia crebrasq; precationes etiam flagris acriter se distringeret, mouit maritum, vt communi vtriusq; voto castitatem seruarent. Naufragium fecerat virginitas matrimonij cōmissa fluctibus, sed dum tabulæ innitur ieiunij, orationis, castigationis, illæsa intactaque ad portum enatauit salutis.

Radegundis regina.

¶Radegundis Clotharij Gallorum regis vxor, sub preciosis & delicatis vestibus vile & asperum cilicium tulit. Sicq; omnem penitus venereæ voluptatis motum de suo excussit corpore, vt tamdiu a viro precibus contenderit, donec impetrarit vinculi coniugalis dissolutionem castitatis obligatione, quod fortasse non petisset, nisi prius carnem cilicio domuisset. Carne igitur spiritui subiecta, præponere cœpit Christum marito, monasterium regno.

Cæcilia virgo

¶Quid de Cæcilia virgine dicam? quæ Valeriano desponsata, ne ipso quidem nuptiarum die ciliciolum suum dimisit. Exterius noua nupta auro textis fulgebat vestibus, interius Christi ancilla cilicio squalebat. Cumque fescennini concinerentur, & musici generis perstreperent instrumenta, illa tacita virginitatem ipsi cui se prius desponderat, deo commendabat. Deus igitur per angelum suum eam ita tutatus est, vt integram inuiolatāque seruarit, martyrio coronarit, & pro cilicio luce indueret immortalitatis.

Sara in Scythi virginum pręposita, cum ad fluminis ripam posito monasterio annos .lx. habitasset, haud sustinuit vt aliquando aspicere per fenestram vellet leniter præterlabentes aquas, pratíve adiacentis amœnitatem, ne ex eo aspectu aliquid caperet voluptatis, Nescio an cilicio vsa sit vel flagellis, sed affirmare ausim tantam hanc oculorum continentiam difficilius obseruari posse, quam cilicium flagellaque tolerari. Huius exemplo constanter depugnandum est cum sensuum nostrorum affectibus, qui ab illicitis nedum a vanis auerti nullo modo possunt, nisi subdatur & laboribus corpus, & animus deo. Sara abbatissa

¶Cæterum corpus ipsum ita affligendo moderari debemus, vt rationi pareat, non vt occidat. Sicut & paulo durior seruus non vt dispereat puniri debet, sed vt mitior submissiorque fiat, & domini sui imperiū magis prōpto exequi maturet famulatu. Certe nauis ipsa si supra modum oneretur, subsidet, & fundum maris citius continget quam littus. Et si infra modum ad omnem flatum instabili aluo alternaque laterum iactatione dum vacillat, periclitabitur. Et si lasciuienti iumento plus oneris quam ferre præualet imponatur, in itinere corruet, si minus, contra stimulum calcitrabit. Tentādæ sunt igitur examinandæque vires, & æquandum cum viribus pondus, quod ferentē neq; grauitate opprimat, neq; leuitate licentius insolescere sinat. Modus seruandus

¶Libri tertij finis.

LIBER QVARTVS

¶De corporis castigatione per ieiuniū. Cap. I.

Vartum nunc operis huius volumen dn̄o adiuuante inchoabimus, sed ne p̄cedentē materiā nimis cito reliquisse videamur, adhuc de ipsa corp̄is castigatiōe qd' restat

loqui pergemus. Et primum quidem illam quae ieiuniis constat, explicare aggrediemur. Vt qui volent, hac que in parte sanctorum vitam speculari, cibi potusque abstinentia rite seruata, ad illud tandem spiritale a deo electum ieiunium, quod est vitiorum derelictio, assumptioque virtutum facilius peruenire possint. Vt scilicet esurientes & sitientes iusticiam, cum his ipsis quos sibi proposuerint imitandos, aeternae beatitudinis pabulo saturentur.

Moyses Exodi. 24 ¶Quantae enim virtutis, quantaeque apud deum aestimationis ieiunium semper fuerit, & vetus scriptura indicat & noua. Moyses in monte quadraginta dies & totidem noctes, nihil gustans, facie ad faciem cum deo loquitur, & legem digito eius in tabulis lapideis conscriptam accipit, quibus ob populi culpam confractis, rursum

Ibidē. 34 ieiunans, & domini indignatonem placauit & legē recuperauit.

Dies expiationis vel propitiationis Leuit. 23 ¶Hinc in Leuitico praecipitur filijs Israel, vt septimi mensis diem decimam celebrem habentes, ieiunio affligant animas suas vsq; ad vesperū, pro satisfactione vtique peccati vitulum adorando commiserant, vnde dies expiationum dicitur, & in memoriam, quia Moysi ieiunio ac precibus exoratus dominus, veniam illis indulserat, vnde idem etiam dies, dies propitiationis nuncupatur. Ieiunio igitur & dei vindicta reprimitur, & commissa purgantur.

Elias propheta 3. Reg. 19 4. Reg. 2 ¶Elias propheta post subcinericij panis esum & aquae potum, cum dies .xl. ieiunijs ambulasset, peruenit vsque ad montem dei Oreb, atq; idem igneo curru sublatus, transuectus ē in paradisum. Si illic satiari cupimus hic ieiunemus.

Samuel propheta. .Reg. 1 ¶Samuelis deprecationes ac simul populi ieiuniū respiciens deus, Philistinorum in Masphath exercitum in ipsos iam irruentem repenti fragore tonitruque perterruit, & in fugam conuertit. Si sic stat pro ieiunantibus & orantibus dominus, quis a tentationibus superatur, nisi qui neutrum diligenter exequitur?

¶Saulis item regis edictum obseruans populus Isra

el, quo die nihil comedit, ingentes Philistinorum copias, quas paulo ante metu perculsus fugerat, fugientes persecutus est a Machmis vsq; in Hailon, multisque interfectis pda potitus est. Inermis erat, & ieiunio se muniēs armatos vicit. Quippe neminem ex Israelitis arma tunc habuisse asserit scriptura, præter Saulem & Ionathan. Non ergo armis sed ieiunij virtute præualuerunt. Et cum vix decem millium numerum implerent, aduersariorum autem exercitus essent .xxx. curruum sex; equitum, reliquum vulgus sicut arena, fauente domino multitudo cessit paucitati, armatura nuditati, saturitas ieiunio.

¶Iosaphat etiam Iudæ regem legimus ieiunium cunctis quibus præerat indixisse, cum Moab & Ammon & Idumæi innumera pene multitudo contra illum venientes, mutuis inter se vulneribus cōcidere, & qui cibo vacui erant, non tentato pugnæ periculo repleti sunt spoliis inimicorum. Iosaphat rex 2. Para. 20

¶Achab rex scelere quondam quam regno insignior, impietatis suæ pœnā sacco & ieiunio humiliatus distulit in posteros. Illo defuncto, Ochozias filius cecidit per cancellos cœnaculi, & mortuus est. Ioram filius a Iehu sagitta percussus perijt. Iezabelem vxorem vi de fenestra præcipitatam, equorum vngulæ contriuerunt, contritam dilacerauerunt frustatim canes, reliqui .lxx. filij in Samaria occisi sunt. Et q in Iezrael de domo eius erant, omnes Iehu regnante interempti, & omne prorsus genus Achab internetione sublatum. Tantam suorū ruinam, tam miserabile spectaculum vidisset ipse (sicuti per prophetam interminatus fuerat dominus) nisi ieiunasset, ieiunauit & vsq; ad tertium regni successorem ea familiæ dilata est clades. Achab rex 3. Reg. 21 4. Reg. 1

¶Peccauerat Dauid, & peccatum confitens a Nathā propheta audierat. Trāstulit a te deus peccatum tuum, & post hæc tamen infirmata sunt inquit in ieiunio genua mea. Sed cuius genua infirma ieiunio erant, eius in deo spes firma fuit, vnde ait: In te domine speraui non confundar in æternum. Dauid propheta 2. Reg. 12

Daniel propheta — Danieli ieiunanti diuina reuelantur mysteria, & dies à sole iusticiæ illuminandus præfinito hebdomadarum numero panditur. In lacum leonum missus, per dies sex nihil comedit, & inter ferocissimas bestias mansit illæsus. Cumque esuriret Abacuc propheta per angelum domini de Iudæa translatus in Babylonem, apposuit illi pulmentum quod messoribus coxerat, & refocillatus est. Ieiunus igitur Daniel sacramenta discit, leonum ferociam domat, prandium diuinitus missum accipit. Denique de fouea in quam proiectus fuerat liberatur. Et qui deum Israel prædicanti non crediderant, saluato credidere, mirantes & confitentes verum, timendumque esse deum Danielis.

Daniel. 6. Daniel. 14.

Propheta — ¶ At vero prophetes ille de Hierusalem veniẽs in Bethel, cum alterius fraude mendacioque deceptus fregisset ieiunium, a leone (quod animalis genus ieiunanti Danieli pepercerat) suffocatus periit. Qui tamen dum ieiunium seruabat, manum Ieroboam regis, ipsum ferire volentis, arescere fecerat, & arefactam cum illum pœnituisset, rursum sanitati restituerat. Tanta itaque ieiunantis virtus fuit, quanta soluentis ieiunium imbecillitas. Nã quem irati regis potentia lædere non potuit, vnius bestiæ vis interemit.

Christus Matth. 4 — ¶ Nunc nostra percurramus. Quadraginta dies ieiunauit saluator noster, & a diabolo tentatus, ostendit quomodo insidias eius euitare, & virtutem possumus vincere, dum ieiunando vincit. Quã ob rem in hoc pugnæ genere non est nobis viribus corporis opus ad vincẽdum sed magis imbecillitas, ne in illo diabolus fomitem inueniat, quem concupiscentiæ igne succendat. Hic est enim faber sufflans in igne prunas, & proferens vas in opus suum.

Idem Christus Lucæ. 6. — ¶ Atque idem dominus noster cum in monte transformatus totus diuinitatis suæ luce resplẽduisset, Moysen & Eliam iuxta se apparere fecit, quia & ipsi aliquando quadragenarii ieiunii obseruatores extiterint, vt & hoc nobis insinuaret, eos qui libenter ieiunauerint, suo glorioso consortio esse dignos.

¶Quid est autem quod cum discipulis orandi rationem tradidisset, continuo ieiunandi documenta ingessit, nisi quia illa demum fortis & efficax est deprecatio, quam cibi comitatur abstinentia? Hoc enim duplici telo validiora inimici machinamẽta demoliri ac dirui posse monstrauit, cum de nequissimo spiritu effugando diceret: Hoc genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium. Idem Matth.

¶Ne autem abstinentiæ bono abutamur ad iactantiam, & virtutem in vitium commutemus, ait: Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Et vt potiꝰ sub aliquo iucũditatis velo lateat alios corporis nostri maceratio. Tu, inquit, cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo q̃ est in absconso, & pater tuus qui videt te in abscõso reddet tibi. Palæstinorum ista mollities erat cum festum agerent, caput vnguentis delibutum & lotam p̃ferre faciem. Non ista facienda dum ieiunatur præcipit dominus, sed metaphora vtitur, per quã lætari & gaudere iubet, vt hypocritarum simulatæ sanctitatis tristitiam arguat. Vis igitur omnia prorsus quæ hic mandãtur implere? hoc quod ieiunas, quod abstines, totũ deo, nihil ostentationi offeras. Idẽ Matth.

¶Post dominum Iesum primi inter Christianos apostoli ieiunio vsi sunt. Ipse enim (vt in euangelio legimus) cum in Matthæi domo accubuisset, quibusdam interrogantibus, quare discipuli eius sicut Iohannis & pharisæorum non ieiunarent, respondit: Nunquid possunt filij nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est ieiunare? venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Peracta igitur spiritalis connubij celebritate, passionis ac resurrectionis tempus aduenit, & sublatus est ab eis sponsus. Exinde illius desiderio vehementer solicitati, ieiunare & esuritione se afficere cœpere, nec vnq̃ ab his abstinẽtiæ angustijs recesserunt, donec in cælesti thalamo rursum eidẽ quẽ tã ardẽter desiderauerãt, feliciter iũcti sunt. Vbi nũ ieiuniorũ famẽ quam hic haud multũ diu sustinuerit, æterni Apostoli Marci.

perpetuique conuiuij refectione compensant.

Nicolaus episcopus — ¶Apostolicum autem virum Nicolaum Mireę vrbis episcopum ferunt infantulum adhuc in cunabulis vagi entem, & fasciarum inuolucris colligatum, cum nutricis huberibus admoueretur, quarta & sexta quaque feria non nisi semel sugere lac voluisse. Mira profecto res nondum ad buas papasque peruenerat, hoc est potus cibique vsum & iam ieiunia obseruabat. Sed si adulti sanctitudinem considerauerimus, non erit mirꝰ quod talis ac tanti hominis etiam infantia mirabilis fuerit.

Sisinius episcopus — ¶Idem miraculum vel portentum potius de Sisinio Thaunensi episcopo refertur. Scilicet ipsum quoq; cum editus lacte genitricis suæ aleretur, quarta & sexta feria tantummodo semel tenelluli oris labella huberibus admouere consueuisse. Cum autem & hunc multa animi sanctitate præstitisse manifestum sit, cur non speremus eum sanctum ac beatum euasurum, quisquis vel integrę iam ętatis vitam ab hac ieiuniorum obseruatione auspicabitur?

Maiorus episcopus — ¶Eosdem quartæ & sextæ feriæ dies. Maiorus Sargiensis episcopus, ita ieiunio suo cōsecrauit, vt in illis prorsus nihil degustaret. Alijs vero diebus pane hordeaceo victitabat. Vis nosse quātum illi sic ieiunasse profuerit? Virginitatem perpetuo seruauit.

Eadmundus archiepiscopus — ¶Eadmundus Cantuariensis archiepiscopus, ipse q̃que virginitatis coronam adeptus est, lasciuiam carnis domans ieiunijs, feria sexta sicco pane tantum & aqua frigida semper est vsus. Nunquam illi curæ fuit, vt pasceret corpus, sed vt sustentaret. Propterea quidem cibauit illum dominus pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Fuit enim doctor egregius, disciplinis diuinis apprime eruditus, multis præterea miraculis clarus.

Bonifacius archiepiscopus — ¶Bonifacio martyri Misiæ archiepiscopo, q̃tidiana ieiunia pro delitijs erant, atque ita vt inediam per biduum quatriduumque protelaret, dominicis tantum diebus quintisque ferijs cibum capiens. Cum tamen docēdo gētiles, per Misiam iter faceret, viæ ac frigoris aspe

ritate fatigatus ita temperauit ieiunium, vt quotidie dimidio panis & aquę poculo vires reficeret. Et quoniam neque equo vehi voluit, sed pedes ire detractis etiã calceamentis (vt alibi diximus) magis mirandum existimo, tanto labori talem & tam modicam cœnulam sufficere potuisse, quam quod sine illo tot dierum quot dictum est, inediã tolerarit. Tali vitæ tenore cucurrit ad martyrium. Et alij quidem martyres vnam martyrij coronam receperunt, hic duas, ieiunij martyrium sanguinis martyrio copulando.

¶ Hiuonem presbyterum & ipsum solicitum in primis abstinentiæ cultorem, omnia ab ecclesia indicta ieiunia sola panis & aquæ refectione obseruare solitum legimus, vt plus aliquid faceret quam quod pręceptum fuerat, & alimenti tenuitas obedientiæ cumulus esset. Alias etiam abstemium fuisse, & nunquam vel modico vino vsum. Hiuo presbyter

¶ De Antonio quoq; Aegyptio abbate memoriæ proditum est, quod semel in die hora vespertina panem cũ sale comederit, & aquam frigidam biberit. Et cum perseuerantius ieiunaret, nũc bidui, nunc tridui inediã passus sit. Tum quod eam rem illi inuidẽs diabolus, aliquãdo sumpta monachi forma apparuit, cibos porrexerit, & vt aliquid sumeret, nec se tamẽ confici permitteret, exhortatus sit, quod tandem deprehensa fraude Antonius crucis signo se munierit, & ille euanuerit. Ex quibus facile apparet, quam magno emolumento nobis ieiunium sit, cum tantæ molestiæ diabolo sit. Et ieiunantes tẽtari posse, superari non posse. Antonius abbas

¶ Samsonis quoq; Dolensis archiepiscopi ieiunia fuere, modo biduo, modo triduo trãsacto, modo post hebdomadam cibum sumere. Toto vero quadragesimæ tẽpore, bis aut ad summum ter, parcissimo victu lassum & effœtum viribus corpus recreare. Samson archiepiscopus

¶ Seuerus abbas natione Syrus, dominico quoq; die mane sacram communionem, vespere panem vnicum sumebat, altero cibo animam alens, altero corpus sustẽtans. Reliquis autem diebus cibo pariter ac potu vacu- Seuerus abbas

us perdurabat.

ederic° bas ¶Hoc idem & a Mederico abbate apud Heduam Galliæ vrbem obseruatum legimus.

pidius bas ¶Elpidius etiam abbas genere Cappadox, cum desertum quoddam incoleret, & squalentis antri angusto carcere se occlusisset, tantum bis in hebdomada .i. dominicis, & quartæ ferię diebus vesci solitus dicitur

utius bas ¶Mutium item abbatem in solitudine singulis dominicis, singulo pane diuinitus sibi allato nutritum accepimus, alijs vero diebus absque cibo ieiunum pmansisse.

¶Illos quatuor, quos Panucius abbas in remotissima Ægypti eremo commorantes reperit Iohannem, Andream, Thaddæum, & Philippum, hebdomadarum con

uatuor emitæ. tinuata ieiunia dominicis diebus soluere solitos ferunt Angelo tunc iuxta eorum numerum panes deferente, & in aduentu Panucij quintum panem additum fuisse dicunt. Nec sane mirum videri debet quod quidam sanctissimi homines in solitudine de cælo receperint alimenta, cum etiam præuaricator populus manna in deserto nutritus sit.

ephanus resbyter. ¶Illud ego maiore admiratione dignum reor, quod de Stephano presbytero Constantinopolitano traditū est, quod scilicet nondum editus ieiunia colere cœperit. Nam (vt aiunt) mater, eo grauida, non vinum, nō carnem, non lacticinia gustare poterat, & si gustasset, præ nausea euomebat. Post hæc ipse iam natus, cum huberibus applicaretur, sugere matrem nisi ieiunantem nolebat. Tali ostento significatum est, quantæ ille abstinentiæ obseruator mox futurus esset, vbi enim cum ætate creuit virtus in templo beati Petri apostoli clausuram subiens, herbas cum sale coctas absque alio condimento semper vesperi commedebat. Deinde presbyter factus, pristino victui salem ademit, & ne hoc quidem tam fatuo cibo quotidie vti voluit, sed aut semel aut bis tantum in hebdomada eum sumere, aut ad dominicum vsque diem inediam proferre. Postremo cum in solitudinem secessisset, herbis crudis pascebatur, a cocto abstine

bat,& monachum professus, cum a seniore iuberetur modico vino vti propter stomachum vnicam villi guttulam in vrceum aquæ plenum instillare cœpit, vt & obediret,& aquam tamen nihilo pene quam ante sapidiorem biberet. Pauculas etiam ficus festiuis duntaxat diebus in cibo habuit, neq; hoc quidem sua sponte, sed obedientiæ iure. Hic igitur iam ab initio in parentis visceribus a deo electus prædestinatusque & sanctificatus, quam magna res esset ieiunium ostendit, cum ipsam matrem ad id compellendo, tum semet vsque in finē eo incredibiliter macerando, id est, a duo de vigesimo vsque ad septuagesimum tertium ætatis suæ annum, tunc demum pascuis cælestibus satiatus est, tanto quidem huberius, quanto hic vixerat abstinentius.

¶Sancto liberali, cuius ossa Taruisij posita honorātur, vitæ merito de cælo concessum fuit (omne enim donum perfectum desursum est) vti dominico quoque die percepta spiritali alimonia corporis & sanguinis Christi, sine vllo alio cibo reliquum tempus perduraret. Itaque quod ad animæ salutem sumptum erat, illius virtute etiam caro sustentabatur. Liberalis Iaco, 1.

¶Iohannes quoque abbas in Thebaidis eremo, quē sub rupe quadam manentem toto triennio nunquam sedisse diximus, ipsam sacrō sanctam communionem dominicis diebus a sacerdote sibi delatam sumens, nihil aliud gustabat, hoc illi & sacramentum & victus fuit. Iohannes abbas.

¶Apelles item Aegyptius faber ferrarius, vt Christo seruiret, eremum penetrans quemadmodum ferrum malleis, ita semet cudere cœpit ieiunijs, atque a deo omni morum sanctitudine limatus & expolitus euasit, vt etiam ipse nihil vnquam degustaret, præterq̄ dominicis diebus panem illum qui de cælo descendit, quem qui digne manducauerit, non esuriet in æternum. Apelles monach⁹

¶Epesium Anachoritam annos quadraginta quos in Scythiotica eremo peregit, sol non vidit manducantem, nunquam enim ante vesperam quicquam gustauit. Ephesius monach

Hilarion abbas

¶Diuus Hieronymus testatur etiam Hilarionem abbatem, nunquam ante solis occasum, nec festis diebus, nec in grauissima valetudine soluisse ieiunium, cum tamen duro admodum parcissimoque victu vsum dicat, herbarum syluestrium, hordeaceiq; panis, & non coctæ, sed aqua frigida maceratæ lentis, ita vt ei aliquando caligarent oculi, corpus scabredine rigeret, & tunc oleum pro remedio in cibatu addidisse. Deniq; a.lxiij. vsque ad.lxxx. ætatis suæ annum, cum pane quoque abstineret, sorbitiunculis ex farina & holere comminuto sustentatum fuisse, donec reddito spiritu conuiuij cælestis perpetua & ineffabili dulcedine, quam semper appetierat, satiari cœpit.

Hieronymus psby.

¶De se quoque ipse Hieronymus ad Eustochium virginem scribens loquitur ac dicit, Repugnantem spiritui carnem hebdomadarum inedia subiugabam. Non tacuit quod olim in eremo secretius egerat, vt illam q̃ docebat, suopte exemplo magis moueret, & tamen confitetur, cogitationum in corde lasciuientium illecebris, vix interdum se resistere potuisse. Pallebant, inquit, ora ieiunijs, & mens desiderijs æstuabat in frigido corpore & ante hominem suum iam carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Et ipsi nos tutos putabim⁹, si diem vnum aut alterum in hebdomada ieiunauerimus? Nescio an etiam ieiunium dici debeat, quod consequentis diei obruit repletio, cuius famem succedẽs exuperat saturitas

Syluanus abbas

¶Syluanus abbas in deserto Scythi ieiunij die vna cum Zacharia discipulo iter faciens, ad quoddam monasterium diuertit, & humaniter acceptus manducauit Cum autem discessissent, discipulum in via bibentem reprehendit, quod eo potu ieiunium ante tempus soluisset. Et cum ille tunc se ambos iam soluisse ieiunium diceret, cum in monasterio comedissent. Minime, inquit, nã illud non ieiunij solutio, sed charitatis communicatio fuit. Itaque existimauit absque ieiunij detrimento posse aliquid prægustari in sodalitio exterorum, id est, cũ aut ipse alios hospitio susciperet, aut ab alijs susciperet.

Quem morem apud Aegypti monachos celebrem fuisse, autor est Cassianus. Ita tamen vt illam prægustationem districtiore postea ieiunio compensarent, vsqueadeo neque charitatem dimittere, neque abstinentiæ qcquam derogare volebant.

¶Odilo Cluniacensis abbas quadragesimale ieiunium solicitius obseruans, cum panem cinere aspersum comedisset, aquam potui poposcit, qua accepta & statim in vinum mutata, ministrum increpuit, quod vinū pro aqua sibi attulisset. Illoque admirāte, & rursum de fonte haustam afferente, idem secutum est miraculum. Vbi tandem agnouit dei voluntatem, timuit recusare quod ab ipso offerebatur, & asperiorem cibum molliore poculo temperauit. Odiloab

¶Græegorius pontifex ingenio ac sanctitate æque clarus dum adhuc monasticam vitam ageret, aduersa implicitus valetudine ieiunium quadragesimale seruare non poterat. Adueniente vero sabbati sancti die, flēs Eleutherium abbatem rogauit, vti precibus a domino tantillum sibi virium impetraret, quod satis esset ad eā saltem tam celebrem diem ieiunio excolendam. Quo orante tantum concepit vigoris, vt etiam in alterum diem inediam facile producere posset, si voluisset. Sic quidem ipsemet in tertio dialogi sui libro testatum reliqt. Quo exemplo aperte admonemur, vt siqua res ad seruandum ieiunium nobis impedimento fuerit, non negligamus, imo vt ab ea expediamur, Votis precationibusque dominum solicitemus. Petenti dabitur, & pulsanti aperietur. Gre..pap

¶Nunc fœminis, si quam forte viros imitari piget, fœminarum proponamus exempla. Anna Elcanæ vxor non capit cibum, sed luget & orat & sterilitatem ab æmula exprobratam domino miserante fœcunditate cōpensat, mœroreque in gaudium verso concinit dicens. Exultauit cor meum in domino, & exltatum est cornu meum, in deo meo. Vinum & quod inebriare pōt nunquam bibit, & bibentibus vinum hilarior efficitur, dū prolis generositate lætaf. Fœminæ Anna Elcanæ 1. Reg. 1. Ibidem. 2

Sara Tobiæ.

¶ Asar Raguelis filia septem iam maritis antequam ab eis tangeretur, viduata, octauum Tobiam triduano ieiunio seruauit incolumem. Cunque coniugum suorum interfectrix diceretur, omni penitus probro dum ieunasset & orasset, meruit liberari. Ipse denique Asmodeus dæmon, qui ipsos septem viros interemerat, vnius mulieris victus ieiunio religatur in deserto, amittitque nocendi facultatem, qui habuerat occidendi.

Iudith vidua.

¶ Ieiunabat Iudith omnibus diebus vitæ suæ, & Assyriorum exercitu fit fortior. Ozias Bethuliæ princeps & qui cum illo erant, iam se suaque dedere hosti decreuerant, quem illa interemit. Itaque quos arma a seruitutis iugo defendere non valebant, vnius fœminæ ieiunio & orationibus munitæ virtus liberauit.

Anna Phamuelis filia

¶ Anna Phamuelis filia quotidianis ieiuniis & obsecrationibus ad prophetandi culmen peruenit. Puerum Iesum quem Symeon sacerdos in vlnas acceperat, ipsa superueniens adorat, & redemptorem Israel cõfitetur spiritusancto plena, quia cibo vacua. Abstinendo & orando intellexit, quod scribæ & pharisæi legendo non perceperunt.

Asella virgo.

¶ Asellam virginem Hieronymus laudibus efferens, ieiunium, inquit, pro ludo habuit, inediam pro refectione, & cum eam non vescendi desiderium, sed humana cõditio ad cibum traheret, pane & sale & aqua frigida cõcitabat magis esuriẽ quam restinguebat

¶ Idem Paulæ vita iam defunctæ virtutes enarrans

Paula vidua.

Tantæ, inquit, continentiæ fuit, vt prope mensuram excederet, & debilitatem corporis nimiis ieiuniis ac labore contraheret. Exceptis diebus festiuis, vix vnquam alias oleum in cibo cepit, vt ex hoc vno æstimetur, quid de vino & liquamine, & piscibus, & melle, & ouis, & reliquis quæ gustu suauia sunt iudicarit, in quibus sumendis quidam se abstinentissimos putant, & si iis ventrem ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspicantur. Post multa tandem ait, Nulla iuuenum puellarum sano & vegeto corpore tantæ se dederet continentiæ, quanto ipsa fracto & senili, deliberatoque corpusculo. Postremo

dicit, quod cum febri laboraret, nec medicorum consilio, nec Epiphanij episcopi suasionibus compelli potuerit, vt vinum biberet. Et ipse Epiphanius ab ea exiens, tantum se profecisse dixerit, vt econtrario sibi iam seni aquam bibere pene persuasum esset. Quod si hæc & languore & ætate confecta fœmina, vinum in quo est luxuria, vsque adeo gustare timuit, quomodo non magis timere debeant, quæ & sanæ sunt, & iuuenilis ætatis feruore, etiam cum multum ieiunauerint, incalescunt.

¶ Et in illo Thebaidis monasterio, in q̃ Euphraxia virgo, omnium spiritalium vnguẽtorum odore fragrauit, quotidiana seruabantur ieiunia, & non carnem, non lacticinia, non vinum, non oleum, non denique dulcium genera fructuum gustare fas erat. Euphraxia vero biduo triduoq;, & tota interdũ hebdomada inediam protrahebat, vacuum cibo ventrem gerens, vt animam repleret virtutibus. Euphraxia ṽgo.

¶ Maria Aegyptiaca, quæ meretriceum quæstum in quæstum vertit paradisi, in solitudinem secedens, tres tantum panes pro viatico secum tulerat. Et quoniam ibidem deo seruiens plus minus quadraginta vixit annos, nec vnquam interim hominem vidit, præter anno illo quo ad dominum migratura erat. Zozimam abbatem, apparet eam hoc toto fere tempore sine panis esu perdurasse. Et si quicquam ederit, more ferę syluestrium herbarum pastu fuisse sustentatam. Quicquid culpæ olim per ingluuiem contraxerat, tali ieiunio purgauit, & quæ diu versata fuerat in prostibulo, post eremi angustias incola efficitur regni cælorum. Maria Aegyptiaca

¶ De Fælicula virgine & martyre traditum est, carcere inclusam dies septem nihil gustasse, & iterum in tẽplum deæ Vestæ sub custodia translatam, alios septem dies pari inedia peregisse. Hac igitur abstinentiæ virtute roborata, constanti & imperterrito animo martyrij pertulit supplicium, nihil horrescens tyranni sæuitiã sed morti cupiens, & esse cum Christo. Fælicula virgo.

Maria Decegn.

¶ Maria Decegnies, cuius ortu Niuella Leodiẽsis episcopi viculus nobilitatus est, a festo exaltationis crucis vsque ad pascha ieiunium cum sola panis & aquæ refectione per annos tres obseruauit. Eandem ferunt aliquã do quinque & triginta dies absque cibo perseuerasse, diuinis fruentem colloquijs. Tres item & quinquaginta dies ante obitum suum nihil aliud gustasse præter vitale viaticum carnis & sanguinis Christi. Hinc defunctæ animam ab angelis in cælum ferri visam, vt quæ a terrenis alimentis identidem abstinuerat, cælesti pabulo repleretur in æternnm.

Cæcilia virgo.

¶Cæcilia virgo & martyr biduanis & triduanis ieiunijs meruit virginitatis suæ angelum habere custodẽ & palmam obtinere martyrij.

Ieiunia moderata

¶ Cæterũ non oĩbus data eadem abstinentiæ mensura, idemq; modus. Alius dies multos inediã pati potest, alius ne vnum quidem. Alij ad sedandam famem dimidium panis sat est, alij integer parum est. Tantum ergo sibi quisque ieiuniorum imponat quantum ferre præualet, tantum comedat quantum ad regendos corporis sensus sufficiat, non ad extinguendos, quodque ad continuanda ieiunia congruere visum fuerit, non vt duorũ aut trium dierum nimia abstinentia, subsequentium repletione indigeat, & probro locus sit, dicentium: Hic homo cœpit ædificare & non potuit consummare. Turrim igit ieiunij constructurus, computet sumptus, atque ita moderetur, vt futuro operi ad culmen vsque educendo suppetere possint.

Cauenda gulositas.

¶ Sed cauendum est, ne dum abstinentiæ immodestiam fugimus, vitium incidamus gulositatis. Quo subuersi Adam & Eua mandatum dei contempserunt, & de paradiso eiecti sunt. Noe pudenda nudauit, Loth incæstum commisit, Esau primogenituræ ius vendidit. Populus Israeliticus in deserto perijt, Heli sacerdotis filij, hostili gladio cæsi sunt, Sodomæ quoque euersio (vt ait scriptura) superbia & saturitas panis fuit. Ideo dñs in euangelio. Attendite inquit vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis huius

Gene.3. Gene.9. Gene.19. Gene.25. Numer.11 1. Reg.4. Ezech.16. Lucæ.21.

vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa. Et væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Mediocritate igitur opus est, vt nec nimium nec parum cibis abstineamus. Alterum seipsum incaute perdere est, alterum ventri, non deo seruire est.

¶ Omni præterea ope & totis viribus enitendum, vt semper à vitijs magis quam a cibo ieiuni inueniamur. Alioquin nec a cibo ieiunasse proderit, si inter ieiunandum peccato locus erit. Non est (inquit apostolus) regnum dei esca & potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Pietatis igitur & iustitiæ cura, curam superet ieiunandi. Hoc est enim ieiunium quod elegit dominus, & propter quod per Isaiam ait. Sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.

Ieiunãdũ à vitijs. Roma. 14

Isaiæ. 58.

¶ Ad hæc ne quid simulate, ne quid iactanter fiat. Nolite ieiunare, inquit, sicut vsque ad hanc diem, vt audiatur in excelso clamor vester. Tales quippe pharisæum imitantur, qui ait, Non sum sicut cæteri homines. Ieiuno bis in sabbato. Sed dum insipienter gloriatur, publicano quẽ despexerat, factus est deterior. Hos & per Zachariam arguit dominus dicens. Cum ieiunaretis & plãgeretis, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Non enim deo & iustitiæ, sed vanitati ieiunant, qui ieiunando hominum rumusculos & inanes gloriolas aucupantur, & dici quam esse sancti malunt. Qui sæpe quidem vt se efferant, alijs detrahunt, nec apostolum audiunt dicentem. Qui non manducat, manducantem non iudicet, Tu quis es, inquit, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit. Stabit autem. Potens est enim deus statuere illum.

Cauenda ieiunij iactantia. Isaiæ 58. Lucæ. 18. Zach. 7.

Rom. 14. Ibidem

¶ Sint igitur examinata, sobria, pura, simplicia, humilia ieiunia, non immoderata, non laura, non animi vitio polluta, non ficta, non suæ laudis cupida, alienæ inuida, & liuoris magis quã abstinentiæ pallore infecta.

Qualia debeant esse ieiunia.

De cibi potusque vilitate ac parsimonia. Caput II.

Quanta autem ij qui deo, non mundo seruiebant, cibi ac potus vilitate, parsimoniaque vsi sunt, & iam ieiunia eorum explicando diximus, & nunc priuatim plenius dicemus. Vt victum illorum contemplantes, dapsiles heluonum cœnas, & immoderatas vini potationes corpori æque atque animo noxias, facilius contemnamus.

Adam & Eua. ¶ Iam primi illi humani generis parentes Adam & Eua, quam diu in paradiso fuere, arborum fructibus aliti sunt. Eiecti quoque, non nisi pomis, olere, frugibus vescebantur, & aquæ frigidæ potu. Carnium vero & vini vsus ad diluuij vsque tempora dilatus est, id est, post duo millia & ducentos quadraginta duos annos q̃ mundus conditus. Et si tot seculis harum rerũ vsu carere potuit humanum genus, profecto sicui nunc earundem abstinentia nimis difficilis videatur, gulæ nõ rationi fauet.

Noe. Gene. 9. ¶ Post hæc igitur Noe primus, vineam plantauit, vinum bibit, & inebriatus, detectis verendis iacuit indecore, ita vt spectantibus ludibrio esset.

Populus Israel. Psalm. 77. ¶ Israeliticus populus in deserto per annos .lx. manna alitur & aqua potatur. Carnium auiditas atque esus illis exitio fuit. Vnde in psalmo dicitur. Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum, & ira dei ascendit super eos. Et occidit pingues eorũ & electos Israel impediuit. Vbi autem sepulti sunt sepulchra concupiscentiæ appellata, vt posteros locus ipse admoneat, non cõcupiscere illud ob quod alij morte multati sunt.

Eliseus. Christus. Iohan. 6. ¶ Viginti panibus hordeaceis centum homines pauit. Eliseus. Quinque panibus hordeaceis, turbam quinque millium dominus satiauit, vtrunque miraculum, sicuti cætera omnia, soli deo tribuendum. Sed quod ad propositum nostrum pertinet, attendamus hordeacei panis esum, nec in veteri, nec in nouo instrumento fuisse despectum. Pudeat nos id panis genus respuere, quo prophetæ & apostoli, & cum apostolis dominus, vsi sunt.

Aaron sacerdos. Leuiti. 10. ¶ Ad Aaron reliquosque sacerdotalis ordinis viros, in leuitico præcipitur. Vinum & omne quod inebriare potest non bibetis tu & filij tui, quãdo intraibitis taber-

naculum testimonij, ne moriamini, vt habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutũ & mũdum, doceatisq; filios Israel omnia legitima mea, quae locutus sum ad eos per manum Moysi. Vide igitur quod ipsa vini potatio, & a rerum cognitione animum seuocat, & in mortis periculum ducit.

¶ Idem in Iezechiele quinto & quadragesimo capite repetitur his verbis. Et vinum non bibet omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius. Praecipue ergo sobrios esse oportet ecclesiae altarisque ministros. quorum vita documentum aliorum est. Idem.

¶ Et in libro Numeri Nazaraeis & sanctificatis domino praeceptum est, vt a vino & ab omni quod inebriare potest abstineant, ne quicquam quod ab vua expressum est bibãt, vuas praeterea neque recentes neque siccas gustent cũctis diebus quibus ex voto domino consecrati fuerint. Quod si ista perfectio eos etiam decuit, qui ad tẽpus se dei seruitio dedicabant, quanto magis nostris conuenit, qui perpetuam seruitutem vouent? Et illis quidem matrimonij ius erat, nostri vero maxime castitatẽ profitentur. Quid autem tam castitati contrarium quã vinum in quo est luxuria? Leuiti. 6. Nazaraei.

¶ Salomõ sapiẽtia plenus, sapientiorẽ se fore putauit si abstemius viueret. Cogitaui, inquit, in corde meo abstrahere a vino carnem meam, vt animum meum transferrem ad sapientiam, deuitaremque stultitiam, donec viderem quid esset vtile filijs hominum. Impedit ergo sapientiam, & nutrit stultitiam, nec quid in vita vtile sit satis peruidere finit quantuluscunq; fortasse vini haustus. Nam si etiam modicus non noceret haud ita penitus ab eo se abstrahere Salomon cogitasset. Salomon. Eccle. 2.

¶ Rechabitae etiam patris, pceptis ob sequẽtes schyphos & calices vino plenos cum sibi propinarentur, respuerunt. Et non bibemus vinum inquiunt, quia Ionadab filius Rechab pater noster praecepit nobis dicens. Non bibetis vinũ, vos & filij vestri vsq; in sempiternũ. Quãobrẽ merent a dño audire? Nõ deficiet vir de stirpe Ionadab filij Rechab stãs in cõspectu meo cũctis diebus. Rechabitae Ieremi. 35. Ibidem.

Tobias ¶Tobiæ in comedendo laudatur continentia, quòd in Niniue vrbe captiuus & iugo seruitutis pressus, nunquã vt gentilium escis inquinaretur, animum induxerit. Rituque eorum spreto atque despecto, semper legitima dei sui seruarit.

Daniel Ananias. Misael Azarias. Daniel propheta. ¶Daniel Ananias, Misael, Azarias, & ipsi Babylone captiui, contempta regis mensa legumina comedunt, & aquam bibunt, et eis qui rehĳs epulis enutriti erant, apparent rubicundiores, obesioresque. Atque his ipsis qui legumina carnibus, & aquam vino prætulerunt, adeo datam scientiam legimus & disciplinam in omni libro & sapientia. Danieli autem intelligentiam omnium visionum & somniorum. Denique omne verbum sapientiæ & intellectus, quod sciscitatus est ab eis rex, inuenit in eis decuplum super cunctos ariolos & magos, q erãt in vniuerso regno ei⁹. Certe neq; legumina amara sunt neq; aqua acerba, & si essent nonne tanta mercede præoptanda ac præsumenda fuissent?

Daniel. 10. ¶Alibi daniel ipse, Panem, inquit, desiderabilem nõ comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum Sed hic interim visiones videt, cum angelo loquitur, futura discit. In tantum deo placent, qui talibus abstinẽt

Christus ¶Nec nos mouere debet, quod saluator noster ad epulas ierit nuptiarum, & conuiuĳs interfuerit publicanorum, & vorator & potator vini, & peccatorum amicus a pharisæis appellatus sit. Non vt se pasceret hoc egit, sed vt alĳs prodesset. Medicus ad curandos ægrotos accessit, non ad inuitatores conuiua. Quippe qui, vt modestiã victus doceret, quadraginta diebus nihil gustauit. Esurientes & sitientes beatos dixit, a mulere Samaritana potum aquæ petĳt, discipulis vt manducaret hortantibus. cibus meus est rñdit, vt faciam voluntatem pr̃is. Qđ aũt corpus suum & sanguinem sub specie panis & vini sumendum obtulit, sacramentum id cibi spiritalis est, q̃ animus pascitur non corpus. Nam post resurrectionem quoq; vt veritatẽ resuscitati corpis appbaret, cum discipulis comedit, nõ carnem tñ, nec quicquam aliud præter panem, piscem, fauum.

¶ Eius præcursor Iohannes Baptista spiritusancto repletus antequam natus, locustis in deserto & syluestri melle pascitur, ob quam victus austeritatẽ a pharisæis dæmonum habere dicitur, a domino neq; comedens neque bibens appellatur, nõ quod nihil omnino sumeret, sed quod iis duntaxat sustentaretur, quę alij vt insipida viliaque despiciebant. Johannes baptista

¶ Apostoli ipsi spicas segetum manibus confricãt, & hoc tam simplici cibo esuriem quomodo possunt leuãt. Cumq; numero duodecim essent, nihil aliud quam quinque panes hordeaceos duosq; pisces habuerunt in deserto, quãdo dominus turbam quinq; millium pauit. Item nihil omnino præterquã septem panes & pauculos pisciculos, quando quatuor milia virorum satiata sunt. Rursum transfretantes obliti sunt panes secum ferre, vsque adeo cibariorum curam non habebant, dum eius quem relictis omnibus secuti fuerant, dulcedine satiantur, & tamen quod non ieiunarent adhuc excusabãtur, quia sponsus cum eis erat. Quanto ergo continentius atq; tenuius eos victitasse censebimus, postq̃ ablato sponso, hoc est crucifixo domino nuptiarum gaudium versum est in persecutionis luctum, & iam terrena oĩa minus placere cœperunt desiderantibus cælestia. Apostoli

¶ Iacobus frater domini appellatus cognomento iustus, vinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, reliqua vitæ sanctitate sic excelluit, vt multi suspicati sint, propter necem eius Hierosolymam fuisse subuersam. Iacobus apostolus

¶ Petro quoq; apostolorum principi post ascensionẽ domini, panis cum oliuis, raro cum olusculis cibus fuit, vt moderati victus exemplum foret iis quibus abstinẽtiæ præcepta dabat. Iam piscator hominum factus q fuerat piscium. Petrus apostolus

¶ Paulus apostolus ad Romanos scribens. Bonũ est, inquit, non manducare carnem, & non bibere vinũ. Et ad Corinthios: Si esca scandalizat fratrem meũ, non mãducabo carnem in æternum. Et ad Timotheum: Noli adhuc aquã bibere, sed modico vino vtere propter stoma Paulus apostolus Roma. 14 1. Corin. 8 1. Timo. 5

chum tuum, & frequẽtes tuas infirmitates. Cui propter aduersam valetudinem modico vino vti præcipit, eum dum sanus esset aqua vsum ostendit. Sed etiam male affecto modicitatem, non copiam imperat, quod scilicet ad digerendam stomachi cruditatem satis sit, non quo etiam sopita genitalium voluptas excitari possit, ne corporis remedium vertatur in animæ perniciem.

Fulgenti⁹ episcop⁹

¶Hinc sane Fulgentius Rupensis episcopus, ne morbo quidem affectus carnis alicuius alimento vel vini poculo vti voluit, veritus ne infirmitati blandiens, semel intermissum vitæ rigorem sanus postea repetere nollet, superatus gulæ voluptate.

Honorat⁹ abbas

¶Honoratus Fundensis monasterij abbas (vt Gregorius refert) puerulus adhuc, a parẽtibus inuitatus, cum a carnibus abstineret, derisiculi gratia interrogatur, an piscari in montibus vellet, qui tam procul a mari & fluminibus constitutus piscibus, nõ carne vesci optaret. Cumq; ipse taceret, ecce is qui ad aquam hauriendam perrexerat, piscem de puteo situla sublatũ attulit. Quo miraculo effectum est, vt omnes conuiuam cuius continentiam irriserant, venerari inciperent.

Antonius Serapion Ethbinus Stephan⁹ abbas

¶Antonium in Aegypto, Serapionem in Arsenoite regione Ethbinum in quadam Hyberniæ sylua. Stephanum abbatem in monte Moreto, pane tantum & aqua sustentatos fuisse legimus. Sed Antonium cum iam infirmior ætas pristinæ austeritati par esse non posset, oluscula & arborum fructus cum pane comedisse.

Elias eremita

¶Eliæ eremitæ in finibus Antinos quæ est Metropolis Thebaidis, iam ætate decrepito, exiguus panis & paucissimæ oliuæ cibus erat, robustioribus vero annis interdum hebdomadarum inediam tolerauit.

Pastumius abbas

¶Pastumio Aegyptio abbati panis tantum & aqua victus erat, vtrunq; appendere solitus, ne edendi auiditas plus hauriret, quam quod sustentãdo corpori sufficere posset. Ante hac vero dum solitarius viueret, crudæ herbæ illi cibum, fontem potum suppeditabant.

Hor abb.

¶Hor etiam abbas quamdiu solitudinem incoluit,

herbis, radicibus, aqua, sustentatus est, pane abstinuit, donec monasterio præpositus communi cum alijs cibo vti cœpit, vt ipsos lucrifaceret, & quadam vitæ æqualitate contineret.

¶Apollonius abbas panẽ, olus, herbas edere solebat, sed ită sane, vt ea vel sale cõdiret, vel aceto maceraret, coctum gustauit nihil. Apollonius abbas

¶Theonem quoq; monachum cruda comesse accepimus, nec in vescendo ignis opera vnq̃ vsum. Theon monach⁹

¶Honophrius item abbas, cum sede incerta per solitudinem vagaretur, diu herbis tantum & fructibus sustentatus dicitur. Demum pane & aqua nutritus angelo homini ministrante. Honophrius abbas

¶Palemon monachus in Thebaidis deserto habitãs, celebri paschæ die Pacomium contubernalem suum rogauit, vt solito largius obsonaret. Coxit ille olus, oleoque & sale condiuit. Sed posita mensa, Palemon suspẽsus parumper stetit, ingemuit, lachrymas effudit, & dominus meus, inquit, crucifixus, felle & aceto potatus est, & ego oleum edam? Auertentem se ac lugentem, Pacomius hortabatur vt sumeret, & illam olei lautitiam, non tam sibi quam festi solennitati concederet, tantum profecit, vt nec ipse aliud gustarit quam quod consueuerant, panem scilicet cum sale, aquamque frigidam. Sic refecti deo gratias egere, hoc tantum festo tribuentes, quod escas tunc sapidiores parauerint quam comederint, adeo oleum in cibo sumere luxuriæ deputabant. Palemon & Pacomius

¶Amandus Thuroni ad beati Martini sepulchrum quindecim annos mansit, & hoc toto tempore cibus illi panis hordeaceus, aqua potus fuit. Postea Traiectensis episcopus factus, miraculis illustratus est, Heracleo in oriente imperante. Amandus episcopus

¶Germanus etiam Altisiodorensis episcopus tenuissimo victu contentus. vino abstinuit. In solennibus tamen festis ita aqua diluta vtens, vt vinum non saperet. Antehac hordeaceo pane & leguminibus vixerat, & his non sale sed cinere conditis, quotidianum seruans German⁹ episcopus

ieiunium. Cum hac cibi potus vilitate luxuriam cõmutauerat epularum, ex Burgundiæ præfecto monachus factus, deinde episcopus Altisiodori.

Euagrius presbyter

¶ Euagrius presbyter quadraginta annos pane, oleo, & aqua vsus est, deinde annos .xvi. pomis coctisq; abstinuit, Postea vero etiam panem sibi interdixit, ac p biennium olere tantum & lentibus vixit. Hic duorũ Macharitorum discipulus fuit, quorum mores imitando adeptus est meritum.

Hieronymus presbyter

¶ Sanctus quoq; presbyter Hieronymus ad Eustochium virginem scribens, quãto labore in eremo carnis tẽtationibus repugnarit recenset, atq; inter multa. De cibis, inquit, & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepisse luxuria sit.

¶ Idem Pauli primi eremitę vitam describens Iesum & angelos eius testatur, in ea eremi parte quæ iuxta Syriam Saracenis iungitur, vidisse se monachos, quorum vnus per annos triginta clausus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vixit, alter in cisterna veteri, quam gentili sermone Syri Cubam vocãt, quinq; caricis sustẽtabat.

Paulus prim⁹ eremita.

¶ Paulus autem (vt idem refert) a sextodecimo ætatis suæ anno vsq; ad sexagesimum, palmæ fructibus vixit. Deinde vsq; ad .cxiij. quo terris relictis ad cælum migrauit, dimidiati panis fragmentum quotidie coruo alite deferente acceptauit. In aduentu Antonij integer allatus, deo donante quantum vtriq; satis esset. Qui cum comedissent, ad fontem accedentes prono ore manibus concauis aquam hauriendo sitim expulerunt.

Timothe⁹ solitarius.

¶ Timotheus quoq; Anachorita in deserto Aegypti pœnitentiam agens, palmæ fructibus & aqua de fonte hausta, sustentatus est.

Dorotheus abbas

¶ Dorotheo abbati in Aegypto vnciæ panis sex, & olusculorum fasciculus, & aquæ congius refectio erat.

Pambo abbas

¶ Pambo abbas cum animam ageret confessus est, q ab eo die quo solitudinem ingressus fuerat, panem non gustarit, neq; quicquam cuius ipsum pœniteret prolocutus fuerit, et se tamen sic e vita discedere tanq̃ qui mo

do cœpissent, non tanquam qui profecisset.

¶Pion abbas in Thebaidis deserto, quo minus in edēdo voluptatis caperet, deambulādo sumebat cibum, aqua in potu vsus, quam ipse effosso puteo amaram in dulcem verterat exorato domino. Pion abbas

¶Philoronius presbyter in Galatia annos duodeuiginti in cella clausus, pane & cocto abstinuit, dein duobus & triginta annis nullum pomi genus gustauit, vt omni ciborum dulcedine seposita, edendi auiditatem coercere facilius posset. Philoronius p̄sbyter

¶Hilarionem abbatem diuus Hieronymus tradit a quinto decimo vsq; ad vigesimum ætatis annum quindecim caricas post solis occasum comedisse. Triennio de inde dimidium lentis aqua maceratæ sextarium, ac deinde totidem annis panem cum sale & aqua, & totidem aliis, virgultorum radices herbasque syluestres crudas. Deinde annis nouē hordeacei panis vncias sex, & coctum modice olus absq; oleo. Postea debilitate corporis compulsum, olei parum addidisse vsque ad tertium & sexagesimum vitæ annum. Inde vsq; ad octogesimum pane abstinuisse, sed sorbitiunculis vsum de farina & olere comminuto factis, potu ciboque vix vncias sex appendentibus. Cæterum nunq̄ ante solis occasum quicq̄ gustasse, & neq; diebus festiuis, neq; in grauissima febre soluisse ieiunium. Hilarion abbas

¶Hospitius ille q̄ Longobardorum in Italiam aduentū lōge ante prædixit, pane & pomis vescebatur. Quadragesimæ vero ieiunia herbarum tantum radicumque refectione transigebat semper abstemius. Hospitius

¶Romualdus abbas ordinis Camalduensis institutor. dum in eremo vitam ageret, panem & fabam aqua maceratam comedit. Romualdus abbas

¶Maxentius Pictauiensis abbas, pane hordeaceo & aqua victitauit. Arido in loco cum monachi siti laborarent, terram virga percutiens fontem scaturire fecit, vt scias elementa ei seruire, qui gulæ, & ventri dn̄atur. Maxentius abbas

¶Gregorius Ligonensis episcopus panes hordeaceos triticea crusta oblitos esitabat, in aquæ poculum tan Gregorius episcopus

tillum vini addere solitus, vt aqua suum saporem seruaret colore mutato. Sic occultabat victus angustioris vsum, ostentationem fugiens, & soli deo placere affectans, tametsi ciuitas in monte posita latere non potuit, semperque fugientem sequitur gloria, sequētem fugit.

Iohannes presbyter martyr Philip. 1

¶ Iohannem presbyterum, qui in Gallia apud Castresium pagum martyrio coronatus ē, crudis herbis & aq frigida sustentatum ferunt. ¶ Qui spōte corpus suum sic afflixerat, illud & martyrio exponere sine hæsitatione potuit, dissolui cupiens & esse cum Christo.

Columbanus abbas

¶ Columbanus in Gallia abbas, annis sexaginta herbis tantum ac radicibus sustentatus est. Fontem de petra deum precatus eduxit, q hodie quoq; effluit hubertim, & terram irrigat.

Alcibiades martyr

¶ Alcibiadi martyri apud Lugdunū panis, sal, aqua, victus erat. Sed tandem in carcerem trusus, ne scandalo esset iis qui secum erant, reliqua immunda fortasse crediturис, cum adhuc infirmi essent, nihil recusauit eorum quibus ipsi vtebantur, malens abstinētiæ aliquid remittere quam fidei scrupulum proximis generare, monente apostolo ac dicente: Noli esca illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

Blasius episcopus & martyr

¶ Blasium Sebastæ episcopum, cum Diocletiano ecclesiam vastante ad deserta sine viatico declinasset, aues aluerunt, donec inuentus in Christi confessione vitam finiuit. Non solum igitur in necessitate seruum suum deus non deseruit, sed etiam prærogatiua passionis honestauit, esurienti misit cibos, latenti martyrij coronam.

Benedicto

¶ Benedicto abbati, cum saxeæ rupis olim spelunca clauso panis defecisset, presbyter quidam diuinitus monitus, prandiolum suum attulit, & quoniam tunc solennis paschæ dies erat, secum cibum liberius capere hortatus est. Deo gratias egit Benedictus, tum quod sibi victum in tempore prospexisset, tum ꝙ sacerdotem suum sibi in solitudine videndum obtulisset, talique lætus hospite, gratanter ea quæ allata erant, vna cum illo comedit.

¶Lupus Senonum archiepiscopus, cum secū cœnantibus vinum defecisset, sperare omnes in domino iussit, nec metuere sibi quod sperassent defuturum. Vix dū sermonem finierat, cum nuntiatum est, cados vini plenos ante ianuam stare, ipso qui attulerit incognito atq; incerto, neq; inter conuiuantes dubitatum est, quin a deo missi fuissent. Lupus archiepisco.

¶Egidius abbas ad Rhodani ostia latebram sibi eligens, triennio nulli cognitus, cerua lac præbente nutritus est. Postea inuentus atque inde eductus præesse monachis cœpit. Igitur quamdiu hominum commercio caruit propter deum, bestiæ obsequio dignus fuit. Egidius abbas

¶Erasmus episcopus Diocletiani persecutionem fugiens, in monte Libano a coruis pascitur, ab angelis visitatur, feræ etiam syluestres posita ferocitate illi blandiuntur. Erasmus episcopus

¶Antonius martyr Apanicæ passus, cū de via fatigatus sitiret, & arentis loci solum nullis rigaretur aquis, preces ad deum fudit, virga humum perculit, atq; inde fons emanauit, cuius potu refocillatus, iam confidentius ad martyrium cucurrit. Antonius martyr

¶Basolus quoque Rhemensis abbas in Galliæ partibus, dum montem solitarius incoleret, nec aquam haberet deum precatus, fontem de rupe manare fecit, qui etiamnum fluere dicitur. Basolus abbas

¶Beatus etiam Franciscus, dum rustici cuiusdam sitim in solitudine miserat, ꝓcumbens dñm deprecat⁹ est moxque humus fonticulum emisit, cuius haustu rustic⁹ q iam moribundus sicco ore anhelabat, recreatus vixit Ac ne plura eiusmodi enumerem, Nudos ad prædicandum apostolos miserat dominus, & interrogati an missis sine sacculo & pera & calceamentis aliquid defuisset, responderunt nihil. Quid enim deesse potest iis, quibus adest ille per quem facta sunt omnia? Franciscus

¶Sed ne a proposito diuertisse videamur, illud quoque hoc loco puto referendum, q̄d in monasterio Tabernēsi, vbi Amos abbas mille qngentis monachis ꝑfuit, legimus obseruatū. Fratres ad mensam cōgregati penden- In monasterio obseruatum.

tibus a fronte cucullis, ita oculos tegebant, vt alius alium videre comedentem non posset. Itaque tantum quisque sumebat quantum collibuisset, & singulorum continentia singulos latebat, ne inani gloriæ daretur occasio sed diuino conspectui munus illud syncerius offerretur quod submouebatur humano.

Fœminæ Agar ancilla.

¶ Promamus aliqua etiam hoc in genere fœminarũ exempla. Agar ancilla cum Ismaele filio electa, panem tantum & vtrem aqua plenum secum in solitudinem defert. Cõsumpta deinde aqua puer & ipsa siti vexati, fonte angeli pietate ostenso refocillantur. Abraam diues erat, & inuitus illam emittebat, in angelo diuina virtus omnia poterat sed & ille ægre dimittens, & hic multum miserans, aquam solam ad potum cessisse ei scribuntur, vt hinc facile conijci possit, iam tum mulieribus nefas fuisse vinum bibere.

Gene. 21.

¶ Ruth moabitis in agro Booz, cum spicas deciduas legeret, benigne ab ipso accepta, panem tantum iubetur comedere, & buccellam intingere in aceto, & cum sitierit, easdem aquas potare, quas potabant messores. Quod illa quidem pro magno munere habens, gratias egit, comeditque & bibit. At ipse quam victu tam parco tanquam simplici delectari vidit, dignam censuit vt sibi acciperet vxorem, & ea filios procrearet, non dubitãs de depudicitia illius, cuius sobrietatem fuerat expertus.

Ruth moabitis. Ruth. 2

¶ Iudith cum ad illud grande facinus, quod mente agitauerat, perficiendum properaret, imposuit (vt ait scriptura) Abraæ suæ ascopam vini, & vas olei, & polentam, & lapates, & panes, & caseum, & profecta est, a carnibus ergo abstinebat, atque (vt ego existimo) etiam a vino, tunc tantummodo illo vsa, cum & animi audacia opus esset, & vires quas ieiunio cilicioque ante fregerat, excitandæ acriore potu essent, vt fœminæ dextera ad secandam torosam tyranni ceruicem posset sufficere Quæ enim vinum contra Holophernem tulit, eam contra carnis molestiam ieiunijs & abstinentia certasse nouimus. Quoniam aliter quidem pugiles, & gladiatores afendi sunt, aliter serui Christi.

Iudith vidua. Iudith. 10.

¶ Præterea non minor Iudith viduæ quam Annæ Elcanæ vxoris sanctitas in scripturis prædicatur. Anna tamen vinum & quod inebriare potest nunquam se bibisse dixit. Etsi coniugalis pudicitia minus tutam se putauit si vinum gustasset, quomodo vidualis castitas eodē gustu corrumpi non formidaret, cum hæc illa tenerior sit, difficiliusque seruetur. Eadem.

¶ Martha virgo Christi hospita, & Christi sponsa, post eius ad cælos ascensum, carnem nullam comedit, a lacticiniis quoque & vino abhorruit, quotidianum seruans ieiunium, donec rursum suauissima hospitis & domini sui pſentia satiari sibi liceret, iā nūq̄ ab ipso recessuræ. Martha virgo

¶ Magdalenam vero sororem eius in deserto diuinis magis quam humanis alimentis fuisse sustentatam accepimus, dum partem illam optimam possidere nititur quam elegerat, & quæ non auferetur ab ea, Maria magdalena.

¶ Et vt quædā quæ præcedenti capite dicta sunt, hic etiā breuiter repetantur, Asella virgo pane & sale & aqua contenta fuit. Paula oleum in cibo non cœpit, lacticinia, mel & alia palato suauia, gustare noluit, vinū ne infirma quidem. Euphraxia præter hæc fructus quoque gustu dulces repudiauit. Maria Aegyptiaca vel crudis herbis, radicibusq́, vel cibo nullo vixit. Maria decegnies pane & aqua vacuum & ieiunum ventrem reficiebat inediam semel ad trigesimum, iterum ad quinquagesimum produxit diem, rapta in spiritu, vt dictū est. Quisquis ad istarum gloriæ sublimitatem peruenire cupit, harum quantum potest imitetur continentiam. Asella. Paula. Enphraxia Maria Aegyptiaca. Maria Decegnies.

¶ Multa sunt huiusccmodi exempla, quæ longū esset enarrare, te tñ Othilia virgo tacere omnino nō possum q̄ leguminibus & hordeaceo pane lassum ieiuniis corpus sustentasti, donec in cælestibus regnis grano illo frumēti satiari meruisti, quod cadens in terram multum fructum attulit. O quam breuem esuritionem æternæ immensæque dulcedinis subsecuta est saturitas, dum te cibi vilitate mortificas, facta es immortalis. Pro hordeaceo pane panem accepisti vitæ, pro leguminibus huberrimum perennis lætitiæ fructum. Othilia virgo.

Sententiæ Hierony.

¶ His iam dictis exemplis, operæpretium est etiam paucas e multis diui Hieronymi sententiolas apponere, vt illa sequi volentes, præceptis quoque tanti viri instructi cautius incedant. Ad Athletam de institutione filiæ scribens. Ante annos robustæ ætatis, inquit, periculosa est teneris & grauis abstinentia, vsque ad idem tēpus si necessitas postulauerit, & balneas adeat, & vino vtatur modico propter stomachum & carnium edulio sustentetur, ne prius deficiant pedes quam currere incipiant, & hoc dico iuxtà indulgentiam, non iuxta imperium, timens debilitatem, non docens luxuriam. Deinde cum iam adulta & firmior fuerit, ait. Cibus eius olusculum sit & similia caroque pisciculi. Sic comedat, vt statim esuriat, vt statim post cibum possit legere, orare, & psallere. Ad Nepotianum. Fortissimum ieiunium est, inquit, aquæ & panis, sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua viuimus, quasi publicum & commune ieiunium putatur. Caue ne hominum rumusculos aucuperis, ne offensam dei populorum laude commutes. Virgines quoq; deo dicatas erudiens. Quando vos, inquit, ad refectionem hora debita adunauerit, in cibis vestris minime refulgeat coquorum industria, non ciborū nobilitas appetitum moueat, sed fames, non apponantur incitamenta libidinum, sed quæ possint famem extinguere, aut legumina, aut olera condiantur in oleo. Carnes vero solum sint ex licentia abbatissę indultæ debilibus & infirmis, alioquin cuius sint saporis ignoret cœnobium. Oua & lacticinia post ieiunia debilitatis sororibus, & præcipuis festiuitatibus permittantur ex gratia Raro sciantur quæ in aquis oriantur & viuant, nisi parui pisculi. Deinde subdit, Tāta sit in sumendo sobrietas, tanta talisque parcitas, vt venter potius conqueratur quam gaudeat, non egeat in digerendo stomachus medicinis, ructum potius vacuatio quam nimia repletio inducat. Idē ad Matutam virginem. Carnis & vini species, quasi caloris fomenta & libidinis incitamenta fuge, & tunc forte vino vteris exiguo, cum stomachi dolore nimio corporis compellit infirmitas. Et ne plura id

Ad Athletam. — A Nepotianum. — Ad virgines — Ad Matutā virginē.

genus congerendo longior sim. Ad Demetriadem virginem scribens ait. Optimus est in omni re modus, & laudabilis vbique mensura. Corpus non frangendum, sed regendum est. Sic ergo debes ieiunare, ad Rusticum monachum, inquit, vt non palpites, & respirare vix possis, sed vt fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in Psalmis, nec in vigiliis solito quid minus facias.

Ad Demetriadem vginem. Ad Rusticum monachum.

De obedientia seruanda. Caput III.

QVoniam vero nihil prodest corpus ieiuniis & abstinentia tenuari, si mens pariter intumescat superbia, hinc dei seniorumque mandatis obediendi humilitatem docebimus, sanctorum sequentes vestigia. Neque enim errare poterimus, si semper eorum dirigemur exemplis, qui deo placuerunt.

¶ Abraam, vt deo obediret, patriam, domum cognationemque reliquerat, se suosque omnes circuncidi sustinuerat, denique filium vnicum vniceque dilectum suis immolasset manibus, si deus quod iusserat, impleri voluisset. Non dixit, In Isaac mihi promissum est semen, q̃re nunc puer adhuc occidi mandatur? non dixit quomodo vnici filii sanguine infelix pater manus polluam? tacitus iussa exequi maturat, vt discas, non discutiendum esse mandatum eorum qui præsunt, sed perficiendum.

Abraam.

¶ Saul iussus disperdere Amelichitas, bello superatos neci dedit. Agag autem regi eorum pepercit, deoq́ inobedientiæ crimen vlciscente, sublatum est ab eo regnum, & traditum alteri. Nõ enim lex impletur, nisi tota seruetur. Cui autem ille pepercerat, eum Samuel propheta coram adductum, frustatim concidit, vt crudelitatem pietatem esse doceret, dum obsequiũ p̃statur deo.

Saul & Samuel propheta. 1.reg.15.

¶ Propterea/qđẽ & Achab rex p prophetã a dño arguit, quod deuictis Syris regẽ eorꝫ Benadab dimiserit illæsum, cum morte dignus esset, & dicitur illi. Erit anima tua pro aĩa eius, & populus tuus,

Achab rex 3.reg. 20.

pro populo eius.

Quidam ibidem ¶Ille quoque qui eundem prophetam, vt sibi vulnus infligeret ex dei voluntate imperantem, ferire noluit, a leone laceratus inobedientiæ pœnas dedit. Alter vero obediendo percutiens seruatus est. Hinc apparet q̃ grande nefas sit, vt alicui mortalium parcas, deo omnium conditori ac domino obsequi nolle.

Iehu rex 4. reg. 10. ¶Iehu vero rex Israel, cum omnes qui de domo Achab regis erant, iussu domini interfecisset, continuo audire meruit. Filij tui vsque ad quartam generationẽ sedebunt super thronum Israel. Itaque obedientiæ eius meritum filijs etiam, posteris'q; eorum vsui fuit, quartæ enim generationis huius extitit finis in Zacharia filio Ieroboam, Sellum filio Iabes regnum occupante.

Amasias rex 2. Paral. 25 ¶Amasias rex Iuda, cum aduersum Syros expeditionem parasset, viro dei obediendo, exautoratis atque dimissis centum millibus militum quos conduxerat de Israel, cum triginta millibus suorum copias hostium inuadens superauit, cum vtraque multitudine simul vincendus, nisi paruisset. Cæterum hac elatus victoria, cum eiusdem prophetæ monita contempsisset, a rege Israel

Ibidem Ioas victus captusque, cognouit quantum sibi prius ꝓfuerit obedisse, cum tantũ postea non ebedisse nocuerit

Rechabitæ Ierem 35 ¶Nechabitæ patris Ionadab institutionẽ secuti, vinum non bibunt, domos non ædificant, non serunt, non plantant, sed in tabernaculis semper vagi peregrinantesque habitant. Et si illi tam difficilia patris præcepta impense coluerunt, quam iniquus est qui multo faciliora leuioraque dei mandata seruare contemnit. Hinc ꝓposita eorum obedientia, Iudæorum inobedientiam ꝑ prophetam increpans dominus, alteros captiuitatis iugo affligendos minatur, alteros autem semper suo fruituros conspectu repromittit. Et sic remunerantur qui obtemperant patri, quanto magis qui parent deo?

Deus Isaiæ. 56. ¶Qui custodierint sabbata mea, inqt, & elegerint q̃ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius a filijs & filiabus nomen sempiternum dabo eis, quod non pibit.

¶Nunc euangelij exempla proprias voluntates cruci affigẽtes aggrediamur. Mirabilis in primis iã a principio apostolorum obedientia fuit. Nondum Christum miracula facientem conspexerant, nondum cælestis regni retributionem per illum futuram audierant, & statim vt vocauit eos, relictis omnibus ipsum secuti sunt, atque ita eidem adhæserunt, vt nulla deinde aduersitate, nullis persecutionum tempestatibus auelli separarique potuerint. Qui enim semel gustauerit quam suauis est dominus, omnes alias suauitates facile contemnet. Apostoli

Iidem.

¶Sed neque tunc paruum obedientiæ specimen dedere, cum in deserto turbæ discumbenti iussi cibos apponere, quinque panes, & duos pisces, id est, totum q̃d habebant, nihil sibi reseruantes porrexerunt. Siquidem ipsi fame periclitari, quam necessitatem excusando, domino suo non statim obtemperare malebant. Et quoniam lubenter paruerant, multo plura collegerunt quam obtulerunt.

¶Cum deinde ad insinuandum gentibus veritatem destinarentur, & supplicia & neces sibi perferendas didicissent, nunquid quo minus obedirent, exterriti sunt In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, Et cum verberibus minisq́; agitarentur vt tacerent, responderunt. Obedire oportet deo magis quam hominibus. Iidem. Psalm. 18. Actuum. 5

¶Ipse quoque dominus, vt nobis obedientiæ suopte exemplo præberet documentum, parentum obsequio subdi voluit. Et erat, inquit Euangelista, subiectus illis & hoc quidem cum iam sapientia & ætate & gratia, p̃ficeret apud deum & homines, ne puerorum more blanditijs aut metu subiectum fuisse putes. Non fuit infirmitatis, sed pietatis & liberi gratuitique obsequij ista subiectio. Iesus Chr̃s Lucæ. 2.

¶Qualiter autem & cælesti patri obsequendum esset monstrauit, cum diceret. Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, Et non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me patris. Et descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed Idẽ Iohann. 4. Iohann. 5. Iohann. 6.

Matth. 26. voluntatem eius qui misit me. Et ad patrem, Non sicut ego volo, inquit, sed sicut tu. Diuisit voluntates hominis & dei deus & homo Christus, vt discamus diuinam voluntatem semper humanæ præferre, & carnis affectum spiritus affectui subiugare. Denique apostolus de il-
Philipp. 2. lo. Humiliauit, inquit, semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

¶Quod autem episcoporum abbatumque & aliorum qui præsunt, iussa mandataque sine cunctatione capessenda sint etiam cum nobis minus rationis habere videbuntur, Petri apostoli exemplo patet. Non lauabis mi-
Petrus apostolus. Iohan. 13. hi pedes in æternum, inquit, indecens & indignum ratus, vt dominus officio fungatur serui, & seruorum quasi dominorum suorum lauet pedes, Sed quod indecens esse non poterat, quicquid ille iuberet, mox intellexit, cum audiuit se non habiturum partem, cum ipso, nisi lauari permitteret. Ideo protinus obediens exclamat, Domine non tantum pedes, sed & manus & caput. Nos igitur quicquid præpositi nostri nobis iniunxerint, prius exequi quam causas inquirere curemus. Præposterum enim videtur, ut cuius officium est obedire, is de seniorum sententia iudicet.

Paulus simplex. ¶Paulus monachus cognomento Simplex Antonii discipulus, cum primitus mysteriorum ignarus quæsisset, esset ne prophetis prior Christus, ineptam interrogationem silentio diluere iussus, triennio tacuit. Post hæc cum multa illi absurda & superuacua experiundæ tantum obedientiæ causa imperarentur, veluti necessaria perficere nunquam distulit, sicuti aquam haurire, & haustam effundere, vestes dissuere, & easdem dissutas, iterum consuere, & alia huiusmodi, quæ ille non quod friuola futiliaque essent, sed quod iussa perpendens libenter exequebatur, diligenterque implebat.

¶Interseramus adhuc aliquod inobedientiæ exemplum, vt quantum hæc nocuerit, tantum obedientia ipsa profutura noscatur.

Quidā inobediens ¶Frater quidam ægrotans in monasterio Scythi, cum adire ciuitatem pararet curationis gratia, & Moyses ab-

bas a proposito illum deterreret, simulque praediceret, si discessisset fornicatione polluendum, iniussu eius abiit, & mulierem quae languenti ministrabat, cum conualuisset vitiauit. Quanto illi melius erat morbo perisse, q̄ peccato? mori timuit & multo grauiorem mortem incurrit dñ obedire negligit.

¶Iccirco quidem Iohannes abbas in Scythi, quem sol iratum non vidit, ex hac vita ad meliorem migraturus praecipuum discipulis suis documentum relinquere volens, nunquam quicquam se ex sententia sua egisse dixit sed seniorum, nunquam aliquid docuisse quod prior ipse non fecisset, hoc erat propriae renuntiare voluntati & in docendo nihil praesumere. In hoc ille summam pene virtutum putauit, qui dum decederet, fratres suos plura monere necessarium nō esse censuit Iohannes abbas.

¶Iohannem alterum apud Lycum Thebaidis oppidum commorantem obedientiae virtus eo prouexit, ut futurorum praescium faceret. Huic obsequii experiundi causa abbas praecepit, vt palum aridum in terra defixum, aqua quae duo millia passuum a monasterio distabat, bis per diem aduecta totidem vicibus irrigaret. Cū que vidisset, neque labore illum defatigari, neque lignū q̄ ad viriditatem redituri desperatione commoueri, post annum in tali opere consumptum interrogat, an lignum illud iam radices egisset, & se nescire respondentem, euerso ligno vt ab irrigatione desisteret iussit. Iohannes abbas alt.

¶Aliud deinde obedientiae eius periculum facere volens, cum multi adessent promptitudinis eius in obsequendo fama exciti, mandauit vt de cellario lenticulam quae oleo plena erat, proferens per fenestram proiiceret, tantillum illis olei erat, & quidem in deserto, vbi is liquor neque mutuo sumi, neque emi poterat, cōcitus tamen ipse, non inopiae non loci rationem ducens, quod iubebatur perfecit. Idem.

¶Alias quoque saxum ingens & quem multi simul mouere non valerent, soli vt aduolueret, abbas praecepit. Tunc ille quidem toto conatu frustra nitens, vires experiri nō cessauit, donec multo sudore madentē, iam Idem

quiescere idem abbas iussit. Hac obsequiorum simplicitate Iohannes propheta ndi donum consecutus, in magnis bellorum difficultatibus Theodosium principem, ne cum hoste congredi timeret, suis animauit oraculis, certissimo victoriæ euentu. Ita vt ille deinceps certamen nullum iniret, nisi ipso consulto. Igitur qui olim omnibus abbatis sui iussis fuerat obsecutus, eius deinde responsis obediuit imperator.

Albinus episcopus ¶ Albinum Andagauēsem episcopum, dum adhuc adolescens in monasterio degeret, & ad perficiendum abbatis mandatum pergens, effusum repēte himbrem sub tecto declinasset, eo procellæ vi diuulso ac perfluente, cæteris qui illuc conuenerant, haud parum malefactis ipsum solum aqua non aspersit. Mirabantur omnes, & cum audissent eum ab abbate missum iter facere, miraculum obedientiæ merito imputarunt. O prægrandis virtus quam inanimatum elementum ita reueritum est vt attingere non auderet.

Culielm' monachus ¶ Guiliemus Aquitaniæ quondam & prouinciē dominus, postea vero ita humilis monachus, vt nihil tam paruum neque tam infimum esset quod se indignum iudicaret, dum id sibi faciendum abbatis autoritas iniunxisset. Iussus ergo aliquando panes coquere, cum iam cœnæ tempus instaret, confestim succēdit fornacem, rutabulo ignem circumuertit, sed scopam, qua prunas euerteret, locumque ponendis panibus aptaret, non habuit. Insiliēs ergo in fornacem melote pro scopa est vsus. Tum demum coctos panes fratribus nihilo tardius quam res poscebat, attulit, nulla corporis aut indumentorum parte læsa, vt propensæ obedientiæ alacritatem intelligas, & inter pericula securam, & inter infima nobilem. Factus erat hic quidem de Aquitaniæ prouinciæque domino monachorum fornarius, sed de monachorum fornario factus est regni cęlestis perpetuus possessor, terræ regib' maior, dei angelis par

Berchari' abbas ¶ Bercharius Luxouiensis monasterij abbas, antequā præesse cœpisset, singularem apud omnes obedientiæ suæ commendationem miraculo auxit, dum vinum de

cado in vrnam traheret, ab abbate vocatus, relicta vrna festinus cucurrit. Vinum vero sicuti fluebat, repleta vrna non est effusum, sed sic stetit ac si gelu concretum esset, donec ille reuersus cadi foramen tereti in mucronem ligneolo obturauit. Tuuc qui aderant, haud dubitarunt, quin hoc illi alacris admodum atque impigræ obedientiæ merito contigisset, vt qui se totum abbatis voluntati libenter tradiderat, ad eius votum fluentis naturæ liquor pro tempore suspensus perstiterit.

¶Gallus Columbani abbatis discipulus, & Hildebol dus diaconus, pisciculos quos de flumine retiaculo traxerant, in solitudine assaturi, ignem concinnabãt, cum interim vrsus miræ magnitudinis propius accedens diaconum quidem terruit, sed Gallo iubẽte vt ligna igni inferret, obediuit. Hoc ideo sane hic referendum duximus, vt qui præpositis suis reniti audent, tali exemplo magis confundantur, quãdo & syluestres feræ iussa sanctorum reuereantur & obseruent. Gallus monach⁹

¶Sic & diuo Hieronymo vrsis etiam belua ferocior leo obsequium præstitisse dicitur. Asellum monasterij ad pascua educere, pascentemq́ comitari suetus, agasonis fungebat officio. Sed asello amisso, iussus ipse ligna dorso deferre, onerari se multa cum mansuetudine patiebatur donec postea inuentum ante se ad monasteriũ agens reduxit. Ecce bruta animalia seniorum iussis obsequuntur, & homo rationis capax audet refragari? Certe quisquis eorum restiterit imperio, ijs iam dictis exemplis feris beluis asperior irrationabiliorque conuincetur. Hieronymus presbyter

¶Id oppido cauens Marianus monasterij Bituricensis monachus, Mamertino abbati ita se subiecit, vt bubulci seruitio fungi iussus, non grauatim obediret, nihil vile aut contemptibile arbitratus, quod sibi agendũ ille iniunxisset. Marianus monach⁹

¶Fratrem quendam refert Casianus, non obscuro loco natum, cum relictis mundanæ conuersationis rebus religioni sese tradidisset, sportulas venales abbatis Frater quidam

iussu publice circumtulisse, vnamquamque singulatim di strahendo, ea tãtum de causa, vt diutius in foro esset, & an illum tam abiectæ negotiationis depuderet, longiore experientia plenius nosceretur, omnia summa animi constantia curaque peregisse, postposita generis nobilitate, sanctæ obedientiæ humilitati: ne stiuam manu tenens & aspiciens retro, ineptum se faceret regno dei.

Mutius abbas

¶ Idem autor Mutij abbatis miram obedientiam, ac nisi veteris instrumenti par exemplum ei astipularetur, pene incredibilem enarrat, dicens eum vnico filio suo non pepercisse, vt abbati obediret. Vna enim cum illo paruulo adhuc monasterium ingressus, vt cellulis dis pararentur sustinuit, & cum puer de industria in conspectu eius increpitaretur verberaretur, miseris acciperetur modis, neque lachrymis neque clamoribus eius moueri potuit, vt verbum vnum proferret. Denique simulata in puerum indignatione abbas, patienriam pariter obedientiamque Mutij quam maximo probaturus argumento, iussit vt arreptum filium efferret, & in proximum flumen suffocandum iactaret. Nihil moratus ille, vnicum vt mergeret tulit, sed quibus negotium datum erat, cum ad ripam fluminis ventum esset, sese opponentes inhibuerunt. Post hæc abbati reuelatur, Mutium Abraæ patriarchæ obedientię merito comparandũ, dignumque cui post se monasterij cura committeretur. Cum hoc ita sit, quis dubitat quin præpositorum iussa perinde seruanda sint ac dei, parique sedulitate adimplenda?

Lambert⁹ episcopus

¶ Hinc & Lambertus Traiectensis episcopus, cum inuidorum malignitate episcopatu motus ad monasterium Scabolanense confugisset, monachalem seruans vitæ modum, & nocte quadam ad orandum a lectulo desiliens, percusso pedibus pauimento strepitum fecisset, Abbas eo quod silentij ea hora erat, quasi subindigne id ferens, voce sublata ait, vt quisquis illud culpæ commisisset, continuo ad crucem exiret, nõ anteq̃ diei crepusculum esset reuersurus. Crux aũt ipsa extra monasterij se

pta sub diuo, erecta stabat. Repente itaque Lambertus, sicut nudis pedibus adhuc, & cilicio tātum indutus erat, abijt, & hoc quidem brumæ tempore, vt multi mirarentur, quomodo algore contractus non expirasset. Mane semiuiuum reduxerunt. & abbas veniam petijt affirmās nunquam se putasse hoc monachorum aliquem facturum, nedum episcopum. Ideoque ioco magis quam serio verbum protulisse. Hac tamen obedientiæ subiectione Lambertus meruit, & in episcopatus sui sedem restitui, & tādem martyrio coronari.

¶Non minus constantis, licet minus prudentis obedientiæ est exemplum quod sequitur. Iohannes abbas eremique Scythi œconomus, ficus de Mareote Lybiæ sibi muneri missas, duobus adolescentulis ad senem quendā procul in vlteriore deserto manentem, deferendas dedit. Quos dum iter agerent, nubilosa circumfudit caligo, ita vt quo pergerent, nescirent. Per vastam igitur errando solitudinem, diem noctémque consumpsere senis cellula nusquam inuenta. Cumque diu expectati non redirent, reperti sunt positis genibus animas efflasse, illibatis ficubus quas secum tulerant. Siquidem inedia perire, quam abbatis præuaricari mandatum, maluerunt. Quam id recte nescio, cum mandantis voluntas non eo tēderet, vt innocentes discipulos fame confici vellet, & escam quam in manibus habebant nō gustare, illi tamē stupendæ cuiusdam constantiæ præbuerunt exemplū.

Iohannis abbatis duo discipuli

¶Columbanus abbas Gallo discipulo (cuius paulo añ mentionem fecimus) inobedientiæ crimē obiecisse dicitur, quod ad Ligonem fluuiū piscationē fecisset, quā ad fluuium Bruscam facere iussus fuerat. Gallus aūt vtrum in hoc an in illo fluuio piscaretur, nihil referre arbitratus, dūmodo opus quod iubebatur pegisset, tum demū aduertere animū cœpit, secumque cogitare quod ideo fortasse sine piscibus redisset, quia cuncta q̄ iussa fuerant, nō plene fuisset executus. Itaque iterum tētata piscatione multisque in illo quod sibi assignatum fuerat flumine captis piscibus didicit mandati non rem solum, sed etiam verba singula diligentius esse perpendenda.

Gallus Columbani discipulus

Venerius solitarius

¶Venerij quoque monachi obedientia non est silentio inuoluenda cum & ipsa plurimis documento esse possit. Hic solitariæ vitæ cupiditate ardens, inscio abbate discesserat, tuguriolumque sibi posuerat in deserto, Cæterum a sancto Romualdo reprehensus, quod absq; præpositi sui permissu, monasterium reliquisset, idcoque casso & infructuoso labore ipsum cælum versus niti, quamdiu inobedientiæ premeretur grauitate, non distulit quin statim ad abbatem suum rediēs, & culpæ veniam rogaret, & in solitudine viuendi copiam. Vtroq; impetrato, iam certiore promerendi spe Christo solitarius seruiuit. Igitur ex beati Romualdi sententia & Venerij exemplo faciet, quisquis ad districtioris vitę institutum, non nisi eo qui præest consulto, ac permittente transierit.

Fœminæ Elisabeth vidua

¶Alterius nunc sexus exempla perpauca subiungam ne modū excedat oratio. Elisabeth regis filia (cuius sæpe fecimus & sępe facturi sumus mentionē) adeo vna omnibus fere affluit virtutibus, nolens ne in ipa quidem mariti domo suo viuere arbitrio. Conradum medicum & religiosum senem sibi magistrum asciuerat, cuius imperio ac nutu in viam domini dirigeret. Igitur die quadam iubente, vt ad audiendum dei verbum ecclesiam peteret. Marchionissæ Mesenenisis improuiso superuentu præpedita ire omisit, ne si tantam fœminam modo domi exceptam tam cito reliquisset, parum honori habuisse videretur. Non accepit excusationem Conradus, & vt inobedientiæ culpam flagellis dilueret, mādauit. Continuo illa positis vestibus, linea tantum tunica quæ nuditatem tegeret derelicta, ipso spectante tā diu se loris diuerberauit, donec idem vt cessaret præcepit. Minus obsequiosi animi argumentum edidisset, si tunc ad ecclesiam cum iussum fuerat accessisset. Leui in re non obediuit, vt in multo difficiliore se obedientem probaret.

Euphrosina virgo

¶Euphrosina virgo Pafnucij Alexandrini filia, Smaragdus monachus dicta & credita, quoniam illi multus in vultu decor inerat, quocunque se verteret, omnium

in se oculos conuertebat. Hanc ob rem nè fratrum mentes deo intentas præsentia sua labefactaret, iussa est cellulæ suæ ianuam vltra non egredi, sed ibi humanis pariter diuinisque defungi officijs. Paruit non libēter minus quam constanter, octo & triginta annos carcerem passa perpetuum. Tunc tandem quod fœmina fuisset dep̄hensum est, cum defunctæ corpusculum de more lauarent. O patientiam animi incredibilem, qua sustinuit tanto tempore sexum vestibus, se cellula tegere, vt & Christo seruiret, & abbati obtemperaret. Quanti autem meriti esset apud deum miraculo patuit. Frater quidam cadauer osculatus, oculum quem olim amiserat, integrum recepit. Illa igitur quæ obediendo oculis omnium se subtraxerat dum viueret, mortua postea solo tactu reparare erutos poterat.

¶Hæc sunt perfectæ consummatæque obedientiæ exempla, non seruilis, non mercennariæ, quarum alteram elicit timor, alteram præstat cupiditas, neutra laudatur, sed seruilis melior. Per hanc enim plerunque aditus fit ad istam de qua loquimur, quæ propria filiorum est, qui non tam patris reuerentur seueritatem, quam probitatem amant. Ea vero obediētia quæ venalis est, nihil nisi lucrum sequi solet, & si quando ecclesiæ seruit, non amore vel timore dei ducitur, sed pensione pecuniaquæ quam seruiendo capit. Itaque prauis auaritię sollicitudinibus quasi stimulis furoris percita non facile resipiscit, nec peccata deuitat, nec virtutes amplectitur, cum omne eius studium in parandis cumulandisque diuitijs sit. Hanc fugiamus, & ad illam quam proposuimus, totis viribus cōtendamus, vt ad paradisi celsitudinem vnde per inobedientiam superbiamque eiecti fuimus, per obedientiæ humilitatem ascendamus. Omnis anima (vt apostolus inquit) potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a deo, quæ autem sunt a deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Idem alibi: Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Apostolo-

Obedientia triplex

Ad obedientiam exhortatio

Rom. 13.

Heb. vlt.

1.Petri.5 rum quoque princeps Petrus. Adolescentes, inquit, subditi estote senioribus, omnes inuicem humilitatem insinuate, quia dominus superbis resistit, humilibus autē dat gratiam. Ne quis præterea impatientiam suam excusare possit præpositi duritia asperitateque, idem alibi ait: 1. Petri.2. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Hæc est enim gratia, si propter dei conscientiam sustinet quis tristitias patiens iniuste. Præpositis vero ecclesiæ recte religioseque præcipientibus ita obsequi debemus, vt deo. Lucæ.7 Ad illos enim locutus est dominus dicens: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem Deute.16 me spernit, spernit eum qui misit me. Vetus etiā lex (vt in Deuteronomio legimus) nolentes obedire sacerdotis imperio, morte mulctandos definiuit. Et si filius contumax & proteruus patris iussa contempserit, lapidibus obrui iubetur. Per inobedientiam vxor Loth versa est in statuam salis. Onan Iudæ filius a domino percussus periit. Dathan & Abiron terræ hiatu absorpti sunt. Saul a deo reprobatus, & hostili gladio traditus, Ahiel Iericho vrbis reædificator vna cum liberis interiit. Amasias rex cum obediuit vicit, cum obedire noluit vict9 est. At si forte quicq̄ aliquando iussum fuerit, de quo non ambigitur quin diuinæ repugnet sanctioni, deo potius quam homini mos geratur. Omnibus omnium mandatis dei mandata præferenda sunt. Neque vlla alia causa prior potiorve esse debet, cur dignitate vel ætate præstantibus parendum sit, quam vt deo placeatur deoque seruiatur, dicente Petro apostolo: Subiecti estote omnī humanæ creaturæ propter deum. Postremo, vt prophetæ testimonio discas, quanti apud deum momenti sit ista virtus, 1.Reg.15 Melior est obedientia, inquit, quam victimæ, & auscultare magis quam offerre adipem arietum.

Vxor Loth Onan Dathā & Abiron Saul Ahiel Amasias

¶ De veritate colenda, mendacioque fugiendo. Cap. IIII.

HActenus de obedientia, nunc de veritatis obseruatione nobis sermo erit. Quæ virtus cum omnibus conuenit, tum præcipue religiosis. Alioquin quomodo Christi serui dicerentur qui veritas est, si mendacijs animum applicarent? Aut quomodo deo placere possent, si diaboli opera æmularentur? Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium ex proprijs loquitur, quia mendax est & pater eius. Iohan. 8.

¶Vetus testamentum summos veri cultores habuit Prophetas, qui quidem pro eo asserendo vitæ periculũ adire non formidabant. Vetus testamẽtum

¶Vir dei ille in Bethel nequaquam veritus est Ieroboam regis præsentiam, vt prophetaret aduersus sacerdotes excelsorum ab ipso constitutos. Rex ergo ira percitus protenta manu prophetantem comprehendi iubebat, & manus quam protenderat, aruit. Ita vt quem vlcisci voluerat, continuo eundem pro instauranda manu supplex rogaret. Vsqueadeo is qui vera prædicere ausus fuerat, ipso etiam rege tunc maior fuit, lædi non potuit, læsum sanauit. Vir dei in Bethel 3. Reg. 13

¶Micheas quoque propheta, cum de belli euentu, q̃d Achab & Iosaphat reges contra Syriæ regem parabant consuleretur, nihil ad gratiam est locutus, prædixit Israelitici exercitus fugam, & Achab regis necem, ipso audiente, & pseudoprophetis ediuerso prospera omnia pollicentibus. Sed quoniam malis inimica est veritas, a Sedechia in maxillam percutitur, ab Achab in carcerem truditur. Cum autem euenissent quæ prædixerat, mendacium interijt, veritas mansit, & qui vera vaticinanti manus intulerant ab aduersarijs cæsi pœnas dedere, ipse vinculis liberatus est. Micheas propheta 3. Reg. vl

¶Zacharias Ioiade sacerdotis filius, veritate id est dei spiritu imbutus, non dubitauit Ioam regem Iuda palam arguere, quod patriæ ritu relicto, ad idolorum cultum conuersus fuisset, prophetantem in atrio dom⁹ domini, lapidibus obruerunt. At vero deo innocentis Zacharias propheta 2. Para. 2

necem vlciscente, ingentes illorum copiæ a paucis Syris prostratę sunt. Ioas a seruis interfectus. Qui autem pro veritate mori non timuit vitæ æternæ præmia recepit.

Ananias. Ierem. 28. ¶ Quoniam vero os quod mentitur, occidit animam icclrco Ananias Azur Gabaonitæ filius mendaciter prophetans, per Ieremiam arguitur deuouetur'q;. Quia prophetasti inquit, & non misit te dominus, hoc anno morieris. Et eo ipso anno mendacium morte diluit.

Ieremias propheta. Psalm. 115. Psalm. 33. ¶ At etiam Ieremiam in Aegypto lapidatum dicet aliquis licet vera annuntiaret. Cui breuiter respondebimus. Pretiosa in conspectu domini mors sanctorũ, mors autem peccatorum pessima. Ideo iustos occidi permittit dominus, vt beatificet: ideo malos vt damnet.

Isaias. Ieremias. Amos. ¶ Multi præterea ex prophetis extrema pati quam vera reticere ꝑoptarunt, cum ob hoc a deo dirigerent, vt regum populorumque vitia corriperent, & ei pœnas denuntiarent. Isaias in duas partes sectus est. Ieremias lapidibus obrutus. Amos vecte per tempora transfixus Alij etiam sancti homines fateor talia passi sunt, sed de morte transierunt ad vitam, de laboribus ad quietem. O prępoptanda supplicia, per quæ beatitudinis cumulus augetur, & quorum patientia deo nos efficit chariores.

Achior. ¶ Ne quis tamen ad solos prophetas veri obseruationem spectare arbitretur, Achior Ammonitarum ductor ab Holopherne Bethuliam obsidente, de Iudæorũ virtute interrogatus, quod sentiebat non dissimulauit, asserens inexpugnabiles esse deo ipsorum cũ ipsis stante, nisi quando eo relicto ad deos alienos declinassent. Ob hoc vinctus in Bethuliam mittitur, vt simul cum illis contra quos bellum erat, captus puniatur. Sed longe secus quam veritatis persecutores crediderant, euenit. Holophernes qui nihil armis suis resistere posse gloriabatur, fœminæ manu interimitur, reliqui fugam petũt. Achior vero vitæ periculum euadens, ne quid in se gentilitiæ falsitatis resideret, etiam circuncisionem accepit. Qui ergo pro veritate steterat, salutem qui contra nitebatur, necem & nece grauiorem ignominiam, & vtroq; acerbiora gehennæ supplicia est consecutus.

¶ Post prophetas fidissimi veri assertores extitere apostoli martyresque, & reliqui qui eos imitati, aut docendo, aut reprehendendo, aut prædicando nunquam quicquam locuti sunt, vel metu, vel odio, vel gratia. Cõtempserunt potentum minas, deriserunt tyrannorũ supplicia, mortem ipsam subire non recusarunt, dũ pro veritate starent, soli illi semper placere studentes, qui ait, Ego sum via veritas & vita. Hinc quidem multos leuissimi etiam mendacij culpam sedulo cauissime accepimus.

Aposto Martyr

Iohan.1

¶ Theonas abbas in eremo Scythi nunquam mentitus dicitur, cum tamen tribus millibus monachorũ præfuisset. Mirum est inter tantam multitudinem non fuisse lingua lapsum. Hoc idem & Beonem abbatem in vita præstitisse tradunt.

Theona abbas.

Beon ab

¶ Ac semper quidem illo mendacij genere abstinendum est, quod in detrimentum verti posit animarum corporum, rerum, cætera leuiora sunt, nullum tamẽ (vt arbitror) culpa vacuum, Omnẽ quippe simulationẽ, q̃ntum a veritate tantum & a deo abesse necesse est, cum summa veritas ipse sit. Interdum tamen simulare & dissimulare & mentiri necessarium, cum scilicet ita res cadet, vt nisi mendacium perpetretur, aut grauius peccatum commitendum erit, aut maius bonum omittendũ huiusce rei subijciemus exempla.

Quando simulare & mentiri necessarium.

¶ Abraam cum per spiritum nosset, Saræ vxoris suæ pudicitiam, domino protegente quocunque perrexisset tutam fore, vitæ tamen suæ ob eius formã improbos homines insidiaturos dubitans, sororem suam esse dicebat Itidem & Isaac illius filium de Rebecca coniuge sua pari imminente periculo simulasse legimus, neque propterea hunc vel illum ob hoc aliquando reprehensum. Ea namque simulatione occasio vitabatur homicidij, & grauius deliquissent, si veram confitentes causam malis sæuiendi darent. Quæ quidem danda fuisset, si pudicitiam simul periclitari posse dubitasent, ne vitæ parcendo, animæ dispendium incurrerent. A mendacio sane excusantur, quoniam consuetudo erat, vt quibus aliqua sanguinis intercedebat cognatio, fratres & sorores inter-

Abraam

Isaac.

se qñdoque vocarent. Sara aũt Abrae ex p̃re neptis erat. Rebecca autem Bathuel filia, qui Isaac frater patruelis fuit. Non tamen eos a simulatione defenderim, cum eo animo locutos constet, vt propriæ sorores crederentur sed tam leuem noxam puto, vt primo statim conscientiæ stimulo expugnatur. Itaque etiam in necessariis delictis aliquo remorsu opus erit, vt animus ipse & purior euadat, & semper humilitatem seruet, dum non insur-
Psal. 140. git ad excusandas (vt dicitur) excusationes in peccatis.

Iacob. ¶ Iacob etiam cum benedictionem primogenituræ, iure quod emerat a fratre, sibi debitam aliter vendicare non posset, primogeniti formam assimulat, patrem decipit, benedicitur. Denique supplantatum se queritur Esau eiugulato magno, sed Iacob dolus minime imputatur, quandoquidem nemini iniuriam facit, qui suo vtitur iure. Decepit patrem, inquies, sed nisi decepisset, bonorum sibi debitorum possessionem amisisset. Ita ergo decepit, vt neminem offenderet, & quod suum erat acciperet. Non audeo dicere hoc commento eum quicquam deliquisse, qui mox discedens cum obdormisset, meruit videre scalam ad cælum vsque erectam, angelos ascendentes & descendentes, dominum summitati innixum, a quo non fraudis alicuius exprobationem accepit, sed econtrario terræ in qua dormierat possidendæ regnique per orbem propagandi promissionem, nũ quid peccauerat qui ita remunerabatur? Neque tamen ipsum non simulasse dicere possumus, cum hedinis pelliculis Esau fratris pilositatem effingeret, neque non mẽtitum cum se esse ipsum Esau responderet, sed ista ita dispensantur, vt non vitium iudicentur sed mysterium, & si mysterium non essent, procul dubio delicti aliquid haberent, sed (vt reor) in tali casu non cauendi propter cõmodorum q̃ iure q̃rebantur, magnitudinẽ atq; fructũ.

Ioseph. ¶ Ioseph apud Pharaonem in Aegypto primo loco habitus, fratres a quibus venditus fuerat, eo venientes vt frumẽta emerent, se non agnoscere ipsis incognitus fingit, obiectoq; q̃d exploratores essent, in carcerẽ cõpulit deinde de carcere eductis, iurat p̃ salutẽ Pharaonis nõ

abituros inde, nisi minimum fratrum Beniamin, quē domi cum patre relictum dixerant, adduci facerent, quasi hoc experimento deprehensurus, vtrum terrā exploratum venissent, an parandæ annonæ gratia a patre missi, & tñ omnes mox abire permisit præter vnū, quē ꝓ obside tenuit secū. Postremo reuersus vna cū Beniamin scypho suo argenteo in sacco eius clam indito, furti insimulat. Nunc ergo quæritur, an illi tunc licuerit, his ex industria confictis circunuentionibus vti, & videt licuisse, cū eo spectarint, vt pœnitudinem elicerent, per quā ipsi saluarentur q in fratrē peccauerant. Vnde toties vexati dicunt. Merito hæc patimur, qa peccauimus in fratrē nrm haud ita doluissent, si se ille repente ꝓdidisset. Qui postquā eos animo angi vidit, palā facit se, iniuriā oēm remittit, singulos exosculat, & vt cū patre totaq; familia ad se in Aegyptum transmigrare maturent persuadet. Eos cum aduenissent, aluit, possessione terrę optimę donauit, bonis multis affecit. Euacuata est igitur mendacij culpa, finis merito, dum per illam Ioseph eis plurimum prodesse nititur, a quibus grauissime offensus fuerat.

¶ Aegyptiæ obstetrices iussæ ꝑfocare mulierū Hebræarum mares pueros, obtēperaturas se Pharaoni mōstrabant, nec tñ obtemperauerunt, & qm̄ non morerent puerperia, accusatæ respondent ipsas Hebræas obstetricandi artem callentes anteq̄ se ad illas applicuissent, parere solere. Maluerunt mendaciunculo isto vti, quā crudele regi ꝑstare obsequiū. Quamobrem dicit scriptura, Quia timuerunt obstetrices deū, ædificauit eis domos, per quas alij temporalia, alij æterna bona illis repensa intelligunt. Quicquid tamen horum sit, mercedem meruit pietas, etiam mendacio velata. Obstetrices Pharaonis.

¶ Raab meretrix certa Israelitas Iosue duce vrbem Iericho in qua erat funditus euersuros, exploratores eorum domi exceptos non prodidit, quinimo operuit lini stipula, & quærentibus abisse dixit. Cumque Iericho solo æquata omnes passim trucidarentur, ipsam cū suis omnibus intactam reliquerūt. Insuper in tribu Iuda recipi meruit Salomoni vni ex prīcipib⁹ iūcta. Nisi h... Ra[illegible]

mendacio hospites suos texisset, vna cum reliquis interisset, & nisi seruandæ pietatis causa illi mentiri licuisset, ad tam præclarum coniugium infamis mulier nunquam peruenisset, vt inter illas censeretur, de quibus per successionis lineam nasci voluit dei filius Iesus Christus.

abaonitæ. ¶ Mendacium Gabaonitis attulit salutem, sed abstulit libertatem. Dederat illis Iosue in castris Galgalæ iusiurandum quod vitæ illorum parceret, ratos eos (quemadmodum ipsi referebant) gentem magis longinquam esse, quam quæ terræ promissionis finibus concluderetur. Mox falsos fuisse deprehendens, viuere quidem permisit, sed calones lixasque constituit redactos in seruitutem. Quod si seruari promissum debuit, ne illi cum aliis perderentur, non frustra composito pellacique sermone vsi sunt. Quod autem seruari debuerit, ex

.Reg.81 secundo Regum volumine apparet, vbi dicitur. Ideo iam trium annorum fame laborare populum Israel, qa rex Saul Gabaonitas contra fidem quam a Iosue acceperant, interfecisset. Sed si præceperat iampridem dominus omnes gentes illas internetione deleri, cur solis deinde mendacibus parci voluit? ꝙ scilicet nulli obesse, sed tantum sibi prodesse mendacio quæsierant, ac ne omnino impune mentitos crederes, mancipiorum more seruierunt.

Dauid propheta 1.Regū.21. ¶ Dauid secundum cor dei electus, capitale Saulis odium declinans, cum Nobem peruenisset, finxit se a rege missum, & decepto Achimelech sacerdote panes ab eo accepit, ensemque Goliæ Gethæi, quem ipse ex prouocatione interemerat.

Ibidem Inde pergens venit ad Achim Gethæorum regem, & periculum veritus insaniam simulauit, dimissusque abiit. Vtrumque dolum summa excusat necessitas, Sacerdoti illuxit ne inedia periret, regi ne gladio.

Idem. 1.Reg. 27. ¶ Iterum ad Achim fugiens cum suis benigne admodum est receptus, & cum e Philistinorum pagis prædas ageret, viros ac mulieres internecione tollens, ne res ad regem deferri posset, ita illi verba dabat, vt cre-

deret ipsum mala Israelitis inferre. Et hoc profecto dignum venia mendacium, quo se suosque tueri, & idololatras potius quam fideles offendere fas erat, dicente domino, Disperdite nomina eorum de locis illis Deuter.

¶ Idem Absalone filio persequente, cum ab Ierosolymis fugeret, negotium dedit Chusi Arachitæ, vt Absaloni adhærens Achitophelis ducis eius consilia sugillaret. Cum ergo Achitophel sententiam diceret, Chusi intercessit, & clamdestino per internuntios egit, vt regē subtraheret periculo. Quantum autem Chusi simulata amicitia Absalonem fallendo peccarit, cum aliter pijssimum regem seruare non posset, scriptura testatur dicens, Domini nutu dissipatum est consilium Achitophelis vtile, vt induceret dominus super Absalonem malum. Quis igitur Chusi factum accuset, si dominus non reprehendit? Idem. 2. Reg.

¶ Quid mulier illa, quæ extento super os putei velamine finxit se ptisanas siccare, & nuntios Dauid ibi latentes Absalonis seruis insequentibus non indicauit sed gustata aqua illos festinanter abijsse respondit? debuit ne quod res erat non dissimulare, & innocentes pdere interfecturis? Nonne magis deum offendisset dum verum dicit, pios neci exponendo, quam dum falsum, a periculo liberando? Mea quidem sententia minus displicet, pietate mixta simulatio, quam veritas crudelitate. Vtrumque tamen autoris fine intentioneque metiendum est. Idem Quæda mulier

¶ Salomon regum sapientissimus in re dubia sententiam laturus, non nisi simulationis vsurpatione inuestigauit veritatem. Afferte mihi gladium, inquit, & diuidite infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Tunc inter altercantes prodidit pietas matrem, impietas alienam, & non ruit diuisus puer, vt rex callide simulateque iusserat, sed integer ac viuus datus matri, vt in animo proposuerat. Et hoc sapientia non mendacium fuit. Sic enī dicitur, Et audiuit omnis Israel iudicium quod iudicasset rex, & timuerunt regem, videntes sapientiam dei Salomo rex 3. Reg.

esse in eo, ad faciendũ iudiciũ. Hæc qdẽ indagandi veri ratio vsitatior, nec tolerabilis tantum, verumetiam ꝓbata, sed non ita & decipiendi.

Iudith
Iudith. 10.

¶Quis tamen Iudith viduæ sutellas dolosque & mera mendacia audet accusare? quibus patriam obsidione, Iudæam omnem, hoc est, dei populum seruituris periculo liberauit? Omnibus se ornamentis comit, & dominꝰ auget illi formæ decorem, orisque venustatem, vt trahere possit Leuiathan hamo. Egressa ergo occurrit exploratoribus. Et filia sum Hebræorum, inquit, ideo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnoui quod dentur vobis in deprædationem. Deniq; Holopherni se indicaturam pollicetur, quo aditu sine suorum pernicie capiat ciuitatem. Postremo cum ipso collocuta, sermone, promissis, vultu fallit, atq; eundem quem adorauerat, cuius se ancillam dixerat, captata occasione incautum interimit. Nemo dolos illi vitio vertit, factum omnes laudibus extulerunt. Summus ipse sacerdos Ioachim cum magno presbyterorum comitatu de Ierusalem Bethuliam venit, vt faciem eius videret, cuius famã admirabatur. Quid multa? omnes vni fœminæ gratias agere, & eius ꝟtute beneficioq; salutem, quam iam desperauerant se consecutos palam fateri, nihil laudis, nihil gloriæ omittere, quod magno fortiq; animo dignum esset. Tot igitur bona illo figmento comparata sunt, quot sine illo mala secutura erant. Quis enim tot millibus Assyriorum tantis armatorum copiis aperto Marte resistere valuisset? Et ecce qui multas iam gentes vrbesque vno impetu subiugauerant, vnius mulieris fraude capti succubuerunt. Et cum id dei voluntate auxilioque factum nemo neget, certe sic imponere impio non illicitum fuit.

¶Ac ne hoc simulãdi fingendiq; genus veteribus tantum, vt multa non ratione sed indulgentia permissum fuisse putetur, videamus an etiam nouis, & euangelica perfectione excultis hominibus licuerit aliquãdo simulasse.

¶De Paulo apostolo in actis relatum legimus, quod

Timotheum discipulum cum ex matre Iudæus esset, propter Iudæos circunciderit. Tum quod sibimet in Cenchris Nazaræorum more caput totonderit. Demum quod Ierosolymis Iacobi apostoli & seniorum consilio atque persuasu, ne videretur discessionem docere a lege, Iudæisque fidelibus prohibere circuncisionem, quibusdam Nazaræis secum assumptis vna purificatus, templumque ingressus sit, ac tamdiu cum illis fuerit, donec tonsis de more crinibus, vota perficeret, sacrificiumque offerrent. Paul⁹ ag Act. 16. Ibidem. Ibidem

¶ Hoc quidem multi piæ simulationi ascribunt, sed ego magis Augustino assentior, qui ait, Diebus illis intermedijs, qui inter Christi ascẽsionem & euangelij vulgationem fluxere, veniam hanc Iudæis ad fidem venientibus datam, vt simul etiam legalia tenerent si vellẽt non autem ita & conuersis ex gentilitate, ne sibi circũcisionem quoque necessariam esse suspicarentur. Ne vero lex ipsa cum idololatria pariter execrabilis videretur, noluerunt vtramque eodem tempore relinquendam iubere. Lex igitur paulatim ostendente se, gratiæ plenitudine est euacuata. Idololatriam vero statim repellendam iudicarunt, vt constaret alteram dei opus fuisse, alteram diaboli. Sic ista omnia quæ dicta sunt, Paulum non simulate sed licenter, vt Iudæum inter Iudæos egisse credimus, omnibusque omnia factum, vt omnes lucrifaceret. Intantum autem gentiles a legis obseruatione prohibuisse, vt ad Galatas scriberet. Ecce ego Paul⁹ dico vobis, quoniam si circuncidamini, Christus vobis nihil proderit, & de Tito discipulo. Sed neque Titus inquit, qui mecum erat, cum esset gentilis, compulsus est circũcidi. Quinetiam principem apostolorũ Petrum aliquãdo ausus est reprehendere quod ex gentibus fideles iudaizare fecisset. Cum inquit venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti quia reprehensibilis erat, prius enim quam venissent quidam ab Iacobo, cum gentibus edebat, cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant, & simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi, ita vt Sententi Augusti in epistol ad beatũ Hierony Galat. 5 Ibidem. Ibidem

Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum; vidissem quod non recte ambularent ad veritatem euangelij, dixi Cephæ coram omnibus. Si tu cum Iudæus sis gentiliter viuis &; non Iudaice? quomodo gentes cogis iudaizare? Quod certe Paulus nequaquam dixisset si etiam ipse ea quæ supra dicta sunt, per simulationem, & non per licentiam potius peregisset, iudæorum saluti consulens, sed gentiles sine eadem facerent coercens.

¶ Postquam autem satis omnibus notificatũ est, veteres cerimonias legumque sanctiones signa; figurasque fuisse futurorum, quæ in Christo impleta sunt, cœptum est infidelitati ascribi, si quis ea adhuc seruaret, veluti q venturum & nondum venisse Christum asserat, quod Iudaicæ proprium perfidiæ est.

Petrus apostolus

¶ Sed quid de ista Petri; simulatione dicemus? reprehensibilem eam fuisse non nego, quis enim sum vt Paulo contradicam? cum præsertim neque Petrum illi cõtra dixisse constet, sed tamen facile venia dignam tunc extitisse non dubito, cum adhuc Moysi lex apud Iudęos in Christo credentes non illicite vigeret. Postea vero neq; propter Iudæos, neque propter gentiles in fide quicquã simulandum fuit. Cum tandem, non simulatio sed error dici debuit, quicquid iam peruulgatæ officeret veritati

Abbas quidam.

¶ Cæteris autem in rebus etiam apostolicis ac sanctis viris, mulieribusque simulare, fingere, mentiri, summæ interdum pietatis ingentisque prudentiæ fuit. Diuus Hieronymus ad Rusticum monachum scribens; testatur, vidisse se in Aegypto adolescentem, cum stimulis libidinis resistere atque obniti posse iam desperasset abbatis solerti simulatione seruatum. Dicam, inquit, quod in Aegpyto viderim. Græcus adolescẽs erat in cœnobio, qui nulla continentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere. Hunc periclitantẽ pater monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidam viro graui, vt iurgijs atque conuitijs insectaretur hominem, qui post irrogatam iniuriam primus venit ad querimoniam. Vocati testes pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille cœpit contra mendacium

nullus alius credere veræ veritati, solus pater defensionem suam callide studuit opponere, ne abūdantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? ita annus ductus est, quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, an adhuc aliquid molestiæ sustineret? Pape, inquit, viuere mihi non licet, & fornicari libet. Nū quæso consultius meliusue fecisset abbas nihil tale confingere, & discipulo in æternæ mortis discrimen ruenti non subuenire? cum præsertim nullo alio remedio ab imminenti pernicie eximi potuerit.

¶ At neque Archebij quidem sanctissimi viri simulatio improbanda, qui in quadam Nili insula inter solitarios & ipse solitariam vitam ducens, si quis eo accessisset eiusdem propositi cupiditate accensus, ei suum ipse domicilium cum vtensilibus cedebat, ne qua cellulæ cō struendæ quærendæue supellectilis difficultate victus abiret, ac ne forte illum quod offerebatur accipere pudor impedisset, certum sibi ac deliberatum esse ad alia transmigrare loca mentiebatur. Et tantisper inde secedens, donec impensas compararet, reuersus alteram sibi cellam non paruo cum labore ponebat. Hac ille simulatione vsus officio fungebatur veræ charitatis, eos in dei seruitio pia circumuentione retinens, quos fortasse necessitas dilabi compulisset, multoque plus lucri largiendo faciebat, quam detrimenti mentiendo. Et sapientis erat, modico damno magnam vtilitatem quærere.

Archebius solitarius

¶ Illius quoque abbatis laudatur mendacium, qui (vt Cassianus tradit) Symeoni monacho prospexit, vt in proposito vitæ perfectioris perseueraret. Hic nuperrime ex Italiæ partibus ad Aegypti solitudinem se contulerat, nullius exercitij gnarus, præterquam latinos libros transscribendi, quorum illis in locis vsus nullus erat. Senior igitur fingit olim quæsisse se qui sibi Pauli epistolas latino charactere conscriberet, volens eas (vt aiebat) muneri mittere fratri in cohorte latina militāti, latinique sermonis non ignaro, vt aliquid de scripturis diuinis habeat, quo sese etiam inter militiæ labores

Abbas quidam.

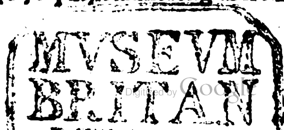
vtiliter occupet. Hac itaq; simulatione illum ad sciben dum compellens, & quæ operi, & quæ vitæ necessari erant dedit, tum otio subtrahens adolescentem, tum pe nuriæ eius mercedis occasione succurrens. Nisi sic abbas finxisset, Symeon ipse vel cogitationibus per inertiam expugnatus, vel inopia superatus, diu ibi permanere nõ potuisset. Neq; enim puduit accipere quod offerebatur pro labore. Puduisset autem si nihil agenti vltro impen deretur.

Abraham solitarius

¶Quid Abrahæ celebratissimi inter Aegyptios anachoritas viri simulatio, quantæ erga proximum charitatis, quantæ miserationis fuit? Posito quippe monahali habitu, secularia sumpsit indumẽta, ne posset agnosci. Et peregre profectus, neptim quã iuxta se nutriens, diu sanctorum operum sociam habuit, diaboli tãdem latrocinio sublatam anxie perquisiuit. Illa enim iuuenis cuiusdam libidini semel consentiens, criminisq; cõscia patrui conspectum ferre non valens, clam ad vrbem effugerat, & iam desperatione quadam corpus vulgando, pecuniam demerebat. At senex vbi tandem illam conuenit, notam incognitus aliquandiu considerauit, ac deinde in colloquium euocatam, cum se prodidisset, flẽs exhortatus est vt secum rediret. Rediit, & multa vitæ districtione commissa diluens, cum ipso pariter sanctorum collegio meruit annumerari. At nisi Abrahã alieno se amictu occuluisset, fama aduentus sui prænuncia, vt qui vbiq; celebris erat, illam exterruisset, & vel fugam vel latebram petere coegisset. Alium ergo se finxit, vt amissam inueniret, & non alium se dixit, vt inuentam secum reduceret, reductam sanctificaret. Quanti itaq; fructus tunc simulasse fuit, liquido sciemus, si ꝑpenderimus quanti econtra damni non simulasse fuisset.

¶Profecto fingi aliquid etiam sine vlla culpa posse quis dubitat? quãdoquidem veritas illa, in qua nullum prorsus vitium cadere potest, in euangelio fingere dicitur. Et ipse, inquit, se finxit longius ire. Et coegerunt il

Iesus Lucæ. 24

lum dicentes: Mane nobiscum, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Sed talis hæc domini erga discipulos fictio, qualis & illa quondam erga Abraam tẽtatio. ille tentatus est an obediret deo, isti an hospitalitatem seruarent. Non quia deus futura nesciat, sed vt nos habeamus virtutum exempla. Huiusce rei causa fingere & simulare patribus præpositisque proprium atque vsitatum, dum iuniorum animos probare student, dumque probatos cæteris ad imitandum exhibent. Non sunt igitur hæ fictiones mendacij, sed veritatis. Neque enim aliter ijs mores hominum ingeniaque experimur, quam artifex experiri solet indice lapide aurum argentumue, vt quale sit cognoscatur, & experimento veritas ipsa pareat.

¶Quidam etiam obtegendæ sanctitatis causa simulationis latebram subiere, ne forte honorati placerent sibi, & pro inani gloria veram amitterent. Nicolaus cognomento Peregrinus, natione Græcus in oppido Apuliæ Teano seminudus incedens, & crucem ligneam manu præferens Kyrieeleyson clamitabat, eo clamore puerorum turbam excitabat, & hoc ipsum iteratis vocibus secum decantarent, innuebat. Excogitauerat vtique quẽadmodum & stultus hominibus appareret, & a laudibus dei non cessaret, qua insaniæ simulatione tantum placuit, vt deo donante defuncti cadauer multorum languores tactu sanaret. Nicolaus perigrinus

¶Fuisse etiam Alexandriæ quendam Marcum Solonem nomine, qui se stultum fingens, nudus incedebat, operibus tamen intentus charitatis. Cum enim manuum labore victum quæreret, quicquid in diem sibi superesset, indigentibus erogabat. Cumque iam sedecim annos in hac simulatione perdurasset, postremo adiuratus manifestauit se aliquando monachum fuisse, sed libidini deditum annos quindecim in concubinatu perseuerasse, tandemque ad pœnitentiam conuersum decreuisse, tantundem temporis seruire Christo, quoniam diabolo seruierat, atque mox vita functus est, & in sctõꝝ Marcus Solon

numero habitus. Tali ergo simulatæ insaniæ humiliati one, mundi sapientibus præferri, ac supra cælum inter angelos meruit collocari.

¶ In Thebaidis monasterio, quod sancti Ieremiæ nuncupabatur, fuisse virginem quandam memoriæ proditum est, quam omnes reliquæ mentis impotem existimabant. Danieli autem abbati reuelatum, quod fatuum dei sapientius esset hominibus, proinde ad eam visendam illum perrexisse. At ipsam cum se deprehensam vidisset, clam abisse, schedula postibus monasterij affixa, in qua scriptum erat. Quicquid in vos peccaui remittite, atque in domino valete. Quæso si dementiæ simulatio illi crimini dari debet, quomodo cæteris quæ ibi erant, sanctior dei reuelatione iudicaretur, profecto simulatio ista cõseruatio summæ humilitatis erat, non culpa.

uædam go mo alis.

¶ Sed neque illis figmenta obfuerunt, quas virorum nominibus, tegumentisque sexum aliquando celasse constat, cum id ea ratione egerint, vt commodius Christo (quem nihil latet) deseruirent. Eugenia Philippi consulis filia Eugenius credita etiam abbatis officio defungi Alexandriæ meruit. In eadem vrbe Euphrosina virgo sub Smaragdi nomine latens, monachi vitam duxit. Sic Marina Marinus, Theodora Theodorus, Pelagia Pelagius creditæ, inter viros præstiterunt sanctitate, sexu occulato. Finxerunt ergo se esse quod non erant, vt essent quod esse debuerunt, nihil omittentes quod ad pfectæ consummatæque religionis cultum pertineret.

ugenia. uphrosina. arina. eodora lagia.

¶ Hæc sunt quidẽ iustæ, atq; interdũ etiã (vt diximus) necessariæ fingendi ac mentiendi causæ. Cætera vero mendaciorum genera perniciosa mortiferaque habentur. Sicuti fuit mendacium Gihezi, Pseudo prophetarum, Ananiæ & Saphiræ, pontificum in euangelio & pharisæorum, & his similium. Simulatio quoque ac dolus Ioab in Abner & Amasan, Triphonis in Ionathan & in Antiochum. Ismaelis in Godoliam, Andronici in Oniam, Iudæ in dominum.

endaci- n perni osum. reg. 5. eg. 18. tuum. 5 cæ. 23. reg. 3.

¶ De talibus dicitur. Simulatores & callidi prouo-

cant iram dei. His & propheta imprecatur dicens. Disperdat dominus vniuersa labia dolosa. Et iterum. Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Da illis secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinuentionum ipsorum. In exodo quoque præcipit dominus. Non suscipies vocem mendacij, nec iunges manum tuam, vt pro impio dicas falsum testimonium. Et leuitico. Non mentiemini, nec decipiat vnusquisque proximum suum. In Deutronomio. Testis falsitatis conuictus plecti talione iubetur, vt quod in alterum molitus sit, ipse ferat. Vnde Salomon in Prouerbijs. Falsus testis, inquit, non erit impunitus, & qui loquitur mendacia peribit. Et rursum. Qui congregat lingua mēdacij, vanus & excors est, & impingetur ad laqueos mortis. Ideo eo vitio inquinarijveritus, deum deprecatur dicens. Vanitatem & verba mendacia longe fac a me. Et ante illum Dauid. Ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque. Ieremias autem propheta, quo ipsa maligni impostoris dolositas illi non alijs noceat, præmonet vt caueamus, & clamat. Vnusquisque se a proximo custodiat, & in omni fratri suo non habeat fiduciam. Quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur. Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium, vt inique agerent laborauerunt. Sagitta vulnerans lingua eorum dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias. Nunquid super his non visitabo dicit dominus, aut in gente huiuscemodi non vlciscetur anima mea? Vis scire quomodo vlciscatur, vel qualiter visitet? Apocalypsim lege. Et omnibus, inquit, pars eorum erit in stagno ardenti, igne & sulphure, quod est mors secunda. Breuiter idem in Psalmo expressum est. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Cuius rei haud ignarus apostolus ad Ephesios, ne forte in tantam incidant perditionem. Deponentes mendacium, inquit, lo

[Margin notes: 1. Mach. & 13. / 2. Mach / Matth. / Iob. 36. / Psalm. 11 / Psalm. 2 / Exodo. / Leuit. 1 / Deut. 19 / Proue. 1 / Ibidem. / Ibidem / Psalm. / Ieremię / Ibidem / Apoca. / Psalm. 5 / Ephe. 4]

quimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quo
loss.3 niam sumus inuicem membra. Et ad colossenses: Noli-
atth.10 te mētiri inuicem. Saluator etiam noster ad apostolos.
em.6 Simplices estote sicut columbæ. Et si oculus tuus fuerit
atth.18 simplex, totum corpus lucidum erit. Et, Nisi efficiamini
sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Si-
quidem & cordis simplicitate, & oris veritate nobis o-
pus est, vt eo felicitatis perueniamns, vbi nullus frau-
di, nullus fallaciæ restat locus, vbi misericordia & ve-
ouer.3 ritas obuiauerunt sibi. Quas duas virtutes Salomon eti
am coniungens pariter colendas docet. Misericordia,
inquit, & veritas te non deserant, circunda eas gutturi
tuo, & describe in tabulis cordis tui, & inuenies grati-
am & disciplinam bonam coram deo & hominibus.
idē.14 Misericordia & veritas præparant bona. Misericordia
16. & veritate redimitur iniquitas, & in timore domini de
clinatur a malo. Demus operam igitur, & enitamur vt
alac.4 illo digni simus elogio, quod in Malachia legi-
mus. Lex veritatis fuit in ore eius, & in-
iquitas non est inuenta in la
bijs eius.

De mansuetudine animi. Ca. V.

NVnc de his dicemus, qui auersis ab omni asperi
tate animis mites mansuetique vixerunt, affe-
ctum ita moderantes, vt vel nunquam in alte-
rum cōmoti sint, vel adeo temperate, vt non delique-
alm.4 rint. Obseruarunt enim præceptum illud: Irascimini &
nolite peccare.

Mā̄sueti igitur iracundiæque exempla primi ab homi
el & ne geniti Abel & Cain nobis exhibuerunt. Respexit, in
in quit, domi nus ad Abel & ad munera eius, ad Cain au-
ne.4 tem & munera illius non respexit. Humilia enim respi-
lm.137 cit, & alta a longe cognoscit. Hinc ergo Cain inuidiæ
stimulis actus, & furore fremens, fratrem cuius mansue
tudinem imitari debebat, interemit. Itaque sine causa in

fratrem iratus, dei in se irā magis prouocauit, & a deo maledictus fuit.

¶ Mitis Noe in arca seruatur, superbi diluuio pereunt. Sic & Pharao in mari rubro mergitur, Moyses saluatur, cuius mansuetudo tunc egregie apparuit, cum p eis qui sibi insultauerant, deum est deprecatus. Vnde dicitur: In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum. Pharaonis autem obduratiōe grauissimis quidem flagellis mollescere potuit, nec ante ipse sæuire desiit quam viuere. Noe. Moyses Eccle. 45

¶ Iacob fratrem suum Esau capitali odio sibi infensum, se illi submittendo mitigauit. Occurrentem in Galaad septies in terram pronus adorauit, munera obtulit, dominum suum appellauit. Idcirco ille quem perdere cogitarat, amplexatus, osculatusque est adeo tenere, vt fleret. Itaque magnum interdum odium magna frangit mansuetudo, & ira alterius, alterius humilitate coercetur. Iacob

¶ Ioseph quoq; mitissimi ingenij adolescens in cisternam a fratribus deijcitur, & externis in seruitutem vēditur, & tamen eos a quibus talia passus fuerat, benigne suscipit, large educat, non malum pro malo reddens, sed vincens in bono malum. Irasci enim nescit mansuetus, & benefacere ijs etiam a quibus offensus est, nouit. Ioseph

¶ Dauid Saulis toties in se repetitum furorem, non vindicando sed parcendo lenibat, & quem nullo officio ne rursum indignaretur mouere potuit, eius in regno successor fieri meruit. Qui ergo persequebatur innocentem, hostium gladijs occubuit. Qui vero persecutori suo manum inferre noluit, regnauit. Proinde iure suo dum oraret, dixit: Memento domine Dauid, & ōis mansuetudinis eius. Dauid Psalm. 1[illegible]

¶ Saluatoris nostri ac domini mansuetudo maior est, quam vt verbis explicari queat. Neminem ad se in veritate venientem repellit, aut sine beneficio dimittit, turbas docet, paruulos suscipit, pauperes eligit, ęgrotos Christus

visitat ac sanat, proditoris osculum non refutat, vincientibus se & cædentibus non repugnat, pro crucifixorib⁹ suis orat. Mãsuetissimus agnus ad victimam currit, maledicitur & tacet, irridetur & sustinet. Quamobrem se nobis in exemplum præbens, clamat: Discite a me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus vestris, requiem in terra, requiem in cælo, dicente propheta: Mansueti hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.

Matth. 11

Psalm. 36

Apostoli

¶Apostoli quoq; reliquique discipuli, iugum suaue & onus leue domini circumferentes, dum euangelium prædicarent, persecutorum immanitatem patiendo, nõ contendendo vicerunt. Flagellis cædebantur, & ibant a conspectu cõcilij gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Et impletum est illud Esaiæ vaticinium. Et addẽt mites in dñõ lætitiam, & pauperes homines in sancto Israel exultabũt.

Actu. 5.

¶Multorum præterea qui hos secuti sunt, placidæ mentis facilitatem etiam bestiæ cognouerunt, neque tactum illorum formidantes, neque recusantes imperium.

¶Clotario Britãnorum rege venationi indulgente, aper a venatoribus actus, ad Deicolum abbatem confugisse perhibetur, & ab eo seruatus, syluestre animal tutius se in Deicoli sinu putauit, quam si in syluas fuga petijsset, præsagio quodam lenitudinis pietatisque eius. Qui insequebantur, pepercere beluæ ob reuerentiam viri, non ausi eam lædere, quæ sese fidei commiserat sancti.

Deicolus

¶Marianus quoq; Bituricensis cœnobij monachus, bubulci officio defungi non dedignatus, aprum ad se cõfugientem tutatus est. Canibus insequentibus imperauit, ne illum tangerent. Mira res, canes obedierunt, aper discedere noluit, & cuius benignitate se seruatum agnouit, eidem veluti iam pridem mansuefactus humiliter adhæsit.

Marianus monach⁹

¶Eadem fera ad Basoli Rhemensis abbatis cellam confugiens, pedibus eius prouoluta sic in tuto fuit, vt

canes qui magno cursus impetu iam tergo fugiẽtis imminebant, repente subsistrent. Tũc Attila venator rem admiratus, prædium quod ibi habebat, abbati concessit, dignum omni beneficio asserens, cuius & mansuetudinem aper, & virtutem canes testati sint.

¶Columbano abbati vrsi in syluis obtemperauerũt. Heleno onagri crocodilique, hos insiliens trãs fluuium ibat, illos autem sarcinis onerabat. Haud ita repente mansuescerent syluestria aquaticaque animalia, nisi in homine mansuetudinis vim sentirent cui obsequebantur. Columbanus abbas Helenus abbas

¶Diuus Hieronymus cum inuidorum malitiam atq; infestationes nec ferendo quidem posset reprimere, Roma cessit. Mansueti enim placidique hominis proprium est, dare locum improbitatibus aliorum, neq; cum pertinacium malignitate contendere. Sed cui Romæ homines aduersabantur, in Syriæ deserto feræ seruierunt. In Bethlehemitico deinde monasterio manentem leo posita ferocitate blanditer adijt, & reliquis qui aderant, metu dilabentibus, ipsi pedem spina vulneratum porrexerit, sanatus famulatũ exhibuit, nullique iam monachorum metuendus asellum ad pascua educebat, educebatque ad stabulum, agasonis fungens officio, qui quondã prædonis functus fuerat. Ferocire nempe non potuit, vbi hospitis benignitatẽ expiri cœpit, nec ab eo prorsus discedere, cuius beneficio se nouerat conualuisse. Hieronymus presbyter

¶Marinus in Arba Dalmatiæ insula natus, apud Ariminum vitam solitariam duxit. Cum autem aliquãdo cellam suam versus ab vrbe Roma rediret, asellum quo in via vtebatur, vrsus terribilis inuadens peremit. Ille ursum tenuit, & vt asini vices subiens ad cellam vsque se deferret iussit. Subito syluestrem exuens animum immanis bestia, dorsum homini præbuit, cuius asello non pepercerat, diceres humanitatis eius conscientia, quoniam ille amissi iumenti iacturam passus, in autorẽ damni non excanduit, neq; indignatus est, sed tantum seruitio eius vsus, quo probaret posse se ab ipso pœnas exigere si vellet, cuius dorso potuit tã imperiose insidere. Marinus solitarius

Basianus episcopus ¶ At etiam timidissimum animal cerua, dum venatorum telo saucia fugeret, ad Basianum Laudensem episcopum se recepit, qui persequebantur, miraculo obstupefacti stetere. Quidam vero licentius accedens, eam de manu episcopi eripere voluit, sed ipse præreptus a diabolo vexari cœpit. Episcopus autem qui bestiam blande amiceque exceperat, & clementer fuerat tutatus, nec in hominis violentiam irasci potuit, ab immundo spiritu oppressum, miseratus incunctanter pristinæ restituit sanitati. Idem igitur & tutelæ fidem, & patientiæ benignitatem seruauit, amicis inimicisque iuxta fauēs.

Aegidius abbas ¶ Aegidius quoque abbas ad ostia Rhodani solitarius manens, & hominibus incognitus, cerua lac præbēte (vt alibi diximus) vixit. Sed dum illa a venaticis canibus agitaretur, præpeti fuga cellam ipsius petiit, & trepida ac solito mœstius immugiens, ante senis pedes prouoluta iacuit, vt cuius humanitatem diu experta fuerat, eius etiam auxilio ab imminenti periculo tegeretur. Igitur illo orante canes propius accedere nequiuere. Vnus autem de venatoribus (quia locus vepribus obductus erat) incerto sagittam dirigens, abbati vuln⁹ inflixit. Post hoc penetrantes latebram, reperiunt senē, ceruamque iuxta accubantem, & religione quadam concussis animis procidentes, veniam ab eo quem imprudēter læserant, suppliciter petunt, atq; impetrant, & ceruā dimittunt intactam. Tam eñ ille libenter iis a qbus vulnus acceperat, offensam dimisit, quam pro cerua orauit, pari simplicitate & de ipsa solicitus, & in illos mitis.

Remigius archiepiscopus ¶ Ad Remigium Rhemensem archiepiscopum passeres aduolare solitos accepimus, & de manu eius certatim cibum capere. Cur ita nisi quod nō sic tuto se pasci posse in apertis campis putarunt, vt in māsuetissimi præsulis sinu.

Blasius episcopus ¶ Blasio Sebaste vrbis episcopo in solitudine persecutionem declinanti, syluestres auiculæ victum suppeditarunt.

Iodocus solitarius ¶ A Iodoco regis Britanniæ filio dum contempto re

gno soli Christo seruiret, columbas pisces q́ escam manu porrectam acceptasse ferunt.

¶Hiuonem presbyterum ad mensam recumbentem, auis quædam albo viridique colore spectabilis, de improuiso adiisse dicitur, & tangi se ac contrectari ab eo passa, post acceptam benedictionem euolasse. Testata mihi videtur naturam ei⁹, non gestu solum, quo se illi libere atq́ vltro obtulit, sed etiam pēnis, varietate q́ colorum. In candore signabatur mentis puritas, in virore spei alacritas, in plumarum mollicie animi lenitudo atq́ facilitas. Hiuo presbyter

¶Maxentii etiam Pictauiensis abbatis humanitas effecit, vt agrestes volucres nō cupidius arborum ramis quam manibus suis insiderent. Panis micis, aut tritici granis, ab eo pastæ auolabant. Hinc discamus nō sine beneficio eos dimittere, qui sine hæsitatione nostræ se crediderint fidei. Maxentius abbas

¶Seuerus Agathensis abbas passerem aduolantem ita humanitus excepisse dicitur, vt cum ille fracto crure aliorum aucupium effugisset, ipse sua precatiōe sanatum dimiserit. Qui enim benigne alios accipit, facile qđ a domino petit impetrat. Scriprum quippe est: Mansuetis dabit gratiam. Seuerus abbas Prouer. 3

¶Francisci quoque lenitatem auicularum audacia mirabiliorem fecit. Ad prædicantem confluebant, neque refugiebant manum eius, vsqueadeo obsequentes, vt non nisi cum ipse iussisset abirent, non nisi cum ipse innuisset, garritum comprimerent, non qnod iussa intellexerint, sed quod iubentis autoritatem virtutem q́ senserint. Francisc⁹

¶Cum aliquando in horto inter fruteta deambularet, cicada ficulneam linquens, super euocantis manum consedit, & deum laudare iussa, voce tinnula, gutture fistulato suauiorem solito stridorem edidit. Humanum igitur consortium effugere, solitæ bestiolæ, Franciscum omnibus ex mansuetudine applaudentem creaturis adire non timuerunt, neque potuerunt non Idem

Matth. 21. obtemperare imperanti, cui iam diuina inerat virtus: Talibus enim dictum est, Si monti huic dixeritis, Tolle & iacta te in mare, fiet.

Apollonius abbas. ¶ Apollonium abbatem ferunt cuidam fratrum suorum humilitatis mansuetudinisque virtutem suis precibus a domino impetrasse, ita vt ille cuius rigidæ mẽtis asperitatem nulla mitigare castigatio poterat, postea multis patientiæ ac lenitudinis exemplum fieret. Si quando igitur vllum animi morbum industria nostra leuare non poterimus, ad precationum remedia recurramus. Quia quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud deum.

Lucæ. 18. ¶ Et ne fœminarum mansuetudinem silentio pertrãsisse videar. Brigida virgo apro ferocissimo, & qui ipecudum gregem repente irruerat, præsto occurrens vsqueadeo reddidit mitem, vt eidem gregi ipsum præficeret pastorem. Itaque tam modo immanis fera tam tenellas oues, quas laniatum venerat, mox & ad pascua educere, & pastas reducere domum cœpit. Voluit autẽ deus beluæ feritatem virginis humanitati cedere, vt ostenderet quanti apud se ponderis esset talis virtus.

Fœminæ Brig. vĩgo

Ancillæ Christi ¶ Sed earum mansuetudo fœminarum, quæ in cœnobijs perpetuæ seruituti se addixere, vt deum ꝓmererẽtur in eo apparet, quod præpositis libenter obediant, quod labori alacriter insistãt, q̃d dicto factove lacessitæ non reclament, non murmurent, non mussitent, nõ denique vultum mutent, sed semper eandem animi lenitatem præ se ferant. Harum exempla partim dicta sunt, vbi de labore, obedientiaque tractauimus, partim dicẽtur cum de patientiæ virtute disseremus. Igitur ne eadẽ sæpius repetere necesse sit, hoc loco de illis loqui supersedebo.

Exhortat. ¶ Omnes tamen Christi seruos ancillasque admonitos velim, vt meminerint talium hominum & preces a domino facilius exaudiri, & opera largiore remuneratione compensari. Nisi id verum esset, non illos potissimum in magno rerum discrimine Sophonias propheta

Sopho. 2 citaret, vt domino supplicent, dicens. Quærite dominũ

omnes mansueti terræ, quia iudicium eius estis operati quærite iustum, quærite mansuetum, si quo modo abscondamini in die furoris domini, quia Gaza destructa erit, & Ascalon in desertum, Azotum in meridie eiiciēs & Acharon eradicabitur, Tantum infortunium auerti posse sperauit precibus mansuetorum. Hinc & Eliachim sacerdos, cum excidium ab Holopherne timerent, ad populum dixisse fertur. Si in humiliationibus permanseritis, exaudiet vos dominus. Hinc & sancta Iudith dominum obtestata ait, Nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium & mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. Ipse etiam Dauid, Suscipiens, inquit, mãsuetos dominus, humilians autem peccatores vsq; ad terram. Et in alio Psalmo. Exaltauit mansuetos in salutem Et in euangelio veritas ait, Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Non igitur temere in ecclesiastico præceptum est. Fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris. Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam. Profecto si quis ista memoriter tenuerit, recteq; ꝑpenderit, studio diligentiore, diligentia studiosiore cõ contrariis animi motibus temperabit.

Iudith.4 Iudith.9. Psalm.146 Psalm.149 Matthæi.5 Eccle.3

De taciturnitate sermonisque moderatione. Cap. VI

NVnc quoniam mansuetos pręcipue taciturnitas decet, moderatioque verborum, satis congrue de iis dicendum videtur, qui vtroq; laudabiliter vsi sunt, vt discamus linguam ipsam, & coercere cũ seruandum erit silentium, & cum loqui expediet, pensitare. Quandoquidem Salomonis sententia est. In multiloquio non deerit peccatum. Qui aut moderatur labia sua, prudentissimus est.

Prou.10.

¶ Iob a domino arguitur, quod contendere ac disputare secum concupierit, dum calamitatum suarum causam anxie ꝑquireret. Et respondens ait, Qui leuiter locutus sum, respondere quid possum? Confitetur se non habere quo excuset inconsultam locutionem, & vt pœ

Iob

Iob.39 nitendo veniam cōsequatur. Manum meam, inquit, ponam super os meum. Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem, & alterum, quibus vltra nō addam. Hinc tu si quando res inciderit, in qua diuinæ prouidentiæ rationem inuenire nequiueris, caue ne quid imprudenter proferas, sed tacitus mirare, & nihil a deo nisi bonum æquumque proficisci posse semper tibi habe persuasum.

Ezechias rex 4.reg. 8 ¶Ezechias quartodecimo regni sui anno obsessus in Hierusalem, plebem silere iussit, ne colloquijs Rabsacis nunc minantis, nunc blandientis, ad deditionem sollicitarentur. Exemplo est, ne quid is qui de plebe imperitorum est, respondere præsumat captiosis hæreticorum argumentis, ne dum confutare ea nescit, etiam ipse in retiaculo diaboli inuoluatur, & arce veritatis incaute custodita, ab erroribus captus pereat. Tacitus ergo obediat Ezechiæ, id est, Christo regi, & in silentio oret, & ipse mittet angelum suum, qui perimat copias Assyriorum, hoc est, dissipet malignorum insidias, mentemq; orantis illuminet, vt amota dubietatis nebula, iam clare videre possit, eos vere mortuos esse, qui ipsum nitebantur in mortem trahere secum.

Iesus filius Syrach. Eccl.22 ¶Iesus filius Syrach, dum efficere nequit, ne inter loquendum peccato aliquo non implicetur, sic in Ecclesiastico suo conqueritur & clamat. Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, vt non cadam in ipsis, & lingua mea perdat me? Hoc ipsum periculum quod in se deprehenderat, alios cauere iubet dicens: Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectum inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.

Hieremias propheta Hierr.1. Hieremias in matris vtero sanctificatum se audit, & tamen ait, a, a, a, domine deus ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Quomodo ergo illi lingua non delinquant, qui irrequisiti garriunt, si peccare loquendo timuit, quem loqui deus inuitabat? Qui tunc demum

ad prophetandum populo se accinxit, cum dominus nō iam inuitaret sed imperaret, dicens: Noli dicere quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, ibis, & vniuersa quæcunque mandauero tibi loqueris. Ad hæc ne quid dubitaret, mittit manum suam, tangit os eius. Et ecce dedi, inquit, verba mea in ore tuo. Toties quippe lapsus timendus est, quoties nostra non domini verba prolaturi sumus, cum etiam de otiosis, hoc est quæ neque dicenti neque audienti prosunt, reddenda ratio sit.

¶At ne quis propterea semper tacere operępretium sibi existimet, Esaiam lamentantem audiat. Væ mihi, inquit, quia tacui. Reprehensibilem se agnoscit propheta, quod Oziam regem, populumque in vitia præcipitem, verbis non corripuerit, iuxta illud: Ne reuerearis proximum tuum in casu suo, nec retineas verbum in tē pore salutis. Esaias propheta. Esaiæ. 6 Eccle. 4.

¶Sed propositum nostrum consequentes veteribus exemplis noua subnectamus. Agathonem abbatem lapillo assidue ori indito tacere didicisse ferunt, idq; ab eo annos tres obseruatum, ne etiam cum fari vellet, expeditum sibi foret. Legerat q̄ppe illud in Prouerbijs: Qui custodit os suum, custodit animam suam, q̄ autem incō sideratus est ad loquendum, sentiet mala. Agathon abbas Prouer. 13

¶Paulus monachus cognomento Simplex, cum quæsisset, esset ne Christus prior prophetis, insulsam interrogatiunculam silentio diluere iussus, per triennium nemini quicq̄ proloqui est ausus. Itaq; quæ dictu digna indignaq; haberentur, tacendo didicit. Paul⁹ monachus

¶Pambo abbas, cum etiam ipse discere prius q̄ loqui proposuisset, ad illum q̄ trigesimum octauum psalmum sibi legere cœperat, Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Sat est, inquit. Reliqua audiam, cum istud opere impleuero. Multo deinde tempore post reuersus, cum interrogaretur, cur tantum ad magistrum redire distulisset? nondum se illud q̄d didicerat, pfecisse dixit, & apostolicum esse pceptū: Estote factores verbi & non auditores tantum. Pambo abbas Psalm. 1

Idem.

¶Idē theophilo episcopo se aliquando adeunti, & ab eo quo sermone ab ipso spiritaliter refici petenti, respondit, Si taciturnitate sua non reficiebatur, nec sermonibus eum refici posse. Hinc quidem die vitæ suæ iam supremo audacter affirmauit, ex quo eremum incolere cœpisset, nullum se vnquam protulisse verbum, quod prolatum nollet. Perfecit ergo quod initio promiserat. Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Quam igitur lætus quam securus hinc decedebat, quem nullius ꝑpe culpæ conscium taciturnitas ipsa fecerat.

Psalm. 38

Beon abbas.

¶Beonem quoque abbatem in Thebaidis deserto habitantem, in summo silentio vixisse accepimus, ita vt perquam raro loqueretur, nec nisi quantum auditoris exigere videbatur necessitas, taciturnitatem seruans & simul officio fungens charitatis.

Theon abbas

¶Theonem etiam in cellula sua clausum annos triginta, silentiȷ̃ habuisse continentiam perhibent, & quantum ea re profecisset, miraculis postea ostendisse, neminem non sanum dimittendo, qui æger ad se curationis gratia accessisset.

Amos ab.

¶In illo tabarnensi monasterio, quod in eremo Scythiotica positum erat, Amos abbas mille quingētis monachis præfuisse dicitur, Et cum tot essent, horis quibus silentium indictum erat, sæpenumero aduenæ loci adeuntes, neminem ibi adesse putauerunt, donec internus ingressi, illos vnumquemque seorsum in suis cellulis orantes, aut aliquid aliud facientes conspicerent, adeo non strepitus aliquis, non susurrus, nō saltem screatus audiebatur, deniq; multitudo solitudinem taciturnitate æquabat.

Iohannes Cassianus capite. 10.

¶Libet hoc loco apponere, quanta diligentia, qualique circumspectione hoc idem ab Aegyptiȷ̃s monachis olim seruatum, Iohannes Cassianus de cœnobiorum institutis tractans dicat. Cum solennitates, inquit, (quas illi synaxis vocant) celebraturi conueniunt, tantū a cunctis silentium præbetur, vt cum in vnum tam numerosa fratrum multitudo conueniat, præter illū qui cōsur-

gens psalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adesse credatur, ac pcipue cum cōsummatur oratio, in qua non sputum emittitur, non excreatio obstrepit, non tussis intersonat, non oscitatio somnolenta dissutis malis & hiantibus trahitur, nulli gemitus, nulla suspiria etiam astantes impeditura pmuntur, nulla vox absq; sacerdotis voce precem concludentis auditur, nisi forte hæc quæ per excessum mentis claustra oris effugerit, quæq; insensibiliter cordi obrepserit, immoderato scilicet atq; intolerabili spiritus feruore succenso, dū ea quæ ignita mens in semetipsa non prævalet continere, per ineffabilem quendam gemitum ex intimis pectoris sui conclauibus euaporare conatur.

¶Post hæc qualiter se gerant, describit dicens: Finitis itaq; psalmis, & quotidiana congregatione (sicut superius commemorauimus) absoluta, nullus eorum vel ad modicum subsistere aut sermocinari audet cum altero, sed ne quidem per totum diei spatium a cella sua pgredi, aut deserere opus, quod in ea solitus est exercere præsumit, nisi forte cum fuerint ad officium necessarij cuiusq; operis euocati, quod ita explēt foras egressi, vt nulla inter eos sermocinatio penitus conferatur. Sed sic vnusquisq; opus exequitur iniunctum, vt psalmum vel scripturam quamlibet memoriter recensendo, non solum conspirationi noxiæ vel cōsilijs prauis, sed ne otiosis quidem colloquijs, vllam copiam vel tempus impartiat, oris pariter & cordis officio in meditatione spiritali iugiter occupato. Summa nanq; obseruantia custoditur, ne quisquam cum alio, ac præcipue iuniores vel ad punctum temporis pariter substitisse, aut vspiam secessisse, vel manus suas inuicem tenuisse deprehendantur. Hinc discant qui soli deo placere student, vel tacere vel ea tantum quæ dei sunt loqui, vt cum propheta dicere possint: Quod egressum est de labijs meis rectum in conspectu tuo fuit.

Idem. 11

Hiere. 17

¶Seuerus Sulpitius presbyter, cum multa catholice scripsisset (vt Genadius psbyter tradit) in senectute sua a Pelagianis deceptus, & agnoscens loquacitatis culpā,

Seuerus presbyter

silentium vsq; ad mortem tenuit, vt peccatum quod lo quendo contraxerat, tacendo penitus emendaret.

Hieronymus de quibusdam solitarijs

¶Diuus Hieronymus eo libro quem de institutione sanctarum virginum ad Eustochium scripsit, plerosq; se in eremo reperisse testatur, qui per septennium nullū prorsus verbum homini alteri emiserāt, scientes quod nō in multiloquio dominus potest haberi. Puto qui sic se ab humanis colloquijs sequestrauerant, diuinis fami liarius perfruebantur, non interpellata meditatione il la quæ hominis animum terrenarum rerum cura excussum cælestibus inserere solet.

¶Romualdus etiam abbas ordinis Camalduensis au tor, dum montem solitarius incoleret, septenni silentio spiritalem psalmorum intelligentiam meruit percipe re. Quos cum argute eleganterq; exponeret, dicere videbatur, Dedit mihi dominus linguam mercedem meam, & in ipsa laudabo eum. Post hæc etiam miraculis nobilitatus est, vt qui propter deum tam diu tacuerat, propter eum signa loquerentur.

Thomas Aquinas

¶Thomam Aquinatem, dum inter scholasticos versaretur, naturaque taciturnus esset, & corporis habitu reliquis paulo obesiore, bouem mutum appellabant. Magister vero vbi ingenium illius disputatiunculis ex periri cœpisset, deprehendens quorsum eius tenderent silentia. Bos iste mutus inquit, talem mox edet mugitū, vt sonum eius totus admiraturus sit mundus. Et cū omni um doctissimus euasisset, tunc sane apparuit, quantum docilis taciturnitas vanæ & arroganti loquacitati esset præferenda.

Quidam frater minorum

¶Cæterum & hac in parte diaboli insidiæ vitandæ sunt. Cuidam ex fratribus perpetuum silentium seruan ti, pater Franciscus vt semel saltem in hebdomada con fessionem faceret, persuadere non potuit, et ille sibi de se magis quam præposito suo credens, excidit a sanctorū collegio, & ad vomitū est reuersus. Primum irrationabile erat, tam obnoxio obstinatoque animo tacere, vt confiteri nollet, quasi qui nihil vnquam deliquisset, deinde arrogans ac superbū, maiorum voluntati suam p̄

ponere, cum dominus dicat: Obedientiam volo & nō sacrificium. Et qui vult post me venire, abneget semetipsum, profecto qui obedire negligit subijci dedignatur superbit, & qui superbit nūquam proficiet. Igitur istam quoq; oris silentium semper mentis humilitate niti debet, vt obseruatori suo prodesse possit. 1.reg.15 Lucæ.9

¶Quis autem ipsam taciturnitatem perutilē esse ambigit, si præter iam dicta sanctorum exempla, etiam apostolicis propheticisque præceptis ad eam colendam incitamur? Iacobus apostolus: Sit, inquit, omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum. Et paulo post: Si quis autem putat se religiosum, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Et Paulus ad Timotheum: Prophana & vaniloquia deuita. Solamon in Prouerbijs: Qui moderatur sermones suos, doctus & prudens est. Et idem alibi: Tempus tacendi, tempus loquendi. Et iterum in Prouerbijs: Lingua placabilis, lignum vitæ, quæ autem immoderata est, conteret spiritum. Sermo opportunus est optimus. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Idem procacitatem garrulorū damnans. Os lubricum, inquit, operatur ruinas. Et, vidisti hominem velocem ad loquendum, stultitia magis speranda est quam illius correctio. In Ecclesiaste quoque: Stultus verba multiplicat. Et rursum in Prouerbijs: Mors & vita in manibus linguæ. Postremo ipse veritatis magister & vitæ dominus in euangelio, ait: De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Ideo diuitem quoq; in inferno positū, quoniam loquacitatis petulantia maxime deliquerat, linguæ ardorem sentire magis fecit, & ille linguam tā tum refrigerari petijt, qui ardebat totus. Sanctorū exempla Iacobi.1 Ibidem 2.Timo.2 Proue.15 Ecclesi.3 Prouer.15 Ibidem.25 & 26 Ibidē.29 Eccls.10 Prouer.18 Matth.12

¶Eadem hæc sanctæ taciturnitatis moderandęque linguæ exempla atque præcepta, etiam fœminas respiciunt, & quidem magis quam viros. Paulus apostolus: Mulieres, inquit, in ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid autem volunt discere, domi viros Fœminæ

suos interrogent. Turpe est enim, mulieri loqui in ecclesiis.

Celantia ¶Diuus etiam Hieronymus ad Celantiam scribens, Sit intentus ait ac vigilans, & aduersus peccata semper armatus animus tuus, sermo in omnibus moderatus & parcus, & qui necessitatem magis loquendi indicet quã voluntatem.

¶Idem, eas quæ in monasterio sacris initiatæ sunt, instruẽs etiam silentij tempora obseruare monet, sic dicens: Volo charissime, vt in cõuentu vestro ter aut plu ries in hebdomada, exceptis festiuitatibus, loqui omnino nisi vrgente causa perutili et necessaria nullatenus liceat, nec simul, nec cum alijs extra. Diebus vero omnibus, quibus & pro remedio & pro salute loqui conceditur, non singulis horis vacandum est verbis, quæ vix proferri sine peccato possunt, sed hæc inuiolabilis obseruatio vigeat, quod singulis noctibus post peractam horã completorij vsque post missam, & a tertijs vsque ad nonam sacra obseruentur silentia. Quatenus & linguæ deum laudandi concedatur opportunitas, & inutilia verba penitus abscindãtur. In choro vero ecclesiæ ad diuinas laudes parato, dormitorio, cœnaculo, claustro, ac capitulo, omni tempore loqui non deceat, nisi ea quæ ordinata sunt in laudibus dei, vt iam & tp̃s & locus religionis vestræ prædicent sanctitatem, & loquacibus compunctionem ingerant, & intrandi ad societatem vestrã sancta desideria incitent, & affectus ad cælestia moueant. Satis de hoc multa. Nunc castitatis indagabimus exempla. Frustra enim os loquacitati clauditur, si mens libidinibus patet. Vt igitur castum silentium in casto seruetur pectore, discamus incestas voluptates sanctæ pudicitiæ amore calcare.

¶De castitate seruanda exempla virorum. Cap. VII.

DE castitate tractaturi nouam potius quam veterem legem sequamur. Primis quippe hominibus recenti adhuc vacuoque mundo, præceptum

est. Crescite & multiplicamini, & replete terram. Repleta vero terra, posteris, id est, nobis, continentia commẽdata est. monente domino lũbos præcingi, vt ex illorũ eunuchorum genere simus, qui se castrauerunt propter regnum cælorum. Vnde & Apostolus: Bonum est homini, inquit, mulierem non tangere. Dico autem non nuptis & viduis, Bonum est illis si sic permanserint sicut & ego, quod si non se continent, nubant, melius est enim nubere q̃ vri. Et de virginibus tanq̃ de eminentiori virtute, magisq; angelica q̃ humana, præcipere nõ audet, sed consulere, atq; concludens ait: Qui matrimonio iũgit virginem suam bene facit, & qui non iungit, melius facit. Ex ijs patet virginitatem viduitati, viduitatẽ matrimonio præferẽdam esse. Sed ne veterum etiam testimonia idem asserẽtia nobis aliquis prorsus deesse putet, docebimus olim quoq; non nisi castos ad deum accedere, & iratum placare potuisse.

Gene. 1.
Lucæ. 12
Matth. 19
1. Corin. 7
Ibidem.

¶ Populo Israelitico dominum de mõte Sinai loquẽtem audituro Moyses, imo per Moysen ipse dominus p̃cepit, dicens: Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris. Et quisquam matrimonium audet æquare castitati, si coniugatos alioqui noluit deus, nisi cum per triduum sese continuissent?

Populus Israel.
Exodi. 19

¶ Antehac Moysi in monte Oreb de rubo loquens dominus, dixisse scribitur. Nõ appropies huc, solue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas terra sancta est. Itidem dictum est ad Iosue, cum transmisso Iordane in agrum vrbis Iericho peruenisset. Calceamentum autem solui ei, qui nuptijs propinquitatis iure sibi oblatis renunciasset, mos erat, dicebaturq; domus discalceari. Igitur deo appropinquare vel in loco sancto stare volentes, iubentur calceamenta soluere, id est, curæ coniugalis obliuisci, & cælibatus signa præferre.

Moyses
Exodi. 3

Præterea matrimonio copulatos, quoties coierint, aqua lauari lex iubet, & vsq; ad vesperum immundos esse denunciat. Mulier quoq; cum masculum peperit, immunda est dies septem, cum feminam, quatuordecim,

Lex
Leuiti. 12

purificationis quoque dies hic sexagesimussextus, illic trigesimustertius prescribitur, nec ante puerperæ ingredi sanctuarium licet, quam purificata fuerit. Ex q̃ apparet, matrimonij operam absq; aliq̃ honestatis labe mundiciæq; detrimento fieri non posse.

Leuiti. 22 ¶ Si filia sacerdotis inquit, cuilibet ex populo nupta fuerit, de his quę sanctificata sunt, & de primitijs nõ vescetur. Sin aũt vidua vel repudiata & absq; liberis, reuersa fuerit ad domum patris sui (sicut puella consueuerat) aletur cibis patris sui. Nonne & in hoc videmus nuptijs præpositam fuisse viduitatem?

Lenit. 21 Iezech. 41 ¶ Sacerdotibus ipsis neq; viduam neq; repudiatã accipere vxorem, sed tantum virginem fas erat. Ergo & viduitati præcellebat virginitas.

Nume. 31 ¶ Madianitas ab Israelitis duce Phinee superatos, Moyses occidi ad vnum iussit, pręter virgines puellasq;, vt vel hinc intelligas matrimonia morte dissolui, virginitatem vero vita æterna esse dignam.

¶ Achimelech sacerdos panes sanctificatos Dauid esurienti & ijs qui cum illo erant daturus, interrogat. Si
1. reg. 21 mundi sunt, maxime a mulieribus, vsqueadeo cibos sacros dare etiam fame periclitantibus, nisi castis non licebat. Et si hoc olim in pane illo seruatum est, quanto nunc mundiores esse decet, quibus sub eadem specie sumẽdum datur purissimum Christi corpus, spiritalis caro, ineffabile sacramentum?

Ioelis. 2. ¶ Ioel propheta vastationem atq; excidiũ per Chaldeos futurum diuinam leniri iram posse sperat populi ieiunio & fletu, & supplicationibus, ijsq; addens. Egrediatur, inquit sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Continentiam indixit, vt precatio ieiuniumq; & pœnitẽtium gemitus puriora offerrẽtur, nec illa sufficere putauit sine hac castitatis obseruatione.

Ioseph Gene. 39 ¶ His testimonijs congrua quoq; exempla subdũtur. Ioseph forma insignis adolescens, ab Aegyptia domina adamatus, cum consentire libidini impudenter se ingerentis nollet, vim inferre conantem, relicto quo apprehensus fuit pallio effugit. O fortem & inuicti animi iu

uenem, cum id ætatis esset quæ ad voluptatem est procliuior, contempsit blanditias, precesque, minas, omnia denique impatienter ardentis fœminæ machinamẽta pro nihilo habuit, & veluti repentino premeretur incendio, pene nudus ab edibus erupit, vt castitatem illæsam conseruaret.

¶Moyses quidem sicut omnes fere qui sub legis iugo seruierunt, vxorem habuisse describitur. Sed Iesus naue (qui euangelij libertatem figurabat) nec vxorem habuit, nec filios, & hic cœlebs terram promissionis ingreditur, quam ille maritus tantũ vidit, ingredi non potuit. Moyses Iosue

¶Sed neque Eliam neque Eliseum vxores habuisse, aut liberos genuisse legimus, & a nemine ante euangelium, præterquam ab iis mortuos ad vitam excitatos, vt miraculi raritas ac magnitudo seruatæ castimoniæ testetur meritum. Elias Eliseus

¶Hieremias quoque diuinum accipit mandatũ, ne vxorem habere velit neue prolem suscipere. Itaque quod in matris vtero sanctificatus fuisset virginitate probauit. Qua etiam meruit, vt vrbe a Chaldeis capta temploque direpto, solus apud hostes liber esset, & qui sancta sanctorum violare non timuerant, ipsum muneribus honoreque affecerunt, vt hinc agnoscas, hominem qui castitatis professione deo sese dedicat, oĩ tẽplo sanctiorẽ esse. Hieremias Hiere. 1

¶Ac ne etiam coniugatis pudicitiæ colendę ratio desit, non minus continentiam quam patientis Iob exemplum in medium adducam. Hic vnica vxore contentus ac monogamus. Pepigi, inquit, fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partẽ haberet in me deus desuper, & hæreditatẽ omnipotens de excelsis? Et paulo post ait: Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum, scortum alterius sit vxor mea, & super illam incuruentur alij. Hoc enim nefas est & iniquitas maxima, ignis vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicãs genimina. Quibus profecto verbis & cõtinentissimum se fuisse ondit, & quam graue crimen adulterium sit, explicauit. Iob Iob. 31

¶Hanc de veteri libauimus instrumento, plura de no

uo hausturi, vtpote cuius initium ipsa virginali castitate consecratum est.

¶ Dominus noster Iesus Christus ita de virgine nasci voluit, vt perpetuã illi de qua nascebatur virginitatem conseruaret, per portam clausam in mundum hunc veniens, per quam vir non transiuit, & ipsemet in virginitate perseuerans, pudicitiæ puritate se plurimum gaudere significauit. Vnde: Sinite pueros, inquit, venire ad me, talium est enim regnum cælorum. Tales quippe & illi in Apocalypsi, qui canticum cantant nouum, q̊d nemo alius canere potest, & sequuntur agnum quocunq; ierit, sine macula enim sunt ante thronum dei, & cũ mulieribus non fuerunt coinquinati.

Matth. 19

Iohannes baptista

¶ Iohannem Baptistam, vt illum baptizaret virginitate meruisse credimus, cum maxime docuerit, vt baptizari volens castus dominus, casta editus matre, casti serui opera ministerioq; vteretur. Itaq; Iohannes plusq̃ ꝓpheta est, quoniam plus est virginem esse q̃ futura prædicere. Ipse est Elias, id est, robustus dominator, qui carnis lasciuiam animi puritate superauit. Beatiq; inter natos mulierum nemo maior est illo, quia perfectæ castitatis merito iam inter angelos computatus erat. De ip̃o enim dictum est: Ecce ego mitto angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Angeli igitur magis q̃ homines sunt, qui virginitatem sancte integreque custodiunt.

Lucæ. 7

Matth. 3

Iohannes apostolus

¶ Iohannem apostolum, quoniam & ip̃e virgo erat, præ cæteris a domino dilectum euangelia testãtur. Ob hoc ab eodem domino illi matrem commendatam, & illum matri. Virginitatis etiam priuilegium fuit, q̊d idẽ & apostolus est & euãgelista & propheta, quodq; in feruentis olei dolium missus lædi non potuit, & in terra relegatus, quæ in cælo gerebantur vidit.

Iacobus apostolus

¶ Iacobum apostolum, qui frater domini nuncupatus est, intantum castitate, sanctitateq; præstitisse ferũt vt etiam Iudæis incredulis admirationi esset. Soli sancta sanctorum intrare permittebant. Pleriq; deinde ob illius necem Hierosolymam euersam putauerunt. Hunc

Paulus & Cepham & Iohānem, veluti reliquorum præsides, columnas vocat, & ab iisdem sibi dexteras datas societatis gloriatur.

¶ Ac ne quis calumnietur Petrum non sine vxore fuisse, nec nos imus inficias, cum ad socrum habuisse dicatur & filiam, sed pro certo affirmamus, tum ipsum, tū si qui alij inter apostolos vxores habuerunt, eas repudiasse propter Christum, cum præsertim repudij ius nondum sublatum esset, alioquin mendacij arguerentur, cū ipse Petrus pro se & pro reliquis diceret: Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te. Quod autem etiam vxoribus renunciassent, ex dñi responsione apparet. Amen, inquit, dico vobis, nemo est q reliquit domum, aut parētes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnū dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo futuro vitam æternam. Igitur palam est & quæ reliquerant, & quam pro relictis remunerationem accepturi erant, nec solum ipsi, sed etiam oēs qui ipsos postea imitati fuerint, vt apostolorum præmia consequi posse speret etiam is qui apostolatus dignitate caret. Lucæ. 18 Ibidem

¶ Paulus gentium apostolus, viduas virginesq; ad ꝑpetuam castitatis obseruatiōem suo hortatur exemplo dicens: Bonum est eis si sic permanserint, sicut & ego. Quod nequaq̄ dixisset, nisi se ab omni penitus mentis & corporis immunditia expertem alienumq; cognouisset. Hinc ille est, qui raptus vsq; ad tertium cælum audiuit arcana ỹba, quæ non licet homini loqui, & nescit in corpore, an extra corpus raptus fuerit. Sic qui castitatem colūt, se in corpore esse nesciunt, quia corporis affectiones non sequuntur, sed supra cælum animo elati diuina concipiunt mysteria, quæ qdem terrenis voluptatibus dediti, scire non possunt. Paulus apostolu 1. Cor. 7

¶ Quantum igitur in hac virtute seruanda sancti viri ac mulieres soliciti constantesq; fuerint, innumeris pene exemplis patet. Nos nō multa subijciemus, quæ tamen cum ad probandum quod dicimus, tum ad imitandum sat erunt.

¶ Amos Aegyptius abbas, a parentibus accipere vxo- Amos abbas

rem coactus, virgini virginitatem vt seruaret persuasit. Diuisis ergo lectulis vsi, sed tamen eodem contubernio, cum iam decem & octo annos corpore ac mente integri vna peregissent, vtilius tutiusque sibi visum est, si digrederentur. Itaque illa mansit domi, ipse vero ad solitudinem Nitriæ abiens, ab hominum consuetudine semotus vixit. Quid magis mirer nescio, tres pueros illos in Babylonia fornace inter flammas vinculis cõstrictos ardere nequiuisse, an istos vigente iuuenta nuptiali thoro iunctos, nuptiale opus cum tam diu simul vixissent, exercere nunquam voluisse? Magnum vtrũque miraculum, sed multo maius donum, mentem castam habere quam illæsum corpus.

ianus Basilis-

¶Hoc idem in Iuliano Antiocheno martyre & Basilissa virgine mirari licet, qui nuptiis inter se celebratis, cum Iulianus continentiæ votum suscepisset, brumæ tẽpore rosarum ac liliorum fragrantiam in cubili collocati senserunt. Stupescentique puellæ spõsus dixit, odorem hunc munditiæ virginalis esse. Cuius quidem suauitate illa capta, vna cum ipso in virginitate perseuerare decreuit. Propositum amborum confirmauit visio. Christus cum matre virgine illis apparuit, pudicitiæque corollis donatos dimisit. Cunque diu simul caste sancteque vixissent, religiõi sese tradidere. Alter abbas monachis, altera abbatissa præfuit virginibus. Iulian⁹ postremo martyrii quoque palma glorificatus, sicut carnis lasciuiam pudicitia, ita tormentorum vim patientia superauit.

iator scopus

¶Amator quoque Antisiodorensis episcopus, parentum suorum voluntati cedens, inuitus puellam genere & forma insignem, cum in matrimoniũ accepisset, suadendo induxit, vt secum castitatem profiteretur. Suscepto vtrinque voto, angelum dñi viderunt, quem ante videre non poterant, & virginitatis coronas de manu eius acceperunt. Mox illa virginum monasterium ingreditur, ipse clericus efficitur. Eladioque in episcopatum succedit, dignus ecclesiæ sponsus, qui cum maritus esset, se maritum nesciuit.

¶ Henricũ imperatorem, q annos tres & viginti imperauit, virginitatẽ vna cum Kunegunde vxore seruasse tradunt. Non illos regalis luxus ad carnis inflexit lasciuiam, nõ suscipiendæ sobolis cura, cui imperij fasces reliquissent, perpetuæ castitatis mutare propositum fecit. Omnia contempserunt, vt se mẽte & corpore integros deo offerrent. Id ante multis incognitum, vir ipse vita decedens palam fecit, testatus se vxorem suam vt virginem acceperat, ita virginem dimittere. Henricus imperator.

¶ Arnulphus natione Gallus, genere clarus, Stambergam Clodouei regis neptim duxerat vxorẽ. Sed vt spiritu non carne iungerentur, sancto suadente Remigio inter se conuenerunt. Ne vero præsentia oppugnaret propositum, ipsa domi resedit, ille peregre profectus est. Cunque multa morum sanctitate polleret, Thuronensem episcopatum domino per angelum iubente suscepit, ne scilicet apostolica careret dignitate qui apostolorum vitam secutus fuerat, matrimonio præferens castitatem. Arnulphus episcopus.

¶ Non minor casti propositi constantia Vãdonis abbatis fuit. Nam cum Pipini Gallorũ regis nepos esset, a Dagoberto regni successore (cui imprimis charus erat) compulsus est ducere vxorem, neq; tamen ne castitatem seruauet, compelli potuit. Nuptæ persuasit, vt deo potius quã mundo seruirent. Itaq; illa sacrarũ virginũ collegium inijt, ipse monachorũ. Abbatisq; officio functus est, & miraculis nobilitatus. At si in carne seminasset, de carne & messuisset corruptionem. Seminauit autem in spiritu, & de spiritu messuit vitam æternam. Vando abbas.

¶ Eduardum quoq; Britannorum regem, cum Egica vxore virginitatem custodisse memoriæ proditum est. Non tam illi vrbes, populos, prouincias vicisse gloriosum foret, quam quod se ipsum vicerit, nullum veneriæ voluptati relinquens locũ. Hunc tamen si quis imitari voluerit, imitetur castitatem consortiũ fugiat. Difficile enim creditu est, ne dũ factu, vt vir & mulier vna habitent, & neq; hæc se sciat vxorẽ, nec ille maritũ Eduardus rex

Nulla est securitas est vicino serpente dormire.

aron iscopus

¶Pharon Meldensis antistes, postquam pari cum cõiuge consensu religionem professi, altera inter moniales, alter inter monachos diu sancte vixissẽt, formæ pulchritudinisq; eius memoria solicitatus, ipsam vt ad se veniret rogatum misit. At prudens fœmina sagaci mẽte id quod erat concipiens, ire omnino recusabat. Eo ille magis ardere, nec animo conquiescere, nec euocando cessare. Venit tãdem mulier cilicio induta, squalore obsita, vultu lugubri, & ipsum immundæ cogitationis arguens resipiscere fecit. Quod si sanctissimum virum, pcul a mulieribus separatum recordatio ipsa pene ad vomitum redire compulit, quanto propius periculo erũt, q cum his simul habitare præsumpserint?

heonas bbas

¶Theonas Scythiotici monasterij abbas, & ipse parentibus non sibi obsecutus, coniugij iugum tulit. Cæterum cum quinquennium vxori seruisset, ad continentiam est conuersus. Illi vero vt itidem se contineret, & iã spiritu secum nõ carni copulari vellet, persuadere nullo modo potuit. Vbi autem omnes adhortationes incassum cedere vidit, grauiter ingemiscens. Ego te, inquit, mulier abstrahere a morte non possum, nec tu me sepabis a Christo. Melius est mihi cum homine q̃ cum deo habere diuortium. Post hæc relictis omnibus, dimissaq; vxore monachum se fecit. Sed nemo legem putet, vnicum exemplum, vt repudiet inuitam. Nescis enim an sic voceris, vt hic vocatus est, singulari quadam vocatione non communi. Quippe qui breui tãta profecit sanctitudine ac scientia, vt sub Iohanne abbate monasterium ingressus, in successoris eius Eliæ locum, omnium suffragijs suffici meruerit, cunctis prælatus qui vxori pretulerat Christum.

Iohannes abbas & quidam secularis

¶Ad Iohannem abbatem quendã seculari habitu hominem, venisse autor est Cassianus, primitiasq; obtulisse. Cuius aduentu dæmõ ab obsesso, quem sanare abbas non potuerat, repente effugit, propter eum se fugere cõfessus. Admiratus Iohannes vnde ex illo seculi homine tanta virtus emicuisset, curiosius percũctari cœpit, atq;

audiuit, eum olim dum monasticæ professionis desiderio afficeretur, a parentibus compulsum ducere vxorē, & iam annum vndecimum cum illa in virginitate perseuerare ipsam deniq; omnibus inscijs sororis non cōiugis loco habere. Quare in stuporem versus senex protinus exclamauit: Non immerito talis viri præsentiam immūdum spiritum ferre nequiuisse, cuius pudicitiæ cōstantiam ipse imitari formidaret, ne quod illi in laudē, sibi cederet in perniciem. Tale quippe facinus omnium prædicatione dignum esse, sed non ab omnibus experiendum. Cum semper inter castimoniæ conseruatores is qui fœminarum familiaritatem deuitat securior sit, fortior qui non deuitat.

Timotheus solit us.

¶Timotheus Anachorita in vastissima Aegypti eremo, nulli hominum cognitus, iam annos triginta peregerat, quando a Pafnucio abbate fuit inuentus, toto eo tempore nudus & squalidus, & palmæ tantum fructib⁹ vitam sustentās, ac lugens peccatum suum, quod nimia sui fiducia, cum primum secessisset, mulierem religiosam secum habitare passus fuisset. Qua tandem cognita annos sedecim se abusum fatebatur, & dum fateretur lachrymas tenere nō poterat. Vide igitur q̄ periculosum sit maris fœminæq; consortium, etiam cum ambo perpetuam vouerint castitatem, ambo soli deo seruire proposuerint. Quod iste expertus, eo iam profugerat, vbi nec nomen fœminæ audire posset.

Leo pa[pa]

¶Primum Leonem pontificem maximum ferunt, dū solenni paschæ die sacrosanctam corporis & sanguinis Christi cōmunicationem populo daret, a quadā matrona in manu osculum excepisse, & cum ex hoc intimis in medullis improbæ cupidinis excitatum sensisset incendium, in semet iratum, manum illam abscidisse. Verissimum est igitur illud apostoli oraculum. Bonum est mulierem non tangere, postq̄ tetigisse tam malū fuit. 1.Cor.7

Benedi[ctus] ebbas

¶Sed si Benedicto abbati in deserto procul ab hominum consuetudine commoranti necesse fuerit nudum inijcere sentibus corpus, & totum multo volutatu cruētare, vt visæ aliquando fœminæ incestam recordatio-

nem dolore sedaret, profecto bonum est mulierem etiã non videre. Qui enim viderit mulierem ad cõcupiscen dum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

[Ma]tth. 5.

[Au]gusti.

¶ Augustinus interrogatus, quare cum sorore habi tare refugisset, quia, inquit, quæ cum sorore mea sunt meæ sorores. Et hanc eiusdem sententiam esse perhibẽt Malum est mulierem videre, peius alloqui, pessimũ tan gere. Ex sensibus igitur corporis nostri vt quisque peri culo proximior, ita magis continendus.

[I]ohãnes [Soli]tarius.

¶ Propterea quidem Iohannes Anachorita in quadam Aegypti prærupte rupis spelũca obstruso aditu degens, cum fœminis nunquam est locutus, raro cum viris, ad se tamen intrare permisit neminem. Tribuno roganti vti se coniugi suæ conspiciendum sustineret, non est assensus, sed in quiete se illi appariturum promisit, quod eam pio desiderio affici sciret. Proxima itaq; nocte mulier somnians ipsum vidit, quem vigilans nunq̃ viderat, & quod viderit formam habitumque corporis, & cuncta vultus lineamenta recte vereque referendo, fidem fecit. Quantæ quæso perfectionis vir iste fuit qui imaginem sui dormienti fœminæ spectandam mittere potuit, cui tamen accessum ad habitaculum suũ interdixit? Et si talis lapsum pertimuit, quis tutum putabit ingerere se obtutibus mulierum?

Paulus [Ab]bas.

¶ Paulum quoque abbatem qui solitudinem Panephiso oppido proximam incoluit, ne fœminam videret impense cauisse accipimus. Et cum aliquando cum abbate Archebio ad quendam senem pergerent, videns a longe obuiam venire mulierem, protinus retulit pedẽ, & comite frustra retinente, ipso relicto tuguriolum suum cursu concito repetijt. Cassianus tantam deuitandi sedulitatem immodestiæ ascribit, deique iudicio factũ asserit, vt qui tantopere fœmineum conspectum execrabatur, paralysi resolutus, ad cœnobium virginum deferretur, & languenti mulier assideret. Sed ego reor etiam dono dei factum, ne a muliere prius tangeretur, quã cum se tãgi pene non sentiret, valetudine vi oppressus. Quod si ab ea tangi ante contigisset, grauius tor-

[C]assian⁹. [C]ollatiõe 7. cap. 26.

tasse animo quam corpore ægrotasset. Puritatis autem eius etiam apud fœminas iacentis testimonium fuit, q̃d languentes oleo quo ipse contractus fuisset peruncti sanabantur, & infirmus infirmis remedio erat.

¶ Pafnucius abbas dum hospitibus pulmentum lenticulæ quod atheram appellabant pararet, & subuolantis flammæ vapor manum eius adussisset, cogitare secum tacitus cœpit, cur qui iam pridem & dæmonum infestationes deuicisset, & illicitos carnis motus mortificasset, tam modicæ flammæ læsionem persentiret? Quiescenti angelus apparuit. Et quid, inquit, Pafnuci ab igne te offendi potuisse miraris, cum nec dum ignem q in te est, sic penitus vt putas extinctum geras? Tunc te illum extinxisse crede, cum puellam nudam atq; formosam complexus, nullo te libidinis motu solicitari deprehenderis. Euigilans ille expauit tale experimentũ, & liquido intellexit tutius esse cum dæmoniis colluctari, quam iuuenculæ mulieris lateri adhærere, & ab igne offendi, quam ab ea tangi.

Pafnucius abbas.

Iohannes Cassian⁹ testat⁹ collatione 15. cap. 10.

¶ Arsenius abbas, virorum quoque nedum fœminarũ declinare solitus consortia, confabulationesque, vt expeditius diuinæ contemplationi vacaret, cum quædam non obscuri generis matrona illum videre cupiens, de improuiso ante hospitiolum suũ ipsi occurrisset, repẽte auertit sese, & muliebrem audaciam gestu pariter ac verbis incusauit. Rogo inquit illa ne indigne feras aduentum meum, quæ syncera mente & pio affectu huc veni. Aut si eo quicquam offensus es, veniam da, ac pro me deum (cui soli seruis) deprecare. Precabor deum respondit, & quidem multum, ne vnquam meminerim tui. Documento nobis est, vt quas etiam aliquãdo vidisse contigerit, mente ne retineamus.

Arsenius abbas

¶ Pion abbas Antonii abbatis discipulus, intantum fœminas aspicere timuit, vt nec sororem viduam valetudineque affectam, videre vellet. Cum enim ab ea accerstretur dicente, si ipsum vidisset, tam sibi gratum fore, vt inde sanitatem se recupaturam speraret, ire omnino recusabat. Mox tandem abbate iubente

Pion abbas

profectus est,& sororis cubiculum oculis clausis alterius ducatu ingressus,se quidem illi videndum præbuit, sed illam ipse minime vidit,nec ab ea cognitus abijt. Cũq; rursum vt veniret inuitaretur. Et fui tecum,inqt, & vidisti me. Sic ille excogitauit,quemadmodum & abbati morem gereret, & sororem præsentem non cõspiceret, ob hoc solum ne a proposito discederet, quo tuendam castitatem existimauit.

Vrsinus p̃sbyter ¶Vrsinus Nursiæ presbyter vxorem habuisse dicit, sed cum presbyteratum accepisset,ita ab ea fuisse alienus,vt nulla necessitate ipsam ad se ꝓpius accedere passus sit. Post annos.xl.in tali continentia transactos,dũ ille animam ageret, & tandem cessãte nouissimi singultus anhelitu decessisse putaretur,ipsa admota ad nares aure,an adhuc spiraret explorare cœpit. Mira res,persentit mulieris tactum qui seipsum iam non sentiebat, tum quicquid vitalitatis in mortuo pene corpore residuum erat,totum ad os collegit,proruptitq; in vocem dicens: Recede mulier,nõdum penitus extinctus est ignis tolle paleam. Recedente illa apparuerunt Petrus & Paulus apostoli,quos ipso vidente cæteri videre non poterant. Et dum ab eis (vt aiebat) inuitatus se venire respondisset,expirauit, Si tales comites habeat hinc discedens casti hominis anima,quis nescit qualis habere soleat eius qui libidini seruit? aut quo hæc vocetur si illa vocabatur ad cælum? Heu heu momentanea voluptas quantum decipis,cum finis tuus æternum malũ sit?

Martinus solitarius ¶Propterea qdem Martino Massici Campaniæ montis solitario decretum ac deliberatũ fuit ne fœminã aspiceret, & dum quædam nõ sancti visendi cupiditate, sed magis propositi eius turbãdi causa, illi captata occasione repente astitisset,pronus humi corruit,vultuq; inter palmas collecto,tamdiu deum vti se in tali pudicitiæ discrimine tueretur orauit,donec illa longioris moræ victa tædio inde discessit. Ac ne quis Christi seruis negotium facere leue crimen putet,fama est mulierem hanc simul atq; de mõte descendisset, vita decessisse, deo temeritatem eius vlciscente.

¶ Eiusdem audaciæ sed diuersi euentus fœmina, Carilephum in Gallia loci, qui Cassagalla dicitur, solitarium adijt, virili amictu sexum dissimulans, cum & ipse muliebres congressus semper refugisset, & dum singula nemine impediente perlustrasset, oculis capitur, ac protinus facti pœnitens, nec iam se celans, nec merito eius modi infortunium se passam negans, & coram illo prouoluta suppliciter veniam petens, ipso orante visum recepit, vitamque correxit, satis experta sub tutela dei esse casti propositi viros. Carilephus solitarius

¶ Quosdam vero (sicut de Leone pontifice paulo ante dictum est) in magno castitatis periculo in seipsos fæuisse constat, satius existimantes mutilato corpore intrare in regnū cœlorū, quā integro mitti in gehennam.

¶ Anianus Alexandrinus episcopus Marci euangelistæ successor ac discipulus, mulierem quandam intuitus, mortem sensit intrare per fenestras, & scandalizantem oculum eruit, proiecitque a se. Anianus episcopus

¶ Post hæc solitus in gelidis mersare corpus aquis, inediaque & vigilijs fatigare, vt æstuantem in præcordijs libidinem extingueret. Et qui tanto labore castitatem custodierat, montes dicit transtulisse, quod nescio an vllus alius, monte quodam Numidiæ Babylonem vsque ad probandam Christianæ religionis veritatē, ire iusso atque obediente.

¶ Niceta martyr a patre Maximiano Nicomediæ rege ob Christianam professionem supplicia passus, postquam omnia constanti animo pertulisset, super plumea culcitra resupinus collocatur, vinculisque constringit, ne inde se mouendi facultas esset. Tum adducta est meretrix forma prædita, vestitu compta, arte instructa, quę & minus fortes allicere, & non ita cautos posset peruertere. At vero Niceta vbi se ab illa modis omnibus ad impudicitiam concitari vidit, manibusque fœmineis verenda etiam in parte, improbe ac petulanter attrectari, ne lasciuia vinceret, quem non vicerant tormenta, præcisam mordicus linguam in osculantis se faciem expuit & vi doloris vim repulit voluptatis. Exhorruit viri Niceta martyr.

cruore perfusa mulier, abijtque admirans ac stupens, & iam maius quiddam homine illi inesse reputans, quem vt libidini suæ cederet, ne vinctum quidem cogere potuit.

Quidam martyr

¶Par huic exemplum in vita Pauli primi eremitæ, refert Hieronymus, sub Decio & Valeriano persecutoribus apud Aegyptum passi iuuenis. Sed illum, postquam omnia tormentorum genera superasset, in amœnissimos hortulos adductum, inter lilia candentia & rubentes rosas, lectuloque compositum leuis murmur illi iuxta labente riuulo, mollisque sibili vento arborum stringente folia, ita vt locus ipse turpē voluptatem mouere posset, nisi dissectæ dentibus linguę dolor etiam thori mollitiem, & meretriculæ procacitatem blandimentaque contempsisset.

Quidam solitarius

¶Ferunt etiam quendam in deserto Aegypti solitarium singularis probitatis virum, ad quem corrumpendum cum venisset meretrix (acceperat autem sponsionē a quibusdam lasciuis & sui simillimis iuuenibus, si illū ad coeundum secum compulisset) finxit se viam aberrasse, & quoniam iam vesper erat, flens petijt, vti nocte illa tecto susciperetur. At ipse animi suspensus aliquandiu stetit. Castitatis periculum denegare quod petebatur suadebat, charitas vero cedere cogebat, ne quid fœminæ foris manenti aduersi contingeret, cum locus feris frequens esset. Denique receptam in vno tuguriolo angulo posuit, & se in altero collocauit. Noctu tamen cogitationibus ad impudicitiā pulsatus, iam in eo erat vt vinceretur, cum subito in mentem venit, quod pro tam breui voluptatę ignem æternum passurus esset. Exurgens igitur accendit lucernam, & experiar, inquit, an ignem sustinere possim, quem sustinere cogerer si deliquissem, digitosque ad lucernam admotos vrere pertinaciter cœpit, adustionis cruciatus, libidinosas cogitationes dissipauit, & gehennę timor intimam voluptatis titillationem repressit. Mulier autem quæ seruū Christi in mortis foueam præcipitare moliebatur, ipsa ibidem vitam cum morte commutauit. Mane iuuenes illi aduenerunt,

& quam vicisse putauerant, mortuam iacere offendit. Sanctus vero vt pro malo redderet bonum, ipsam quæ pudicitiæ suæ insidiari ausa fuerat, precatione sanitati restituit. Hic attendendum in cauta charitas quam male cessisset, si tentatus ipse sibimet minus pepercisset, si carnis pruritum flammæ cauterio non curasset, si denique digitos pro castitate dare distulisset.

¶De Hilarione abbate diuus Hieronymus scribens, ita ait: Iratus sibi, & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes percussione manus posset excutere. Ego te, inquit, aselle faciam vt non calcitres, nec te hordeo alā, sed paleis, fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere, per æstus agitabo & frigora, vt cibum poti⁹ quā lasciuiam cogites. Herbarum ergo succo & paucis caricis post triduum vel quadriduum deficientem animam sustentabat, orans frequenter & psallens, & rastro humum fodiens, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret. Indicauit nobis Hieronymus aduersus libidinem tria præcipua remedia, dum sancti huius recenset gesta, ieiunium, orationem, laborem. Hilarion abbas.

¶Præter hæc Euagrium presbyterum hybernis noctibus in puteum, Bernardum abbatem in lacum descendere solitos accepimus, vt gelascentium aquarum frigore, calorem corporis temperarent castitati infestum. Euagrius Bernard⁹

¶Audomarum Tarmanensem episcopum in vepribus, patrem Franciscum in niuibus nudū volutasse corpus, vt ea castigatiōe voluptatē carni insitā edomarēt. Audomarus Francisc⁹

¶Rursum Bernardus illam, quæ libidinis furore percita vim castitati suæ inferre conabatur, clamorib⁹ abegit. Thomas Aquinas rapta de proximo foculo torre. O fida atq; inuicta seruorum Christi pectora, quæ dum pro pudicitiæ arce starent, nec occultis inimici insidijs, nec aperto bello capi potuerunt. Bernard⁹ abbas Thomas Aquinas

¶Apelles quoq; monachus, diabolum sub mulieris forma, se dolose illicientem, cādenti ferro manu e fornace rapto (erat enim faber) perculit in faciem, & ille edito eiulatu, vt a multis audiretur, fugiens euanuit. Apelles monachus

Apelli deinde sicuti tūc euadens ferrum manu non forci

pe tenere cum opus faceret, moris fuit. Quem enim illi sinis calor diabolo succendente vrere non potuit, iam nec ferri poterat.

Christophorus. martyr. ¶ Christophorum martyrem qui mundi opificem in humeris gestare meruit, cui ducenti milites manum inijcere non sunt ausi, quo viso Ammonitarum rex est territus, vicissent fœminæ, nisi ille repente ad orationis arma confugisset. Vinctus & in carcere positus, dum illu duę insignis impudicitiæ sorores Niceta & Aquilina ad hoc a rege missæ, vt turpi voluptate delinitum a Christo auerterēt, cōplexu, osculis, alloquijs oppugnare cœpissent. sensit in tali certamine suam sibi haud sufficere virtutem. & domini inuocauit. Eo orante carcer illuxit subitus perstrinxit oculos fulgor. Mulieres expauidæ, in terram corruunt, mortem sibi timentes, quæ mortē intentauerant viro. Sed tandem ab eo spe veniæ recreatæ Christo crediderunt, dumque ipsum palam confiterentur, tyranni gladium immotis iugulis excepere. Tantum itaque valuit casti cordis deprecatio, vt Christophorus & periculum euaderet, & quas pudicitiæ oppugnatrices habuerat, socias haberet martyrij.

Helenus abbas. ¶ Helenus abbas, discipuli qui carnis petulantia acrius quam ferre posset infestabatur, cellam digito per humum ducto circunscribens, immundis spiritibus ne signum illud transgrederētur præcepit. Et ille deinceps euiuscemodi molestia liber fuit. Nos quoque si discipuli eius fuerimus, q in digito dei eijciebat dæmonia, nunquam casti propositi locum deseremus. Lucæ. 11.

Medericus abba ¶ Medericus quoque Eduensis abbas, & ipse malarum tentationum victor ac virgo, monachum quendam assiduis incestæ cogitationis oppugnationibus tantum nō superatum, tunica sua induens periculo liberauit, ita vt ille deinde omnis huiusce molestiæ se expertum palam affirmare solitus sit.

Antonius alexandri nus abbas ¶ Antonio Alexandrino abbati diabolus deformi ad modum tetraque facie apparens, dixit se fornicationis spiritum & ab eo superatum esse. Nec tamen ideo Antonius laxauit ieiunij rigorem, precum assiduitatem, labo

risque solicitudinem, sed potius auxit, Veritus ne diabolo credendo, dum se stare putaret caderet, & remissis armis quibus vicerat, occasionem vincendi victo daret.

¶ Eusebius episcopus & martyr, quã virginitatẽ ab ineunte ætate solicitę custodierat, deo protegente nullius insidijs amittere potuit. Mulier quædam forma illius capta, cum ad ipsum impudenter irrumpere vellet, cubiculum aditu aperto intrare non potuit, & culpæ cõscia, ac terrore simul perculsa, ante ianuam excito episcopo crimen confitendo veniam impetrauit, atq; abijt mœrens, dum secum reputat quantum malũ est libido, ob quam pudicitiæ cultorem, ne adire quidem digna fuerit. Et illum profecto, quem nulla vnquam obscœnitas vicerat, nec persecutoris gladius vicit. Eusebius episcopus

¶ Equitius in Valeriæ patribus abbas, in iuuenta immundis tentationibus quateretur, ad precum confugia recurrebat. Postremo somnianti visum est, astitisse angelum, omnemq; sibi genitalium motum ademisse, nec postea sensit se tentari. Quinimo dei dono fretus præesse monasterio fœminarum cœpit. Interim tamen discipulos admonere non cessabat, ne se in eo prius æmulari vellent, quã pari miraculo insuperabiles facti fuissent. Equitius abbas

¶ Elias quoq; abbas, cum. XXX. annos natus cœnobij virginum curam suscepisset, & carnis molestias ferre nequiret, ad desertũ Scythi profugit. Deinde in quiete apparentibus angelis, cur deo dicatas virgines reliquisset, interrogatus causam dixit. Et cum ab eis virilia sibi abscissa putasset, somno experrectus, & corpore se integrum & mente comperit, virginumq; curam securus repetijt, nullũ postea pruritũ (licet iter fœminas versaret) improbæ cupidinis in se sentiens. Quisqs igit quntũ potest, periculũ cauerit, dei tãdem auxilio reddetur tutus. Elias abbas.

¶ De castitate seruanda exempla foeminarum. Ca. VIII.

Sed aliquanto longiore q̃ oportuit ductu protractus sermo iam admonet, vt fœminis quoq; demus fœmineæ castitatis exẽpla, ne si ijs tã

tum quæ diximus contenti erimus, ipsæ dedignentur sexum sequi alienum.

¶ Iam primum Susannæ in coniugio fides nuptis omnibus documento est, vt mori malint quam consentire corruptori. Melius est mihi, inquit, absq; opere incidere in manus hominum, quam peccare in cõspectu domini, propterea quidem nec deus innocentem cædi permisit, nec impune pudicam infamari sustinuit. Hi qui iã reã iudicauerant, sententiã uerterũt in accusatores, lapidibusque obruti sunt, quos furens & ineffrenata libido ad mendacium egerat & impietatem.

Iudith

¶ Iudith viduã & multæ diuitiæ, & iuuenilis ætas, & elegans præ cæteris forma ad repetendum connubium hortabãtur. Illa tamen viduitatem prætulit nuptiis, molli indumento cilicium, luxuriæ ieiunium, somno atq; otio vigilias & orationem, hisque armis instructa Holophernis, id est, diaboli dissecuit caput, nullum ei ad se corrumpendam relinquẽs locum. Hinc illi quæ sic vicerat dicitur. Confortatum est cor tuum, eo q castitatem amaueris, & post virum tuum alterum nescieris: & ideo manus domini confortauit te, & ideo eris benedicta in æternum.

Iudith. 15

¶ Anna prophetissa Phanuelis filia, cùm septem tantum annos vixisset cum viro, in viduitate ad quartum vsq; & octuagesimum vitæ suę annum perseuerauerat, quando Christum videre, & de illo vaticinari meruit. Didicisti incorruptæ viduitatis premium, disce & quo sale, ne corrumpi posset, condita fuerit. Non discedebat de templo ieiunijs & obsecrationibus seruiens die ac nocte.

Lucæ. 2

Virgo Maria mater dei

¶ Venimus ecce cum viduis in templum. Sed iam cũ virginibus etiam ipa sancta sanctorum ingredi licebit, quandoquidem illum, quem nec cæli cælorum capere possunt virginis vterus tulit. Virgo electa est, quæ deum & hominem pareret, & vt propter virginitatẽ electam scires, mater facta virgo esse non desiit.

Sponsæ Christi

¶ Quæ hanc secutæ sunt, non hominis mortalis, sed Christi sponsarum nomine censentur, cælestibus digne

nuptiis, quoniam terrenas contempserunt.

¶Hinc Iphigenia Aegypti Aethiopũ regis filia, Matthaei apostoli praedicatione a falsa ad veram religionẽ conuersa cum virginitatem dño vouisset, & iam cõstructo coenobio multis praeesset virginibus, neq; minis, neque blanditijs moueri potuit, vt Hirtacum paterni regni successorem acciperet maritum, aeterni regis sponsam se esse dicens, nec licere sibi illo relicto alteri nubere. Tunc Hirtacus ex amore in furorem versus Iphigeniam cum reliquis, quae cum illa erant, atq; adeo cum ipso monasterio cõcremari iussit. Admoto vero igne flãma virginalis pudicitiae vltrix inde se auertens, in regiam prosilijt, quam Hirtaco cum vnico filio vix euadẽte, funditus consumpsit. Sed tamen filius a daemonio correpť interijt, pater elephantia pertusus, morbi dolorem nõ ferens, ipse sibi mortem consciuit. Itaque qui male perdere Iphigeniam cum suis virginibus cogitauerat, teterrime ipse cum filio disperijt. Iphigenia virgo

¶Tecla etiam virgo, Paulo apostolo Iconij Christũ euangelizanti credidit. Cumque iam desponsata esset, repudiato coniugio virginitatem seruauit, & ob fidei confessionem in ardentem rogum missa, vri non potuit, subditis imbribus igne extincto. Deinde leonibus, vrsis, tauris exposita, tot feris beluis repente mansuefactis euasit inoffensa. Puduit ꝓconsulẽ vltra in illã sęuire velle, cui tã atroces bestiae pepercerãt, & liberam dimisit. Tecla virgo

¶Philippi apostoli q̃tuor filiae, quia virgines erant, prophetandi donum accipere meruerunt, etiam post Iohannem, cum prophetas cessare oportebat. Quatuor Philippi filiae

¶Agatham Cathanensem virginem, nec Aphrodisiae meretricis illecebrae, nec Quintiani pretoris promissa, minae, supplicia, ad impudicitiam trahere potuerũt. Omnia contempsit, vt virginitatem illibatam deo offerret. Cum apparuisset illi in carcere apostolus Petrꝰ, mamillam quae Quintiani iussu auulsa erat curaturus, exhorruit virilem attactum, & chirurgicã refugiebat manum, donec quis esset agnouit, & statim ipso abeunte se sanatam sensit. Cum super acutas testas ardentesq;

prunas nuda volutaretur, minus pœnam doluit quã nu ditatis ignominiam. Quod scelus nec terra ferens intremuit, vrbs concussa est, muri ruina prætoris assedas oppressit, ac ne ipsi quoq; in virginẽ impietas impune cederet, equorum suorum calcibus dentibusq; petitus periit. Ipsa autem virgo, cum omnes vicisset cruciatus, vltro optauit mori & esse cum Christo. Quo annuente læta decessit. Merito ergo venit angelus ad exequias eius tumuloq; insculpsit. Mẽtem sanctam spõtaneam deo honorem, & patriæ liberatiõem: ne angelicis in morte careret laudibus, quæ in vita castitatis puritate par angelis fuit.

Lucia virgo ¶Lucia quoq; Syracusana virginitatem vita habuit chariorem. Iuueni cui pacta fuerat, iungi noluit, vt iũgeretur Christo, pro huius amore martyrium constanter pertulit, cum illo viuere recusauit. Igitur Paschasio consulari potestate tumenti, haud tantum licuit, vt ei castitatem posset eripere. Impietatis furijs ardens, puellã duci ad lupanar iussit. Sed illam vis nulla, nulli prorsus conatus mouere potuerũt. Funibus circũligatam mille viri, mille boũ iuga trahere nitebãtur. Sed eodẽ loco quo eam fixerat dominus, veluti montis rupes immota stetit, atq; ibidem vri, cædi, iugulari potuit, abduci vt prostitueretur non potuit, quoniam deo vouerat castitatem.

Catherina virgo ¶In Catherina virgine, victi philosophi scientiam, patienter tolerata tormenta constantiam, rotarum fractio, impiorumque percussio meritum testantur. Sed ne virginalis quoq; candoris ac puritatis deessent testimonia, de abscissæ ceruicis vulnere lac, non sanguis effluxit. Exanime corpus angeli sepelierunt, monumentum oleo manat, & si tantus honor mortuæ in terra, quanta beatitudo viuentis in cælo.

Cęcila virgo ¶Cæcilia virgo Valerianum cui desponsata fuerat, ipso nuptiarum die ita perterruit, cum angelum virginitatis suæ defensorem esse asseruisset, vt ipsam ne contingere quidem ausus sit. Quinimo deposito gentilitatis errore ad Christũ cõuersus, & ipse visionibus pfrui

meruit angelorum. Sed & martyrij coronam cum fratre Tyburtio laudabiliter consecutus est. Ergo non solum intacta permansit Cæcilia, cupidissimo iuueni tradita, verumetiam eidem saluti fuit, non auso prophanare illud quod virtute protegi vidit diuina. Denique ambo rubentibus rosis & candentibus lilijs ab angelo coronari meruerunt, vt hoc virginitatis insigne esset, illud martyrij. Neque enim supplicijs vinci potuerunt, quos nec vicerat voluptas.

¶ Margareta Antiochena Christo deuota virgo, & patris gentilis odia, & omnes corporis cruciatus pati maluit, quam Olybrio Antiochiæ præfecto matrimonio copulari. Equuleum, virgas, vngulas, ignem, grauiora morte supplicia, sed & ipsam mortem capita truncata fortiter pertulit, ne nuptijs virginitatem mutaret. Hinc quidem pro Olybrio repudiato accepit Christum, pro breuibus pœnis æterna gaudia, pro morte vitam. Nec immerito a dracone deglutita fracto ventre exiuit incolumis, quæ carne circundata, carnalis impudicitiæ veneno infici non potuit, lasciuiam vincens pudore, & infragili corpore seruans mentis integritatem. Margareta virgo

¶ Barbaram Nicomediæ ciuem, forma, genere, diuitijs, floreque ætatis præstantem, fidei tamen ardore talia contemnentem, cum multis eam petentibus nulli nubere vellet, & se Christianæ virginitatis votum suscepisse diceret, furens gentilis pater Dioscorus, stricto gladio illam persequi cœpit, Sed quam pater persequebat, saxa miserata sunt. Eam nanque montis crepido, ad quam fugiens cōstiterat, inclinata trans vallem in aduersa rupe deposuit & rursum se erigens persecutorem impediuit. At neque miraculo mollitus, omni silice durior pater, tamdiu per deserta latitantem quæsiuit, donec inuenit. Tunc per capillos tractam, Martiano præsidi torquendam tradidit. Quam Martianus post multos cruciatus, & vtranque auulsam papillam, ignominiæ causa nudam per vrbis fora duci iussit. Exhorruit nuditatem virgo, quam non terruerant supplicia. Et cum dominum orasset, extemplo affuit illi angelus, papillas restituit, sana Barbara virgo

tumque corpus candenti stola contexit. Sed quoniam miracula maleficiis, non virtuti imputabantur, iussa est decollari. Et ne quid ad immanitatem deesset, præuenit carnificem pater, filiamque gladio, quo ante persecutus fuerat, interemit. Qui omnibus feris ferocior, interficere quidem illam quam genuerat potuit: cogere autem vt vel idola adoraret, vel virginitati nuptias præferret, non potuit.

Hagnes virgo

¶Sed neque te hoc loco tacitus prætermittam celeberrima Hagnes virgo. Præfecti vrbis filium nuptias tuas petentem despexisti, diuitias quæ illi affatim suppetebant, offerentem neglexisti, patrem quoque eius vt minantem, ita iniuria afficientem risisti, ob quam constantiam dominus, dum te impii expoliant, capillorum vestiuit incremento. Dum ad prostibulum trahunt, sua tutatus est luce. Infamem locum micantis fulgoris decore honestauit. Perculit horrore corruptores, & in fugam conuertit. Procum autem illum libidinis furiis actum, nihilque pensi habentem, cum ad te irruisset, repentina nece multauit. Tu in medias proiecta flāmas, nō es adusta. Neque enim quam in te exureret, obscœni rumoris maculam ignis inuenit. Dissipatus ergo ardor crudelitatis appetiit ministros, & insonti parcens, conuersus est contra nocentissimos, dei voluntati obsequente elemento. Denique suscepto per iugulum gladio, intactam virginitatem eidem cui deuoueras Christo sponso obtulisti. Cuius nunc sequeris vestigia, quocunque se ille verterit, perpetuoque eius frueris consortio, recepta victoriæ palma, quoniā pertinacissimos pudicitiæ tuæ oppugnatores magnifice superasti. O felix victoria, cuius merces est Christus.

Columba

Martiana

¶Et ne qua aliquando dubitet, ne vi eripi possit castitas, Columbam virginem apud Zenones passam, cum inter meretriculas viciandam pertraxissent, vrsus ab iniuria tutatus est. Martianam Cæsariæ defendit paries, inter ipsam & corruptores mirabiliter se interponens. Hyrenem Romæ liberauit angelus, iis qui eam ad lupanar trahebant illudens. Flauiam domicillam Tar-

racinæ intactam reliquit, repentina eorum insania, qui vim inferre parabant. Seraphiam apud Vendinẽses ripuit horrendus fragor, motusque terræ illos exanimans, qui ipsam polluere nitebantur. Seraph

¶Iustina Damasci munita crucis signo magijs Cypriani supplantari non potuit, vt viri copulam virginitate potiorem haberet. Vide igitur quãtæ virtutis sit deo dicata virginitas, vt violari nullo modo queat, ipso eã protegente cui dicata est. Iustina

¶Huiusce propositi pariter & constantiæ fuere Dorothea passa Cæsareæ. Euphemia Chalcedonæ, Iuliana & Dula Nicomediæ. Euphemia, Dorothea, Tecla, Erasma Aquileiæ. Susanna, Basilla, Domicilla, Anastasia, Ee licula, Daria Romæ, Victoria Tyburi, Valeria Lemouici. Vrsula cum vndecim millibus virginum Coloniæ. Hæ & aliæ tum in ijs, tum alijs orbis partibus, multæ nuptijs virginitatem, vitæ prætulerunt Christum, nec coniugalis voluptatis illecebris, nec tyrannorum tormentis victæ. Doroth Euphemia Iuliana Dula Tecla Erasma Susanna Basilla. Domicilla.

¶Sed dicet aliquis, nefas fuisse christianis puellis maritos habere infideles, ideoque martyrium potius elegisse quam illicita coniugia, legis obseruandæ gratia, nõ virginitatis. Cuius argumentum vna interrogatiuncula confutabimus. Cur autẽ fidelibus maritis, cum multi supercessent, non se tradiderint, si tantummodo infideles displicebant? Aut cur Cæcilia virgo Valerianum iam credentem & baptizatum martyrij maluit quã thori habere consortem? Et ne vllus calumniæ relinquatur locus, subijciemus etiam illarum aliquot exempla, quæ ne legittimi quidem matrimonij nexibus implicari voluerunt, vel etiam implicatæ (quod multo difficilius est) castitatis cultum nunquam deseruere. Cæcilia virgo.

¶Brigida virgo inter Scotiæ puellas pulcherrima cum à potẽtibus (& quidem Christianis) viris in matrimonium peteretur, & illa virginitatem domino vouisset, eundem orauit, vt aliquo corporis vitio ipsam deuenustaret, quo procorum inquietudo facile sedari Brigida virgo

possiet. Itaque cum oculorum decore maxime placuisset, alterum subito vlcere percussum amisit. Cui ergo charior oculis fuit virginitas, nonne tanto pulchrior fuit in conspectu sponsi cælestis, quanto istis terrenis (qui iam illam quam pauloante tam ardenter appetierãt, despon deri sibi dedignabantur) visa est deformatior?

raga virgo ¶ Andragasina virgo in Gallia Lothario regnante fuit, quæ cum a parentibus Auiberto principi viro (qui postea Rhotomagensem ecclesiam rexit) inuita desponsaretur, multis cum lachrymis dominum obsecrauit, ne suam pollui virginitatem pateretur. Moxque lepræ morbo totum corpus occupante, ob fœditatem intacta dimittitur, & ne in incerto esset, cur id mali illi contigisset, vbi cœnobium virginum ingressa sanctum velamẽ accepit, continuo sana euasit. Puto quæ tam enixe orauerat, lepram etiam ipsam quoad vixit pati maluisset, quam virginitatem amittere.

a vir ¶ Farra virgo, cum a patre Agerico (qui primo loco apud Theodebentum Galliæ regem habitus erat) ad nuptias vrgeretur, sic vbertim fleuisse dicitur, vt nimio lachrymarum humore oculorum aciem hebetauerit. Et cum visum beati Eustasii episcopi precibus a domino impetratum recepisset, rursum patris molestiis infestationibusque, & iam odio agitata ad ecclesiam confugit. Ille iratus, inde raptam in carcerem detrusit. Nec tamen efficere potuit, vt voto suo filia cõsentiret, quæ se iam Christo desponderat. Vbi vero firmam in proposito permanere vidit, & neque minis, neque verberibus moueri, iam placatior dimitti iussit, nec deinde impedimento fuit, quin ipsa inter sacras virgines perpetuam virginitatẽ profiteretur. Tanta pro castitate perpessam martyrem dicerem, nisi obstaret fidelis pater. Martyrii tamen coronam meruit, quæ sic oppugnata, virginitatem non amisit.

goria go ¶ Gregoriam Romanam virginem a beato Gregorio traditum est, ipso nuptiarum die ad ecclesiam confugisse, & perpetuæ virginitatis voto deo se consecrasse. Reliquit vi um, & amplexata est Christum. Relig.

corporis voluptates, & voluptatibus fruitur paradisi. Prudens deliberatio, sed felicior euentus, & qui perraro sequi soleat in tam præsenti periculo. Maioris ergo prudentiæ est, ante in portum se recipere, quam procellæ turbinem expectare.

¶Sicuti fecisse Spoletanam virginem idem autor est. Spole-
Quæ diuitiis & principis viri filia, cum pater ipsam nu- na vi
ptui collocare decreuisset, illo inscio ad monasteriū abiens, virginitatis velum habitumq; accepit. Quod si nuptias sustinuisset, nescio an ei integrum fugere fuisset. Auidius enim sponsam sponsus, quam pater filiam obseruasset. Quamuis & ipse indignatus illam exhæreditauerit. Sed quam exhæreditauit pater, deus regni sui cælestis hæredem fecit, & quæ nihil acceperat a parente, a domino accepit, vt ab obsessis dæmonia pelleret, sicuti de illa testatus est sanctus Eleuterius abbas.

¶Euphraxiam virginem Antigoni filiam, quia cui- Euphr-
dam Romano patricij generis iuueni a parentibus ante xia vi
pacta fuerat, quam religioni se dedisset, cum illum accipere Theodosii imperatoris literis in Thebaidem, quo concesserat missis vrgeretur, respondisse tradunt, sponsum se habere in cælo nō in terra, & certum sibi esse omnia prius extrema perpeti, quam fallere fidem illi datam. Cumque insuper Theodosius opulentas viri nuptias suis donis se cumulaturum polliceretur. Opes meæ, inquit, Christus est, dona tua aliis dato. Quid prius mirer nescio, senilem teneræ ætatis in respōdendo sapientiam, an puellaris animi in proposito constantiam? Sed idem ille hanc Christiano principi respondere docuit, qui gentilibus philosophis Catherinam, & qui fecit ne Luciam virginem homines bouesque mouere possent, fecit & hanc ne imperator. Perpetuum nāq; spiritussancti habitaculum est impolluta virgo, quæ perpetuæ sese dedicat castitati.

¶Maria Decegnies puellula .xij. annos nata, parentū Maria
non sua voluntate cuidam Iohanni nuptui tradita, vitæ cegnies
districtiōe ac sanctitate commouit virum, vt intactam virgo
dimitteret. In virginitate ergo perseuerās, multa virtu

te multisque miraculis celebris euasit. E vita decedenti, Christus, angeli, Apostoli in visu apparuerunt. Quorum cõsolationibus iucundata, mortis angustias nõ sensit. Solutam deinde a corpore animulam, a beata virgine cum angelorum comitatu in cælum ferri conspexit episcopus Tolotanus. Haud immerito tantam consecuta est beatitudinem quæ ne viro quidem iuncta virilem copulam admisit, & matrimonij iugo cui iam subdita fuerat excusso, incorrupta & corpore & mente permansit.

Altru virgo ¶ Tam ancipitis pugnæ gemiã victoria potitã Edeltrudim virginem Sigibertus & Beda scriptores tradũt, quæ Annæ regis orientalium Anglorum christianissimi filia, primum Candeberto australium Girgiuorum principi in cõiugium tradita, cum eodem pari voto virginitatem seruauit. Deinde eo defuncto iterum a patre inuita desponsatur Ecphordo regi. Sed cum ipso quoque in virginitate annos duodecim vixit. Postea vero eius permissu religioni se consecrauit, & securiorem quidem in monasterio, sed non quam domi castiorem vitam duxit. Haud dubium quin castitatis merito tanta gratia illam donauerat deus, vt etiam ijs quibus nubebatur, statim continentiam persuaderet. Rarissimum sane exemplum, ac nescio an a condito æuo alterum tale, vt aliqua & bis maritata sit, et semper virgo.

Kegun- virgo ¶ Semper quidem virgo, sed tamen vnius viri coniunx Kunegundis Henrici imperatoris fuisse dicitur. Denique viro muliebri constantiæ diffidenti, ac zelotypo suspecta, super candẽtes vomeres nudo, sed inoffenso vestigio ambulando castam se probasse. Eo amisso liberius deo seruire potuit, non castius viuere. In eadem ergo castitatis puritate perseuerans, nulli postea nubere voluit, ne cum Henrico simul amitteret virginitatem. Qui ambo, quoniam in coniugio cælibes permanserunt, cælo digni effecti, & ad cælum sublati, multo felicius, pereniusque regnum acceperunt quam reliquerunt.

¶ Gunzonis Arbonæ ducis filia, Galli abbatis preca-

ionibus a dæmonio liberata, virginitatem vouit. Cœperat enim spiritussanctus ibi habitare, vnde immũdus fugerat. Cumq; a Sigiberto Galliæ rege in matrimonium peteretur, a patre tradita, spõsam se cælestis regis esse dixit. Quæ vox ita exterruit Sigibertum, vt puellã contingere non ausus, monasterio virginum delegaret ei ipsam cedens, cuius se sponsam asserebat. Illa itaq; in cælesti beatitudine Christo iungi meruit, quia dum in terris viueret, pluris fecit castitatem q̃ Galliæ regnũ.

¶Egytæ virginis Edgari Anglorum regis filiæ corpusculum post annos aliquot quam conditum fuerat, aperto sarcophago redactum in puluerem inuentum est, præter ventrem & genitalia. Cunctisque mirantibus, cur ea pars tantum integra extaret, cuidã ipsa virgo in quiete apparens, minime mirandum esse dixit, si reliquo corpore fatiscente, vterus incorruptus maneret, qui virginitate sanctificatus esset, & nulla libidinis labe inquinatus. Dunstano quoque episcopo de illa reuelatur, celebrandam esse in terra, quæ digna fuerit vt in cælo celebris esset inter sponsas Christi. O grãde virginalis pudicitiæ meritum, quo tanta comparatur felicitas, vt anima hominis honoretur in dei regno, & corpus cariem nesciat in sepulchro. Egyta virgo

¶Quasdam autem etiam apud infideles reuerenter habitas legimus. Lucciam Romanam virginem rex quidam barbarus, nomine Ancias, cum captã stuprare vellet, dei cæli sponsam esse audiuit, & vi abstinuit, ac simul liberam fecit. Quinetiam ad Christum conuersus, cum ipsam Romæ martyrio cõsumptam audisset, captiuæ suæ sorte incensus, relicto regno romam perrexit, & pro veræ religionis assertione supplicia pertulit, magis iam desiderans regnare in cælo quam in terra. Tantum illi profuit venerationi virginem habuisse. Luccia virgo

¶Eugenius etiam barbarus Aphricæ rex Floram & Lucillam sorores, deoque dicatas virgines Latium incursans, captas abduxerat. Sed cum eas perpetuam castitatem deuouisse intellexisset, vitiare pertimuit, & libertate donauit. Ad bella p̃cedens earũ p̃cationibus se Flora & Lucilla

commendabat, victorque redibat, & frequenti successu lætatus, Christo ab ipsis prædicato credidit, intantum vt Romam ad martyrium tendentes relinquere noluerit. Iam quippe didicerat fragilem & caducã esse regni sui coronam, sed martyrij stabilem & æternã, atq; vna cum illis passus cælum petijt. Tantum & isti attulit vtilitatis honorata virginitas.

uphrosina virgo

¶Virginitatis amor effecit, vt Euphrosina alexãdrina domum, parentes, patriam fugeret, & ne iuueni (cui pacta fuerat) inuita traderetur, sub virili habitu latens, proximi cœnobij monachos adiret, seque in eorum numerum solẽni professione redigeret, dicta Smaragdus. Cur inquies vnum fugiens tam multis se credidit? quia eos quibus se credebat, æque ac se castos esse nouerat. Quem autem fugiebat, longe disparis voti diuersiq; propositi erat, neq; tamen negare possum, difficillimum esse fœminę cum viris versanti mentem integram gerere, & inter scopulos nauigantem nulla in parte elidi. Quam ergo fortis virgo Euphrosina, quæ saluas pudicitiæ merces per media ipsa pericula vsque ad portum perduxit salutis.

¶Hoc idem mirari licet in Margareta Aegyptia virgine, quæ & ipsa desponsi thalamo ad thalamum peruenit Christi. Prima quidem nocte illo ex lassitudine altius dormiente, vt qui diem totum in choreis & tripudijs desudasset, ipsa dormire non poterat, assidue secum voluens, quomodo virginitatis suæ thesaurum subtraheret eius rapinæ. Clanculum ergo pedetentimque sese de cubili proripuit, ædibusq; excessit, & virum assimulata, monasteriumque ingressa, inter monachos latuit vocata Pelagius, vbi persancte vixit, neq; quod fœmina fuerit, illi ante obitus sui diem cognitum fuit. Igitur non dormiendum virgini vbi periculum imminet, sed vigilandum fugiendumque est, si sese integram cupit cõseruare. Et nisi huiuscemodi incumbat necessitas, nunquam viris virgo se credat, vbi diuersus sexus est, diuersarum cogitationum pugnas incidere necesse est.

¶Icci̇rco beatus Martinus episcopus, cum virginem

quandam vitæ sanctitate percelebrem inuisere vellet, et illa aditu negato ei excusando dixisset. Mi pater sancte, ora pro me, quia a viro nunquam sum visitata, gratias egisse deo fertur, quod illa talibus imbuta moribus castam custodiret voluntatem. & benedicens eam abiisse lætus.

¶Lubrica siquidem res castitas est, nisi summa circunspectione fulciatur, facile labascit. Quod bene intellexit Petrus apostolus, qui cum omnes morbo aliquo laborantes passim curaret, filiam Petronillam virginem febri vexari dimisit. Et cum interrogaretur, cur qui alios sanasset, filiam ægrotare sustineret? Sic ei expedire respondit. Didicit virgo in infirmitate esse fortior, & iã nec sana de coporis voluptate cogitare. Maluitque casta mori, quam Flacco consuli (a quo petebatur) nupta viuere. Exaudiuit deus deprecantem, & vitæ pariter consulisq; libidini iam vim parantis ipsam surripuit. atq; eandem quæ hominis vxor esse noluit, sponsam fecit Christi, cælestibus fruituram nuptiis, quia terrenas contempserat. Petronilla virgo

¶Sic & Hilarius Pictauiensis episcopus, cum filiam suam Appiam caste sancteque viuendi præceptis imbuisset, & illa aliquandiu in virginitatis proposito perseuerasset, veritus ne malitia mutaret mentem, dominum deprecatus est, vt ipsam e medio sublatam, iam in tuto collocaret. Itaq; tam lætus & alacer mortuam extulit, quam ne virginitatem in cõiugium verteret, anxius ac solicitus fuit. His exemplis & timere discat ancilla Christi, vt securior sit. Et si casus inciderit, vitam amittere optet priusquam castitatem. Appia virgo

¶Satis hæc de virginibus, Viduarũ nũc nostrarũ castitatem exponamus, ne a veteribus (quarum superius fecimus mentionem) victi videamur.

¶Nataliam Hadriani martyris coniugem (quoniam forma multis præstabat) tribunus Nicomediæ in coniugium petiit. Denegare non erat quod tribunus peteret, & ancilla Christi iam quo se verteret, nesciebat. Impetrat tamen tridui spatium ad deliberandum, Natalia vidua

atque interim dominum votis precibusque solicitat, vt pudicitiam quam illi vouerat, ipse tueatur. Et somnio edocta, inde soluens Constantinopolim versus fugam fecit. Quod vt resciuit tribunus, conscensa naui fugientem persequitur. Iam prope erat vt consequeretur, cum contrario flante vẽto coactus est reuerti, illa suo quo volebat peruenit. Itaque in viduitate ieiuniis & precationibus vacans, deo seruiuit, seruisset autem homini, si iterum nupsisset.

Paula vidua. ¶Paulam Romanam a Hieronymo proditum legimus, post mariti mortem non solum nubere noluisse, sed etiam cum viris nunquam comedisse. Casta mulier vix se viduam esse putauit, si cui non sui sexus hominum, vel ipsa tantum conuiuandi familiaritate iungeretur. Sic itaque viduitatem sancte pureq; custodiuit, vt in monasterio sacris virginibus praeesset, quas cũ aequauerat castitate, caeteris virtutibus superabat.

Elizabeth vidua. ¶Elizabet Lantgrauio tradita votum vouit, si marito superesse sibi contingat, deo se in castitate seruaturam, & casti propositi meritum habuit etiam coniugata. Post viri obitum, de ingentibus diuitiis ad vltimã deuoluta est paupertatem, rapientibus oĩa, qui se Lantgrauio succedere dixerant. Vnde ab episcopo Babẽbergensi suscipitur, pieque sustentatur. Quo rursum ad nuptias hortante, dotamque multam pollicente, respondit: Si id conari pergeret, sibi in animo esse, trũcatis naribus vel scissa facie ita se deformem reddere, vt q ducere velit, futurus nemo sit. Igitur inops & egena mulier, nec prioris fortunae felicitatem amissam doluit, nec secundae oblatam accepit, dum sola castitate gaudet. Adeoque impatienter tulit ad coniugium repetendum se inuitari, vt nisi qui inuitabat cessasset, suã ipsa faciẽ lacerasset. Quãta aũt sanctitate pfecerit, hic nosse licet, q nullũ fere ṽtutis genus in hoc ope, eius exẽplo vacuũ sit. Profecto nisi ppetuã castitatẽ tã ardẽter adamasset ad tantã perfectionem nunquam peruenisset.

Galla vidua. ¶Galla Simachi consulis filia (vt Gregori⁹ refert) Gothis Italiam vastantibus viduata viro, & cum ar-

[illegible] tantum vixerat, nulli postea nubere voluit, licet & ætate integra esset, & non illiberali forma. Aegrotã tã fœdaque corporis scabredine affectæ, medici consu lebant rursum vti marito, alioquin eo morbi genere vel perituram, vel si vixerit, contra sexus sui morem villosum mentum habituram. At illa neque oris defor mitate, neq; mortis periculo territa, propositum dimĩ sit castitatis. Dum autem diem suum obiret, affuit in visu Petrus apostolus, a peccatis absolutam esse dixit, promissis vitæ æternæ erexit, & vt secum veniret, hor tatus est. Tunc sancta animula illo dimisso corpore, q̃ vocabatur, læta abiit. Si his etiam digamas frui solere visis nostis, nubite viduæ, Sin vero nihil tale de illis memoriæ proditum legistis, non est cur illas imitemi ni, de quarum beatitudine a scriptoribus siletur. Si q̃ tamen continere se non potest, nubat. Melius est nube re q̃ vri, quia minus malum maiore malo melius est. 1. Corin.

¶ A quo quidem malo multum abhorrens Euphra xia virginis Euphraxiæ mater, hac vnica prole susce pta, cum viro suo Antigono caste continenterque vi xit. Cæterum illo defuncto, quoniam ætas, forma, di uitiæ suppetebant ad secundas nuptias vrgeri cœpit Theodosij imperatoris Augustæque suasionibus ac p̃ missis. Quod quanquam amore erga ipsam summo a gebatur, illa tamen indignans, & castitati metuens, re bus occulte nauigio impositis, cum filia in Aegyptum nauigauit, & in Thebaidam perueniens, filiam mona sterio tradidit, quæ secum tulerat, pauperibus eroga uit, p̃isque ipsa operibus incumbens, castitatis propo situm nunquam dereliquit. Cunque abbatissa cui filiam commendauerat, in quiete vidisset Antigonum in pa radiso fulgentẽ a dño exorasse, vt cõiugẽ suã de terris euocatam sibi iam sociã faceret, die qua p̃dictũ fuerat, læta decessit. Tãta ergo accepit bona, q̃a & cũ viro ca ste se habuerat, & sine viro viduitatẽ constãter serua uerat, q̃nta imperator iterũ nubẽti dare nũq̃ potuisset. Euphraxia vidua

¶ Salaberga post quinq; filios ex Alduino marito Da goberti Gal. regis duce, genitos ab eodẽ impetrauit, vt vidua. Salaberga

deinceps in castitate deo seruiret. Itaq; cōstructo apud Lugdunum amplo monasterio, trecentis fere ancillis Christi præesse meruit, & multorum signorum operationibus celebris fuit. Et quia seruandæ castitatis gratia virum liberosque reliquit, nunc cum Christo regnat, & in q̄ omnis beatitudinis summa est, eius indissolubili fruitur consortio, conspectuque lætatur.

Radegundis vidua

¶Radegundis Clotharij Galliæ regis cōiunx, cum annos aliquot cum marito sine querela vixisset, tandē seruandæ castitatis cupiditate accensa diuortium impetrat & monasterio se includit. Quæque regis vxor fuerat, facta est sponsa Christi, & magis deinde miraculis claruit, quam ante claruerat Galliæ regno quod reliquit.

Melania vidua

¶Melania Vrbani prætoris filia viro tradita, cum duos liberos quos ex eo susceperat, impuberes adhuc, morte immatura amisisset, nequaquam de reparanda prole cogitare cœpit, sed de castitate seruanda. Crebris itaq; suasionibus induxit maritum, vt distractis in pauperum vsus bonis, ambo animum ad dei seruitium applicarent. Itaque ille inter monachos, ipsa inter ancillas Christi, quod vitæ superfuit relicto geniali thoro laudabiliter peregerunt, viduitatem seruantes anteq̄ vidui essent, imo quod plus est, religione se vincičtes, ne vxorios actus repetere expeditum foret. I nunc insatiabilis libido cui maritum habuisse non est satis, alios atque alios tibi quære, cum hæ sanctissimæ fœminæ etiam quem habebant habere noluerīt, vt Christum haberent.

Contra ipudicos

¶Sed quid de illis dicam siue fœminis, siue viris, q ne adulterijs qdē abstinent, q̄ meretricantur, q libidinibus diffluunt, q̄ñqdem etiā matrimonia iterare, & si licitum, non tñ satis honestū putat, nisi forte honestum sit vri, & continere se non posse? Meminerint igitur in decalogo præceptum esse: Non mœchaberis, Nō concupisces vxorem proximi tui. Et in lege adulteros lapidibus obrui iuberi. Et a rege Babylonio, id est, diabolo in igne frixos, pro eo inquit quod fecerint stulti

Deute. 5

Hiere. 29

riam in Israel,& mœchati sint in vxores amicorum su orum. Reminiscantur in euangelio gregem porcorum mergi in profundum. Et Samaritanam mulierem, quia quinque viros habuerat, argui a domino, sextum iam nō esse suum. Et ab eodem adulteræ, ne amplius peccaret iniunctum, ne grauius illi contingat. Sciant etiam fornicationis reum ab Apostolo traditum sathanæ in interitum carnis. Quod vitium vsqueadeo execrabile iudicat, vt Corinthijs eorum consuetudinem qui illo infecti sunt, interdicat dicens: Ne commisceamini fornicarijs. Et idem: Nolite errare, inquit, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, regnum dei possidebunt. Iterum alibi ait: Fornicatores & adulteros iudicabit deus, hoc est damnabit. Et in Apocalypsi legimus: Fornicatorum partem cum veneficis futuram, & idolalatris & omnibus mendacibus in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Sed percurramus etiam scripturarum exempla, quo magis innotescat, quanto odio deo sit omnis impudicus. Lamech primus duxit duas vxores, & primus Cain occidit fratrem, dicitur tamen, septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagiessepties Sodomitæ & Gomorræi, cum aduenas turpiter appetissent, cæcitate primum lucem amisere, deinde etiam vitam, cum ipsis vrbibus funditus euersi, & qui igne libidinis exarserant, cælesti igne super eos pluente consumpti sunt. Ob Dinam Iacob filiam violatam Sichemorum vrbs vastatur, & vnius stuprum cædibus expiatnm est plurimorum. Ruben maledicitur, quia ascendit cubile patris sui. Zambri cum scorto Madianite, ad quod palam intrare non erubuerat, pugione sacerdotali confodiuntur, & ne non iure cæsos arbitreris illis punitis, dei in filios Israel ira placatur. Prima Sampsonis vxor, quæ ipso repudiato alium acceperat, simul cum patre igne combusta pœnas dedit. Ipse Sampson secundæ vxoris (vt scias qualis digamiæ euentus sit) dolis ac perditione perijt. Tribus Beniamin pene internetione deletur, ob vim illatam coniugi alienæ. Dauid re

Matth. 8
Iohan. 4
Ibidem. 8.
1. Cor. 5.
Ibidem. 6.
Hebre. 13
Apoc. 21
Lamech
Sodomitæ
Sichemitæ
Ruben.
Zambri
Vxor Sampsonis
Altera Sampsonis

gem adulterij perpetratio ad innocentis & quidem de se bene meriti indignam compulit necem, vt intelligas illicitos concubitus causam esse plurimorum malorum. Et licet peccatum hoc mox per pœnitentiam translatum dicatur, ipsa tamen peccati labes non nisi multarum maximarumque patientia calamitatum elui purgarique potuit. Filius etiam Dauid Ammon, defloratæ Thamar iniuriam morte rependit, a fratre interemptus. Salomonis sapientiam multarum amor fecit insanire, ita vt eorum dijs deabusque phana poneret. Quamobrem scissum est regnum de manu filij sui, & datum Ierob oam seruo suo. Igitur cum obscœnæ libidinis voluptas multo maioribus supplicijs, semper compẽsata sit, certe si nulla etiam castitati præmia proponerentur, caste tamen viuendum esset. Rursum, cum tanta castitatis sit merces, quantam æstimare nemo potest, si nulla libidinem sequeretur punitio, libidine abstinendum esset. Vt ergo & vitium caueamus, & virtuti penitus innitamur, qualis vtriusque finis sit, iugiter cogitemus. Sed dices, Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & non quod volo bonum hoc ago, sed quod odi malum illud facio. At castiga corpus tuum, & in seruitutem redige, vt obedire discat spiritui. Deinde quanto infirmior es, tanto solicitius pete a domino auxilium, Petenti datur & pulsanti aperitur, frequentius ora, ventri minimum indulge, hoc dæmonium non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium. Somnolentiam caue, & vigilijs operam da, qui vigilat, non finit perfodi domum suam. Fac aliquid operis, vt nunquam te diabolus inueniat otiosum. Sexum diuersum quãtum potes fuge, quantum licet obliuiscere, fugientem deserit concupiscentia, obliuiscentem dimittit fœda titillatio. Semp tamen totam vincendi spem in deo colloca. Sine me, inquit, nihil potestis facere.

[Margin notes: Ammon / Salomon. (beside "garique potuit… Thamar"); Matth. 7. (beside "de quanto infirmior"); Iohan. 15. (beside "me, inquit")]

¶ De penitentia peccatorum per exempla veterum. Cap. IX.

HActenus de castitate. Nunc iis qui culpa aliqua lapsi sunt, demus pœnitentiæ locum vt resurgant. Et quidem nemo est qui non peccet. Septies in die cadit iustus, ait scriptura. Et Iohannes apostolus. Si dixerimus, inquit, qa pc̄m nō habemus, nosipsos seducimus & veritas in nobis non est. Igitur quoniam omnia deus cōclusit sub peccato, vt omnium misereat, omnibus necessaria est pœnitentia, quæ quanti fructus sit, aut qualiter agi debeat, exemplis patebit

proue. 24
1. Iohan.

¶Legimus Israelitas quoties legem sanctam præuaricati sunt deo vindicante ærumnis vastationibusque affectos. Rursum cum pœnitendo sese correxissent, eodem miserante liberatos, vt & iustum in puniendo agnoscas, & facilem in remittendo

Israelitę

¶Cum ergo Iosue duce iam defuncto, alienigenas connubio sibi iunxissent, & (quod execrabilius est) immolassent eorum diis Baalim & Astaroth, obliti dei sui a quo multa magnaque acceperant beneficia, bellis oppressi, Chusanrasathaim Mesopotamiæ regi annos octo seruierunt. Tandem errorem suum incusantes, & ad pœnitentiam conuersi, dei quem abiecerant opem implorarunt, & Othoniele duce victis hostibus, recuperauere libertatem, rerumque potiti sunt. Percutit ergo dominus, vt sanet: occidit vt viuificet. Sed neque sanat neque viuificat, nisi pœnitentes.

Idem
Iudicum.

Othoniel dux

¶Othoniele vero mortuo, cum iterum iisdem flagitiis se polluissent. Eglon Moabitarum regi decē & octo annos tributa pensitauere. Postremo pœnitentes. Aioth ambidexter vindicauit in libertatem, rege ipso interempto, & decem millibus hostium cæsis. Deinde annos. lxxx. nemo illos armis lacessiuit, vt hinc intelligas cum pœnitentibus diabolum congredi minus audere, et si audeat, nocere non posse.

Ibidem.
Aioth dux

¶Mortuo Aioth peccauerunt & traditi sunt Iabin regi Chanaan, sed post annos viginti cum eos sceleris pœnituisset, clamassentque ad dominum. Delbora, pphetante, Barach tantummo cum decem millibus armatorum Sisaram regii exercit⁹ ducem cū nongentis falcatis curribus & ingenti militum copia in prælium descen-

Ibidem. 4
Baroch dux.

dentem fudit fugauitq;. In decem millibus decalogi numerus habetur, quo si pœnitens se munierit, vitiorum multitudinem contra insurgentem facile superabit.

¶ Iahel autem vxor Aber Sisaram adacto in tempora clauo interfecit. Iahel interpretatur incipiens. Abel lucidus. Iahel ergo vxor est Aber, quia illum quem pœnitere incipit, lux recti prauiq; dignoscendi comitatur. Sisara exclusionem gaudij designat, id est, diabolum, q nos a paradisi gaudijs maligna suggestione nititur excludere, quem clauo in tempora transfodimus, cum in tempore pœnitentiam agimus, compunctionis clauo vitium expungentes. Hoc tempus si elabi sine pœnitudine dimiserim⁹, frustra postea nos pœnitebit. Incassum enim tunc lugetur, cum iam actorum ratio exigitur.

¶ Post annos quadraginta, in pace peractos, rursum ad impietatem prolapsi a Medianitis deuastantur annos septem. Et cum tandem illos delicti pœnituisset, per Gedeonem opitulatus est eis deus. Qui diuino fretus auxilio, non amplius quam cum trecentis armatis, vix numerabiles hostium copias fudit atq; concidit. Oreb & Zeb principum Madian capita victor abscidit. Oreb dicitur tentatio, Zeb lupus, Madian contradictio siue iniquitas. Igitur vere pœnitens incipit cum tentationib⁹ colluctari, nec se vltra spiritalis lupi rapinis exponit, sed vt primum se impugnari animaduertit, ita primum resistit, & hoc est capita principum contradictionis vel iniquitatis truncare, peruersarum cogitationum initia recidere, ne si moram fecerint, crescant, & tacitum viuat sub pectore vulnus.

ud.10 ¶ Sed Gedeone quoq; vita defuncto auersi sunt post gentilium ritum, colentes Baalim & Astaroth. Et cum Philistinorum inuasionibus per octodecim annos attriti essent, pœnitentiam quidem egerunt, sed non exaudiuit eos dominus. At cum etiam idola de finibus eiecissent, per septe ducem tutatus est eos vlciscens aduersarios, a quibus assidue vexabantur. Ex quo patet pœnitentiam non verbo tantum sed etiam facto agendam esse, vt veniam promeri possit.

¶Rursum ob idolatriæ crimen annos.xl. sub iugo Philistinorum fuere. postea vero pœnitentes per Sampsonem liberati sunt. Qui ligatus fregit vincula, & maxilla asini interfecit inimicos, & de molari maxillæ egressis aquis sitim sedauit. Per pœnitentiam quippe diuelluntur nexus peccatorum. In maxilla oratio, in asino humilitas intelligitur, quibus prosternuntur nequitiæ spiritales, quia humiliantis se oratio nubes penetrat. De molari autem maxillæ fluunt aquę, cum inter orandum conscientiæ morsus elicit lachrymas, quibus deinde parta beatitudo restinguit desiderij sitim. Iud.15 Eccl.35

¶Sub Heli quoque secerdote a Philistinis angustias cladesque passi, Samuelis admonitione, atque hortatu ad pœnitentiam inclinantur. Ipsoque pro eis deprecante hostiasque offerente, fleuerunt ieiunaueruntque, palam confitentes quod Baali & Astaroth idola coluissent, dei sui cultu derelicto. Hac pœnitentium afflictione placatus dñs, Philistinorum multitudinem in illos irruere paratam tonitru ac fragore ita exterruit, vt repente auersi terga darent. Filij vero Israel eos fugientes persecuti ad internetionem conciderunt, vrbes quas amiserant recuperarunt, nec postea ab inimicis infestati sunt quamdiu vixit Samuel. Hic percipitur quãtum deprecatio, quãtum lachrymæ, quãtũ ieiunia prosint pœnitẽti. Quid est enĩ aliud vrbes amissas recuperare, nisi pristinæ ỽtutis meritum, quod peccando deperditum fuerat, instaurare? 1.reg.6.

¶Peccaui inquit Dauid dño, cum adulterio homicidium iũxisset, & statim meretur audire. Dñs quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. Magnum peccatũ magna remissum est misericordia. Haud dubium quin & magnus pœnitentis dolor extiterit, qui tam repenti venia dignus fuit. Qũo enim minante propheta tãti delicti conscius nõ vehemẽter doluisset, qui paruulo ægrotante, quem de illicito genuerat coitu, fleuit, ieiunauit, in terra iacuit? Qui Absalonem filium fugiẽs, nudis pedibus & apto capite & lachrymantibus oculis incessit? Multum ergo dolendum est, cũ multũ peccatum est. Nec te moueat si aduersis casibus concutit, cui venia indulge Dauid 2 regũ.12. 2.regũ.15.

tur. Sæpius excoctum aurum purius nitet.

At idem iã oim inimicorꝫ suorꝫ victoria potit⁹, cũ describere regni populos iussisset, quorꝫ nũerus fuit virorum fortium de Israel octingenta millia, de Iuda qngenta millia. Videns pesse se tantæ multitudini, mentis elatione peccauit, & cõtinuo (vt discas non differendã esse pnĩtam) peccaui inqt valde in hoc facto, sed precor dñe, vt transferas iniqtatem serui tui, qa stulte egi nimis. Ecce mœret, & pœnitẽs se deliquisse cõfitet, cur ergo non vt añ sequit confessionem venia, cũ psertim illud quã hoc peccatũ grauius fuerit? Quia licet deinde qs leuius peccet, magis tñ efficitur ingratus, dum post remissam culpam in culpam relabi negligit. Proinde dñs cui prius facile pepercerat, nunc eundem de tribus eximijs malis vnius optione onerat, hoc est vel famis, vel cladis, vel pestilẽtiæ, ne qs venia ꝓ licẽtia vtẽdũ putet:

Roboam rex ¶Roboam rex Iudæ, & illi quibus perat lege dei cõtempta gentilium ritum seqbantur, cũ Sesach rex Aegypti de improuiso fines eorꝫ irrũpens, oppida mlta & loci natura & armis munita expugnauit, illosq; q aduersum se in cãpum descenderãt, in vrbem fugere cõpulit.

2. Para. 12 Porro cũ p Semeiam ꝓphetam audissent: Vos reliqstis me, & ego reliqui vos in manu Sesach dicit dñs: ab errore conuersi pnĩtiam egerunt. Inde rursum dñs ad Semeiam ait: Quia humiliati sunt, nõ disꝑdam eos, verũtñ seruient Sesach, vt sciant distantiã seruitutis meæ, & seruitutis regni terrarꝫ. Ergo etiam p pnĩtam placatus dñs non sp oẽm angustiam aufert, cũ scilicet hoc illi ꝓ futurꝫ nouit cui placatus ẽ. Nã vtus in ĩfirmitate pficit.

Ibidem.

2. Cor. 12

Achab rex ¶Achab Samariæ regñ pessimus, q vineam Naboth Iezraelitæ p ipsius cędem ita occupauerat, vt crudelior tunc an auarior fuerit non facile dinosci possit. Minante sibi dño p Eliam ꝓphetam ptimuit, & scissis vestib⁹ texit se cilicio, ieiunauit, in sacco iacuit. Iccirco dñs malum qd⁹ illi interminatus fuerat, distulit post eum in diebus Ochoziæ & Ioram filiorꝫ ei⁹: Hinc p Iezechi elem prophetam ait: Impietas impij non nocebit ei, in quacũque die conuersus fuerit ab impietate sua.

3. reg. 19.

Iezech. 33.

¶Iozaphat rex Iudæ irruentibus aduer sum se Moa

bitis & Ammonitis & Idumæis, idixit ieiuniū atq; ora- Iosaphat rex
uit, oēsq; de Iuda steterūt corā dño cum vxoribus ac li- 2. Para. 20
beris, & in terrā ꝓni adorauerunt: Cantores pcedentes
exercitum deo laudes psonabāt, cum illi qs ptimuerāt,
in seipsos cōuersi mutuis vulneribus cōcidere. Iosaphat
& Iuda diripuerūt spolia, & gr̄as deo egerunt, qđ sic ꝓ
ipsis depugnasset. Cor enim contritū & hūiliatū de⁹ nō
spernit. In tribulatiōe, inqt, iuocasti me, & liberaui te. Psalm. 50. & 80.

¶Benadab Syriæ rege Samariā obsidente, Oppidani
fame laborabant, ita vt qdā mulieres a filioꝝ esu non
abstinerent. qñ pnitia & humiliatione Ioram Samariȩ Ioram rex
regis, q cilicio se induerat, die vno summa inopia in sū- 4. Reg. 6.
mam versa est copiā. Syri. n. horrendo armoꝝ strepi-
tu diuinitus excitato, vehementer pterriti, relictis ipe-
dimētis oīq; supellectili dimissa fugā facere. Samaritæ
ꝟo egressi direptis castris insperata pda ditati sunt, &
modius similæ stetit statere vno, sicut pdixerat Elise-
us, & duo modij ordei statere vno.

Ezechias fide & religione ꝓbatus, sed ob plebis &
Achaz pr̄is impietatē Hierosolymis obsessus, conscidis-
se vestimenta dr̄, saccoq; se operuisse, ad tēplum venis-
se, ad Esaiā vt ꝓ ipsis oraret misisse, & continuo ab eo- Ezechias rex
dem ꝓpheta meruit audire ne timeret. Deniq; dei ira in
hostē conuersa, nocte vna cecidere. clxxxv. milia Assy- 4. reg. 19
rioꝝ angelo cædente, & a pnicie liberante pœnitentē.
Prophetauerat āt Esa. dicēs: Cadet Assur ī gladio nō vi
ri, & gladi⁹ nō hois vorabit eū, & fugiet nō a facie gla

¶Idē Ezechias, cū ægrotanti sibi diem extremū (dij).
iminere ꝓꝓphetam audisset, flendo atq; orando ipetra- Esaiæ. 31.
uit vitæ ꝓpagationem, vixitq; vltra q̄ vixisset si sic nō
egisset, xv. annos. Argumēto est ꝟe pœnitentes nō esse Idem
morti obnoxios, sed vitæ destinatos æternæ, dicente 4. reg. 20
dño, Nolo mortem morientis, conuertimi & viuite.

¶At cū gr̄abundus Merodach Babyloniæ regis legatis 4. reg. 20.
gazam suā oēm ostētasset, & ob id illā ad Babylonios q̄q;
transportandā Esa. ꝓphetante didicisset, delicti cōscien
tia cōsternatus nō est ausus mulctā hanc auferri posce
re, sed differri. Bonus, inqt sermo dñi, sit tm̄ pax in die-
bus meis. Itaq; in posteros dilatū est malū forte etiā ab

ipsis differendum, si vel non deliquissent, vel continuo illos delicti pœnituisset.

Manasses rex 4.Reg. 22 ¶ Manasses eius filius cum in regnum successisset, patris virtutes vitiis suis æquauit. Coluit eñ idola, somnia obseruauit, artes maleficas exercuit, domini per os prophetarum minas denuntiationesque cōtempsit. Ob hoc ab Assyriis captus, & catenis atque compedi-

2.Par.33. bus vinctus, adductus est in Babylonem. Et tamẽ postquam eum flagitiorum suorum pœnituisset, precatusque esset deum, quem peccando irritauerat, exauditus est, reductusque Hierosolymam, & in regnum postliminio restitutus. Tunc simulacra quæ posuerat, euertit, arasque destruxit, & restaurato altari domini victimas & pacifica immolauit, suisque præcepit, vt colant dominum deum Israel. In bonum denique ex pessimo mutatus est, in liberum ex seruo, in regem ex captiuo, quia pœnitens ac dolens ad dominum clamita-

Isaiæ.60. uit, eodem domino per Isaiam dicente. In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione tua misertus sum tui.

Iosias rex 4.reg.22. Ibidem. ¶ Iosiæ regi Iudæ, quoniam cum legis librum perlegisset, patrum populique transgressione vehementer tristatus est. Olda prophetes respondit, Hæc dicit dominus, Ecce ego adducam mala super locum istum & habitatores eius, quia dereliquerunt me, & sacrificauerũt diis alienis. Te autem quoniam audisti verba vo-

2.Par. 34. luminis, & perterritum est cor tuum, & fleuisti corã me colligam te ad patres tuos in pace, ne videãt oculi tui mala quæ inducturus sum super locum istũ. Itaq; propter vnius pœnitentiam, communis omnium calamitas quoad ipse vixit, dilata est. Vixit autẽ posthac duodecim annos.

Esdras sacerdos. Esdræ.9. ¶ Sed plerique sane peccatum suum doluerunt. Iosias vero & post illum Esdras etiam alienum. Nam hic quoque cum intellexisset quod ipsi qui secum a Babylone Hierosolymam remigrauerãt, miscuissent semẽ sanctum cum exteris nationibus connubiorum copulatione, scidit pallium & tunicam, vulsit capillos, barbam

depillauit, seditque mœrens ante templum vsque ad sacrificium vespertinum. Tum demum surgens curuauit genua, expanditq; manus ad cœlum, & flens orauit. Ex eius mœrore cæteri suum metientes crimen, & ipsi fleuerunt, magnoque diuinæ vltionis metu expauefacti in tantū illi obedierunt, vt consenserint, & vxores repudiare, & qui de ipsis nati fuerant filios abdicare. Igitur ipso dei legem exponente conuenisse dicuntur, in ieiunio & in saccis, puluere consperfi, & ab omni filio alienigena separati, confitentes peccata sua, & iniquitates patrum suorum quater in die, & quater in nocte, & adorantes dominum deum suum. Ideo in pace stabiliti pristinæ libertatis statum sibi recuperarūt, dicente domino. Si abstuleris offendicula tua, a facie mea, non commoueberis. Ibidē. 10 Ieremi. 4.

¶Cæterum ego non tam miror aliquem proprij reatus grauitate vehementer angi, quam eum qui alienū crimen deflet vt suum. Etiam pter modo dictos, video etiam Danielem prophetam oppido quam solicitū atque anxium, non pro suis sed populi peccatis, dum ea veluti sibi communia confitetur, & perinde misericordiā implorat, ac si & ipse deliquisset. Video in ieiunijs in sacco, in cinere illum sponte affligi, per tres hebdomadas lugere, panem desiderabilem non comedere, & neque carnem neque vinum gustare, neque vnguento perfundi. Video inquam illum pro delictis aliorum ta lia facientē, & intra me confusus conscientiæ metu cōcutior, quod ego miser pro meis quibus obrutus sum, nihil tale efficio. Contere domine contere duritiem visceraum meorum, & virga directionis tuæ percute cordis mei petram, vt saltem aquam effundat lachrymarum, & ipse plangere possim ea quibus te offendi, cum sancti tui sic lugeant etiā ea, quibus te alij offenderunt. Daniel prophetā Danie. 9.

¶Sed interim & reliquorum in pœnitendo solicitudinē psequamur, vt & ipse de mea tepiditate magis erubescam, & alij de peccato suo dolore plenius instruantur

¶Holopherne Iudæos inuadente, tutatus est eos Iudæi.

Iudith
Iudith. 4
dominus, quoniam inuocauerunt nomen ipsius, & ieiunauerunt, & sacerdotes induti sunt ciliciis, cinereque capita consperſi, & infantes proſtrati ante faciem templi, & altare opertum cilicio. Illa quoq; quæ interfecit
Ibidem. 8.
inimicum, vidua erat, quotidie ieiunabat, lumbos cilicio præcinxerat, cinere caput perſuderat, in ſecreto domus ſuæ cubiculo cum ancillis clauſa morabatur, & tunc proſtrata clamauit ad dominum, cum tam audax facinus eſſet aggreſſura. Huiuſcemodi ergo pœnitentiæ afflictionibus atq; anguſtiis conciliatur deus, reprimitur diabolus, innocentiæ ſtatus reparatur, reparatus conſeruatur, conſeruatus demum ſortem capit æternitatis.

Niniuitæ.
Ionæ. 3
¶Niniuitæ quoq; cum vrbem ſuam poſt dies. XL. euertendam audiſſent, prædicauerunt ieiunium, veſtiti ſunt ſaccis, rex ipſe ſurrexit de ſolio, abiecit regia ornamenta, & ſaccum induit, ſeditq; in cinere, ac iuſſit ne homines, iumenta, boues, pecora guſtent quicquam vſq; mane, vtq; vnuſquisq; conuertatur a via ſua mala Id videns deus auertit omnem perniciem illam, quam eis comminatus fuerat ſe illaturum. Quis ergo dubitet qn a diebus Iohannis regnũ cælorum vim patiatur & violenti rapiant illud, ſi etiam ante Iohannem hominum pœnitentia mutare potuit dei ſententiam.

Mardochæus & Iudæi alii
Heſter. 4
¶Mardochæus ad Suſa abductus, cum Amam perſæ odio in ipſum ac ſimultate factum eſſet, vt rex Perſarũ Aſſuerus edicto iuberet interfici Iudæos oẽs qui Suſis atq; alibi in regno eius erant, veſtimenta ſcidit, ſaccum induit, aſperſit cinere caput, cum clamore & eiulatu inceſſit. Illi etiam qui per prouincias erant Iudæi ieiunauerunt, cilicioq; & cinere pro ſtratu vſi ſunt, & deo propitio, cædes quæ in ipſos graſſatura erat verſa eſt in autorẽ Aman, ꝙdq; ipſe Mardochæo ac cæteris
Ibidem. 7
Iſraelitis facere intẽderat, hoc cum aſſeclis atque aſſentatoribus ſuis paſſus eſt. Tam cito miſericors & iuſtus dñs, & eos liberat q in cõſpectu ſuo ſe humiliant, & illos punit q impie ſuperbiunt. Mardochæus vero ipſe tã pñti periculo erutus, primum apud regem obtinuit di

gnitatis locum, & quantum pœnitentiæ humiliationibus se submiserat, tantum fuit exaltatus.

¶At etiā iusti interdum quasi qui peccauerint, pœnitentiæ districtione se coartant. Iob quem diabolus omnium aduersitatum mole premens vincere non potuit, saccum consui, inquit, super cutem meam, & operui cinere carnem meam, facies mea intumuit a fletu, & palpebræ meæ caligauerunt, & confidenter ait, Hęc passus sum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad deum preces. Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis. Quod si sic corpus suū spōte atterebat vir innocens, & simplex & timens deum, ob hoc solum vt humilitatem probaret, quid nos facere oportet, qui & in multis offendimus, et non in paucis adhuc offendere non cessamus Iob Iob. 16.

¶Idem quia ingentibus oppressus ærumnis dei iudicium aliquantulum sugillauerat, se iustum iactando, & cum deo disputare concupiscendo, a domino redargutus culpam confitetur, & ait, Vnum locutus sum, quod vtinam non dixissem, & alterum, quibus vltra non addam, & iterum, Insipienter locutus sum, ipse me reprehendo & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. Si iste in fauilla & & cinere, qui tam æquo animo tantas tolerauit calamitates, in quo illi, qui multo leuioribus affecti mussitant, indignantur, cum deo non disputare, sed pugnare videntur? Et vt sciamus quale propositum pœnitentis esse debeat, meminerimus dictum. Quibus vltra non addam. Idem Iob. 39 Ibidem. 41

¶Nabuchodonosor regis ineffrenatā sup̄biā cōtundens deus regno illū menteque eiecerat, ita vt procul ab hominū cōsuetudine annos. VII. cum feris p deserta vagatus sit, fœnum quasi bos comederit, æstus pluuias, ventos patiens absq; tecto. Postq̄ tn̄ ille ad se reuersus, agnouit mundanā potentiā nō suum, sed dei esse arbitrium, ac proinde confitere neminem esse q virtuti eius possit resistere, aut dicere ei, q̄re sic fecisti? veniam meruit, & sanitati regnoque restitutus, ampliorem honorē adeptus est pœnitendo, q̄ fuit quem amiserat peccando. In quo impletum est illd' q̄d p Isaiam dr. Vias Nabuchodonosor Daniel. 4. Isaiæ. 57.

Isaiæ.57. eius vidi, & sanaui eum, & reduxi eum, & ipsi reddidi consolationes.

Iesus fili⁹ Iosedech. Zacha.3. ¶In Zacharia legimus, satan accusatione aduersari parantem Iesu filio Iosedech sacerdoti prohibitum fuisse a deo eo, quod ipse Iesus pœnitentiam egisset. Qui deinde sordidis tegumentis in quibus iam se submiserat, exui & cidari munda operiri iussus, desiderabilem illam domini vocem audiuit. Ecce abstuli iniquitatem tuam, & indui te mutatoriis. Quam ergo magna pœnitentiæ virtus, diabolo obstruit ne accusare possit, & peccatorũ sordes cũ innocentiæ puritate commutat.

Maria soror Aarõ. ¶Et vt fœminis quoque aliquod veteris instrumenti demus exemplum, Maria soror Aaron sacerdotis & ipse etiã Aaron Moysi arroganter detraxerant. Sed alter statim commissum doluit, & veniam accepit, altera quia paulo peruicatior fuit, lepram incurrit. Orauit pro ea Aaron, orauit Moyses, & tamen dei iudicio dãnata, extra castra propellitur, nec nisi peracta septẽ dierum pœnitentia, sanitatem recuperare, & in castra redire potuit. Non tardes igitur (vt ecclesiasticus inquit) conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim venit ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.

Numer. 12

Eccli.5.

¶De penitentia peccatorum per exempla nouorum. Caput X.

ET si istis (quos quamuis sanctos ad inferna tamẽ descendere primorum parentum cogebat præuaricatio) tantæ curæ pœnitudo delictorum fuit, quanto magis nobis esse debet, quibus per saluatoris aduentum legis maledicto solutis, pateat aditus paradisi? Dies quem illi diu in tenebris expectarũt, nobis lucet, nec iam in Christo credentibus quicquam expectare necesse est. Si pœnitudo satisfecerimus, hinc decedentes recta ad beatitudinem tendemus. Inspiciamus ergo etiam nouitia nostrorum exempla, vt ipsorum sequentes studium, adipiscamur & gratiam.

¶Prima in euangelio præcursoris vox est, Pœniten

tiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Et vt qualiter agenda esset, in se ostenderet. De Camelorũ pilis textum habuit indumentum, zona pelliceа præcinctus erat, locustis syluestrique melle vescebatur, lugubris & asper vestitus peccatorũ tristitiam indicat, zona pellicea carnis mortificationẽ testatur, ciborum vilitas ieiunium abstinentiamque commendat. Matth. 3.

¶Post Iohannem eadem sane vox dominicæ prædicationis initium fuit: Pœnitentiam agite, appropinq̃bit enim regnum cælorum. Sola peccati turpitudo ad pœnitendum mouere debuit peccatorem, quãtomagis cum etiam ea promittitur merces, qua maior neq̃ desiderari? Et certe si regnum terrenum offerretur, nullũ laborem refugerent mortales, nullum periculum declinarent. Offertur autem cæleste, & a vitiis ad virtutem retrahi non possunt. Retraherentur saltem quando p̃missi spe nolũt, pœnæ terrore, quæ manet obduratos dicente scriptura. Cor durum habebit male in nouissimo. Aut si verbis non credunt, crederent saltem exemplo. Christu 1. Matth. 4. Eccli. 3.

¶Ecce enim serue peccator, innocens dominus in deserto solus manere non dedignatur, quadraginta dierum inedia ieiunium protraher e non recusat, & vt hominis in deo naturam agnoscas, postea esurijt. Denique omnia illa quæ passus est, vt te redimeret non inuitus sustinuit, tu vt illi (quem quotidie offendis) reconcilieris, exiguam pœnitentiæ fatigationem suscipere detrectas, & erga illum ingratus, & erga teipsum impius. Christus. Matth. 4.

¶Respice pœnitentem latronem, de cruce euolat ad paradisum, respice pœnitentem negatorem, princeps constituitur apostolorum, respice pœnitentem persecutorem vas efficitur electionis, respice pœnitentes publicanos, Matthæus de telonio ad apostolatum vocatur. Zachæus Iesum hospitio meretur accipere, & ille qui in templo lugens pectus pugnis planxerat, & flagitiorum conscientia cælum suspicere non fuerat ausus, redit iustificatus. Nunquid tantæ istorum gloriæ quam tam assecuti sunt, te participem fore diffidis, si ipsos imitatus fueris pœnitentiam. Latro. Petrus. Paulus. Matthæ. 9 Zachæus. Publican⁹

Marcellinus papa.

¶ Addamus tamē & his complures alios, vt ex ipsa pœnitentium frequentia, multo stultior ac detestabilior appareat obstinatorum duritia. Marcellinus pontifex maximus Diaclesiano & Maximiano persecutoribus, tormentorum immanitate perterrefactus, dijs hui ra posuerat, Postea in Campaniam discedens, coram. LXXX. episcopis astitit, cilicio & cinere opertus, confitens peccatum suum, ac petens pro ea ab ipsis sibi pœnam indici atque decerni. Quibus arbitrium in præsidem recipere nolentibus, ipse in se sententiam tulit. Pōtificatum deposuit, corpori sepulturam denegauit, execrans eos qui ipsum non siuissent super terram putrescere ac dissolui, & confestim Romā ad martyriū est reuersus, vltro exponens se supplicijs quæ modo expauerat, Decollati cadauer insepultum iacuit, timentib⁹ Christianis violare pontificis interdictum. Sed Petrus apostolus noctu apparens Marcello presbytero, illud iuxta corpus suum sepeliri iussit, dignum esse asserens, vt qui secum peccauerat, secum fleuerat, secum recumbens honoraretur.

Iacob⁹ de artuatus.

¶ Iacobus quoque natione Persa, sed professione Christianus dum inter regis Persarum aulicos honori præcipuo haberetur, ad exercēdum idolorum cultum prolapsus est. Mox pœnitens grauiter animo angi cœpit. Et cum palam se Christianum esse, & deos vanos falsosque despicere diceret, ipsius regis iussu supplicia pertulit. membratim articulatimque dissectus. Inde alij denodatum, alij intercisum cognominant, ego potius deartuatum dicerem. Nihil tamen refert quo cognomento appellandus sit, sed magis considerari decet, a quanta perditione per pœnitentiam liberatus, ad quālem peruenerit gloriā, vt inclytissimis Christi martyribus annumeratus sit.

Bonifaci⁹ martyr.

¶ Bonifacius Aglaiæ Romanæ matronæ dispensator, diu cum illa inhoneste vixerat, & sub Diocletiani persecutione ad pœnitudinem ambo conuersi, finē pernitiosæ voluptati statuunt, atque a Roma Tharsum peruenientes, cum omnia quæ secum habuerant,

in eleemosynas pauperum distraxissent, illa in monasterio degens vitæ sanctimoniam miraculis probauit, ipse martyrio coronari dignus fuit.

¶Monachum qui æger de Scythiotico cœnobio ad ciuitatem curationis gratia profectus, in multo grauiorem animæ suæ morbum inciderat, castitatem vertens in libidinem, cũ puero quem meritriceo coitu sustulerat, reuersum ac in omnium fratrum cõspectu scelus publice confitentem miserabiliterque lugentem, Moyses abbas & ipse flens excepit, atq; dies aliquot cellæ carcere castigatum, in statum pristinum ordinemq; redegit, & is qui mortuus fuerat peccando, pœnitẽdo reuixit. Potuit quidem crimine q̃d occultum erat dissimulato, absque rubore redire, sed maluit tunc manifestus fieri & mundari, quam postea in die iudicij multo confusibilius detegi, multoq; infelicius in igne illo inextinguibili sine fine cruciari. monachus quidam.

¶Victorino episcopo dum eremum incoleret, diaboli dolis qui se fœminam effinxerat, capto tanto dolori fuit semel perpetratæ fornificationis crimen, vt manibus in fissuram ligni impactis, herba cruda & aqua frigida per triennium se sustentarit. Post hæc miraculis insignis episcopatum Amiternensem suscepit, magnificeque rexit, & Neruæ persecutione martyrij triumphum reportauit, magna pœnitentis angustia, magna post pœnitentiam episcopalis dignitas, sed vtrisque maius deuicto persecutore victoriæ præmiũ. Victorinus eps̃.

¶Dauid monachus in finibus Hermopolis in latrociniis exercendis ætatem consumpserat, & tandem pœnitentia ductus monachum se fecit, & de lupo in agnũ versus, ita vixit, vt angelo annuntiante omnia peccata sibi a deo condonata meruerit audire. Dauid monachus.

¶Moyses Maurus & ipse latrociniis Aegyptum agitauerat, sed Anachoritarum inibi vitam contemplatus monachum se fecit. Pœnitẽdo igitur mutauit æthiops pellẽ suã, & pardus varietates suas. Etenim quinq; & septuaginta annos deo in solitudine seruiuit, sex annos cella inclusus permansit, ad multam noctem stans Moyses monach.

orabat, pane tantum & aqua sustentabatur. Deinde charitatis operi se accingens, noctu peragrabat solitariorum tuguria, hydriasque eorum aqua replebat, vt procul haustum petentibus laborem eleuaret, peracto officio tacitus redibat. Sic faciendo, qui prius homicidiis infamis fuerat, factus est sanctitate clarus, & qui quondam rapinis terram infestauerat, regnum rapuit cælorum.

Banõ monachus. ¶ Banonem quoque in Gallia, ex prædone monachum factum accepimus, & qui in syluis viatores despoliare solit⁹ fuerat, postea in monasterio cella inclusum vixisse, manus ac pedes vinculis ferreis onerasse, hordeaceum panem cinere mixtum esitasse, carne vinoque abstinuisse, cilicium pro stratu, lapidem pro puluillo habuisse, sæpe dum laudes deo diceret, eundẽ lapidem humero sublatum tenuisse. Quibus corporis fatigationibus, grauissimorum quondam criminum reus, catalogo ascribi meruit sanctorum.

Albanus martyr. ¶ Albanum furore percitum patri necem intulisse constat, & peregrinationis perpetuæ labore parricidii crimen diluisse, & cum martyrio consumptus esset, corporis eius tactu leprosos mundatos fuisse. Nemo igitur dicat, Maius est peccatum meum, quam vt veniam merear. Nullum tam grande flagitium est, quod nõ deleat pœnitudo. Gene. 4.

Iulianus hospitator ¶ Iulianus cognomento hospitator, errore magis quam furore parentes interemit. Cũ enim summo mane domum reuersus, in suo vxorisque cubili dormientes offendisset, putauit vxorem esse cum adultero, & educto repente gladio ambos transfixit. Vxor autẽ antequam ille aduenisset, ad ecclesiam perrexerat. Re tandem cognita, vbertim fleuit, vtque commissi veniam promereri posset, relicta domo prope fluminis ripam, vbi multi vado transeuntes deperibant, Xenodochiũ posuit, & viatores tecto accipere, & nauicula transuectare gratuito cœpit. Postremo diuinitus dictũ sibi audiuit, ꝙ culpam eluisset hospitalitatis merito. Parentum ergo interfector, ꝑ pœnitentiã fctũs est cæli habitator

¶ Genebaudus Ladunensis episcopus cum vxore, cumqua religionis causa diuortium fecerat, cognouisset, septem annos in ecclesia clausus peregit deflens peccatũ suũ, atq; illud tandem sibi condonatum esse angelo nũciante didicit. Et eiusdem angeli iussu a sctõ Remigio Rhemensi episcopo in locum suum restitutus, cautius vixit, quique ante peccatum innocentior erat post peccatum sanctior fuit. Genebaudus epũ

¶ Euagrium presbyterum eximiæ sanctitudinis virum, cum eremum incoleret nescio quod detractationis verbum semel protulisse tradunt, & pro eo se ita castigasse, vt dies quadraginta sub diuo permanserit nec prius tectum subierit, quam se satis pro delicto fecisse censuisset. Recte igitur per prophetam dicitur. Iustus cum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam, vt scilicet pœnitẽdo resurgat, & resurgendo iusti nomen non amittat. Euagrius presbyter

¶ Maurilius Andagauensis episcopus, dum expectatur donec missale sacrificium peragat, interim puerum quẽ baptizaturus erat, vita defunctum comperit. Suçq; id negligentiæ imputans vsqueadeo doluit, vt relicta ecclesia nauim conscendens clam effugeret. Forte sanctuarij claues secum tulerat, quibus de manu in mare elapsis existimauit eo iudicio se prorsus episcopatu indignum, atque inde iam proposuit, nunquam se in sedem suam reuersurum, nisi inuentas quis ad se retulisset. Trãsmisso mari, veste seculari indutus, cuidã principi viro operam seruilem locauit, olitor eius factus. Septennio sic peracto a clericis inuentus & cognitus, nolebat cum illis redire propter clauium illarũ casum. Ipsi ergo (quas episcopus requirebat) claues in medium proferunt (eas autem in itinere capto pisce & exenterato inuenerant) Itaque iam manifestæ dei voluntati contradicere non ausum, cum alacritate secum reducunt, quem paulo ante earundem clauium argumento in mari periisse suspicati fleuerant. Maurilium igitur ex episcopo culpa seruum fecerat, sed rursum ex seruo episcopum fecit culpæ pœnitudo, & post pœnitudinẽ vi- Maurilius episcopus

tæ sanctimonia extulit supra cælum. Fama est cum reductus esset, quamprimum ad pueri illius vrnam prostratum orasse, atque ipsum a morte suscitatum baptismo perfudisse, tantam iam virtutem diuina contulerat pietas pœnitentis humiliationi.

Metronius confessor. ¶ Metronem confessorem (cuius corpus Veronæ positum venerationi habetur) cum pœnitentiæ laborem subiret, compede ferrea se vinxisse traditum est, & clauem qua nexus dissoluebantur, in Athesim fluuium proiecisse, atque orasse, tunc istam repertam conspiceret, cum ipse omni culpæ labe purificatus esset. Inde non post multos annos, intra capti piscis ventriculum repertam, eique restitutam. Sic illum compedem deposuisse, vitaque defunctum, viuere in cælesti beatitudine cœpisse. O optandas pedicas, per quas a vinculis expediri licuit peccatorum, grataterque exclamare. Dirupisti dñe vincula mea, tibi sacrificabo hostiã laudis. Psal. 115.

Arnulphus episcopus. ¶ Arnulphus quoque Lothoringiæ dynastes, Caroli magni imperatoris auus, cum relicto dominatu Christo in solitudine seruiret, annulum suum in fluuiũ Mosellam iactauerat, tunc se pro delictis deo satisfecisse crediturus, cum ille repertus sibi redderetur. Postea Metensis episcopus electus, cum diu ecclesiam optime rexisset, allatus est ei piscis, in cuius intestinis inuento annulo deo gratias egit, nec tamen pœnitentiæ rigorẽ remisit, quinimo dimisso episcopatu eremum repetiit, & ad solitudinis angustias reuersus, diem suum obiit, nunc amplitudine fruitur paradisi. O quam bona pœnitentis piscatio, cuius hamo suffocatur Leuiathan, & trahitur thesaurus immortalitatis.

¶ Si quis autem miretur, quomodo aquatile animal vel claues illas, vel ãnulum hunc deglutierit, cum eiusmodi cibis non vescatur, legat in euangelio didrachmam quoque in ore piscis inuentã, & vtrunque diuino factum nutu nihil dubitet, quippe alterũ procuratum est vt haberet Petrus, q̃ pro se & domino tributum solueret, alterũ quo isti se solutos a peccatis cognoscerent. Matth. 17.

¶ Antonio abbati Alexandrino in spiritu visum ke-

gimus aliquando se ab angelis in cælum ferri,& dũ ferretur malos demones iter impedire conatos,obĳcientes ea quæ olim ipse in seculo viuens commiserat, sed ab angelis repulsos asserẽtibus,ea oĩa monachali ꝓfessione deleta esse,nec quicquam deinde superextare,q̃d ab ipso perperam factũ argui posset.Hoc modo ipsum satanæ molestia liberatum,cælos ascendisse,&rursum redisse ad terram.Si sic excutiuntur tantæ perfectiõis homines,qualiter q̃so iudicabitur,qui nullo pœnitentiæ genere illa q̃ iure exprobrari possunt,destruere curat,& pœnitendi tẽpus peccando consumit de q̃ dicit. Dedit ei deus locum pœnitentiæ,& ipse abutitur eo in superbia. Iob.24.

¶Hinc est q̃d sctis viris maxime semp curæ fuit, vt peccantes traherent ad pœnitentiã,qm & sine illa infelices,& p illã beatos fore non ignorabant.Iohan.apostolus(vt quidã tradunt)peregre ꝓficiscens, iuuenem conuersum apud episcopũ reliqt,& vt grande quoddam depositum custodiendum cõmendauit.At cum redĳsset, illum discesisse comperit,& cõmeantium itinera subsidẽdo latrocinari.Statimq; conscenso equo perditam ouem solus quæsitum abĳt,sed ille venientem conspicatus,præ pudore equum insiliens fugere cœpit. Insequi vero apostolus & succlamare,vt patrem expectaret,qui pro filio rationem deo reddere paratus esset,si secum modo reuerti vellet.Commotus tanta apostoli solicitudine iuuenis,atq; erga se pietate subsitit, redĳt,pœnitentiã egit, & de latrone tãdem eps fieri meruit,magisq; angeli in cælis gauisi sunt,sup vno peccatore pœnitentiam agente,quã supra nonaginta nouẽ iustis,qui non indigent pœnitentia. Iohannes apostolus p q̃dam iuuene. Lucæ.15.

¶ Andreas apostolus cuiusdam Nicolai iam senis fornicandi incontinentiam vehementer dolẽs,ab hora tertia ad nonam deum pro illo cũ lachrymis obsecrasse dicitur,deinde cum etiam inedia se conficeret, die tandem quinto de cælo sibi a domino dictum audisse: Tua opera o Andrea Nicolaum quem amiseram, inueni.Quotusquisque est, qui sic suum lugeret delictum, Andreas apl's pro q̃dam Nicolao.

vt Apostolus alienum.

Basilius pro quodam. ¶Basilij quoque magni studio atque industria is qui diabolo se mancipauerat, peracta pœnitentia, liber euasit. Coacti sunt maligni spiritus reddere chirographum, quo ipsum sibi deuinctum tenuerant, cum pœnitentem tenere nullo modo possent. Et factus est dei seruus, qui fuerat diaboli. Ita & Basilius ouem de faucibus lupi ereptam gregi ecclesiæ reddidit, & proximi salutem lucrum suum fecit.

Mutius abbas pro altero. ¶Mutius abbas cuidam iam animam agenti, deum precatus trium annorum spacium ad pœnitendũ impetrauit, sanumque ad eremum duxit. Et ille cum triennium peccata sua luxisset, in vigilijs, ieiunijs, obsecrationibus, decessit securus. Et cuius ope vitæ terminum protelauerat, eius & manibus sepultus in domino quieuit.

Egidius abbas pro rege Carolo. ¶Egidius Arelatensis abbas dum missam celebrans pro quodam regis Caroli delicto quod nulli confiteri ausus fuerat, precaretur, schedulam super altari reperit, in qua reuelabatur peccatum, & abbatis merito venia concedebatur regi, si modo ille se peccasse doluisset. Hinc patet quantum proficit peccatoribus iustus peccator, vt pene desperãtibus eius oratio salutis sit.

Oddo abbas pro discipulo. ¶Siquidem & Oddonis Clunsacensis abbatis monitis, quidam ex prædone monachus factus, dum e vita decederet, beatam virginem sibi apparuisse dixit, iubẽtem ne timeret, eo quod Oddonis meritis ipsi peccata omnia remissa essent: Fecit itaq; magistri sanctitas, vt discipulus diem suum securior obiret.

Antonius pro altero. ¶Antonius ordinis fratrum minorum, sed ipse magnæ virtutis vir, cuidam confitenti, quod ira concitatus patrem calce ferierat, calcem illam abscidi dignam dixit. Ille id pro peccato apponi ratus domum abiens, pedem sibi amputauit. Postea reuersus cur claudicaret cum ab eodem rogaretur, Impleui, inquit, quod dignum iudicasti. Obstupuit hominis patientiam Antonius ac simplicitatem, qui seruandum sibi duxisset, quod increpationis causa dictum fuerat. Et pro illo deũ pre-

catus, membrum quod mutilatum erat, integrum fecit atque vtroque pede ambulans abijt qui vno venerat. Profecto qui sic doluit se patri irrogasse iniuriam, dignus fuit & pro quo oraret Antonius, & cuius misereretur deus. Nec tamen laudamus pœnitentis factum, sed ex facto pœnitentiam pensamus, cui quod simpliciter credidit feliciter cessit.

¶Pacomius quoque abbas cum aliquem ex fratribus inimici supplantatiōe in nequitiā deiectum accepisset conquiescere omnino non poterat, tandiu pro illo preces offerens deo, donec ad pœnitentiam conuersum esse certior fieret.

Pacomius abbas pro fratribus

¶Piamon in Scythiotico monasterio spectatæ sanctitatis presbyter, dum missæ sacra conficeret, angelū domini vidit, qui monachorum nomina in codice partim scriberet, partim scripta deleret. Visa ergo monachis explicans, eos peccato obnoxios comperit, quorū nomina subduci vidit. Ac tamdiu cum illis lugens veniam orauit, donec iterum apparens angelus, etiam illorum nomina conscriberet quorum ante deleuerat. Illi itaque quantum mœroris prius conceperant, tantum deinde lætati sunt, cum post pœnitentiam se quoque cōscriptos in cælis, ac in libro vitæ repositos agnouissent.

Piamon presbyter pro fratribus

¶Et hoc sane quod modo dicemus exemplum, magnæ erga pœnitentem misericordiæ indicium est. Theophilus presbyter in Cilicia ab officio archidiaconatus per iniuriam eiectus, diabolo chirographum confecerat, quo se illi tradebat, Christo repudiato, si modo per illum dignitatem amissam recuperasset. Cumque pristino honoris loco restitutus esset, ad se rediens, vehementer animo conflictari cœpit, & ad beatam dei genitricem Mariam virginem conuersus, auxilium cum lachrymis implorare. Igitur diebus quadraginta in luctu iugique supplicatione peractis, apparens virgo mœstum consolata est, salutem sperare iussit. Ac post triduum iterum apparens, peccatum ipsi dimissum nunciauit. Atque ille (ne tanta dei erga peccatorem pœnitentē

Theophilus pres

pietas lateret) publice in ecclesia peccatum suum confessus, visa enarrauit, ac deinceps ita sancte vixit, vt miraculis nobilitatus sit.

Beati qui lugent

¶ Beati sunt igitur qui lugent, non mundi aduersa, non persecutiones, non corporis ægritudinem, non suorum mortes, sed sua aliorumque peccata: Nihil ita diluit maculam criminis, vt lachryma pœnitentis. Huius exundans humor, animam puram reddit, & spiritali replet suauitate, peccatoris tristitiam mox immensi gaudij spe temperat, vt qui prius gehennæ timore fleuerat, iam auidius fleat beatitudinis desiderio, & incolatum suum prolongari conqueratur, dissolui cupiens & esse cum Christo.

Petrus apostolus

¶ Petrus negationis culpam amare fleuerat, & tamen idem impetrata venia, & clauib⁹ regni acceptis, & summi pontificatus officio sibi delato, post domini ad cælos ascensum, vix vllo die a lacrhymis temperasse dicitur, atque ad eas identidem siccãdas, linteum linteolum de manibus nunquam dimisisse.

Arsenius abbas.

¶ Arsenium abbatem ob frequentes lachymas fluxis ciliis, turgidulis ocellis, suffusisque rubore genis fuisse ferunt.

Vincenti⁹ pdicator

¶ Vincentium quoque prædicatorem ad lachrymas promptissimum extitisse legimus, sed tunc præcipue, cum salutarem hostiam offerret, corpori & sanguini Christi communicaturus.

Frãciscus pater minorum

¶ Francisco minorum patri, plorandi assiduitas hebetauerat visum, & cum oculis parcere moneretur, respondebat, haud esse tanti ipsos corporis sensus, vt eorum causa languescere debeat deuotæ mentis vigor, qui certe suspiriis alitur, & per lachrymas ad deum sibi accessum parat.

Hierony. psbyter.

¶ Diuus Hieronymus, pter cæteras pœnitentiæ suæ angustias, quas ad Eustochium scribens enumerat. Quotidie inquit lachrymæ, quotidie gemitus. Quali autem illas cõsolatio terminare solitus sit, declarat dicens: Post multas lachrymas post cælo inhærentes oculos, nonnunquam videbar agminibus interesse angelorum, & lætus

gaudensque cantabam. Post te in odorem vnguento- Canti, I.
ruorum curremus.

¶Cassius Narniensis episcopus, quotidie missam ce- Cassius episcopus
lebrans, eucharistiam sumpturus, crebro in fletum pro-
rumpebat. Et dominus cuidam presbytero p visum ap-
parens: I, ait, nuncia Cassio, vt operi solito constanter
incumbat, natali Petri & Pauli apostolorum die acce-
pturus laboris mercedem. Perseuerauit Cassius, & an-
no demũ septimo post, sed ea q̃ pdictum fuerat die vita
defunctus, p modicis lachrymis gaudia pcepit æterna.

Sed quid istos tantopere fleuisse miramur, qui flendi
causas dum peccassent habuerunt, cum etiam dñs no-
ster Iesus Christus agnus immaculatus, qui peccatũ nõ Iesus
fecit, nec dolus inuentus est in ore eius, lachrymas in- Christus.
terdum fudisse dicatur risisse nunq̃? Fleuit Hierosoly 2. Petri. 2.
mam vallo inimicorum circundãdam, funditusq; diru Lucæ. 19
endam .i. animam vitiorum septam multitudine, diabo-
li prædam futuram. Fleuit in monumento fœtẽtem La- Iohan. 11.
zarum, hoc est peccatorem longa delinquendi assuetu-
dine mortuum, & scelerum putredine corruptũ de quo
dicitur. Computruerũt iumenta in stercore suo. Et flen-
di ergo nobis exemplum reliquit, & cur flere debeamus
simul monstrauit.

¶Insuper iis qui pœnitentiæ iugum subire aspernã- Ide m
tur, comminatur dicẽs: Nisi pnĩtiam habueritis, omnes Lucæ. 13
similiter peribitis sicut illi decemocto supra quos ceci-
dit turris in Siloe, & occidit eos. Rursus idem per Esai-
am promissis nos allicit & ait: Si reuertamini & qui- Esaiæ. 30.
escatis, salui eritis, in silentio et in spe erit fortitudo ve-
stra. Et iterum: Ad annunciandum mansuetis, inqt, mi-
sit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem capti- Esaiæ. 61.
uis indulgentiam, & clausis apertionem, vt prædica-
rem annum placabilem domino, & diem vltionis deo
vestro, vt consolarer omnes lugentes, vt ponerem con-
solationem lugentibus Sion, & darem eis coronam
pro cinere: oleum gaudii pro luctu, pileum laudis
pro spiritu mœroris. Cum hæc ita sint, quis tam
peruersus est, tam sibimet infensus atque iratus, vt pœ-

nitentiæ laborem ferre, aut recuset tanta mercede, aut recusare audeat tanto proposito supplicio?

Fœminæ

¶Sed iam etiam fœminarum, quæ Christum secutæ sunt pœnitentiam parumper contemplemur, vt saltem pudeat nos qui viri sumus, isto virtutis genere a fœminis vinci ac superari.

Peccatrix. in euang. Sapient. 1.

¶Mulier illa de euangelio peccatrix in aliena domo quæsiuit saluatorem, quoniam in sua non habebat. Non enim habitat deus in corpore subdito peccatis. Conscientiæ ergo stimulis acta, illuc vbi Iesus accubuerat, irrupit, accessit retro, & pedes eius lachrymis rigauit, capillis tersit, osculata est, vnguento perfudit. Condonanturque ei peccata multa, quia dilexit multum. Aduenerat peccatrix, & pœnitudinis humiliatione abiit sancta. Denique dimittitur in pace, quam turbauerat dolor vitæ nequioris.

Maria magdalena. Iohan. 20.

¶Ploranti ad monumentum Mariæ dominus antequam apostolis apparuisse dicitur, quia illa prior consolari meruit, quæ lachrymas vberius fudit. Cum fleret (vt Iohannes inquit) inclinauit se & prospexit in monumentum, & vidit duos angelos, vnum ad caput, & vnum ad pedes. Paucis verbis tota pœnitentis ratio comprehensa est. Qui enim ad pœnitentiam conuertitur, primo se peccasse dolet, & compunctus lachrymas emittit, deinde inclinat se dum humiliatur, & in monumentum prospicit, dum anteacta mente voluens quid mali commiserit, quid boni omiserit, conscientiam examinat, & singula quæque diligenter perpendit. Tunc autem angelos videt, cum iam constanti animo angelicæ consentit inspirationi, & vnum quidem ad caput, alterum ad pedes, quia consentiens a principio vsque ad finem perseuerare debet. Postquam autem perseuerauerit, restat vt videat Iesum, non in terra sepultum, sed iam deuicta morte in cœlo triumphantem, quem sic videre perfecta consummataque beatitudo est.

Mulieres plorantes post Iesum

¶Vt ergo illum in sua patrisque gloria aspicere mereamur, prius eundem imitari debemus in sua humilitate. Idcirco dum crucifigendus duceretur, populi &

mulierum turba cum lamentis illum & eiulatu sequebatur, vt scias quia hi vere sequuntur Iesum, qui per pœnitentiam affliguntur & peccatorum sordes imbre lachrymarum eluere festinant.

¶Chananæa quoq; mulier non mediocris pœnitentiæ nobis exemplum reliquit. Nam & ipsa post Iesum clamauit, misericordiam eius implorauit, repulsa non recessit, despecta se submisit. Quamobrem filiæ quæ male a dæmonio vexabatur, salutem (vt voluit) impetrauit. Ita & tu, si animam tuam diabolicis infestatã suggestionibus dolisque subuersam liberari cupis, ad pœnitentiam conuersus orando clama, de misericordia dei ne diffidas, humiliare in conspectu eius, & si te ille statim non audierit, tu tamen perseuera. Cumulatior gratia datur cũ differtur, si tñ interim nec supplicatio cessat, nec spes deficit, nec titubat fides. Vnde huic quæ prius veluti canis contemnebatur, postremo tã quam optime de deo merenti dicitur. Magna est fides tua, fiat tibi sicut tu vis, hoc est, non tm̃ sicut postulasti, sed si vis etiam melius quam postulasti.

Chananęa mulier icuangelio Matth.15

¶Pij quidem fletus quanta vis sit, Monica etiam Augustini mater testatur. Cui pro filio Manichæa hæresi implicato, multum lugenti atque oranti diuinitus dictum est, vbi ipsa ibi & illum futurũ. Ab episcopo etiam, quem vt pro illo oraret cum fletu rogauerat, audiuit. Fieri non posse, vt tantarum lachrymarum filius periret. Qui tandem Ambrosij episcopi prædicatione conuersus, non solum errorem omnem abiecit, sed etiã errantibus viam veritatis mõstrauit, obscura quæque declarando, dubia edisserendo, certa confirmando praua falsaque omnia plenissime confutando, tantum profecit matris pro filio lugentis assidua solicitudo.

Monica beati Augustini mr.

¶Et quoniam maius peccatum, maiori indiget animaduersione, Maria Aegyptiaca prostibuli voluptatẽ cum eremi asperitatibus cõmutauit, & deum quæ carni seruiendo vehementer offenderat, carnis castigatione placauit. LX. annos in deserto vixit, quia fortasse tantundem temporis in obscœnitatibus vitæ consum

Maria Aegyptiaca

pferat. Antea se ornauerat, vt hominibus placeret, tūc nuda incessit, vt placeret deo. Antea lasciuis cantibus, & delicatis epulis indulserat, tunc assiduis precationibus quotidianisque se fatigauit ieiunijs. Hoc itaq; XL. annorum labore ad æternæ quietis peruenit felicitatē; tantumq; boni percepit pro pœnitentia, quantum perceptura erat mali pro obstinatione, si pœnitere noluisset. In ea impletum est illud per Ieremiam dictum. Tu fornicata es cum amatoribus multis, tamē reuertere ad me dicit dominus & ego suscipiam te.

Ieremiæ. 3

pelagia. ¶Pelagia etiam illa quæ cunctas Antiochiæ fœminas diuitijs, luxuria, libidine superauerat, Nonij Heliopoleos episcopi prædicatione conuersa fleuit, peccata confiteri cœpit, & non Pelagiam se, sed pelagus omnium vitiorum vocitandam esse dixit. Denique seruos suos & ancillas manumisit, opes pauperibus distribuit, & relictis omnibus in monte oliueti solitaria consedit, sexum veste nomineque occultans, dicta atque credita Pelagius monachus. Tantum itaque vitæ austeritate profecit, quantum ante effluxerat delitijs. Sic pœnas effugit inferni, & gaudia comparauit paradisi, summūque bonum summi mali declinatione inuenit, inuento sine fine fruitura.

Thais. ¶Thais Alexandrina Pannucij abbatis industria atque exhortatione ad pœnitentiam cōuersa, omnia quæ sibi meretricio quæstu parauerat, in foro congesta populo spectante combussit, eiusdemque abbatis consilio, fœminarum monasterium ingressa, cella se inclusit, Ingens peccatum suum, pane tantum & aqua vitam sustentans, ipsumque dei nomen proferre non ausa, orabat dicens: Qui plasmasti me miserere mei. In tali labore triennio exacto. Paulus Antonij discipulus inquiete, vidit supra cælum positum cubile auro gemmisque refulgens, arte ineffabili ac decore constructum, & cum rogasset, an illud Antonio esset paratum, accepit, non Antonio, sed Thaidi meretrici. Educta ergo de cellæ carcere, quintodecimo die migrauit ad dominum, &

cæleste thalamum feliciter possedit, quia terrenū & impudicum aliquando possedisse dolenter tulit.

¶Theodora commissi adulterij conscia virum reliquit, & inter monachos latuit Theodorus dicta; vbi multa diaboli tentamenta vicit, & hoc postremo, quod cum insimularetur fœminam quandam de se grauidam peperisse, patienti animo tulit, puerum educauit vt suum, annos septem ante monasterij fores permansit: veluti stupri rea. Recepta deinde cum puero cella se occlusit, atque ipsum viam perfectionis impense docuit. Biennio post vita defungitur, & a deo honoratur, quam homines infamauerant. Fœminam autem fuisse antequam decessisse sciretur, abbas reuelatione cognouit. Vidit enim nuptiarum pompam in cælo parari, ipsamque ab angelis in sponsi cubiculum ingenti cum exultatione induci, tripudiante sanctorum choro, deoque laudes concinente. O inæstimabile diuinæ largitatis donum pœnitentia, per quam meretricibus etiam & adulteris datur ad sanctarum virginum gloriā peruenire. Theodora

¶Sed & virginum lampades extinguentur, si pœnitentiæ oleum in vasis suis habere neglexerint. Aurea virgo Parisiensis monasterij præposita, quoniam inter missæ solennia diacono euangelium inepte admodum legenti, stolam eripiens, ipsa sibi apponere & eius officio defungi ausa fuerat, semet arrogantiæ accusans dignitatem deposuit, annosque septem a cella sua non discessit. Ibi etiam sedile sibi faciendum curauerat cuius pars quæ humero tenus considentem hemicyclo amplexabatur, in summo clauorum cuspidibus ad psalmorum numerum dispositis horrescebat. In eo sedili illa cum psallere vellet, sese collocabat, & dextro lateri innixa quinquaginta psalmos perlegebat, sinistro totidem, & totidem in tergo resupinata, pungentibus quaque versum ferreis aculeis. Dum ergo paulo insolentioris facti eam pœniteret, sponte passa est præsidētiæ depositionē, cellæ carcerem, legendi laborem, sedendi do- Aurea vg.

lorem, ad hæc quotidiana ieiunia, noctesq; peruigilos. Hinc saltem discant ij qui alijs præsunt, quali pœnitentia expiari debeant si deliquerint. Quia multum quidem imputandum est illi, etiam cum leuiter peccat, a quo reliqui viuendi exempla petunt.

¶Et quoniam post lapsum nulla est spes salutis nisi erigamur per pœnitentiam, præter iam dicta exempla sacrarum etiam scripturarum crebræ præceptiones ad illam suscipiendam nos prouocant atque compellunt. Isaiæ.55. Isaias propheta. Quærite dominum inquit, dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est. Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad dominum, & miserebitur eius, & ad deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Ieremias. Hierem.3. Reuertere, inquit, auersatrix israel ait dominus, & non auertam faciem meam a vobis, quia sanctus ego sum dicit dominus, & non irascar in perpetuū. Hieremi.4. Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Laua a malitia cor tuum Hierusalem, vt salua fias, vsquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Hæc dicit dominus exercituum deus Israel. Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum Ibidem.7. in loco isto. Nunquid qui cadit non resurget, & qui auersus est non conuertetur? Ibidem.18 Per eundem prophetam ait, Si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiā super malo quod cogitaui vt facerem ei, & subito loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud. Sin fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam pœnitentiam agam super bono quod locutus sum vt facerem ei. Hoc idem in Iezechiele habetur, dicente domino. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis q̄ operatus est, & custodierit omnia præcepta Iezech.18 mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor, in iustitia sua quam operatus est viuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij dicit dominus deus, & non vt conuertatur a vijs suis, & viuat

Et iterum: Conuertimini, inquit, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Et rursum: Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die cõuersus fuerit ab impietate sua. In Iohele quoque propheta legimus. Dicit dominus: Cõuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad dominum deum vestrum, quia benign⁹ & misericors est, patiens & multæ misericordiæ & præstabilis super malitia. Quis scit si conuertatur & ignoscat, & relinquat post se benedictionem. De hoc fletu & in Psalmo dicitur: Qui seminãt in lachrymis, in gaudio metent. Euntes ibant & flebant. Venientes autem venient cum exultatione. Ibidem. 33 Iohe. 2 Psalm. 125

¶Sed iam ad largiorem euangelij gratiam transeamus, vbi pœnitentiæ merces cœpit esse beatitudo regni cælestis. Pœnitentiam, inquit, agite, appropinquabit enim regnum cælorum, & facite fructum dignum pœnitentiæ, & beati qui lugent, quoniam ipsi consolabũtur, & intrate per angustam portam, quia angusta porta & arcta via est quæ ducit ad vitã. Ac ne angustijs istis terreamur. Iugũ meum suaue est, inquit, Christus, & on⁹ meum leue. Neque enim peccatorem ita delectant quies & otium & delitiæ, vt vere pœnitentem labor, solicitudo vitæque asperitas. Hinc nanque regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ergo si manus, pes, oculus, scãdalizat te, abscide & projice, id est, omnes corporis affectus ad vitia pronos per pœnitentiam submoue ac repelle. Melius est sine his intrare in regnum dei, quam cum his mitti in gehennam ignis. Nisi enim conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Non est voluntas, inquit, ante patrem vestrum qui in cælis est, vt pereat vnus de pusillis istis. Quis autem pusillus est, nisi qui pœnitentiæ humilitate se submittit? Vnde & procidenti seruo suppliciterque roganti debitum omne dimittitur, &: Non veni, inquit, vocare iustos sed peccatores ad pœnitentiam. Beati qui nunc fletis, quoniam ridebitis. Ete- Marc. 3. & 4. Matth. 5. Matth. 7. Matth. 11. Matth. 18 Ibidem Lucæ. 5 Ibidem. 6

nim maius gaudium erit in cælo super vno pctore pœnitentiam agente, q̃ supra nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia.

¶ Ad hanc nos & Apostolus hortatur, per quam ipse vt apostolus fieret, meruit. Abijciamus opera tenebrarum, inquit, & induamur arma lucis, sic vt in die honeste ambulemus, &: Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, & Gaudeo, nõ quia cõtristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Quæ enim secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Seculi autem tristitia mortem operatur. Idem monet & dicit: Deponite vos secundum pristinam cõuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundum deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Idem ignauia torpentem excitans ait: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Pœnitentibus quoque quorsum viam suam dirigant ostendens, inquit, Deponentes omne pondus & circunstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem.

Rom.13. 1.Cor.5 2.Cor.7 Ephes.4 Ephes.5 Hebræ.12

Iacobi.4. ¶ Iacobus item apostolus ad pœnitentiam nos inuitans. Subditi, inquit, estote deo, resistite autem diabolo, & fugiet a vobis. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo. Miseri estote & lugete & plorate, & risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in moerorem. Humiliamini in conspectu domini, & exaltabit vos. Cum igitur & veteris & nouæ scripturæ hinc minis, inde promissis vrgeamur ad poenitendum, erimus ne vsqueadeo diaboli laqueis irretiti, vt non protinus his excussis, ad ipsam poenitentiam currramus? erimus ne ita nobismet irati atq; infesti, vt potius eligamus breuem vitæ huius voluptatem

num æternis miseriis, quam breuem pœnitentiæ labo rem cum æterna felicitate?

¶ Quod si obturata vitiorum inculcationibus aure, hos monitus, hasque exhortationes, quibus saluti nostræ consulitur, pertransierimus, quid reliquum erit, nisi vt iræ & vltionis in obstinatos effundendæ pœnas cogamur sustinere? Talibus quippe in Leuitico dominus comminatur dicens: Si ambulaueritis ex aduerso mihi, nec volueritis audire me, addā plagas vestras vsque in septuplum propter peccata vestra, emittamq; in vos bestias agri, quæ consumant vos & pecora vestra, & ad paucitatem cuncta redigant, desertæque fiāt viæ vestræ. Idem in Prouerbijs ait. Quia vocaui & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis quod timebatis aduenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tēpestās ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia. In Esaia quoque scriptum est. Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Et in Hieremia: Verterunt ad me tergum & non faciem, & in tempore afflictionis suæ dicent: Surge & libera nos. Cum autem nec afflictionibus ab impietate recessissent, propheta respōdēs ait: Percussisti eos & non doluerunt, attriuisti eos, & renuerunt accipere disciplinam, indurauerunt facies supra petram, & noluerunt reuerti. Idcirco inquit percussit eos leo de sylua, lupus ad vesperam vastauit eos, pardus vigilans super ciuitates eorum. Rursum per eundem prophetam alibi dominus minatur, & ait: Ecce ego adducam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Et iterum: Locutus sum ad vos, inquit, mane consurgens & loquens, & non audistis, & vocaui vos, & non respondistis, faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam, & loco quem dedi vobis & patribus vestris sicut

Cōtra obstinatos
Leui. 26.
Prouer. 1
Esaiæ. 65
Hiere. 2 & . 32.
Ibidem
Ibidem
Ibidem. 7.

feci Silo, & proiiciam vos a facie mea, sicut proieci o-
mnes fratres vestros vniuersum semen Ephraim. Val
de præterea horrendum est quod pro his ne orare qui-
dem permittit. Sequitur enim: Tu ergo noli orare pro
populo hoc, nec assumas pro eis laudem & orationem,
Iere.11. & non obsistas mihi, quia non exaudiam te. Et rursum
ait: Mane consurgens contestatus sum, & dixi, audite
vocem meam, & non audierunt, nec inclinauerunt au
rem suam, sed abierunt vnusquisque in prauitate cor-
dis sui mali. Ecce ego inducam super eos mala, de qui-
bus exire non poterunt, & clamabunt ad me, & non ex
Osee.5. audiam eos. In Osee quoque propheta dicitur: Non da
bunt cogitationes suas, vt reuertantur ad deum suum,
quia spiritus fornicationum in medio eorum, & domi-
num non cognouerunt. Deinde infert & ait: Super eos
Ibidem effundam quasi aquam iram meam. Cæterum cum nec
aduersitatibus concussi in viam iustitiæ redire vellent,
Agg.2. exprobat illis per Aggeum prophetam dicens: Percus-
si vos vento vrente, & erugine & grandine omnia o-
pera manuum vestrarum, & non fuit in vobis qui re-
uerteretur ad me dicit dominus. Huiuscemodi homi-
num consuetudinem familiaritatemque fugiendam e-
Matth.18. tiam in euangelio discimus. De illo enim qui correptus
neque te, neque alterum, neque ecclesiam audierit dici-
Matth.24 tur: Sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Væ ergo præ
& Mar.13 gnantibus & nutrientibus in illis diebus, hoc est, qui
prauis cogitationibus pleni fouent scelus quod conce-
perunt, & fœtum alunt cum ediderint, malefactaque
pro benefactis vsurpant. De quibus Salomon ait: Læ-
tantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessi-
Prouer.2. mis.

Lucæ.8. ¶Hi sunt terra illa petrosa, super qua verbi dei se-
men sparsum, non habet quo radicem agat, illicoque
arescit, & cum præceptis minime moueantur, miracu-
lis quoque non adhibent fidem. Vnde in ipsos excla-
mat dominus dicens: Væ tibi Corozaim, væ tibi Beth-
saida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes,
Lucæ.10 quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere seden

ne pœniterent. Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio quam vobis. Hoc quoque mali habet peruersę mentis obstinatio, vt nec suis finibus contenta in dies ad deteriora prolabatur. Inde enim spiritus immūdus exiens, non inuenit requiem, & dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Hęc est ficulnea illa, quam bonus agricola circunfodit, dum sarculo conscientiæ intima scalpit cordis, & mittit stercora, resipiscendi occasionem præbens. Vbi vero nec sic fructum fecerit, domini iussu succiditur, ne terram occupet, vt sciamus eos qui bonorum operum sterilitate laborant, ne terrena quidem possessione esse dignos. Talem alloquens Paulus apostolus: Ignoras ait, quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit. Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddit vnicuique secundum opera eius. Dominus quoque in Apocalypsi. Memor esto inquit vnde excideris & age pnītiam, & prima opera fac. Sin autem, venio tibi & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris.

Lucæ. 11.
Ibidem. 1[3]
Rom. 2
Psalm. 6[1]
Apoc. 2

¶Nos ergo cum delinquimus, non sequamur Pharaonis duritiam, ne cum illo mergamur in profundum non Cain desperationem, ne misericordiæ diffidentes grauius fratricidio crimen committamus, non Iudæ proditoris immoderatam ex delicto tristitiam, ne præ nimio dolore citius ad laqueum quam ad petendam veniam curramus. Is enim quem commissi poenitet, moerore quidem se afficere debet, quia peccauit, sed a spe veniæ nunquam decidere, quia clementissimus est cui peccauit. Quem igitur in poenitendo sequi nobis expediet? Sequamur sanctos quorum exempla proposuimus. Imitemur prodigum filium, vt cum quo in regionem secessimus vitiorum, bona animi consumpsimus, porcos pauimus immunditiæ seruientes, cum eodem ad indulgentissimum patrem reuertamur, & ante ipsum hu

Gene. 14
Gene. 4.
Quos in poenitendo imitari debemus.
Matth. 27
Filius prodigus.

mi prostrati dicamus, Pater peccauimus in cælo & coram te, iam non sumus digni vocari filij tui. Tunc ille adhuc aduentantibus occurret, & cum propius accesserimus, amplexabitur, & cum rogauerimus, osculo pacis excipiet, pristinæ innocentiæ stolam nobis offeret annulum fidei in manibus, calceamenta euangelij in pedibus dabit, vitulum etiàm saginatum apponet, cuius caro vere est cibus, & sanguis vere potus, cuius pastu viuitur in æternum. Tunc demum sanctis omnibus ad celebre conuersationis nostræ cōuiuiū conuocatis dicet. Manducemus & epulemur, quia hi filij mei mortui erant, & reuixerunt, perierant & inuenti sunt, Postremo præcinget se, & iam in illo cælesti ineffabili incomparabilique diuersorio faciet nos discumbere, & transiens ministrabit nobis incorruptionem, immortalitatem, læticiam sempiternam.

Lucæ.15. Iohan.6. Lucæ.15. Lucæ.12.

¶ Illud interea nobis erit præcauendum, ne postquam misericorditer suscepti, clementem ac pium dominum oblatis pœnitentiæ muneribus adorauerimus, redire velimus ad Herodem, neue relicta Aegypto, angelorum iam cibum comedentes, rursum ollas Aegyptias concupiscamus, & iure de nobis prouerbium illud ventiletur. Canis reuersus ad vomitum suum, & sus in volutabro luti. Tu ergo qui templum dei factus es, vide quæso, ne per lapsum iterum efficiare spelunca latronum. Audi dominum dicentem: Vade & noli amplius peccare, ne quid deterius tibi contingat. Quanto enim sublimior gratia, tanto cadentis ruina maior. In Ecclesiastico scriptum est, Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio illius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficiat humiliando se? orationem illius quis exaudiet? Veruntamen si contigerit (quoniam natura fragiles sumus) vt iterum & iterum labamur, semper enitendum erit vt surgamus. Qui cito surgunt, cito & sanantur, iacentium plaga desperabilis est. Iacent autem qui per abrupta vitiorum præcipites ire cursu irreuocato contendunt. De quibus dicitur. Conuersi sunt ad

Cauendū pœnitenti ne relabatur. Pro.26. 2.Petri.2. Io.8. Eccl.34. Hieremi.8.

cursum suum, quasi equus impetu vadens in prælium. Nos ergo quoties inquinamur, toties ad pœnitentiæ nitrum recurramus? quandoquidē etiam septuagies septies delinquenti venia indulgetur. Sed & si cum hæmorrhoissa peccatorum fluxu diutius contabuimus, cū illa quoque tetro accedentes tangamus pœnitentiæ ac fidei manu domini fimbriam, & remediŋ virtutem sentiemus. Quod si vel vndecima hora patrisfamilias operā locabimus forsan ab eo non minus lucri, q̄ q primo mane laborare cœperunt, referemus. Nunq̄ sera pœnitudo est, donec pœnitendi tempus superest. Sed quia donec superfuturum sit, nescimus, cur illam hodie agere cunctamur, cras fortasse iudicandi? Nulla profecto res est, quæ maiore cum periculo differtur, quoniā nullam aut gnauiter actam vberior sequitur fructus, aut negligenter omissam grauius damnum.

Mar. 12.
Matth. 9.
Lucæ. 8.
Matth. 2

De peccatorum confessione. Caput XI.

Pœnitentibus vero confessionem peccatorum necessariam esse, cum vtriusq; instrumenti præceptis, tum exemplis facile probari potest. Inde est, quod illi ecclesiæ autoritate execrantur, qui saltem semel in anno non fuerint coram sacerdote confessi peccata sua, confitendi habentes facultatem. Impius enim est, qui quicquam infectum relinquit, q̄d ad placandā dei irām nouerit pertinere. Peropportune igit̄ de hoc confessionis genere sermonē facere nunc pergemus.

¶Primos homines Adam & Euam cum deliquissent cibum sibi interdictum comedendo, compulit deus confiteri peccatum suum. Adam inquit vbi es? hoc est, quo excidisti, quantum commisisti mali? Et ad mulierem. Quare hoc fecisti? Post confessionem eiecti sunt de paradiso, subditiq; laboribus, doloribus, morti. Venit deinde Christus, exoluit pro eis debitum, & reducti sunt vnde pulsi fuerant angustijs liberati, & ex miserrimis felicissimi facti. Tunc ergo gratiam accipit confessio, cum satisfactum est pro delicto.

Adam & Eua.
Gene. 3.

¶Hoc sacramentum in Leuitico figuratum est, vbi lepra perfusi, arbitrio sacerdotis diiudicantur. Qui im mundi fuerint, extra castra eiiciuntur, donec munden
Leuit.13. tur. Quia peccator nisi per pœnitentiam & confessio nem fuerit expiatus, non admittitur in consortium san ctorum. Itaq; illi qui ob lepram separatus est, lex da tur, vt habeat vestimenta dissuta, caput opertum, os ve ste contectum, vtq; contaminatum se ac sordidum cla met, & solus habitet extra castra, quæ omnia non nisi magnæ humiliationis signa sunt, dolorem animi lusus que præferentia. Per hæc enim purgantur peccata la chrymisq; & confessione humiliantis se deletur scelus,
Neem.9. quod superbiendo contractum fuerat.

¶Delictorum autem confessionem, cum in multis di uinæ scripturæ locis, tum in prophetæ Neemiæ libro legimus, vbi dicitur quod filij Israel dum de captiuita te reuersi, reædificarent Ierusalem, ieiunantes & oper ti saccis, & terra conspersi confitebantur peccata sua, & iniquitates patrum suorum quater in die & quater in nocte, & adorabant dominum deum suum. Pœniten tiam igitur iungat confessioni, qui de captiuitate pecca ti redire cupit ad pristinæ innocentiæ statum, & cōstru ere ciuitatem sanctam in cælo preciosis lapidibus vir
Apoca.21 tutum, auroq; puritatis. Quoniā non intrabit in eā ali quid coinquinatum.

Iob.7. ¶Confitebatur & Iob dicens, Peccaui. Quid faciam tibi o custos hominum? quare posuisti me contrarium tibi, & factus sum mihimet ipsi grauis. Cur non tollis peccatum meum? & quare non aufers iniquitatem me am? Ecce nunc in puluere dormiam, & si mane me quæ sieris non subsistam. Instat & vrget, vt citius veniam consequatur, incertus an vsq; mane vita sibi suppetet, certus autem post mortem non esse veniæ locum, sed iudicio, vt quisq; recipiat prout gessit in corpore, siue bonum siue malum. Et si Iob qui dei sententia iustus ha bebatur, non negat se peccatorem, quis existimabit se expertem esse peccati? Aut si ille qui nihil graue commi serat, sic efflagitat dimitti sibi vt vsq; mane differri ni

culosum arbitretur, cui periculũ nõ erit procrastinare opus quo veniam ipsam promereri possit.

¶Idem ait. Vias meas in conspectu eius arguam, & ipse erit saluator meus, vt ex hoc intelligas peccatorum confessionem refugium esse salutis. Quid ipse Dauid? nõne statim post confessionem translatum a se adulterij simul & homicidij crimen agnouit? Peccaui inquit domino. Et continuo responsum accipit a propheta. Dominus quoque trãstulit peccatum tuum. Sed & rursum in Psalmis clamat. Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Delictũ meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam nõ abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniusticiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et iterum: Iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. Confitebor tibi in directione cordis, in eo quod didici iudicia iustitiæ tuæ. Vias meas enunciaui tibi, & exaudisti me. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. Ex his discamus, cõfessionis virtutem, confitentis humilitatem, cogitantis solicitudinem, ad hæc etiam pœnitentis dolorem, vbi ait. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Et laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum lachrymis me is stratum meum rigabo. Certe si iugiter considerauerimus, quanto & quali domino peccauimus, etiam post veniam nunquam deerit nobis flendi materia, donec ille eadem benignitate lachrymas nostras penitus absterget, qua & peccatum remisit.

¶Ezechias quoque (cuius pœnitudo & innumerã hostium multitudinem strauit, & longiora vitæ spacia illi meruit impetrare) docet quo mœrore delicta meditanda confitendaque sint, dum ad ipsum cui cõfitebatur ait, Recogitabo tibi oẽs annos meos, in amaritudine animæ meæ. Et qd huiuscemodi confessionem sequatur oñdit subiungens. Tu autem eruisti animam meam, vt non peri-

Iob. 13
Dauid rex
1. Regũ.
Psalm. 5
psalm. 3
psalm. 3
psalm. 11
Ibidem.
psalm. 6
Ezech. r
Esa. 38.

Ibidem. ret, proiecisti post tergum tuum omnia peccata mea?

Daniel p ¶Ad Danielem prophetam, dum populi & patrum
pheta. peccata confitetur, Gabriel angelus aduolasse dicitur,
Daniel. 9 & eidem liberationem eorum de Babylonica seruitute mox futuram nuntiasse. Ex quo apparet, humiliter cõfitenti præsto esse angelorum ministeria, & eundem his internuntiis deo reconciliari, & de peccati iugo ad innocentiæ libertatem reuocari.

Israelitæ ¶Confitebantur igitur fideles Israelitæ soli deo q̃niam nullus adhuc inter deum & homines medius erat. Postquam autem mediator venit dominus noster
Chr̃s sacer Iesus Christus, non nisi per ipsum nobis ad deum ac-
dos. cessus est. Sicut autem ipse est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech, ita cum cælum conscen-
Iohan. 20 deret, vicarios nobis in terra reliquit sacerdotes. His ligandi soluendiq; potestatem tribuit, hos gregis sui pastor bonus curam habere iussit, his deniq; claues regni cælorum dedit. Per illos ergo vitam nostram exponamus deo, & cum hic ab eis remittentur nobis peccata nostra, tunc remissa credamus & in cælo

Christus ¶Porro iis delicta nostra confiteri nos oportere iã
Lucæ. 17 tum innuebat Saluator noster, cum leprosis mundatis,
Iohan. 11. vti se sacerdotibus ostenderent iniunxit. Soluendi quo
Matth. 21 que ius ad suos duntaxat vicarios, id est ad eosdem sa-
Marc. 11. cerdotes pertinere iam tum significabat, cum eis vt La-
Lucæ. 19 zarum institis & sudario ligatum soluerent, & abire sinerent mandauit, cumq; asinam & pullum funiceis vinculis liberare, atq; ad se adducere eis præcepit, signis ostendens quod autoritate firmabat.

¶Post hæc sane & Iacobus apostolus, non ad alios
Iaco. ap̃ſ. quam ad sacerdotes nos mittit dicens, Infirmatur quis
Iacob. 5 in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fi dei saluabit infirmum, & alleuiabit eũ dñs. Ac ne tñ de infirmitate corporis curanda dictũ putemus, adiungit, & si in peccatis sit, remittẽt ei, statimq; ĩfert. Cõfitemini ergo alterutrũ pctã vr̃a, & orate p̃inuicẽ vt saluemini. Itaq; & presbyteros inducere, & pctã cõfiteri in-

bet, ne sufficere arbitreris, aut intra te confiteri deo, aut alteri ꝙ presbytero confiteri. Alioqn frustra claues datæ essent ecclesiæ, si sine illis pateret aditus regni cælorum. Frustra ad solos discipulos dictum fuisset. Quorum remiseritis pctā remittentur eis, si & alij ꝙ sacerdotes cōfitentium peccata possent remittere. Hinc illud emanauit ecclesiæ institutum, vt vtriusque sexus fideles proprio sacerdoti saltem semel in anno confiteantur, & ab eo iniunctum pœnitentiæ laborem perficiant. Hoc vt lubentius accuratiusque exequamur, nostrorum exempla sanctorum perquiramus.

¶Languenti monacho, qui iam fari nequibat Philibertus Rothomagensis abbas deum precatus linguam expediuit, ob hoc solū ne sine confessione decederet. Vbi enim confessus est, ilico expirauit. Satis esset in tali necessitate intimus peccatorum dolor & ipsa cordis cōtritio. Sed sctūs abbas nescius, an ille conuenienter doleret a confitente discere voluit, vt ꝓ eius saluteconfidentius oraret, simulque ostderet, quā necessaria sit confessio his ꝗ loqꝫ possunt, quandoquidem & pro mutis elaborandum est, vt confitendi causa loquantur. Philibert abbas

¶Non solum muto vocem, verumetiam mortuo vitam aliquando restitutam hac de causa fuisse legimus. Seuerus enim sacerdos (vt in beati pontificis Gregorij dialogo relatum est) vocatus ad cuiusdam ægrotantis confessionem audiendam, cum paulo tardius venisset vita defunctum offendit, eaque re vehementer angi affligarique cœpit, se illius interfectorem se homicidam clamitans. Et dum in his lamentis cadaueri incumbens acerrime fleret, reuixit qui iacebat mortuus, dixitque se dum ab impijs spiritibus ad horrenda tenebrarumq loca raptim traheretur, ab angelo protinus dimitti atque corpori restitui iussum, quod diceret deum id Seueri lachrymis indulsisse. Igitur vbi confessus est, peracta septem dierum pœnitentia, iterum obijt, corporis vinculis pariter peccatorumque absolutus. Caueat ergo sacerdos horam terere cunctando, quoties ad tam necessarium opus accersitur, ne si Seueri fletum imi- Seuerus presbyter

tari nequiuerit, reatum subire cogatur mortui, non confessi. Caueat & æger differre confessionem, ne confitendi mora peccandi pertinaciæ imputetur. Sicuti isti imputata fuisset ad perpetuum supplicium, nisi aliena ei merita peropportune succurrissent. Hinc est illud in ecclesiastico præceptum: Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis deum, & gloriaberis in miserationibus eius. Eccle. 17.

¶Caueat præterea sacerdos, ne qua nimis acerba increpatione conturbet confitentem, & vulnus quod leni fotu curandum est, durius contrectans exasperet ac supputare cogat. ne forte & ipsi contingat, quod contigisse seni cuidam in Aegypto refert Iohanes Cassian⁹ Qui monachum adolescentem, cum in confessione audisset, libidinis incentiuis identidem vrgeri, immoderata reprehensione prope ad desperationem compulit indignum monachi nomine contestans, cuius pectus impudicis cogitationibus patere potuerit. Sed mox ipse iusto dei iudicio eadem tentatione tam vehementer inquietari cœpit, vt & hic senex, sicut & ille iuuenis, iam ad seculum redire secum in animo versaret. Cæterum sapientia ac sanctitate præditus Apollo abbas, iuuenē vultu demissum cernens, cum tristitiæ causam didicisset, blanditer consolatus est, docēs non esse malum fœda cogitatione impugnari, sed vinci, nam se quoq; idē sæpe passum, deo tamen adiuuante nunquam succubuisse, Deinde senem iam relicto in quo ætatem egerat tugurio, vagum profugumque ad se aduocans, vt rediret admonuit, & iam suam expertus imbecillitatem, alienæ misereri disceret, non irasci. Post hæc pro illo p̄catus tētationem oratione abegit. Improuidus igitur iste confessionis auditor, nonne & se & confitentem pditum isset? nonne cæcus cæcum ducens ambo in foueā corruissent, nisi Apollo domini miserantis nutu, manum suam vtrique supposuisset? Sapienter itaque ab apostolo præceptum est, Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne &

[Margin notes: Quidam senior. — Apollo abbas. — Gala. 6.]

sustenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

¶Quanta vero sanctæ confessionis virtus sit, etiam inde disci potest, quod Vgoni Boneualensi abbati quendam ex fratribus post mortem apparuisse ferunt, & mox vt peccatum confessus est, pœnis quibus afficiebatur, se liberatum dixisse. Hanc autem confitendi facultatem idcirco sibi reseruatam, quoniam absente abbaté decesserat, deliberatum habens illi confiteri cum redisset. Etenim fratrum absolutio, ex monastico instituto, ad solum abbatem spectabat. Expedit igitur etiam cum abest cui confitendum sit, confitendi semper habere propositum. Pro inconfesso erit, qui quamuis copiã confitendi non habeat, non habuerit voluntatem. Vgo abbas

¶Illo quoque exemplo vis patuit confessionis, quod in collationibus Cassiani proditum est, De Serapione abbate, hic iuuenculus adhuc sub Theona præposito, edacitatis morbo tentatus, post nonæ refectionem, paximacium furto sublatum, vesperi latenter comedere consueuerat. Sed tandem conscientiæ stimulo agitatus coram abbate prosternitur, peccatum confitetur, & cum pœnitentia mœrore veniam exposcit, vixdum verba finierat, & flamma de sinu eius, in quo paximacia recondere solitus erat promicans, intolerabili fœtore cellam in qua erant, repleuit. Ille nunquam postea tali edendi auiditate se pulsatum sensit. Vincebatur quandiu occultum tenuit facinus, porro vbi confessus est, ita victor euasit, vt ad eandem pugnam redire vltra necesse non fuerit. Illam quippe diaboli flammam penitus extinxit humilitas confitentis. Serapion abbas.

¶Recte itaque quibusdã in monasterijs præceptum constitutumq; esse legimus, ne iuniores quicquid mente conceperint, pigritentur illud repente præpositis manifestũ facere, vt nihil ipsi dijudicent, nihil semetipsis credant, sed semper seniorum regantur arbitrio, seniorum sententijs stare assuescant. Ita fiet vt in eis neque prauæ cogitatiões morã faciãt, neq; dubię errorẽ inducãt, neq; vllus vnq̃ aduersario supersit fallendi locus. Institutum monasticum.

[F]œminæ. ¶Ne vero nihil de fœminis dixisse arguamur, tam & si omnia fere quæ ad virtutem spectant vtriq; sexui communia sint, vnum tamen earum exemplũ promam. Ferũt mulierem quandam peccata sua in volumine de scripta Basilio magno porrexisse, supplicantem vt i eorum remissione deum deprecaretur. Orauit ille, & omnia deleta apparuere præter vnum cæteris grauius. Cuius causa dum ad Effren eremitam missa mulier nihil profecisset, inde rediens, Basilium iam diem suum obisse comperit. fleuitq; vbertim, mox chartam illam super iacentis pectus deponens, cum tandẽ sustulisset, id quoq; in ea q̃d residuum erat, abolitum dep̃hendit. Hinc nosse licet, q̃tũ psit confitenti bonũ ac sc̃tũ habere auditorem, cuius merita sibi ad veniam facilius plenius que assequendam suffragari possint.

[B]asilius [m]agnus. [Q]uædam [m]ulier.

[A]rrepticij. ¶Quod vero (vt dictum est) per sacram confessionem abolitio fiat peccatorum, etiam quotidianis experimentis discimus. In ijs vtique qui malignis arrepti spiritib' q̃nq; occulta alio℞ facinora manifestãt, ea palã obijcientes, q̃ illi quibus obiecta sunt, mox vt cõfessi sacerdoti fuerint, & ad eũ q arreptus est reuersi, nihil vltra q̃d sibi exprobrandum sit audiunt. Quinimo ipse in hoïe loquens, affirmare solet demũ, nequaq̃ esse eos illos qui paulo ante fuerant, sed alios omnino. Tãta ergo res est cõfessio, vt diabolo statĩ os obstruat, ne hominẽ accusare possit, quẽ prius in multis damnare ausus fuerat.

[E]xhortatio ad cõfitendũ. ¶Et cum hoc ita sit, quis adeo impudẽs est, vt in his quæ fœda atq; turpia sunt, diabolo prodente dep̃hendi mauult q̃ ea secreto vni homini confitendo ante delere? Aut quis econtrario tã verecundus, vel potius tam vecors est, vt illud sacerdoti dicere erubescat, q̃d in cõspectu maiestatis diuinæ (cui oïa apta sunt) facere non erubuit? Pudere q̃dẽ debet peccatorẽ, sed eatenus, vt & peccasse confundat, & nihil subtrahat in confessione, cũ scriptũ sit, Pro aïa tua ne cõfundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum, & ẽ confusio adducens gloriam & gratiam. Altera quippe crimen sui

[illegible] poteſt celat, nec tamen ab eo diſcedit, altera vero detegit cui oportet ac reuelat, & confitendo pœnitendoq; diluit, atq; iterum eo delabi vbi confundi necesse est cauet. Qui ergo (vt Salomon sapientia plenus ait) abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem cõfeſſus fuerit & reliq̃rit ea, misericordiã conſeq̃tur, Idẽ dicit, Reuela domino opa tua & dirigentur cogitationes tuæ. Et Iohannes apoſtolus, cui futurorum arcana ſpiritalibus oculis licuit intueri. Si confiteamur inquit peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus vt remittat nobis. Quid autem opus eſt celare hominem, q̃d non latet deum? Quod ſi ea quæ male nequiterq; egiſti vni nunc ſacerdoti abſconderis, poſtea certe in die iudicij toti publicabuntur mundo, amicis, inimicis, viris, mulieribus omnibus angelis, omnibus ſanctis videnda coram exponentur. Nihil tunc abſconditum erit q̃d non reueleẽ nihil occultum q̃d non ſciatur, niſi q̃d ante confeſſione ac pœnitudine fuerit abolitum. Pandentur ex cordibus multorũ ſecretæ cogitationes, dicta factaq; in aperto erunt, dicente domino p prophetam, Reuelabo pudenda tua in facie tua, ſed omni etiam reuelatæ turpitudinis confuſione intolerabilior ſequetur vltionis pœna. Quam quidem Oſee propheta puerperæ cruciatibus (vt omnium maximam) comparat dicens. Colligata eſt iniquitas Ephraim, abſconditum peccatum eius, dolores parturientis venient ei, ſed vehementiam expreſſit angoris, non diuturnitatem. Parturientis enim labor breuis eſt. At vero inconfeſſis & impœnitibus perpetuum infinitumq; ſupplicium paratum eſt.

Prouer. 28 — Ibidem. 16 — I. Iohan. 1 — Lucæ. 12 — Lucæ. 8 — Naum. 3 — Oſee. 13

¶ De ſacroſancta communione. Caput XII.

POſt pœnitentiam confeſſionemque peccatorum, reſtat vt ad menſam domini accedamus, corpori & ſanguini eius communicantes, qui eſt caput noſtrum, ſine quo nos qui membra ſumus, viuere omnino non poſſumus, Ait eñ. Niſi maducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebi- Iohan. 6

tis vitam in vobis. Cuius nunc sacramenti veritatem, excellentiam, fructum, exemplis astruere conabimur quantum in nobis erit, autoritateque scripturarum, ne cui forte incredibile videatur, quod supra omnem naturæ vim fieri audierit, & ibi magis eius vacillet fides, vbi credentibus certior beatitudo promittitur.

Matth.26 Marc.14. Iohan.22 1.Cor.11. Psal.115. ¶Dominus igitur noster Iesus Christus acceptum panem & vinum benedixit dicens, Hoc est corpus meũ, & Hic est sanguis meus. Non fallit ipse qui veritas est, & si multa hominibus credimus, cum scriptum sit. Omnis homo mendax, non credemus deo qui verax est, imo veritas ipsa? Aut non fuit illi possibile panis uini que mutare substantiam cui possibile fuit ex nihilo creare cuncta? Sed panis & vini inquies formam permanere cerno, quomodo vis, vt aliud esse quam quod video credam? Eodem profecto modo quo animal aliquod ex ære lapideve effigiatum conspicis, fucatumque coloribus, & tamen non animal esse intelligis, sed æs aut lapidem, aut materiam aliam. Rursum dices, Ista quidem animalis effigies visum posset decipere, odoratu tamẽ gustu tactu deprehenditur, non esse id quod videtur. At in sacramento isto panis & vini sicuti oculis videntur, ita & sensibus cæteris pariter percipiuntur. Statuarius ergo in æris vel lapidis materia potuit obijcere oculis tuis animalis speciem, non poterit Christus in corpore suo panis & vini, sicuti oculis, ita & naribus, & palato & tactui, Non vis plus deum posse quam hominem, & cunctorum autorem quam creaturam. Quod si ille artifex efficere potuit, vt aliud cernas quam quod est, non poterit artificis dominus & plasmator omniũ efficere, vt aliud etiam gustes, odoreris, tangas, quam quod est. Si vnum ex sensibus homini subdis, subde & reliquos deo, aut confitere inter deum & hominem nihil differre, quod prorsus deum esse negare est. Ad hæc nonne inest hydromeli vini sapor & color, cum mel & aqua sit, non vinum? nonne etiam vsu venit, vt quædam vel vetustate vel vitio alienum odorem imitentur, suum amittant. Aquæ cum gelantur,

Veritas corporis Chri sub specie panis et vini

corpus non liquoris, sed vitri habent. Vides igitur q-busdam in rebus interdum contingere alterius rei saporem, colorem, odorem, tactum, nec tamen ideo res illas esse alias quam quæ sunt, & de Christi corpore dubitas, quia quæ panis & vini sunt in se conseruat, nō quæ carnis & sanguinis, cum tamen caro & sanguis sit imo idem ille qui natus est de virgine, qui pependit in cruce, qui surrexit de sepulchro, qui ad dexteram dei sedet in cælo? Denique noli sensibus tuis credere, qui falli decipique possunt, crede illi qui nec falli nec fallere potest, quo nihil est verius, nihil certius, a quo vel minimum dissentire perniciosissimus error est. Et qd mirum, si ille tibi in panis & vini figura apparet, qui Magdalenæ in forma apparuit hortulani, & discipulis ad castellū Emaus pergētibus in forma peregrini, & quidem ab iis noluit statim agnosci, tibi vero quoties panis & vinum a sacerdote consecrātur, dicit, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, &: Beati qui nō viderunt & crediderunt, hoc est, qui sacram hostiam illam quam vident, Christum Iesum esse credunt quem nō vident. Latet diuinitas, latet humanitas, sed vtrāque sola intuetur fides, dum de vtriusque præsentia nihil hæsitat. Credendum ergo est, & citra omnē rei ambiguitatem firmiter tenendum, panis vinique substantiam in substantiam ꝫ transire corporis & sanguinis Christi, & hoc quidem virtute verborum Christi, quæ per illos duntaxat proferuntur, quibus ipse dixit. Hoc facite in meam commemorationem. Iā tum sacerdotes instituens, per quorum ministerium ipse nobiscū esset vsque ad consummationem seculi. Quoniam sine illo ieiuni & esurientes defecerimus in via, veluti defecerunt, quibus manna in deserto fastidio fuit.

Iohan. 20. Lucæ. 24. Lucæ. 22. Iohan. 20.

¶Cum autem panis & vini neque forma, neq; formæ accidentia immutentur, ne scilicet manducare potareque exhorrescas. Si enim species illas in carnem & sanguinem, sicuti sunt, ita versas cerneres, respueres profecto & stomachās atque auersus cum illis fortasse qui credere noluerūt, diceres. Nauseat aīa mea sup cibo

Quare species non mutantur

Num.

isto leuissimo. Ipse itaque qui manducari, potariq; voluit, sapere etiam sumentibus se ita voluit, vt omnem prorsus excusationis occasionem de medio auferret, qua dicere quis posset, sibi horrendum fuisse ori ac dentibus admouere corpus Christi viuum, ideoque ipsi illi communicarique noluisse. Sic igitur se nobis offerens, infirmitati nostræ prudenter cessit, & simul saluti clementer consuluit, ne cibum sumere timeremus, cuius pastu immortalitatem, incorruptionem, beatitudinemque consequimur æternam.

Quæ mirāda in sacramento sed credenda.

¶Quomodo autem Christus & in cælo cum angelis, & in terra nobiscum sit, quomodo vnus in multis hostijs sicut & in vnaquaque earum, vel qua ratione fractis illis & commanducatis ipse semper integer illæsusque perseueret. Quomodo etiam qui quotidie a fidelibus sumitur, non consumatur. Vel qualiter sub tā angusta forma totus sit. Vel quo pacto is qui supra cælum est, ilico vt dicta fuerint consecrationis verba in altari adsit, mirari potius quā scrutari licet. Sed quāquam diuina humanis inuisibiliaque visibilibus nequeant comparari, quęramus tamen aliquas rerum similitudines, quo magis credibilia videantur quæ veriora sunt, quam vt de illis quicquam dubitare fas sit

Comparationes.

¶Sic igitur in cælo simul & in altari est Christus, quemadmodum radij solis cum oritur, in oriente pariter & in occidente apparent, nec tamen lux illa substātia solis est, cum in sacrificio altaris eadem substantia Christi sit, quæ in cælo est.

Quod & in cælo & in altari sit.

Qđ vnus in omib' hostijs.

¶Vnus quoque Christus in plurimis hostijs est, nec minus in vna quam in omnibus, nec plus in omnibus quam in singulis, sicut eadem vox & in ore sermocinātis, & in omnium auscultantium auribus est, aures multæ, vox vna. Auris tamen alia magis, alia minus vocis capax est, vtraque autem sacramenti species æque capax Christi est, Quem quidem haud inepte solis luci, atque loquentis voci comparauimus, quia ipse & sol iustitiæ, & lux mundi, & verbum patris est.

¶Præterea fractio illa manducatioque in specie pa

nis ac vini, non in substantia Christi fit, quæ diuidi separarique non potest, veluti fracto speculo non frãgitur intuentis imago, sed etiam minimo cuique fragmento eadem imago, quæ speculo integro inerat, inest. Attamen in sacramento non imago Christi est, sed substantia eius, imago autem panis & vini est, quamuis ipse Christus imago dei inuisibilis sit.

Quod fracta specie nõ frãgat corpus.

¶Quotidie etiam a nobis sumptus non consumitur: sicut nec amor erga me tuus iccirco minuetur, si aliis quoque quamuis multis commucatus fuerit. Potest quidem omnibus impartiri, & semper apud te integer permanere. Sicut etiam lucernæ vnius lumen non ob hoc minus fulgoris habebit, cum ab ea plurimæ aliæ accensæ fuerint. Et si iis rebus nihil infertur detrimenti ex commucatione, multo minus Christo, qui & verus amor est, diligens electos suos vsque in finem, & lucernã lucens omnibus qui in domo sunt.

Quod sæpe sumptum non cõsumitur.

Iohan. 13.
Matth. 5.

¶Totus autem Christus sub tam exigua latet specie quemadmodum intra pupillam oculi oppidũ aliquod videtur vel mons, repræsentatio tamen ibi est sicut in speculo, non veritas, in sacramento autem tota substãtiæ Christi magnitudo est, quam non loci spacio metimur, sed vi naturæ. Ac ne forte ideo spacium illud quod hostia circunscribitur, vacuum putes, sua specie plenũ est, species in loco, substantia in natura est.

Quod sub modica specie totus Christus sit.

¶E cælo quoque ad altare, id est ad terram vsque delabendo, moram non sustinet, sicut nec oculi nostri acies cælum & sydera suspiciendo, cum hæc a nobis tã distent procul. Verum obtutus noster non ita perfecte absoluteque longinqua vt proxima cernit, deo autem omnia pariter proxima sunt, pariter præsentia, neque locorum intercapedine præpediri, neque temporis spacio retineri potest, quin statim ibi sit vbi vult, & quali forma videri voluerit, tali repente & appareat, denique omnia potest, per quem facta sunt omnia.

Quod sine mora e cælo ad altare adsit.

¶Nos profecto (vt in ecclesiastico scriptum est) multa dicimus & deficimus, nequaquã valentes explicare sermone fide tenemus. Igitur quoniam ibidem præ-

Quod dicendo oĩa nõ possint explicari.

cipitur, ne laboretis, non enim comprehendetis, imitemur turbam illam quam pauit dominus, vt quod capere possumus capiamus, reliquias dimittentes in cophinos eorum recondēdas, quibus datum est nosse mysterium dei. Sed tamen cum illis pariter credentes, vt pariter cum illis saluemur. Quam quidem fidem vt nobis magis certā probatā q; redderet dñs noster, signis manifestissimis interdum dignatus est roborare, nec credere dubitemus etiā illud, q̄d intellectu nō pcipim⁹

Miraculū Viterbij. ¶Viterbij (quod oppidum Piceni est) sacerdos quidam dum missam celebraret, hostiam sacram sumpturus dubitauit, esset ne illa vera caro saluatoris, & cū de more manibus confregisset, cruor inde manare cœpit, ita vt album panniculum quod corporale appellant, sibi subiectum magna ex parte inficeret, frustraque tentatum est maculam illam elui aquis. Atque ob miraculi fidem, pannus ipse in sacrario Viterbinæ ecclesiæ adhuc seruari dicitur. Eam potissime ob rem, quartus Vrbanus pontifex (cum forte ibi adesset) diem corporis Christi festum constituit, qui peractis Pentecostes officiis feria quinta proxima solennis est. Pontificis maximi testimonio credat, annuæque celebritati ab eo indictæ, quisquis vel miraculo non interfuit, vel pannum sancto sanguine perfusum non vidit.

Eduardus ¶Eduardo Anglorum regi sanctitate magis quam regno celebri, dum missali sacrificio interfuisset, in manibus sacrificantis presbyteri Christū ea corporis forma quam de virgine matre sumpsit, ferunt apparuisse. Non quod sanctus rex quicquam de veritate sacramēti ambigeret, sed vt ambigentibus ipse (cuius verbis habebat fides) visa p̄dicaret. Eo attestante crediderūt, quibus veritatem persuadere ratio nequiuerat.

Gregori⁹ pontifex. ¶In beati quoque pontificis Gregorij vita legimus cum corpus dominicū cuidam fœminæ sumendū offerret, quæ panes ipsos quos ille consecrabat facere consueuerat, incredula renuebat accipere, quod diceret, nequaquam esse illud corpus domini, sed panem quem ipsa suis manibus formauerat, ipsa coxerat. Tunc

pontifex ægre ferens infidelitatem mulieris, orauit dominum, & panis species versa est in speciem carnis. Rursum orauit, atq; vbi pristina sacramento facies redijt, credenti iam ac pœnitenti illi obtulit. Experimento credidit mulier, quod si absq; eo credidisset, mlto magis fidei sibi meritum accessisset. Beati enim qui non vi derunt, & crediderunt. Iohan. 20.

¶Stephanus presbyter Constātinopolitanus, caput fœminæ hostia sacra contingēs, ab ea dæmonem a quo vexabatur, expulit. Quæ liberata dixit. sibi tunc visum fuisse, quod ille puerum nudum ac viuum vertici supponeret suo. Dubitari posset ne commentum confinxerit, si secuta sanitas non faceret fidem. Panem quippe malignus ille spiritus minime timuisset, sed ipsum terre nequiuit, qui panis figuram nobis præfert. Puer ergo terruit dæmonem & fugauit, vt si fœminæ verbis non credimus, operibus Christi credamus. Stephanus presbyter

¶Mariæ etiam cognomento Decegnies eundem pueri figura visum perhibent, dum sacerdos inter sacrificādum de more manus sustulisset. In quo hoc quoque mirum & ineffabile, quomodo eodem tempore, in eodem corpore alij aliam effigiem viderint, illa pueri, alij panis, illa quod erat, alij quod esse videtur, & non esse creditur. Cur autem ita ei nisi ad summouendum scrupulū dubietatis, non ab ipsius mēte quæ sancta & fidelis erat sed illorum qui dubitassent, si tantæ opinionis mulierē mentiri posse arbitrarentur? At quare non cæteris sicut & ipsi vni puer apparuerit, vt scilicet credētes quod nō vident, videre mereantur quod credunt. Maria Decegnies.

¶Satis hæc de veritate sacramenti, nunc eius excellentiam dignitatemq; tractemus.

¶Inde primum tanti mysterij panditur magnitudo, vbi in veteri instrumento figuræ eius præcesserunt, & si signis nobilitas inerat singularis, quanto maior inest veritati? In typum ergo huius prima libatio fuit panis & vini. Et ne vulgare sacrificium putes, qui libabat & rex erat & sacerdos, & quidem talis, vt sacerdotium significaret Christi, cui per prophetam dictum est: Tu De excellētia sacramenti. Gene. 14

Psalm.106 es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Exodi.12 ¶Agnus q́q́ filiis Israel immolari iussus cũ de seruitute Pharaonis liberati sunt, prænunciabat sacramentum istud, quo nos a seruitute diaboli liberamur vniti deo. Si ad agnũ respicis, absq; macula est. Si ad diei qua immolabatur, celebritatem, nullam apud Hebræos maiorem Phase inuenies.

Leuit.2 ¶Hostia etiam illa quæ in lege offerebatur pro peccato, quæ sanctificabat quicquid tetigisset quæ sancta sanctorum dicebatur, cuius sanguis inferebatur in tabernaculum testimonij ad expiandum in sanctuario, nonne per omnia innuebat hostiam hanc quæ pro peccato in ara crucis offerenda erat, quæ vere sancta sanctorũ est, cuius carnem manducãtes sanctificamur, cuius sanguinem potantes mundamur.

¶Et de hostia pacificorum scriptum est. Qui fuerit

Ibidem.7. imũdus vescetur ex ea, anima polluta quæ ederit de carnibus hostiæ pacificorum quæ oblata est domino, peribit de populis suis. De hac autem quæ de cælo descen-

1. Cor.11 dens pacem attulit terræ concilians ima summis, p̃ Apostolum dicitur: Probet se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nõ diiudicãs corpus domini.

¶Manna etiam illud, quo populus Israel vixit in deserto, figurabat cibum hunc, quo nos in seculi huius deserto sustentamur. Alioquin fragiles & imbecilli deficeremus in via, neq; diabolo resistere, neq; concupiscẽ-

Exodi.16 tijs repugnare possemus. Et tamen ad illos dicitur: Patres vestri manducauerunt manna, & mortui sunt. Qui

Iohan.6 vero comederit panem hunc, viuet in æternum, vt scias quanto figuræ præcellat veritas.

Iudi.7. ¶Multo ergo validior est panis iste pane illo subci-

1.reg.21 nericio qui in manu Gedeonis ducis euertit castra Madian. Multo sanctior illo quem ipsi Dauid & ijs qui cũ eo erant, edere non licuit, nisi cum se mundos a mulieribus esse confessi sunt. Multo plus vigoris conferens co

cedenti quam ille in cuius fortitudine ambulauit Elias .xl. diebus & totidem noctibus, vsq; ad montem dei Oreb. Multo suauior farina illa, quæ ab Elisæo in ollā missa pulmenti amaritudinem vertit in dulcorem. Nullum deniq; sacrificium, nulla oblatio huic oblationi cō ferenda, quæ quidem lux est non vmbra, veritas nō typus, & indulta in euangelio gratiæ plenitudo, non in omnibus legis cerimoniis suspēsa futuri expectatio.

¶Hoc enim est illud conuiuium, de quo Esaias prophetans ait: Et faciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc cōuiuium pinguium, cōuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defícatæ. Hæc est illa oblatio, de qua dominus ipse per Malachiam gloriatur dicens: In omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus. Hanc Zacharias quoque in spiritu cernens & admirans, bonum & pulchrum dei appellat dicens: Quid bonum eius est, & quid pulchrum eius nisi frumentum electorum & vinum germinans virgines? Esto sane, bona etiam & pulchra pro tempore fuerint legis sacrificia, nunquid tamen aliquod eorum virgines germinare dictum sit? Vnde apparet non terrenū sed cælestem esse cibum, quo aliti homines angelicam vitam viuere cœpere profitentes castitatem, etenim cibus quoq; ipse caro est de virgine sumpta, deoq; ita vnita, vt deus & homo non duo sint, sed vnus Christus. Christum ergo in altari sumimus, quo quid vnquam dici aut cogitari possit præstantius, magnificentius, sublimius?

Esaiæ. 25
Malach. 1.
Zacha. 9

¶Igitur haud temere Hiuoni presbytero missam celebrāti, dum sacram hostiam reuerenter offerret, igneus globus super verticem astitisse visus est. Quæ res tātæ admirationi fuit, vt quod ipse manibus extulerat, iis etiam qui prius dubitauerant, diuinum esse appareret, adorarentq; deinceps in sacramento, non quod viderent, sed quod esse crederent. Neq; enim ad species illas visibiles dirigenda adoratio est, sed ad substantiā Christi, quæ sub ipsis occultatur.

Hiuo presbyter

Dominic⁹

¶Sic nempe faciens Dominicus ille prædicatorum pater, dum inter sacrificandum tanti sacramenti maiestatem secum cogitaret, nimio interdum stupore attonitus, exterius obrigescebat, interius ineffabiliter cõsolabatur. Quantus hic ergo & qualis est, qui contemplatione sui totum occupat hominem, & manentem in corpore, a corpore facit alienum? & nec sic profecto gloriam suam totam pandit, quam ne angeli quidem cõprẽhendere possunt, cum incircunscripta atq; infinita sit.

Onophrius solitarius.

¶Et ne tam admirabilis sacramenti homines mortales tantum ministros esse putemus, nonnũquam etiam ab excellentiore, hoc est spiritali creatura ministratũ hominibus est. Ferunt Onophrium in vasta Aegypti solitudine deo seruientem, dominico quoq; die illud angelo deferente acceptauisse, cum sacerdotis copiam procul ab humano cultu degens habere non posset.

Maiorus episcopus

¶Maioro etiam episcopo in Britannia paschali die oranti, angelum ter apparuisse, terque sacram communionen porrexisse, prædicentem, quod prope diem decessurus esset. Sed qui tali usus est ministro, tantoq; donatus viatico, ad vitæ finem gratanter cucurrit, vt vitam quæ finem non habet inchoaret.

Marcus scriptor

¶Marcus quoq; scriptor apud Aegyptios, ita cognominatus, quoniam curæ illi fuit Anachoritarum Aegypti vitas describere, cum aliquando genibus prouolutus eucharistiam a sacerdote poposcisset, apparuit manus eam sibi porrigens, nec dubitauit ille accipere, quod diuinitus offerri credidit, neq; ambigitur, quin angelus fuerit, qui præripere ausus sit officium sacerdotis, magisq; incussit hominibus reuerentiæ erga se metũ panis ipse trinitatis, cum tam mirabiliter etiã ab angelis porrigi visus est.

Fuina & Iouita.

Non minori admiratione dignum, nec minus ad huius sacramenti spectans dignitatem illud fuit, quod in vita Faustini & Iouitæ martyrum legimus. Hi nanq; cũ Secundum militem Mediolani conuersum baptizassent & communione quoque membrum ecclesiæ facere voluissent, nec haberent panem ex quo sacramentum con

sicerent, a columba alite rostro delatum accepere, eiq; sumendum porrexerunt, sacrum esse minime dubitantes, qui sic afferebatur. Quoniam autem in columbæ figura spiritumsanctum apparere solitum euangelia testantur, hoc ideo contigisse potuit, vt credamus, sicut credimus, ibi deum patrem, ibi spiritumsanctum eẽ, vbi filius est, cum trium personarum simplex vnicaq; substantia separari non posſit. Quem ergo honorem toti trinitati exhibendum censes, huic vni sacramento deferre ne dubites, non visibilem eius figuram tantummodo oculis attendens, sed sub visibili figura inuisibilem veritatem alta mente contemplans.

Eiusćemodi autem honor quanti meriti sit. Honorati Ambianensis episcopi exemplo disci poteſt, qui missam celebrans, cum ante se in altari sacram hostiam attentius considerasset, iam sumere volens, manibus contingere hæsitabat. Itaq; depictæ ibi imaginis Chri manu sublatam, sibiq; porrectam hausit, sumere non recusans quod diuinitus dabat, & certe dignus fuit a Christo cõmunicari q̃ se tactu etiã eius indignum iudicauit. Non negamus & Iudam a Christo cõmunicatum. Sed quia irreuerenter simul & impie accesserat, post bucellam diabolo ad se aditum præbuit, & vitæ autorem inhonorans mortis laqueo se infeliciter implicauit. Honorat. episcop.

At non ita Tarsicius martyr Romæ pasſus. Qui cũ sacramentum hoc sub veste tectum ad quẽdam fidelem ægrotantem ferret, in impios gentiles forte incidens, quid sub veste haberet quærentibus indicauit, magisq; ab his, rei quam ferebat contemptum aliquem, quam sibi necem timuit. Itaq; illi fustibus cæsum interimunt. Et cum iam exanimis vestimenta excusſisſent, sacramẽtum nusquam comparuit. Ipsi autem lymphatico pauore conuulsi diffugerunt. Non ergo licuit sacrilegis illud polluto contactu prophanare, cuius honorem Tarsicius vitæ suæ antetulit. Illi infidelitatis errore prolapsi ad inferos corruerũt, hic armis eorũ fortior, cũ martyrij palma cælũ petijt, ipm in sua ibi specie ꝑpetuo visurus, quem hic in aliena digne coluit. Tarsicius martyr.

De vtilitate sacramenti. ¶Hactenus de excellentia sacramenti, reliquum est, vt aliquid de vtilitate ipsa quam ab eo haurimus, fructuque dicamus, tametsi nihil de illo pro dignitate dici queat, cũ oĩa diuina humani captu ingenij maiora sint.

Christus ¶Christus igitur panis viuus de cælo descendens, cũ ex omni parte perfectissimus sit, haud dubium quin se pie fideliterque sumentibus, & præsentis vitæ conferat perfectionem & futuræ.

¶Confert primum peccatorum purgationem. Si enim Hebræ. 9 (vt Apostolus inquit) sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi? Et certe hic ille est, quem varijs morbis affecti tangere cupiebant, quia virtus (vt euangelista ait) inde exibat & cu- Lucæ. 6 rabat omnes. Et si ipsi solum tangendo curabantur, non non curabimur sumendo? Sed qui primi sic sumpserunt, eos idem ille quem sumebant, exterius lauit, vt ostenderet intimas quoque eorum sordes lauisse se, & ipsos sicut corpore, ita & animo pueros nitidosque reddidisse, quam in illo virtutem nequaquã ignorauit, qui eum digi- Iohan. 1. to demonstrans dixit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi.

¶Confert deinde spiritalis boni appetendi copiam, exercendique facultatem, vt animus noster vitijs eradicatis virtutibus exuberet, Quod Osee propheta præuidens inquit: Viuent tritico, & germinabũt quasi vinea, Osee. 14 memoriale eius sicut vinum libani. Vnde & discipuli Discipuli statim post salutare conuiuium montem conscendunt oliueti, iam altiora & fructuosiora petentes quam ante petierant. Et Zachæus quidem cum ipsum dominũ suo Zachæus suscepisset hospitio, reddit quadruplum, pro eo q̃d ante fraude interuerterat atq; dolo, & in pauperes sua incipit effundere, qui rapuerat aliena.

¶Præstat quoque contra illicitas animi cupiditates resistendi robur, vt se ipso fortior sit, q cælestis cibi pabulo fuerit saginatus. Quemadmodum enim illi qui in Discipuli. mari fluctibus agitabantur, cum Iesum vndas pedibus conculcantem in nauicula suscepissent, viderunt posuisse

se ventum, & turbinē, pcellarum versum in tranquillitatem. Ita nos cum in pectoris nostri nauicula eundē pie susceperimus, malarum cogitationum violenti æstus cessabunt, & omnis turbatæ mentis tempestas lenietur ilico atq; cōquiescet. Quoniam (vt in euāgelio legim⁹) mari & ventis imperat, & obediunt ei.

¶ Idem aduersus improbissimi hostis assiduas pugnas vincendi spem viresq; nobis confert ac suggerit, iuxta illud prophetæ. Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Nihil quippe magis terrori diabolo esse potest quam sacramentum istud. Et si Dauid parui lapidis ictu prosternere potuit Goliam illum magnum, deo hominibusque infestum, profecto facilius frangetur diaboli audacia lapide isto, qui de mōte absque opera manuum abscisus contriuit statuā Nabuchodonosor, & factus mons ingens orbis terræ regna occupauit, Lapide inquam qui in capite anguli positus, vtrunque parietem vnum fecit, super quo ædificata ecclesia, nec fluminum impetu subruitur, nec ventorum flatu concutitur, qui & super se cadentem confringit, & super quem cadit, conterit, vsque adeo nihil illo neque solidius est, neque grauius. Iungamur illi, & appropinqre nō audebit Belial, vbi manere viderit Chrm. Psalm. 2 1. Regū. Daniel.

¶ Hoc præterea præstantissimum sacramentum discutit ignorantiæ tenebras, & altioris intelligentiæ nobis lumen infundit, Lux enim vera est illuminans oēm hominem venientem in hunc mundum. Hominem inquam, non mundum, quia mūdus eum non cognouit, & sui eum non receperunt, dicentes. Nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo. At vero illi quorum in Emaus pergentium oculi caligabant, & maiestatis dominum agnoscere non poterant, nonne in ipsa panis fractione ipsum dicuntur agnouisse? & mysteria quæ ignorabant, ipso aperiente didicisse. Et de viro iusto per hæc ipsa sacramenta a domino sapientiæ luce illustrando nonne scriptum est, Cibauit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potabit illum? Iohan. 1. Nume. 12 Discipuli luc. vltim. Eccles. 15

¶Ac ne plura enumerando nimius sim, Hæc verissima sanctorum communio est, hoc felicissimum glutinũ quo domino nostro copulamur, & (vt ita dicam) inserimur atq; incorporamur, veluti capiti membra. Ait enim, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo. In illo manentes viuimus in æternum, quia panis vitæ est, & qui manducat me inquit, & ipse viuet propter me,

Iohan.6.

¶Quam autem manducatio ista, potusque nobis necessarius sit, declarat dicens. Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Et nemo venit ad patrem nisi per me. Igitur cum tam fructuosum sit, ardenter accedamus, cum tam necessarium, nunquam negligamus. Cunque ipse qui & conuiuiũ & inuitator est, vocet nos atque hortetur, solerter obsequamur. Scit enim quo indigeamus, & quid expediat nobis. Venite inquit & comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Qualiter autem venire debeamus, instruit subiungens. Relinquite infantiam & venite, & ambulate per vias prudentiæ. Hoc sane pœnitudo (de qua superius locuti sumus) vitæque correctio efficiet.

Iohan.6.

Prouer.9.

¶Nos interea istud ipsum quod postremo de vtilitate sacræ communionis disseruimus, diuinarum nixi testimonio scripturarum, idoneis quoque sanctorum exemplis, more nostro confirmemus

Acto.1

¶In Actis apostolorum legitur de illis qui primi ipsis euangelizantibus credidere. Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor. Sicut ergo quotidie cœlestem panem hũc illis gustare mos fuit, ita & cælestium desiderio flagrãtes, assidui factores verbi erant, non adiutores tantum, in oratione soliciti, in timore dei humiles, in charitate feruentes, vnde sequitur, Omnes etiam qui credebant erant pariter, & habebant omnia communia. Ad tantam perfectionem quid quæso illos adduxerat, nisi fides Christi, & frequens Christi communicatio? Quę

Primitiua ecclesia

postquam a posteris desita est frequentari, vitę quoque integritas languere cœpit. Panis enim qui quotidian⁹ fuerat, factus est annuus.

Casius episcopus

¶Cassio Narniensi episcopo (vt in dialogo Gregorius testatur) quotidie hoc sacrificium deo offerenti p̄sbyter eius retulit dicens. Per visum sibi a domino fuisse iniunctum, vt ei diceret, Age quod agis, nec solitum opus intermitte, natalitio apostolorum Petri & Pauli die venies ad me, recipiesque mercedem. Ille itaque anno quidem septimo, sed tamen die quo prædictum fuerat, cum missam celebrasset, percepta communione vita decessit. Beatus qui per quotidianam agni immortalis immolationem, ad cœnam nuptiarum eius vocari meruit, celebritate æterna in cælo fruiturus, quia temporalem in altari nullo die intermisit.

Liberalis

¶Liberalis Heliodori Altinensis episcopi discipulus, hunc vitalem cibum singulis dominicis diebus percipiens, reliquos dies absque esu potuque peregisse dicitur. In fortitudine ergo cibi huius peruenit vsque ad montem qui Christus est, sublatus in cælum, cum se de terris transferri postulasset. Quem enim sumendo assiduæ cernebat per speculum & in ęnigmate, ipsum iam facie ad faciem videre concupiuit.

Banon clericus

¶Banon quoque Candauensis cœnobij clericus (multa licet vitæ sanctitate præditus fuisset) cum ægrotaret, noluit sine tam salutari viatico decedere, statimque vocari, qui illud sibi afferret, presbyterū iussit. Is vero quē missus fuerat, viæ ignarus ab angelo ad presbyterum vsque perductus est, vt iam angelos ei quamprimum suffragari scias qui domino communicari expetierit. Cui Banon ipse communicatus, nunquam postea ab eo discessit, & nunquam discedet, receptus in paradisum.

Ambrosi⁹ episcopus.

¶Ambrosius item Mediolanēsis ecclesiæ antistes, doctrina simul & sanctitate insignis, cum e vita decederet & communicari domino exoptaret, sed fari iam non posset, mox Honorato Vercellensi presbytero euchari stiam afferente lætus accepit. Qui presbyter vt hoc

faceret, tertia iam vice vocatum se dixit, dum dormi-
ret, neque a quo vocaretur scire potuisse. Quid hoc est,
nisi quia Christus fideles famulos suos absque se duce
ad cæleste regnum transmigrare non permittit, ne vi-
am aberrent, si ab ipso qui veritas est, non continuo di-
rigantur?

Hiero. ps. ¶Et diuus Hieronymus diem agens extremum, sa-
crum Christi corpus dari sibi petijt. Illud vero sumptu-
rus de lectulo humi se deponi fecit, saccoque operiri.
Tunc genibus prouolutus, lachrymas fudit, pectus pu-
gno percussit, & sic sanctam oblationem hausit, gestu
habituque se illa indignum contestans, illam tamen si-
bi necessariam hauriendo docens.

Eadmundus eps ¶Quod autem & intelligentiam pie sumentibus p-
stet. Eadmundus Cantuariensis episcopus testis est.
Qui die crastino de trinitate disputationem initurus,
noctu in somnijs uidit se sacramentum istud accepisse
columba offerente, & cum mane in auditoriū venisset,
præter spem magna omnium admiratione disseruit, Si-
quidem illi tunc spiritaliter communicauerat, qui dei
sapientia est, & dei virtus.

Presbyter centumcellensis. ¶Hæc insuper immortalis & ineffabilis hostia, si in
altari pro mortuis offeratur, maximo illis adiumento
erit ad commissa in purgatorū locis diluenda. Grego-
rius Pontifex refert, quendam centumcellensem presby-
terum dum in thermis lauaretur, homini ignoto qui
tamen ipsi officiosius ibi inseruiret, panes aliquot refe-
rendæ gratiæ causa muneri obtulisse, illum vero noluis-
se accipere, quod sibi eis opus nō esse diceret vita hac
iam defuncto. Se enim loci illius dominum aliquando
fuisse, & eo deinde labore expiare culpam ibi iussum.
Quamobrem si sibi gratificari vellet, illos panes pro se
consecratos deo offerret. Quod cum ille fecisset, die o-
ctauo ad thermas reuersus, homine non inuento, noxa
absolutum agnouit. Ille ergo primum poscendo, dein-
de non comparendo, quanto hoc sacrificium defunctis
emolumento sit, patefecit.

¶Idem sanctus pontifex tradit, dum adhuc abbatis officio fungeretur, monacho sui monasterij, cui Iusto nomen erat, & ægrotanti, fratrum colloquium se interdixisse, & defuncto cemiterij sepulturam, eo quod tres aureos apud illum absconditos deprehenderat, qui omnibus communes esse debuissent. Hac seueritate in languentem primo, deinde in mortuum vsus, vt sanos viuentesque ab eiusmodi vitio coerceret. Cæterum & salute illius consulens, missas. XXX. pro eo celebrare Pretiosum monachum iussit. Iustus ergo trigesimo die post fratri suo Copioso apparens, pœnis qbus pro delicto afficiebatur, se demum absolutum dixit. Itaque idem dies & oblationum finem statuit & supplicij. Gregorius papa

¶Quædam mulier (vt apud eundem autorem legimus) pro viro ab hostibus capto, & in vinculis coniecto per sacerdotem sacram deo hostiam statutis diebus offerre consueuerat, & cum illo postliminio reuerso didicisset, dum captiuus teneretur, identidem se reuinctum comperisse, neque scire potuisse, quomodo id sibi cōtingere soleret, dies quibus id ei contigerit sciscitās, eosdem ipsos fuisse animaduertit, quibus oblatum fuerat sacrificium. Quædam mulier

¶Idem testatur Agatonem episcopum Panormitanum cum Romam versus nauigaret, ad insulam quæ in Tyberis ostio est applicuisse, & sacrificium missale obtulisse, pro nauta suo Varica nomine quem in scapham descendentem, dum nauis plenis velis ferretur, rupto fune in medio mari reliquerat, & fluctibus obrutum perijsse putabat. Cum autem ad Romanum portum peruenisset, eg ressus in littore Varicam sibi obuiam habuit, & vehementer miratus audiuit, eum dum scapham regendo, partim labore, partim inedia iam deficeret, obdormisse, & dormienti sibi uisum a quodam panem accepisse, atque eo gustato se refocillatum fuisse, deinde expergefactum nauigio iuxta prætereunte susceptum Romamque delatum. Rem ergo curiosius exquirens, cōperit ea ipsa die illum pane eo refectum Agaton episcopus

fuisse, qua sacrificium fuerat oblatum, & deo gratias egit, quia hic ille panis esset, de quo per Ieremiam dicitur. Inebriaui animam lassam, & omnem animam esurientem saturaui.

Ierem. 31

Fœminæ Maria Magdalena.

¶Fœminarum quoque sanctarum hac in re curā sitdiumque indicabimus, vt ex eo simul & vtilitatē monstremus. Maria Magdalena vitam agens in deserto, cœlestium spirituum societate fruebatur, & tamen cum sibi vitæ finem imminere cognouisset, Maximinum episcopum iussit accersiri, & percepta ab eo communione, ad cælum migrauit. Non fuit illi satis cum angelis iter hoc ingredi, nisi dominum angelorum ducem habuisset. Sic olim ad sepulchrum eius lugens, dimissis angelis quos viderat, illum solum quæsiuit quem lugebat, & tunc demum consolata abijt, cum ipsum resurrexisse cognouit.

Petronilla virgo.

¶Petronilla virgo cupiens iam ad cæleste de terreno transferri habitaculo, ne sine viatico discederet, a presbytero Nicomede panem trinitatis accepit. Itaque sponso æterno copulata cælum adijt, ne frustra illum procis mortalibus præposuisse videretur, si eidem & in terris posita communicare neglexisset.

Lucia virgo

¶Luciam virginem nec inter flammas constrictam, nec perfosso a sacrilegis iugulo lætaliter vulneratam mori nō potuisse accepimus, donec sacram sibi cōmunionem a sacerdote oblatam non sumpsisset. Tunc cū martyrij corona cælum læta petijt, cum eum pro cuius amore supplicia contempserat, sibi iunxit itineris ducem.

Exhortatio.

¶Si ergo a sanctis hominibus tantæ curę fuit ad hāc sacrosanctam communionem etiam corpore accedere, a qua spiritu & voluntate nunquam discedebant, quanto magis nos qui peccatores sumus, idem oporteat facere. His enim magis opus remedio est qui grauius ægrotant, hoc autem remedio a peccati morbo conualescimus, ab inquinamentis mundamur, ab errore in viā iustitiæ dirigimur, denique de morte transimus ad vitā, de tenebris ad lucē.

¶In primis tamen videndum, quo animo, qua mēte

accedatur. Aptis ad sumendum corporibus medicina prodest, male autem dispositis, si sumatur exitio est. Et si Philistini, quod arcam domini captam in templo idoli Dagon posuissent, aduersa passi sunt, & Bethsamitæ ab eis restitutam suscipientes quod parum reuerenter habuissent, pene internetione sublati, quanto deterius afficiendus erit quisquis, vel prætermissa quæ deo debetur adorationis ratione, vel nõ absterfis prius a se quãtum potest, inuidiæ, odij, luxuriæ cæterorumque vitiorum spurcitijs, mundissimum domini corpus præsumpserit accipere? In Iudam quia malignis cogitationibus æstuans illud sumere nõ timuit, post bucellam satanas introisse dicitur. Ideoq; nõ a peccato mundatus est. sed potius peccatum peccato cumulauit, venditionis crimẽ veniæ desperatione, & cum male pœnitendo sibiipsi pre dolore mortem consciuisset, in abyssum corruit tormẽtorum. Philistini 1. reg. 5 Bethsamitæ.

¶Nos ergo cum Magdalena lachrymis prius lauemus pedes domini, & cum Centurione clamemus: Domine non sumus digni, vt intres sub tectum nostrum, Comparantesque aromata pœnitentiæ & humiliationis exemplo sanctarum fœminarum, ad vngendum illum in odore vnguentorum eius festinemus, vnctum tandem ritu pijssimi Ioseph, syndone conscientiæ nostræ pura mundaque inuoluamus. Et cum sic inuolutum in monumẽto pectoris nostri nouo reposuerimus, passionis eius pœnas mente recolentes, ad resurrectionis quoque eius gloriam nos peruenturos speremus, Visuri quidem illum, non iam sub diuersarum specierum velamẽto, sed facie ad faciem, in eandem imaginem (vt Apostolus inquit) trãsformãdi a claritate in claritatem, tanq̃ a spiritu domini, semper cum illo futuri. Matth. 8. 2. Corin. 3

¶Libri quarti finis.

LIBER QVINTVS.

¶De nemine temere iudicando.

fuisse, qua sacrificium fuerat oblatum, & deo gratias egit, quia hic ille panis esset, de quo per Ieremiam dicitur. Inebriaui animam lassam, & omnem animam esurientem saturaui.

Ieremi.31

Fœminæ Maria Magdalena.

¶Fœminarum quoque sanctarum hac in re curã studiumque indicabimus, vt ex eo simul & vtilitatẽ monstremus. Maria Magdalena vitam agens in deserto, cœlestium spirituum societate fruebatur, & tamen cum sibi vitæ finem imminere cognouisset, Maximinum episcopum iussit accersiri, & percepta ab eo communione, ad cælum migrauit. Non fuit illi satis cum angelis iter hoc ingredi, nisi dominum angelorum ducem habuisset. Sic olim ad sepulchrum eius lugens, dimissis angelis quos viderat, illum solum quæsiuit quem lugebat, & tunc demum consolata abijt, cum ipsum resurrexisse cognouit.

Petronilla virgo.

¶Petronilla virgo cupiens iam ad cæleste de terreno transferri habitaculo, ne sine viatico discederet, a presbytero Nicomede panem trinitatis accepit. Itaque sponso æterno copulata cælum adijt, ne frustra illum procis mortalibus præposuisse videretur, si eidem & in terris posita communicare neglexisset.

Lucia vgo

¶Luciam virginem nec inter flammas constrictam, nec perfosso a sacrilegis iugulo lætaliter vulneratam mori nõ potuisse accepimus, donec sacram sibi cõmunionem a sacerdote oblatam non sumpsisset. Tunc cũ martyrij corona cælum læta petijt, cum eum pro cuius amore supplicia contempserat, sibi iunxit itineris ducem.

Exhortatio.

¶Si ergo a sanctis hominibus tantæ curę fuit ad hãc sacrosanctam communionem etiam corpore accedere, a qua spiritu & voluntate nunquam discedebant, quanto magis nos qui peccatores sumus, idem oporteat facere. His enim magis opus remedio est qui grauius ægrotant, hoc autem remedio a peccati morbo conualescimus, ab inquinamentis mundamur, ab errore in viã iustitiæ dirigimur, denique de morte transimus ad vitã, de tenebris ad lucẽ.

¶In primis tamen videndum, quo animo, qua mẽte

accedatur. Aptis ad sumendum corporibus medicina prodest, male autem dispositis, si sumatur exitio est. Et si Philistini, quod arcam domini captam in templo idoli Dagon posuissent, aduersa passi sunt, & Bethsamitæ ab eis restitutam suscipientes quod parum reuerenter habuissent, pene internetione sublati, quanto deterius afficiendus erit quisquis, vel prætermissa quæ deo debetur adorationis ratione, vel nō absterfis prius a se quātum potest, inuidiæ, odii, luxuriæ cæterorumque vitiorum spurcitiis, mundissimum domini corpus præsumpserit accipere? In Iudam quia malignis cogitationibus æstuans illud sumere nō timuit, post buccellam satanas introisse dicitur. Ideoq; nō a peccato mundatus est. sed potius peccatum peccato cumulauit, venditionis crimē veniæ desperatione, & cum male pœnitendo sibiipsi præ dolore mortem consciuisset, in abyssum corruit tormentorum. Philistini 1. reg. 5 Bethsami tæ.

¶Nos ergo cum Magdalena lachrymis prius lauemus pedes domini, & cum Centurione clamemus: Domine non sumus digni, vt intres sub tectum nostrum, Comparantesque aromata pœnitentiæ & humiliationis exemplo sanctarum fœminarum, ad vngendum illum in odore vnguentorum eius festinemus, vnctum tandem ritu piissimi Ioseph, syndone conscientiæ nostræ pura mundaque inuoluamus. Et cum sic inuolutum in monumēto pectoris nostri nouo reposuerimus, passionis eius pœnas mente recolentes, ad resurrectionis quoque eius gloriam nos peruenturos speremus, Visuri quidem illum, non iam sub diuersarum specierum velamēto, sed facie ad faciem, in eandem imaginem (vt Apostolus inquit) trāsformādi a claritate in claritatem, tanq̄ a spiritu domini, sp cum illo futuri. Matth. 8. 2. Corin. 3.

¶Libri quarti finis.

LIBER QVINTVS.

¶De nemine temere iudicando.

Cap. I.

SEd plerique aliena nimis auide iudicãtes, ipsi errore incauto in culpam labunt, dũ vel incerta ꝓ certis adfirmẽt, vel si certa sunt iudicare ad eos nõ ꝑtineat, vel si ptinet, occulta ꝓ manifestis iudicẽt, vt etiã si manifesta sunt, q̃ aĩo fiãt ignorẽt, & velu ti malefacta persequantur. Huiuscemodi autem iudicia quoniam temeraria sunt, a domino prohibentur dicen-

Matth. 7. te: Nolite iudicare & non iudicabimini. Nolite condemnare & non condemnabimini. In quo enim iudicio iu dicaueritis, iudicabimini, & in qua mensura mensi fue ritis, remetietur vobis. Igitur hoc loco colligere exem pla decreui, quibus instructi circunspectiores esse pote rimus ad noxam hanc deuitandam, deoq́; obediendum, ne quis in alterum quomodo non licet, sententiam pro ferendo, seipsum damnet.

Aaron & Maria Nume. 12 ¶ Aaron & Maria Moysen probro iactauerant, ob vxorem eius (vt inquit scriptura) Aethiopissam, & quę tam audacis petulãtiæ caput & causa fuerat, in lepram incidit, vt corporis morbo mentis vitium puniretur, quoniam ab homine reprehendi non debuit, quem de us suis colloquijs suaque familiaritate dignum iudica bat. Hinc discere licet, quãti periculi sit seculo seruient bus, vt quicquam sinistrum indecensuè sentiant de ser uis dei. Fit enim plerunq;, vt quod illi reprehendẽdum

Rom. 14 iudicant, apud deum laudabile sit. Idcirco & apostolus clamat dicens: Tu quis es qui iudicas alienum seruum, domino suo stat aut cadit, & ne de cadente etiam despe remus, ait, stabit autem. Potens est enim deus statue re illum.

Mulier suspecta. Nume. 5 ¶ Quod autem ad coniugatos spectat quamdiu adul terij crimen latet, suspicari fortasse licet, credere non li cet. Et vetere quidem lege mulieris suspectæ causam per sacrificium zelotypiæ viro discutere permissum e rat, nunc nefas est accusare nisi deprehensam. Sed si de prehensam etiam lapidari vetuit dominus, nisi ab eo

qui sine peccato esset, cum nemo sine peccato sit, vix dici potest, quam grauiter delinquant qui suspectam veluti deprehensam lapidant ictibus detractionis, & infamiæ dentibus lacerant fortasse innocentem. Et profecto de iis quæ latent, qui iudicant, etiam si euenerit vt verum iudicet, mentitur, dum se scire affirmat quod nescit.

¶Qui Susannam accusauerant, falsitatis conuicti lapidibus obruti sunt, ipsa post mortis quoque sententiam absoluta. Quisquis igitur insontem sceleris alicuius insimulauerit, ab ipso iudice quem nihil omnino latere potest tantidem condemnabitur, quanti damnari accusatus debuit si deliquisset. Vnde mendacem testem talione punit lex, vt quantum pœnæ quis in proximum prava delatione molitus fuerit, tantum pro impietate ferat. Non misereberis ei, inquit, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

Presbyteri in Susannam. Daniel. 13

Deuter. 19

Ac ne facile delatoribus credamus, aut rumoribus incertis ad iudicandum cõpellamur, diuina sancitũ est lege. Non stabit testis vnus cõtra aliquẽ, quicquid illud peccati & facinoris fuerit, sed in ore duorũ aut trium testium stabit oẽ verbum. Contra dei ergo legem agit, qui contra aliquem vnius tantum verbis fidem adhibet.

Ibidem

¶Sed manifestum quoque aliorum opus, quod ita bono vt malo animo agi potest qualiter accipiendum sit, sequenti exemplo satis patebit. Diuisa promissionis terra, victisque hostibus Iosue duce, & iam militiæ missione accepta, tribus Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse de Silo, vbi tabernaculum fixerant ad Galaad possessionem suam quæ vltra Iordanem erat, reuertentes in ripa fluminis citeriore altare construxerunt, ob hoc duntaxat, vt posteris fidem facerent se commeandi ius habere ad offerendũ in Silo, neque separati a reliquis tribubus sicuti possessione, ita & religione viderentur. At vero cæteri filii Israel rati illud ad sacrificandũ diis alienis ædificatum, dei sui iniuriam armis vlcisci parant. Mox vbi missa legatione ponẽdi altaris cãm didicissent

Filii Israel Iosue. 22

probare factum cœperunt quod incusauerant, & quos morte dignos iudicabant, laudibus extulerunt. Quod si rem paulo accuratius non inquisissent, falsa decepti opinione, pios pro impijs trucidassent, & non leuius crimen foret inconsultum iudicium, quam ipsa cui infensi erant, diuinæ legis præuaricatio. Itaq; semper magnopere cauendum est, ne quid in alijs continuo detestandũ putemus, quod sub specie aliqua mali, & bonũ esse queat, ne propheticum illud in nos retorqueri possit. Væ q
Esaiæ. 5. dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponẽtes amarum in dulce, & dulce in amarum. Semper quidem tutius est, honesta potius q̃ turpia de ambiguis coniectari.

¶Quod cum quidam terræ Hus habitatores minus
Iob. 4 obseruarent simplicem illum & rectum, deoque probatum virum Iob, eo ꝙ calamitatibus opertus fuerat, iudicarunt iniustum. Ipsi dominus inter aduersa patientiæ meritum exaggerat, sed falsi rerum existimatores, nõ habentes in quo eum manifesto arguant, occulti criminis reum putant, quia in miserijs vident, digni illi talia ob culpam perpeti, qui talia passum vanissimo argumento delictis obnoxium censuerunt. Ex vitæ moribus nõ ex casuum angustijs, qualis quisq; sit iudicari debet, iuxta euangelicum illud: Ex fructibus eorum cognoscetis eos.
Matth. 7.

¶Sed etiam illud inter temerarias iudicationes ponendum, quod Annam Elcanæ coniugem domino in Silo ardentius deuotiusque supplicãtem, cum considerasset Heli sacerdos, temulentam putarit. Vsquequo ebria
Heli sacerdos eris inquit? digere paulisper vinum quo mades. At ipsa
1. reg. 1 a domino exaudita, sterilitatis opprobrium fœcunditate deleuit. Exteriorem corporis gestum notauit Heli, & ebrietatis obiecit vitiũ, sed deus intima respexit cordis, & compotem voti fecit. Sic eum sæpe falli necesse est, qui ex facie hominis animi occulta iudicat. Et quia solius dei est nosse mortalium cogitationes, quisquis eas in altero coniecturis explicat, dei iudicium sibi vsurpat. Dumque in dubijs male de proximo sentit, cha

pietatem offendit. Quod vt solicitius declinemus, memi- Iohan.7.
nerimus a domino præceptū esse: Nolite iudicare secun-
dum faciem, sed rectum iudiciū iudicate.

¶Inconsulti quippe iudicij iustissimas pœnas dedit Hanon
Ammonitarum rex Hanon, qui Dauid regis legatis ad rex
se de obitu patris sui cōsolandum missis, obiecto quod
terram suam exploratum venissent, partem barbæ ab- 2.reg.10
radi fecit, vestesque ad nates vsque succidi, & hac igno-
minia affectos abire iussit, quos quidem honore prose-
qui debuerat, si Dauid erga se animum ita vt erat, pen-
sasset. Peruersa igitur de amico suspitione in suam abre-
ptus pernitiem pro barbis rasis capitis diadema ami-
sit, pro succisis vestibus regnum. Hinc quoq; patet quan-
tæ stultitiæ sit eius amorem despicere, cuius odio pares
esse non possumus.

¶Peruersum autem iudicium & in Michol vxore Da- Michol
uid diuina vltione punitum est. Cum enim regē Ephod 2.reg.6.
lineo accinctum, & præ gaudio subsiliētem coram arca
domini vidisset, despexit atq; contempsit, leuitati ascri-
bens, quod humilitatis erat & magnæ in deum pietatis.
Ille ergo quantum se humiliauerat, tantum gloriæ ade-
ptus est. Ipsa vero perpetuæ sterilitatis contumeliā tu-
lit, vt se eius coniugio indignam agnosceret, quē scur-
ris comparandum existimauit.

¶Videant & ipsi iudices quali examine illos quibus
præsunt, iudicari debeant. Si enim rex Salomon deo of- Salomon
ferente quicquid petijsset, nihil sibi magis necessarium rex
duxit, quam in decernendo sapiētiam. Dabis seruo tuo 3.reg.3.
inquit cor docile, vt populum tuum iudicare possit, &
discernere inter bonum & malum, quis adeo sibi confi-
dit, vt in iudicando errare non formidet? Qui quidem
error nisi grauissimus esset, non pro eo vitando Salo-
mon magis solicitus fuisset, quam pro vitæ spacio pro-
telando, pro diuitijs cumulandis, pro inimicis domandis,
imperioque propagando. Et quoniam his rebus iu-
ris dicendi scientiam prætulit, plus etiam q̃ postularat,
accepit. Sapiens vtiq; opinionis præceptum referens
opes & gloriam.

Assuerus rex Hester.3 &.8. ¶At Assuerus Persarum rex malignis inuidi Aman delationibus plus æquo credulus, Iudæos qui in regno suo erãt, veluti pacis turbatores, edicto perdere omnes iusserat. Mox innocentia eorum cognita, sententiam vertit in accusatorem. Quos autem neci iam addixerat honore affecit. Laudabilius egisset, si non præcipitasset iudicium. Sed neq; in eo laude sua fraudandus, quod iniuste decretum iuste reuocare nõ tardarit, in illum animaduertens, cuius suggestione deceptus fuerat, tam ęquus iniqui hominis vltor factus, quam sæuus innocentum fuisset interemptor, si ante dictam internecionĩ diem, id quod erat non resciuisset. Quam itaq; recte Iob.29 Iob: Causam inquit quam nesciebam, diligentissime inuestigabam.

¶Sunt qui suis dę rebus alios consulunt, sed cum sibi recte consultum est, contemnunt, quosque ante amauerant, odisse incipiunt, si illos quicquam secum dissentire animaduertunt, eorum iudices facti, quorum iudicii Iohanan is vsuri videbantur. Horum peruersitatem secuti Iohanan Cariæ filius & qui cum illo erant, cum post Baby Hiere.42. lonicam captiuitatem in terra Chanan, iuxta Bethlehẽ residissent, & Chaldæos se timentes, quo fugã vertere sibi expediret, Hieremiam prophetam consuluissent, illeq; deo reuelante ibi tuto mansuros dixisset, & si ad Aegyptum (vt parabant) transfugerent, perituros malę Ibidem.43 de propheta suspicati sunt. Et mendacium loqueris inquiunt, non misit te dominus, sed Baruch Neriæ filius, vt tradat nos in manus Chaldæorum. Transeuntes ergo in Aegyptum, vbi se putabant tutiores, ibi citius a Chaldæis oppressi sunt, & qui mendacem prophetam iudicauerant, sibi magis quam illi credentes, in interitus sui foueam corruerunt. Quod nos defugientes, fidelium ac prouidorum consultorum monitis discamus acquiescere, non ea temere diiudicare. Salomonis quoq; senten Prouer. 19 tia est. Audi consilium & suscipe disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis.

¶Nunc euangelicæ institutionis exẽpla, q̃ ad propositum quicq̃ spectare videbunt, colligem⁹. Dñs nr̃ Iesus

Christus Iudæorum in iudicando malitiam arguens. Venit, inquit, Iohannes baptista, neque manducans panem neque bibens vinum, & dicitis, Dæmonium habet, Venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis, Ecce homo deuorator, & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum. Tales sunt qui de omnibus male sentiunt, & quicquid egeris, vitio vertunt. Humilem appellant hypocritam, simplicem fatuum, ieiunantem phreneticum, non ieiunantem gulosum, delinquentes corripientem, durum & asperum, quieti studentem, desidem & ignauum. Nullum denique bonum agit, quod hi malignis peruersisque suggillationibus denigrare nõ contendant. Propterea merito sane de illis dicitur. Erubescant impij & deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa. Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia & abusione. Psalm. 30

¶Simonem quoque pharisæum saluator, apud quẽ discubuerat, falsæ existimationis conuincit. Putauerat ille non esse prophetam, qui se a peccatrice muliere tangi permitteret. At misericors dominus hospitem suum ab errore volens reuocare, & secretas eius cogitationes arguendo in medium protulit, & mulieri peccata palã dimisit. Vt se non solum prophetam, sed etiam deum probaret. Peccatricem denique illi prætulit, humilitatis officijs, dilectionis signis, fidei argumentis. Caueat igitur peccator peccatorem contemnere ne dum alium accusat, ipse accusabilior appareat, sed potius peccatricis huius more humilior, vt dum ipse ab alijs reprehenditur, a domino defendi mereatur. Simõ pharisæus Luc. 7.

¶Sed quorundam iudicium sub honestatis velamento malignitate plenum est. Iudas Iscariotes vnguentũ quo profunditur dominus, perditionem vocat. Vt q̃d perditio hęc facta est, inquit. Poterat vnguentum istud venundari plusquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. Officiosę erga Iesum venerationi callidæ obtrectat, prætendens in egenis pietatem, nõ q̃d egenus ipse misereri soleret. Quomõ enim in paupes pius esse poterat, qui in dñm suum tam impius fuit? Proch indignũ Iudas Iscariotes. Matth. 26. Marc. 14

facinus, eleemosynam commendat, qui sacrilegium facit, misericordiam effert, qui proditionem meditatur. Non ergo ideo commendat eleemosynam, vt commendandam putet, sed vt animi sui auaritiam tegat, qua vnguenti effusionem non in suum versam lucrum tristatur. Itaque mulier quam ille accusat, a veritate defenditur. Bonum inquit opus operata est in me, quid ei molestus es? At eleemosyna etiam bona est, bona vtique. Sed qui bonum alterius boni comparatione malum appellat, tam falsus atque peruersus est, vt ne illud quidem quod approbat, satis amet.

Scribæ & pharisæi

¶ Scribæ quoque & pharisæi se legis diuinæ zelatores ostendunt, & sabbatum obseruant. Christi quidem miraculis eo potissimum die fieri solitis inuidentes, non deo gratum facientes, cum nullum omnino tempus sit, quo benefacere non liceat. Eundem in Beelzebub eijcere dæmonia dicunt, ne in eo dei virtutem confiteri cogantur. Et cum se ille a dextris virtutis dei sedentem in nubibus iterum venturum respondisset, blasphemat inquiunt. Atque ipsum qui mortuos viuificauerat, reum esse mortis iudicant. Adeoque nihil veri videre potest liuor, vt innocentem & iustum crucifigi, homicidam & seditiosum dimitti exposcant. Barabbas liberatur, Iesus occiditur. Quam autem execranda talia iudica sint, Salomon aperit dicens. Et qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud deum.

Matth. 13 Marc. 3 Lucæ. 11. Matth. 26 Marc. 14 Ibidem. 15. Lucæ. 23. prouer. 17.

¶ Quam etiam iniquum sit aliorum vitia cernere, suorum obliuisci, docet ipse saluator, dum huiusmodi hominem reprehendens ait. Quid tu vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater, sine eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo. Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui. Tunc ergo alios decentius corripere poterimus, cum prius nosmetipsos correxerimus, corripere inquam non condemnare, vt charitas conseruetur & semper declinetur impietas.

Matth. 7. Lucæ. 6

¶ Illi quippe qui nimis arroganter adulteram accu-

Accusatores adulteræ.

fauerant, mox domino in terram scribente, cum sua legissent scelus, alienum vlcisci erubuerunt. Qui sine peccato est vestrum inquit, primus in eam lapidem mittat. Non solum autem lapidem in accusatam torquere nequiuerunt, sed nec iusti iudicis ferre præsentiam. Ad lapidandum conuenerant, sed parua mora, ipsi quasi lapidibus acti, fugam fecerunt. Tanquam indigni erant qui alios arguerent, vt adulterij crimen ab eis delatum facile veniam inuenerit. Nos itaque si nostra peccata ante oculos posuerimus, aliena post tergum relinquemus, nec alterum accusare audebimus, magis ipsi accusandi.

Iohan. 8.

¶ Moyses abbas in deserto Scythi nominatissimus, cum accersiretur vt sententiam diceret in fratrem qui peccauerat, venit saccum arena plenum in tergo baiulans, & rogatus quid illud esset. Peccata sua esse dixit, quæ vix ferre præualeret, nedum aliena iudicare posset. Quod præpositi monasterij audientes, fratri pœnitenti veniã indulgere, quam pœnam infligere maluerunt, nam considerant, ne se quidem sine peccato esse. Nec tamen ideo delinquentibus ignoscendum est, ne coquatur hœdus in lacte matris suæ. Sed ipsi qui præsunt, ita seueritatem in puniendo exerceãt, vt semper se quoque infirmos esse meminerint.

Moyses abbas

Exo. 23. 34

¶ Eiusdem loci presbyter pastor, monacho qui se de cœnobio discessurum dixerat quod se cum fratre manere, de quo male audisset, pigeret. Ne facile malum credideris inquit quod audisti. Cunque ille id sibi a viro fideli relatum asseueraret, respondit. Si fidelis esset, non tibi dixisset. Postremo proposuit ei trabem & festucã de euangelio, vt semper aliena peccata festucam putet, sua trabem, se prius condemnans, quam alios iudicans. Quo tandem consilio ipse vsus, ibidẽ habitauit vnde recedere decreuerat, male de altero obloquentibus credere destitit, male agentes sibi præferre cœpit, & si quis etiam manifesto deliquerat, non iam ei iudicandi occasionem, sed magis humiliandi præbebat. Et nos ergo pastoris vocem audiamus, vt mites & quieti potius cũ agnis in partem dexteram concedamus, quam lasciui-

Monachus quidam Pastor

Matth.

entes & curiosi ad sinistram cum hœdis declinemus. Lasciuiunt autem qui præsumptionis speculam inscendentes, aliorum actus auide explorant, suos non satis considerant, & dum alios nimis licenter iudicant, ipsi grauius dei iudicium incurrunt.

ercussor
'italis
ionachi

¶ Sicuti de illo legimus, qui Alexandriæ Vitali monacho de prostibulo egredienti obuiam factus alapam incussit, quod ab eo libidinis causa infamem locum frequentari diceret. Et statim ipse a dæmonio arreptus male torqueri cœpit. Assiduus quippe ibi erat Vitalis, non tamen libidinis causa, vt ille putauit, sed vt eas quæ se libidini prostituerant, a tam turpi vitæ proposito reuocaret. Ad singulas enim penetrans, oblata pecunia noctem paciscebatur, neque quicquam tota ea nocte aliud quam dolenter ingemiscere, & deum pro salute perditæ mulieris deprecari, ita alias ad deum cõuertere, alias saltem eo tempore vt a scelere cessarent, compellere. Quæ res tunc clarius patuit, cum post vindictæ diuinæ in percussorem miraculum, illæ ipsæ mulieres apud quas aliquando pernoctauerat, palam confiterentur, atque idem percussorem suum miseratus, oratione sanitati restituisset. Nos tam anceps iudicium facile vitabimus, si Iohannis Alexandrini episcopi prudentiam imitari voluerimus, qui ipsius Vitals delatoribus ita fidẽ adhibuit, vt sanctum virum ne in lustris quidem impudice versari crederet. Tutius namque consilium, æquior deliberatio, certius iudicium, semper bene præsumere de iis, quos nunquam in crimine nouimus deprehensos

hannes
iscopus.

¶ Idem sanctus Iohannes episcopus illos etiam qui publice peccauerant, absentes carpi taxarique prohibuit. Fieri enim posse vt peccatum pœnitendo diluissent, & iniquum esse id ab homine petulanter exprobrari, quod a deo clementer fuerit condonatum. Itaque domesticos suos grauiter increpuit, cum quendam virginis raptorem morte dignum dixissent. Et q scitis, inqt si ille iam peccare desiit, cum vos fortasse non cessetis

Iure quidem ista Iohannes. Cum enim scriptura diuina dicat, Nescit homo vtrũ amore an odio dignus sit, qua ratione homo in altero sciet quod in se nescit, vtrũ scilicet aliquis odio vel amore dignus sit. Ecclesi. 9

¶Beatus vero Franciscus etiam obliquæ suspitionis culpam in fratre castigauit. Cum enim pauperculo quodam sibi obuiam facto, nuditatem eius dolens identidem ingemisceret, & frater quo cum vna iter agebat, dixisset. Pater & si ille rebus pauper est, fortasse rerum concupiscentia diues est, Continuo ipsum tunicam suam exuere, & pauperem operiri iussit, vt quem lingua læserat, ei beneficio satisfaceret. Prauæ igitur suspitiones, cum præsertim de crimine nihil constat, sedulo vitandæ sunt. Et licet semper vitari nequeant quoniã homines sumus, ibi saltem commorIantur vbi ortæ fuerint. Linguam contineamus, si cogitationes non possumus. Frãciscus

¶Quis enim de Lupo Senonum episcopo non male opinaretur, si eum præcessoris sui filiam virginem iam adultam (quam iuxta se educabat) tenerrime diligere conspexisset, & quanta ille sanctitate polleret, ignorasset. Sed profecto neq; nota sanctitas obstitit, quin aliquando domestici eius ipsum nimij in puellam amoris inter se taxarent. Quod ipse resciens coram omnibus euocatam osculo excepit dicens. Non offendunt obloquentium verba, quem propria non inquinat conscientia. Quoniam autem virginis animum in dei amorem propensum cognouerat, eam ardenter quidem, sed corde syncero diligebat. Nihil prauum de ipso conijcere debuerunt, quem irreprehensibilem totius reliquæ vitæ institutio testabatur Lupus eps

¶Ab hac impudicitiæ nota Daniel Aegyptius abbas miraculose expediuit. Cum enim rogatus rustici cuiusdam domum adijsset, vxori eius diu infœcundæ ac sterili sobolem oratione a domino impetrauit. Vicini vero tumescenti uentre mulierem cernentes, quã olim de marito nunquam grauidam factam nouerant, de abbate concepisse putauerunt, Postquam ergo peperit, Daniel abbas

Daniel omnibus ad spectaculum conuocatis, infantulum per deum obsecrat, vt quis pater eius esset, palam diceret, & statim ab osculo illo, a quo nihil aliud adhuc nisi vagitus audiebatur, verba proruperunt, quibus cognitum est, mulieris maritũ esse pueri patrem. Mutata igitur sententia, omnes Danielis sanctitatẽ laudibus extulerunt, cuius p̃catione factũ esset, vt & sterilis generaret, & puer mox vt natus est, loqueretur. Itaque tota criminis suspitio in admirationem versa est virtutis.

Briccius ¶Idem contigisse Briccio Thuronensi episcopo, sed non eodem successu legimus. Mulier professione non opere religiosa, quæ indumenta & linteamina eius lauare consueuerat, illicito cum quodam coitu prolẽ edit. Briccius cõmissi reus agitur, afferri puer nondum menstruus iubetur, qui Briccio in nomine Christi interroganti respondit, ipsum non esse patrem suum, quis autem esset, non indicauit. Itaque ne sic quidem conquieuit aduersum episcopum concitata plebis indignatio, magicæque arti deputantes, quod virtute fiebat diuina, in illum inclementius fremebant. Ipse vero vt se altero quoque signo (quando vnum non erat satis) innocentem probaret, prunas in sinum congestas per vrbem tulit dicens, quod sicut vestimentum suum non vrebatur, ita se a libidinis flagitio alienum esse. Illi tamen prorsus increduli, suspectum ab episcopatus officio vi deponunt, & alium in locum suum constituunt. Cæterum tantam insontis infamiam deus non ferens, duobus iam successoribus eius paucorum dierũ spacio vita defunctis, ipsum in sedem suã per summum pontificem restitui fecit, ne plus potuisse videretur malorũ obstinata suspitio, quã iusti manifesta miracula.

Syluanus episcopus ¶Quomodo autem id quod aperte non viderint, iudicantes non fallet, si etiam visa interdum fefellerũt? Diabolus namque Syluani Nazarethensis episcopi integritatem cum peruertere nequisset, infamia dehonestare decreuit, & formã eius habitumque assimulatus, matronam quandam noctu adijt, atque ad concubitũ

vrgerere cœpit. Pudica mulier vim timens, domesticorum opē protinus inclamat, ille latebram sub lecto petijt, sed vt volebat, a concurrente familia inuentus, verberibusque & contumelijs affectus, extra ædes ejcitur. Interim rerum inscius Syluanus, vbi mane tandē percepit se vulgo diffamari, & pro scelere quod ne cogitarat quidē, iam ad vindictam expeti, furori cedere satius ducens, propere Bethlehem se contulit. Sed cū ibi quoque vitæ suæ insidiarentur, quidam ipsum ferire volentes, versis mucronibus ipsi sibi mortem consciuere. Post hæc cum ad tumulum diui Hieronymi mulier dæmoniaca curationis gratia adducta esset, plurimique eò simul confluxissent, apparuit Hieronymus, & dæmoni vt ab ea exiens, quibus præstigijs Nazarethanos aduersus Syluanum ludificasset, palam faceret imperauit. Ilico mulier sanatur, & presente Syluano, Syluanus alter iuxta illam cernitur, qui rem ordine cōfessus disparuit, & vulgato miraculo cessauit innocentis infamia, versipellisque impostoris offuciæ magno omnibus tunc stupori fuere. Quam igitur circunspectos & vigilantes nos esse decet, ne quid male de sanctis viris, etiam cum in crimine dephensos esse credimus, nimis cito affirmemus. Hieronymus.

¶Idem quippe calidissimis hic veteranæque malitiæ veneno imbutus serpens, beatum quoq; Fortunatum Tudertinæ ciuitatis episcopū infamiæ probro lacessiuit. Per ipsum namque ab homine expulsus, peregrini formam assumpsit, & cum clamore incedens, passim queri cœpit, quod Fortunatus episcopus (qui ab omnibus hospitalis ac pius existimatur) se ab hospitio suo cum iniuria exturbasset. Hunc quidā malignis rumorib' nimis credulus, ac simul vt se munificentiorē episcopo ostēderet, domi suæ accepit. Sed dum vna cū illo ad ignem sedens (frigus enim erat) Fortunato licētius detraxisset, animaduertit confesso rem suum nusquam comparere, & filium paruulum iam ab eo possessum vertiginoso volutatu inter prunas deijci, vitaque destitui. Vnici tandē orbitatē didicit infelix pater, quā Fortunatus eps.

tum scelus sit, & quale crimen, sanctorum hominum vitam, vel cauillari, vel cauillantibus facile credere.

¶ maxime quidem lentos continentesque in iudicandis aliorum moribus nos esse oportet, cum etiam perfectioris vitæ viri ea in re aliquando lapsi fuisse ferantur. Effren eremita columnam ignis ad cælum vsque porrectam viderat, audieratque talem esse magnum Basilium episcopum, & hac visione illectus Cæsaream venerat, vt tantæ existimationis hominem oculis quoque consideraret. Sed cum solenni Epiphaniæ die pontificali pompa in magno clericorum cœtu fulgentem conspexisset, ipsum elatæ superbiæ columnam esse censuit non ignitæ charitatis. Postquam vero ab illo accitus eiusmodi cogitationis errorem sibi obijci audiuit, cognouit deum esse in homine, qui aliorum arcana illi reuelaret, & ostentis quam magnus apud se esse testaretur. Prostrauit ergo se, & peccatum confitens veniam petijt, atque ita iam deinde vt erat de ipso definire cœpit, quanto scilicet exteriori apparatu elatior videretur, tanto interius humiliorem esse.

Effren solitarius

Quidam eremita.

¶ Alium quoque eremi cultorem in Basilio deceptum tradunt, qui cum festo quodã die in ecclesia multo compositum ornatu, atque in loco editiore sedentem cerneret, non hoc (vt quidem debebat) episcopali dignitati imputauit, sed cuidam inanis gloriæ fuco atque oblectamento. Quamobrem voce ad se de cælo lapsa audiuit, multo plus ipsum voluptatis capere solere, felem bestiam quam in cella habebat manu demulcendo, quam Basilium episcopum sacris indumentis se ornando. His exemplis edocemur, non ex signis, quæ foris apparent animum qui intra hominem latet, iudicare debere, eius præsertim, quem multorum opinio commendat, sermo celebrat, obsequium honorat.

¶ Sed hic iudicij error ijs fere contingit, qui paupertatis & humilitatis vitam professi, putant si quis inter ipsos paulo cultiorem qua vtatur rem habuerit, propositi præuaricatorem esse, quasi nõ eos tantum beatos vocet dominus qui spiritu pauperes sunt, aut etiã glo-

riæ cupiditas sub sordido & squalenti amictu latere non possit.

¶ Hinc ergo Carthusiensis cœnobij præpositus Bernardo abbati cum ille ad ipsum visendum equo vectus aduenisset, Ephippio nimis eleganti vsum exprobrauit. Attamen qui deum magis quam equi phaleras animo voluebat, quale ephippium illud esset, cui insidens a Claraualle iter egerat, penitus ignorabat, & ab ijs qui secum venerant, quale esset quærere cœpit. Tunc haud dubie apparuit, magis illi curæ fuisse qualem animum eo afferret, quam qualem supellectilem. Itaque nō semper ex vtensilium aliquo decore mens hominis erit metienda, sed ex operibus potius, vitæque conuersatione. Neque enim qualis quæque arbor sit, folia ostendunt, sed fructus.

Bernard. abbas.

¶ Machetes abbas in Aegypto (sicut a Iohanne Cassiano traditum est) fratres incusare solitus, quod vuā in faucibus tumentem, tolerare non possent, sed præciderent, quod in cellulis sagum haberent, quod secularibus hominibus oleum pro medicamento consecrarēt. Duo prima ad impatientiam referebat doloris & paupertatis. Tertium quandam animi arrogantiam, virtutisque ostentationē præ se ferre aiebat. At vero quicquid dudum in alijs rephenderat, mox ipse egit inuitus. Nam in morbum vuæ incidens, præ dolore eam præcidi nō solum passus est, sed rogauit. Deinde corpori ex valetudine frigescenti sagum admisit. Postremo seculariū hominū molestijs victus, oleū benedixit. Et confessus est suopte iā exemplo se didicisse, Monachū in quo alios labi iudicauerit, ipsum in eo lapsurū vel nolentē. Verā enim esse domini sententiam dicentis. In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Nam si nosmetipsos (vt apostolus inquit) iudicaremus non vtique iudicaremur.

Machetes abbas.

Matth. 7.
1. Cor. 11.

¶ Ac ne fœminas prætermittendo ab hac iudicandi culpa vindicare videamur, Raguelis ancilla Saram eius filiam, septies viduam & adhuc virginē, virorū suorū interfectricem, ausa est compellare. Quos tamen deo volēte a dæmonio præfocatos tradit scriptura, vt

Fœminæ Ancilla in Saram.

illa tandem Tobiæ deum timenti integra inuiolataque seruaretur. Hanc ergo deus ita diligebat, vt a prophanis contingi non sit passus, & eandem ancillæ temeritas parricidio pollutam dicere non dubitauit. Pudeat nos vilis ancillulæ procacitatem sequi velle, vt hominum mores ex casibus ponderemus. Non semper quicquid aduersi euenerit, ad culpæ meritum est referendum. Viros amittebat Sara, non quia peccauerat vt viduitate puniretur, sed quia non peccauerat, vt intacta digniori marito copularetur.

¶Ad hæc tamen illi inconsultius errant, ne dicam impudentius, qui etiam bonum aliquod opus, ne bono animo factum videatur, cauillantur.

Germana in Euphraxiã

¶Germana monasterij Thebaidis soror sorori Euphraxiæ per hebdomadam interdum perducta ieiunia, quæ admirari debuerat, vitio dedit, ausa dicere ijs ab illa nihil aliud quam viam affectari vt cæteris præsit, eo quod hoc ieiunij genus nulla antea præter abbatissam attentasset. Tantam in iudicando temeritatem abbatissa nequaquam impunitam dimisisset, nisi Euphraxia de se obloquenti protinus veniam suis precibus exorasset. Qua sane erga æmulam benignitate ostendit, quam quoque syncero in deum animo ieiunaret. Tanto tamen Germana male iudicans discessit confusior, quãta Euphraxia male audiens patientior. Et profecto inexpiabilis pene inuidiæ crimen est, ob hoc virtutem aliquam in altero mordere, quod eam ipse assequi posse desperes. Nam etiam spirituisancto iniuriam facit, qui donum eius in illo cui datum est, petulãter sugillare contendit.

Bernard⁹ de Quintaualle

¶Sed nos ab huiuscemodi fatuitate abhorrentes imitemur Bernardum illum de Quintaualle beati Francisci in terris olim laboris socium, nunc in cælo gloriæ consortem, regniq; cohæredem. A cuius oculis velut e duabus lucidissimis stellis miri splendoris radios promicare in visu conspexit Leo frater, & accepit ipsum ideo habere fulgentes oculos quod neminem quondam intuitus fuerat, quem se meliorem non iudicaret. Fere

enim si quem vili veste tectum aspiceret, sibimet dicere solitus, hic patiẽtius paupertatem tolerat quam tu Bernarde, & si quẽ ꝑtiosius indutũ, hic forte sub veste delicata melior ẽ ꝙ tu Bern. sub tunica rudi. Merito igitur oculi illi radiarũt, quoꝝ aciẽ nulla vnꝙ temerarij iudicij hebetauerat lippitudo, & spintegram puramꝗ conseruarat veræ sanctæꝗ collyrium humilitatis.

¶Porro aduersus eos qui secus iudicant, vas electionis Paulus apostolus ad Romanos scribens exclamat: Rom. 2
Inexcusabilis es o homo, omnis qui iudicas. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas. Scimus enim quoniam iudicium dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo qui iudicas eos qui talia agũt, quia tu effugies iudicium dei? Ibidẽ. 14.
Et rursum: Is qui manducat, non manducantem non spernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas 1. Cor. 2
alienum seruum. Quod autem ad Corinthios idem scripserit. Spiritalis iudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur, ostendere voluit quantum differat spiritalis homo ab homine animali. Alteri enim spiritaliter viuenti ad res discernendas intellectus acuitur, multaque interdum occulta diuinitus reuelantur. Alter vero quem animalem vocat, carnis non spiritus affectibus vacãs, Ibidem
id est, voluptatibus deditus, ne illa quidem quæ videt, quæ contrectat, recte vereque diiudicat. Animalis, inquit homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Stultitia enim est illi & non potest intelligere, quia spiritaliter examinatur. Spiritalis ergo qui iudicat omnia, iudicet sane, sed aperta & manifesta, & de quibus dubitari non est quo animo fiant, cuiuè fini dirigantur. Quæ vero bonæ malæque intentioni communia sunt, quæque vel adhuc occulta latent, vel futura nesciuntur, ea diuinare nisi ex reuelatione non præsumat. Quod si Ibidem.
cælitus inspiratus, iam cum Paulo dicere poterit. Nos autem sensum Christi habemus, iudicet omnia. Ita demum ipse omnia iudicans, a nemine iudicabitur. Hoc est, iure reprehendi poterit. Propterea idem Apo-

stolus: Mihi autem pro minimo est, inquit, vt a vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Discamus in Apostolo magnam animi modestiam. Nullius conscius culpæ, non audet se iustum dicere. At nos qui quotidie aliquid delinquimus, saltem aliis velle præponi erubescamus. Et cum ipse subsequenter dicat. Qui autem iudicat me, dominus est, desinamus nosipsos ita iudicare, vt proximos putemus contemnendos, quandoquidem & illorum, & noster, & omnium iudex & conditor vnus est deus, vnus & redemptor Iesus Christus. Nolite, inquit, ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique a deo. Interim vero qui se existimat stare, videat ne cadat. Perspicuum autem est eum labi & ruere qui se iis quos iudicat, arbitratur meliorem, Iacobo apostolo dicente: Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Siquidem etiam in lege scriptum est. Non eris susurro, nec criminator in populis. Pulchre itaque Apostolus continuat dicens: Si autem iudicas legem, non es factor legis sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Nimis itaque audax est, & plus quam dici potest temerarius, qui suo iudicio æternum iudicem præuenire non formidat. Christus venturus est vt iudicet mundum, qui præuenit, non Christus, sed Antichristus est. Antichristum autem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. Ergo & illos qui de incertis confidenter, de occultis asseueranter, de ambiguis indiscusse, de nihil ad se pertinentibus arroganter, de omnibus denique praue impieque iudicauerint, simul disperdet.

Ibidem.

Iacobi. 4

Leuit. 19.

De patientia iniurie. Cap. II.

CVm igitur ratio constet nostris iudiciis neminem lædi debere, quo ab iis facilius abstinere possimus, læsi quoque pati potius offensas quã vindicare discamus. Nihil est enim quod ita animi trãquillitatem conciliet atque conseruet, vt omnium aduersitatum quæ accidere nobis possunt, toleratio stabilis ac firma. Et proprium quidem Christiani est vt non inferre iniuriam, ita illatam obliuisci. vt non amare diuitias, ita rei amissæ damno non moueri, non mala valetudine concuti, non tyrannorum minis terreri, sed a vita prius quam a iustitiæ cultu discedere. Opportune itaque eorum nunc proponemus exempla, quos in perferenda iniuria fortes fuisse accepimus, deinde de reliquis patientiæ generibus suo ordine dicturi.

¶Ioseph fratrum in se inuidiam beneficiorum relatione compensauit. Fame qua laborabant interiissent, nisi ille eos saluisset, in cuius necem conspirauerant, quem in cisternam vt ibi extingueretur, deiecerant, quẽ mox vt seruus potius quam liber moreretur, inde exemptũ alienigenis vendiderant. Non esset magna in Ioseph patientiæ & benignitatis virtus, nisi & magnum in illum sæuientium fratrum extitisset odium, tãto plus laudis meruit, quanto maiorem iniuriam remisit. Ioseph Gene. 42

¶Moyses illatam sibi non leuem verborum contumeliam, & fratri Aaron statim ignouit, & pro Maria sorore deprecatus est. Quamq; deus lepræ morbo pro crimine petulantiæ corripuerat, ipse vt sanaretur, orãdo impetrauit. Moyses Nume. 12.

¶Idem cum vituli adorationem vlciscens, deus populum internetione delere pararet. Aut dimitte eis, inquit, aut dele me de libro tuo quem scripsisti, & tamẽ sibi insultãtes in deserto sæpe expauerat, ita vt diceret, Adhuc modicum & lapidabũt me. Diffidii ergo & simul tãtum oblitus, nisi impune dimittantur, simul cum eis optat mori. Ac ne forte ideo illis grãm ab eo quæsitam putemus, vt supersint quibus ipse præsit, iam dominũ audierat pollicentem sibi. Faciam te in gentẽ magnã. Idem Exodi. 32

Exodi,32. Sed maius existimauit pro malo reddere bonum, quam præsidere plurimis.

Saul rex. 1.reg.10. ¶Saulis quoq; regis illa patientia commēdatur, qui rex factus a quibusdam suorum contemptui haberetur, nosse dissimulauit. Deinde victis Ammonitis, cum triumphans rediret, milites qui eam contumeliam armis vlcisci moliebantur, coercuit. Turpissimum ratus si paucorum obtrectantium inuidiam ferre nequiuisset, 1.reg.11. qui tot milium bellatorum exercitum potuit superare. Magni profecto animi vir, si vitiis postea non fuisset deprauatus, ita vt idem & patientiæ & impatientiæ exemplum sit.

¶Innocentissimum nanque Dauid & semper optime David rex de se meritum capitali odio persecutus est, ob hoc tantum, quia sibi militaris virtutis gloria eum præferri 1.reg.18 audiuit. Sed quanto ille aduersus Dauid extitit infensior, tanto ipse erga eum se gessit submissius. Necis in persecutorem suum non semel potestatem nactus, semper illæsum dimisit, fugiendo inuidiam declinare malens quam vlciscendo. Deniq; ipsum qui viuus vitæ suæ insidiabatur, ab hostibus cæsum fleuit. Hanc tantam in eo patientiam, tantam animi mansuetudinem magis ego miror, quam belligerandi præstantiam. Cum multo magnificentius sit, seipsum quam hostes vincere. Seipsum autem vincit, qui perturbatæ mentis libidinem rationi cedere cogit, & iniuria lacessitus non excandescit.

Idem 2.reg.16 ¶Eundem cum de Hierusalem fugeret, filii Absolonis factionē timens, & Bahurim vsq; venisset. Inde egressus Semei Geræ filius de cognatione Saul, per montis crepidinem ex latere incedens, ausus est maledictis & lapidibus incessere, virum sanguineum ac virum Belial compellās, aliaque multa in illum cōgerens tam petulanter quam temere. Qui cum rege erant, ad vlciscendam iniuriam concitantur, sed ab ipso cui irrogabatur inhibiti sunt, Et dimitte eum, inquit, vt maledicat. Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid, Et qs est qui audeat dicere quare sic fecit? Ecce filius meus qui

egressus est de vtero meo quærit animam meam, quanto magis hic filius Gemini maledicet mihi, dimittite eum vt maledicat iuxta præceptum domini, si forte aspiciat deus afflictionem meam, & reddat mihi dominus bonum pro maledictione hac hodierna. Quid hac patientia humilius? quid hac humilitate patientius? Rex erat, & quidem fortissimorum virorum grandi agmine stipatus, & tamen vnius priuati hominis tãtas coram acceptas contumelias dimisit impunitas. Neque eum spes illa frustrata est, qua sibi pro maledictis propiciaturum deum dixit. Post hæc enim ab omnium inimicorum suorum molestiis liberatus gratias egit dicens, Accinxisti me fortitudine ad prælium incuruasti resistentes mihi subtus me. 2.reg.22

¶Iob quoque confitentem audimus, ab omni prorsus vindictæ appetitione semper se fuisse alienum. Ait enim. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat, & exultaui quod inuenisset eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius. Molliter igitur ferendo inimicos vsque adeo fortis euasit, vt nullo deinde calamitatum genere ad aliquod impatientiæ signum impelli potuerit. In maximas quidem incidit ærumnas, sed omnibus ærumnis maior in illo tolerationis virtus fuit. Denique qui nõ est gauisus ruinis inimici, idem nec suis vinci potuit. Iob Iob.31.

¶Sed quibus tandem verbis quo ore domini nostri Iesu Christi patientiam explicabimus? profecto maior est quam vt pro dignitate exprimi queat. Dei filius ab hominibus probris, flagellis, morte afficitur, iustus ab impiis, dominus a seruis, & ab iis quidem quos saluare venerat, ac de maledictione, cui addicti ab initio erant, in benedictionem gratiamq; vindicare. Poterat in vno oculi ictu simul perdere omnes, ne quid mali ab eis pateretur, sed vltro obtulit sese, vt nos per sui corporis sacrificium conciliaret deo. Irridebatur itaque & tacebat, accusabatur & nihil respondebat, verberabatur, & sustinebat, crucifigebatur, & pro crucifigentibus ad IESVS Christus

patrem orabat. Quis tam durus est, vt hæc secum considerans, ad ignoscendum iis a quibus læsus fuerit non mollescat. Indigne ille passus est, quicquid passus est, quia delictum non fecit. Nobis nulla prorsus iniuria indigne inferri potest, qui peccatores sumus. Feramus ergo æquo animo quicquid in nos committũt homines, quia nos ante peccauimus deo. Quicquid patimur, non est offensa, sed vindicta.

Idem Luc. 9. ¶ Idem omnis patientiæ & exemplar & magister & remunerator Iesus dominus, cum a Samaritanis nõ fuisset in vrbe receptus, tam leniter tulit, vt Iacobum & Iohannem vlcisci iniuriam volentes increpuerit. Vis inquiunt dicimus, vt ignis descendat de cælo & consumat illos, & responsum accipiunt, Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare. Nos igitur si spiritus Christi esse cupimus, si parere voluntati eius optamus, curemus ne quem impatientia nostra irritando perdamus, cum ille sustinendo pro salute omnium voluerit mori.

Elias propheta. 4. reg. 1. ¶ Dicet aliquis, cur ergo Elias quinquagenarios Ochoziæ regis, qui ad comprehendendum missi fuerant, igne de cælo excito afflari consumiq; imprecatus sit? Cui respondebimus, quod alij etiam prophetæ multis in locis diuinæ scripturæ itidem fecisse videntur, nec tamen irati (vt equidem reor) sed spiritusancto inspirati, futurum prædicentes, non malum alicui exoptãtes, aut vindictam appetentes. Itaq; nec Elias iracundia cõmotus, sed numine actus in impios illam sententiam dixit, quam, æquam iustamq; esse repẽtinus probauit euentus. Vel aliter dicendum est. Nondum Christus aduenerat propiciatio nostra, qui veteris legis rigorem nouæ benignitate mitigauit. Vnde. Dictum est antiquis inquit, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos, & orare pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & super iniustos.

Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? & si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est

¶Sed hic etiam illud quærendũ nobis occurrit. Quare etiam in noua lege Christi apostolus Paulus in facie cæsus tam ægre tulit, vt Ananiæ sacerdoti, qui ipsum cædi iussit, maledixerit dicens. Percutiet te deus paries dealbate, & cum argueretur iniuriæ in sacerdotẽ. Nesciebam, inqt, fratres qa princeps est sacerdotum. Scriptum est enim. Principi populi tui non maledices. Ignorationem ergo officio excusauit, non hominis, nunquid autem si etiam sacerdos non esset, maledicere illi debuit? nequaquam. Non igitur maledicẽdi affectu hoc dixit, sed spiritusancto concitatus, iniquo homini pœnam denunciauit. Vel etiam prophetauit, quia vetus Iudæorum sacerdotium percutiendum, hoc est repellendum erat nouo euangelij sacerdotio. Vnde alij codices scriptum habent, percutiet, non percutiat, vt quod futurum erat significet, non quod ex indignatione futurum optet. Excusat autem, ne quis eo exemplo putet in malo sacerdote dignitatis rationem non habendam, cum etiam malo & discolo honor deferendus sit.

Paulus apostolu[s] Actu. 23

Exod. 2[2]

¶Sed quo tandem argumento illud in Apocalypsi absoluemus, vbi sancti martyres ad deum clamant. Vsquequo domine sanctus & verus non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de ijs qui habitant in terra. Hoc quidem perinde est, acsi dicerent. Da iam ne vltra sanguinem nostrum sitiant persecutores nostri, sed ad te conuertantur, & salui fiant. Itaque vindicta ista quam implorant, non impatientiæ est sed amoris, non inimicitiæ, sed pietatis. Quod ita esse vt dicimus, vel ex eo facile persuaderi potest, quia plurimi inter illos qui martyrũ cruore manus fœdauerant, mox credentes, & ipsi martyrio coronati sunt. Quam gr̃am nequaq̃ essecuti fuissent, si in eos aliter vindicandum sancti postulassent. Vnde dominus in psalmo, Vltus sum in eos.

Martyr[es] Apocal. [6]

Psalm. 117. Quod exponens Augustinus. Vindicaui me inquit de inimicis meis, quomõ me vindicaui? occidendo in eis errorem, suscitando fidem. Atque inde nos admonens ait. Quando te persequitur homo, noli attendere illam figuram quam fecit deus, aut animam illam quam spirauit deus. Non te persequitur quod fecit deus, sed malitia quam fecit homo. In malitiã ergo hominis irasci licet, in hominem non licet.

Martinus episcopus. ¶ Beatus episcopus Martinus, dum asello veheretur forte obuiam fit quibusdam equitibus, eo viso territi equi, saltibus in diuersum actis, suum quisque sessorem dorso excussere. & illi casum indignantes, episcopo immodestius insultarunt, ita vt nec manibus temperarẽt. Sed rursum cõscensis equis, cum loco eos & calcaribus & flagris vrgendo mouere non possent, diuinam in homine virtutem (quem improbe vexauerant) animaduertunt, & repẽte ante ipsum suppliciter prouoluti, peccatum confitentur, & veniam exposcunt. Tunc ille pro iniuria beneficium referens, eos amice amplexatus est. Equis autem vt dominis suis obedirent, imperauit, qui quasi vinculis carceribusue soluti, statim abiere, iter cœptum maturantes. Merito brutis beluis imperare potuit, qui superborum hominum offensam tam moderate tulit, merito miracula fecit, qui læsus irasci nesciuit.

Lupus episcopus ¶ Lupus Trecasinæ vrbis episcopus, Attila ciuitatem obsidente interrogauit quis hic esset, qui sic se armis lacesseret, vbi accepit Attilam flagellum dei esse, ingemiscens ait. Et ego lupus vastator gregis dei, dignus flagello eius. Portas ergo reserari iussit. Ingressi autem hostes, recta vrbem pertransiere, nihil hostiliter agentes, ne respicientes quidem ad quenquam oppidanorum, quasi neminem vidissent. Hanc tantam tutandæ ciuitatis gratiam deus contulit Lupo, vt qui se dignum flagello confessus fuerat, a flagello liber esset.

Bñdictus abbas. ¶ Benedictus abbas Florentium presbyterum vitæ suæ insidiantem, patientissime tulisse perhibetur. Panem veneno infectum sibi ab illo muneri missum (licet dolos cognouisset) benigne accepit, ne recusando

scelus hominis (quod cæteros latebat) proderet. Cæterum abeuntibus qui panem attulerant, coruo aliti p̃cepit, vt illum rostro sublatum eo transportaret, vbi contingi a nemine posset, & protinus volucris illa iussis eius obediuit, cuius sanctitati homo inuidebat, vt appareat inuidos homines bestijs minus rationales esse. Decipi autem dei seruus non potuit, spiritusancto insidias reuelante, eas tamen ipse nosse tunc dissimulauit, ne malitiam inimici palam faciendo, suam vltus iniuriam argui posset. Timens illud, Qui vindicari vult, a domino inueniet vindictam. Eccle. 28.

¶ Florentius vero in flagitio perseuerans, quem occulta fraude vincere nequiuit, aperto bello aggredi decreuit. Meretriculas ergo de prostibulo conuocatas, in hortum monasterij adduxit, quæ impudenter inter se lasciuiendo monachos ad libidinem prouocarent. Abbas autem cum iam non vitæ suæ vnius, sed animabus cunctorum qui secum erant, periculum verti vidisset, loco cessit, & vna cum suis longius inde demigrauit. At hic scelestus infelicissime pugnæ victor, quod eos fugere compulisset, exultans domum redijt. Sed cum lętabundus tripudiaret, repentino pauimenti collapsu ælisus, expirauit. Benedictus vere exitialis inimici tristem exitum vehementer dolens, discipulum suũ Maurum, quod eo nuncio lætari videbatur, puniuit, vt doceret, ne persequutorum quidem malo quenquam gaudere debere, cũ etiam inimicos diligere, & pro eis orare domini præceptum sit. Sed eodem exemplo timeant tandem & improbi iustos insectari, qui quamuis ab vltione sui se contineant, suum tamen vltorem deum habent. Idem. Matth. 5. Lucæ. 6.

¶ Bernardus abbas presbytero cuidam monachum profiteri volenti refragatus est, quod eum etiam inter suos perfectum esse posse diceret. At ille repulsam ægerrime ferens, atque iræ impatiens, eidem cui dudũ supplicauerat, pugnam in faciem incussit. Fratres vindicare volebant abbatis iniuriam, sed ab ipso inhibiti sunt, obsecrante atque obtestante, ne vindictæ animũ Bernardus abbas.

intenderent, sed eum potius a quo se læsum scirent, impunitum dimitterent. Aequissimum enim esse alteri parcere ipsum, qui quotidie a deo sibi parci expeteret. Cum præsertim veritas affirmet dicens. Nisi dimiseritis, non dimittetur vobis. Ferre igitur, non referre verbera illum oportet, qui ad pacis æternæ quietem peruenire contendit.

Matth. 6.

Christophorus martyr.

¶ Vnde & Christophorum martyrem, cum a præfecto Sami colaphum accepisset, dixisse illum ferunt, repercussissem te, si Christianus non essem. Proprium ergo christiani esse existimauit pati, nec vindicare iniuriam.

Gregorius papa.

¶ Gregorium quoque pontificem, ne summa quidem dignitas ad iniuriæ impatientiam compulit. Mauricio Augusto filijsque eius se persequentibus dicitur scripsisse. Quoniam ego peccator sum, vos tanto magis (vt opinor) deum vobis conciliatis, quanto magis me illi ignauiter seruientem affligitis. Post hæc imperator, cum solus esset in conclaui, vidit monachum ad se intrantem, strictoque ense ferociter minantem, nisi a pontificis persecutione protinus cessaret. Eo visu territus incunctanter & veniam ab eo cui vehementer infensus fuerat, petijt, & odium in amicitiam commutauit. Itaque ipsum cui multorum bellantium exercitus resistere nequiuisset, vnius hominis toleratio fregit. Victusque est patientia, quem arma vincere non valuissent.

Agilius monachus.

¶ Agilius monachus Columbani abbatis discipulus cum manum arefactam ei qui se in itinere educto gladio ferire voluerat, sanitati restituisset, Theodoricum regem ad quem ibat, abbati suo Columbano iratum, antequam audisset, fama miraculi præueniente, placauit. Ita vt quem ille dudum a monasterio expulerat, promptius reuocaret. Igitur in Agilio benignæ patientiæ virtus, manum alterius male affectam sanauit, regis iram molliuit, abbatem in gratiam reduxit. Qui si pro inimico orare neglexisset, nihil horum proculdubio efficere potuisset.

Libertinus monachus.

¶ Libertinus Fundensis cœnobij monachus, ab abbate irato in faciem scabello grauiter percussus, ne gemitum quidem edidit, sed tacitus in cellam suam se re

cepit. Postremo autem die negocij causa quod sibi iniunctum fuerat, ad ciuitatem iturus, abbatem adiens eundi potestatem de more petijt. Ille ob acceptam iniuriam discessurum ratus, cur id peteret interrogat, sed cum causam didicisset, animaduertit ipsum, tametsi liuidam adhuc & tumentem ex verbere faciem praeferret, iniuriae tamen omnino non recordari, & patientiam eius admiratus, genua submisit, se peccasse confitetur, veniam poscit. Libertinus vero & ipse in terram procidens, imo se peccasse asseuerabat, & sibi magis veniam poscere conuenire. Sic patientis discipuli humilitas magistri fregit duritiam, & cui murmuranti iracūdus senex plus fortasse mali intulisset, ei malum illatum modice ferenti se subiecit.

¶Insuper Libertinus quo volebat dimissus cum peruenisset, & vnde liuorem in facie haberet rogaretur, se in scabellum impegisse respondit. Et enim quoniam patienter ictum pertulerat, sapientiae donum accepit, vt rationem inueniret, qua & abbatis crimen celaretur & quod verum erat, sciscitantibus referri posset, vt idē tam expers mendacij foret, quam erat impatientiae perturbatione alienus. Idem.

¶Paulum in partibus Aegypti abbatem Cassianus tradit magno monachorum & suorum & alienorum coetu discumbente (qui tunc eo forte conuenerant) suo cuidam discipulo adolescenti, quod tardius ferculū apposuisset, colaphū infregisse, ita vt & illi qui non viderant ferientem, ictus tamen sonitum audirent. At vero ipsum qui percussus fuerat, tanta patientia vsum, vt non mutiret, non tristitiam fronte praeferret, non vultum demitteret, non colorem saltem mutaret. Oēs tantam adolescentis constantiam admirati tandem didicerunt, abbatem quoque patientiae illius conscium, id ex industria, non ex culpae castigatione egisse, vt scilicet ipsa patientiae virtus caeteris (quibus adhuc incognita erat) exēplo foret. O inuicti animi iuuenē pcussꝰ in maxilla ita stetit, vt pbere videret & alterā, ac tacitus dicere. Posui faciem meam vt petram durissimā, & Pauli abbatis discipulus.

scio quoniam non confundar.

¶ Idem Cassianus Paphnutii quoque presbyteri impubis adhuc patientiam commemorat dicens. Quod cum inter fratres scythioticæ solitudinis persanctę versaretur, quidā inuidiæ stimulis agitatus excogitauit, quēadmodum illū delicti insimularet. & captata occasiōe, dum dominico die Paphnutius cum cæteris ad ecclesiam conuenisset, cellam eius clanculo adiens, codicemq; suum inibi absconditum reliquit. Cunque mox & ipse ecclesiam esset ingressus, precationi solenni peracta questus est, codicem sibi esse furto sublatum. Nouum erat id criminis inter eos audire, & cunctis mirantib9 ipse qui detulerat petiit, ne quis ante ab ecclesia discederet, quam missis fidelibus viris cellulæ singulorꝝ excuterentur. Missi seniores, codicem vbi suppositus fuerat, inter palmeas Paphnutii fiscellas inuentum referunt, Diu attonitus hoc audito stetit Paphnutius, neq; ausus est negare quod tam aperto affirmabatur indicio, & vt sibi pœnam qua satisfaceret imponerēt rogauit, Inde vero egressus, per duas hebdomadas ieiuniis ac fletu sese afflixit, nec interim ad communionem accedere præsumpsit, sed tandem in limine ecclesiæ corā prostratus, veniam petiit cum innocens esset. Tunc demum dei iudicio factum est, vt eius ignominiæ autor dæmone arreptus, nequitiam suam ac dolos confitendo proderet. Qui cum diu multumque vexatus a sanctissimis viris curari nequiuisset, postremo ipsius Paphnutii oratione curatus est. Sicque mitis ac modestus adolescens, iam labe tactam honestatis & sanctimoniæ famam patientia sua reparauit, pietate auxit, dum & inculpatus tolerat, & offensus miseretur,

Paphnutii presbyter

Eulogius presbyter

¶ Sed ne quis ab ingratis saltem per impatientiam subtrahenda esse beneficia existimet. Eulogius presbyter Alexandrinus, leprosum quendam domi susceptum iam per annos .xv. benignius quam dici potest, aluerat, & tandem pro tanto pietatis officio conuitia excipiens, & ab eo cui pro amore Christi contempto contagiosi morbi periculo, suis ipse manibus ministrabat,

contumeliis assiduè affectus, iam quid ageret nesciebat. Antonium ergo abbatem consuluit, vtrum illum dimittere deberet, a quo talia patiebatur? Vtrique consultum est, modicum adhuc sustinerent, donec alter sicut pietatis ita & patientiæ meritum impleret, alter ingratitudinis vitium emendaret, ne grauiorem animi quam corporis lepram incurreret. Itaque cum admoniti tranquillius manere simul cœpissent. Eulogius dies. XL. superuixit, leprosus die tertio post eum obiit. Pius ergo ac patiens Eulogius consilio saniore vsus, geminæ tādē virtutis diademate meruit coronari. Quod nequaquam meruisset, si illum quem languentem misericorditer acceperat, ingratum impatienter repulisset. Iunxit patientiam pietati, & duplum adeptus est felicitatis præmium.

¶Alexius quoq; Patricius Romān. sicuti volūtariæ paupertatis perpetuus obseruator, ita ad tolerandas iniurias patientiæ extitit assiduus cultor. Mēdicus (vt Christum lucraretur) sponte factus, cum in Syria diu de eleemosynis vixisset Romā rediit, & in paterna domo pro inope susceptus, annos decem & septem nulli cognitus mansit. Toto eo tēpore a seruis patris indigna passus, dureque acceptus, non se prodidit, neque de aliquo conquestus est. Rideri, verberari, fœda colluuione perfundi a mancipiis patienter sustinuit, vt Christū suum (cuius paupertatē secutus fuerat) tolerantiæ quoq; humilitate exprimeret. Quis autē esset, qualiterq; vixisset, diuinitus tandem reuelatum est, tunc scilicet, cum e vita discederet, ne tantæ patientiæ exemplum ignorata generis claritate in obscuro foret. Neque enim satis magnum erat, si & ipse (vt videbatur) seruilis conditionis fuisse crederetur. Maximum vero fuit, & omnium admiratione dignum, filium familias patre consulari natum, ita se domesticis submisisse seruis, vt illis omnibus magis infimus appareret.

Alexius romanus.

¶Florentius Nursiæ prouinciæ solitarius, in illos qui sibi ursum bestiam interemerant, inuidentes quod sylueſtre animal homini seruiret, dixisse fert, sperare

Florenti⁹ solita...

ſcio quoniam non confundar.

¶Idem Caſſianus Paphnutij quoque presbyteri im pubis adhuc patientiam commemorat dicens. Quod cū inter fratres ſcythioticæ ſolitudinis perſancte verſaretur, quidā inuidiæ ſtimulis agitatus excogitauit, quē-admodum illū delicti inſimularet. & captata occaſiōe, dum dominico die Paphnutius cum cæteris ad eccleſiam conueniſſet, cellam eius clanculo adiens, codicem ſuum inibi abſconditum reliquit. Cunque mox & ipſe eccleſiam eſſet ingreſſus, precationi ſolenni peracta queſtus eſt, codicem ſibi eſſe furto ſublatum. Nouum erat id criminis inter eos audire, & cunctis mirantibꝰ ipſe qui detulerat petijt, ne quis ante ab eccleſia diſcederet, quam miſſis fidelibus viris cellulæ ſingulorꝫ excuterentur. Miſſi ſeniores, codicem vbi ſuppoſitus fuerat, inter palmeas Paphnutij fiſcellas inuentum referunt. Diu attonitus hoc audito ſtetit Paphnutius, neq; auſus eſt negare quod tam aperto affirmabatur inditio, & vt ſibi pœnam qua ſatisfaceret imponerēt rogauit. Inde vero egreſſus, per duas hebdomadas ieiunijs ac fletu ſeſe afflixit, nec interim ad communionem accedere præſumpſit, ſed tandem in limine eccleſiæ corā proſtratus, veniam petijt cum innocens eſſet. Tunc demum dei iudicio factum eſt, vt eius ignominiæ autor dæmone arreptus, nequitiam ſuam ac dolos confitendo proderet. Qui cum diu multumque vexatus a ſanctiſſimis viris curari nequiuiſſet, poſtremo ipſius Paphnutij oratione curatus eſt. Sicque mitis ac modeſtus adoleſcens, iam labe tactam honeſtatis & ſanctimoniæ famam patientia ſua reparauit, pietate auxit, dum & inculpatus tolerat, & offenſus miſeretur.

Paphnuti presbyter

Eulogius presbyter

¶Sed ne quis ab ingratis ſaltem per impatientiam ſubtrahenda eſſe beneficia exiſtimet. Eulogius presbyter Alexandrinus, leproſum quendam domi ſuſceptum iam per annos. xv. benignius quam dici poteſt, aluerat, & tandem pro tanto pietatis officio conuitia excipiens, & ab eo cui pro amore Chriſti contempto contagioſi morbi periculo, ſuis ipſe manibus miniſtrabat,

contumeliis assidue affectus, iam quid ageret nesciebat. Antonium ergo abbatem consuluit, vtrum illum dimittere deberet, a quo talia patiebatur? Vtrique consultum est, modicum adhuc sustinerent, donec alter sicut pietatis ita & patientiæ meritum impleret, alter ingratitudinis vitium emendaret, ne grauiorem animi quam corporis lepram incurreret. Itaque cum admoniti tranquillius manere simul cœpissent. Eulogius dies. XL. superuixit, leprosus die tertio post eum obijt. Pius ergo ac patiens Eulogius consilio saniore vsus, geminæ tādē virtutis diademate meruit coronari. Quod nequaquam meruisset, si illum quem languentem misericorditer acceperat, ingratum impatienter repulisset. Iunxit patientiam pietati, & duplum adeptus est felicitatis præmium.

¶Alexius quoque Patricius Roman. sicuti volūtariæ paupertatis perpetuus obseruator, ita ad tolerandas iniurias patientiæ extitit assiduus cultor. Mēdicus (vt Christum lucraretur) spōnte factus, cum in Syria diu de eleemosynis vixisset Romā redijt, & in paterna domo pro inope susceptus, annos decem & septem nulli cognitus mansit. Toto eo tēpore a seruis patris indigna passus, dureque acceptus, non se prodidit, neque de aliquo conquestus est. Rideri, verberari, fœda colluuione perfundi a mancipijs patienter sustinuit, vt Christū suum (cuius paupertatē secutus fuerat) tolerantiæ quoque humilitate exprimeret. Quis autē esset, qualiterque vixisset, diuinitus tandem reuelatum est, tunc scilicet, cum e vita discederet, ne tantæ patientiæ exemplum ignorata generis claritate in obscuro foret. Neque enim satis magnum erat, si & ipse (vt videbatur) seruilis conditionis fuisse crederetur. Maximum vero fuit, & omnium admiratione dignum, filium familias patre consulari natum, ita se domesticis submisisse seruis, vt illis omnibus magis infimus appareret. Alexius romanus.

¶Florentius Nursiæ prouinciæ solitarius, in illos qui sibi ursum bestiam interemerant, inuidentes quod syluestre animal homini seruiret, dixisse fert, sperare Florenti[us] solitari[us]

se eos deo vlciscente commissum luituros. Inde ergo Vrsinæ cædis rei repentino lepræ morbo confecti, paucos post dies versis in saniem corporibus contabuere. Tunc qui vrsi necem doluerat, horum inopinatā mortem mœrore ac lachrymis inconsolabiliter prosequi cœpit, seipsum reprehendens, ꝙ pius in beluam, impius in proximos fuerit, quod illi vrsum, illos ipse peremerit, quos ita ac seipsum diligere debuerat. Postremo in tantum eum pœnituit verba vindictæ protulisse, vt si fieri posset, sua morte illorum qui consumpti fuerant, vitam redempturus videretur. Itaq; semper flebat, fletu ipso ostendens, ne mentionem quidem vindictæ esse faciendam. Nos igitur cum læsi fuerimus, linguam quoque a maledicto coerceamus, quādo vox paulo acerbior aduersum iniuriæ autores emissa, huic dei seruo tantæ inquietudini tantoque angori fuit.

Paulus. Simplex.

¶Ob hoc sane Paulus cognomento simplex, vxorē suam cum adultero deprehendens, ne tantam iniuriā vlcisci cogeretur, statim auersus abijt, domo excessit, & se monachum fecit, magnique Antonij dignus euasit discipulus. Denique manus illas quas a vindicanda ignominia continuerat, ad deum porrigens, nihil petijt quod non impetrauit, maximeque in faciendis miraculis insignis fuit.

Machari- us Alexan drinus.

¶Macharium vero Alexandrinum scythioticæ solitudinis cultorem tradunt, dum culicis ictu pectus palmæ percussione illam corpori allisisset extinxissetque mox facti pœnituisse, atque afflixisse se, ita vt sex menses nudus per eremi loca deambulans, vltro culicum morsibus se exposuerit, tuleritque multarum iniuriam qui vnius non pertulerat. Vsque adeo igitur sanctissimi viri omne prorsus vindictæ horrebant genus, vt a bestijs, nedum ab hominibus offensi, perpeti quam vlcisci satius putarunt, illud semper animo versantes. Mihi vindictam & ego retribuam, dicit dominus.

Rom. 12.

¶Vnde Cassianus de sene quodam christiano hac patientiæ virtute prædito testatur, Cum apud Alexandriam infidelium turba constipatus maledictis impul

ribusque agitaretur, & ab eo quærerent, quid vnquam miraculi fecisset deus eius Christus? Ipsum respondisse, vt his quas infertis, atque maioribus non moueat, neque offendar iniuriis, Recte id quidem, neque enim vento tum flatu concuti, aut fluminum illisu euerti potest domus quæ supra petram fundata est. Petra autem est Christus. Denique qui confidit in domino, sicut mons Syō, non commouetur in æternum, in persecutionibus gloriatur, in aduersis gaudet, in oībus deo gratias agit & illi soli penitus inhærēs, offensas nō sentit improborum. 1.Cor.10 Psal.124.

¶Idem autor Muth abbatis patientiam scriptis cōmendans ait, Cum suscepto religionis voto filium quoque paruulum secū ad cœnobium adduxisset, de industria puer male a fratribus accipiebat, corā pře subinde cæsus, ac sæpe per capillos tractus, ob hoc solum vt patris in eo constantiæ periculū facerent. Ille ergo neque fratrum verberatione, neque vnici filii iugibus pene lachrymis moueri poterat, vt vultu saltem tristitiam præferret, quin potius gaudebat, eum quoque quem genuerat, quotidianis castigationibus ad patientiā erudiri. Itaque nunquam cur sic dure attereretur quæsiuit nunquam ad flentem respexit, nesciebat se eius patrē quem dedicauerat deo. Ad hæc etiam (vt alibi diximus) in proximum flumē illum proiicere iussus, prompte voluit obedire, nihil non faciēdum ratus, quod ab abbate esset iniūctum. Igitur post probatam primo tolerationis deinde obedientiæ virtutem, senior cœnobii ipsum cunctis proponens sibi successorem reliquit, præfuitque in omnibus, qui omnium patientissimus ob sequentissimusque fuerat habitus. Mutius abbas.

¶Prosequamur modo infirmioris quoque sexus in perferendis iniuriis æquanimitatem. Sara Raguelis filia ab ancillis probro petita, quod interfectrix esset virorum, non ad vindicandam ignominiam animum applicuit, sed ad deum preces porrexit, vt sicut crimine se carere nosset, ita infamia liberam faceret. Inde illa quæ iam septē maritis orbata fuerat, in octaui Tobiæ thalamo feliciter conquieuit, multoque inter se re- Fœminæ Sara. Tobi.3.

successu diu lætati sunt. Tantum profuit non vindicasse contumeliam, sed pro aboléda orasse.

¶Chananæam mulierem in euangelio patientia voti compotem fecit. Cum repelleretur, non indignabatur, & canibus comparata magis se submisit. Quod ergo confidenter petierat, efficaciter obtinuit, dum contempta atque despecta mitis modestique animi constantiá dereliquit.

Chananæa Matth. 15.

¶Euphraxia virgo (cuius sæpe mentionem fecimus) coram illa a qua contumeliam indigne acceperat, ad genua procidens veluti quæ offendisset veniam petiit. Abbatissæ quoque in illam animaduertere volenti, vt missam faceret supplicauit, nihil ei mali referre cupiens a qua passa iniuriam fuerat, vt patientia remunerationem a deo sperare posset.

Euphraxia virgo.

Paula vidua.

¶Et Paula Gracchorum stirpe nobilis, sed nobilior vitæ humilitate, cum ne ipsa quidem, quæ omnia contempserat propter Christum morsu hominum carere posset, nihil quicquam moleste ferebat. Cumque audisset se quorundam iudicio stultam ac mentis emotæ reputari. Theatrum inquit, facti sumus mundo & angelis & hominibus, nos stulti propter Christum, sed stultú dei sapientius est hominibus.

1. Cor. 14.

Elizabeth vidua.

¶Elizabeth Pannonum regis filia, postquá amisso viro distractisque fortunis deo in paupertate seruire cœpisset, forte per semitam pergens hinc inde lacinosis incilibus voraginosam, notæ cuidam fœminæ, & in qua non pauca quondam beneficia contulerat, facta est obuiam. Quæ contemptim admodum superbeque occurrens, ipsam quam antea coluerat obseruaratque, tunc iniuriam aduerso impulsam latere euertit in lutú, atque præteriit. Multo ergo deturpata cœno, Christi ancilla nihil indignationis præ se tulit, sed tacita tantum subrisit, gaudens se ab hominibus despici, vt placeret deo.

Quædam matrona Alexandrina.

¶Quamobrem quædam vltro etiam quæsiere vbi huiuscemodi patientiæ virtutem exercerent. Sicuti illa nobilis Alexandriæ matrona, quæ (vt tradit Cassianus) Athanasium episcopum adiens, petiit sibi dari vnā

ex viduis, quæ ecclesiæ impensis alebantur, cui ipsa benefacere posset. Cæterum cum petenti optima concessa esset, quę ri deinde cœpit, non ex animi sui sententia viduam sibi datam. Ea igitur restituta, deterrimam omnium accepit. Et dum illi benigne humaniterq; deseruiret, nihil ab ea nisi contumelias maledictaq; referebat, verbera quoq; interdum excipiens, ne quid ad exercendam animi tolerationem deesset. Inde læta gratias egit Athanasio, quod eam tandem sibi delegisset contubernalem, cui pro malo bonum, pro iniuria beneficium reddere assuesceret. Nam se ab illa priore (quoniam mitis & mansueti ingenij erat) officijs fuisse superatam. Sancta ergo ac prudens fœmina, eam sibi consciuerat sociam, quam non tantum liberaliter alendo pietatis meritum consequi posset, sed etiam constanter perferendo patiētiæ adipisci mercedem. Quota quæq; est quæ talem non abdicasset filiam, qualem ista alienam adoptauit? Quæ cum tali manens se perditum iri non timeret. qualem ista, vt vberiorem beatitudinem promereri possit, elegit.

¶Pręter hæc iam dicta exempla, operępretium est pceptorum quoq; idem iubentium meminisse, vt quod recte ac sapienter factum credimus, auidius imitemur. Scriptum in Leuitico est: Nō quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Et in Prouerbijs: Qui dissimulat iniuriam callidus est. Vir iracundus prouocat rixas, qui patiens est, mitigat suscitatas. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium. Ne dicas reddam malum pro malo, expecta dominum & liberabit te. In Ecclesiaste quoq; dicitur: Cunctis sermonibus qui dicuntur ne accōmodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. Scit enim conscientia tua, quia & tu crebro maledixisti alijs. Et in Ecclesiastico. Humilia valde spiritū tuum, quoniam vindicta carnis impij ignis & vermis. Qui vindicari vult, a domino inueniet vidictam, & peccata illius seruans seruabit. Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Tale est & illud

Scripturarum sententiæ
Leuit. 19
Prouer. 15
Ibidem. 19
Eccle. 7
Prou. 26

F

Psalm.38 prophetæ in Psalmis. Dixi custodiam vias meas, vt nō delinquam in ligua mea. Posui ori meo custodiā, quum Psalm.118. consisteret peccator aduersum me. Obmutui & humilia Ibid.10 tus sum. Quod vnde assequutus fuerit, alibi confitetur & ait: Super inimicos meos prudentem me fecisti man- Ibi.119. dato tuo, quia inæternum mihi est. Pax multa diligentibus legem tuam, & non est in illis scandalum. Ac se demum talem ostendens. Cum ijs inquit, qui oderunt pacem eram pacificus, quum loquebar impugnabant me gratis. In euangelio quoque clamat dominus: Beati mi Matt.5 tes, quoniam ipsi possidebūt terram. Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Beati qui persequutionē patiuntur propter iusticiam, quoniam ipsorū est regnum cœlorum. Beati estis quum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint, omne malum aduersum vos mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Profecto talia ac tanta patientiæ præmia quisquis digne perpenderit, facile contemnet omnia, gaudebit in persecutionibus. & contumelias ducet pro delitijs. Et si idē mala etiam quæ iracundis & impatiētibus proposita sunt, considerauerit, tanto remissius iniurias perferet, quanto maiore in periculo se intelliget constitutum, quum pręmij amittendi, tum subeundi supplicij. Omnis, inqt, Ibidem qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Quod si is qui tantum verbo offenderit, ad gehennam destinandus sit, q̄to magis qui referendo iniuriam facto atq; opere læserit? Ideo nempe Paulus apostolus ad Romanos scribēs: Rom.12. Benedicite, inquit, persequētibus vos, benedicite & nolite maledicere. Nulli malum pro malo reddentes. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Noli uinci a malo sed vince in bono malum. Idem suo 1.Cor.4. exemplo Corinthios ad patientiam informans atq; instituens ait: Maledicimur, & benedicimus, persecutionē patimur, & sustinemus. Blasphemamur & obsecramus. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnī

um peripsima vsq; adhuc. Ad hanc eandem virtutem ca pessendã Thessalonicenses inuitat dicens. Patientes esto te ad omnes, & videte ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini inuicem, & in omnes. Ac ne quis aduersantium molestijs carere se glorietur, ad Timotheum, inquit. Omnes qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persequutionem patientur. Ex quo potius timendum est illis, ne non satis religiose viuant, quos nemo neq; persequitur, neq; aliquando ꝑsequutus est. Quamobrem idem scribens ad Hebræos, protestatur & ait: Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem dei facientes reportetis promissionem. Sic ipsum & in actis legimus docentem. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. Proinde Petrus quoq; improborum in nos malitiã, non tribulationem, sed gratiã appellat dicens: Hæc est enim gratia, si propter dei conscientiam sustinet quis tristitiãs patiens iniuste. Quæ enim est gratia si peccãtes & colophizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud deum. Et si exprobramini in nomine Christi, beati eritis. Satis multa de toleratione iniuriæ. Nunc ad illam, quæ dispendij & iacturæ est, accedamus.

1. Thessa. | 1. Timo. | Hebræ. 1 | Act. 14 | 1. Pet. 2 | 1. Pe. 4.

De patientia damni Cap. III

Rerum iacturam fortiter feremus, si nihil accidere absque diuino nutu posse crediderimus. Cum autem ita dei volũtas fuerit, quis est qui resistat ei? Si peccauim⁹, vult vt castigati ad pœnitentiã cõuertamur. Si non peccauimus, vt sustinendo humilitate ꝑficiamus. Non est ibi querelæ locus, vbi exercendæ occasio datur virtutis.

Iob inter omnes orientales magnus (ut scribitur) pecorum utiq; copia & seruorum familiæq; nobilitate. At vero his repente amissis, non solum inter oriẽtales, sed etiam occidentales magnus fuit. Patiẽtia eius in aduersis vbiq; terrarũ prædicatur atq; extollitur. Dũ autem prosperitatibus frueretur, in patria tantũ notus erat.

Iob | Iob. 1.

O vere magnum & omnibus seculis memorandum virum, cũ die vno tot opibus, tot seruis, tot liberis orbatum se cognouisset, curruens in terram deum adorauit.

Ibidem

Et nudus egressus sum, inquit, de vtero matris meę, nudus illuc reuertar. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomẽ domini benedictum. In omnibus his non peccauit Iob labiis suis, neq; stultum quid contra deum locutus est. Quia certe vel labiis peccare deo maius damnum maioremque miseriam esse existimauit, quam cuncta quæ habuit simul amittere.

Ezechias rex. 4. reg. 20

¶Ezechias cum omnes diuitias suas nimis iactãter ostentasset legatis regis Babyloniorum, omnes pariter Babylonem deo puniente transferendas audiuit. Cum ergo tantam iacturam se facturum didicisset, nõ est turbatus. Sed quia peccauerat, libenter & peccati pœnã admisit dicens: Bonus sermo domini quem locutus est, sit tantum pax & veritas in diebus meis. Qua patientiæ humilitate meruit, vt illa regiæ gazæ direptio ad successores suos Ioachim & Sedechiam vsq; differretur, qũ etiam populus ipse ob delicta ductus est in captiuitatẽ. Non sensit damnum, qui eo se dignum confessus, animum statim ad sustinẽdum parauit. Qui vero sæpe aduersa passi vitam corrigere neglexerant, amissis tandem omnibus, iugum quoq; tulere seruitutis. Et qui leuiora male tolerauerant grauiora ferre compulsi sunt.

Gerazeni Matth. 8.

¶Sic in euãgelio Gerazeni illi porcorum damnum pluris facientes q̃ beneficium quo homines, & qdem ciues ipsorum a dæmonum legione liberati fuerat, rogauerunt Iesum, vt inde a suis finibus discederet, & discessit. Indigni quippe erant præsentia ipsa saluatoris qui sua magis q̃ se saluari concupiscebant.

Apostoli. Marc. 2. Matthæ⁹ Zachæus Lucæ. 9

¶At contra sanctissimi apostoli cæteriq; discipuli, vt soli Christo adhærerent, omnia quæ habebant, constanti erectoq; animo reliquerunt. Neq; Matthæus pecuniosum teloneum dimittere distulit, neq; Zacheus dimidium bonorum dare pauperibus, & iis quibus imposuerat, reddere quadruplum tardauit. Quia multo plus

lucri se in vno Iesu facturos confidebant, quam in omni um quæstu quæ vbiq; sunt diuitiarum atq; opũ. Quod si a posteris quoq; nisi in paupertate Christo fideliter seruiri non potuit, cur nos dolebimus aliquo rei familiaris detrimento, ob quod ad dei cultum efficimur aptiores? Ad quem quisquis conuertitur fragilium bonorum amissionibus non mouetur, dicente scriptura: Non contristabit iustum, quicquid ei acciderit. Prouer. 12

¶Porro ipse etiam dñs ad seruãdum huiusmodi patientiam nos compellit dicens: Ab eo q aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere, & q aufert quæ tua sunt, ne repetas. Noli prohibere inquit, ne scilicet prohibendo magis irrites raptorem, & illum ad necem tui accendas, cui ne rem auferat, obsistis, atq; idem & tibi ingentioris damni, & illi grauioris peccati causa fias. Idcirco etiam ablata postea repeti dominus vetat, vt potius patientia sustinendi violentum vsurpatorem ad miserandum prouoces, quam vlla repetẽdi molestia ad iram. Talis præcepti ratio magis elucebit additis eorum exemplis, qui illud cum casus tulit, obseruarunt. Christus Lucæ. 6

¶Igitur Fundensis monasterij præpositus Libertin⁹, viam pergens, forte incidit in quosdã equites Gothos. Cumq; equum sibi quo vehebatur abstulissent, etiam flagellum eis porrigere cœpit. Tollite & hoc inquiens, quod vobis ad agendum iumentum vsui erit. Illi vero abeuntes, cum ad Vulturnum peruenissent, nulla vi equos, vt fluminis vada intrarent, cogere potuerunt, et memores iniuriæ quam dei seruo intulerant, regressi sunt, vt equum suum ei restituerent. Sed cum ipse omnino abnueret recipere, ac diceret, eo sibi opus non eẽ, inuitum superimposuere, & protinus remeantes, locum vbi prius substiterant, recto cursu pertransierunt. Quia ergo Libertinus, non modo nõ repetere ablata, sed nec recipere restituta volebat, recipere meruit vel inuitus. Præpositus monasterij. Grego. dialo. lib. 1. ca. 2.

¶Eiusdem monasterij monachus, cui excolendi hortus cura erat, cernens in eo olera partim pedibus cõculcata, partim sublata furto, & reperto aditu quo fur in- Monach⁹ olitor

gredi consueuerat, serpenti præcepit, vt illum custodiret, nec inde nisi iussus decederet. Proh pudor, irrationale animal seruo dei obediuit, homo damnum irrogare non dubitauit. Fur ergo reuersus cum serpentem conspexisset, præ timore se retro ferre voluit, & pede vepribus implicato pronus pependit, donec ab ipso olitore superueniente expeditus fuit. Tum ab eodem amice admonitus est, ne vltra furto tolleret, quod ipse petenti gratuito concessurus esset. Itaq; non olerũ dãno monachus angebatur, sed furantis peccato. Quippe qui illi sic deprehenso nihil se denegaturum quod poposcisset dixit, & iam pœnas pro delicto soluenti, dum per pedes penderet, incunctanter succurrit.

Isaac solitarius.

¶ Isaac quoque apud Spoletanam vrbem solitarius, per spiritum præsciens fures ad hortum suum venturos, sarcula & rastros ibi apposuit. atque illi cum noctu hortum ingressi fuissent, instrumentis protinus arreptis vsque mane nihil aliud agere potuerunt, quam terram vertere, & herbas infructuosas conuellere, donec Isaac adueniens eis prandium attulit pro opera. Insuper exhortans, vt a furto abstinerent. Semper enim quicquid eis opus esset, se semper indulturum, & tunc primum omnis generis oleribus oneratos amice dimisit. Itaque & cum abesset, a flagitio illos cohibuit, & cũ adesset rebus donauit, maius damnum reputans proximi peccatum, quam sui hortuli, quo vitam sustentabat, vastationem.

Quidã sacerdos & monachi.

¶ Valeriæ prouinciæ partibus, cuiusdam monasterij greges in proximo stabulabantur. Fur noctu eo accedens verucce sublato, cum rediret, quia per cemiterium transitus erat, super sepulchrũ, vbi illis diebus sanctus quidã sacerdos conditus fuerat, fixis vestigijs hæsit, & neq; pgredi neq; regredi potuit, nec prædam quã tenebat dimittere, donec facto iam die a monachis deprehensus, peccatum confitens veniã poposcit. Illisq; orantibus, dimisso verucce abeundi facultatẽ impetrauit. Sacerdos ergo ostendit grauem culpã esse furtum, reũ viuũ ipse mortuus mirabiliter retinendo. Monachi

ostenderunt nihil se turbari damno. pro illo deprecando qui damnum inferre venerat.

Stephan⁹ ꝑsbyter.

¶Talis & in Stephano venerabili apud Reatinam ciuitatem patre patientiæ virtus enituit. Qui cum ex agello (quem vnicum habebat) messem ad aream congessisset, & quidam bonorum persecutor igne supposito ipsam incendisset, accurrenti discipulo ac succlamanti, væ væ pater Stephane quid tibi accidit? imo væ illi inquit fili, per quem accidit, nam mihi nihil accidit mali. Etenim nihil omnino malum esse arbitrabatur præter peccatum. Itaque illi qui damnum intulerat, indoluit, non sibi qui passus fuerat. Cum præsertim nihil aliud ad victum ei superesset, nisi quod a domino nunquam se desertum iri confideret.

Medard⁹ ꝑsbyter.

¶Medardus presbyter Torniaci Galliæ oppidi vineæ suæ vastatorem vuas collectas exportare frustra conatum cum deprehendisset, absoluit, dimisitque illæsum. Alium mella ex aluearijs suppilantem, sed apum aculeis ita affectum, vt inde se mouere non posset, recepto furto pœna liberauit. Quidam etiam milites qui vicum eius Solemniacum deprædauerant, loco pedem efferre, nisi præda omni reddita non valuerunt. Suarij item illius porcorum gregem procul abigere molientes, cum nocte tota iter fecissent, mane ibidem vnde recesserant inuenti sunt, & ipse peccatum confitentibus ignouit. Quia ergo semper in eos qui se incommodo aliquo afficere tentauerant, mitis & clemens extiterat, ab omni prorsus incõmodo tutatus est illum de⁹ & eũdem epm primo Nouensensem, deiñ Torniacensem fecit sup mỹta cõstitues, qa sup pauca fidelẽ fuisse nouerat.

Matth. 25 Lucæ. 19.

Oddo abbas

¶Oddo Cluniacensis cœnobij pater, ei qui equum suum noctu abegerat, & in eo sedens die lucescente comprehensus fuerat, cum nec desilire interim nec discedere quiuisset, veniam petenti indulsit, atque insuper nũmos quinque dari iussit, gaudens vtique, non quia equum recepisset, sed quod equi raptorem ad pœnitentiam conuersum cernebat, & iam ab eo deum timeri, quẽ prius contemnere consueuerat.

icro.ab-
is

¶ Diuus quoq; Hieronymus illos qui asellum monasterij furtim abduxerant, & inuiti rursum restituerant cum veniam rogatum aduenissent, dimissa offensa, conuiuio excepit, & admonitos, vt suis rebus contenti aliena non appeterent, multa cum benedictione dimisit. Atque illi quod ab eo quem læserant, tam benigne accepti fuissent, quotannis monasterio eius non paruã olei copiam missitarunt, vt iam non solum alieni auidi non essent, sed etiam sua largirentur,

Elducus
abbas.

¶ Elducus in partibus Britanniæ abbas, Paulo discipulo segetis iam maturescentis delegerat custodiam. Quo obdormiẽte, graculorum agmen eo delapsum depascere agrum cœpit, & ille eorum strepitu experrectus, eisdem in nomine domini ne auolarent, præcepit. Omnes ergo non secus atq; quadrupedes, ante se agens ad monasterium vsq; compulit, & admirante atq; interrogante abbate, quid hoc sibi vellet, frumentij se vastatores ad illum adduxisse, vt pro culpa punirentur respondit. Sed Elducus nihil de iactura dolens, illæsas aues protinus dimitti iussit. Discipulus itaq; soliciti custodis functus est officio. Abbas vero patientiæ præbuit exemplum, etiam alitibus parcens, quæ se damno affecerant.

Mamerti-
us abbas

¶ Idem animus in condonando Mamertini apud Altisiodorũ monasterij sancti Germani abbatis fuit. Qui vrsum ad rapiendas oues venititantem, cum in laqueos quos monachi tetenderant, incidisset, miseratus exoluit ac dimisit, tantum iubens ne vltra sibi suisque damno esset. Si ergo sanctissimi viri bestijs quoque, a quibus rerum suarum deductionem factam nouerant, ignoscendum duxerunt, quomodo nos non ignoscemus hominibus?

Eustachi⁹.

¶ Eustachius Romanus aduersis casibus in vita multum conflictatus, & semper superior, ita vt non immerito post beatum Iob alterum patientiæ dicatur exemplar, amissis fortunis, seruis, vxore, liberis, Christum suum (cuius fidem miraculo edoctus acceperat) nunquam dimisit. Qua animi cõstãtia meruit post annos aliquot

(dure miserabiliterque peractos) recuperare quæ amiserat, vxorem scilicet olim a pyratis auectam, duos filios, alterum a leone, alterum a lupo raptos, vtrumque enim pastores illo inscio feris eripuerant, atque a pueritia ad adultam vsque ætatem educauerant. Demũ ipsam (quam apud Traianum habuerat) militiæ dignitatem, rursum recepit. Sed maius his omnibus postremo sub Hadriano assecutus est, cum coniuge simul ac liberis martyrij coronam, vt quos præter spem viuos in terris reperisse lætabatur, cum ijsdem etiam viueret in cælo.

¶Bernardus Clareuallensis abbas, cum ducenta argenti pondo sibi ad impensas construendi monasterij missa, a grassatoribus intercepta fuisse audisset, gratias deo egisse dicitur, quod magno se onere leuasset. Tã ergo modice tulit argenti amissionem, vt eo grauari se putaret si non amisisset. Bernard abbas.

¶Quantum autem mali metuendum sit ijs, quos peruersa vulgi opinio putat felices, quia opibus affluunt, illo exemplo discimus, quo traditum est, Ambrosium episcopum cum apud diuitem quendam hospitãdi gratia diuertisset, & ille se nihil vnquam in vita aduersi passum iactaret, e vestigio cum suis recessisse dixisseque, ideo se inde fugere, ne vna cum homine perpetuis prosperitatibus vso simul pereat. Haud ita procul excesserant, & respicientes, vident ædes illas cum omnibus qui ibi erant terræ hiatu iam absorptas. Quam ergo melius agitur cum ijs, qui identidem seculi huius pmuntur angustijs, vt illic felicitatem quærant, vbi casus timeri non possit. Ambrosius episc

¶Quanto igitur felicior (vt fœminarum quoque in calamitate patientiam explicemus) Othilia virgo? Hæc apud Bauariam cæca nata fuerat, paternas deinde vix effugerat manus, q eo præcesserat insaniæ, vt propter ipsum corporis vitium ei necem intentaret. Illa vero in omnibus quas patiebatur angustijs, deo gratias agens, meruit tandem & visum recipere, & in gratiam redire patris, & quod his præstabilius beatiusque est, in sanctarum virginum numero computari. Fœmina Othilia go

Elisabeth vidua. ¶Elizabeth vidua regia stirpe & Thuringiæ principis connubio nobilis, defuncto viro propinquis eius tetrarchiam occupantibus, cum paruulis liberis eiecta, inops, egens, vaga, ęrumnis omnibus obruta, ab iis quoque in quos olim beneficia contulerat, contempta, ita omnia constanti animo sustinuit, vt ad patrem regem in Panoniam, cum accersiretur redire nollet, ne patientiam & humilitatem, quam in miseriis inuenerat, inter regales delitias, amitteret, vnamquanque animi virtutem thesauris omnibus habens chariorem. Nos quoque talibus instructi exemplis, iacturam omnem præsentium bonorum fortiter constanterque feramus, vt huiusce perlationis merito, ad illa tandem vera & æterna bona possimus peruenire.

De patientia egrotationis Cap. IIII.

Aduersas etiam valetudines quoties in his inciderimus, æquo animo ferre, virtutis lucrum erit. Languente enim corpore, animi vigor in contemnendis voluptatibus roboratur, iuxta illud Apostoli dictum, Dum infirmior, tunc fortior sum. Quod si corporeæ infirmitati quicquam inesset mali, hanc sanctis suis deus contingere non permitteret. Per- 2. Cor. 12.
mittit autem vt efficiat sanctiores.

Gen. 26. ¶Isaac itaque ab illo benedictus, & dum inter alieni-
Ibidem. 27 genas non sine magno vitæ discrimine peregrinaretur semper protectus, cum senuisset, oculis captus est, in tantum vt ne illos quidem quos genuerat, dignosceret. Et bene hoc cessit illi, quoniam per cæcitatis errorem ad posteritatis suæ felicitatem a deo promissam peruenit. Dilexerat Esau, sed benedixit Iacob. Et cum se deceptum resciuisset, non irritam fecit benedictionem, quia iam prophetiæ spiritu repletus, videre mente cœperat quæ oculis perspici nequeunt, futurorum arcana. Illumque dominum constituit fratrum suorum, cuius propaginem in Christo claudendam cognouit.

Iacob ¶Iacob quoque, cum & ipse corpore ægroto visuque

per ætatem caligante, nihil ferme cerneret, vidit tamen quem ex duobus filijs, filij sui Ioseph alteri præferret. Vtriq; enim benedicturus cancellatis brachijs dexterā capiti eius imposuit, qui sinistræ astiterat. Ei vero qui dexteræ se obtulerat, porrexit læuam. Lippientib⁹ oculis prospexit, quod prospicere non potuit qui habebat sanos. Nempe Ioseph dexteram eius apprehensam super Manassen transferre, frustra conatus ab eodem audiuit, Quia Ephraim Manassen maior erit, licet Manasses natu prior esset. Idem Iacob suis postremo filijs con uocatis, certissimo vaticinio prædixit, quæ singulis olim euentura erant, vt intelligas oculorum hebetudinem spiritus acumini nihil officere, Neque enim qui mundis oculis, sed qui mundo corde sunt, deum videbunt. Gene. 48 Matth. 5.

¶Sampsoni fortitudinem non minuit cæcitas, multoq; plures hostium occidit erutis oculis, quam ante integris occiderat. Tu quoque quem corporis visus destituit, mentis fortitudinem excita, bono animo esto, iam securior irruentes in te vitiorum cuneos excipies clausis obturatisq; fenestris, per quas mors ingredi ad animam solet. Sampson. Iud. 16

¶Thobiæ viro tum in deum pietate, tum solicitudine in pauperes claro, dū resupinatus obdormisset, stercus de nidulo hirundinum cadens oculos excæcauit, & nihil eo contristatus dicitur, sed gratias egisse deo pristinæq; religiositatis ardorem accendisse magis quam restinxisse. Ob quā patientiam anno a cæcitate sua quarto, visum recipere angeli ministerio meruit, & rursum gratias deo agens. Ipse inquit castigauit nos propter iniquitates nostras, & ipse saluabit nos propter misericordiam suam. Qui sic castigatus, sic se humiliauerit, & ipse visum recipiet, non quo mundus sed quo mundi dominus conspicitur, visum vtique mentis & spiritus. Iere. 9. Tobias Tob. 2

¶Aliam præterea ipsius Iacob imbecillitatem hoc loco commemorabimus, vt simul & patientiam ostendamus. Cum angelo luctatus, & a deo ī femore tactus, torpescente nervo claudicauit. Sed pedum vitium non Iacob Gen. 32

sensit, dum mentis aciem in deum dirigit. Nusq̃ queritur de fœmore debilitato, & statim post luctam vidisse se dominum facie ad faciem gloriatur. Vnde illi nomē Israel, id est deum videns inditur. Neq̃quam illud malum putauit, q̃d se a colloquijs diuinis non arcebat, ideo nec lamentari voluit.

¶Miphiboseth Ionathæ filius, deleta Saulis domo solus superfuit, quia vtroque pede claudus non potuit interesse bello, quo ceciderunt fortes Israel. Insup auitos agros solus possedit, & regis Dauid mensæ particeps fuit. Tantum ergo illi pedum ægritudo contulit, vt & diutius & felicius viueret, fortasse vna cum alijs occubiturus, si sanos pedes habuisset. Cum ergo huiuscemodi valetudo plus prodesse possit quam obest, æq̃ animo tolerari debet, si euenerit.

Miphiboseth. 2. reg. 9.

¶Sed arguet aliquis, hunc ipsum Miphiboseth, eo q̄ claudus erat, a Siba seruo contemptum ludibrioque habitum, quippe qui ipso relicto fugiens, falsa ad regē delatione possessionum eius partem intercepit. Respōdebimus, multos etiam qui nunquam claudicauerant dolis atque perfidia seruorum deperisse. Itaque neque isti sua pedum imbecillitas detrimento fuit, sed nequitia serui, quem fugientem fortasse peremisset, si consequi potuisset. Innocentior fuit, quia ingredi nequiuit. Multo autem satius est debiles pedes habere, quam manus cruentas:

¶Iob ipse non tantum pedibus aut manibus, aut aliquo membrorum æger erat, sed toto prorsus corpore tabidus atque putridus, & a planta pedis vsque ad verticem fœdissimis vlceribus confectus. Testa saniem radebat, iacebatque in sterquilinio, magis etiam dolēdi causas habens, quod paulo ante omnem substantiā (cum opulētissimus esset) vna cū liberis amiserat, nec tamen cogi vnquam potuit, vt saltem labijs peccaret. Vxor iacenti assidebat, non quæ consolaretur afflictū, sed petulantia sua grauius exasperaret. Namque tantarum impatiens ærumnarum iubebat, vt iam in suam ille necem maledictis deum prouocaret. At vero Iob

Iob, 2.

non ignarus, longe maiorem esse miseriam deo peccare, quam ista pati, in ipsam indignatus. Quasi inquit, vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non sustineamus? Affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus sancti. Merito igitur post tot aduersa talemque patientiam duplicia dicitur recepisse, cæteris felicior futurus, qui dum viueret miserior existimabatur.

¶Ezechias rex ægrotauit vsque ad mortem, sed cum orasset, factus est sibiipsi superstes, ita & tu in tua infirmitate (vt ecclesiasticus inquit) ora dominum, & curabit te. Sed & hoc diligenter attende, quantum interfuerit inter ægrotantem & sanatum, dum langueret, expers delicti fuit, mox vt conualuit, iactantiæ crimen incurrit, ostentans alienis diuitias suas, quas æger contempserat. Nec leuis culpa fuit, ob quam illas ad alienos quoque transferendas audiuit. Nobis ergo si meminerimus quanto ad peccandum propensiores existāt qui corpore sano sunt, minus molesta erit infirmitas. Ezechias rex. 4. reg. 20. Eccle. 38.

¶Orandum autem esse pro infirmo & dominus docuit, suspiciens in cælum, cum surdum ac mutum hominem curare vellet, nec solum suspexit, sed etiam ingemuit, vt pcaturi mentem simul cum oculis ad deum dirigere discant. Paralytico priusquam sanitatem concederet, peccata dimisit, vt quia propter peccata in morbum inciderat, subinota causa cessaret effectus. Ex quo sane datur intelligi, ægritudinem quandoque delicti pœnam esse. Quod si per pœnitentiam & confessionē deletum fuerit, reliquum est vt æger conualescat. Itaque semper curandum, vt ante animæ nostræ remedia adhibeat sacerdos, quam corpori medicus, vt etiam si alia de causa quam ob delictum male affecti fuerimus, & morbus curari nequiuerit, magis securi vitæ huius finem expectemus. Ne mors quidem grauis erit, vitam meliorem sperantibus. Morbo autem libertatis, magnopere cauendum est, ne veluti canes ad vomitū reuertamur. Ait enim Ecce sanus factus es, iā noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid cōtingat. Aequē Christus. Mar. 7. Marci. 2. Lucæ. 5. Ioh.

quippe est, vt qui accepto sanitatis beneficio rursum delinquit, grauius puniatur.

Paulus apostolus. Act. 9. 2. Cor. 11. Ibidem. 12 ¶Paulus post triduanam cæcitatem, ita se correxit vt de persecutore apostolus fieret. Percusserat eum dominus vt sanaret, & ille sanatus tantum profecit virtute, vt omnia ardua, dura, acerba, contumeliæ, verberationis vitęq; periculi plena non inuitus subiret pro Christo, frigus, famem, gladium, iuxta contemnens, & libenter inquit gloriabor in infirmitatibus meis vt inhabitet in me virtus Christi, & cum infirmor, tunc Ibidem. 4 potens sum, & licet is qui foris est noster homo corrũpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem Id enim quod in præsenti est momẽtaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. 2. Cor. 5. Quæ enim videntur temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna sunt. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, q̃d ædificationem ex deo habemus domum non manufactam, sed æternam in cælis. His apostoli documẽtis patientiam nostram muniamus, & eiusdem exemplo quicquid euenerit, non modo constanter, verumetiam alacriter perferemus.

Vedastus episcopus ¶In Vedasti Atrebatensis episcopi vita legimus, cũ corpus eius de loco vbi olim positum fuerat, trãsferretur, quendam cæcum, cui Audomaro nomen fuit, expetijsse, vt videret sancti ossa, & ilico visum recepisse. Deinde cum rursum orasset, vt si ea res animæ suæ saluti minus conduceret, rediret infirmitas, iterato oculis captum fuisse. O prudens votum, singularemq; cæci patientiam, qui ne tunc quidem cernendi copiam postulasset, nisi tam pij desiderij causa incidisset, Ideoque sancti corpore viso, ad cæcitatem suam reuerti maluit quam ad ea, quæ ante cæcitatem forte se commisisse recolebat, Contempsit oculos, vt innocentius viueret, & innocentius victurum, obducti denuo oculi fidẽ fecere

¶Petrus quoq; abbas Clareuallensis, quadã grãdi

valetudine vexatus, oculũ amisit, & se gaudere dixit, qd e duobus inimicis alterius molestia liber esset. Argumẽto est, magis etiã gaudendũ illis, q vtroq; orbantur. Et cur eñ nõ se consolari habeant qui ambobus carent cum non sit eis opus ad deum clamitare cum propheta Domine auerte oculos meos ne videãt vanitatem. Qui si illos vel auertere per se potuisset, vł oino nõ habuisset, neq; adulterij, neq; homicidij crimine se polluisset. Petrus Clareual. Psal. 118.

¶Aequo animo ferebat, & Pygmenius presbyter romanus quod oculis captus esset, nequando illi inimicos ecclesiæ christianæ aspicere contingeret. Vnde Iulianus apostata imperator, cũ forte ipsi occurrisset, deridiculi causa, Gratias inqt ago dijs o Pigmeni, qd te video. Ecõtra ille, Gratias deo meo ago rñdit, q te nõ video. Tã igitur forti animo cæcitatem pertulit, ꝗ tyrannũ cõtẽpsit. Dehinc martyrij corona donatus, videre cœpit quæ oculus nõ vidit, & audire q auris non audiuit, & intelligere, quæ in cor hominis non ascenderunt. Et nos (proh nefas) cæcitatem horremus, cum tantã beatitudinem & cæci cernere possint, & qui inoffensos oculos habent, difficilius assequi soleant. Pygmeni⁹ presbyter 1. Cor. 2.

¶Maiolus Cluniacensis monasterij monachus cæc⁹ erat, & tamen sapientiæ ac sanctitatis merito factus est abbas Maticensis. Nec sua ipsi obstitit cæcitas, quin alios cæcos curaret, surdos insuper mutosque & claudos sanauit, ꝓculdubio sanaturus & seipsum, nisi multo plus emolumenti ac fructus percipere se sciret ex eiusmodi imbecillitatis toleratione atq; patientia. Itaq; cæcus quidem vixit, sed miraculorũ fama videntibus illustrior fuit. Maiolus abbas.

¶Ad Vbaldum Eugubinæ vrbis episcopum (qñiam & ipse miraculis pollebat) cæcum quendam venisse legimus, opemque implorasse, & ab eodem illi ꝑsuasum ne visum sibi restitui expeteret, quia eo restituto animæ cæcitatem esset passurus. Itaq; incuratum dimissum. Cõsolentur hoc saltem exemplo, q videre desierũt ignari si sani essẽt, ꝗ cõtinẽter oculos forẽt habitu- Vbaldus episcop⁹

Noluit cæco mederi Vbaldus, ne corpori subueniens, animæ faceret detrimentum.

Spes abbas

¶Et Spem abbatem virum sanctimoniæ fama celebrem, oculis captum fuisse, in dialogo pontificis maximi Gregorij traditum est. Sed eundem quadragesimo tandem anno visum diuinitus recuperasse, audisseque sibi dictum, vti proxima monasteria inuisere pergeret, & fratribus perfectius viuendi præcepta daret, ipse propediem decessurus. Itaque eo perfunctum officio, postquam ad suos rediit, in fratrum cœtu psallentem expirasse. Tunc ergo videre cœpit, cum e vita egredi oportuit, vt palam esset cæcitatem illam non culpæ fuisse, sed probationis, qua auctum est per patientiæ virtutem vitæ meritum. Ab ore morientis columbam exisse & ad cælum euolasse visam ferunt. Columbæ igitur puritate interius totus nituit, qui oculis tantum exterius orbus fuit.

Didymus Alexandrinus

¶De didymo Alexandrino testatur Hieronymus qui eius auditor fuit, quod a parua ætate oculis captus, & ob id elementorum quoque ignarus, tantum miraculum sui omnibus præbuit, vt dialecticam & geometriam (quæ vel maxime visu indiget) vsque ad perfectum didicerit. Addit etiam plurima opera ab eo nobilia scripta, commentarios in Psalmos omnes, commentarios in euangelium Matthæi & Iohannis, de dogmatibus contra Arrianos libros duos, de spiritu sancto librum vnum, In Esaiam decem, In Osee octo, In Zachariam quinque, & infinita alia, quæ digerere proprium indicis est. Quod si tanta nosse cæcus potuit, apparet ne in discendo quidem oculis admodum opus esse. Quinimo plerunque videmus, magis docile ingenium tenacioremque memoriam cæcorum hominum esse quam cernentium, & eo plus menti eorum datum, quo oculis minus. Conceptus enim & imaginatio, & ipsa rerum reminiscentia, totam se penitus ad animum colligit, firmiterque inhæret, dum foras per varia visus obiecta nequit euagari. Ita fit, vt hac quoque de causa cæcitas nobis tolerabilior esse debeat, si acciderit.

¶Reliquarum quoq; infirmitatum fortis perquiramus exempla, Gregorio pontifici, quod pro Traiano infideli imperatore deum deprecari ausus esset, pœnæ nomine hanc optionem datam perhibent, vti siue quãdiu viueret, magnis assidue languoribus agitaretur, siue cum defunctus fuerit bidui spacio ignẽ purgatorij sustineret, & elegisse languores, constanter'q; pertulisse. At nos grauioribus quidem obnoxij delictis, & nullo virtutis genere cum hoc sancto conferendi, quoties morbo aliquo afficimur, indignamur. Vt scilicet post hæc leuia quæ impatienter ferimus, nec illa tanto atrociora deuitemus, Neque enim indignando peccata minui solent, sed cumulari. Qui autem libenter corporis mala tolerat, ad expiationem spiritus proficit.

¶Proinde Egidius ad Rhodani ostia solitarius, cum a venatoribus sagitta in incertum missa inter syluas latentem sauciasset, non modo medicinã corpori admittere noluit, sed etiam ad dominum orauit, nequando læsa caro sanitatem reciperet. Parum erat solitudinis necessitatem ferre, quotidianas vigilandi, precandi, ieiunandi, fatigationes pati, vulnus insuper quasi diuinitus inflictum manere voluit incuratum, vt additus corpori dolor, ab animo procul arceret voluptatis cogitationes.

Egidius solitarius

¶Stephanus vero Mareotidis regionis Anachorita, cum verendas corporis partes exulceratas taboque affluentes haberet, curationem quidem non recusauit sed dum curatur, maioris patiẽtiæ præbuit exemplum sectiones a Chirurgo passus nullo emisso eiulatu, nullo edito gemitu, ac si omnino doloris vim non sentiret. Ad hæc eiusmodi ægritudine affectus, non intermisit manuum laborem, de palmarum folijs funiculos contorquens. non spiritalis exhortationis curã, sed semper eorum qui in eo ad se cõuenissent, saluti consulens sa magnam languoris molestiam maiore virtutũ meditatione vincebat, animo etiam fortior quam corpore debilior.

Stephanus Anachorita.

¶Beniamin eremita aquæ intercutis morbo vehe-

menter laborabat. Ac ne hoc illi ob delicta datum crederes, alios infirmos oratione sola curauit. Eis vero qui infirmitatem eius miserebantur, e diuerso supplicare solebat ne corporis sui sed animæ curam haberent, veniamque a domino sibi exorarent peccatorum, quæ dum sanus esset, se cōmisisse aiebat. Ita ꝙ peccator foret, plurimum angebatur, ꝙ æger nihil.

Paulus solitarius.

¶Paulus quoq; solitudinis quondam (quæ Panephisi Aegypti oppido adiacet) cultor, resolutis (vt Cassianus tradit) paralysi membris in lectulo decumbens cæteris qui ægrotabant sanitati erat. Oleo enim cui ipse benedictionem imposuisset, peruncti curabantur. Qua quidem in re ostendere nobis voluit dominus, quātum ille & fortis esset in patiendo, & pius in miserendo. Idē enim qui pro sua valetudine nihil solicitus videbatur, pro aliena anxius erat, & presentaneum omnibus remedium conferebat.

...ru. mendicus

¶De Seruulo mendico, & in Homeliis, & in dialogo Gregorii relatum est, q̄d toto vitæ tempore paralysi laborarit, ita vt in lectica iacens mouere se omnino non posset, semper tamen in doloris accessionibus deo gratias agere, hymnos decantare, & concitatiore quodam quasi stimulis actus spiritu aliquid de scripturis, q̄d non legendo, sed audiendo didicerat, recitare. Merito ergo moriens angelorū cantus audiuit, merito mortuus odore suauissimo fragrauit. Quibus indiciis consideratum est, quantam illi beatitudinem æquanimiter tolerata infirmitas attulisset, quantum iam felix esset, qui dum uiueret tam miser ac tam miserabilis putabatur.

...unst. eps

¶Dunstanus autē morbum ab Elphego Ventano epīscopo necessario suo nullis hortatibus vt monachū profiteretur, cōpelli poterat. At vero febre correptus mox vt conualuit, vltro ad monasterium properauit, & religioni se addixit, multaq; vitæ sanctitudine pollere cœpit, breui presbyter factus, atq; ad Cantuariensem ecclesiam regendam accitus pontificia quoq; dignitate effulsit, multis deniq; miraculorum signis nobilitatus fuit. Itaq; tantum illi aliquando ægrotasse profuit, q̄tum s

semper sanus perseueraret, fortasse nocuisset.

¶Ipse etiam nunquam satis laudatus Franciscus, nõ ante cœpit esse perfectus, quam grauissimam corporis valetudinem incurrisset. Vigesimo ætatis suæ anno infirmatus didicit terrena contemnere, quæ sanus dilexerat. Aeger soli deo seruiendum esse intellexit, qui ante hac sanus auaritiæ seruierat, dum negociationibus operam daret, & quisquam infirmitatem incusare audet, quæ tantum gignat boni? Quod autem in plærisque nõ eundem sortiatur euentum, non hoc eius vitio fit, sed ipsorum qui sanati sic vitam suam instituere negligunt, vt dum ægrotarent, promiserunt. Franciscus

¶Sergius Seno Galliæ princeps, elephantico morbo diuinitus liberatus, omnia quæ habuit, partim ecclesię, partim pauperibus erogauit, & relictis omnibus, soli deo humilis & egenus toto animi affectu seruire cœpit. Compulerat enim sua ipsum infirmitas humani generis conditionem altius considerare, & deprehendit, nihil prodesse homini terrenum dominatum, atque illũ ubi conualuit, dereliquit, cœlestia tantum quærens & æterna. Non ab re igitur in Ecclesiastico scriptum est. Infirmitas grauis sobriam facit animam. Sergius Eccle. 31.

¶Marcellini Anchonitani episcopi sanctitatẽ haud impediuit podagræ morbus, quippe qui manibus gestatus alienis, vrbis incendium ex aduerso se obiiciens de repente cessare fecit, tam potens virtute, cum pedibus tam debilis esset. Hinc nos quoties imbecillitate aliqua superati vestigiis insistere minus valuerimus, meminisse debemus, ob hoc nobis terram calcandam denegari, vt cœlum mente conscendamus, nec dubitemus breuis infirmitatis nostræ patientiam æternæ illic incolumitatis beatitudine compensandam. Marc. eps.

¶In vita Thomę Cantuariensis archiepiscopi memoriæ proditum est, quendã acquirendæ valetudinis gratia ad sepulchrum eius accessisse, & voti compotem factum, dũ rediret, secum q̃rere cœpisse, sanitas ne corporis an imbecillitas ad animæ salutem magis cessura esset, Thom. eps.

& rursum sancti aram repetisse orasseq́ꝫ, vt quod sibi ad beatitudinem adipiscendam accomodatius esset, id eueniret, ac statim eodem implicitum fuisse morbo. Virtus ergo (vt Apostolus inquit) non in sanitate, sed in infirmitate perficitur.

2.Cor.12.

Fœminæ Agatha virgo.

¶Nunc debilioris quidem sexus, nec tamen debiliora exempla contemplemur. Agatha uirgo & martyr, cũ illi post multos cruciatus mamillam a pectore auulsisset tyrannus, quoniam fidem non poterat, & Petrus apostolus eam curaturus in carcere apparuisset, Chirurgũ aliquem ad se venisse rata, detrectabat medicinam dicens, nunquam se pharmaca corpori admisisse, sed illius medici opera semper vsam, qui solo verbo omnem infirmitatem curaret. Hunc autem esse dominum Iesum. Tũc Petrus apostolum se eius esse, & ab eodem ad illam missum indicans, euanuit ipsa sana relicta. Non hoc dicimus, vt infirma virgo medicamentum respuat, sed semper spem omnem in Christo collocet, semper soli gratias agat, hoc in ægra patientiæ, in sanata gratitudinis testimonium erit.

Syluia virgo.

¶Quamuis Syluia quoque Ruffini Alexandriæ præfecti soror, deoque dicata virgo, cum male haberet, medicis consulentibus balnea adire noluit, hoc tamen, non medelam contemnens, sed mollitiem cauens, quippe quæ per annos. LX. neque vultum neque pedes lauisse dicitur, neque aliam corporis partem, præter summos manuum digitos, cum capere vellet cibum, non alium ad cubandum lectulum habuisse, quam nudam humum. Cogita nunc qualiter infirmitatem tulerit, quæ talia dum sana esset, sua sponte vt Christo placeret tulit.

Paula vidua

¶Paula Romana cum febri laboraret, & stomachi cruditate cibum non digereret, vt modico vino vteretur, nec medicorm placitis, nec religiosorum suasionibus compelli potuit, nolens ab instituto vitæ monanasticæ ne in ęgritudine quidem declinare. Multo enim tempore aquam bibens, magis expauit vini gustũ, quã infirmitatis periculum, neque tanti fecit sanitatem, vt eius recuperandæ gratia spiritalis continentiæ modum

quem ad illam vſque diem perpetuo ſeruauerat, intermitteret.

¶ Galla & ipſa Romana Simachi conſularis viri filia, cum intra puellares annos marito viduata ægrotaret, corpore toto in tabificam ſcabredinem verſo, medicis affirmãtibus niſi iteraret matrimonium, vel morituram eo morbo, vel mentum piloſum veluti vir habituram. Neglexit medicorum conſilium, & omnia pati maluit, quam ad coniugium redire, ad quod repetendum, ſi ſana extitiſſet, fortaſſe nemine hortante ſolus iuuenilis ætatis ardor eam compuliſſet. Aegra didicit optare meliora. Itaque vt optata poſſideret, omne carnis detrimentum pro nihilo duxit. Mamillam deinde vlceribus affectam ita tolerauit, vt iam morti proxima, apparente ſibi beato Petro apoſtolo, non vt curaretur rogarit, ſed an ſibi peccata ſua condonata eſſent quæſierit. Quæ dimiſsa eſse audiens, multoplus ex hoc conſolationis cepit, quam ex ægrotatione ceperat doloris. Si ſic animæ curã geſserimus, omnis aduerſa corporis valetudo tolerabilis erit. Galla vidua.

¶ Quod quidem etiam Elizabeth de Sconangia deo dicatæ virginis probatur exemplo. Quæ (vt Sigibertus ſcribit) toto corpore vlceribus contabefacto iacẽs, nunquam ob hoc aliquam animi triſtitiam vultu prætulit, multas interim futurorum reuelationes accepit, acceptasque prodidit, vt facile dixerim, & ideo ſanctã fuiſse quia patiens erat, & ideo patientem, q̃a ſancta. Elizabeth

¶ Sic & Clara virgo, cum languente corpore ſemota in lectulo decubaret, mentis oculis cernebat quæ procul in eccleſia agerentur, & ea deinde reuerſis ad ſe ſororibus (magna cum omnium admiratione) referebat. Nihil itaque illi obfuit fracti corporis ægritudo, cum tantum animo valeret. Clara virgo.

¶ Aplaidem quoq; virginẽ toto corpore ſanioſam, apud Tudotum Galliæ vrbem fuiſse conſtat, tantæ tñ apud deum gratiæ ac meriti, vt per annos multos infirma, nullo alio cibo vixerit, præterq̃ ſacroſancto Eucharistiæ pane, in ſpiritu rapta damnatorum pœnas, Aplaides virgo.

beatorumq́ue gloriam viderit, quæque diuersis per orbem locis agerentur scierit, atque interdum futura prædixerit. Si tot ac tanta cum languore possunt venire bona, quis illi præferre audet sanitatem, quæ si præferenda esset haud dubiū quin diutissime illa perfrui sanctos suos deus concederet, nec ita frequens apud eos esset ægrotationi locus.

Petronilla virgo.

¶ Quantum vero ad seruandū sanctæ castitatis propositum conferre soleat ipse corporis languor atque infirmitas, Petrus apostolus documento est. Qui Tito discipulo interroganti, cur Petronillam filiam suam diutius ægrotare pateretur, cum aliis male affectis repente sanitatem induceret? Ita illi expedire respondit. Ac ne dissimulare impossibilitatem videretur, iussit eam surgere, & ipsis discumbentibus ministrare. Exurrexit sana, & vt perfuncta est officio, rursum patris iussu ad lectulum, pariter ac morbum rediit. Aegrotando igitur didicit virginitatis amare puritatem, ita vt postea sanata, mori præoptaret quam Flacco prætori nubere. Quare non modo patienter ferenda ægritudo est, verumetiam appetenda. quoties intimis in medullis concitatus ardor iuuenilia occupat membra, uenasq́ue succendens ad turpem libidinem illicitasq́ue prouocat voluptates.

Andragasina virgo

¶ Hanc siquidem appetiit, & valde appetiit Andragasina virgo, quæ a patre desponsata, pro tutanda virginitate deum orauit, atque hinc lepræ morbo deformatam exhorruit sponsus, qui sanam ante adamauerat, infectamque repudiauit. Neque illa quicquam pensi fecit tā acre malum, dum multo mallet caste uiuere quam sana. Ne autem morbi huius causa in ambiguo esset, vt primum professa est religionem, sana euasit. Ita palum factum est, ideo fuisse leprosam, ne esset corrupta. Et ne plura huiusce patientiæ exempla enumerare longū sit, hac tandem breui sententiola partem istam concludamus. Nullam esse tam grauem infirmitatem nullā tam vastam horrendāq́ue calamitatem, quæ nō æquo animo perferretur, si æterna cogitabimus.

De patientia martyrum sexus virilis Cap. V

AEterna ac cælestia secum meditando fortissimi Christi milites (vt postremo de martyrij patientia disseramus) omnia tormentorum genera facile contempsere. Non sunt enim cōdignę passiones huius temporis (vt Apostolus inquit) ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. roma. 8.

¶ Primi veteris legis mártyres prophetæ fuerūt, de quibus Micheas in maxillam percutitur, & in carcerem truditur. Vrias interficitur. Ieremias carcerem & verbera patitur, in lacum cœni per ludibrium iactatus lutatur. Postremo lapidibus obruitur. Isaias in duas partes viuus secatur. Dum enim missi a domino veritatem prædicarent, sæuissimorum principum vim atq; minas pro nihilo habuerunt. Prophetæ Micheas Vrias 3. reg. 22. Ieremias Ierem. 20 Isaias

¶ Deinde Sidrach, Misach & Abdenago pueri, ætatē animi magnitudine supergressi, cum regis Nabuchodonosor statuam adorare nollent, in fornacem ardentem proijciuntur, & inter furentes flammarum globos laudes deo decantant. Daniel leonibus deuorandus datur. *Sed* nec illos adussit ignis, neq; hunc leones attigerunt, vt omnibus manifestum fieret, veræ religionis virtutem potentissimo tyranno fortiorem esse, & fideles nisi deo permittente nulla vi occidi posse. Daniel. 3. Sidrach. Misach Abdenago Daniel. 16 Daniel.

¶ Post hæc Antiocho Epiphane Ierosolymam uastāte, idolum desolationis super altare dei positum, multi ex Iudæis nolentes adorare, trucidati sunt. Pueri q circuncisione deprehendebantur, suspendio interempti, & qui cibis immundis abstinuerant, neci traditi. Quidam qui se prius armis defenderant, deinde ab inuadentib9 die sabbati ad vnum fere cæsi sunt. Etenim ne diuinæ legis mandato derogarēt, ea die repugnare nefas esse duxerunt. Duæ mulieres quæ filios circūciderant, cū ipsis infantibus ad vbera alligatis missæ in pceps. Plærique quia sabbatum obseruarent flammis exusti. Adeo hi omnes mori minus timuerunt quam præuaricari. Iudæi. 1. Macha. 1. Macha. 2. Mach.

Eleazarus scriba. Mach. 6.

¶ Eleazarus scriba & ipse sacrarum legum seruator assiduus, interimi quidem potuit, ut autem porcinam gustaret, cogi nō potuit, præferens uitæ suæ diuini ritus fidem. Et cum amici aliam carnem qua uesci licebat supponerēt, volentes eum subtrahere neci non eis acquieuit, nolens hac simulatiōe se seruare, & alios perdere, præuaricationis exemplo, qui putassent ipsum cibo lege vetito vsum fuisse. Forti itaq; animo cædentium ictus pertulit, vt ad eosdem constanter tolerandos fidelem populum animaret, haud ignarus multo gloriosius esse deo obediendo mori, quam obsequendo infideli tyranno viuere.

Septē frēs Machabęi 2. Mach. 7.

¶ Septem vero fratres, septem in Apocalypsi ecclesiarum typus multo atrocioribus tormentis conficiuntur cum matre, quia maior persecutio in ecclesiam quam in synagogam sæuitura erat. Igitur respuentes cibum lege vetitum, supplicia constanter sustinuerunt, & quidem alius post alium, vt prioris pœna cæteris cernentibus terrori esset, Sed nequaquam territi sunt. Itaq; vice cuiusq; seruata, linguas omnibus amputarunt, capita cute decaluauerunt, manus pedesq; præciderunt, & sic trunca corpora super ignitam sartaginem torrendo consumpserunt. Mater deinde quæ non fleuerat filios sed ad patientiam hortata fuerat, iam de illorum victoriis læta, mortem alacriter subiit, & quos tunc tam acerbos cruciatus tolerare vidit, nunc vna secum in æterne beatitudinis regno triumphantes cernit, tanto facta post ærumnas felicior, quanto in perferendo extitit cōstantior.

Rasias 2. Mac. 14.

¶ Neque te Rasia vir non solum castitate (quæ rara in Iudaismo erat) sed etiam fide præstantissime hoc loco præteribimus. In quo vno impiissimus Nicanor oēs reliquos se superaturum sperauit. At tu cum iam vndique circundatus effugere non posses vt doceres te non timere necem, sed magis religionis ab infidelibus ridendæ ludibrium, spiritussancti instinctu tibiipsi mortem consciuisti, ferro te feriens, & de arduo loco in præceps mittens, & erumpentia viscera manibus propriis

direpta in turbam proiiciens, ac deum tuum inuocans, vt illa tibi iterum redderet, futuræ resurrectionis spe certissima ipse stabilitus. O incredibilē animi tui fortitudinem, terruisti tyrannum nihil vitæ tuæ parcens, dum dei consulis honori. Sensit inimicus se ab vno vinci, qui te vno victo, cæteros facile in suam erroris sententiam se tracturum credidit. Ostendisti te etiam grauiora pro nomine cælestis regis pati posse, quam fortasse terrenus omnium immanissimus inferre cogitabat. Felix qui tali priuilegio dotari meruisti, vt in perferendo martyrio ad confusionem inimici tua in te vtereris manu, quod paucis admodum concessum aliquando fuisse nouimus, & quod aliis imputaretur ad peccatum, tibi versum est ad gloriam. Nam cum omnibus præceptum sit, Non occides, tibi dispensatum est, vt te percuteres, & vinceres, occideres te & viueres Exodi.

¶Hæc de veteribus, ad noua veniamus. Iohannes præcursor domini & plus quam propheta, & quo non surrexit maior inter natos mulierum. Herodis Antippæ iussu in gratiam adulteræ carceri mancipatur, obtruncaturq́, ac medius inter legem & euangelium. Huius initium illius finem sanguine suo cōsecrat. Iohann[es] baptista Matth. Lucæ. 3

¶Post illum primitiæ mortuorum dominus noster Iesus Christus ludibria, maledicta, conuitia multa horrendaq́ supplicia, & ignominiosissimam crucis mortē sustinuit, vt pro quibus ipse volens ac libens talia patiebatur, eosdem ad patiendas martyrii pœnas suo excitaret exemplo. Iam tum dux inclytissimus milites suos non armis muniens, sed toleratione confirmans, cum diceret. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animā vero non possunt occidere. Sed eum potius timete, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam, Et qui perdiderit animam suam, inueniet eam. Et in patientia vestra, possidebitis animas vestras. Si ergo commorie mur (sicut Apostolus inquit) & conuiuemus. Si sustinebimus, & conregnabimus. Iesus C[hristus] Matth. Luc. 2 2. Tim

¶Hinc sane est, quod ipsi domini apostoli flagellis primum acriter cæsi, non dolent, sed gaudent, non tri- Apost. Acto.

stantur, sed exultãt, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Iacobus maior Act.12. Petrus apostolus

¶ Ex his deinde Iacobus maior Herodis Agrippæ gladio decollatur, & eiusdem iussu Petrus in carcerem catenis vinctus conijcitur. Sed horum alter a vinculis diuinitus liberatur, alter pro temporali vita æternam accipit. Infelicissimus vero Herodes a vermibus cõsumptus expirat, & ad inferna rapitur, ab immortali verme semper rodendus, igneq; illo inextinguibili sine fine cruciandus.

Petrus apostolus

¶ Rursum Petrus Romæ, cum nec ipsius Neronis immanitate terreri potuisset, ne Christum prædicaret, morti addicitur crucis, versoq; ad terram capite crucifigitur, qm̃ erecto suspẽdi sicut dñs suus indignũ se dixerat. Primus igitur crucem ascendere meruit pro domino, quam pro omnibus ascenderat dominus, vicem reddidit, & præmium accepit, eos quandoq; cum domino iudicaturus, a quibus talia passus est.

Paulus apostolus Act.14 Ibidem.16 &.22.

¶ Ipse quoq; vas electum Paulus a Listris lapidibus eijcitur. Philippis cum Sila discipulo virgis cæsus, & compedibus vinctus carceri includitur. Inde dimissus, plurimisque peragratis locis profectus Ierosolymam, ibi alligari & mori paratus pro nomine Iesu comprehenditur, ligatur, flagellatur, torquetur, in ore percutitur. Postremo Romæ capite truncatur, tunc demum cessans euangelizare Iesum, cum in corpore viuere cessasset.

Andreas apostolus

¶ Andream deinde apostolũ Patras a pernicie erroris vindicare conãtem Egeas Achaiæ proconsul, comprehendi iussit, & in facie cædi, & in crucem suspendi. At ille ne sic quidem inhiberi potuit, quin pendens quoque Christum plebi astanti prædicaret donec ingenti luce circunfusus emisit spiritum, illos in tenebris relinquens, qui increduli in ipsum sæuierunt

Philippus Bartholo. Iohannes apostolus

¶ Philippũ apostolũ Hieropoli Phrigiæ vrbe crucifixũ, ac lapidibus interemptũ cõstat. Bartholomæũ apud Armeniã in oppido Albano viuũ excoriatũ decollatũque. Iohannẽ apostolum Romæ in feruenti oleo deco-

ſum, nec tamē læſum, Chriſto protegente, qui ſic eum voluit manere, donec ipſe veniret. Thomam didymum apud Indos carceri traditum, nudis veſtigijs per candentes laminas ductum, & in ardentem fornacem truſum, poſtremo lanceis perfoſſum. Matthæum apoſtolum in Perſide, dū miſſale ſacrificium offerret, poſt tergum transfixum. Iacobum minorem Ieroſolymis lapidatum, & ꝑ inimicis deprecantem, fullonis fuſte interemptum. Fratres vero eius Simonem zelotem, & Iudā Thaddæum in Perſiæ vrbe Senair, quia ipſis ingredientibus in templum ſimulachra deorum corruerunt, ab ęditus trucidatos. Matthiam, qui apoſtolatum a quo Iudas decidit, ſortitus eſt, Ieroſolymis a Iudæis lapidatū, & Romano ritu ſecuri percuſſum. Barnabam gentium apoſtolum Salamine a Iudæis comprehenſum, atq; igni cōſumptum. Profecto niſi ſumma & præclara eſſet martyrij gloria, nunquam Chriſtus apoſtolos ſuos (q̄s præter omnes dilexerat) tanta ac talia pati permiſiſſet. Sed beati inquit qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Beati eſtis cum vos oderint homines, & cum ſeparauerint vos, & exprobauerint, & eiecerint nomen veſtrum tāquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate. Ecce enim merces vr̄a multa eſt in cælo

Thomas apoſtolus
Mattheus apoſtolus
Iacobus minor
Simon Zelotes.
Iudas. Thaddeus
Matthias apoſtolus
Barnabas.
Matth. 5.
Lucæ. 6

¶Hinc Stephanus quoq; ſpiritu ſancto & fortitudine plenus, faciens ſigna & prodigia, lapidibus obruitur Sed quid mali illi lapidum ictus inferre poterant, cui cæli iam aperti erant? Vitam impij eripiebant, ſed Ieſus a dextris virtutis dei manens animam ſuſcepturus expectabat. Ille itaque iam de ſua ſalute ſecurus, pro ſuis occiſoribus orabat, Domine, inquit, ne ſtatuas illis hoc peccatum, auxitq; martyrij gloriam pietatis erga inimicos merito, & in domino obdormiuit, quia vigilauerat pro domino, nomen eius confitens, & mortem cōtemnens

Stephanus protomartyr
Acto. 7

¶In Marcum euangeliſtam Alexandriæ idolorū cultores furentes collo fune circumiecto, ꝑ ſalebroſam humum huc illuc tractum extinxere.

Marcꝰ euāgeliſta

Lucas euangelista. ¶Lucã vero in Bithinia diem suum obiisse tradit, voluntate non forte martyrem, cum & ipse gentibus ea de Christo pdicare ausus sit, quæ scripta reliqt. Sicq martyrij corona nec illum caruisse.

Apostoli. Discipuli. Euangelistæ. ¶Hunc apostolorum, discipulorum, euangelistarũ finem tanto feliciorem fuisse haud ambigimus, quanto passi sunt grauiora. Sed & si alius aliter cõsumptus sit, omnes tamen pari animi magnitudine nullum supplicij genus expauerunt, dum beatitudinis præmia cogitarent, nullum laborem refugerunt, dum ad supernã quietem ascendere festinarent, deo frututi, qui p deo mundum contempserant.

Martyres ¶Post hos deinde martyrũ innumerabilis per orbẽ multitudo exuberauit. Ex quibus paucos cõmemorabimus, quorum tamen singulorum exempla ad pellendam omnem animi ignauiam, timiditatemque propulsandam sufficere possint.

Martinus martyr. ¶Martinus martyr tenellus adhuc. sed fortissimus Christi miles, in quo (sicuti in plurimis) deus ostendit facile se suos fideles ab omni iniuria tutari posse, si id illis expedisset, Romæ Martiani præfecti iussu bubalis loris flagellatus est, in equuleo extentus, ferreis vngulis laceratus, deinde ad machinam, vt membratim distraheretur applicitus, at illa mox fracta diuinitus liberatur, & a plagis quas acceperat, apparuit sanus. Sed rursum quia a puero vinci pudor erat, scissæ apertæq ad medium vsque truncum arbori inseritur, vt partibus ad se redeuntibus collisus deficeret. Arbor autem veluti adactis cuneis funditus diuisa in diuersum laxatur. Inde ergo ad ferream cratem torrendus transfertur, plumbo liquato perfunditur, sed repente proximi fluminis inundatione ignis extinguitur, Iterum ille in frixorio coquitur, sed rore cælesti protectus calorem non sentit. In cacabum pice bulliẽtem iactatur, ac ibi etiam effusa pice mansit illæsus. Feris immanibus obiectus nihil iniuriæ patitur. In fornacem missus die postero cum iã in cineres redactus putaretur, exijt incolumis, Capitis tandem truncatione tormentorũ finẽ

& beatitudinis accepit initium. Martianus vero ne tã obstinatam in puerum rabiem impune ferret, putrescẽtibus membris, & toto corpore vermibus scaturiente infelici morte infeliciorem vitam ad æternos ignes deputatus inchoauit. Nobis operæpretium erit, hinc pẽsare, quam suauis est dominus, cuius amore tam horrẽda subire supplicia ne pueri quidem timuerunt.

¶Conon cum paruulo filio apud Hisauriam sub Aureliano imperatore passi sunt. Hi iubẽte Domiciano ꝓfecto primum in craticula extenti oleoque peruncti, deinde ad sartaginem translati, torrentur ac friguntur. Postremo cum magis torqueretur tyrannus, quod tam diris mortiferisque supplicijs neq; cederent, neq; consumi possent, constructa copiosore pyra superinie cti expirant. Cur autem sicut alia, ita & hoc pœnæ genus viui non euaserint, ostendit vox de cælo lapsa, quæ illos, quoniam strenue contra dolorem decertassent, ad percipiendas iam martyrij coronas euocauit. Mori non poterant, donec multiplici cruciatu probaretur tolerationis virtus, probatam autem remunerari restabat. O sapientem pariter ac pium patrem, q ipsum quem genuerat secum pro Christo cruciari sustinuit, vt secum cælo inferret.

¶Vitus puer septem tantum annos natus, ab impio patre ne Christum sequeretur, nullis minis verberibusque coerceri potuit. Et quia patri male suadenti nõ cessit, miraculis nobilitatus est. Diocleciani filium ab immundo spiritu vexatum sanitati restituit. Sed non ideo fracta est perfidi imperatoris duritia, magis indignari cœpit tantum inesse virtutis homini Christiano & ipsum ad deos adorandos compellere perrexit. Tãtum autem profecit, vt a puero imperator victus sit. Potuit illum mittere in carcerem, in olla, pice, resina, & plumbo bulliente excoquere, feris bestijs laniandũ præbere, & in equuleo extentum crudeliter verberare, occidere non potuit. Exclamante enim inter ipsa verbera Vito, Domine libera me, cælũ intonuit, terra tremuit, deorum simulacra corruerunt, territus Diocle-

Vitus martyr

cianus afugit. Vitum angelus inde sublatũ longius trãsportauit. Vbi ille cum orasset dominum suum, vt iam de terris euocatus in ipso requiesceret, tradidit spiritum. Glorietur nunc proteruæ potestatis vanus imperator Dioclecianus, maximæ orbis parti se imperasse validissimas quondam gentes suæ subegisse ditioni, Si vni puero Christum colenti imperare nequiuit. Si ipse pœnas inferendo plus timuit, quam ille patiendo. Si viuum denique dimittere coactus est, ad quem perimendum tam dira exquisiuit supplicia.

Focellus martyr.

¶Focellus quoque decem annorum puer, Antonio Augusto ecclesiam persequẽte apud Austudinum passus est. Hic Valeriani præsidis iussu, cum ad immolandum diis cogi non posset, in equuleo suspensus flagellatur, in cauea cum leone obcluditur, in ignem mittitur, clauis configitur, sed iis omnibus superstes, feris tandem beluis obiectus, conculcatu pressuque earum præfocatur, in nulla corporis parte cruentatus. Vnde quæso tã tenello tm̃ animi robur, tãta tolerationis vis? nisi quia Christi charitas in quocunque fuerit, omnibus fortior est suppliciis?

Mammes & Agapitus marty.

¶Hinc & Mammes puer septennis Cæsareæ, Agapitus quindecim natus annos Preneste, audacter se Christianos esse prædicarunt, neque vlla pœnarum magnitudine ab ea confessione dimoueri potuere, Vita eos prophana tyrannorum crudelitas priuauit, sed nõ etiã fide. Si quem tali necessitate constrictũ patiendi timor agitauerit, horum memor exemplorum, se pueris imbeciliiorem esse erubescat, & saltem his exæquari nolle nefas putet.

Dionysius martyr,

¶Sicuti putauit Dionysius martyr Romę passus. Qui iubente Diocleciano fustibus prælumbatus, deinde equuleo suspensus, & virgis cæsus, admotus etiam lampadibus mirabiliter vstulatus, pro eiulatu clamorem edebat, quo se Christianũ esse asseueraret, Et si millies inquit, occidi possem, dominum meum Iesum confiteri non cessarem. Itaque imperator non modo vt idola adoraret efficere nequiuit, sed etiam vt Christum ta-

rere, donec caput id iam optanti amputari iussit. Sic ille ipsi domino, quem tam audacter tamque perseueranter in terra positus inuocauerat, feliciter iungi meruit in cælo.

¶ Eadem Diocleciana persecutione Eustratius apud Auraricenos a Lysia præside equuleo a terra suspensus, fumo subiecti ignis ac vapore torquetur, depositus cæditur. & toto corpore plagis confecto, quo magis doleret, sale, aceto diluto confricatur. Deinde pedibus perforatis, ne effugere posset, e Satalia ciuitate vbi hæc primum passus est, ad Aurarim vrbem ductus, & hinc quoque cum multis Christianorum Sebasten missus, ab Agricolao præfecto igne consumptus, martyrii palmam recepit, cæteri obtruncati, præter vnum Orestem nomine, qui super lectum ferreum distentus, substratis prunis tamdiu excruciatus est, donec animam exhalaret. Magna quidem hæc pœnarũ acerbitas, sed maius patientiæ præmium. Eustrati martyr. Orestes martyr.

¶ Sed Diocleciano & Gregorius martyr Spoleti passus, dum Flacci & Hircani præsidum minas rideret, colaphis cæditur, fustibus verberatur, super ferream cratem torretur. At vero vt fidei ab eo prædicatæ virtus patesceret, pars vrbis terræmotu concussa, trecentos & quinquaginta idololatras suis oppressit ruinis. Præsides territi fugam fecere. Cessante autem timore, sed perseuerante perfidia, martyrem idolis thura adolere nolentem, virgis ferreis cædi iubent, & facibus ad latera admotis vstulari, ac demum capite truncari. Sic extinctum corpus, ne a Christianis honore sepulturæ afficeretur, in theatro feris laniandum datur, sed a nulla læditur. Flaccus vero, qui pertinacius in Gregoriũ sæuierat, eadem hora intestina per os euomitans, miserabiliter expirauit, multo acerbiora apud inferos, & quidem sine fine passurus. Gregori martyr.

¶ Sebastianus Romæ Diocleciano & Maximiano imperatoribus ad stipitem nudus ligatus, sagittis confoditur. Hirene mulier Christiana, vt corpus mãdaret sepulturæ, noctu venit, & ipsum adhuc viuere cõperit Sebastiãnus mar

Solutum domi fouit, atq; ille intra paucos dies curatus rursum in publicum procedens, principum in Christianos immanitatem arguere cœpit. Ipsi mirabantur quomodo viuere potuisset, & cum eo miraculo ad credulitatem moueri debuissent, ad indignationem moti sunt, atque eundem tamdiu fustibus cædi iusserunt, donec exanimaretur. Tanto igitur martyrij amore flagrauit Sebastianus, vt nec sagittas passus conquiescere potuerit, quousque ad optatum vitæ finem peruenit.

Vincētius martyr. ¶ Vincētius martyr in Hispania Cæsareæ passus est, vere Vincentius, quia omnia vicit tormenta, dum se Christianum cōfitetur. Cum in equuleo sublatus a Daciano præside per ludibrium rogaretur, vbi nam esset? in sublime, inquit, vnde te potestate terrena tumentem altior despicio. Grauiora minitanti. Non minari mihi videris respondit, sed quod votis omnibus concupierā offerre. Igitur cum vngulas, faces, prunas toto corpore dilacerato constanter exciperet, ait. Frustra fatigaris Daciane. Non potes tam horrenda ex cogitare tormenta, q̄ ipse paratus sum sustinere, carcer, vngulę candētes laminæ, mors q; ipsa ludus iocusq; Chrianis sunt, non tormentū. Post hæc alijs atq; alijs confectus pœnis, cum victoriæ palma migrauit ad cælum. Et qui talia pro Christo pati optauit, nunc regnat cum Christo.

Martyres. Marius Ma[rtha] Audifax Abacuc. Martyres. ¶ Marium & Martham vxorem eius liberosq; eorū Audifax & Abacuc natione persas, Claudio Augusto Christianos persequente, Romæ martyrium passos legimus. Cum enim deos gentilium dæmonia esse prædicarent, & Martha eos hortaretur, vti confidenter pro Christo tormenta exciperent, fustigationem, equuleum, flagella, faces, vngulas pertulerunt. Præcisis deinde manibus & ad collum alligatis, per vrbē ducti sunt, acclamante præcone sic puniendos esse deorum contemptores. Postremo capite cæsi martyrium consummauerunt. Martha post illos in nympha aqua suffocata, & ipsa æque constantis in tolerando animi exemplum posteris reliquit. Quam dum suorum supplicia spectaret, non dolor sollicitauit sed timor, ne forte ipsi cruciatum

acerbitate superati, prius a fide quam a vita decederet. Itaq; tanto alacrius ad necem iuit, quãto de illorum victorijs facta est secur.or.

¶Pontianus martyr sub Antonio Augusto Spoleti passus, nolens gentilium sacrificare dijs, virgis cæditur per prunas nudis pedibus ambulare compellitur, in equuleo tollitur, vngulis ferreis ad ossa vsq; proscinditur, leonibus in theatro exponitur. Sed eidem (in quẽ homines grassabantur) bestiæ pepercere. Post hæc in carcerem fame consumendus truditur. Sed angelo hominem nutriente, quem inedia iam extinctum putabãt die decima saluum educunt. Tunc iudex plumbo liquefacto nudum perfundi iussit. Sed cum neq; hoc supplicij genere perimi ille potuisset, capitis tandem abscisione finitur. Poterat nec sic mori, sed iam omnes pœnas passo beatitatis præmia differre dominus noluit, & breuem viri patientiam æterna felicitate remunerauit.

Põtianus martyr.

¶Hinc est quod Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum apostolum episcopus, Traiani persecutione damnatus ad bestias, cum Romam vinctus mitteretur, & iam Smyrnam peruenisset, ad Romanos qui fidem receperant scribens ait, De Syria vsq; Romam pugno ad bestias in mari & in terra, nocte dieque ligatus cum decem leopardis, hoc est militibus, qui me custodiunt, quibus cum benefecerim, peiores fiunt. Iniquitas autem eorum mea doctrina est. Sed non idcirco iustificatus sum, vtinam fruar bestijs, quæ mihi sunt paratæ, quas & oro mihi veloces esse ad interitum & ad supplicia, & allici ad comedendum me, ne sicut aliorum martyrum non audeant corpus attingere. Quod si venire noluerint, ego vim faciam, ego me ingeram vt deuorer. Ignoscite mihi filioli, quid mihi prosit ego scio. Nunc incipio Christi esse discipulus, nihil de ijs quæ videntur desiderans, vt Iesum Christum inueniam. Ignis, crux, bestiæ, confractio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruar. Cumque iam ductus esset ad bestias, & rugientes audiret leones, ait. Frum e

Ignatius martyr.

tum Christi sum, dentibus bestiarum molar, vt panis mundus inueniar. Præfocatum itaque a leonibus, & nusquam cruentatum ferunt. Profecto non fuisset in illo tam feruens pro Christo patiendi affectus, si quicquam dulcius esse potuisset, quam frui Christo.

Apronianus & Sisinius martyres

¶ Apronianus Romæ cum ad Sisinium martyrem de carcere vt torqueretur eductum vocem cælitus delatã audisset. Venite benedicti patris mei, percipite regnum vobis a constitutione mundi paratum, nihil cunctatus, ad pedes martyris prouoluitur, baptismo lustrari petit deinde patiendi cupiditate, Laoditum prætorem de impietate in Christianos redarguere cœpit, se quoque Christianum confessus, capitis tandem abscisionem gaudẽs lætusque sustinuit, eodem die martyr factus, quo & Christianus. At nos a natiuitate ipsa fidem tenentes Christi, si forte inter infideles versari contigerit, Christianitatem dissimulabimus, ne vitæ periculum subeamus, quasi nescij vitam nostram esse in Christo, & hanc cui tantopere timemus, velimus nolimus mox desiturã. Sed meminerimus nos quoque voce illa inuitari, qua inuitatus Apronianus, & ante eum Sisinius mortem contempsere, & vitam æternam adepti sunt.

Polocronius & Parmenas martyres.

¶ Polocronius episcopus & Parmenas presbyter Babylone passi, magni ambo spiritus inuictique animi viri. Cum enim a Decio comprehensi multa singulatim interrogarentur, & Polocronius nihil omnino responderet, quærenti imperatori an mutus esset, Parmenas ait. Non esse mutum episcopum, sed ideo tacere, ne impiorum colloquijs inquinetur. Quare in iram ille concitatus, statim Parmenæ linguam præcidi iussit. Policronio os lapidibus contundi, deinde vtrumque decollari. Itaque alter ne loqui quidem cogi potuit, alter sic locutus est, vt illum qui in se necis potestatem habebat, contemneret. Hac animi præstantia ostenderunt, verum Christi militem omni terrena virtute esse fortiorem, & occidi posse, terreri non posse.

Marcus & Marcellia

¶ Siquidem Marcus quoque & Marcellianus Romæ

passi, gaudenter ad supplicium ibant, & quoniam germani erant, stipitibus infixi psalmum illum alternatim decantarunt. Ecce quam bonum & quam iucundũ habitare fratres in vnum. Cumque non modo terrent, sed etiam irriderent tormenta erubuit Diocletianus cõtemptui se haberi ab iis quos torqueret, & ambos lanceis confodi iussit atque interimi, & præclare quidem cũ illis actum est, quia tanto maturius ad coronam martyrii peruenerũt, quanto pœnas minus expauescere visi sunt.

nus marty res

Psalm. 133

¶Per idem tempus Tranquillinus martyr, cum audisset Zoen vxorem Nicostrati pro Christo neci datam exclamans indignum facinus esse, vt fœminę viros ad subeundum martyrium præcederent, in medium prorupit, & palam se Christianum confessus, lapidibus obruitur. O laudabilem inuidiam, qua doluit Tranquillinus, non quia fœminæ fortes essent, sed quod ignaui viri, proindeque seipsum tam egregiæ fortitudinis præbuit exemplum.

Tranqllinus martyr

¶Christophorus magnus corpore, sed maior fide, Christum in animo tulerat, & eundem in corde fixum gerens nunquam dimisit. In oppido Ammonitarũ Lyciæ, cum militum cohors vt ipsum cõprehenderet missa, manum illi iniicere timerent, vltro se illis vinciendum præbuit, & eosdem a quibus vinctus ducebatur, a vinculis erroris exoluens, monstrata veritate Christianos fecit, ita vt Christum confitentes capitalem sententiam libenter subirent. Ipse vero virgis ferreis cæditur galea sub prunis feruefacta operitur, & igne supposito in ferreo scamno torrendus constringitur. Postremo ad stipitem ligatus, sagittis impetitur, & cum ne sic quidem confici potuisset, capite mulctatur. Quod autem regulo a quo peremptus est, superior fuerit, etiam inde apparet, quod rex oculum sibi sagitta forte confossum, cruore eius liniens in integrum restituit. Itaque ad se sanandum, eius opem quem interfecerat requisiuit, & impetrata credidit, mortui religionem sponte sequens.

Christophorus martyr

quem viuentem vt suam sequeretur, nulla vi, nullo pr-
sus supplicio cogere potuit.

Pantaleon martyr.

¶In Pantaleonem martyrem Nicomediæ passum
dum Maximiani furor desæuiret, tormentorum gene-
ra defecerunt, ipsi patiendi ardor deesse non poterat,
tulit itaque equitum vngulas, faculas, sartaginem, pl-
bum, in mari mersionem, in terra feras. Postremo cum
ad rotam clauorum mucronibus aculeatam lancinan-
dus ligaretur, solutæ protinus machinæ fragmenta
pietatis ministros perculere perimereque. Ipse quoq;
Cæsar magis iam timens quam timendus, nequid m-
tyrem torquendo grauius ipse pateretur, statim ill
obtruncari iussit. Sed ne sic quidem eum interficere p-
tuisset, nisi remunerandæ virtutis tempus id requi-
reret. Tunc mori miles Christi permissus est, cum p-
patientiæ merita iam ad immortalitatē transferri de-
buit.

Primus Stephan⁹ papa & martyr.

¶Quid de te dicam Prime Stephane Pontifex ma-
me ac martyr insignis, Tu ad Martis templum perdu-
ctus, vt aut sacrificares, aut pœnam capitalem subire-
tanti periculum istud fecisti, vt bellatoris dei imo dia-
boli templum funditus euerteres, ac solo æquares.
enim Iesum inuocante, idoli ædes corruit, & cultor
suos qui te ad impietatem vrgebant, conterritos
gā vertit. Valerianus quoque Cæsar tua expauefactu
virtute, ad te vnum occidendum, ad te inq; & vnum
nudum atque inermem cohortem misit armatam.
vero dum solennia sacra ageres, non intermissa pre-
tione imperterritus vitæ finem expectasti. Itaque an-
aras iugulatus, sed ante deum in paradisum sublatus
plenissimum veræ gloriæ triumphum peregisti, rec-
ens de manu domini inuictæ patientiæ incorruptib-
lem coronam, beatus factus in sempiternum.

Maximus martyr.

¶Maximus martyr sub Decio imperatore ab Op-
mio proconsule in Asia passus, cum fustibus cæsus,
in equuleo extensus vngulis quoque laniaretur, tor-
menta hæc non dolori sibi esse dicebat sed iucundita-
Inde extra vrbem tractus, lapidibusque obrutus, iud-

state illa quam inter cruciatus capiebat, iam omni molestia liber frui plenius cœpit, fruiturus sine fine.

¶Quiriacum Ierosolymitanū episcopum (qui ante Iudas dictus) beatæ Helenæ lignum dominicæ crucis, diu sub terra celatum indicauit, quia Christum prædicare non cessabat, Iulianus apostata comprehendi iussit & manum illi dexteram abscindi, plumbum liquefactū in os infundi, super lectum ferreum torreri, ferreisque virgis cædi. Matrem quoque eius Annam per capillos ibi suspendi, vngulis proscindi, facibus aduri. Ea consumpta rursum Quiriacum in foueam serpentibus refertam mitti mandat. Sed eo dimisso serpentes omnes, mortui apparuerunt. Ammonius vero veneficus qui illos excantauerat, viso miraculo conuertitur & Christū confitens obtruncatur. Quiriacus in cacabum oleo bullientem demersus, cum mori nequiret gladio trāsuerberatur. O inuictæ fidei virum, qui vt Christum negaret, cōpelli nulla vi potuit. Quiriacus martyr.

¶Bonifacius Tharsi passus, ad locum suppliciorum audacter accedens, martyres ad patiendum palam hortari cœpit. Et Sulpitij præsidis iussu in equuleo erectus, vngulis ita laceratus est vt ossa apparerent. Claiculos deinde arundineos in digitis inter vngues & carnem defixos pertulit, atque in os plumbum infusum, tā demum in bullientem picem in caput præcipitatur. Sed cum neque hoc cruciatu consumi posset, capitis amputatione peregit martyrium, & dum feriretur, terra tremuit, plurimique conuersi idola reliquere tam immania tormenta nihil formidantes, dum Christum sequūtur. Bonifaci⁹ martyr.

¶Sed vt his tam fortibus ac tam fidis exemplis aliquod imbecillum imbelleque, & fidelibus cunctis maxime cauendum interseratur. Legimus Decio imperatore quendam Nicomachum nomine in vrbe Troade fuisse qui dum a proconsule Opimio torqueretur, doloris impatiens, dijs eius dixit se sacrificaturum. Atque vbi dimissus thura ante idolum incendit, ilico a dæmonio arreptus, grauiores pœnas dedit. Quippe in reabim Nicomachus tormenta timens damnatur.

versus propriam linguam dentibus mandens expirauit. Heu heu infelix Nicomache, non tormenta mutasti, sed tortorem, non pœnam, sed fidem, nec mortem defugisti, sed mortem felicissimam relinquens miserrimam elegisti. Inter damnatos computaris, quia inter beatos censeri cum posses, noluisti. Pro fide breuissimos pati cruciatus recusasti, at pro pfidia patreris æternos & perenni illa amissa gloria, eo descendisti, vbi ignis extinguibilis vrit, vermis immortalis rodit, tenebræ indiscussæ caligant, sulphuris fœtor semper exhalat, & cellarum spiritus perpetuo furit, vbi denique horror sempiternus inhabitat. Merito talia sortietur, quisquis oblatam sibi ex diuina largitate martyrij coronam, ignauo victus metu accipere cõtempserit.

Venantius martyr.

¶ Ideo sane nihil formidãs Venantius martyr sub Decio Cæsare in oppido Camerino, præsidis iussu fustibus verberatur, leonibus exponitur, per pedes pendens vertice ad terram verso, subditi ignis fumido vapore torquetur. Inde depositus, dispessis manibus pedibusque diuaricatis, prono distentoque funiceis vinculis corpore a solo subleuatur, & eiusdem ignis flamma ventrem & ilia lambente cruciatur. Postremo gladio perimitur, & tamen tot talibusque afflictus tormentis, nunquam se Christianum negauit, neque idola dæmonia esse timuit cõfiteri, omni cruciatu fortior, omnibus tortoribus audacior. Cæsarem ipsum contemnens, dũ amplexatur Christum.

Eustachius martyrcũ coniuge & liberis.

¶ Eustachium cum vxore & liberis Hadrianus princeps ob confessionem Christi, in boue æneo introclusos cremari fecit, & cum triduo machina illa arsisset, ipsique iam in cinerem redacti putarentur, examinati quidem inuenti sunt, sed nunquam adusti, ita vt neque capilli neque pili nidorem vllum admiserint. Deo volente etiam in igne corpora eorum seruari integra quo & in credendo fides, & in patiendo constantia extitit incorrupta.

¶ Marcellinum Diocletianus pugnis circa guttur

cædi fecit, nudum super vitri fragmenta uolutari, in carcere clausum fame sitiq; torqueri. Et quum eum nullo cruciatus genere ad sacrificandum d*ijs* cōpellere posset, decollari iussit, victum se testatus, viuum vtique dimissurus si vicisset.

¶Quadraginta milites Sebastæ passi sunt sub Licinio imperatore, Lysia & Agricolao præfectis. Hos quidem quum Christum publice prædicarent, in stagnum gelu concretum collotenus mersos manere vsque ad diem alterum compulerunt. Thermæ prope appositæ erant, vt ad eas confugere liceret, si quis eorum pro Christo pati frigus recusaret. Vnus ex illis algoris impatiens, vt ad thermas peruenit, uita defunctus est. Reliqui ĩ glacie pdurantes deo laudes decantabant. Circa vigiliam noctis tertiam descendit lux super eos, & triginta nouem coronæ in luce apparuerunt. Quod cernens custodum præfectus, illis qui secum erant a somno excitatis, Christianum se professus est, & vestitu reiecto nudus in stagnum prosiliit, atque vna cum *ijs* qui ibi erant psallere cœpit, coronam percepturus, quam is qui inde effugerat, cum vita simul amisit. Mane post hæc eductis, & in fidei proposito persistentibus, crura confregerunt, illique animas deo tradentes tam gloriosa martyr*ij* victoria feliciter potiti sunt. Quadraginta milites martyres.

¶Qui Romæ in carcere cum Alexandro maximo pontifice vincti tenebantur, post eius martyrium adeo & ipsi mori pro Christo concupierunt vt Quirino tribuno, qui iam conuersus eorum religionem sequebatur claustra referante, fugamque suadente, exire noluerunt. Inde eductos Aurelianus princeps, alligatis ad colla igentib. saxis i mari submergi iussit. Quid furis, imo q̃d insanis Aureliane? uicula adhibes fugere nolētibus, extrema minitaris mori cupientibus. Non est quod iustorum nece glorieris, eos occidisti qui occidi optarũt, ut Christo fruerentur. Nihil illis felicius contingere potuit, quam te inimico vti. Irascere igitur, & quantũ vis debacchari, ac sæuire perge, dũ magis nocere ignoscendo queas quam puniendo. Alexan. papa cũ socijs.

Tyburtius & Valerianus martyres.

¶Hinc quidem Tyburtius & Valerianus, cum ab Almachio Vrbano prætore in vincula coniecti rogarentur, cur principum sententijs damnatos honore sepulturæ afficere psumerent? quia inquiunt, quos principes pro Christo damnandos iudicant, eorum nos fieri serui cupimus. Itaque & ij sicuti volebant, obtruncationem passi martyrij coronam perceperunt, tyrannorũ sæuitiam in suum conuertentes triumphum.

Eleuteri⁹ martyr.

¶Eleuterius Hadriani iussu, lectum ferreum, craticulam, sartaginem, fornacem expertus noxam non sensit, equorum ferocium caudis alligatur distrahendus, & solutis vinculis incolumis euasit. Leonibus in theatro exponitur, sed cum neque leones illi quicquam mali inferrent, capite cæsus diem suum obijt. Hoc quidem postremo permittẽte domino ne sanctus martyrij gloria careret, illa vero priora cohibente, vt credere nolentium inexcusabilior esset peruicatia.

Victor martyr.

¶Victorem martyrem Maximianus apud Massiliã iniecto pedibus fune raptatim trahi mandauit, atque ita vexatum, tantumque non exanimem, in carcerem trudi. Vbi ille diuino splendore refocillatus atque refectus, carceris custodes ad Christum conuertit, eosq; in fide stabiles imperator capite cædi pcepit. Porro Victorem in equuleo tolli, fustibusque & neruis diutiꝰ cædi, ac rursum in vincula conijci. At ipse cum simulacrum Iouis ante se constitutum adorare iuberetur, id abominatus pede statuam euertit, iacuitque resupinatus Iuppiter, suis etiam ridendus cultoribus. Cæterum Maximianus fortiorem se deo suo ostẽdens, vlcisci voluit eius iniuriam, qui seipsum defendere, ne saltem caderet nequiuit. Victorem igitur, cum pedem illi prius abcidisset, molendini rota subiectum conteri, & adhuc spirantem gladio feriri iussit. Et hic quidem martyr efficitur, sed euersi Iouis ignominia non abolet. Ac ne impatori qdẽ tantũ viriũ fuit, vt torquẽdo hominẽ fidẽ extorqueret, & quem vincere non potuit, interemit.

Hadrinanus martyr & Na[...]a vxor

¶Hadrianus martyr Nicomediæ passus, cum esset militum præfectus, cernens nostrorum in supplicijs co[...]

stantiam, credere cœpit, & se Christianum profitens, inter damnatorum nomina suum ascribi petijt. Itaque Maximiani iussu in carcerem ducitur, & reis per tormēta consumēdis computatur. Id vbi resciuit Natalia vxor eius (quia christiana erat) lęta ad carcerem cucurrit, virum ad patientiam hortatur, mox eñ fore vt ꝑ temporali pœna æternis fruatur bonis. His & alijs huiusmodi verbis animatum relinquens abijt. Hadrianus vero cupiens illam suæ fortitudinis fieri spectatricem cū dies martyrij instaret, vadib⁹ dati sdimissus, ipsam accersitū perrexit. At illa aduentantem prospiciens, rata ideo liberum factum, quod præuaricatus esset religionis fidem, claudit ostium, & se nolle eum domi recipere exclamat, quia a Christo desciuisset. Vt autem rē sicuti erat didicit, admissum dulciter amplexata, vna cum illo ad carcerem redijt. Deinde cum ipse fustibus dure admodum verberatus, fractisque cruribus in terra semiuiuus volutaretur, illa leniter plagas refouēdo animum viri in pœnis deficiētem adhortationibus erigebat. Vbi tandem ipse manu insuper amputata expirasset, illa deo gratias egit, & manum eius in sinu suo conditam latenter tulit, siccatamque in delitijs habuit. Corpus mandatum est sepulturæ. Mira vtriusque virtus, sed in sexu fragili mirabilior. Vir vltro certę se neci exposuit, vt cum Christo viueret, mulier coniugium viduitate mutare peroptauit, vt maritum martyrē videret, cum illo simul cupiens torqueri, cū illo mori.

¶Dorotheus & Gorgonius, etiam ipsi Nicomediæ passi sunt. Quos quia inter Romanos milites virtute ac nobilitate præcellebant, Diocletianus primum largitione & blanditijs auertere nixus est. Vbi id parum processit, quæstione torquere cœpit, equuleum, flagra, vngulas in eos experitur, additque vulneribus dolorem, ea sale & aceto perfricando. Deinde in crate distentos ad prunas applicat. Postremo suspensos laqueis necat. Adeo nullum tormenti inuenit genus, quo illos ne magis CHRISTO quam sibi militarent, mouere posset. Melioris itaque militiæ stipendia certiora per

Dotocheus & G[...]gonius martyr[...]

ceperunt, non argentum neque aurum, sed ipsum regnum cælorum.

¶Nicetæ martyris pœnas difficile est enumerare, nec miracula minus. Nicomediæ illas a Maximino rege passus est, auunculo suo magno, sed primum ab infideli patre. Nam cum deos argenteos domi sublatos cõfregisset, egenisque erogasset, ligatur a patre, & bubalis neruis nudus acerrime flagellatur. Mox ab angelo spiritali consolatione recreatus, & in cælum suspicere iussus, vidit manum coronam incredibilis decoris inde sibi porrigentem, ob quod magis patiendi cupiditate ardere cœpit. Et cum ei super plumeum stratum vinculis colligato, molliterque composito meretriculam adduxissent, linguam dentibus præsectam in illã expuit, & stupore attonitam discedere coegit. Inde super carrucam clauis pacutis asperatam nudus collocatur, vt dum raptatus fuerit, ipsa quassatione crebrius vehementiusque sauciaretur. Sed ipso orante omnes ferreæ cuspides illæ, palearum instar mollescunt. Cũq; sic lædi non posset, atrociora excogitantur tormenta hamo ori indito suspenditur, ferro candenti per vtranq; aurem transforatur, per latera quoque pilo perfoditur. Mira res, tot lætalibus plagis affectus, mori nõ poterat. Hinc etiam per pedes terra suspensus fumo cruciatur, mox in pyram cremandus proiicitur, & tamen inde quoque euadit inoffensus, manibus pedibusq; truncatur, super cadenti lamina mutilatis cruribus insistere cogitur, in foueam multę altitudinis iactatur, sed & inde membris omnibus ab angelo redintegratis viuus incolumisque educitur. Post hæc venenum sibi propinatum sine noxa hausit, ac mortuos quosdam precationibus ad vitam reuocauit. Quo quidem miraculo plurimi ad Christum conuersi, mota seditione in regem impetum faciunt, & frustra fugere conantem occidũt. Niceta vero cum eos baptizasset, ecclesiasque aliquot construxisset, ad dominum tranquillo vitæ exitu migrauit. Vere Niceta, qui tot tormenta vicerit, & de cuius nece tyranno non licuerit gloriari. Illo enim viuen

Niceta martyr.

te ipse peremptus, impietatis suæ pœnas dedit. Longe acerbiores apud inferos, & quidem fine fine daturus.

¶Romanus cum esset gentilitiæ perfidiæ æmulator, & beatum Laurentium tormenta pro Christi amore patientem spectaret, dixit se videre iuuenem forma insignem, candidissimo linteolo cruorem illius detergētem. Laurentium ergo ad carcerem reductum secutus ab eodem se baptizari fecit, & cum iam aperte se christianum esse proclamaret. Decio iubente virgis cæsus capite truncatur. Quid est quæso ꝙ tam horrenda aliorum supplicia non deterruerint illum, sed animarint vt martyr esse optaret, qui paulo ante fuerat gentilis. Adeo ne spectaculo illo delectatus est? imo exinde firmissimam æterni præmij spem animo concepit, si eadē sibi credenti pati contigisset, & ad quietem properans pœnas contempsit. Romanus martyr.

¶Laurentius vero cum diuersorum tormentorū instrumenta sibi ante oculos proposita videret, semper se optasse dicit ad eiusmodi epulas, inuitatum iri, & ad ipsas hauriendas accedere. Cunque Decius cæteros christianos ab eo sibi prodi poposcisset, vt quid, inqt, eos requiris quorum conspectu es indignus. Nam nomina illorum scripta sunt in cælo. Iratus ille, contemptorem suum fustibus prælumbari iussit, lāminis candētibus vri, scorpionibus lacerari, in ore lapidibus contundi, sic denique excruciatum, super ferrea crate distendi, prunisque torreri. At ille supplicia irridens, intentis in Decium oculis. Iam satis assatum est, inquit, tolle & manduca. Mox deo gratias agens ꝙ se martyrij gloria dignatus esset, animam reddidit, tanto maius recepturus præmium, quanto passus duriora. Laurenti⁹ martyr.

¶Hippolytus quoq; (cuius custodiæ Laurentius traditus fuerat) & ipse Christum credens atque confitēs, Valeriani præfecti iussu, ad colla indomitorum equorum ligatus cum distraheretur, fidem quam receperat, integram seruauit, Membra diuidi potuerunt, Christi amor scindi non potuit. Pœna quoque hæc nō casu Hippolyt⁹ marty[r]

inflicta, sed dei nutu videtur electa, vt nomini eius cui irrogabatur, pulchre cōueniret. Hippolytus quippe græca compositio, si in nostrum vertatur sermonem, equo discerptum sonat. O felicem virum, qui quoties nominatur, toties patientiæ suæ laudem simul proferri sentit id pro Christo passus in corpore, quod a parentibus accepit in nomine.

pri. eps rtyr

Cyprianus Carthaginensis episcopus, cuius multa religiose & eleganter scripta extant, Carthagine passus est sub Voleriano & Galieno principibus. Hic ob Christianam assertionem primo in exilium actus, deinde reuocatus, cum edictum quo capite cædendus decernebatur audisset, deo gratias egit, nihil præ se tristitiæ ferens. Deinde suis præcepit, vt spiculatori a quo percuti deberet, quinque & viginti aureos mercedi darent, quasi beneficium ab eo non interitum accepturus. Itaq; oculos ipse sudario tegens, extensam ceruicem gladio subiecit, & coronam accepit martyrij tam animi constātia in patiendo clarus, quam eruditione in docendo.

chadius rtyr

Archadius martyr (vt Zeno Veronensis episcop⁹ de illo prodidit) manibus pedibusq; articulatim atq; membratim discerptis, truncus in suo sanguine volitandus relinquitur. Sed tanto integriorem spiritum deo reddidit, q̄to patientius corporis mutilationem tolerauit.

o. dear t⁹ mar

Iacobus martyr in Perside passus, quē a supplicij genere alij denodatū alij intercisum cognominarunt, nos vsitatiore vocabulo deartuatum potius dicendum censemus. Huic enim se Christianum profitēti, manuum pedumq; digiti nodatim præciduntur, tum palmæ, tū brachia, tum lacerti ad humeros vsque, sic & pedes & tibia & crura. Ita tamen ille trunco corpore deo laudes gratesq; agere non cessauit, donec regis iussu dissecta ceruice consumauit martyrium, tam fide integer, q̄ membris lacer. Sic statur pro religiōe, sic dimicatur pro Christo. Hoc militiæ genere, ad cœlestem gloriam angelorumque triumphum peruenitur.

Quamobrem haud alium animum etiam ijs inesse oportet, quibus patiēdi deest occasio. Sic enim sine mar

tyrio martyrij meritum adipisci poterunt, sicut adeptū credimus beatum Dominicum prædicatorum patrem. Qui quum iter ageret, intrepidus in hæreticos qui sibi insidiabantur incurrit. Ab ijs percunctatus quid factur⁹ esset, si comprehensum trucidare uellent. Precarer vos, inquit, ne vno ictu mortē mihi inferretis, sed prius particulatim mutilantes, membrorum meorum frusta ante me numeranda exoneretis, deinde vt hos oculos effoderetis, & postquam me aliquandiu in meo volutassem sanguine, tum demum reliquum corpus cæsum dilaniantes, crudeliter extingueretis pro nomine domini mei Iesu Christi. Obstupefacti illi tanta viri audacia, intactum dimisere. Alias etiam hæreticis necem minitantibus, nondum se martyrij gloria dignum dixit, sed vt dignus euadat ualde cupere. Igitur neque insidijs inimicorum, neque minis deterritus est, ne vel pergeret, quo necesse erat, vel loqueretur quod opus erat ad salutē multorum.

De patientia martyrū feminei sexus. Cap. VI.

Satis hæc de viris, fœminarum iam martyria pertractemus, quandoquidem nec illarum aut minor in sustinendo fuit constantia, aut leuior in patiendo pœna.

Barbaram Christo deditam virginem, infidelis pater hostiliter persequutus est. Flagris cæsam, & per capillos tractam, Alexandriæ præsidi Martiano puniendam obtulit. Præses autem sacrificare nolentem neruis bubalis duriter verberari iussit, & in carcerem trudi. Ob quam illa patientiam meruit a Christo visitari, & passionis dolorem præsentiæ dominicæ suauitatis mitigauit. Dehinc educta, dum ad suppliciū traheretur, gaudebat. Itaque lampades, malleos, flagella cōstanter pertulit. Cumq; amictu ipsam exuissent, magis pudore nuditatis quam dolore affecta pœnæ ad deum orauit, & stola candidissima diuinitus induta apparuit. Postremo quum obtrūcari iuberetur, pater filiæ carnifex fuit: sed Barb. vg

mox tanti sceleris valde quam iustas exoluit pœnas, fulminis ictu interemptus. Ipsa vero corporis vinculis expedita, cum virginitatis martyriiq; corona ad cœlestis tandem sponsi thalamos læta migrauit.

¶ Par in tolerandis tormentis Agathæ virginis fortitudo fuit, Quinciano Siciliæ proconsuli extrema minitanti, nisi diis thura poneret respondit, se deo vero sacrificaturam, nō dæmoniis. Et cum fidiculis equuleoq; vexaretur, delectari se pœnis, non tristari dixit. Quoniam sicut triticum non reconditur in horreum, nisi tritura ventilationeq; permundatum, ita & se non posse ad patientiæ præmia peruenire nisi suppliciis ante probetur. Hinc iubente Quinciano mamillam illi a pectore distorquent, mox & abscidunt. At ipsa ad Quincianū conuersa exclamat, Impie, crudelis, dire tyranne, non te pudet in me amputare, quod in matre suxisti? sed nihil proficis. Habeo enim quas auellere non potes interiores fidei speiq; mamillas, quarum alimento reparatur in me sustinendi virtus. Posthęc in carcere positæ, Petrus apostolus apparens plagā curat, & locus ante tenebris horrens, pedoreque tristis repente illustratur, suauiterque fragrat. Attoniti eo miraculo custodes, reseratis ianuis virginem vt abiret hortantur. Cæterum ipa ne stans in limine victoriæ pedem referendo præmium amitteret, nusquam discessit. Postero igitur die Quinciani iussu super prunas testis permixtas aliquandiu volutata torretur, simul ac laceratur. Fluenteq; vbertim cruore ignis extingui cœperat, cum tam immane facinus terra nō ferēs intremuit, pars muri quassata Quinciani asseclas oppressit ruina. Virgo rursum carceri reddita, cum finem orasset vitæ obdormiuit in domino. Neq; illa in funere angelicis laudibus caruit, quæ in tormentis fidem seruauit. Ab angelis quippe apposita fertur sepulturæ eius marmorea tabella, in qua scriptum erat: Mentem sanctam spontaneam, honorem deo, & patriæ liberationem. Et si tam gloriosa iacuit in tumulo, quam felix regnat in cœlo. Vt autem & hinc patescat, quanto sint miseriores qui torquent, quam qui torquentur. Quincia-

Agatha virgo.

nus cum æquo cui insederat, in fluuium præcipitatus, vorticibusq; obrutus nusquam comparuit.

¶ Hagnes Romana virgo tertiodecimo ætatis suæ anno, primum contra pudicitiæ oppugnatores inuicta perstitit, & ad lupanar vi adducta, deo protegente corrumpi nequiuit. Deinde ab Aspasio tribuno, quod CHRISTVM confiteretur, ci se desponsata n dicens, in ignem comburenda impigitur. Sed diuisa flāma carnifices adussit, ipsam non attigit. Aspasij tñ ira flammis feruentior, ferro illam iugulari iussit, cui ignis pepercerat. Miremur viros cōtempsisse supplicia si in tam tenella ætate fœmineum pectus tantum exhibuit constantiæ, vt torqueri, vt occidi mallet, quam vel sanctæ virginitatis propositum deserere, vel christianæ credulitatis fidem. Hagnes virgo

¶ Cæciliæ quoque Romanæ Christo dedicata virginitas martyrij retulit triumphum. Quæ Valeriano desponsata, dum nuptiarum celebris ageretur dies, pro fesceninis euangelium intra se tacita decantauit. Et quum iam cubilis secreta cum sponso adisset, illi fidem Christi, deinde etiam Tiburtio fratri eius persuasit, atq; ambos ad coronam egit martyrij, angelorum visu rosarumque cœlestium odore ante animatos. Ipsa quoque quoniam deos gentilium simulacra vana esse diceret, Almachij vrbani prætoris iussu in ignem cremanda deijcif, & quum illæsa permaneret, decollari iubetur. Ter percussa occidi non potuit, & dimissa triduum superuixit, vt neq; tunc moreretur, quum carnifici liberet, neq; vltra quam sibi expediret, viueret, ne & ille nece eius gloriari posset, & ipsa tardius quā vellet, cum seruatę castitatis, tum consummati martyrij reciperet mercedem. Caeci. vgō

¶ Catharina virgo sanctitate magis, quam regia stirpe clara, atque inter Alexandriæ puellas pulcherrima, plus tamen virtutibus q̄ forma pollens. Quum Maxentius cæsar christianos ad idolorum culturam cogeret, prorupit in medium, cæsarem increpuit, martyres præmij spe confirmauit, mundi sapientes disputando vicit, ita vt conuersi pro Christi nomine q̄d impugnauerant, Catharina virgo.

iam defendendo mori non formidarent, pro quo & ipsa scorpionibus cæsa, in carcerem fame sitiq; afflicta, ab angelis visitatur atq; alitur. Faustinã Maxentij coniugem, Porphyriumq; militum magistrum cum ducentis millibus virorum in fidem recipit Christi. Quamobrem rotis applicatur, ita arcte compositis vt in orbem actę multiplici mucrone discidissent alligatam, nisi exemplo vi diuina veluti fulminis cum fragore ruentis ictu, ipsa tormenti moles fracta dissiliisset. Itaque virginem intactam reliquit, multam tamen infidelium turbam violento fragmentorum excussu prostrauit. Cæteri qui euaserant, fere omnes Christo credidere, martyrioq; cum Faustina & Porphyrio coronati sunt. Quum ergo Catharina tãtam multitudinem ante se ad cœlum præmisisset, & iam eos cuperet sequi, obtruncatur: vulnus lacte manasse cõstat, vt virgineam puritatem testaretur. Corpus ab angelis inde vsq; ad montem Sina delatum, vt vbi a deo data lex fuit, ibi illius monumentum esset, quæ sic pro lege stetit Christi, vt & philosophorum sapientiam confutaret: & tyranni sæuitiam nec reprehendere timeret, nec ferre recusaret.

Lucia vgo Luciam virginem Siracusanam Pascasius proconsul ad prostibulum adduci iusserat, & illa neq; virorum, neque boum vi, qui funibus vinctam trahere nitebãtur, loco moueri potuit. Lignorum ergo struem tyrannus circumponi, & virginem incendio consumi decernit. At illa inter flammas constituta calorem non sentiens, deo gratias agebat. Furit Pascasius, & iam quo se vertat nescit, dum ipsum a fœmina vinci pudet. Quumque animo conflictaretur: quidã ex lictoribus districto ense Luciæ iugulum transfodit, nec tamen illa mori potuit, donec eucharistiæ sacramentum de manu sacerdotis accepit, illoq; comitata ad cœlum abiit, cuius fidem in terra quum torqueretur non deseruit

Tecla vgo Tecla virgo Pauli apostoli prædicatione instructa. Christo se dedicat, & iuuenem cui pacta fuerat, repudiat: a matre christianitatis quasi sacrilegii accusatur, a proconsule Alexandro igne cremanda condemnatur, sed

ignis repentino imbre extinguitur, illa intacta libera tur. Rursum comprehensa bestijs exponitur, sed inter leones & vrsos tuta securaq; permanet. In fossam serpentum deturbatur, & serpentes emoriuntur. Tauris ferocissimis distrahenda alligatur, & ruptis vinculis periculũ euadit, omniumq; mentibus in stuporem versis libera dimittitur. Inde ab Iconio vbi talia passa est, Seleuciam deueniens, multis doctrinâ sua Christo affectis, vitam hanc cum æterna commutauit, parata quidẽ pro veritatis assertione omnia perpeti supplicia, nisi ab ijs illam dominus protexisset, multorum consulens saluti, dum vni parcit. Ipsam tamen sic præmijs afficiens martyrij, ac si pœnis martyrij esset consumpta. O felicem virginem quæ non sensit tormentorum cruciatus, & recipere meruit pmium.

¶Dorothea virgo Cæsareæ Cappadociæ oppido pro Christi nomine a Fabricio præfecto diu torta, cũ tandem ad capitale supplicium duceretur, gaudebat q; se ad sponsum ire diceret, cuius paradisus omnium florum, omniumque fructuum ferax, multo amœnius q̃ dici possit, vernat, suauius fragrat, copiosius exuberat. Tunc Theophilus scriba ridiculi causa illam rogauit, vt cum eo peruenisset, inde sibi rosas aliquot mittendas curaret. Cui ipsa, Ne quid, inquit, impossibile esse credentibus credas, quod petis efficiam. Postquam ergo decollata est, Theophilo in curia versanti, puer cum recentium cistula rosarum apparuit, & quidem brumæ tempore, quando nihil in aruis florere solet, easq; ipsi a Dorothea de sponsi sui paradiso missas dixit, & cum obtulisset, ex oculis euanuit. Videns ergo ille serio factum, quod ioco poposcerat, quia fieri posse non credebat, & altius rem secum considerans, Christianum se fecit, martyriumque sustinuit, post rosas, fructũ q̃que veræ perfectæque beatitatis percepturus. Si Theophilum rosæ mouerunt, moueant nos quotidiana sanctorum miracula, ne pro Christo quicquam ferre perpetique timeamus.

Dorothea ỽgo.

Theophi. martyr.

¶Nec te Alexandrina virgo Apolonia hoc loco ta

Appollonia ỽgo.

cebimus, cui dentes euellere, quam igne cremare Decii cæsaris immanitas potuit, fidem corrumpere non potuit.

Iuliana virgo.

¶Et tu inter Aphricanas puellas forma nobilitate atque animo præstans Iuliana virgo, vt Christo nuberes, Eleusij Nicomediæ præfecti nuptias contempsisti, & vnius dei te famulam confitens, ab idolis autem abhorrens, flagella, virgas, plumbum pateris, nec propositum mutas. Diabolum visibili specie tibi insidiantem ligas, & verberibus afficis, & in latrinã præcipitẽ mittis, hunc vindicando, tyrannum patiendo superas. Sed etiam inter tormenta apparuit patientis virtus, rotis conterenda subijceris, & franguntur, in bulliens plũbũ mitteris, & tepescit. Capitis demum obtruncatione imples martyrium, & ecclesiæ capiti Christo iungeris. tanto morte facta felicior, quanto fuisti in tolerando constantior.

Margareta virgo.

¶Eadem virtus & Margaretam virginem Christo desponsauit. Hæc ab Olybrio Antiochiæ præfecto adamata, deinde ꝙ christiana esset, amore in odium verso, in equuleo fuit suspensa, virgis cæsa, vngulis lacerata, carceri tradita. Vbi a dracone deglutita, rupto illius ventre euasit illæsa . Et dæmonem qui humana figura ad se decipiendam venerat , postratum pedibus conculcauit, ita vt ille emisso eiulatu, & se victum confessus euanesceret. Victrix igitur diaboli, nec humanis viribus vinci potuit. Cum enim iterum in equuleo tolleretur, facibus vreretur, in aquam mergeretur, terra tremuit, vincula soluta sunt, vulnera curata, virginale caput solari radio coronatum apparuit, multa hominum milia ad Christum conuersa sunt. Ipsa postremo virgo capite cæsa, relicto corpore cælum petijt, vt semper cum Christo viueret, q̃ pro Christo mori non dubitauit.

Euphemia virgo.

¶Euphemia virgo, dum martyres Calcedonæ ad toleranda fortiter tormenta palam hortaretur, dum cum ipsis torqueri cupiens clamat, Iniquum esse, vt sibi quę romana esset, & quidẽ senatoris filia, aduenæ & igno-

ti homines præferantur, se prius ad Christum mitti oportere. Hac vociferatione prouocato Prisco præfecto, in carcerem cum cæteris qui damnati erant detruditur, & deo gratias agit, quod se martyrum numero dignam fecisset. Deinde cum alij vincti, ipsa soluta, in forum producerentur, questa est derogari principum edicto, quod non se quoque sicuti reliquos vincula constringerent. Præfectus ergo se ludibrio a puella haberi ratus, iracunde hoc tulit, omniaque in illam tormenta, quæ furenti occurrere poterant, exercuit, alapas, equuleum, ignem, inediam, trapeta, bestias, gladium quo tandem illa confossa, tradidit spiritum. Igitur nō solū virginitate Christo placere desiderans, vltro se exposuit supplicijs, vt placeret & martyrio.

Theodosia vrgo.

¶Theodosia virgo Cæsareæ Palestinæ oppido passa, quia Christum aperte confitebatur. Vrbani præsidis iussu per capillos nuda suspenditur, nubes autem ab alto delapsa nuditatem eius texit, ferreis nexibus constricta in teterrimo carcere compegit. At vero veniēte ad ancillam suam Christo illuxit carcer, vincula cōfracta sunt, ipsa virgo iucunditate perfusa. Deinde saxo ad collum ligato, in mare præcipitatur, sed ab eo soluta ad littus enatauit. Tum etiam leopardis exponitur, sed bestiæ quam ilico dilaniaturæ putabantur, non attigerunt. Denique præses omnibus bestijs efferacior, quandoquidem illam aliter consumere nequiuit, obtruncari iussit, nullis tamen tormentis vt idolis adoleret, efficere potuit.

Christina virgo.

¶Christinam virginem in oppido Italiæ Tyro (quod ad Vulsinum lacum situm est) passam mirari facilius est quam laudare. Patris sui Vrbani Tyri præfecti idola argentea confringens, egenis dispertiuit, blandimenta illius quibus ipsam a Christo auertere moliebatur, despexit, minas irrisit, non flagellis, non vngulis dilaniata constantiam mutauit. Quinimo laceræ carnis frustū in patrem, pijciens, ait. Satiare carnib⁹ miser q̃s genuisti, filiā comedere potes, at certe vt impietati tuæ cōsentiat facere nō potes. Hinc rotis alligat,

& subito igne vritur, in lacumque deiicitur. Mox defuncto patre, a Dione eius successore in oleo, resina & pice coquitur, & cum ab hac quoque pernicie liberasset eam dominus, ad Apollinem adorandum ducta, statuam precatione subuertit, & ipse vates Apollo, quod futurum de se non præuiderat, redactus est in puluerem. Tum Dione quoque morte repentina subtracto subrogatur Iulianus. Qui Caristinam in fornacem ardentẽ mitti iussit, sed missa noxam non sensit. Serpentibus mordendam obiecit, sed serpentes illa dimissa veneficum inuaserunt; interemptum vero ipsa suscitauit, & serpentes in desertum fugere compulit. Serpentibus tamen sæuior Iulianus, mamillas illi amputari iubet, linguam præcidi, ipsam sagittis cõfici. Tali demũ martyrio consumptam cælum suscepit. Sancti honorarũt, angeli laudibus extulerunt, Christus amplexatus est, deus pater regni cælestis hæreditate donauit. Siquidẽ vna puellula a tribus crudelissimis ciuitatis præsulib⁹ continenter excruciata, vinci nequiuit, hoc est, vt peccaret, compelli nulla vi vnq̃ potuit.

¶ Antonio Augusto ecclesiam persequente, dum in Sicilia Sebastiani proconsulis iussu Victor martyr torqueretur, Stephana militis cuiusdam vxor visis miraculis ad credulitatem conuersa, Christum Iesum dei filium confiteri cœpit. Cunq; nullo pacto ab ea confessione reuocari posset, duobus duarum arborum aliquãtum inter se distantiũ ramis aduerso inflexu vi ad terram curuatis, alligata atque dimissa, rapido eorum in diuersum reductu repente discerpitur, & disperso per humũ cruore, diffluentibusq; intestinis corporis ptes in suo vtraque ramo suspensæ palpitarunt, nec tamen discerpi mulieris fides potuit, quam illa integrã cõseruauit, & pro q̃ seruata immarcessibilem martyrij coronam accepit, tanto maiori honore a Christo suo affecta quanto pro eius nomine a tyranno crudelius interempta.

[Margin: Stephana martyr.]

¶ Iulita cum paruulo filio Quirico apud Tharsum Ciliciæ oppidum passi sunt. Ipsa primum Alexãdri im

[Margin: Iulita & Quiricus martyres.]

peratoris iussu dure flagellatur. Quiricus vero adhuc trimus puer, spectante matre precipitio in terram eliditur. Rursum ipsa cum in confessione Christi perseueraret, excoriatur, picis bullore perfunditur, postremo decollatur. Nec dum satiata tyranni rabies, aduersus interfectos desæuit, mortua corpora frustatim concidi lateque dispergi iubet, quasi vero si sancti in terra tumulo careant, in cælo non sint habituri locum, vt tamen illo inuito etiam ab hominibus honorarentur, qui iam angelis iuncti erant, frustis illis inter se coeũtibus, atque cõsolidatis, corpora integra inuenta sunt, & sepulturæ mandata, & a fidelibus reuerentiæ habita

¶ Maxima & Donatilla sorores, cum se suamq́ue virginitatem Christo dedicasent, psecutione Salieni principis in Aphrica passæ sunt, Felle primum & aceto Anolini præsidis iussu potatę, gaudebãt, quod dignę habitæ essent, eam iam bibere pro domino amaritudinẽ, quam ante pro ipsis dominus biberat in cruçe. Inde vberibus diruptæ, calceque confricatæ, vt plagarum dolor duplicaretur. Ad hæc etiam in equuleo extentæ, cõpelli non potuere vt idolo immolarent. In quod cum expuissẽt, super craticula torrentur, deinde ad bestias damnantur, Sed igne bestiisque parcentibus, nõ parcit Anolinus, gladio ambas cædi iussit, vt & se flãmis ardẽtiorem, & feris animalibus truculentiorem ostenderet Ipsæ autẽ virgines, quoniam constanter tormenta ptulere, nunc inter angelorum choros feliciter exultãt eius conspectu semper fruentes in cælo, cuius vnius amore terrena omnia contempserant.

Maxima & Donatilla martyres.

¶ Cuius etiam amore Felicitas Romæ passa, nec Antonini imperatoris edicta, nec Publii tribuni minas quicquam pensi fecit. Seque & septem filios tyrannicæ vitro ingessit crudelitati, dum vna cum illis quos genuerat, ad martyrii palmã cuperet puenire. Ecce iã cernit alium plumbatis cædi, alium fustibus mactari, aliũ pcipitio elidi, cæteros capite truncari, & inde non se animo minus quam illos corpore torqueri, & tamen vt in confessione perdurent, hortatur. Ipsa demum cola-

Felicitas cũ [illegible] filiis martyris.

phis fracta, carcerisq́; angustijs afflicta, quũ liberos q̃ ad martiriũ p̃miserat seq optaret, decollat. O uere felix Felicitas, cui tantum animi fuit, vt & filiorum tormenta constanter spectares, & tua fortiter perferres, Felix quæ octuplici patientia, octies martyr, octo donãda coronis cælum ascendisti, toties pro Christo mortua, quota cum filijs, quos vna tecum morti expõsuisti, numeraris. Vicisti fortitudine Machabæorum matrem, quod illa pro lege sustinuit, tu passa es pro euangelio. Sed illa comprehensa dicitur, tu te tua sponte obtulisti. Magnificum quidem Christianorumq́; propriũ existimans Christianitatem non dissimulare supplicia contemnere quorum toleratione probatur fides, glorificatur Christus, vere dei cultus innotescit.

Sententiæ ¶ Infinita sunt huiuscemodi, tum virorum, tum fœminarum exempla. Sed nobis ista satis sint, quæ retulimus. Et si cui non satis erunt, nec illa profecto satis esse poterunt, quæ obmissa sunt. Quo tamen quisque ad omnia minus trepide se accingat, libet in fine partis huius etiam quædam scripturarum dicta, veluti vrgentes ad pœnarum contemptum stimulos adhibere. Tu igitur qui persequutionibus premeris impiorum, noli animo concidere, tecum est dominus, noli timere, ille te de hac breui calamitate, mox ad æternam euehet felicita-

Psalm. 90. tem. Ait enim: Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum. Hoc idem & in euangelio affirmauit, dicens: Mundus gaudebit, vos vero contristabimini, sed tristitia vestra conuertetur in gau-

Iohan. 16. dium. Idcirco sicuti dominus, ita & serui eius, hac spei expectatione pacientiam nostram stabilire monendo ex-

Iaco. 5. hortandoq́; studuerunt. Iacobus, qui primus inter apostolos lauream meruit martyrij. Patientes, inquit, estote fratres vsque ad aduentum domini, ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum & serotinum. Ipse etiã princeps apostolorum Petrus: Communicantes, inquit, &

1. Pe. 4. Christi passionibus gaudete, vt & in reuelatione gloriæ

eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi beati eritis, quoniam quod est honoris, gloriæ & virtutis dei, & qui est eius spiritus super uos requiescit. Hinc quidem vas electionis Paulus magis iam in vinculis quam cum liber esset, gaudens, Hæc patior ait sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diẽ. 2. Timo. 1
Denique in ipso vitæ exitu seruatæ innocentiæ recordatione, pręmiiique capiendi magnitudine lætus. Ego Ibidem. 4
iam delibor, inquit, & tempus resolutionis meæ instat, bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita mihi corona iusticiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex, non solũ autem mihi, sed & iis qui diligũt aduentum eius. Quod si quis adhuc sanctos martyres ęmulari ignaua timidi- Zach. 6
tate victus hæsitauerit, discat, quia iisunt equi illi in Zacharia propheta, cruoris aspersione rufi, patientiæ virtute robustissimi, de quadriga prodeuntes euangelii & perambulantes terram. Dum enim ad cælum sibi viam affectant, terrena omnia pedibus conculcarunt. Hi sunt Ibidem. 13
illa tertia pars, quæ apud eundem prophetam duabus reliquis, hoc est, Iudæis & gentilibus deficientibus prædicatur superfutura. Partes duæ, inquit, in terra dispergentur & deficient, & tertia pars relinquetur in ea, & ducam tertiam partem per ignem, & vram eos sicut vritur argentum, & probabo eos sicut probatur Apocal. 7
aurum. Hi sunt (vt in Apocalypsi legimus) qui venerũt de tribulatione magna, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Ideo sunt ante thronum dei, & seruiunt ei die ac nocte in templo eius, & q̃ sedet in throno habitabit super illos, non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol neque v[l]lus æstus, quoniam agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & abstergęt deus oẽm lachrymã ab oculis eorũ. Hi (sicut alibi scriptũ est) stabũt in magna constãtia aduersus eos q̃ se angustiauerũt, & illi videtes turbabunt. Denique gemẽtes dicẽt, Hi sunt quos habuimus aliqñ in derisum, & in Sapient. 5.

similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorũ existimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, Ecce quomodo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est. O exoptanda tormenta, desiderabiles pœnæ, nunquam satis concupitanex, per quorum patientiam ad tantam peruenitur felicitatem.

De ratione resistendi diabolo. Caput VII.

Didicimus quemadmodum praua atque impia iubentium minas oporteat contemnere, omniaq; extrema pati, priusquam religionis fidẽ violare. Discamus nunc diabolo resistendi rationem, quãdo hic quoque blanditijs allicit, terrificationibus vrget, partim dolo, partim vi contendit, modis omnibus horis omnibus, nunc occulte, nunc palam, vt hominis innocentiam subuertat molitur, inuidens illi cælestem beatitudinem, a qua se irreuocabiliter decidisse meminit. Facile autem & calliditatem eius cauere, & vires nõ timere poterit, quisquis hac etiã in parte sanctorũ exẽpla diligentius inspexerit, accuratiusq; obseruarit

Adam & Eua. Gene. 3. ¶Iam a principio coluber tortuosus diabolus humano generi infensus, in primos homines inuidiæ suæ virus vomere cœpit, ac ligni a deo vetiti vsum suadens, nequaquam moriemini inquit, sed eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Mendaci promissione pellexit eos ad peccandum, & illi diuinum transgressi mandatum quamprimum maledictionibus succubuere. Igitur caueamus ab eo, qa inimicus est, nec verbis eius præstemus fidem, quia fallax est, Homicida fuit ab initio (vt saluator ait) & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo, cum loquitur mẽdacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est & pater eius. Iohan. 8.

Iob. ¶Laudatur a domino Iob. Satanas inuidet, sed nocere nisi permissus non potest. Vbi vero potestatem nocendi accepit, iustũ hominẽ omnibus afficit ęrumnis, postremo & mala corporis valetudine terribiliter vexat. Sed fortis dei athleta semper inconcussus

perstitit, quodq; diabolus ad eius animi integritatem euertẽdam machinatus fuerat, id illi cessit ad gloriam, & patientiæ virtute tanto est factus clarior, quanto calamitosius oppressus. Constat igitur aduersos interdũ casus diaboli calliditate prouenire, vt hominem ad impatientiam trahat, quem prosperis in rebus modestum pium ac deum timentem videt, Quod si etiam in aduersis patientem esse coguouerit, iam illum vltra infestare erubescit, quem tot virtutum armis munitum cernit. Duplicia autem Iob post probationem recepisse dicitur, vt & tu te multo plura adepturum speres, si amissa æquo animo pertulerit.

¶Quem autem hominum omnino intentatum relinquet ille, qui dei filium Iesum tentare non timuit? Cum enim dubitaret an ipse esset, ieiunum & iam esurientem ad gulæ vicium prouocat, dicens: Dic vt lapides isti panes fiant. Mox quem constantem in ieiunando cognouit, posse eum mentis elatione cadere credidit, qua sibi iam sanctus videretur, & supra pinnaculum templi constituto ait: Si fili' dei es mitte te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedum tuum. Cũq; etiam humilem esse deprehendisset, adhuc auaritia animum pulsat, ostendensq; ei regna mundi & gloriam eorum. Hæc omnia tibi dabo, inquit, si cadens adoraueris me. Quum autẽ & hoc incassum suasisset, iam omni vincendi spe amissa reliquit eum, & angeli accesserunt, & ministrabant ei. Angelico ergo ministerio honorari dignus erit, qui diabolum vicerit.

Christu[s] Mat. 4 Luc. 4. Psalm. [9]... Mat. 4

Vt autem vincamus. Quoties ad lautiores cibos auiditas vrget meminerimus, quia non in solo pane viuit homo. Quoties ad subeunda pericula sola temeritas ꝓuocat, statim occurrat, quia deum tentare non debem', Quoties honorum opulentiæque cupidine solicitamur, protinus ad mentem reuocetur: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli serutes. Postremo quoties perniciosarum cogitationum stimulis agitabimur, semper resistendo ac repugnando clamemus: Vade retro satanas,

Vt vin[ca]mus d[ia]bolum Matt. [4] Ibidem

iam satis certi eo angelos accessuros, vnde diabolus victus recesserit.

Apostoli Luc. 10. ¶At victo etiam satana, impense cauendum est, ne qua ex hoc surrepat inanis gloriæ iactatio. Mirabantur se apostoli, quod dæmoniis imperarent, & audiunt. Nolite gaudere in hoc, quia dæmonia subiiciuntur vobis, gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et videbam satanam, inquit, sicut fulgor in cœlo cadentem. Qui quanto se altius erexerat, tanto inferius corruit. Qui ergo acceptam gratiam semper integram conseruare cupit, semper humilitati studeat, in omnib' deo gratias agat, & si malarum tentationum victor euaserit, illi soli acceptum referat. Ait enim: Sine me nihil potestis facere. Ioh. 15

Petr' apo. Luc. 22 ¶Satanas quippe iste nequissimus, quum domini discipulos cribrare sicut triticum expetisset, non est permissus nisi in eum qui de se multum præsumpserat, dicens: Domine tecum paratus sum, & in carcerem & in mortem ire. Petrus ergo & tentari & labi dimissus est, vt per pœnitentiam humiliatus, disceret iam non sibimet confidere, sed ei cuius beneficio etiam post lapsum subleuatus est ne periret. Igitur quisquis aliquid boni operis propria virtute se effecturum promiserit, diaboli vanno concutietur, & quum triticum mundum se esse crediderit, inter decermina computabitur. Frustra aliquid conamur nisi domini affuerit auxilium, cum illo in carcerem vel in mortem ire tunc poterimus, quū ipse audendi præstiterit fiduciam. Vt autem præstet, rogari vult dicens: Petite & dabitur vobis. Lu. 11.

Paul. apo. Rom. 7 ¶Nec solum diabolus, verumetiam corpus nostrum aduersatur nobis. Vas electum Paulus. Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Deinde exclamat: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? & quia ipse per se non sufficit, respondet, Gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Sed quoniam gratia ista solicitis non ociosis opitulari soleat, ipse quoq; non cessat quan

tum potest, reluctari aduersario suo, & flagellationum iugo premere illum, atque imperare volentem, ad obediendum compellere. Castigo inquit corpus meum, & in seruitutem redigo. Igitur si pugnat caro, castigatione reprimenda est, reprimentem dei gratia adiuuabit. Carnis autem castigatio est, Ieiunium, vigilia, deprecatio, verberatio, labor.

1.Cor.9.

¶Ad hæc idem apostolus etiam a Satana uerbera sustinuit: neque hoc sine domini voluntate. Sed ne magnitudo reuelationum inquit, extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ qui me colaphizet, propter quod ter dominum rogaui, vt discederet a me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virt⁹ in infirmitate perficitur. Qui apostolo gratiam dederat, dedit & stimulum. Nulla enim potest esse victoria, vbi nulla est pugna. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Rogemus ergo dominum non vt submoueat nobis tentatorem, sed magis vt suppeditet vincendi facultatem.

Idem 1. Cor. 12.

2. Timo. 2

¶In illos autē præcipue diaboli insurgere solet malignitas, qui terrenis contemptis, religiose vitam instituere decernunt. Idcirco præceptum est: Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iusticia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Duo iuuenes Iohannem apostolum sequuti (vt alibi diximus) quum deinde angi animo cœpissent, quod facultates suas in pauperum vsus erogassent, nec iam apostolo meliora certioraque sperare iubenti acquiescerent, virgis in aurum mutatis, & lapillis in gemmas, plus etiam recipiunt quam reliquerant. Mox cuiusdam (cui Stacteo nomen erat) a morte suscitati verbis credentes, quibus ille se vidisse affirmabat, quam ingentem gloriam in cœlo paratam sibi ipsis amisissent, ad quantam infelicitatem deuoluendi essent, quod retro cesserint: rursum ad populum reuersi, restituto quicquid ab eo acceperant, paupertatem in vita coluere, vt potius post obitum diuites fierent. Reuocauerat eos diabolus ad pristinæ conuersationis vomitum, sed apostoli præcibus & DEI di-

Ecclef. 2. Duo Ioan apostoli discipuli.

ſpõſatione factum eſt, vt deprehenſis inimici fraudibus ac dolis, quod impudenter repetierant, conſtantius refutarent. Sic in tpe reſipiſcentes, gloriam illam quam ſibi in cælo repoſitam fuiſſe audierant, iam amiſſam recuperarunt.

Hugo ab. ¶De Hugone quoq; boneuallis abbate legimus quod religionem profeſsus, continuo ad ſeculum redire tentatus ſit, nec ferre ad intima vſque penetrantes inimici ſagittas potuiſſet, niſi eis orationum ſcutum oppoſuiſſet. Oranti virgo dei genitrix apparuit, & iam dubium ſuſpenſum'q; ad perſeuerandum in ſancto propoſito animauit. Non eſt auſus poſtea diabolus eum laceſcere, quẽ pro viribus repugnantem ipſa cœli regina ipſa angelorum domina dignata eſt adiuuare.

Eiuſdẽ diſcipulus. ¶Sub hoc abbate iuuenis quidam religionis voto obſtrictus cum itidem peruerſis cogitatiõibus multum agitaretur, vt e monaſterio fugam faceret, confeſsus eſt abbati tã pernitioſæ tentationis moleſtias. Tum demum eius ex hortationibus roboratus, illis fortiter repugnauit. Biennio poſt aduerſa voletudine correptus, vita deceſſit, atq; apparens in viſu, abbati gratias egit, quod eius conſilio, ope, operaq;, religionis ſtatum non deſeruerit, & eam ob rem inter beatos collocatus eſſet. Tantum ipſi profuit haſce inimici ſuggeſtiones ſuo detexiſſe abbati, neq; celatas tenuiſſe.

Eiuſdẽ diſcipli duo. ¶Duo etiam nouitiĳ monachi, eandem improbiſsimi ſpiritus moleſtiam paſsi, ab eodem Hugone admonenti ne diſcederent. Vitam enim æternam in monaſterio permanendo conſecuturos, diſcedendo male finituros. Alter eorum recedens, ab inimicis in prælio perẽptus occubuit. Alter manens, cum aduerſa valetudine oppreſſus animã ageret, beatam virginem vidit, & ab ea conſolatus, ac certior factus, ꝙ beatitudinem olim ab abbate promiſſam, mox accepturus eſſet, lætus diem ſuum obĳt. Vtriuſq; euentus aperte docet, & quantũ mali conſequantur qui religionem profeſsi ad ſeculum redeũt, & quantum boni, qui in ea perſeuerant.

¶Ad ſuperandum hoc diabolicæ machinationis

genius, multum profecto adiuuat oratio sanctorū. Sub Bernardo abbate quidam nobili familia ortus, cum se monachum fecisset, intantum mentis tædium lapsus est, vt palam diceret, nunquam se hilari sedatoq; animo futurum. Frustra illum fratres, vt in domino consolaretur, & spe præmij cælestis mœstitiam deponeret, hortabantur. Frustra hocipsum abbas admonendo exaggerabat. At vero vbi idem abbas pro eo orationem fecit ita immutatus est, vt econtrario exultaret, ac se iam deinceps perpetuo contentum victurum affirmaret. Quippe diabolus orātis abbatis virtutem sustinere nō valens, ab impugnatione fratris ilico desijt, & ipse spiritalis gratiæ luce perfusus, causam agnouit, ob quam gaudere iucunditateq; affici deberet, & non conturbari neq; mœstus esse. Sancti Bernardi abbatis discipulus.

¶Nec precationibus tm̄ sanctoꝝ, verūetiam rebus quas ipsi contrectauerint, terrentur dæmonia & fugiūt Siqdem Medericus abbas apud Edunum sanctitate clarus, cum monachum libidinosis cogitationibus æstuantem tunica sua induisset, eiusmodi molestia liberauit, discedentisq; ab illo immundi spiritus vlulatus audit⁹ est, & ipse in castitatis proposito absq; lasciuiæ prurigine pure integreq; permansit. Sancti Merici discipulus.

¶Alius frater Mederici reliquijs de mensa collectis atq; haustis, vagæ mentis inquietudinem repressit, cum antehac tali dæmonis illusione solicitatus, persistere in ecclesia omnino non posset, sed semper priusquam solennis precatio peracta foret, egrederetur. Itaq; vehementiorum tentationum remedia a viris quidem sanctitate præstantibus petenda erunt, cum eos impurissimi spiritus ferre iam nequeant, a quibus toties victos fugatosq; se reminiscuntur. Eiusdem monach⁹.

¶Benedictus abbas, cum fratrem quendam similiter a diabolo illudi audisset, ei⁹ vicem dolens, ad monasterium vbi is habitabat accessit, viditque ipsum ab Aethiopo puero extra ecclesiam per vestem trahi, dum cæteri fratres psallere cœpissent. Insecutus ergo eum atque increpans, virga percussit, neque ipse postea eius- Sancti Benedicti monachus

cemodi mentis instabilitatem passus, cum aliis in orati one perseuerauit. Sic Benedictus monachum feriēs, malignum ab eo spiritum in fugam conuertit.

¶Nathanael Anachorita, cum ipsum solitudinis pertæduisset, ea relicta, cellam sibi proxime pagum constituerat. Ibi dæmon forma supra modum fœda terribilique ei apparens, ac flagellum manu concutiens, circumstrepere ferociter cœpit, vt pauefactum inde abigeret. Insuper iactabundus, quod etiam prius habitaculum eū deserere cōpulisset. Quod vt audiuit Nathanael, ne qua in re de se gloriari diabolus posset, ad desertum reuersus, ita illic postea habitauit, vt de cellulæ suæ septo annos septem & triginta pedem non extulerit.

Nathanael anachorita.

¶Sed rursum satan fraude illum aggreditur. Agasonem assimulat, & asellum panibus oneratum agens, di sub onere lapsum attollere nititur. Nathanaelis operam inclamat, vt foris euocet. Suspensus ille restitit, charitas proximo auxilium ferre stimulabat, propositi ratio exire dissuadebat. Dum autem quid facto opus esset, secum deliberat, venit in mentem, ne forte id quod cernebat, diaboli ad fallendum fabrica esset, & vocanti respondit. Si christianus es, deum deprecare, & ipse adiuuabit te. Sin Christi aduersarius, indignus es cui succurrat. His dictis visio euanuit. Et ipse deo gratias egit, qd tam callide consutis dolis non sit captus, nec suum intermiserit institutum. Exemplo est, cum nos in laqueos paulatim labi remissius agendo senserimus, resipiscentes etiam pristinæ perfectioni aliquid addamus, vt potius in laqueos incidat qui illos parauerat, & conuertatur dolor eius in caput eius.

Psalm. 7.

Antonius abbas.

¶Plurimum autem circa conuersionis nostræ initia dæmonum in nos concitatur indignatio, quibus si eo tēpore minime cesserimus, facilior erit reliquarum postea congressionum victoria. Antonium Alexandrinum abbatem ad eremum pergentem, iam primū verberibus discidere. Semianimus relictus ad proximum vicum curandi gratia delatus est. Cunque aliquanto-

stium cõualuisset, rursum eodem se referri iussit, iterum verberari cædiq; paratus, si ita domini ferret volũtas, nec vlla vnquam diaboli iniuria a proposito deterrendus. Hac animi constantia armatum cum iam contingere nequissimi spiritus non auderent, monstrosa diuersarum imaginum facie metum illi incutere conabant, ferarum more in eum rugientes, vlulantesq;, ac simul serpentum sibilationibus perstridentes, rictibus ringẽtes, dentibus infrendentes, toruo oculorum aspectu scintillantes, & flammas ore, naribus, auribusq; perflantes nulla pauoris omissa specie, qua auertere illũ possent. Cæterum vbi fortissimum Christi militem, neq; ictus curare, neq; tam horrendo tetroq; spectaculo quicquã cõmoueri vidẽt, victos se cõfessi confusiq; discessere. Ille seruiendi deo semel iam susceptũ votum, magno constantiq; animo prosecutus est.

¶Post hæc veterator spiritus, ne quid adhuc intentatum relinqueret, cogitationibus Antonij callide sese insinuans, tanto solitudinis tædio animum eius pulsauit, vt ille quid iam agere deberet dubius, ad deum exclamaret dicens, En ego domine Iesu cupio his in locis tibi famulari, & nescio quo me inuitum subinde rapit violenta mentis meæ euagatio. Hæc dicẽti angelus monachali habitu iuxta apparuisse dicitur. Et cum aliquãdiu nunc genibus prouolutus orasset, nunc surgens manibus fiscellas texuisset, ad Antonium conuersus dixisse. Ita & tu Antoni. Et hoc dicto ex oculis eius euanuisse. Tali ergo precum laborisq; vicissitudine deinceps vsus Antonius, diabolicæ molitionis tentamenta facile vicit, & cum minime esset otiosus, minimum in eũ potuit inanis cogitatus distractio. Idem.

¶Et hoc quoque relatu dignum de illo ferunt, dum verbera terroresque perferret, lucem diuinitus apparuisse, qua expauefacti dæmones diffugere. Antoniũ vero eo splendore recreatum erexisse se, & quasi præsentem dñm aspiceret dixisse. Vbi eras bone Iesu, vbi eras? Responsumque accepisse. Aderã Antoni, sed euentum Idem.

pugnæ tuæ præstolabar, quam quoniam imperterrit⁹ immotusque viriliter sustinuisti, manet te victoria tuæ indeficiens in cælo triumphus, immarcessibilisque corona, præmiumque sempiternum. Igitur omnis diaboli vis atque decertatio, sola pij propositi continuatione destruitur atque dissipatur. Perseuerauit nempe Antonius, & mala quæ perpessus est, ad gloriæ illi cessere incrementum.

Machari⁹ abbas.

¶Macharius quoque Alexandrinus abbas, & ipse quidem multum ab iisdem spiritibus traditur infestatus. Parem autem eorum terrori extitisse vel inde constat, quod in gentilium sepulchro nocte quadam amoto cippo decubare ausus sit. Cunque ossa super quæ iacebat, in vocem prorupissent mansit immotus. Vox ait erat alteri respondentis, venire se nunc non posse, quod eius quem super se habebat pondere grauatus esset. Ad quem Macharius, Exi atque abi, si potes inquit, ego hic pernoctabo. Dæmones igitur tantam hominis audaciã perstupentes obmutuere, ne si plura in eum conari pergerent, victi magis erubescerent.

Idem

¶Alias etiam terribilis dæmon falcem ferrẽam manu vibrans ac percussuro similis, eidem occurrit. Cumque nec sic eum terrere potuisset, supatum se fateri cœpit, superatum tamen non vigiliis, non ieiuniis, cum & ipse neque dormiret, neque comederet, sed sola animi semper se submittentis humilitate.

Idem

¶Iterum illi apparuit medici speciem præferens, multasque vitreas ampullulas circa se gerens, & quo pergeret interrogatus, quidue sibi vascula illa vellent. Ad proximum monasterium iter se habere respondit, vt fratribus singulis singulas offerat potiones, eosque qui auserint, sibi obnoxios reddat. Non multo post Macharius inde reuertentem conspiciens, quid egisset quæsiuit, atque accepit vnum duntaxat ex fratribus illis Theotiscum nomine ampullæ veneno delinitum. Anxiusque de fratris periculo protinus monasterium adit, Theotiscum cõuenit, inimici in eum captiunculas detegit. Et ille his auditis expauidus, quicquid mortiferæ diabolo

propinante gustauerat, repente corrigendo sese, totū id euomere curauit. Si quid itaque q̄d peccatum sapiat in animū influxerit, statim est egredūdum, ne diutius ibi remoratum nos interimat.

¶Idem Macharius fratri, quem nequam spiritus occulta suasione eo induxerat, vt crederet inutiliter se in solitudine vitam agere, quod nemini alteri quicquam benefacere posset, salubriter consuluit, vt quoties in huiuscemodi cogitatus incidisset eis responderet. Hoc saltem in solitudine vtiliter ago, quod amore domini mei Iesu Christi a tuguriolo isto nō discedo. Cessarūt ibi præstigiatoris insidiæ, vbi Christi amori datus est locus, & in cellula sua tranquillus permansit, qui iam de abitu cogitarat.

¶Neque hoc de eodem sancto ac mirabili viro hic ꝑtermittendum, quod carnalis lasciuiæ titillationem corporis fatigatione suo exemplo docuerit arcendam. Cum enim saccum harena plenum humeris baiulās incederet, cur id ageret interrogatus, vexare se vexatorem suum respondit. Quippe voluptas, quæ ocio alit, labore fugatur.

¶Multa quoque expauescenda, & Hilarionem abbatem a satana in deserto perpessum Hieronymus in eius vita tradit. Sæpe enim nocte intempesta ab eo auditos infantum vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, plāctus quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus, & rursus variarum portenta vocum, vt ante sonitu quam aspectu territus cederet. Deniq; ipsum fronte crucis signo armata solicite circunspicientem, splendente luna vidisse currum directis equis super se irruere. Cunque inclamasset Iesum, ante oculos eius in terræ hiatum visa descendisse. Postremo quoties illa inquit nudæ mulieres cubanti, quoties esurienti largissimę apparuere dapes? interdum orantem lupus vlulās & vulpecula ganniens transilijt, psallentique gladiatorum pugna spectaculum præbuit, & vnus quasi interfectus, & ante pedes eius corruens sepulturam rogauit. Orabat semel fixo in terram capite, & vt natura

Hilarion abbas.

fert hominum, abducta ab oratione mens nescio quid aliud cogitabat, insiliit dorso eius festinus gladiator, & latera calcibus, ceruicem flagello verberans. Eia inquit, cur dormitas? cachinnansque desuper si defecisset, an hordeum vellet accipere sciscitabatur. Dixerat enim ille quandoque corpori suo iratus, quod se ad libidinem prouocaret. Ego te aselle iam non hordeo, sed paleis alã te, ne calcitres. Huiuscemodi ergo infidiis iniuriisque contendunt Cacodæmones isti, vt eos exterreant, q̃s pficere studio virtutis vident. Sed q cõfidit in dño, sicut mõs Syon nõ cõmouebitur in æternũ.

Psal.124.

¶Porro hæc versipellis bestia transfigurat se interdum in angelum lucis, quo facilius id quod velit homini persuadeat. A Cassiano relatum legimus, Heronẽ senem in Thebaidis deserto annos quinquaginta commoratum, semperq; ieiuniis intentum, suo tamen non patrum arbitrio vixisse. Hic ergo a dæmone laudatus cum eum a deo missum ad se de cælo angelum credidisset, credidit etiam quod ab illo audierat, se scilicet tanti iam apud deum meriti esse, vt si ex arduo aliquo loco ad imum rueret, corpus suum affligi lædiue non posset. Itaque immemor scriptum esse. Non tentabis dominum deum tuum, sed potius in perniciem suam illud imprudenter amplectens. Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Noctu surrexit, & in puteum haud medicæ altitudinis se præcipitem misit, Ad sonitum casus exciti fratres ipsum seminecem extrahunt, & cum rem didicissent, a dæmonio illusum affirmant. Sed ille in sua credulitate præsumptuosaque superstitione perdurans, die tertio post vita defunctus est. Et quoniam in tali errore defecerat, vix illi a Paphnutio abbate multorum precibus exorato, inter dormientium in domino fratrum sepultura memoriaq; cõcessa est. Proh dolor tot tantosq; viri labores vna destruxit sanctitatis præsumptio. Ea impostorẽ suum non agnouit, Ea nulli de se nisi sibi credidit. Sic sic virtutũ quãuis alte structum ædificium repente labi solet, vbi subtraxeris humilitatis fundamentum.

Hero solitarius.

Deu.6.
Matth.4.
Psal.90.

¶De alio etiam apud eundem scriptorem traditum est suppresso nomine (quia adhuc supererat) quem captū diabolus diutile ludificauit. Noctu ad eū ventitās, & cellam splendore illustrans, multaq; ei occulta vere reuelans, vt postremo in erroris foueam incautū praecipitaret. Nihil illi vltra ad promerendum gloriae culmen deesse dixit, praeter Abraae obedientiam, proinde deo iubente ne dubitaret, filium quem secum habebat, in holocaustū offerre. Credidit miser. Sed dū pter consuetudinē cultrum in cote subigeret, & vincula ppararet, continuo pueri mens mali praesaga suspicari id quod erat, ac subinde quid ille acturus esset, paulo semotior quam vt ab eo comphendi posset spectare coepit. Cumq; iam aduersum se insurgētem vidisset, nihil moratus e cella, se proripuit, & fuga salutē petijt. Certe nisi effugisset, pater ipse pessimi parricidae in filium scelus, non Abraae obsequium consumasset, & quē deo genuerat, diabolo immolasset. Eo iam vesaniae processerat imprudens inconsultaque credulitas.

Quidā solitarius.

¶Narrat idem Cassianus, monachum etiam quendam Mesopotamaenum, qui annos multos clausus vixerat, continentiae caeterarumq; virtutum fama supra omnes insignis, eodem fraudis genere, hoc est, sub angeli forma a diabolo deceptū, ita vt in iudaismū declinarit, & circuncisionem acceperit. Etenim multis illius non falsis reuelationibus, & coram se coruscantis luce delinitus, firmissime credidit, ipsum esse caeli, non tenebrarum spiritum. Vbi hoc persuasum est, illo tandem monstrante videre sibi videbat apostolos martyresq; & omnem prorsus Christianum coetum tristes, abiectosque in locis miseriae ac perditionis esse: at econtrario iudaicum populum cum patriarchis & prophetis ingenti lumine fulgere, & alte sideriis in sedibus laetos ac gestientes versari. His itaque diabolicae malignitatis pstigiis illectus, corruit in errorē, nihil ab eo falsum ostendi posse ratus, a quo toties ea quae vera erant didicisset, ignarus hanc esse piscatorum malitiā, vt hamū escis tegant, non pascendi sed prehendendi

Monach9 quidam.

perdendique causa. Aut quid aliud diaboli blandimẽta nisi odiorum insidiæ sunt?

Elphegus archieps.

¶Quod quidem bene intelligens Elphegus Cantuariensis archiepiscopus, cum ab infidelibus in carcere teneret, & a diabolo in angelum transformato eductus, multum iam itineris vna cum illo emensus esset, ambigere cœpit, reprobi ne an boni angeli opera martyriũ fugeret. Dumque id sibi ostendi deum orasset, diabolus euanuit. Ille ad carcerem reuersus, coronam recepit martyrij. Inuidia inimici seruare homini vitam hanc voluit, vt æternam differret. Sed ipse bonum a quo auertebatur, considerans, iustam dubitandi causam habuit, & dolos euasit.

Euagrius presbyter

¶Ad Euagrium presbyterum amborum quondam Machariorum discipulum, dum solitarius eremum incoleret, tres dæmones clericali habitu venisse constat, qui se diuersarum hæresum esse simulantes, suũ quisq; dogma probare nitebantur, vt illum aliquo eorum peruerterent. Cæterum Euagrius cum fidem catholicam aduersus quemlibet eorum acerrime tueretur ac defenderet, deo adiuuante omnes facile superauit, ita vt confusi repente euanescerent, nihil aliud moliri in eum ausi quem in fide tam firmum cognouerãt.

Martinus episcopus

¶Martinum quoque Thuronensem episcopum, sanctitati eius virtutibusque liuẽs, communis iste omniũ hominum hostis ludificare conatus est. Aureo enim diademate & purpureo superbus indumento ei occurrẽs regem se Christum esse & ad iudicandum mũdum descendisse asseuerabat. At vero Martinus & diabolicæ arrogantiæ gnarus, & mansuetudinis domini memor haud talem inquit, venturum se pollicitus est Christus sed cum omnibus passionis (quam pro nobis sustinuit) signis, cum spinea corona, vulnerumque cicatricibus, & ipso victoriæ suæ trophæo cruce, cum talis apparuerit, cum aduenisse credam, alioquin hoc ab eo præceptum obseruabo. Si quis vobis dixerit. Ecce hic aut illic, nolite credere. Immundus ergo spiritus verbis veritatis victus disparuit, nihil ibi suum relinquens pter

Mat. 24.

sui indicem fœtorem. Luculentus accesserat, fœtulentus abijt, vt nullam illi inesse lucem nisi apparentē atque imaginariam credas.

¶Idem omnis mortiferæ fraudis artifex Pacomio Aegyptio abbati apparuit, pulcherrimæ fœminæ formā præ se ferens, Sed qui libidinis ardorē ieiuniorū frigore iam extinxerat, nulla carnis concupiscentia intellectum occupante, facile perspexit inimici insidias, & frontem cruce signans, ipsum crucis fugauit aduersarium. Pacomius abbas.

¶Pacomius alter in Scythi monachus queri solebat annos XII. venereæ voluptatis cogitationibus multū se fuisse molestatum & cum postremo diabolus puellæ ætate & forma florentis imaginem gerens, ad genua eius procaciter lasciuiendo procubuisset, ipse facinus detestans, atque indignabūdus colaphū illi in faciē intorsit, quo ictu repulsus dæmon euanuit, & illa tam diutina gēitalium titillatio cessauit, quia qui visibili palpabilique specie seduci nequiuit, frustra iam deinde ijs inanibus cogitationum offucijs oppugnaretur. Magis enim visa quam cogitata mouent, multoque magis etiam ad tactum vsque admissa. Pacomius monach.

¶Sub eadem puellari figura nequissimus dæmon Paternianum in deserto Aegypti abbatem, qui postea Veris illius regionis oppido episcopatum gessit, longe quidem dolosius, sed ęque casso labore est aggressus. Cum iam diei vesper esset, ei in limine monasterij stanti apparuit dicens, seruam se cuiusdam principis viri notitiam esse, & dum ad aquam hauriendam missa esset, viā aberrasse, proinde orare, vt sui misertus nocte illa sibi locum intra monasterij septum concederet, ne forte foris manentem solitudinis bestiæ laniarent. Pietate motus Paternianus puellam admisit, & cum attentius eā spectasset, formam admiratus concupiscere cœpit. Verumtamen ad se reuersus, illicitū in præcordijs sensum non sine inimici opera prouenire intellexit, ac protinus e foculo qui iuxta erat arrepto torre, faciem puellę percussit, & omnis mala tentatio cū tētatore simul dis-

sipata effugit. Incipiente igitur peccati morbo, medicorum imitanda prudentia est, statim ad remedium recurrendo, nec patiendo, vt malum curationis dilatione inualescat.

Zozimus papa.

¶Sed nequaquam ita vigilanter sibi cauerat Zozimus pontifex maximus, qui diaboli supplantatione in fornicationem semel lapsus, iterum & sepius lapsurus fuit, nisi Antidij Thuronensis episcopi opera se a scelere retraxisset. Antidius quippe (cum forte qua noctu id commissum est) multitudinem dæmonum conspiceret inter se iactantium de illis hominibus, quos captiosa inductione in laqueos mortis impegerant, & vnu præ cæteris gloriantem audiret, quod Zozimum papam annos a se septem solicitatum, tandem cum virgine quadam coire fecisset, e vestigio visa, auditaque ad ipsum Zozimum defert, & ille pro breui voluptate æterni supplicij metu exterritus, pœnitentiam egit, multoque deinceps vixit circumspectius, nullam prorsus cum fœminis consuetudinem sibi indulgens, sed potius declinans

1.Cor.10

quantum poterat etiam conspectum earum. Huius exemplo, & qui stat caueat ne cadat, & qui ceciderit, pœnitendo resurgat, ita vt ne rursum corruat. Nam crebrius corruendo lãguescere resurgendi potestatem, ac debilitari necesse est.

Andreas episc.

¶Pari ac pene eadẽ Iudei cuiusdã visione, ob q̃ & ipse (vt Greg. in dialogo ait) ad baptismum venit, seruatus est Andreas Fundanæ vrbis ep̃s. Qui cum sanctimonialem quandã fœminã secũ cohabitare, suæ illi iniquum cõtinentiæ nimium cõfidens p̃misisset. Tandẽ dæmonis instigatione stimulatus, concupiscere q̃d semper abominatus fuerat cœpit. Ac die q̃dã ludens, palma trimõ tergũ fœminæ leuiter distrinxit. Cæterũ vbi audiuit hac ipsa de re diabolum fuisse iactatum non solum monialem ipsam sed omnes p̃rsus fœminas, quæ sibi in episcopio famulabãt, expulit atque abegit, & illa fœdæ cogitationis tentatio cũ ipsis pariter eliminata prurire desijt. Vide homini quamuis sancto incauta conuersatio, quantum obfutura fuit nisi domini erga ipsum

pietate inimici insidiæ quam primum patuissent.

Idem implacabilis & impius humani generis inimicus, etiam orantibus & cum deo loquentibus nobis negotium facere audet, quoquomodo potest, pietatis iustitiæq; opera impedire nitens ne perficiantur. Launoniarico Carnotensi abbati nocturnas agenti vigilias, & in oratione posito lucernam extinxit, quasi vero lucernæ lumine indigeat, in cuius corde lucet Christus, Ne tamen vel hoc liceret tenebrarum amatori diabolo aduersus lucis amatorē Launoniaricū, rursum diuinit⁹ accēsa reluxit. Launoniaricus abb

Sulpitius quoq; Bituricensis eps, dum in ecclesia cum suis clericis noctu oraret ac psalleret, horrendos circa se dæmonum strepitus fremitusque audiuit, sed interim opus suum minime intermittendo, fortasseq; ob hoc ipsum intentius orādo cessare tumultum fecit, magis terrens aduersarios q̄ ab eis territus. Sulpit. eps

Terruit illos & Eadmundus Cantuariēsis archiepiscopus, qui quum ad multam noctem peruigil, iam tandem somno surrepente supinus decubaret, ita graue pōdus impositum sibi sensit, vt experrectus mouere se oīno non posset, manum leuare voluit ad signandum se crucis signo & impeditus est. Excutere sese totis virib⁹ conatus, plus grauitatis addi sibi cognouit, atque adeo vt vix iam sufficeret sustinere. Vbi autem spiritum ipsum vt se dimitteret, per Christi sanguinem adiurasset, statim dimissus assurrexit, & ab eodem a quo dimittebatur didicit, nullum adiurationis genus magis timori esse dæmonijs. Eadmūdus archieps

Illam quoque efficacissimam contra tentationes precationem esse credimus, qua vsus Nicolaus quidam in sancti Patricii specum apud Scotiam ad purgatorij (vt aiunt) loca descendens, tanta ac tam varia dæmonum tentamenta, tot fraudes, tot blanditias, tot iras, tot terrores vnus superauit. Nam quoties ad dominum conuersus dixit, Domine Iesu Christe fili dei viui, miserere mei peccatoris, toties ab insidijs liber euasit. Breuis quidem oratio, sed permultæ virtutis, si fideliter, si ardenter, si humiliter exprimatur. Quidā Nicolaus.

Fœminæ. ¶ Nūc vt maioris ignominiæ cauterio notetur imbecillitas inimici, & in nobis repugnandi augeatur audacia, fœminarum quoque de illius conflictu victoriā breuiter enarremus.

Sara abbatissa. ¶ Sara in partibus Thebaidis abbatissa, cum cogitationes eius ad libidinem incitare soleret diabolicæ malignitatis suggestio, nunquam vt recederet oratio orauerat, sed vt & illa assidue oppugnaret, & ipsa semper vinceret. In hoc carnalis lasciuiæ bello per annos tredecim fortiter contendit. Sed tandem aliquando acrius impugnata quam vt sustinere posset, clamauit ad dominum Iesum Christum, & superauit inimicum, ita vt oranti apparens dæmon diceret. Vicisti me Sara vicisti. At illa nihil sibi ex hoc laudis vendicans, non ego inquit, vici te, sed dominus meus Iesus. Hinc discamus si quando vehementior tentatio ingruerit, orare solicitius, & quoties vicerimus, victoriæ gloriam deo, nō nobis tribuere.

Theodora monacha. ¶ Theodora Alexandrina semel tantum commissi adulterij cōscia, se iam indignam maritali thoro iudicarat, & viro relicto, in monachorum cœtu nulli quod fœmina esset cognita sub nomine Theodori latens cōmanebat, in multa vitæ austeritate deo seruiens, ac peccatum suum lugens. Cæterum diabolus vt illam maiori tristitia oppressam ad desperationem impelleret, ei apparens, adulterij crimen exprobrauit, frustraque illam fatigari dixit eo quod tam grande delictum veniā promereri non posset. Ipsa vero nequaquam de misericordia dei diffidens, cum se cruce signasset, tam manifesti mēdacij assertorē euanescere vt fumum coēgit.

Eodem. ¶ Rursum ille sumpta mariti eius forma, blanditijs assentationibusq; ipsam allicere cœpit, impensius orās vel potius vrgens, vt domum rediret, & cū nec sic doli successissent, ferocium eam beluarum imaginibus, vt a monasterio discederet terrere conatus est. Sed & hoc incassum. Theodora enim iam supra firmam petrā fundata, tum ad ventorū, tum ad fluminum impetum immobilis, deo humiliter supplicando, talem quoque vis

onem repulit, reiecit, in nihilum redegit.

¶ Attamen inquieta & indefessa malignitate vetera tor diabolus ne quod adhuc fraudis genus inexpertum dimitteret, multo stipatus comitatu, ac maiestatẽ quandam præferens ad illam venit, & cum ab omnibus qui circa eum erant, plurimum honoraretur, ipsam quoq; vt se adoraret iussit, nolentem vero, & quod vnus deus adorandus esset dicentem, flagellis verberauit. Cunque illa ne verberibus quidem cederet, ipse fremens, & indignans abijt, patientia victus fœminæ, cõstantiaque superatus. Eadem

¶ Postremo, vt saltẽ vel ad auaritiæ vel ad gulę vitium incautam traheret, hic auri massam, illic canistrũ varijs dapibus plenum ei apparere fecit. Illa autem ꝑsentissimi contra omnia tentamenta remedij memor, crucem designauit, & diaboli laqueus dissipatus est, tãtumque in eam profecit malignus, vt quo magis illam tentauerit, eo plus sibi confusionis compararit, toties victus, nunquam victor. Igitur quæ semel corruerat, ita se erexit, vt nullo deinde aduersarij conatu euerti vnquam potuerit. Ob quod quantum receperit mercedis inde coniectari libet, quod qua die vita decesserat, in visu abbati apparuit, ad cælestem thalamum gloriose sublata, tantoque splendoris fulgore radians, vt perstringeret oculos intuentis. Eadem

¶ Pelagiam Antiochenam, & diuitijs & genere & impudicitia quondam nobilem fœminã fuisse legimus, & (quod peius est) in idololatriæ errore natam, atq; adulteram. Sed postquam ad Christum fuit conuersa, pauperem, humilem, pudicam, & omni inter fideles probitate pręstantem. Hanc ergo conuersionis suæ initio, mammonæ spiritus ad pristinas reuocare sordes tali versutiloquio tentauit, noctu illam adiens, Opes, inquit, quibus affluis o Pelagia dij patrij quorũ ego nũcius sum, tibi cõcessere, & tu nunc illis relictis nescio quẽ Chrm sequeris. Illos tñ & crimen tibi remittere, si ad eorũ cultũ redieris, & hoc insuꝑ polliceri crede, tantũ priori opũ beneficio addituros ꝗto magis ipsa nequeas optare. Fa Pelagia cõuersa

cile deprehendit dolos mulier, quæ iam veras diuitias Christum esse nouerat, & cum crucis i pectore signum dexteræ manus ductu impressisset, sufflauit in suasorem impietatis, & tam facile abegit, quam solet puluerem ventus, tantiq; illius promissa fecit, vt continuo ea etiam quæ habebat, cuncta indigentibus erogaret, Et q̃ iam deo non mammonæ seruiuit, cælestes æternasq; diuitias possidere meruit.

liana ... o. ¶ Iulianæ virgini iam pœnis pro Christi nomine affectæ, & tantum coronam martyrij in carcere expectanti, Belial diabolus formam angeli fidelis gerēs, apparuisse fertur atq; dixisse, Christum iubere, vt illa potius dijs gentilium sacrificaret, quam in cruciatibus deficeret. Obstupuit Iuliana tali nuncio, & dubitans quinam esset, a deo sibi certius indicari postulauit. Mox diuinitus inspirata, manu illum apprehendens, vinculis constrinxit, verberibusque affecit, volente domino, vt scelest⁹ Belial ab eadem, cui dissuadere ausus fuerat suppliciorum pro Christo patientiam, supplicia ipse perterret.

argare virgo ¶ Margaretam etiam virginem post tormenta carceri mancipatam, terribilis draco late patenti faucium hiatu ferociter inuadens deglutierat. Verum vbi illa signum crucis edidisset, draco crepuisse visus est, quaq; crepuerat, virginem viuam sanamq; euomuisse, sicuti euomitus a pisce Ionas propheta legitur.

næ. a ... adem ¶ Iterum eidem in specie humana apparens imponere tentauit. At illa per capillos apprehensum humi allisit, & cum quæreret, cur tam infensus infestusq; Christi cultoribus esset, accepit. Cacodæmonum proprium ac peculiare esse, inuidiæ odijq; facibus accendi erga eos q̃ saluandi sunt, cum pati non possit, vt ad cælū vnde ipsi deiecti sunt hoīes trahant. Semper ergo eos aliqd tentare moliri struere necesse est, quo iusticiæ opera impediant, & innocentes ad peccandum prouocent. Sub hæc dimissus euanuit, illa ad martyrij palmam gaudens p̃uenit, tam diaboli victrix quam tyranni.

...a.virg. ¶ Sed nec Iustinam virginem Cypriani magi laruæ

præstigiæq; peruertere valuerunt. Cum enim Aglaius iuuenis eam arderet, & ipsa iam Christo iuncta mortalis hominis nuptias respueret dæmonem misit Cyprianus, qui illius animum ad libidinem occulta carnis titillatione illiceret. Re autem infecta reuersum, cur eã mouere nequiuerit, interrogat, & audiuit, signo crucis perterritum inde effugisse. Alium ergo misit nequiorem illo, qui virginalem formam habitumque indutus ad Iustinam accedens, etiam se sicuti illa virginitatem deo vouisse dixit, proinde petens, vt si non in societatem, saltem in seruitium reciperetur. Susceptus igitur post dies aliquod captata occasione suspenso tristique vultu dubitare se ait, ne virginitatem seruando offendant potius deum, quam aliquid promereantur. Scriptum enim esse, Crescite & multiplicamini, & replete terram, indeque in veteri testamento sanctissimas mulieres deoque gratas viros habuisse & filios genuisse. Cœperat Iustinæ animus iam nutare, ac de virginitatis proposito pene ambigere, mox seipsam reprehendens, Christi nomine inuocato cruce se signauit, & dæmon crucis virtutem nõ sustinens, effugit. Gene. 1.

¶ Iterum idem Aglaij formam assimulatus, noctu ad eam venit, & nunc blandus, nunc minax, vt voto suo consentiret petijt. Sed eodem quo prius modo ab ea fugatus abijt. Deinde Iustina virgo alijs atque alijs, partim diaboli, partim ipsius magi commentis tentata, cum semper cruce se muniret, semper superior euasit. Quam rem videns Cyprianus, & ipse Christo credidit, & vna cum illa martyrium subijt, fidelis factus, quia fidelibus dæmonia præualere non posse liquido cognouit. Eadem

¶ Euphraxia Romana virgo nobilis genere, sed stirpis nobilitatem mentis humilitate superans, cum se in monasterio apud Thebaidem inclusisset, ne seruilia quidem opera a se aliena putabat. Inuidens vero virtuti eius diabolus, ut psecutionis molestia ꝑpositũ turbaret, ad hauriendã aquã se inclinantẽ in puteũ præcipitauit. Euphraxia virg

Sed ipsa inde sana a sororibus educta, crebrius aquari ire cœpit. Iterum illam dum coquinam faceret, in bullientem ollam impinxit, sed ipsa bullore illo humefacta, non læsa, nihilo segnius cœptum op⁹ peregit. Rursum ligna findentem in latus impulit, & ipsa obliquato securis ictu pedem sauciauit, breui tamē curata, multo promptior ad subeundos labores accessit. Denique nullis infestationibus. nulla inimici iniuria ab humilitatis officio auocari potuit, Ita victis tandem superatisq; tentatiōibus; etiā miraculorum operatione insignis fuit.

hortatio

¶Ac ne plura de hac re prosequi longum sit, hę sunt satanæ artes, hi doli, hæc tendicula, hæ ad decipiendū fraudes atq; fabricæ, hæc præterea illius terrificatio, furor, sæuitudo, immanitas, ita vt nemo tam prudens ac tam fortis sit, quin vel malitia eius caperetur, vel vi superaretur, nisi vtrumq; compesceret dominus, alligans fortem, & vasa eius diripiens, tentari quidē nos volens, non cogi, & probari, non vinci. Ille duntaxat vincitur, qui dedere se mauult quem repugnare. Nos vero ne quando ad deditionem istam, cuius comes est interitus, aut astu aliquo inducamur, aut trahamur in iurijs, conscij imbecillitatis nostræ clamemus ad dominum, poscamus opem, oremus præsidium, & non ferro non fossa, non vallo, non murorum ambitu nos muniamus, sed veritate, iustitia, pace, fide, spe, charitate, ceterisque virtutibus, dicēte Apostolo. Induite uos armaturam dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. contra spiritalia nequitiæ in cælestibus. Propterea accipite armaturam dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, & calceati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum dei, per omnem ora-

Ephesio. 6

tionem & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes. Si sic instructi militabimus, vincemus, & donatiuum militiæ nostræ erit cœlorum regnum. Iacobo apostolo dicente: Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit deus diligentibus se. Iac. 1.

De perseuerantia bene agendi. Cap. VIII

Sed in omni bene beateq́; agendæ vitæ instituto, constare nos nobisipsis decet. Nunc hoc, nūc illud velle, leuitatis indicium est. Multi de ordine clericali ad monachalem transmigrant, non profectus desiderio, sed nouitatis. Multi domicilia mutant, suimet tædio, nō loci. Multi vero (& id deterrimum inconstantiæ genus est) quum diu sancte vixerint, ad vitia delabuntur. Nos ista sedulo deuitantes, quum semel boni alicuius exercendi propositū sancto afflante spū arripuerimus, semper idem simus, eademq́; animi alacritate curramus qua cœpimus. Viam nanq; dñi incedentib⁹ magis cauendum est, ne remittant gradum quam curādum vt intendant. Nullaq; certior ad finem vsq; perseuerandi ratio est, quam viribus æquare onus, vt quisq; nō quantum ferre potest sumat, sed pferre. Huiusce rei nūc subijciemus exempla.

¶Trecentos & sexaginta quinq; annos vixit Enoch, ambulasse cum deo dicitur, atq; ob id non apparuisse, qa tulit eum deus. Dignus quippe visus est, qui tam diu corpus suum ab immunditia custodierat, vt cum corpore simul transferretur ad paradisum. Enoch Ge. quint.

¶Noe itidem cum deo ambulasse fertur, iustus perfectusque fuisse, gratiamque inuenisse, & tamen quingentorum iam annorum erat quando cœpit ædificare arcam, sexcentorum quando perfecit, nongentorum & quinquaginta quando vita defunctus est. Itaque tam diutina innocentiæ, fidei, spei obseruatione meruit solus cum coniuge liberisq; & nuribus mundo pereunte Noe, Gene. 6. Ibi. 8.

saluari. Ex quo illi iure arguendi sunt, qui quum ne decimam quidem partem summæ huius viuãt, in exteron dis tamen virtutibus minus constanter se habent.

Abraam Gene. 25. Isaac. Iacob Gene. 47 ¶ Abraam centum septuaginta quinq; vixit annos. Isaac centum octaginta. Iacob centum quadraginta septem, omnes tam deo chari gratiq; vt eorum deus dici voluerit, deus Abraam, deus Isaac, deus Iacob. Certe nisi ab ineunte ætate adusq; vitæ exitum iustitiam pietatemque coluissent, nunquam ad tantæ dignationis culmen peruenissent. At nobis ijsdem in virtutibus perseuerandi facultas tanto quidem datur maior quanto vita breuior, & sic repente deficimus.

Iacob Gene. 29 ¶ Iacob vt de illo adhuc plenius explicemus, ad Laban auunculum suum venit, sibi aliquam ex filiabus eius ducturus vxorem. Seruiuit illi annos septem pro Rachele, sed Lia data est. Seruiuit alios septem, & Rachelem accepit. Seruiuit etiam annos sex, & valde ditatus est pecudum seruorumque copia. Igitur quoniam viginti annos perseuerauit seruiendo, tali rerum successu potitus est.

Moyses Exodi. 27. ¶ Moyses charitate in proximos pietate in deum semper præstantissimus, & Aaron sacerdos a deo electus, quoniam longum virtutum suarum tractum semel peccando ad aquas contradictionis interruperant, populum Israel in terram promissionis non induxerit: Quomodo nos terram viuentium intrabimus, qui non semel sed frequenter peccamus?

Dauid 2. Reg. 11 ¶ Peccauerat tamen & sanctus Dauid. Sed quia post peccatum quod pœnitendo deleuit, syncerus vixit, non minus deo placuit quam si omnino nõ peccasset. Igitur si quo forte vitij diuerticulo iusticiæ iter interruptum fuerit, rursum ad illud per pœnitentiam reuertamur. Quoniam autem reuertendi facultas interdum morte præciditur, diuertere periculosissimum est, continuare semper tutissimum.

Prophetę. Reges. ¶ Continua vere ex prophetis Samuel, Nathan, Elias, Eliseus, Isaias, Ieremias, Iezechiel, duodecimq; alij. Ex regibus Ezechias & Iosias, nisi q Ezechias opulẽtiæ

suæ ostatione deliquit. Cæterum quia a deo puniendus mulctæ denuntiationem submisse tulit, mulcta ad posteros dilata, ipse pacē habuit quā optauit, vsque adeo expedit repente corrigere sese, & vitium ỽtute mutare.

¶ In euangelio quoque dominus noster piis actionibus nos continenter inhærere monet, dum ipse turbis prædicare non cessat, dum variis languoribus affectos curare non desinit, dum dies quadraginta neque comeditneque, bibit; dum in tentationibus perdurat, dum in oratione pernoctat, dum suos vsque in finem diligit, dum denique persequutiones vsq; ad ignominiam crucis æquanimiter tolerat, nunq̃ ab exercitatione virtutum quietus, vt ab ea nunquam quiescendum esse doceret. dicens: Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit. Christus Mat. 10.

¶ Iohannes Baptista eius præcursor, quia perseuerauerat in abstinentiæ poproposito, nunq̃ opiparos cibos vētri suo indulgens, nunquam uinum aut siceram bibens, nunquam mollibus indutus, assidue in deserto baptismum prædicans, iugiter turbas ad se confluentes docens. Idcirco ipsius domini testimonio plus quam propheta dicitur, & nulli inter natos mulierum posthabendus censetur. Deniq; tantæ constantiæ viṗ Herodis improbitas occidere potuit, terrere non potuit. Io. bapti.

Post dominum sancti apostoli discipuliq; eius perseuerarunt, illum sequēdo illi obediendo, spiritum sanctum per illum a patre mittendum expectando, per orbem vbiq; baptismi gratiam annuntiando, nec vnquam deficiendo, donec quod annuntiauerant martyrio confirmarunt, morientes priusquam tacētes religionis veritatem. Et hi quidem tam fortes, tamq; magno animo viri, tanto primitus pauore perculsi fuerant vt dño relicto fugerent. Petrus etiā se illum nosse negaret. Ne quis itaq; sibi applaudat quod firmus sit, ipsa perseuerandi firmitudo non a nobis, sed a deo est. Apostoli Discipuli Matt. 26.

Videt autem deus boni operis in nobis affectū & exercendi præstat facultatem, exaudit p̄ces, & cōsummandi affert auxilium. Negociari volentibus commodat ta

lentum solicite lucrantes beat, ignauiter torpentes damnat. Itaq; summopere enitendũ est, ut semper aliquem quæstum faciamus in iis quæ nobis a deo credita sunt, & nunq̃ ocio nos corrumpendos tradamus. Qui super pauca fidelis fuerit, super multa constituetur, & intrabit in gaudium domini sui, cœlestiq; beatitudine perpetuo perfruetur.

Matth. 23.

¶Illi quidẽ fideles serui sunt, qui in seruitio perseuerant. Perseuerantibus autem miseretur dominus & cõmodat. Misereor turbæ inquit, quia triduo iam perseuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos nolo, ne deficiant in via. Sic ergo dominus perseuerantes gratia sua pascit, vt deficere non sinat, imo vt abundare faciat. Nam & comederunt inquit, & om̃es saturati sunt. Ac ne quis ad uitæ perfectionem sibi nihil deesse existimet. Fragmenta multa superfuerunt, non a turba, sed ab apostolis colligenda.

Turba Matth. 15

¶Duo cæci secus viam sedentes, cum post Iesum clamitarent misericordiam implorando, increpabantur ut tacerent. At illi magis clamabant. Perseuerarunt ergo in clamoribus piis, & quod volebant assequuti sunt. O constantis incussiq; animi viros, quos non retraxit obtrectatio multorum ab inuocatione saluatoris, sed accẽdit. Qui sicut non cessarunt sanitatem petendo, ita impetrata non fuerunt ingrati, dicente scriptura. Et sequuti sunt eum. Sic peccator si deprecando continenter clamauerit, appropinquabit ut audiatur, auditus illuminabitur, illuminatus assidue sequetur Iesum, non passibus sed affectu.

Duo cæci. Matth. 20.

¶Quid de Paulo primo post Christum eremi cultore dicam? Sic deo seruiens perdurauit, vt a decimo sexto ætatis suæ anno quo solus desertum adiit, vsque ad centesimum & decimum tertium, quo vita defunctus, hominem non viderit. Hac tam diutina tam pii propositi continuatione meruit (veluti Elias propheta) diuinitus nutriri, coruo pabulum homini quotidie deferente. Meruit ab Antonio sepeliri, cauata a leonibus terra. Quod'q; omnium maximum est, meruit ab angelis in

Paulus primus eremita.

cælum ferri, teste Antonio, qui hoc se oculis suis conspexisse affirmabat. Cuius quidem mercedis magnitudinē quisquis crebro secum cogitauerit, nullo vnquam spiritalis vitæ labore grauari poterit, nunq̄ lassitudinis tædia sentiet, tantoq; spe præmiorum sustentatus.

¶Antonius quoq; cum primum & ipse solitudinem inhabitare decreuisset, ne verberibus qdem dæmonum absterreri potuit, quin quod cœperat persequi pergeret. Perseuerauit itaq; ab octauodecimo ætatis suæ anno vsque ad centesimumquintum, quo in domino quieuit cui seruierat. Angelorum sortitus gloriam, quia in perseuerando dæmonum contempserat iniurias — Antonius abbas

¶Eius discipulus Paulus simplex, cum se recipi postulasset, & Antonius ab eo discedens, donec rediret, expectari responsum iussisset, toto triduo ante ianuam perstitit, plus moræ ibidem tracturus nisi Antonius iam satis eius constantiam se expertem arbitratus, illū intro admisisset. Hoc exemplo eorum sane arguitur ignauia, qui religionis habitum sumere volētes, nisi statim in collegium recepti fuerint, indignantur, mussitantesque abeunt, & priusquam de ipsis periculum factum sit, eare quam petebant, se indignos ostendunt. — Paulus simplex

¶At vero post hæc idem Paulus multo etiam constātioris perseuerantiæ specimen dedit. Nam lingua quandoq; lapsus, cum se errasse, animaduertisset, triennne silentium seruauit, donec scilicet se iam didicisse credidit quid loquendum, quid tacendum esset. Si cui difficile factu videtur parte aliqua diei ex monastico instituto silentium custodire, consideret quanto difficilius sit annos tres nihil cuiquam proloqui voluisse.

¶Symeonem Susotionis filium tredecim annos natum, adisse Timothei abbatis monasterium ferunt, & monachum se profiteri velle dixisse. Cunque non esset admissus, quod ea ætas leuitati propior videretur, ante ostium procidisse, & ita dies quinque sine cibo ac potu perseuerasse, ibi mori paratum, nisi quinta demum die receptus votum suum impleset. Stupente abbate tātam in puero animi firmitatem, quanta raro in senibus — Simeō monachus

esset. Hoc ille stabilitatis præludio, sic reliquam ætatē egit, vt in omnibus mirabilis euaderet, & si cuncta vera sunt, quæ de illo produntur, nemo vnquam corpus suum acerbius afflixit.

Mutius abbas. ¶ Mutium tamdiu pro foribus monasterij rogantē permansisse constat, vt contra consuetudinem vna cum octenni filio in ordinem monachorum receptus sit. Immobili fixoq; perseuerandi proposito extorsit, q̊d cœnobitica lex vetabat. Ab eo enim vocabatur, qui supra legem erat, & qui ait. Pulsate & aperietur vobis. Neq; hoc fecit quod a filio separari non posset, sed quod simul cum filio saluari optaret, malens illum secū offerre Christo, quam relinquere mundo.

Matth. 7. Lucæ. 11.

Pacomius abbas. ¶ Et Pacomio quidem abbati præter cætera, curę fuisse legimus, iuniores ad perseuerandum exhortari. Frustrra aiebat eos ad brauium salutis currere, nisi sic currant vt comprehendant. Frustra cum hoste confligere, nisi sic certent vt vincant, dicente Apostolo, Nō coronabitur nisi qui legitime certauarit. Legitime autem certare esse, certando non defatigari.

.Cor. 9. .Tim. 2

Theodor⁹ monach⁹. ¶ Theodorus itaque eius discipulus, professiōis suæ initio a matre multum vt rediret solicitatus, nūquam assensit. Attulerat illa ab episcopis literas, quibus reddi sibi filium præcipiebatur. Hisque obsequi compulsus abbas discipulo discedendi potestatem fecerat. Cæterum ipse omnibus præferens Christum, nec egredi de monasterio voluit, nec saltem se ostendere matri Ne scilicet scandalizantem oculum quem a se iam projecerat, rursum quærere videretur. Perseuerauit ergo in monasterio, & factus est dei filius, qui matris esse noluit.

Matth. 9

Frācìscus. ¶ Et beatum Franciscum ipse qui genuerat pater, infenso admodum animo persecutus est, nec efficere potuit, quin ille sicuti cœperat, post Christum ire perseuerаret. Verberatur ergo Franciscus, despoliatur, contemnitur, & gaudet quod dignus habitus sit pro nomine Iesu contumeliam pati. Et quoniam omnia aduersa subire prius paratus erat, quā a proposito discedere, mox

...cto. 5

virtutum operatione vitæque sanctitate tantum profecit, vt & terram sui fama repleret, & gaudio cælum.

¶Thomam quoque Aquinatem de monasterio prædicatorum vi tractum, & domi clausum, fratres eius vt a religione reuocarent, biennio fere tenuerunt. Sed cũ ille neque minis terreretur, neque blanditijs allici posset, neque meretriculæ quam ad illum intromiserant, lasciuia deliniri, dimissus ad monasterium rediit, ac veluti sol, qui diu nube tectus latuerat, mox serenato cælo irradiare terram incipit, sic ille relictis fratribus ac domo, illuminare ecclesiam cœpit, & morũ & ingenij & doctrinæ nitore. Nequaquam ad tantam gratiæ claritudinem peruenisset, nisi etiam nebula fraternæ fatuitatis circunseptus currere perseuerasset, in proposito firmus, in tentationibus inuictus

Thomas Aquinas

¶Illa quoq; duorum perseuerantia, in primis memoratu digna, Iohannis abbatis & Pesij eremitæ. Hunc (sicut a Cassiano relatum est) xl. annis quos in solitudine exegerat, comedentem sol non vidit, quod occaso duntaxat sole ieiunium soluere consueuisset, Illum vero nũquam vidit iratum, eo quod nunquam omnino in iram concitatus esset, licet magno fratrum numero præsideret. Quæret aliquis quomodo sontes castigarit, si nunquam iratus sit. Neq; enim fieri potest, vt in tanta multitudine aliquis non peccarit? Huic respondebimus, qđ ne delinquentes quidem irascendo castigandi sunt, sed miserendo, iræ proprium nocere est, castigationis prodesse, in altero virtus, in altero vitium est. Sed cur inquiet in scripturis deus irasci dicatur, si ira vitium est? Irasci quidem deus dicitur, non quod irascatur, sed qa dum iuste punit, iratus videatur. Iudici aũt ac p̃sidi punire conuenit vt iuuet, non irasci ne noceat. Quod aũt & ille iuuetur qui punitur, hinc patet, qa impunitus plus deliquisset, & vbi plus delicti est, ibi pœnæ grauioris exactio est. Hoc quidem modo Iohannem hunc nunquam fuisse iratum crediderim. Alioquin si peccantem

Iohannes abbas. Pesius monachus

Quæstio

fratrem nunquam corripuisset, si nullo pœnæ genere af fecisset, irato nocentior esset. Malum enim quod quantum in ipso est, præcidere deberet, crescere licentia sineret. Itaque, vt eodem vnde digressus sum reuertar. Semper eandem animi lenitudinem seruasse, non omissa delinquentium animaduersione, magnum atque magnificum fuit.

Elpidius abbas.

¶De Elpidio quoque abbate memoriæ proditũ est, quod per quinque & viginti annos nunquam se ad occidentem verterit, semper fere orans, & illum cui nomẽ oriens, iugiter contemplans. Non putauit nefas esse retro aspicere, sed sibi ipsi voluit imperare, vt cum corporis appetitum ab iis etiam quæ licita erant, refrenasset, facilius ab illicitis custodiret

Nathanael anachorita.

¶Nathanaelis etiam Anachoritæ quam constans in perseuerando animus fuerit, ex eo intelligi potest, q̃d semper clausus vixit, episcopos ad se venientes reuerẽter excepit, abeuntes ad limen vsque officij gratia prosecutus est. Neque vt inde pedem efferret, callida (vt alibi diximus) diaboli euocatione induci potuit, sicque septem & triginta perseuerans annos, elatus inde non egressus est, & corpus pariter cellamque relinquens in consortium receptus est beatorum.

Fœminæ

¶Hanc laudabilem, imo & necessariam perseuerandi stabilitatem, nec sanctis fœminis defuisse nonnullarum exemplo monstrabimus, minimeque illis conuenire illud quod dici solet. Varium & mutabile semp fœmina.

Anna Phanuelis filia.

Lucæ. 2

¶Anna Phanuelis filia (vt Lucas tradit) annos septem vixerat cum viro, quo defuncto ad quartum vsque & octuagesimum ætatis suæ annum vidua permansit, semper castitatem seruans, nunquam de templo discedens, nocte ac die ieiuniis & obsecratiõibus intenta. Hac perpetua pii propositi obseruatione digna euasit, quæ spiritusancto afflaretur, & multa pphetaret, imo quæ illum quem prophetæ venturum prædixerant, p̃sentem cerneret, & ipsum esse mundi saluatorem, palam confiteretur. Perseuerando igitur aditus ad Iesum

comparatur, vt vbi ipse est, ibi sit & minister eius. Iohan. 7.

¶ Ad quem etiam Chananæa mulier in euãgelio clamat dicens, Miserere mei domine, & dominus tacet. Et rursum illa. Adiuua me. Respondet ipse. Non est bonũ sumere panem filiorum & dare canibus. Illa tamen instat & vrget, nec dedignatur canibus comparari. Sed & catelli edunt inquit, de micis quæ cadunt de mensa dominorum. Quia ergo & petendo & humiliando sese pseuerauit, nec silentio repressa, nec contumelia confusa meruit audire. O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Magnam fidem indefessa supplicantis probauit assiduitas, quæ si semel vel iterum repulsa cessasset, profecto neque magnæ fidei esse diceretur, neque quod petebat impetraret.

Mulier Chananea Matth. 15.

¶ Maria quoque Magdalena veniens ad monumentum vidit lapidem reuolutum, currit nunciare discipulis, & vna cum illis redit. Mox eis recedentibus ipsa pmanet plorans, anxia inclinat se, videt angelos, sed neque eorum visione contenta, loco cedit, neque flere desistit. Solius ergo domini desiderio tota ardens, prima mortis victorem videre meruit, quem præ cæteris perseuerantius quæsiuit.

Maria Magdalena Iohan. 20

¶ Sara in Scythiotico virginum monasterio abbatissa, iuxta quod fluuius molliter labens perspicuisque lympidus aquis intuentium oculos mira amœnitate detinere solebat, cum tantam in eo cernendo iucunditatem esse audisset, sibiipsi imperauit, ne quando illum aspiceret, nequam ex eo caperet voluptatem. Itaq; annos sexaginta quibus ibi vixit, nunquam fenestram adijt, nunquam tam prope fluẽtem fluuium vidit, vt potius flumen illud videre digna esset, cuius impetus lætificat ciuitatem dei. Et quoniam in cauendis terrenarũ rerum oblectatiunculis perseuerauerat, cælestium felicitatem perenniter possedit, æternis digna delitijs, quæ breues perituras que semper contempsit. Sed quid singula repetentes exempla diutius immoramur? omnes enim seculorum sancti sanctæque ad ipsum sanctitudinis culmen in bonis operibus perseuerando peruenere.

Sara abbatissa.

Psalm. 43.

Exhortatio

Alius alia virtute magis excelluit sed vnusquisque in sua vitam finiuit. Nisi bene ac rationabiliter inchoata ad vltimum vsque deduxissent, nec inchoasse profuisset. A custodia matutina vsque ad noctem speret Isra
Psal, 129. el in domino, vt quod sperarit, accipiat, Seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso, omnibus diebus
Lucæ.1. nostris. & merebimur audire, Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vo
Idem. 22: bis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. Quod si tãtæ beatitudinis gloria remunerantur in bono perseuerantes, quæ nam tanta mentis insania nos tenet, vt velimus deficere? cum præsertim deficientes ad contrariam beatitudini miseriam deuoluantur.

Saul
1.reg.31. ¶Sed ille quo non erat in filijs Israel melior, cuia postremo præuaricatus est, ab eodem deo quo electus fuerat, regno indignus iudicatur, & ab inimicis occi-
Roboam. ditur. Roboam vna cum populo cui præerat, in vijs prophetæ Dauid ambulasse dicitur, mox deinde legem domini reliquisse, ob quod a Sesac Aegypti rege capti spoliati, in seruitutẽ redacti sunt, dicente dño per phetam. Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in manu Se
3.reg.14. sac. Rex quoque Ioas Ochoziæ filius, quamdiu vixit
Ioas. Ioiada sacerdos, a quo vnctus fuerat, recte ac laudabi-
4.reg.12. liter se gessit, eo autem defuncto ad idola declinauit, & a seruis suis interemptus perijt. Sed & hæc leuis inconstantiæ pœna, nisi post eam æternis etiam addicti fuissent supplicijs.

2.Petri.2. ¶Quãto melius cum illis actum esset (sicut Petrus apostolus inquit) non agnoscere viam iustitiæ, quam
Gala.3. post agnitionem retrorsum conuerti. Propterea quidẽ
Ibidem.6. & Paulus Galatas dementiæ accusat dicens. Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consumamini. Et eosdem ad id quod bonum est perseuerãdum hortatur, & ait, Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus non deficientes. Idem ad
2.Thessa.3. Thessalonicenses, Nolite deficere inquit, benefacientes

it ad Hebræos. In disciplina perseuerate. Et in Ecclesiastico scriptum. Esto firmus in via domini. Hebræ.12. Eccle.5.

¶Hæc est ergo columna Iachina, & columna Booz, id est, firmitatis & fortitudinis, quæ epistylia liliorũ malogranatorũq; sustentant, quia firmi ac fortis est, animam conseruare virtutum quam semel amplexus fuerit. Hæc est talaris tunica siue poderis Aaron, a capite vsque ad pedes demissa. Hæc est hostiæ cauda, quã deo offerri lex iubet. Hoc illud calcaneum est, quo serpentis caput conteritur. Hæc denique crucis longitudo quæ latitudinem illam fulcit, in qua manus extenduntur. Latitudo quippe bonorum operum inniti debet lõgitudini continuationis, vt partem illam quæ superne eminet, valeat attingere, hoc est, ad cælestis beatitudinis altitudinem peruenire. 3.reg.7.

¶Optima autem perseuerandi ratio est, non solum non retro cedere, sed etiam indies vlteriusprogredi, & quantum possumus ad sublimiora semper tendere ac niti. Ibunt de virtute in virtutem (inquit propheta) videbitur deusdeorum in Syon. Vnde & Apostolus: Quę retro sunt obliuiscens, & ad ea quæ priora sunt, se extendens, ad destinatum persequitur brauium supernæ vocationis dei in Christo Iesu. Beati enim qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, ait dominus. Quo autem pabulo vel qualibus epulis hi saturandi sint, in Apocalypsi declarat dicẽs, Vincẽti dabo edere de ligno vitæ, q̊d ẽ in paradiso dei mei. Vincẽti dabo mãna absconditũ, & dabo illi calculũ candidum, & in calculo nomen nouum scriptum, q̊d nemo scit nisi qui accipit. Quibus verbis quid nisi veræ perfectæque beatitatis indicibilis designatur suauitudo? Et vt apertius loquatur ait, Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Corona vitæ gloria immortalitatis est. Psal.83. Philip.3. Matth.5. Apoca.2.

De mortis meditatione.
Caput IX.

PErseuerantiam autem boni honestique cōmodis-
sime in nobis conseruabit mortis meditatio, iu-
xta illud. In omnibus tuis memorare nouissima
tua, & in æternum non peccabis. Haud igitur incōgru-
Eccle. 7. um erit, si nunc exponere aggrediemur, quemadmo-
dum hi quoque, quos imitari cupimus, vltimum vitæ
diem semper ante oculos habuerint, menteque versa-
rint. Plurimum in eo curæ ponentes, ne mors offende-
ret imparatos.

Iob. ¶ Iob omnia vincens patientia, nullis fractus est
ęrumnis, nulla collapsus aduersitate, vt qui non igno-
raret, breui iis se expeditum iri, eo quod diu hic viuere nō
posset, & deinceps multo beatius perenniusque viuere
Iob. 14. speraret. Breues, inquit, dies hominis sunt, &: Expecto
donec veniat immutatio mea. Domine vocabis me, &
ego respondebo tibi, operi manuum tuarum porriges
dexteram. Et iterum. Spiritus meus attenuabitur, dies
mei breuiabuntur, & solum mihi superest sepulchrū.
Dies mei transierunt. & cogitationes meæ dissipatæ
Ibidem. 17 sunt, torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem.
Et rursum post tenebras spero lucem. Denique ait, Scio
quia morti trades me, vbi constituta est domus omni
viuenti, Hæc & talia assidue secum cogitans, cum om-
nia corporis bona amisisset, animi non amisit.

David. ¶ Et beatus propheta Dauid identidem reminiscēs
se esse mortalem, vt morti paratior occurreret, diem
quoque quo moriturus esset nosse optauit, deumque de-
precatus est dicens. Notam fac mihi domine finē meū.
Et numerum dierum meorum qui est, vt sciā quid de-
sit mihi. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & sub-
Psalm. 38. stantia mea tanquam nihilum ante te. Veruntamen vni
uersa vanitas, omnis homo viuens. Veruntamen in i-
magine pertransit homo, sed frustra & conturbatur.
Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Sub hæc
omnem spem suam in deo collocans, ac firmans conti-
nuo ait Et nunc quæ est expectatio mea, nonne domi-
nus? & substantia mea tanquam nihilum apud te est.
Itaque ista mente reuoluens, ne inimicorum quidē in-

iniuriis ad iniustitiam potuit concitari.

¶Dum eadem considerat sapientiæ antistes Salomõ vociferatur & ait. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. Et iterum. Vidi cuncta quæ fiunt sub sole, & ecce vniuersa vanitas & afflictio spiritus, &: Risum reputaui errorem, & gaudio dixi quid frustra deciperis? & Nihil permanet sub sole, &: Omnia tempus habent, & suis spacijs transcunt vniuersa sub cælo. Definire autẽ volens quid esset in vita optimum. Et cognoui, inqt, ꝙ non esset melius, nisi lætari facere bene in vita sua. Omnis enim homo qui comedit & bibit, & videt bonũ de labore suo, hoc donũ dei est. Ad hæc peccatorẽ solicite exhortans. Quodcunque facere potest, inquit, manus tua instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas. At ne aliquid esse putemus diu viuere. Si annis multis, inquit, vixerit homo, & in ijs omnibus lætatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum, qui cum venerint, vanitatis arguuntur præterita.

Salomon. Eccle. 1. Ibidem. 2. Eccle. 3. Eccle. 9.

¶Horum meditatione & Elias propheta iam vita defungi optabat dicens. Sufficit mihi domine, tolle animam meam. Neque enim melior sum quam patres mei. Sic & Dauid. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est. Et Ionas, Domine tolle quæso animam meam a me, quia melior est mihi mors quam vita, Ex quo patet quantis hic premimur miserijs, cum etiam illi quibus non nisi ad inferos descensus erat, hinc decedere tantopere concupierint. Cui sane argumento Iob sententia astipulatur dicentis. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet.

Elias. 3. Reg. 19. Dauid. Psal. 118. Ione. 4. Iob. 14.

¶Hoc idem vidit & Iesus ille in veteri testamento Sirachi filius, q in Ecclesiastico suo admonẽdo nos ita ait, Memor esto quoniam mors non tardat. Ante mortem benefac amico tuo, & secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Ante obitum tuum operare iustitiã

Iesus Sirachi filius Eccle. 14.

quoniã non est apud inferos inuenire cibũ. Omnis caro sicut fœnũ veterascet. Quã ergo gnauiter laborãdũ est, vt q̃tidie lucri aliquid faciamus incerti, quando rationem negotiationis nostræ reddere cogemur, & certi
Eccle. 12. ꝗ lõge abesse non possit. Vnde & Ecclesiastes: Memento, inquit, creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ anteꝗ̃ veniat tempus afflictionis tuæ, & propinquent anni, de quibus dicas, nõ mihi placent. Rursumq́ Iesus: Memento nouissimorum, & desine inimicari. Nihil quippe ita iracundiam nostram frangit atque emollit, vt
Eccle. 8. isthæc recordatio.

Esaias propheta. ¶Isaias propheta, & ipse futura mente scriptisque pertractando didicit contemnere præsentia, nec mori timuit, dum illum viuere inter seculi vanitates piget.
Esaie. 40 Hinc etiã exclamat, imo exclamare iussus ait, Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum & cecidit flos, quia spiritus domini sufflauit in eo. Vere fœnum est populus, exiccatum est fœnum, & cecidit flos, verbum autẽ domini manet in æternum. Hæc recogitans, Manasse regum nequissimi serram fortiter pertulit, & sectus in domino requieuit. Quis fidelium non præoptet huius necem cum meritis suis, quam illius vitam cum regno eius?

Christus. ¶Quod si crudele aliq̃d turpeue mortis genus expauescimus, dñi Iesu crucẽ cogitem⁹. Sin vero id nos terret q̃d nescim⁹, qñ mors ventura sit, occurrere illi semp paratissimus. Vigilate, inq̃t, q̃a nescitis q̃ hora dñs vr̃ venturus sit. Si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret vtiq͂, & non sineret perfodi domum suam, ideoque & vos estote parati, quia qua nescitis hora filius hominis venturus est. Beatus ille seruus quem vt venerit dominus eius, inuenerit sic facientem. Amẽ dico vobis, quoniam super omnia bona sua
Marc. 13. constituet eum. Vigilate ergo, nescitis enim quando dominus domus veniat, sero an media nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico,

vigilate. Id breuius in Matthæo scriptum est: Vigilate quia nescitis diem neque horam. Sic ergo hodie viuamus, tanquam cras morituri. Matth.

¶ Siquidem & beatus Iacobus apostolus vitæ huius conditionem animo metitus. Quid est, inquit vita vestra? Vapor est ad modicum parens, Eleganter eam vapori comparat, in quo & fumus & calor est. Per calorem libidinis incentiuũ, per fumum humanæ gloriæ vanitas designatur. Vtrunq; fluxũ atq; fragile, & ideo ad modicum parens, sed in æternum crucians. Quamobrem angelus in Apocalypsi clamat, Esto vigilans, & comminatur. Si non vigilaueris, veniam ad te tanquã fur, & nescies qua hora veniam ad te, Et iterum: Ecce venio inquit, sicut fur, quoniam autem qui gnauiter excubat, non suppilatur, subiungit dicens: Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Iacobus apostolu[s] Iacobi. 4 Apoca. 3 Ibidẽ. 16

¶ Igitur nequando vigiliam hanc aliqua obliuionis dormitatione intermitteret Iohãnes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus, dum sibi ædificaretur sepulchrum, imperfectum relinqui iussit. Porro ministris suis iniunxit, ne vlla die præterirent, se de illo perficiẽdo interpellare. Itaque nunq̃ ab eo mortis memoria recedente, sic vitam instituit, vt morte multo beatior factus sit, quam si semper hic viueret, & omnibus afflueret vitæ huius voluptatibus, omnibusque delitiis. Terrena enim cælestibus conferri non possunt, etiam si æterna essent. Iohannes Eleemosy narius.

¶ Machario Alexandrino per eremum aliquãdo p̃genti (vt ante diximus) nocte superueniẽte cum somnũ capere vellet, sepultura in quam forte inciderat, lectus fuit, nec dæmonis intra illa quæ iacendo presserat cadauerum ossa perstrepẽtis vocibus territus loco cessit, quia iugis futurorum commemoratio & mortis fecerat intrepidum, & dæmonum contemptorem. Machari[us] Alexãdri[nus]

¶ Philoronium quoq; Galatã presbyterũ tradit Heraclides, annos sex in sepulturis habitasse mortuorum, Philoronius presbyter

vt semper meminisse posset se mundo mortuum, & viuere Christo.

¶ Nec Apollo abbas (vt Cassianus refert) oblitus est mundo se mortuum esse, tametsi non ita procul a necessariis suis posito tuguriolo habitaret. Nam quum a fratre seculari euocaretur, vt sibi auxilio veniret, quod ipse bouem, qui pedibus alto cœno immersis hæserat, euellere solus non posset, & nisi protinus euelleretur, ibidem eum amissurus erat. Cur, inquit, alterius fratris domum tibi proximiorem præteriens huc me rogatum venisti? Quumque ille responderet, annos iam XV. esse, ex quo alter frater diem suum obiisset. Et mihi, inquit, XX. iam anni sunt, ex quo mortuus mundo sum, tantum autem temporis exegerat in religione. Itaque nihil mundanum ad se pertinere arbitratus, egredi de cella noluit, ne rogatus quidem, & rogatus a fratre, atque in tam præsenti talis iacturæ eius periculo. Quia ergo qua iam morte mortuus esset semper in mente habuit, immaculatum se ab hoc seculo custodiuit.

Apoll. ab.

lua. eps

Phil. 3.

¶ Mortem quotidie meditando, & ea quæ mortem sequutura sunt, intim quidam profecere, vt non modo non horrerent illam, sed etiam appeterent. Nam vt de Paulo taceamus, qui dissolui cupiebat & esse cum Christo, Syluanus episcopus Nazarethanus, quum ei diuus Hieronymus in visu apparuisset, & si quid a deo vellet interrogasset. Velle se ex hac vita migrare dixit, & subsequutus est euentus. Pergant nunc nimis anxii vitæ suæ amatores, medicamentis sustentare sanitatem, morbos depellere, & breuissimi temporis spacium totis redimere patrimoniis, inuenti sunt dei serui, qui mori optarent, vt in æternum viuere citius inciperent.

olūban⁹ onachus

¶ Nam & Columbanus monachus Columbani abbatis discipulus, cum febri grauiter æstuaret, & ei vir apparuisset dicens, preces & lachrymas abbatis ipsi obstare, ne mori posset. Continuo rogauit abbatem, vt ab oratione cessando, permitteret se de corporis carcere quam primum educi, eo quod ad æternam beatitudinē se transferendum minime dubitaret. Statim ergo sumpto ani-

mæ viatico, relictaque carnis sarcina, cœlum petiit quo iam diu petere percupierat. O vere preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Nisi enim preciosa esset, haud ita expeteretur. Psalm. c

¶ Idcirco sane nec Hilarionem abbatem latrones cũ armis circumsistentes terrere potuerunt. Quumq; intre pidum permanere mirarentur, nunquid necem non timeret interrogant? Necem non timet respondit, q paratus est mori. Quis quæso militum ducumve seculi tã præstanti animo vnquam fuit, vt in tanto vitæ periculo non contremuisset, vnus miles Christi nudus & inermis inter tot armatos nihil expauit, plusq; ipsi audaciæ ad mortem patiendam, quam illis ad inferendam fuit. Quem enim interimere, vel saltem spoliare decreuerãt, stupore correpti illæsum reliquere. Hilari. a

¶ Sic & multos martyrum vitæ huius finem etiam per supplicia quæsisse constat, dum vitam quæ finem non habet concupiscerent, vltro se persequutoribus offerebant, quum latere possent, magisque dimitti quam occidi metuebant. Nunc fœminarum proferamus exempla. Martyres

Fœminæ

¶ Praxedis virgo romana, quum facultates suas pauperum fecisset, ad illum festinans. cuius amore hoc egerat; orauit vitę istius finem, & impetrauit. Mira res, Robustissimis viris terrori mors est virgini iuuenculę desiderio fuit. Prax. ỽg

¶ Sauina quoq; virgo ad tumulum Sauini martyris fratris sui prostrata, orasse dicitur, ne vltra viueret, nõ fratrem dolens, sed eum sequi cupiens, quem iam diuino frui conspectu non ambigebat. Illis ergo grauis & terribilis mors est, qui terrena curant, non ĩs, quorum conuersatio in cœlis est, & qui moriendo ad immortalitatem transmigrant. Saui. ỽgo

¶ Quotidie igitur animo voluamus, quotidie ruminemus, quales mox futuri sumus, & præsentium voluptatum illecebras dolos eẽ patebit. Quibus qui capti fuerint, tunc quum se ad felicitatis culmen euectos putabunt, ad extremas corruent miserias, igneinque illum Exhortatio

inextinguibilem, vnde nullus vnquam sperari regressus potest. At vero qui seipsum aliquantulum recognouerit, contemplariq́; incipiet humanæ naturæ conditionem, iam intra se tacitus dicet. Heu quam magna pars mei indies minuitur, quam cito ad finem suum ętas properat. Puer eram, & non sentiente me momento tpis, ad pubertatem veni, nec scire possum, quando esse cœpi, & iam factus sum vir, iamiam canis albicat caput, & rugis arata facies cognatam morti senectam indicat. Deniq; (vt propheta ait:) Dies mei sicut vmbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui. Quid quęso reliquum est, nisi vt de qua confictus sum terra fiam? Soluto autē corpore, & terra terræ reddita, quicquid deinde animæ erit, æternum erit. Iustis beatitudo, iniquis deputabitur pœna, vtriusque finis nullus. Cur tandem non resipisco miser? Cur non hoc saltem quod superest vitæ, sic dirigo, sic exerceo, vt pro breui labore quietem capiam sempiternam? & non sicut adhuc egi, vt pro breuibus delitijs in perpetuos incidam cruciatus? Ecce iam securis posita est ad radicem, & velim nolim iamiam cadendū est. Quid agis anima? quid torpes? quid ociosa dormitas? consulere saluti tuæ negligis, & pnicie tua lætaris, Age iam tandem, excita te, & expergiscere, & vel hoc salutē nouissimo pene temporis puncto pœnitētiam age, quā si differre perges, vide q̄to te periculo committas, vita fugit, mors aduentat, semperq́; proprior est q̄ esse creditur. Quum autem venerit, non erit amplius pœnitentiæ tempus sed iudicij. Iudicij inquam sicut districti, ita irreuocabilis, quo quicquid decernitur, fine caret, siue bonum siue malum sit. Nos igitur inter vtrumq; infinitum constituti, perpendamus animo, dum licet, q̄ alterū horrendum sit, alterum concupiscendum, & ita nobis ipsis moderemur, vt hoc assequi, illud euitare valeamus. Scriptum est enim: Beati mortui qui in domino moriuntur, & mors peccatorum pessima.

Humana conditio

Psalm. 101.

Matth. 3.

Apoca. 14.
Psalm. 33

De hora mortis.
Cap. X.

QVam autem beati sint, qui in domino moriun tur, dici non potest, ex parte tamen interdum omnipotens deus signo aliquo ostendere nobis voluit in exitu illorum, vt ad eos imitandos magis accenderemur, quorum finem ipse miraculis illustrasset. Itaq; & quid singulis eo potissimum tpe contigerit, & qualiter ipsi sese habuerint, hinc iam dicere incipiemus, vt non solum viuere, sed etiam mori eorum exemplis discamus.

¶Ac primum ne nimia condendi cadaueris distrahamur cura. Abraam emisse agrum Ephron Hethæi scribitur. in quo antrum erat, eo antro pro sua suorumq; sepultura vsus est. Ibi primum ipse, deinde Isaac, postremo Iacob depositi recubuere. Desine peccator magnifica tibi extruere monumenta, & immodico sumptu stupendis artificum operibus exornare. Ecce qui cum deo colloquebantur, sepeliri voluerunt in spelunca, & ne impensas deuitasse credas, diuites erant. Dicit enim scriptura de Abraam. Erat diues valde in possessione auri & argenti, De Isaac, Et locupletatus est, habuitq; possessiones ouium & armentorum & familiæ plurimum. De Iacob, Ditatusq; est homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & seruos, camelos & asinos. Abraam. Gene. 23. Isaac. Gen. xxv. Iacob. Gene. 50. Ibi. xv

¶Aaron quoq; pontifex maximus a deo electus per egre moritur, & dei iussu in monte Hor sepelitur, nulla ibi exequiarum pompa, nullus inanis honor, nisi triginta dierum multitudinis luctus fuit. Quippe plurimorũ lachrymæ multo melius defuncti probitatem testãtur, quam superflui funebres apparatus. Aaron Num. 20

¶Post hunc mortuus est seruus dei Moyses, & sepultus in valle terræ Moab, & non cognouit homo sepulchrum eius vsq; in pñtem diem: Quid est ꝙ tantus vir in valle sepultus dicitur, nisi quia quanto maior es, tãto debeas te gerere submissius, in morte præsertim, quæ sola æquat seruum domino, pauperem diuiti, stultũ sapienti, omnesque pariter conficit, atq; consumit? Quid est præterea, quod sepulturæ eius locus ignoret, nisi vt illorum arguat fatuitas, qui nisi in marmoreis cõdito- Moyses. Deut 34.

riis, affabre sculptis, atque ad vnguem leuigatis, auroque linitis, & in celebri loco positis, putrescere nesciunt? Quinetiam incisis in lapide literis nomina cōscribunt, quasi quicquam eis prodesse possit, vt qui fuerint, posteri cognoscant, quum ipsi semet dum viuerent non cognorint, magis inani gloriæ quam virtuti studentes. Moysi sepulchrum ignoratur, sed vitæ illius integritas ac sanctitudo nullis unquam seculis obliterabitur. Quisquis illi similis esse curauerit, profecto nō quæret, quo loco sepultus iaceat, sed vbi sempiternus viuat.

¶Hoc etiam eiusmodi viris curandum erit, vt sicut in vita, ita & in hora mortis alios pie informent, quo ipsi descendentes plus meriti secum ferant, dum ne in si-

Iosue
Iosue. 24. ne quidem proximis prodesse recusent. Etenim Iosue Naue filius, quum diem suum esset obiturus, tribubus Israel conuocatis, enumerauit dei erga illos beneficia, & vt legem eius obseruarent, eumque solum, non deos alienos perpetuo colerent, hortatus est.

Dauid
3. Reg. 2. ¶Et rex Dauid morti proximus, dedit præcepta filio suo Salomoni. Sed cur illi magis quam cæteris, quia cæteris ipse præfuturus erat, & vnius præpositi instructio, ad omnium vtilitatem spectabat. Salomon autem, quoniam paternis institutis obsequens fuit, sapientiam & diuitias & gloriam a deo muneri accepit.

¶Tobias
Tob. 4. ¶Tobias quum & ipse se iam discessurum speraret, sic docuit filium, vt in illo vno omnes docuisse videat. Deum inquit cole, parentes reuerere, eleemosynas da, a vitiis abstine, æs alienum libenter dissolue, nemini fac quod factum nolis tibi, Sapientum nitere consiliis. Benedic deo semper, & ab eo dirigi pete. Ista quidem plenius in eo libro, qui Tobias inscribitur, recensentur. Sed nos pro tempore breuiter perstringimus, vt vel hinc cæteri patres discant, talium potius institutionum q̃ multarum opum filios suos relinquere hæredes.

Ezechias.
4. Reg. 20. ¶Videndum quoque vt deficienti animæ succurrat proprii reatus dolor, & culpam prius abluat fletus, quã flamma exurat. Ezechias rex, morbo correptus, quum mortis suæ nuncium accepisset, orauit & fleuit, diuinaq;

miseratione additi fuere vitæ eius quindecim anni, dicente domino, Audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuam, & ecce sanaui te. Die tertia ascendes templum domini, & addam diebus tuis quindecim annos. Ex quo instruimur, tunc maxime precibus, & pœnitentiæ mœrore nobis opus esse, cum mortis instet dies, vt pleniore venia peccatorum impetrata, addantur nobis vitæ anni, non anni quandoque finiendi, sed anni æternitatis. Ezechias 4. Reg. 20

¶Et ne corporis nostri mox dissoluendi nos conturbet conditio. Enoch & Eliam non mortuos, sed translatos fuisse, scripturę testimonio probat. Vterque autem ambulasse cum deo dicitur. Ita & nos quidem, si cum deo ambulantes, hoc est, mandata eius obseruantes, mors occupauerit, transferemur in anima prius, postea & in corpore, non quo illi tunc translati sunt, sed quo ascendit Christus. Nihil igitur doleamus carnem nostram nunc corrumpi redigique in puluerem, cum rursum quandoque reparanda sit in incorruptione, & in gloria, si modo vsque in finem fuerimus fideles. Enoch Gen. 5. Elias 4. Reg. 2.

¶In sepulchro illo vbi positus fuerat Elisæus propheta, proiectum hominis cadauer statim reuixit, & nos dei viuentis voce, & archangeli iussu, & nouissima tuba euocati non reuiuiscemus? Hinc etiam liquet sanctorum reliquias reuerenter esse habendas, quandoquidem tanta eis vis inest, vt tactu ipsorum interdum etiam mortui ad vitam suscitentur. Satis hæc de veteri instrumento, noui quoque exempla inspiciamus. Elisæus. 4. Reg. 13

¶Omnis virtutis fons atque origo dominus noster Iesus Christus, vti viuendo quomodo viuere, ita moriendo quomodo mori debeamus nos erudiuit. Mortuus est pro salute nostra, vt nec nos pro salute proximorum mori recusemus. Pro inimicis orauit, vt & nos dimittamus, si quid habemus aduersus alterum. Animam patri commendauit, ne nos quoque discedentem animam deo commendare prætermittamus, a quo illam accepimus. In alieno monumento condi voluit, ne confundamur, si non habuerimus propriam sepulturam quocunque loco humati fuerimus, domini est terra & Iesus Christus Lucæ. 23 Marc. 15. Psalm. 23

plenitudo eius. Syndone munda inuolutus est, & aromatibus delibutus, vt ostēderet eos feliciter hinc discere, qui puritatem cordis & odoramenta virtutum secum ferrent. Die tertia resurrexit, & cælum ascendit, vt fidem faceret nos quoque resurrecturos, cælumque ascensuros, si tales in fine inueniemur, quales esse debere suo monstrauit exemplo.

Idem. 16. Acto. 1

Apostoli Martyres.

¶Et Apostoli quidem, omnesq; reliqui martyres pro iustitia, pro veritate, pro Christo morientes, præstantissimum id esse mortis genus testantur, quod ipsi passi sunt. Sed non omnibus hoc contingit, omnibus tamē ea mens esse debet, vt si fors ita ferret, libenter & ipsi sustinerent. Cui is animus vel tunc cum e vita egreditur fuerit, proculdubio martyrum ipsorum coronæ particeps erit. Corda enim perpendit dominus magis quam facta. Dic ergo cum Paulo, Non solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu. Certe talis in moriente charitas eleuabit dolores angustiæque sensum, & hominem alterius vitæ desiderio accendens faciet exclamare, Cupio dissolui & esse cum Christo.

Actor. 21. Philip. 1.

Paulus primus eremita.

¶Paulum primum eremitam Antonius abbas orantis gestu expirasse offendit, necdum exanimem putabat, donec nullos (vt solebat) gemitus nulla suspiria ipsum emittere deprehendit. Indoluitq; vehementer, quod se relicto mortem obisset. Nec immerito cum illo decedere concupiuit, cuius etiam defuncti corpus deum adorare conspexit, imo cuius animam ab angelis in cælum ferri viderat.

Antonius abbas.

¶Ipse vero Antonius, cum diem, qua de terra cessurus erat, multo ante prædixisset, eadem defunctus est. Sed dum adhuc æger spiraret, monachis vitæ monita dedit. Insuperq; iniunxit, vt cum se humassent, curarēt, ne qua ibi humationis vestigia apparerent, & locum nemini vnquam indicarent, ne ab hominibus honoraretur, volens & in morte humilitatem seruare, quam apprime in vita coluerat.

Hila. abb.

¶Hilarion abbas ad Hesitium monachum testamen-

li-vice epistolam scripsit, omnes diuitias suas ei relinquens, quæ erant, Euangelium tunica saccea, cuculla palliolum. Et cum plerique religiosi viri ad ægrotantem conuenissent, omnes adiurauit, vt ne puncto quidem temporis post mortem reseruaretur, sed statim se terra operirent, sicut vestitus erat, cum tunica cilicina, & cuculla, & sago rustico. Cumque iam extremo anhelitu laboraret, apertis oculis loquebatur. Egredere, quid times, egredere anima mea, quid dubitas. Septuaginta prope annis seruisti Christo & mortem times? In hæc verba beatum exhalauit spiritum, statimque terra obrutum ante vrbi sepultum quam mortuum nuntiauerunt.

¶Iohannes Aegyptius Anachorita, præter vitę sanctitatem, futurorum etiam vaticiniis clarus, cum diem postremum sibi imminere cerneret, toto triduo neminem ad se admisit, vt deum (ad quem gaudens proficiscebatur) liberius expeditiusque contemplari posset. Triduo vero elapso, complicatis genibus orando spiritum emisit. Qui cum tali gestu talique humilitate egrediuntur, eos ego misericordiam iam adeptos arbitror. Non enim tanta gratia præuenirentur, nisi maior esset secutura.

Iohannes Anachorita.

¶Onophrio in vastissima Aegypti solitudine moranti, & nulli hominum cognito, & consumptis indumentis nudo, cum iam vita excessurus esset, contigit Panucium abbatem videre, a quo interrogatus nomen vitamque exposuit, & ipsum a deo sibi destinatum, a quo postera die sepeliendus esset, dixit. Cum ergo animam (vt prædixerat) exhalasset, vidit eam Panucius ab angelis in cælum tolli. Cuius corpusculum suauissimo odore diuinitus perfusum sepelire volens, instrumentum quo terrã cauaret non habuit. Et ecce accurrunt duo leones tellúremque vnguibus scalpentes, fossam hominis capacem fecere, Sicque ipse pallio suo inuolutum, atque ibi depositum, humo quam bestiæ egesserant, operuit. Eo vix sepulto cella corruit, & palma quæ iuxta illam stabat, radicitus euulsa procubuit, quasi dedignantes

Onophrius solitarius.

aliorum vsui seruire, quæ tam exactæ sanctitatis viro seruissent. Cuius ergo tam magnifica in terris mors fuit quam gloriosa vita est in cælo?

Hiero. psbyter

¶ Diuus Hieronymus moriturus humi se collocari iussit, saccoq; quo induebatur operiri. Tum discipulis conuocatis, eos vt in dei seruitio perseuerarent, multū exhortatus est, deinde sacramentum corporis & sanguinis domini in genua erectus, & lachrymis perfusus reuerenter hausit. Mox terram prono ore petens dispersis manibus. Nunc dimittis inquit, seruum tuum domine secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad reuelationem gentium, & gloria in plebis tuæ Israel. Post hæc lux multa circa eū fulsit. Quidam etiam angelos vidisse se testabantur, vocemq; audisse illum ad patriam cælestem inuitantium, & ipsius respōdentis, q͂ libenter cupideq; veniret. Mox discedente luce, anima quoque a corpore suo discessit. Exanime corp⁹ diuinum spirare odorem cœpit, omnia vnguenta suauitate vincentem. Eadem hora diuersis in locis visionibus quorundam, ad quantam ille beatitudinem translatus sit, liquido patuit. Nos eius humilitatem saltem in moriendo imitemur, quandoquidem tantam in viuendo sanctitatem assequi indigni sumus.

lucæ. 2

Eusebius Cremonēsis.

¶ Etenim Eusebius quoq; Cremonensis eius discipulus, cum post illum mortem obiret, iisdem humiliationibus vsus est. Cæterum qua hora migraturus erat, repente caput erigens, oculis pauitantibus circumspicere, & quasi in furorem versus clamitare, Non faciam, non faciam, mentiris, mentiris. Deinde ad terram procliuus faciem abscondere, intremiscere, ac quantū poterat vociferari. Adiuuate me fratres, adiuuate me ne peream. Illi vero partim expauidi, partim mœrore concussi rogitabant. Quid habes pater? quæ hæc te exagitat solicitudo? quid times? An inquit, non videtis dæmonum cateruam, hic in meam perniciem congregatā? Ille qui præ cæteris horrendus apparet, compellit me ad blasphemias, hæresumq; prauitatem, & tam dirus

est, vt contra tueri non ausim. Tunc fratrum supplicatio nibus dæmones in fugam versi sunt. Et beatus Hieronymus apparẽs, ipsum ne paueret hortatus est. Eius itaque conspectu Eusebius recreatus in domino obdormiuit. Nemo ex incompto aliquo deformique decedentiũ gestu animas eorum iudicet. Si vir tam sanctus ita se in morte habuit, vt de illo dubitaret, nisi quod contigerat palam factum fuisse.

¶ Ambrosius episcopus tum doctrina, tum sanctitate notus, cum animam esset acturus, communione sacra sumpta expansis late brachijs, demissaque ceruice, tacitus intra se orauit, atque hoc gestu actuque illi decedere libuit, vt talis domino occurreret, qualis ipse pro nobis pependerat in cruce. Ambrosius eps

¶ Et ipse inter quatuor ecclesiæ candelabra numerãdus Augustinus, cum febri correptus vitæ sibi finẽ imminere conspiceret, psalmos, qui pœnitentiales dicuntur conscribi & ante se legendos parieti affigi iussit. Augustinus episco. Eos dum legeret, lachrymas hubertim fudisse dicitur, neminem ad se accedere passus est, præter medicum & Discophorum puerum, ne varijs multorum interpellationibus ab earum rerum contemplatione auocaretur, ad quas perpetuo fruendas iam se profecturum sperabat. Tandem communione venerabiliter percepta spiritum reddidit. Sed prius & hoc memoratur dixisse (neminem quamuis sanctum & perfectum virum) decedere debere, nisi ante confessus communicatusque fuisset. Nolle enim confiteri arrogantis esse, nolle communicare inobedientis. Si autem Augustinus pœnitentiæ p̃cationes cum fletu sibi peragendas putauit, quid nos facere oporteat, qui in nullo ad eum comparandi sumus? Discamus tamen tunc maxime pœnitendum dolendumque esse, cum periculum est, ne dolere incipiamus in æternum.

¶ Benedictus abbas diẽ suũ postremũ p̃cognouit, & quibus hoc indicauerat, ne cui anteq̃ euenisset dicerent, iniunxit. Sexto aũt die ante euentum apiri tumulũ iussit, & febricitari cœpit. Deinde ingrauescente morbo in Benedict abbas

oratorium delatus, sublatis manibus deo se commendans, inter discipulorum manus expirauit ea ipsa qua prædixerat die. Quidam in visu viderunt viam in sublime tendentem, panno stratam, multisq; lapidibus q̃si stellis fulgentem, & responsum accepere, patri Benedicto, per quã ad cælũ ascẽderet paratã. Qualis q̃so gloria illa ad quã fruendã pgebat, si talis via quã calcabat.

Odilio abbas. ¶ Odilioni Cluniacensi abbati cum ægrotaret, diabolum tetra horribiliq; forma propius astitisse ferũt: sed mox ab eo contemptum confusumq; discessisse. Ille ergo fugato aduersario confidentius finem suum expectauit. Quem enim terrere diabolus non potuit, ei ne mors quidem timori fuit.

Probu episcopus ¶ Ad Probum Reatinæ vrbis episcopum, puer q ægrotanti assidebat, vidit duos viros ingredi candidis vestibus indutos, radiantique facie lucentes, & mente consternatus, qui essent, clamare magis quam interrogare cœpit, donec ab episcopo Probo sedatus audiuit, illos Iuuenalem & Eleuterium esse, pro Christi nomine olim supplicia necemque passos. At neque hoc ferre valens, e cella prosilijt, & rem alijs detulit, q mox vna cum ipso ad cubiculum accedentes, offenderunt episcopum iam expirasse, aliumque ibi adesse neminem. Nec dubitarunt, quin ille cum ijsdem quos puer viderat, ad cælestem beatitudinem possidendam abijsset, dignus vtique martyrum consortio, qui vehementis languoris molestias æquo animo pertulisset.

Stephanus, abbas ¶ Stephanum quoque abbatem sanctimoniæ singularis virum ij qui ad ægrotantem conuenerant, præ timore fugientes reliquere, pars angelos ad eum intrantes viderant, pars nihil viderant, & omnes vnus idẽq; occupauit pauor. Cum sedato timore redijssent, defunctum inuenere, quem viuum adhuc dimiserant. Quam putas gloriosi angelorum cœtus hominis animam excepere, cum eorum aduentum illi etiam qui non viderãt, sustinere nequiuerint.

Antonius monachus ¶ Antonio monacho qui Romæ in Gregoriano monasterio vitam pie sancteq; degebat, die quodam dictũ

est. Paratus esto, & qa dominus iubet migra. Qui cũ sibi viatica ad migrandum deesse respondisset audiuit, si de peccatis ambigeret, iam dimissa esse sciret. Multũ tamen ille hac de re dubitare cœpit, & sequenti nocte cum se sopori dedisset, eodem oraculo solicitatus dubitare desijt. Exinde die quinto febris repentino æstuãs ardore, animam reddidit exactori eius deo tam feliciter quã libẽter. Et quis enim adeo mortis pauidus est, vt inuitus hinc cessisset, dum sic euocaretur.

¶Merolo eiusdem monasterij monacho egregia morum sanctitudine prædito, in quiete visum est coronã candidissimis floribus contextam e cælo labi, ac super caput suum sisti. Post hæc aduersa valetudine agitatus cum magna animi alacritate diem obijt extremũ. Anno deinde decimoquarto Petri abbatis iussu, aperto eius sepulchro, incredibilis odoris inde suauitas exhalauit. Qua ex re illud quod per somnium viderat verum fuisse cognitum est. Qui tam feliciter mori cupit, debet sicut ille vixit & ipse viuere. Non potest eius mors mala esse, cuius vita bona fuit. Merolus monachus

¶Nursiæ presbyter Vrsinus cum animam ageret, prorupit in verba salutationis, quasi qui principes viros ad se accedere conspiceret, & aduentu eorum admodum gauderet. Optato, inquit, aduenistis domini mei, & gratias ago quod præsentia vestra me dignemini, qui vester seruus sum. Deinde tanq̃ ab ipsis inuitatus. Venio venio respondebat. Tunc quid videret, vel quo cũ loqueretur, ab ijs qui aderant interrogatus. Nã quid ait, non conspicitis hic Petrum & Paulum apostolos qui modo huc intrarunt? Et cum rursum ad illos cõuersus iamiam se venire diceret, relicto corpore abijt. Hoc fere ijs contingit, qui pie casteque vixere, vt decessuri sanctos videant, ne in morte mortis æternę pericula formident, & dum tali spectaculo consolantur vltimæ anxietudinis dolorem non sentiant. Vrsinus presbyter

¶Sic & seruulus paralyticus (de quo sepe locuti sumus) cum extremos iam anhelitus duceret, & qñ o poterat, vna cum ijs quos circa se conuocauerat, psalmos Seruulus mendicus

concineret, mox tacete tacete, inquit, nunquid non audítis quãti & quã dulces cantus resonant in cælo? & dũ intentos in cælũ oculos tacitus teneret vita elapsus est. Corpus vero donec sepulturæ mandatum est, miro odore fragrauit. O felicem optandumque exitum, quẽ speratæ beatitudinis duo certissima signa cõmendarũt in cælo angelorum melos, in terra suauitas odoris.

Martinus episcopus ¶ Beatus Martinus Thuronensis episcopus, obitum suum multo ante prædixit, quo iam proximo mala valetudine grauiter affici cœpit. Tunc discipulis flentibus, Nec mori inquit timeo, qa pij domini seruus sum, nec viuere recuso, si vobis adhuc necessarius sum. Languens autem & morbo tantum non consumptus cubabat in cilicio & cinere, neque alio in stratu Christianũ mori oprtere aiebat. Sublatis in cælum manibus indesinenter precabatur. Diabolum vidit, sed cum expirasset cum angelis abijt, quorum cantus in sublime volitiũ quidã sentire meruerunt. Tã ergo gloriose ad immortalitatem ascendit, quam humiliter mortalitatem finiuit.

Cudbert⁹ episcopus ¶ Cudbertus (vt Beda scribit) primo monachus, deinde episcopus, obitum suum in proximo futurum, sibi diuinitus prænuntiatum. Herberto presbytero, quẽ charissimum habebat, indicauit. Et ille ne in morte quidem talem amicum deserere cupiens, obsecrare cœpit, vti se quoque ea in re comitem assumeret Tunc episcopus deum aliquandiu precatus. Herberte, inquit, Dominus noster te voti tui compotem facit, proinde præparate mecum vna decessurus. Itaque anno post, quamuis locorum interuallo diuersi manerent, cum die qua prædictum erat, decessissent, iunctis tamen spiritibus cælũ simul petiere. Grandis charitas, commori amico desiderantis, sed maior felicitas, quod desiderauerat impetrantis.

Liberalis. ¶ Liberalem quoque, qui Altinigenitus, Taruisij sepultus honoratur, orasse perhibent vitæ huius finẽ, & se exauditum angelo nuntiante didicisse. Post hæc vicinas inuisisse ecclesias, & in ea q̃ sancti Laurentij est,

deo animam reddidisse. Quid misera mortalitas longioris ætatis annos expetis? Tædet sanctos diu viuere, dum ad vitam, quæ in deo est, proficisci festinant.

¶ Venerabilis Beda presbyter domino reuelante per cognouit die tãdem quinquagesimo se a corporis vinculis exoluendum. Itaque festo dominicæ Ascensionis dum in ecclesia cum cæteris vesperas celebraret, nulla ægritudine affectus. atque etiam stans in hemicyclo, cubitisque innixus, finitis vesperis expirauit, mirabilisque odoris fragrãtia subsecuta est, vt plane quo die in cælum Christus ascenderat, eodem & seruum Christi relicto in terra corpore ascendisse nemo dubitaret. Beda presbyter.

¶ Cassius quoque Narniensis episcopus, per visum cuiusdam presbyteri accepit, se natalitio Petri & Pauli apostolorum die de terris migraturum, & anno tandem septimo, die quo prædictum fuerat, cum missale sacrificium peregisset, mortuus est, atque inde viuere nunquam moriturus cœpit. Nosse autem mortis tempus meruit, quia omni tempore mori paratus fuit, qui die & deo sacram offerens hostiam, & multam pauperibus eleemosynam. Cassius. episcopus

¶ Paulini etiam Nolani episcopi, vt vita, ita vitæ exitus mirabilis fuit. Cubiculum in quo æger iacebat, ipso expirante intremuit, & eos qui aderant, repentino pauore obstupefecit. Si viri sanctitatem consideres, ideo in morte eius concussum pauimentum dices, vt beatorum spirituum multitudinem ad suscipiendam defuncti animam eo conuenisse testaretur. Dignus quippe tali tunc comitatu fuit, qui dum viueret, omnia quę habere poterat, indigentibus dabat, & cum res defecissent, seipsum dedit, vicaria seruitute redimens viduæ filium. Merito nunc cum angelis gaudet, qui sic homines dilexit. Paulinu episcopu

¶ Germanus Parrhisiensis episcopus supra lectulũ suum inscripserat. Quinto calen. Iunias. Nemo inscriptionis causam nosse potuit, donec eodem qui notatus fuerat die, ipsum vita defungi contigit. Quid hoc est, nisi quia digni sunt diem transitus sui non ignorare, q German episcopus

ſemper parati ſunt tranſire?

Amator Epiſcopus

¶Nam & Amator Antiſiodorenſis epiſcopus, qui etiam in matrimonio virginitatem ſeruare potuit vltimum diem imminere ſibi præſciuit. Et cum ad eccleſiam perrexiſſet, ſermonemque ad populum habuiſſet, in ſolio ſuo ſedens animam efflauit. Quam ſub columbæ effigie in ſublime volantem quidam conſpexere, vt eo viſu & puritas virginitatis, & meritũ pateſceret ſcitãtis

Donatus. presbyter

¶Donatum presbyterum apud Aureliam Galliarũ vrbem ferunt, cum dies dormitionis eius inſtaret, nũq̃ preces intermiſiſſe, donec animam exhalaret. Deprecatio enim miſericordiam impetrat, gratiamq; conciliat, vt vitæ huius finis, illius vitæ initiũ ſit, quæ fine caret.

Hiuo presbyter.

¶Hiuonem quoque presbyterum tradunt diem qua mortem obiturus erat, prædixiſſe, ac ne cum ægrotaret quidem conſuetæ abſtinentiæ modum remiſiſſe. Poſtremo corpori & ſanguini domini communicatũ, die nocteque intentis in imaginem crucifixi oculis orando perſeueraſſe, & altero illuceſcente die ſpiritum reddidiſſe. Igitur dum paſſi domini ſupplicia inſatiabiliter conſiderat, dum ipſum obſecrare non ceſſat, reſurgẽtis gloriam hora ipſa qua reſurrexiſſe dicitur vidit, & a dextris patris ſedentem iam ſine fine beatus cõſpexit

Homo bonus.

¶Homo bonus Cremonẽſis multa ſanctitate clarus, dum miſſales ceremonias genibus prouolutus audiret expirauit, nemo eum non viuere putabat, donec dum euangelium legeretur, eodem geſtu perſeuerantẽ, neq; ſe vt ſolebat, in pedes erigentem viderunt. O felicẽ viri exitum, cuius beatitudinem locus, tempus, geſtus teſtati ſunt. Adde etiam defuncti miracula, eo quod ægroti & a ſpiritibus vexati, cum ad tumulum eius adducti eſſent conualuere.

Frãciſcus.

¶Patrem Franciſcum legimus, nudum ſe ſuper nudam humum deponi feciſſe, cum diem expectaret ſupremum, fratribuſque benedixiſſe, & dominico exemplo ſingulis buccellam panis dediſſe, ſumpto demum ſalutis viatico vita deceſſiſſe. Sic ergo nudus, ſic ad terram vſque humiliatus, cæleſtibus abundauit diuitijs, & ſu

pra cælos exaltus est, illicque ipsi Seraph inseperabiliter iūctus, cuius olim stigmata in corpore suo portarat.

¶Pater Dominicus vltimo vitæ die, ne intestatus obiret, hæc se fratribus suis legare dixit, charitatem, humilitatem, voluntariam paupertatem. O beatum virum, qui cum hinc decederet, nihil habuit quod suis relinqueret præter exempla virtutum, quarum qui hæres fuerit, cælestis quoque regni hæres erit. Dominic⁹

¶Antonio Hispano, cuius corpus Pataui in veneratione est, cū aduersa valetudine oppssus iaceret, Christus apparuit, cuius conspectu lætus, atque intimis exultans præcordijs, hymnum illum, cuius initium est, O gloriosa domina excelsa super sydera, voce qua potuit, decantauit, simulque hymnū & vitā hanc finiuit. illam vitam feliciter inchoans, q̄ finem non habet. Antonius Pataui.

¶Iam tandem & regibus bene moriendi exemplum aliquod proponamus, quando ne illos quidem immodicæ opes ditiaque regna a morte redimunt, sed potius ad mortem, dum ab alijs concupiscuntur, impellūt. Quintus Lodouicus Gallorum rex, cum ingentibus copijs ad recuperandam Ierosolymam profectus, parteq; iam regionis illius occupata, febris morbo intercept⁹, nequiuit præstare quod promiserat. Dum autem ægrotaret, non in sericis, sed in cinere iacere voluit, & extensis ad instar crucifixi manibus animam efflauit. Sic humiliatus regnum deseruit terrenum, & cum Christo regnare cœpit in cœlo. Sic deuotus dum infimam Ierusalem capere nititur, possedit supernam. Sic denique magnanimus caduca contemnēs, ad illa quæ æterna sunt perpetuo fruenda conscendit. Quintus Lodouic⁹ rex

¶Iam sicut viri a viris, ita fœminæ a fœminis mori discant, vt vitæ nunquam moriturae præmia & ipsæ consequi possint. Fœminæ.

¶Maria Magdalena domini Iesu apostola, cum diē dormitionis suæ iam proximum præsciuisset, nolens quidem absq; eucharistiæ sacramento decedere, a Maximino episcopo illud accepit, & ante altare humiliter Maria. Magdalc.

prostrata spiritum tradidit. Corpusculum odore per q suaui fragrauit. Anima ab angelis in cœlum sublata, p laboribus quos in terra sustinuerat, perpetuę quietis felicitate gaudere cœpit, & q̃ q̃ndam lachrymis lauerat pedes dñi, nunc in conspectu eius exultat sine fine.

Martha virgo. ¶Martha deinde soror illius reuelato sibi vitæ fine annum febris ignibus æstuauit. Quum autem decessura esset, lampades accendi iussit, & astantibus vt vigilarent iniunxit. Nocte prope media ventus irruens luminaria extinxit, dæmones apparuerunt. Sed quum illa orasset, soror e cœlo delapsa adfuit, malignos spiritus in fugam vertit, ipsam consolata est, lucernas accendit. Tunc & Christus ei præsto fuit, & vt secum veniret hortatus est. Ipsa igitur tam optato itineri se accingens, efferri se sub diuo fecit, cinereque conspergi, & crucem sanctam iuxta apponi, atq; euangelium dominicæ passionis a Luca descriptum legi. Postremo in manus dñi spiritum suum commendans obijt. Itaq; nõ minus cum ad Chr̃m proficisceretur, solicita erat, quam olim quum ei ministraret, nisi quod magis gauderet æternitatis hospicio quam temporalitatis.

Mari. Aegyptiaca. Mariæ Aegyptiacæ vasta in eremo degenti, & ferarum tantum sociæ, ne in fine vitæ sine salutari viatico decederet, Zozimas abbas occurrit. Qui dato ei trinitatis pane, quum postea defunctam repperisset, repperit simul in puluere scriptum. Sepeli Zozima Mariæ corpus, & terram terra tege, ac pro me ora. Tunc leo ad cauandam sepulturam operam præstitit, Zozimas ad cadauer condendum. Sic ergo & deserti bestiæ, deserti habitatoribus inseruiunt, & in solitudine Christum quærentibus, neque sacra deest communio quum oportet, neque sepultura.

Amata abbatissa. ¶Amatæ in Thebaidis monasterio abbatissæ Colonatus martyr apparuisse dicitur, & vt proximo dominico die ad ecclesiam suam cœnatum veniret, eam inuitasse. Ipsa igitur quæ iam per annos quadraginta limen monasterij transgressa nunq̃ fuerat, tunc primũ vt martyri morem gereret, exijt, & cœnulam quam secum tule

rat in ecclesia eius peregit. Inde reuersa sororibus propediem ex hac vita se migraturam prædixit. Ac post biduum nulla corporis infirmitate lacessita, vbi se veluti sepeliendam cōposuisset expirauit. O omni melle dulcior cœna, mannaq; suauior, cui cœlestis conuiuij nunq̃ defuturæ dapes tam feliciter successere.

Salaberga abbatissa.

¶ Salaberga quoque apud Lugdunum abbatissa, cum diem clausura esset extremum, iucundissima visione ne mortem timeret, roboratur. Vidit enim se ad locum immensi fulgoris adductam, & in eo pratum multiplici florum pictura decoratum, mirabiliq; odorum suauitate fragrans, & id sibi præparatum audiuit. Dormienti quoque zona qua cingebatur soluta, nec vsquam comparens, ipsam a corpore soluēdam portendit. Nam & vox audita est quæ diceret, die tandem centesima hoc euenturum. Dehinc sancta & prudens fœmina, vt veniens dominus vigilantem inueniret, psalmos legere non cessauit, nisi quum etiam viuere cessasset ea quidem visione confidentior facta, sed non & segnior. Neque enim tale quid apparet, vt certiore præmij expectatione piæ operationis ardor in nobis languescat, sed vt accendatur.

Galla R

¶ Galla Christo dicata, in monasterio quod apud ædem Petri apost. Romæ situm erat, dum cancri morbum in mamilla patiens iaceret, duo candelabra ante lectulum eius ex monastico fortasse instituto accensa, per noctem lucebant, inter illa medius idem apostolus ipsi apparuit, cuius repentino conspectu læta magis quam perterrita, iterrogauit, essent ne delicta sua sibi dimissa? & quum dimissa esse accepisset, ab eodem euocata, vt iam ex hac vita ad meliorem migraret. Rogo, inquit, vt soror Benedicta mecum veniat, & responsum accepit, alteram nunc secum venturam. Benedictam autem die postea trigesimo ipsas sequuturam. Abijt visio, atque illa excitis ad se sororibus, quod viderat, enarrauit. Inde die tertia cum illa quam apostolus prædixerat, simul oppetijt. Die deinde trigesimo Benedicta quoque moriens oraculum impleuit. O vere omnes

benedictæ, quæ sic euocantur, vt nullius culpæ conscientia eas terrere possit.

Romula virgo. ¶In eadem vrbe Romula Redemptæ religiosæ fœminæ discipula Christo fideliter seruiebat. Sed dum debilitatis paralysi membris langueret. Redemptaque & altera discipula iacenti assiderent, subita lux in cubiculo refulsit, & assidentium oculos pariter mentemq; perstrinxit. Mox etiam intrantis turbæ strepitum audierunt, sed neminem viderunt. Excessit lumen, & sequuta est odoris grata suauitas, quæ pauorem quoque ex luce illa tumultuq; cõceptum leniret. Sub hæc Romula ipsa: Nolite timere inquit, non morior modo. Postea vero die quarto, quum sacram communionem accepisset, pro foribus cellulæ eius psallentium chori auditi, & illa corporis vinculis expedita, cum iisdem cœlum petijt. Quis dicere queat, quam illi iucunda mors erat, quæ moriendo supernæ felicitatis tantam prægustabat dulcedinem?

Trasilla virgo. ¶Trasillæ beati doctoris ac pontificis Gregorij amitæ in visis sanctus Felix pontifex apparuit, qui sedem illi ostendens multa luce renitẽtem. Veni inquit, te enim hæc sedes manet. Postero die Trasilla febri implicita ægrotauit. Iamque in ipsius morbi accessione vehementer anxiebatur, quum Christum vidit, atque ad eos qui aderant, Faccessite hinc ait: Abite, Ecce dominus Iesus venit. Itaque ad eum quem videbat toto animi affectu anhelans expirauit: Odoris insequuta suauitas fidem fecit, vere ibi affuisse Iesum, & illam una cum ipso abiisse. Sed neque mortem timere potuit, quæ ante mortẽ mortis destructorem vidit.

Musa virgo. ¶Musa tenella adhuc, & nondum adultæ ætatis virgo, virginem Deiparam cum multarum virginum glorioso comitatu ad se venisse conspexit, & admonita est, ne quid vltra puellari more leuiter siue inconsiderate ageret, die trigesimo inter ipsas quas videbat virgines ab eadem cæli regina feliciter admittenda. His visis vitam mutauit, quitoq; & vigesimo die in febrim incidit, trigesimo vero eandem beatam virginem cernens dice

re cœpit. Venio domina mea venio, & in hæc verba de corporis carcere exiit. Quomodo hanc vllā mortis molestiam sensisse rear, quæ se non mori, sed venire dixit? aut quare non felicissimam putem, quæ de seculi huius miseria in cōsortium dei genitricis Mariæ recepta, gaudijs perfrui cœpit æternis?

¶ Quid de Elizabeth illa dicam? quæ lōge felicior fuit, quod regis cœlestis ancilla esset, quam terreni filia. Hæc ex febri iacens, cū ad parietem se vertisset, apiculæ forte aduolantis tinnulo cātu admodum delectata, quasi iam angelos in cœlo, quo mox itura erat, concinnentes audiret, & ipsa deo laudes voce ob languorem tenui pressaque succinere cœpit. Læta mortem expectabat, iugiter orabat, & quum prope se dæmonem vidisset, vt protinus recederet iussit. Eo fugato Christum vidit, a quo ad cœlestē thalamum inuitata mox ire perrexit, & tunc exanime corpusculum diuinum spirauit odorem, quia in odorem vnguentorum Christi dum viueret, cucurrit. Elizabeth vidua

¶ Ad istorum igitur exemplum, quos modo commemorauimus, nos componentes, tunc præcipue quum a corpore secedendum est, humilitatem seruemus, pœnitentiam agamus, precibus instemus, fidem, spem, charitatem nullo modo in nobis labascere patiamur. Quia ex fide viuit iustus, & qui sperat in domino subleuabitur: & qui manet in charitate in deo manet, & deus in eo. Ad hæc sacerdoti, cui ligandi soluendique indulta est potestas, confiteamur delicta nostra. Tum demum peccatorum vinculis expediti, submissius quam possumus accedamus ad mensam domini, & salutarem cibum ore sumentes, cordis hospitio suscipiamus Iesum. Hic est enim panis verus, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo. Si quis ex ipso manducauerit, non morietur, sed viuet in æternum. Et quoniam maxime quum vitæ finis instat, leo ille rugiens modis omnibus ambit nos, vt deuoret, si aperte se ostenderit, facile contemnitur. Sin autem occulte dolis contenderit, solerti animi circumspectione opus erit, vt deprehendatur.

Exhortatio

Roma. 1

Prouer. 28

1. Iohan. 4

Iohan. 6

1. Pet. 5

Nam (vt alibi diximus) angelum lucis interdum malignus assimulat, & callidis inductionibus fidem primum euertere nititur, vt subruto fundamento destruat in nobis ædificium virtutum. Idcirco apostolus: Licet nos in
Gal.1. quit, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquā quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Quamcūq; igitur versipellis bestia formam induerit, in quamcunque speciē se verterit, siue angeli, siue hominis, siue sancti, siue etiam Christi, in hoc profecto agnosci poterit, si dicto factoue aliquo ab orthodoxæ fidei veritate per erroris anfractus abducere nos incipiet, si ab humilitate ad inanem gloriam fictis laudationibus erigere tentabit, si veniæ spem terrore iusticiæ opprimere conabitur. Si deniq; mentem nostram terrenarum fragiliumq; rerum recordatione ab earum cogitatu, quę cœlestes & æternæ sunt, auocare atq; auertere molictur. Tu igitur qui ex fructibus malis malam arborem iam nosse poteris, vbi patuerint insidiæ, protinus exclama: Discedite a
alm.118. me maligni, & ego scrutabor mandata dei mei. Tum demum ad saluatorem mente, ore, oculisq; conuersus, illum contemplare, illum ora, illi te committe, totumque
alm.30. trade, & dic: In manus tuas domine commendo spiritum meum. In his verbis frigescentia deficiant labia, & palpitantis pectoris interrupti anhelitus feliciter finiantur. In his desinant laboriosa suspiria, ipseq; nouissimus exhaustæ vitalitatis conticescat singultus. Felix illa anima, & plusquam dici queat beata, cui supremū vitæ huius diem sic tandem claudere contigerit.

De Purgatorio Cap. XI.

AD minores culpas post obitum expiandas ignē purgatorium, sicuti ad maiores perpetuo plectendas æternum, & quem gehennam nuncupamus, a deo constitutum esse credimus. Idque puto p Malachiam prophetā significatum, vbi de domino loquens
lach.3. ait: Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & quasi ar-

gentum. De hoc & ipse dominus in euangelio. Omnis inquit igne salietur, & omnis victima sale salietur, qua si diceret, Sicuti caro salitur vt corruptibili humore ex iccato dierum multorum vsui apta sit, ita qui purgatorio igne salitus fuerit, aptus erit vsui vitæ æternæ. Nisi enim ad purum excocti fuerimus, nunquam summæ illi puritati deo iungi adhæreque poterimus. Neque enim apostolis ipsis licuit partem habere cum Iesu. nisi pedes lauari sibi permisissent. Et qui mundus est inquit non indiget nisi vt pedes lauet, vt scilicet mundiciem eius augeat etiam illarum sordium detersio, quibus nemo dum in huius vitæ via est, carere potest. Sic & agricola ille euangelicus palmitem quamuis fœcundum purgat & excolit, vt adhuc fœcundior sit, & fructus plus reddat. Ita ignis iste bonos purgando vrendoque efficit meliores. Nemo quippe tam bonus est, vt nulla in illo mali labes residua sit. Quis enim sine peccato, si septies in die cadat iustus? Esse vero ignem, qui fideles animas vrendo purificet, ex domini verbis colligitur dicentis. Quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei. Qui autem dixerit cōtra spiritumsanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Qui grauissimum crimen in futuro seculo irremissibile dixit, nonne dedit intelligi leuiora ibidem remitti posse? Quod si nullum illic remitteretur peccatum, de hoc quoque quod nō remittatur simpliciter absoluteque dixisset, neque secula distinxisset. Distinxit autem, quia sciebat esse quasdam in homine maculas peccatorum, quæ si in præsenti seculo conuenienti castigatione penitus dilutæ non fuerint, dilui debeant in futuro, vtique in carcere illo de quo non exitur, donec redditus fuerit nouissimus quadrans q debetur, non in illo in quo neque soluendi debiti facultas vlla est, neque exeundi potestas. Huic quidem sententiæ etiam Apostolus astipulatur dicens. Vniuscuiusque opus quale fuerit ignis probabit. Si cuius opus manserit detrimentum patietur ipse aūt saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quis est iste quæso cuius opus ardet, & detrimentū patitur, &

Mar. 9
Iohan. 13
Iohan. 15
Prou. 24
Matth. 12
1. Corin. 3

tamen ipse saluus erit per ignem? Non ille qui super illo dei fundamentum imponit aurum, argentum, lapides pretiosos, id est, meras defecatasq; virtutes, non etiam qui ferrum, æs, plumbum, hoc est, delicta grauiora, qs ergo? quis nisi qui superextruit ligna, fœnũ, stipulam? quæ quidem leuia tanto leuiora fiunt, quanto magis exuruntur. Et si secus res se habet, dicant assertionis nostræ calumniatores, vbi illos collocabunt, qui statim vt conuersi confessiq; fuerint, vita decedunt? damnari non merentur, quia doluerunt se peccasse, absolui non debent, quia nondum iusto dolore satisfecerunt. Neque enim implere illis per mortem licuit, quod a sacerdote pœnæ nomine iniunctum fuerat. Quia ergo iusticiæ ratio exigit vt nullum prorsus crimen relinquatur impunitum, profecto necesse est vt aliquis alicubi existat pœnarum locus, in quo puniantur ij qui ad æterna supplicia delegandi non sunt, sed potius temporalibus purgandi vt expurgati eo demũ regno digni euadant, in quod nihil intrabit inquinatum, & in quod intrantes gaudeant & dicant, Probasti nos deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Transiuimus, per ignem & aquam & eduxisti nos in refrigerium. Veritas ista ne in obscuro lateret, quorundam defunctorum manifestis apparitionibus illustrata est, perspicaciusq; patet, quam vt argumentis ad se probãdam indigeat. Ne qua igitur huiusce rei in cuiuspiã animo residere possit ambiguitas, ea nunc miracula in medium proferre operæ pretium erit.

Apoca. 21. Psalm. 95

¶ In ea epistola, quam Cyrillus Ierosolymitanus eps de signis diui Hieronymi post obitũ factis ad Augustinũ scribit, legimus p id tẽpus hæresim quandã insurrexisse, q̃ diceret defunctorũ aïas nec beatitudinem, nec pœnã sentire, donec cõmunis resurrectionis die suis iungant corporibus, hoc cũ ipsis vna messuræ, qd' simul seminarunt, purgatoriũ quoq; post mortẽ nullum esse. Cũq; falsitatis huius pestifera malignitas inualescere cœpisset, iamq; altius multorũ animis hæreret, q̃ vt verbis euelli posset, Hieronymus Eusebio apparens, iussit sac-

Tres viri obtm Hieronymum morte resuscitati.

dum suum quo pro indumento vsus fuerat, trium viro rum cadaueribus (qui ea nocte obierant) imponi, vt vitæ redditi doceant quanto errore tenerentur, qui talia assererent. Resuscitati ergo coram omnibus qui ad ecclesiam vt hoc miraculum viderent, magno cœtu conuenerant, confitebantur, & beatorum præsentem gloriam, & damnatorum pœnam, & eorum qui minus plene pœnitentiam peregissent, purgamentum. Per quæ omnia, vt viuis testari possent, a beato Hieronymo se circumductos, & sic ad vitam redire iussos affirmabant, sursum die vigesimo vna cum Eusebio eius discipulo decessuros, & cum eodem (si modo æqualem interim delictis pœnitentiam egerint) vitæ æternæ præmia cōsecuturos. Itaq; tanto tamq; euidenti miraculo explosa & exibilata hæreticorum sententia est, atq; illi qui paulo ante subuersi fuerant, statim resipiscētes, catholicam amplexi sunt fidem, cum præsertim eos qui a morte surrexerant, pœnarum recordatione indesinenter atq; inconsolabiliter flere, lamentariq; viderent, ac tandem qua prædixerant die Eusebio moriente, & ipsos iterū mori, vt etiam eiusce rei euentu magis constaret, q̄ vera essent ea quæ per illos dicta fuerant.

Elias eremita.

¶ Ad hæc Elias quidam in deserto Aegypti solitarius multæ sanctitudinis vir, & quondam beato Hieronymo familiariter vsus, in quiete vidit (sicuti idem Cyrillus testatur) animam cuiusdam episcopi Anconitani. Cum ante diuinæ maiestatis tribunal sisteretur, ob vitæ luxum atq; delitias ad æternam pœnam destinari, animam vero Theodosij senatoris, quod beatū Hieronymū magno semp honore coluisset, ad purgatorij tormēta deducendam decerni. Cumque diem signasset, quo ista viderat, cōperit eodem ipsos ambos fuisse vita defunctos, & credidit vera esse quæ sibi p somniū apparuerant. Ex hoc ꝑterea liquet q̄tum expediat cœlestis regni ciues persancte venerari, cum sæpe contingat, vt ipsis opitulantibus ij qui ad infernum corruissent, infernum purgatorio commutent, & de futura beatitudine consequenda certi fiant.

[Pas]cafius [dia]conus ¶Hi autem eo facilius maturiusque purgari possunt, quo magis viuorum precibus, ieiunijs, eleemosynis, peregrinationibus iuuantur. Pascasius apostolicæ curiæ diaconus pietate erga deum & homines præstans (vt a Gregorio traditum est) nisi quod contra Symachum iam omnium suffragijs maximo pontificatu dignũ iudicatum pertinacius quam fas erat, pro Laurentio, quẽ ipse digniorem censuerat, stetit. Cum itaq; hanc culpã post mortem lueret, a Germano Capuano episcopo in Angulanis thermis opera serui fungens inuentus est. Qui Germanus vt causam didicit, abijt, & per dies aliquot pro illo supplicationes fecit, sicuti ipse rogauerat atq; eodem rediens, liberatum onere illo cognouit, quẽ iam ibi non comparere animaduertit. Hoc est illud, q̃d [I]ohan.v Iohannes apostolus præcipit dicens. Qui scit fratrem [Qu]idam i suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabi-[bal]neis tur ei vita peccanti, non ad mortem.

[po]st mor- [tem] visus. ¶Presbyter quidam Centumcellis, cum ad balnea lauatum venisset, & homini qui ibi sæpe iam illi operam lauandi gratuitam præstiterat, panes aliquot muneri obtulisset, accepit ipsum eis non indigere. Loci enim illius olim dominum fuisse, & post mortem ibidem angustiari noxæ cuiusdam expiandæ causa, piaculiq; soluendi, veruntamen multum profore ei, si ipse panem consecratum deo offerendo pro illo oret. Quamobrem p̃sbyter sacram hostiam obtulit, deum precatus est, ad balnea redijt, sed non inuento homine, a pœna liberatum intellexit. Agnus igitur qui immolatᵘ abstulit peccata mundi, & eorum peccata qui in purgatorio sunt, si pro illis offeratur aufert, ita vt multo citius a debito soluantur quam soluerentur.

[Ius]tus mo- [na]chus ¶Hoc idem sequenti quoq; exemplo astruere possumus. Dum enim beatus Gregorius pontifex (vt ipse in dialogo suo refert) abbatis adhuc munus obiret. Quidam inter monachos nomine Iustus grauiter ægrotans, & iam morti proximus fratri suo seculari Copioso indicauit sibi tres aureos numos esse, quod nemo alius nosset. Cum tamen ea res percrebruisset, Abbas indi

gnans iussit, ne quis monachorum Iustum monasticæ legis violatorem adire, neue cum eo vllum miscere verbum præsumeret. Id ille per ipsum qui sibi assistebat. Copiosum fratrem resciens considerauit secum quantum ea re flagitij commisisset, & vt par erat, magis doluit, quod deo peccauerat, quam quod ab hominibus deprehensus esset. Vbi autem vita elapsus est, corpus eius in sterquilinium sepelierunt cum aureis illis quos reliquerat, dicentes. Pecunia tua tecum sit in perditionem. Acto.8

Hoc clare ad reliquorum terrorem actum, illud occulte, vt scilicet Pretiosus monasterij præpositus per dies triginta quotidie pro iniustitia Iusti offerret dominicum sacrificium. Postea tandem Iustus Copioso noctu apparens: Hactenus, inquit, in tormentis fui, nunc demum sacra communione percepta, ab ijs me expeditum certo scias. Nemo præter abbatem nouerat, pro q̃ Pretiosus quotidie rem diuinam faceret, sed vbi visio Copiosi vulgata est, & ipsi palam facere eum iam trigesimum diem esse sacrificiorum pro Iusto actorum, proptereaque illum a purgatorio erutum cæloq; illatum. O quanta hæc missalis hostiæ virtus, & præter hanc q̃ prudens pijssimi abbatis erga suos cura, Sic delinquentem puniuit, vt & ipsi prodesset ad salutem, & cæteris ad exemplum.

¶Odiloni abbati Cluniacensi Vgo, qui vitam eiusc͂o scripsit, diuinitus reuelatum tradit supplicationes ꝓ defunctis die proximo post festum omnium sanctorum ab ecclesia fieri oportere. Idq; ipse primus obseruauit, deinde obseruandum vniuersa recepit ecclesia. Et quisquam tam temerariæ perfidiæ est, vt negare audeat esse post mortem expiationi locum. Odilo abbas

¶Decimus Benedictus pontifex maximus cũ mortem obijsset Iohanni portuensi episcopo apparens confessus est se Odilonis abbatis precibus ab æternæ mortis periculo seruatum. Se autem ideo tunc ei apparuisse, vt ipse eundem abbatem rogatum iret, ne sibi in flãmis purgatorijs ardenti subtraheret auxilium, quod fere adhuc in corpore viuenti consueuerat. Hoc nuntio Benedictus pa[pa]

sibi allato abbas, & ipse suppliciter pro illo orauit, & omnibus qui cum ipso erant monachis, vt itidem facerent iniunxit. Haud ita multo post Benedictus totus lucidus ac refulgens apparuit Eldeberto monacho, seque a Purgatorio ad beatitudinem translatum dixit, Odilone ac monachis pro se deprecantibus. Deinde & ipsi Odiloni sub eadem forma se ostendens gratias egit, eo quod tam grande beneficium per eum potissime accepisset. Non frustra igitur pro fidelibus defunctis orat ecclesia, non incassum solennem pro eis instituit supplicationem, statutaque sacrificia. Quam quidem rem nequaquam faceret, si nullum esset post mortem purgatorium.

[Iud]as Ma[ch]abæus [2.] Mach. 12 ¶Hoc etiam ante euangelium sub lege factitatum esse Machabæorum historia testatur, de Iudæ Israelitarum ducis erga eos pietate, qui in bello desiderati fuerant, sic loquens. Fortissimus Iudas facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Ierosolymam offerri pro peccatis mortuorum sacrificium, bene & religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum uideretur & uanum orare pro mortuis. Et quia cõsiderabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberêt repositam gratiam. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis orare, vt a peccatis soluantur.

[Psa]lm. 85 Sic soluti vox illa in Psalmo ad deum est. Misericordia tua magna est super me, & eruisti animam meam ex inferno inferiori.

[Ecc]le. 7 ¶Præter hæc etiã in Ecclesiastico scriptum est. Mortuo non ꝓhibeas grãm. Quis mortuo ꝓhibet grãm, nisi q illũ in purgatorio pœnas luentẽ, cũ iuuare possit, negligit? Tale est & illud eiusdem libri præceptis insertum. In requie mortui requiescere fac memoriã eius.

[Ibid]em. 38 Quæ alia memoria in rege, hoc est, i morte mortui potest requiescere, nisi quæ officio constat pietatis? id est, cũ hi q supsunt, ꝓ eo q defunctus est orant, ieiunãt, & in paupe Christum pascunt? alia vero quæuis memoria non requiescit super mortuum, sed potius in uentos dilapsa

euanescit. Quid enim conferunt animæ, vel dum effertur funus ardentes cærei, vel dum conditur cadauer, de albata sepulchra, viuorum ista solatia sunt, non suffragia mortuorum.

¶Quam graues autem quamque acerbæ purgatorij pœnæ sint, illo celebri Gregorij pontificis exemplo satis constat. Quoniam (vt aiunt) quum sibi in pœnam piæ cuiusdam temeritatis, vel potius temerariæ pietatis, quod pro Traiano orauerat, optio per angelum a deo offerret, maluit hic omnibus diebus vitæ suæ, vario ac multiplici languorum genere affici, quam per biduū in purgatorio cruciari. Q magna purgatorij pœna Greg. pa

¶Huius cruciatus grauitatem non mediocrem, sed prope maximam esse, etiam ratione argumentisque probari posse videtur. Quippe exuto corpore quod aggrauat, purior fit in anima intellectus. Vnde in Psalmo dicitur: Anima mea cognoscet nimis. Quanto autem quis magis deum intelligit, magis appetit. Hic vero appetitus ex certitudine quoque spei capit passionis incrementum. Auidius enim bonum illud quisque appetere solet, quod se minus dubitat assequuturum, ideoq; ex dilatione rei magis appetitæ magis animo torquet. Hinc est illud prophetæ. Concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Ratio. Psalm. 13 Psalm. 8

¶ Dolet præterea qui in purgatorio est, quod dum viueret, nō hic potius voluntaria pœnæ exactione pro reatu satisfecerit, cum multo leuiore cruciatu id effici potuisset. Etenim debitum quod sponte redditur, pluris æstimat deus, quam quod ab inuito iuste extorquetur. In hoc obseruatio æquitatis est, in illo remissionis meritum, vt pauca etiam libenter soluenti multa condonentur. His igitur intimis animæ angoribus extrinsecos adde, ardorem, vtique illum, quo omnis delictorum scoria ita penitus excoqui debet, vt ad nihilum redigatur, & nulla prorsus culpæ nota, nullū vitij vestigium in anima, quod non deletum abstersumque fuerit, relinquatur. Ratio. Ignis

¶ Cæterum tametsi pœna hæc vehementissima sit,

in eo tamen consolatur qui patitur, quod iam de adipiscēda immortalitatis gloria nihil dubitat, nec si posset, ad vitam hanc redire vellet, malens illic torqueri cum certa tanti boni consequendi expectatiōe, quā hic delitijs affluere cum periculo amittendi. Quod quidem bonum qui peccando amittit, supplicijs mancipatur æternis, vt non solum non beatus sit, sed etiam infelicissimus ac supra quam quisquam dicere potest, miser. Is ergo qui in purgatorio affligitur, afflictiones suas gaudio quandoque futuro compensat, Flammis quidē torretur, desiderioque afficitur, sed videt has omnes inquietudines, omnemque laborem ad illum finem indeclinabiliter tendere, in quo sempiternæ quietis initium est, & inter acerrimos dolores quos tolerat, contentatur ipsa dolorum conditione. Ac veluti lucri auidus negociator, qui naui merces vehit, ventorum turbinem sustinet, procellarumque & aeris intemperiem tolerat, fluctibus iactatur, sentinæ fœtore torquetur, nausea contabescit, & commotis intestinis, algenteque stomacho, ipsa pene viscera euomit & eructat, & tamē grandem facturus quæstum, omnia turbulentæ nauigationis fastidia æquo animo fert. Sic se habet qui purgatorio igne capitur, præsentes enim pœnas futuræ beatitudinis lucro sustentat, & supplicia patiendo gaudet magis quam tristatur, seque ipsum erigens. Quare

Psal.41. inqt, tristis es aīa mea? & q̄re cōturbas me? Spera in deo quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei &

Psal.141. deus meus. Et ad dominum conuersus deprecatur. Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi. Nobis igitur in primis enitendum erit, vt hic potius q̄ꝗ etiam minima expurgemus pietatis officijs, corporisq; labore, ne vel biduum illud quod sanctissimus pontifex tantopere exhorruisse dicit, in purgatorio peragamus. Deinde si hoc difficile factu videtur, saltem caueamus, ne illis pœnis obnoxij simus, quarū nullus finis est, nulla requies, nullū leuamen, quas deniq; cogitare, nedū pati pœna est.

FINIS LIBRI QVINTI.

LIBER SEXTVS.

De signis vltimi iudicij. Caput I.

MVlto maxima cum solicitudine hoc caue bimus, si pẽsitauerimus diuini illius iudicij terrores, omniūq; formidabilium maxime expauescendũ diem. Igitur cum plurimum nobis eares cõducat, per opportunum videtur, vt hoc vltimo volumine de ipso vltimo domini iudicio pertractemus. Et primum de signis quæ pcessura sunt, deinde de Antichristo, de Christo, de regno Christi, de damnatorum pœna, de iustorum gloria, & si qua alia interim occurrẽt non ab iis aliena, neque memoratu indigna.

¶Signa ergo quæ ante euentura prædicantur, & q multi aliqua ex parte iam euenisse affirmant, horroris & iræ plena sunt, & si talia signa, quale quæso illud quam terribile, quod per ea fuerit significatum? Audituri estis (inquit dominus) prælia & opiniones præliorum. Videte ne turbemini, oportet enim hæc fieri, sed nondum statim finis. Magnum quippe rerum apparatum multo ante fama nuntiare solet, quam ipse se prodat. Prius itaque audienda prælia sunt, postea etiã videnda. Cum autem supremus iam aduentare dies cœperit, tunc & bella magis sæuient, malaque malis cumulabuntur. Consurget, inquit, gens in gentem, & regnum in regnum, neque id satis: Erunt pestilentiæ & fames, & terræmotus per loca, & terrores de cælo. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Quomodo domine initia dolorum & non dolores, vbi tot ac tanta mala? vbi hominum odia, opũ rapinæ, vrbium excidia, liberorum seruitus, sanguinis sitis, cædes mutuæ? Vbi statim perimens morbus, repente multas domos vastans luẽs & sup terram putrescẽtia humana cadauera, deficiẽte

Matth. 24

bus qui ea sepeliant? Vbi etiam illos qui gladio, qui pestilentiæ supererunt, torquebit esuries, inædia; consumet? Vbi postremo & cælum supra verticem fulgurās & terra sub pedibus tremens, miserorum corda nouo metu concutient, ita vt hæc iam se dehiscere velle videbitur, vt viuos deglutiat, illud ruere, vt opprimat & elidat. Tetra sane omnia ista & terrifica nimis, & tamen pene nihil ad ea quæ secutura sunt. Pleraque enī talia iam & ante nos & nostra ætate contigere. Nouimus Italiam intestino bello sæpe afflictam, peregrino vastatam. Audiuimus Hispaniam, Galliam, Germaniam, Britanniam, inter se frequenter concurrisse. Pannonios quoque cum vicinis gentibus cruenta bella assidue gerere. Scimus Bithiniam, Asiam, Syriam, Greciā, Macedoniam, Mysiam, plurimas denique Christianorum prouincias a Barbaris nationibus aut vi, aut deditiōe occupatas. non ignoramus pestilentiam crebro in populos famemque sæuisse. Ad hæc cometas in cælo crine sanguineo lugubre minantes, facesque & bolidas, & ignitas trabes lōgo admodum tractu, sed celerrimo aera transuolantes, & multa id genus ostenta interdum apparuisse. Terræ quoque vibratione magna sædificiorum moles funditus conuulsas procubuisse. At vero de hac quam futuram expectamus ærumna dicitur. Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi vsque modo, nec fiet. Et nisi, inquit, breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro, sed propter electos breuiabuntur dies illi, hic ergo dolores, hic gemitus, hic meræ iam angustiæ, illic initia tantū dolorum. Quamuis enim graue malum, si vni isti compares, aut leue, aut nullum putabis.

Matth. 24

¶Sed iam audi quale hoc malum, quantoque reliquis omnibus plus habeat infelicitatis, diligenter tecū perpende. Et multi, inquit, pseudoprophetæ surgent, & seducent multos. Miserum est ferro, pestilentia, fame perire, sed multo miserius infidelitatis errore, & alicuius hæreseos prauitate a veritatis religione deficere. Et quia hic quidem maius periculum, idcirco Salua

uator noster haud parum nostri solicitus, præmonet nos & ait, Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicẽtes., Ego sum Christus, & multos seducent. O misera vtrorumque conditio, & qui seducent, & q seducentur. Felices quidẽ sibi videbuntur ob delitias voluptatesque, & rerum omnium copiam quæ illis satis superque erunt, & non animaduertent nec recordabuntur, ꝙ lata via illa quam ingredientur via perditionis sit. Quoniam ergo abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum, succedentibus vitijs deficiet virtus. Quid autem infelicius ꝗ charitatem amittere, sine qua cætera animi bona nihil sunt? Abundabit iniquitas, quæ iniquitas? Illa plane de qua apostolus ad Timotheum scribens ait, Hoc autem scito, qa in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti sine affectatione, sine pace, criminatores, incontinentes immites, sine benignitate, proditores, proterui tumidi, & voluptatum amatores magis quam dei, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et quemadmodum Iannes & Mambres restiterunt Moysi, ita & hi resistent veritati, homines corrupti mente, reprobri circa fidem. Quis locus tunc erit iustis in tã perditorũ hominũ cœtu? q̃d consortiũ pijs cũ infidelibus? Quæ bonorũ qes esse poterit, vbi impbissimi hoĩes terrã cælũq; p licentiã cõturbabũt? Sed nõ multũ diu feret tantã nequitiã deus, ideo breuiabit dies, vt innocẽtibus adsit. & puersitate malorũ irritatus, maturabit iudiciũ suũ. Hic Osee ppheta vociferat & clamat. Audite verbũ dñi filij Israel, qa iudiciũ dño cũ habitatoribus terræ, Nõ est eñ veritas, & nõ est mĩa, & nõ ẽ scientia dei in terra. Maledictũ & mendaciũ, & homicidiũ & furtũ, & adulteriũ inundauerunt, & sanguis sanguinẽ tetigit. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in bestia agri & in volucre cæli, sed & pisces maris congregabuntur. Hoc ergo propter scelestos, & qui terrenarum rerum cupi-

Matth. 7.
Matth. 24
Tim. 3
Osee. 4.

ditatibus capti, cœlestia contempsere. Porro propter iustos non solum dies breuiabuntur, sed etiam ne interim vel hominum improbitate, uel diaboli supplantationibus euertantur, Enoch & Eliam mittet eis clemens & misericors dominus. Et illi quidem alios iam lapsos piis exhortationibus erigent, alios ne labantur confirmabunt. Sic quippe de ipsis in Apocalypsi scriptum est: Et dabo duobus testibus meis, & prophetabūt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra lucentia in conspectu domini terræ stantes, & si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & deuorabit inimicos eorum, & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi. Hi habēt potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ illorum, et potestatem habent super aquas, conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, quotiescunq; voluerint. Per Enoch & Eliam alios quoque fideles verbi dei prædicatores intelligimus, qui orbem peragrantes consulent credentium saluti, dicente domino. Et prædicabitur hoc euangelium regni in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio, id est, seculi finis. Quod autem Elias venturus sit, etiam in Matthæo testatur dominus dicens. Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Quid est restituet omnia, nisi quia tunc & ipsi conuertendi sunt, qui occidentem legis literam adhuc sequuntur? Sic enim in Malachia legimus: Ecce ego mittā vobis Eliam prophetam antequam veniat dies domini magnus & horribilis. & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Tunc igitur & Ieremiæ impletum erit vaticinium dicentis: In diebus illis saluabitur Iuda, & Israel habitabit confidenter. Quanto autem tempore durabit prædicatio hæc, & quibus miraculis proficiet, superius expressum est, Posthac vero Antichristi aduersus ecclesiam furere incipiet persequutio, de qua nō sine vehementi animi dolere nunc nobis restat dicendum.

Enoch & Elias.

Apoc. 11.

Matth. 24.

Matth. 17.

Malach. 4

Ierem. 33

De Antichristi persecutione. Cap. II

TEterrimam bestiam omni immanitate atrociorē Antichristum, ab aquilonis finibus venturum autumant, iuxta illud Ieremiæ: Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. A tribu vero Dan oriturum, ex eo quod Iacob ad filios prophetante dicitur. Fiat Dan coluber in uia, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Antichristus enim partim doli veneno, vt coluber, partim potestatis cornu, vt cerastes, eos inuadet, quos per viam veritatis, & semitam iusticiæ ire viderit. Cū itaque Enoch & Eliæ prædicatio per vniuersum terrarum orbem vulgata fuerit, tūc satanæ filius prodere se, & aduersus eos inualescere incipiet. Sic enim in Apocalypsi legimus: Et quum finierint testimonium suum, Enoch. s. & Elias, bestia quæ ascendit de abysso, faciet aduersus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos & corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, q̄ vocatur spiritaliter Sodoma & Aegyptus, vbi & dominus eorum crucifixus est. Iacebunt quippe catholicorum fidelium corpora in plateis, quoniam pro veritatis religione mori præoptabūt quam in infidelitate viuere. O gloriosa martyria, Iacebitis quidem in plateis, sed habitabitis in cœlo. Pro Christo cadetis, sed cum Christo regnabitis. Sāguis vester super terram effundetur, sed spiritus vester supra cœlum requiescet. Pro breui supplicio gloriam capietis æternam. Non vos fraudis laq̄is irretire poterit inimicus, quia in Christo credentibus astutia non deerit ad cauendum, non furoris immanitate terrere, quia non timebitis illum, qui tātum corpus potest occidere: sed eum potius, qui corpus & animam potest mittere in gehennam. Quanto terribilior erit hostis, tanto patientia vestra fortior, & gloria insignior, & remuneratio maior. De illo simul ac de vobis per Ieremiam prophetatum est: Ecce afflictio egredietur de gente in gentem, & turbo magnus egredietur a summitatibus terræ, & erūt interfecti domini in die illa a summo terræ vsq; ad summum eius, non plangent, & non colligentur, & non sepelientur, in sterquilinium super

Ieremi. 1. Gene. 49. Apoc. 11. Iere. xxv.

faciem terræ iacebunt. Diuina enim permissione fiet, vt
diabolus contra ecclesiam sæuiendi potestatem accipi-
at. Oportet ergo illum quem Christus nunc vinctum te
net, nouissimo tempore per dies aliquot solui ac dimit-
Apoca. 12. ti. Quod Iohannes in Apocalypsi cernens ac dolens cla
mat: Væ terræ ac mari, quia descendit diabolus ad vos
habens iram magnam, sciens quod modicũ tempus ha-
Ibidem. 20. bet. Et idem rursum ait: Soluetur satanas de carcere suo
& exibit, & seducet gentes, quæ sunt super quatuor an
gulos terræ Gog & Magog, & congregabit eas in præ
lium, quorum numerus est sicut arena maris, & ascende
runt super latitudinem terræ, & circumierunt castra
sanctorum & ciuitatem dilectam. Ciuitas dilecta vel Ie
rusalem, vt ecclesia dei est. In eam impetum faciet hic di
aboli filius, & illorum multitudine quos decipiet, eos
opprimere molietur, quos decipere non poterit. Ad hæc
etiam, o facinus indignum, ista desolationis abomina-
tio in templum dei irrumpens omnia sancta prophana
bit, & in medio sedens deum se & Christum impuden-
ter improbeque mentietur, mittet malignitatis suæ sa-
tellites per prouincias & loca qui dicant: Ecce iam ve-
nit Christus, Venite ad adorandum illum. Quam futu-
Mat. 24 ram fallaciam præsciẽs dominus cauere nos iubet, dum
ait: si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic,
nolite credere. Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, no
lite exire. Ecce in penetralibus, nolite credere. Cur ita?
quia non talis aduentus filij dei erit, qualis filij diabo-
li. Qualis aduentus filij diaboli? in deserto cum bestijs,
in penetralibus cum facinorosis turpique luxuriæ de-
Matth. 20. ditis hominibus. Qualis filij dei? Sicut fulgur exiens ab
oriente, & apparens vsque in occidentem. Illius ab aq-
lone, huius e cœlo, illius locorum interuallis latens, hu
ius in aera omnibus æque manifestus, illius in tenebris
huius in luce. Hoc plenius postea monstrabimus, nunc
interim pessimi omnium tyranni audaciam, arroganti
am, impietatem, astum, vim atque potentiam, vt cepi-
mus prosequamur.

¶ Daniel propheta quum visionem de quorũdam re

quum futuro euentu vidisset, sic demũ de Antichristi regno sibi dictum audiuit. Post regum eorum quum creuerint iniquitates consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis, & supra quam credi potest, vniuersa vastabit, & prosperabitur & faciet, & interficiet robustos, & populum sanctorum secundum volũtatem suam, & dirigetur dolus in manu eius, & cor suum magnificabit, & in copia rerum occidet plurimos, & contra principem principum consurget. Quod ait, roborabitur fortitudo eius, facturum signa & prodigia significauit, ita vt in errorem inducãtur, si fieri potest, etiam iusti, & hoc non in viribus suis, sed dæmonis, cuius instigatione agitatus ad tantam prorumpet temeritatẽ, vt sui oblitus deum se reputabit, & cõtra Christum consurget, & ecclesiam vastabit, & superbiæ spiritu inflatus, diuina omnia prophanabit, polluet, contemnet, ac tantum satanam illum cuius consiliis opeq; nitetur, colet. Nam alibi etiam in Daniele scriptum est, & faciet iuxta voluntatem suam rex, & eleuabitur & magnificabitur aduersus omnem deum, & aduersus deum deorum loquetur magnifica, & dirigetur, donec compleatur iracundia. Tum ne quid impuritati spurcitiæque eius desit. Et erit inquit in concupiscentiis fœminarum, præterea necquenquam deorum curabit, quia aduersum vniuersa consurget. Deum autem Maozim in loco suo venerabitur, & deum quem ignorauerunt patres eius colet, auro & argento & lapide precioso, rebusque preciosis. Vide hominis dementiam, dæmonio supplicat, dæmonium veneratur, & se ab hominibus pro deo vult coli haberique. Quasi vero non seruus diaboli sit, qui ei ancillatur, sed dominus & deus? Rursum idem propheta impietatem eius audaciamque designans, etiam quãdiu regnaturus sit declarat. Sermones inquit, contra excelsum loquetur, & sanctos altissimi conteret, & putabit quod possit mutare tempora & leges, & tradentur in manus eius vsq; ad tempus & tempora & dimidium temporis, hoc est, vsq; ad annos tres cum dimidio.

Dan. 8.
Mat. 24.
Dan. 11
Idem. 7

Apoc. 11 Hanc temporis præscriptionem Apocalypsis aperte indicat, vbi dicitur: Et ciuitatem sanctam, hoc est, ecclesiam conculcabunt mensibus quadraginta duobus. Ad hæc quidam opinantur, ipsum vt se deum probet, qui post tridui latebram rursum apparuerit, mortuum se fuisse, & resurrexisse simulaturum, ex eo quod in Apocalypsi

Ibid. 13 scribitur: Et vidi vnum de capitibus suis quasi occisum in mortem, & plaga mortis eius curata est. Hinc etiam dicunt, quod finget se velle cœlum conscendere, atq; a malis spiritibus in aera feretur, eoq; modo plaga mortis eius curabitur, quia scilicet illi quibus illudet, vere mortuum & suscitatum fuisse credent, quem in cœlum quoque sublimem ire conspicient, vnde sequitur. Et admirata est vniuersa terra post bestiam, & adorauerunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiam dicentes. Quis similis bestiæ? & quis poterit pu-

Rom. 6 gnare cum ea? Sed bene illi qui draconem & bestiam adorant, terra dicuntur. Terrena enim sapient, nescientes q Christus iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Qui vero posthac mori & resurgere simulabit, Christum se esse asserens, non Christus, sed Antichristus erit.

¶ Interea vero dum dira agetur persequutio, dum Christianorum passim innoxius effundetur cruor, dum vastans omnia prophanorum rabies debacchabitur, dum denique conditor omnium deus ore sacrilego vbique blasphemabitur, indignabuntur elementa, & verso naturæ ordine, sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum, stellæ cadent, terra quassabitur, commotis mare fluctibus rugiet. Et proh scelus, tam trepida rerum facies nō commouebit impios, vt ab impietate sua desistant. Erunt

Lu. 21 signa (inquit dominus) in sole & luna & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris, & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi. Putabūt maligni hanc se pressuram pati, quia nōdum satis vlti sunt illos qui Antichristum recipere noluerunt, & ob id magis magisq; incrudescent, dum cædēdo eos arbitrabun

tur obsequium se præstare deo. Ita de errore in errorē prolapsi, grauius postea diuinæ vindictæ ferent supplicium. De signis his autem etiam veteres prophetæ itidem locuti sunt, non alio afflati spiritu quam illi qui euāgelia scripsere. Isaias, Stellæ inquit, cæli & splendor earum non expandent lumen suum, obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo Ieremias ait. Ipse deus viuens & rex sempiternus, ab indignatione eius commouebitur terra, & non sustinebunt gentes comminationem eius. Et Ioel propheta. A facie eius inquit, contremuit terra, moti sunt cæli, sol & luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum. Et iterum. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Hinc iam satanæ artificia deficere, prodigia cessare, vires languescere, animus concidere incipient, & sicut maleficorum Pharaonis virtus in faciendis miraculis per Moysen & Aaron superata succubuit ita nunc omnis vis diaboli & Antichristi & pseudoprophetarum indies deperiens contabescet. Etenim post fidelium cædem, super omnes repentinus irruet pauor, & ante illos flagitiorum suorum torquebit conscientia, quam vltio consumet diuina. Ac sicut Ieremias ait. Erit in die illa dicit dominus, peribit cor regis, & cor principum, & obstupescent sacerdotes, & prophetę consternabuntur. Post hæc Elias & Enoch ab Antichristo interempti, ex diuina virtute resurgent viui, vt fideles qui residui erunt, in spe resurrectionis mox futuræ coroborentur. Legitur enim de ipsis in Apocalypsi. Et post dies tres & dimidium spiritus vitæ a deo intrauit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos qui viderunt eos, & audierūt vocem magnam de cælo dicentem eis, Ascendite huc, & ascenderunt in cælum in nube, & viderunt illos inimici eorum, & in illa hora factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit, & occisa sunt in terræmotu nomina hominum septem millia, & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam deo cæli. Ter-

Iohan. 16
Isa. 13.
Ier. 10
Ioel. 2.
Iere. 4.
Apocal. 11

rentur iniqui qui terruerant, & magna pars ipsorum
Psal.128. ecclesiæ sanctæ persecutorum concussis terræmotu ędi
ficiis ruina oppressi sunt, vt Dauidicum illud impleatur
Confundantur & conuertantur retrorsum omnes qui
oderunt Sion. Fiant sicut fœnum tectorum, quod prius
quam euellatur exaruit. Arescent quippe illi partim ędo
morum casu elisi, partim pauore perculsi, qui dudum se
tutos putabant, & qui innocentum sanguine manus fœ
dauerant, cadente super eos ecclesiæ lapide cōterentur.
Iusti vero videntes tot terribilia in cælo & in terra &
in mari, fortasse & ipsi expauefacti contremiscent, sed
tamen manibus in cælum sublatis gloriam deo dabunt,
neq; spes eos destituet futuri regni quam semper habu
erunt, quam inter tot sæuientes persecutionum procel
las integram inuiolatamq; seruauerunt, nunquam a fi
de desciscentes, vt vsq; in finem perseuerando salui fie
rent. Timebunt quidem horrendum iudicii diem iam
instare cernentes. Sed memoria repetent dominum sibi
Luc.21. in Euangelio dixisse, His autem fieri incipienibus, re
Iocl.2. spicite & leuate capita vestra, quoniam appropinqua
bit redemptio vestra. Et in Ioele propheta. Eum qui ab
Aquilone est, procul faciam a vobis, & expellam eum in
terram inuiam & desertam... Qui ergo adhuc reliqui
cum Antichristo erunt, lymphatico quodam furore a
cti, veluti dementes discurrent, ac præ horrore circum
spectantes latebram quærent, & non inuenient, iam li
quido cernentes ad scelerum suorum vindictam elemen
ta conspirasse, & creaturas pariter omnes contra crea
toris aduersarios iusta indignatione esse commotas.
Isa.13 Vnde ad eos Isaias: Vlulate, inquit, quia prope est dies
domini, quia uastitas a domino veniet, propter hoc o
mnes manus dissoluentur, & omne cor hominis tabe
scet & conteretur, torsiones & dolores tenebunt, quasi
parturiens dolebunt, vnusquisq; ad proximum suum
stupebit, facies combustæ vultus eorum. Ecce dies do
mini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ fu
rorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & pecca
Iere.30 tores eius conterendos de ea. Et Ieremias ait, Ecce tur

bo domini, furor egrediens & procella ruens in capite impiorum conquiescet, non auertet iram indignationis dominus, donec faciat & compleat cogitationem cordis sui, in nouissimo dierum intelligetis ea. Eadem illis obnuncians Ioel propheta ait, Clamate ad dominum, a a, a, diei, quia prope est dies domini, & quasi vastitas a potente veniet. Ioel. 1.

De die iudicij incerta. Cap. III.

DE die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius, neque pater. Sic in Marco legimus. Quod si recte interpretari voluerimus, dicemus, Ideo pater scit, quia communicat filio. Ideo filius nescit, quia nemini reuelat. Non autē putemus aliquid latere filium quod nouit pater, aut quicquam minus esse in filio quam in patre, ne in Arrij vel Eunomij hæresim erroremque incidamus, qui filium patri negant esse æqualem. Sic ergo iudicij & diem & horam ille qui iudicaturus est, sicut & ille qui omne iudicium dedit filio, & qui cum filio vnum sunt. Sed ob hoc nobis diem hunc ignorare voluit, vt semper verentes ne forte is crastinus sit, quotidie occurrere illi parati simus. Itaque etiam post resurrectionem suam de ipso die interrogantibus discipulis respondit. Nō est vestrum nosse tempora vel momēta, quæ pater posuit in sua potestate. Hinc & Apostolus ad Thessalonicenses scribens ait, De temporibus autem et momentis fratres non indigemus vt scribamus vobis. Ipsi enim diligenter scitis, quia dies domini sicut fur in nocte ita veniet. Cum enī dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis, & non effugient. Et vt ostenderet qui sunt, quos repente veniēs opprimet, Vos autem fratres, inquit, non estis in tenebris vt vos dies ille tanquam fur comprehendat. Oēs enim vos filij lucis estis, & filij diei. Vtique qui in luce sunt, inuigilant virtutibus, qui autem in tenebris, in vitia

Marc. 13

Acto. 1

1. Thess. 5

impingunt, & mentis oculis capti, furem venientem vi-
dere nequeunt. His igitur tanquam fur veniet, ipse tre-
mendi iudicij dies, quoniam imparatos offendet. Quã
obrem diluuio illum comparans dominus. Sicut in die-
Matth. 24 bus Noe inquit, ita erit aduentus filij hominis. Sicut e-
nim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibé
tes, nubentes & nuptui tradẽtes, vsq; ad eum diem quo
intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec ve-
nit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus filij ho
minis. O miseri & sibimet infensi, qui tanto periculo se
expositos agnoscunt, & tamen tanquam nullum sit, ne-
gligunt. Comedant, bibant, quantum possunt gulæ vẽ-
trique indulgeant, nubant, nubantur, aut etiam (vt fi-
unt) illicitis libidinibus incumbant, nunquam tantum
haurire poterunt voluptatis, vt non pro eo omnes mũ-
di labores, omnes miserias in vita pertulisse mallent, si
ad eas peruenerint miserias, quarum finis nullus est. Et
si tam nequiter viuant, tempus quo iudicandi sint ne-
scientes, fortasse cras aut perendie futurum, quanto ne-
quius viuerent, si ad multorum annorum spacium id
rogatum scirent? Vtiliter ergo diem hunc de quo loqui-
mur, occultum nobis esse dominus voluit. Diceret enim
quispiam, hinc ad annos quinquaginta iudicandus sum,
cur non interim ocio delitijsq; me oblectem? sodalitati-
bus, lusibus non vacem? gaudijs præsentibus non fruar
si tantum temporis ad pœnitendum mihi restat? Itaq;
dum vitæ spacia secum computaret, cupidinibus frena
permitteret. Quamobrem hunc secundi aduentus do-
mini diem ne prophetæ quidem definire potuerunt, c
Zacha. 14. cætera omnia definissent. Et erit, iquit Zacharias, die
vna, quæ nota est domino, addens quæ nota est domi
no, significauit alijs notam non esse. Danieli quoque d
Daniel. 12. hoc quærenti responsum est. Vide Daniel, quia clau-
sunt signatique sermones vsque ad præfinitum tempu
Cæterum quamuis ignoretur quando præfinitum sit
Apoca. 22. longe tamen esse non potest. Nam in Apocalypsi scri-
ptum est, Ecce venio cito, & merces mea mecum, redde-
re vnicuique secundum opera sua. Et ante Apocalypsim

Isaias, Vlulate inquit, quia prope est dies domini, quia vastitas a domino veniet. Et iterum. Hæc dicit dominus, Custodite iudicium & facite iustitiam, quia iuxta est salus mea vt veniat, & iusticia mea vt reueletur. Ioel quoque propheta ait, Conturbentur omnes habitatores terræ, quia venit dies domini, quia prope est dies tenebrarum & caliginis. Idem et Sophonias affirmat dicens. Iuxta est dies domini magnus, iuxta est & velox nimis. Ante hos etiam Abdias propheta dixit. Iuxta est dies domini super omnes gentes. Et hunc qdem constat prophetare cœpisse anno quinto Iosaphat regis Iudæ, & quarto Achab regis Israel. Ex quo ad hanc vsque diem qua ista scribimus, computantur duo millia quadringenti triginta septem anni. Quod si tam multo nobis propior factus sit iudicij dies quam illis fuerat, qui tot ante seculis proximum vicinumq; denuntiarint, certe nos eundem tam ad ianuam, iam in limine esse, & dicere & credere possumus. Verum ne incerta pro certis asserere videamur, concedamus quod non ita prope sit dies ista quia mille anni in conspectu domini, tanquam dies vna, dum tamen non negetur quandoq; ventura, illam vitare nullo modo possumus, aut viuentibus se offeret, aut resurgentibus. Quid ergo refert si ante moriamur quam iudicium fiat, cum quandocunq; futurum est, tales ante iudicem sistēdi simus, quales hinc decedimus? Igitur si mille vel plures adhuc anni restant, vt omnium extremus ille numeretur dies, tunc vnicuique nostrum adesse putandus est cum obimus. Alioquin non ad eos pertineret, quibus iam ante mille quadringentos sexaginta sex annos dictum est. Videte, vigilate, & orate, nescitis enim quando tempus sit. Et rursum. Nescitis quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an gallicantu an mane, ne cum veniat repente, inueniat vos dormientes. Et ne ad illos tātum dictum suspicaremur, adiunxit. Quod vobis dico omnibus dico, vigilate, hoc est omnibus, & qui tunc erāt & qui nunc sunt, & qui postea futuri sunt. Omnibus quippe vigilandum est. Quia stat sua cuiq; dies, breue

Isai.13.
Idem.56.
Ioel.2.
Soph.1
Abdiæ.1
Marc.13.

& irreparabile tempus omnibus est vitæ. Si breue, cur sic viuimus, tanquam longissimum sit? Si irreparabile, cur ætatem otio conterimus, tãquam ea ignauiter trãsacta repuerascere liceat? & non eo concedere necesse sit, vbi & omnis labor irritus est, & omnis dolor perennis? Ecce venio sicut fur, inquit dominus, beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Vestimenta sua custodit qui gratiam in baptismo acceptam integram illibatamque conseruat, qui vero eam vitijs deturpauerit, & sic sponsi cælestis thalamum intrare præsumpserit, nonne audiet. Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? nonne ligatis manibus & pedibus projicietur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium, ibi erit ignis qui nunquam extinguetur, vermis qui nunquam morietur. Illi autem qui vestem hanc, vel sicuti accepit, ita & custodierit impollutã, vel postea maculatam pœnitentiæ lachrymis eluere, & antequã dies iste incertus veniat, mundam puramque reddere curauerit, nonne dicetur? Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui, gaudium perpetuum, gaudium plenum, gaudium quo maius aut melius, neque desiderari, neque cogitari potest. Profecto si quem talia & ad bene agendum non mouent, & ad male non deterrent, stupidior est terra. Nam & ipsa contremiscet. Durior est saxis. Nam & ea liquescent. Asperior est montibus. Nam & ij sicut cera fluent. Tumidior est cælo, nam & illud plicabitur vt liber. Adueniet, adueniet dies domini vt fur, & tanquam laqueus implicabit omnes qui sedent super terram, hoc est, qui terrenarum rerum curis inhærent, vt ad contemplanda cælestia nunquam inde diuertant. Hi humanitatem omnem penitus exuentes, & pecudum amplexi naturam, quocunque appetitus fert, eo vadunt, non quo ratio suadet, facti sunt sicut mulus & equus, in quibus nõ est intellectus, cum bestijs & feris habitatio eorum est,

Apoc. 16. Matth. 22 Isa. 66. Matth. 25. Psalm. 31

& ex hominibus abiecti cum Nabuchodonosor fœnum vt bos comedunt, vtinam & cum Nabuchodonosor tandem aliquando resipiscerent, atque ad se redirent, oculosque a terra, sublatos in cœlum erigerent, & non cum Pharaone obdurati, ac semper in omne nephas procliui præcipitesque mergerentur in profundum. Nos illis relictis, quoniam & ipsi se reliquerunt, ad diem istũ subeundum gnauiter accingamur, quem quidem venturũ nõ dubitamus, sed quando veniet nescimus. Vt autem ea quoq; parte certus sit, qua incertus est, quotidie ipsum expectemus, quotidie adesse, & ceruicibus imminere cogitemus. Non poterit imparatos offendere, quem semper erimus parati suscipere. Hæc hactenus, nunc reliqua propositi nostri prosequentes, qualiter iam domini, & iudicis nostri e cœlo aduentus apparere incipiet, contempletur.

Dan. 4

Exo. 14

De apparitione crucis & Christi, interituque Antichristi. Cap. IIII.

Postquam igitur virtutes cœlorum commouebuntur, sicut in euãgelio scriptum est, tunc apparebit signũ filij hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ. Si virtutes cælorum tunc commouebuntur, id est, angelici spiritus, quãtus timor, qualis stupor in pectoribus mortalium erit? Si beati angelorum chori turbationem aliquam patientur, quid tũc acturi sunt multorum flagitiorum conscij peccatores? Apparebit signum filij hominis, de quo Isaias ait. Cum eleuatum fuerit signum in montibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis. Et item: Eleuate signum ad populos: Ecce dñs auditum fecit in extremis terræ. Hoc illud signum est, quo fideles ipsi signari iubẽtur, loquente ad angelum domino, sicut Iezechiel propheta testatus est. Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalem, & signa Thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt in medio eius. Signum ergo filij hominis crux sancta est,

Mat. 24.

Isa. 18.

Ibid. 62.

Iezech. 9

quam ante aduentum eius in cælo splendentem conspi ciemus, & nisi multum splenderet, sole iam obtenebrato conspici non posset. Itaque luce sua visibilis omnibus apparebit. Plangent autem omnes tribus terræ, quniam & ipsi fortasse quos non accusabit conscientia pauebunt. Sed illi præcipue, qui Iesum quidem crucifixũ credentes, minime tamen ei obsequentes, carnem suam cum concupiscentijs non crucifixerunt, & illi qui crucifixum cõtemptui habentes, dei filio credere noluerũt, crucisque ignominiam per ludibrium deriserunt. Plangent videntes crucem domini micare in cælo, quam in terra veluti maledictam abominati sunt. Et cum maxime venerari debuissent, maxime despicere soliti erant. Plangent & omnes illi, qui adhuc reliqui cum Antichristo erunt ecclesiæ sanctæ persecutores, & vna cum ipso conterriti fugam meditabuntur. Sed peribit fuga a potente. Idcirco repenti pauore consternati, in facie sua ad terram procident, nec ferre conspectum supra se radiantis crucis poterunt, cuius adoratores a se paulo ante peremptos recordabuntur. O præclarum regis nostri triumphaleque vexillum, si eo viso sic formidabunt inimici quid facient cum mox & ipsum dominũ cum virtute magna & maiestate post illud prodeuntẽ cernere incipient? Et tunc videbunt inquit, filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria. Videbunt iniqui, quem videre supplicium illis & mors erit. Iam enim ex timore in stuporem versi animis deficient, & tandem spiritu oris eius percussi, crudeles animas cum diris gemitibus ingentique cruciatu exhalabunt. Siquidem dici non potest, quam horrendus tunc erit impijs vel solus conspectus iudicis irati. Egredietur enim dominus (vt Isaias ait) de loco suo vt visitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum, & reuelabit terra sanguinem suum, & non operiet vltra interfectos suos. Et rursus idem. Ecce inquit, nomen domini venit de longinquo, ardens furor eius. & grauis ad portandum, labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorãs, spiritus eius veluti tor

Marginal notes: Marci. 13. — Isaias. 26. — Idem. 30.

rens inundans vsque ad medium colli, ad perdendas gẽtes in nihilum, & frenum erroris quod erat in maxillis populorum. In Apocalypsi quoq; legitur, Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, & plangent se super eum omnes tribus terræ, etiam amen. Igitur terribili minacique facie ad nefandissimum illum impostorem bonorumq; interemptorem Antichristum, & impietatis eius ministros conuersus clamabit & dicet. Dies vltionis meę in corde meo, annus retributionis meæ venit. Hunc clamorem præuidens Ioel propheta admiratur, & ait, Dominus dedit vocem suã ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia & facientia verbum eius. Magnus enim dies domini & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Vox ista gladius ille est, quẽ Iohannes in Apocalypsi vidit ex vtraque parte acutũ procedere de ore fidelis & veracis vt in ipso percutiat gentes. Et de q̃ Iob ait. Fugite a facie gladij, qm̃ vltor iniquitatum est gladius, & scitote esse iudicium. Hoc ergo gladio, id est, hoc spiritu oris sui, dominus Iesus transuerberabit impijssimum tyrannum, & eos qui illum secuti fuerint simul delebit, dicente Isaia proph. In die illa visitabit dñs in gladio suo duro & grãdi & forti sup Leuiathã serpentẽ veterẽ, & sup Leuiathã serpentẽ tortuosum, & occidet cetũ, qui in mari est. Hoc neque Ieremias tacuit, dum ait, Dies autem ille domini dei exercituum, dies vltionis, vt sumat vindictã de inimicis suis, deuorabit gladius, & saturabitur, & inebriabitur sanguine eorum. Itaque quemadmodum sol ortu suo fugat noctem, tenebrasque dispescit, sic apparente iustitiæ sole perfidiæ nox & erroris tenebræ interibunt. Late iacebit interfectorum strages, & iusti videbunt vindictam. Id futurum cecinit Isaias dicens. Et percutiet terrã virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impiũ, & erit iustitia cingulũ lumborum eius, & fides cinctorium renũ eius. Hoc & aposto. affirmat, cum ait, Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dñs Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione

Apoca.1. Ioel.6. Ioel.2. Apoca.19. Iob,19. Isaiæ.27 Iere.46. Isaias.11. 2.Thessa.2.

aduentus sui. Non ergo armis, non virũ vi, non veneno pimetur ille nequissimus, sed solo spiritu oris dñi. Et hoc est illud, quod Daniel de illo prædicens ait, Cõtra
n.8. principem principum consurget, & sine manu contere tur. Et enim qui in humilitate veniens armatorum ma num se quærentem, cum dixisset, Ego sum, retro ruere in terram fecit, qũo idẽ in maiestate apparens ỹboauit spiritu iræ suæ non prosternet malignos? Aut quẽ mitem aut placidum in monte cum Moyse & Elia visum apostoli aspicere nequiuerunt, cum resplenduisset, qũo indignatum aduersarij sustinere poterunt, innumerabili cælestium spirituum exercitu septum, sole ipso cum septemplici luce lucebit lucidiorem, & iam ỹtute gloriæ suæ terram, maria, cælosq; cõcutientem?
pho .1. Ambulabunt ergo (vt Sophonias inqt) veluti cæci, qa dño peccauerunt, & effundetur sanguis eorum sicut humus & corpora eorũ sicut steccora. Sed & argentũ eorũ non poterit liberare eos in die iræ dñi. Quibus ita p Iezechielẽ minatus est dominus dicens. Ecce ego sup
ech.39. te Gog principem capitis Mosoch & Thubal, & circum agam te, & educam te, & ascendere te faciam de lateribus aquilonis, & adducam te super montes Israel, & percutiã arcum tuum in manu sinistra tua, & sagittas tuas de manu dextera tua deijciam. Super montes Israel cades, & omnia agmina tua, & populi qui sunt tecũ feris auibus omni volatili cæli, & bestijs terræ dedi te ad deuorandum. Per Gog Antichristus intelligitur, qa Gog tectum interp̃tatur, q̃ est pars domus superior, & ipse super omnes efferet sese, etiam supra deum, tanto superbiæ spiritu inflatus incedet. Mosoch autẽ & Thubal filij fuere Iaphet, & hoc loco designant illas gẽtes, quæ ab ipsis originem trahentes, cum Antichristo contra ecclesiam venturæ sunt. Sed de earum plaga Zacharias quoq; vaticinatur dicens. Et hæc erit plaga qua p
cha.14. cutiet dominus omnes gentes, quæ pugnauerunt aduersus Ierusalem. Tabescet caro vniuscuiusq; stantis super pedes suos, & oculi eius contabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo. De ne

ce vero Antichristi,& principum qui eius factionis e-
runt Daniel prophetans ait. Et vidi qm̄ interfecta est Dan.7.
bestia,& perijsset corpus eius,& traditum esset ad cō-
burendum,aliarum quoq; bestiarum ablata esset pote-
stas,& tempora vitæ constituta essent eis vsq; ad tem-
pus & tempus. Sicq; ecclesia sublatis persecutoribus cō
quiescet iam secura,nisi forte tam gloriosum spōsi sui
aduentum & ipsa stupens timebit,donec ab illa euoca-
ta introducatur in cellaria sua,& gaudens dicat. Sub Canti.2.
vmbra illius quem desideraueram sedi,& fructus eius
dulcis gutturi meo.

De horrendo Christi ad iudicandum aduentu,et creaturarum aduersus peccatorem accusatione,et igne quo consumenda sunt omnia.

Caput V.

Quam enim formidabilis atque horrendus iudicis Christi aduentus,cunctis qui tunc in terra erunt,apparebit,sed illis præsertim qui dānandi sunt,quis fando exprimere possit? Quia tamen hoc impensius considerare plurimum expedit, nos vt possumus,adhuc indicare pergemus. Verum ita vt non meis verbis,aut humanæ sapientiæ argumentis quicquam affirmem,ne quis minus credibilia putet quæ audit,sed diuinarum testimonijs vtar scripturarū,ea q; duntaxat astruam,quæ verissima esse nemo nisi qui errat,dubitat. In Psalmo dicitur. Nubes & caligo in circuitu eius,iustitia & iudicium correctio sedis eius. Ignis ipsum præcedet,& inflāmabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ,vidit & commota est terra. Montes sicut cera fluxerunt a facie domini,a facie domini omnis terra. Ignis ergo seuiet,terra tremet,montes liquescent. Et quis hominū inter tot terribilia subsistere poterit,nisi cum dominus manum suam supponet ne cadat? Et si iustus vix saluabitur. impius & peccator vbi apparebunt? In sapientiæ libro scriptum est. Et accipiet armaturam zelus illius,

Psalm.96. (margin)

1.Petri.4. (margin)

& armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iusticiam, & accipiet pro galea iudicium certum. Sumet scutum inexpugnabile æquitatem, acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarũ contra insensatos. Tot ac talibus armis munito quis resistet? quis a lancea iræ illius satis tutum se putabit? aut quid respondebit is, quem coram creatore omnis accusabit creatura? Ait enim: Pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Videamus quomodo pugnabit. Omnia quippe arguent peccatorem ingratitudinis erga deum, quum nihil sit vsquam ab eo conditum, ex quo humano generi non accedat aliqd siue gratiæ, siue honoris, siue vtilitatis. Arguet ergo illum terra, & dicet: Domine fecisti me ad hominis huius vsum, & tuo iussu fructus protuli ei quibus vesceretur. Arbores sub quarum vmbra æstum pluuiasque declinaret. Syluas, ligna, lapides, herbas, odores, flores, succos, vnguenta, linum, byssinum, bombycinum, sericumq; suppeditaui, quibus ei ad varium vitæ commodum opus fuerat. Dedi oues quarum lana vestitus est. Boues quorum labore fruges comedit: Equos, mulos, asinos, camelos, & qui ipsum & sarcinas ipsius quo vellet, ferrent. Dedi omnis generis animalia, quorum lacte, butyro, caseo, carne nutriretur, & quorum pellibus tectus, frigora ridere posset. Dedi æs, ferrum, plumbum, argentum, electrum, aurum, gemmas. Et ipse pro omnibus his non obediuit tibi. Arguet illum mare, arguent flumina, arguent lacus, & dicent: Nos quoque tuum opus sumus deus, & te volente piscibus aluimus hominem hunc, & dorso nostro nauigia eius tulimus, potum, salem, lauacrumque ministrauimus, aquas quibus ab incendio se defenderet, & quibus arescentes agros irrigaret, præstitimus. Corallia, & margaritas, & vniones ad corporis ornatum, formæque decorem, tum etiam conchilia, arenam, algam, spongias, ad multarum rerum necessitatem contulimus, & ipse legem tuam præuaricatus est. Arguet etiam illum aer & dicet: Et me domine condidisti, vt huic seruirem, teque iubente respirandi

Terra. Aqua. Aer

illi potestatem feci, vocis tributi sonum, pluuias & rorem, ventos & auram, nubes & serenum vtilitati eius aptaui, mea opera iste pcurrit maria, solis ardores temperauit, arua siccitate pereuntia reparauit. Impendi ei auium genera, vt earum cantu permulceret aures, earum plumis mollius quiesceret, earum carnibus dulcius pranderet, & ipse talium immemor tibi seruire contempsit. Arguet quoque illum sublimior aere ignis, ac dicet. Me etiam vt huic commodarem esse iussisti domine. Mea itaque opera quum algeret calefactus est, cum in tenebris cæcutiret, illustrat⁹ vidit, per me metalla in opus conflauit ac procudit, per me vasa testacea indurauit, vitrea formauit, cæram glaciemque, & quædam duriora in vsum suum liquefecit, petram ad ferruminandam murorum structuram in calcem conuertit, ad liniẽda nauigia de flagranti teda picem liquauit, per me panes coxit, cibos confecit, carnes nunc elixas nunc assas manducauit, sterilescentes glebas, & effœta arua incensis culmis pristinæ fœcunditati restituit, meo cauterio morbos curauit, meis cineribus ad candificãdos poliendosque pannos vsus est. Et quum tot ex me commoda colligeret, nunquam animum induxit, vt tibi obtemperando gratiam referret. Post hæc arguet illum, & aere & igne excelsius cœlum & dicet. Me etiam æterne deus, vt hunc iuuarem desuper extendisti. Solem ei lucere feci per diem, lunam & stellas per noctem, per me cognouit horas, dies, menses, annos, ver, æstatem, autumnum, brumam, per me distinxit mundi ætates, ætatumque secula, per me certorum temporum ordinem, rerumque vices tenuit & obseruarit. At idem donorum tuorum oblitus, iussis tuis non paruit, legem tuam implere neglexit. Postremo & angeli & sancti qui cum Christo erunt, arguent peccatorem. Angelus, inquiet: Ad custodiam huius hominis domine, ego per te missus frequenter eum protexi a periculis, frequenter a dæmonum iniuria tutatus sum. Sed dum in vitia subinde prolabentem tacita cordis ipsius reprehensione cohiberem, suam sequi voluntatem quam tuam ma-

Ignis.

Cœlum

Angeli.

Sancti. Iuit. Sancti vero dicent: Multa prædicauimus, multa scripsimus, multa fecimus, vnde isti plenius apertiusq; discere poterat, qua iter esset ad salutem. Sed omnibus his contemptis per abrupta facinorum auersus abiit, nec promissis beatitudinis conuerti potuit, nec æternæ damnationis minis deterreri. Sæpenumero in memoriam illi reduximus, vt per te ad imaginem dei factus sit, paulo angelis minoratus, in paradiso positus. Vt etiam quum inde per inobedientiæ crimen eiectus exularet, tua tandem pietate reuertendi potestatem acceperit ad patriam multo feliciorem quam illa fuerit quam amisit. Tu deus homo factus ludibria, vincula, sputa, alapas, flagella, spinas, clauos, crucem, fel, acetum, hastam in tuo corpore pertulisti, vt pro hominis peccato hostiam pacificam te offerres deo patri. Mori voluisti, vt ipsum viuificares. ad infernum descendisti, vt ipsum super sydera exaltares. Resurrexisti, & in cœlum ascendisti, vt ipsum post te traheres, & beatificares. Dedisti ei carnem tuam in cibum, & sanguinem tuum in potum, vt vitæ æternæ compotem faceres, atq; in tuum susciperes consortium. Et hic quidem tot tantorumq; immemor beneficiorum, non retulit tibi gratiam, sed offensam, cupidinibus deseruiens, & iussa tua paruipendens, bonis fragilibus inhærens, & æterna non multi æstimans. Eat ergo sub terram, qui cœlestibus præponere non dubitauit terrena. Hæc & iis plura olim exprobrabuntur peccatori. Sicque aduersum iniquos armabitur creatura. Sic orbis terrarum decertabit contra insensatos. Quid facient miseri peccatores vbi tot aderunt accusatores? vbi omnia contra illos in iudicio stabunt, & pro illis nihil? Peccauimus tibi domine, multumque deliquimus, miserere nostri secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates nostras. Da vt nunc ploremus ingratitudinem nostram, ne tunc confundamur, vt nunc lugeamus, ne tunc semper lugendi causam habeamus. Remitte facinora clementissime domine, & præsta veniam, quia beati quo-

Oratio
[Psal]m. 50.

[qu]orum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Remitte illa precamur in præsenti, ne imputentur in futuro. Quum etiam cœli (vt Isaias inquit) sicut fumus liquescent, & terra sicut vestimentum attereretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt. Quumque & illa euenient, q̃ ipse per Iezechielem minatus es dicens: In igne iræ meæ loquutus sum, quia in die illa erit commotio magna super terram Israel, & commouebuntur a facie mea pisces maris, & volucres cœli, & bestiæ agri, & omne reptile quod mouetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terræ, & subuertentes montes, & cadent sepes, & omnis murus corruet in terram. Inter hæc tam expauescenda esto refugium nostrum, redemptor noster, ne metu concussis fides titubet, spes deficiat, charitas languescat, commoueantur bestiæ & homines qui te ignorant, & montes & muri subuertantur, non commoueamur nos, neque subuertamur neq; a te vsquam discedamus neque vi vlla superemur. Vtinam (inquit Isa.) dirumperes cœlos & descenderes, a facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aquæ arderent igni, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis, a facie tua gentes turbarentur, quum feceris mirabilia, non sustinebimus. Psalm. 31 Isai. 51 Iezech. 3[8] Isa. 64.

Desiderat aduentum iudicis propheta, qui tunc demum se plenam beatitudinem consequuturum sperat, & tamen non sustinebimus (inquit) vt ostendat eo die ne sanctos quidem sine pauore futuros. Et quis non formidabit videns furere ignem, montes conteri, valles diuidi, dicente Michea: Ecce dominus egredietur de loco suo, & descendet, & calcabit super excelsa terræ, et consumentur montes subtus eum, & valles scindentur sicut cera a facie ignis, sicut aquæ quæ decurrunt in præceps? Quis non timebit, quum Naum propheta dicat: Montes commoti sunt ab eo, & colles desolati sunt, & contremuit terra a facie eius, & orbis, & omnes habitantes in eo? Ante faciem indignationis eius quis stabit? & quis resistet in ira furoris eius? indignatio eius effusa est vt ignis, & petræ dissolutæ sunt ab eo? Mich. 1. Naum. 1.

Quis deniq; non concidet præ timore, quum Ioel propheta conqueratur dicens. Clamate ad dominum, a, a, a diei, quia prope est dies domini, & quasi vastitas a potente veniet. Et rursum idem: Ad te domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, & flamma succendit omnia ligna regionis. Et iterum: Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma, quasi hortus voluptatis terra coram eo, & post eum solitudo deserti, neque est qui effugiat eum? De hac mundi per ignem vastatione, Sophonias quoque propheta vaticinatur & ait: In igne zeli eius deuorabitur omnis terra, qui consummationem cum festinatione faciet cunctis habitantibus terram. Hoc idem & Petrus apostolus testatur dicens: Adueniet autē dies domini vt fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa vero calore soluentur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera exurentur. Et rursum. Expectantes, inquit, & properantes in aduentū diei domini, per quem cœli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent. Ignis igitur & terribilis flammę inundatio summi iudicis faciem præcurrens operiet terrarum orbem, excedetque montium cacumina, & contra naturam suam ardebunt aquæ, siccabitur mare, fontes fluminaque deficient, & tanti ardoris torrens velut diluuium late omnia inuoluet. Sed arca qua aliquis euadere posset, nulla erit, bonos malosque simul fluctus iste igneus absorbebit. Sed bonos expiabit, malos vero affliget tantum, & idem ardor aliis erit ad salutem, aliis ad pœnam, dicente Malachia propheta: Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus. & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem stipula, & inflammabit eos dies veniens dicit dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen. Et orietur vobis timentibus nomen meum sol iusticiæ, & sanitas in pennis eius. Id sane ita erit, quemadmodum etiam nunc videmus aurum in igne purius effici, lapides & ligna corrumpi & in cinerem redigi. Illo præterea igne terra & cœlum immutabuntur, dicente ipso domino: Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Vnde

Ioel. 1. Sopho. 1. 1. Pe. 3. Malach. 4 Luc. 21

in Psalmo dicitur. Initio tu domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascêt. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Et tunc demum terra cultoribus suis vacua relinquetur, & vbiq; erit vasta solitudo, nullus prorsus vsquam locorum erit, non homo, non iumentum, non pecus, non fera, non serpens, non in mari piscis, non in aere volucris, nõ saltem sub terra vermis, nullum postremo animal tanto incendio superesse poterit. Quod quidem per Sophoniã significauit dominus dicens, Congregans congregabo omnia a facie terræ, congregans hominem & pecus, cõgregans volatilia cæli & pisces maris, & ruinæ impiorum erunt, & disperdam homines a facie terræ. Quam rem & Ieremias propheta in spiritu admirans inquit. Aspexi terram, & ecce vacua erat & nihil, & cælos, & non erat lux in eis. Vidi montes, & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati sunt, intuitus sum, & ecce non erat homo, & omne volatile cæli recessit. Recte ergo ab Apostolo dicitur, Deus noster ignis consumens est.

Psalm. 1[...] Soph. 1 Iere. 4. Hebr. 12

De resurrectione mortuorum Cap. VI

POst hæc autem iussu domini angelica vox intonabit, mundum concutiens, & mortuos ab Adam vsque ad nouissimum hominem omnes veluti e somno excitans. Omnes repente resurgent viui, suis quisq; artubus incorporabitur, & capillus de capite eorũ non deficiet. Sic quippe per os Zachariæ loquitur dominus & ait, Sibilabo eis, & congregabo illos, quia redemi eos. Hoc significauit Ieremias cum prophetaret dicens, Dominus de excelso rugiet, & de habitaculo sancto suo dabit vocem suam, rugiens rugiet super decorem suũ, celeuma quasi calcantium concinetur aduersus omnes habitatores terræ, quia iudicium domino cum gentibus. Dicens super decorem suum, & aduersus habitato-

1. The. 4 Zachi. 10 Iere. 25

Corin.15 res terræ. Iustos & iniustos complexus est. Quia omnes
Ioel.3. quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Sic
& Ioel propheta. Dominus inquit, de Sion rugiet, & de
Ierusalem dabit vocem suam, & mouebũtur cæli & ter
ra, hoc est, boni & mali simul resurgent. Longe tamen
diuersa erit horum illorumq; conditio, teste Apostolo
Thess.4. sic inter vtrosque discernente. Ipse dominus, inquit, in
iussu tubæ, & in voce archangeli, & in tuba dei descen
det de cælo, & mortui qui in Christo sunt resurgent pri
mi, deinde nos qui viuimus qui relinquimur, simul ra-
piemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera,
& sic semper cum domino erimus. Mali ergo in terra
quam dilexerunt relinquentur, boni autem cælum ver-
sus in sublime tollentur, eo quod illorum conuersatio
semper fuerit in cælis. Qua autem ætate resurrecturi si
Eph.4 mus idem declarat dicens. Donec occurramus omnes in
vnitatem fidei & agnitionis filij dei in virum perfectũ,
in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Cæterum eo
rum quoq; qui saluandi erunt, corporibus diuersa ine-
rit claritas. Quamuis enim eiusdem generis semina sint
Matth.13. aliud tamen centesimum fructum reddidit, aliud sexa-
Cor.xv. gesimum, aliud tricesimum. Quam diuersitatem Paulus
Iohan. 4 edisserens ait, Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia
claritas stellarum. Imparia quidem merita, sed in omni
bus idem deus. Et quia deus charitas est, mutuus inter
Matth.22. illos amor efficiet, vt beatitudo singulorum simul o-
mnium sit.

¶ Quod si quis Saducæorum hæresim secutus nega-
re voluerit futuram resurrectionem, respondebimus ei
quod illis responsum est, Erras nesciens scripturas, ne
que virtutem dei. Si enim scripturas scires, nosses vtiq;
Iezech.37. per Iezechielem, sed non ab Iezechiele dictum. Ecce ego
aperiam tumulos vestros, & educam vos de sepulchris
vestris popule meus, & inducam vos in terram Israel,
& scietis quia ego dominus, cum aperuero sepulchra ve
stra, & eduxero vos de tumulis vestris popule meus, et
dedero spiritũ meum in vobis, & vixeritis. Nosses et in

Daniele scriptum esse. Multi de iis qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, vt videant semper. Nec ignorares Osee prophetam idem astruere, quum dicat: Viuificabit nos, post duos dies, & die tertia suscitabit nos, & viuemus in conspectu eius, sciemus sequemurque, vt cognoscamus dominum. Sicut enim in Adam morimur, ita in Christo, qui die tertia resurrexit, viuemus. Ipse mortis nostræ destructor est, ipse & resurrectio nostra. Vnde per eundem prophetam dicit: De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Quæ res nequaquam latuit virum iustum Iob, qui futuram corporum resurrectionem & constanter credidit, & firmiter sperauit, & fideliter confessus est. Scio, inquit, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo deum. Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. Et ne veterum tantum autoritate hoc nobis persuasum putes, audi recentiora. Dominus in euangelio. Amen dico vobis, inquit, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem filii dei, & qui audierint viuēt. Et paulo post iterum ait: Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audiēt vocem filii dei. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. Et rursum idem. Hæc est voluntas eius qui misit me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. MARTHA fratrem sepultum resurrecturum quidem non diffidebat, sed vix credere poterat, vt iam quatriduanus reuiuiscere posset antequam resurrectio, quæ omnibus promissa est, venisset, & responsum domini accepit. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum. Qui credit ergo, viuet. Incredulus autem quamuis & ipse resurget & vi-

Dan. 12
Osee. 6
1. Cor. 15
Osee. 13
Iob. 19
Iohan. 5
Idem. 6
Martha. Lazarus.
Iohan. 11

uet, inter mortuos tamen, non inter viuentes deputabitur, atque (vt apertius intelligas) neminem non resurrecturum. Iohannes in Apocalyſi ait. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, & mors & infernus dederunt
Apoca.20 mortuos ſuos, qui in ipſis erant, & iudicatum eſt de ſingulis ſecundum opera ipſorum. Paulus quoque apoſto
1.Co.xxv lus per quem Chriſtus locutus eſt. Myſterium, inquit, vobis dico, omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc inducre incorruptionẽ, & mortale hoc induere immortalitatem. Poſſem argumentis niti, quibus eam rem nõ eſſe factu impoſſibilem, atque etiam fieri debere probarem, ſi plus apud me argumenta valerent, quã ſanctarum autoritas ſcripturarũ, & ſi noſtri nunc propoſiti eſſet,
Pſal.134. incredulis fidem ſuadere, & non magis credẽtes ad vir-
Pſal.148. tutem exhortari, apud quos nihil eſt quod deus æter-
Iohan.1. nus facere non poſſit. Quippe qui in cælo & in terra omnia quæcunque voluit fecit, qui dixit & facta ſunt, mandauit & creata ſunt. Denique per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Nos itaque qui catholicam veritatem plena fide ſequimur, ſic reſurrectionem futuram mente agitemus, vt prius nobis reſur-
Apoca.20 gere a vitijs curæ ſit. Male illam expectat, qui hanc quæ prior eſſe debet, non peregerit. Beatus autem & ſanct9 (vt Iohannes in Apocalypſi ait) qui habet partem in reſurrectione prima, in eo ſecunda mors non habet poteſtatem. Tales enim cum ſuis corporibus de limo terræ ſeſe ad ſonitum cæleſtis tubæ erigentes, atque in altum ſublati, obuiam ibunt Chriſto, & in parte dextera
Marc.13. hoc eſt in beatitudine, in qua nihil eſt ſiniſtrum, collocabuntur. Scriptum quippe eſt. Et mittet dominus angelos ſuos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius a quatuor ventis, a ſummis cælorum vſq; ad terminos eorum, hoc eſt, omnes qui vbicunq; erunt
Pſal.49. ad ſe conuocari iubebit, Quod propheta etiã præuidẽs ait, Deus deorũ dominus locutus eſt, & vocauit terrã

A solis ortu vsque ad occasum, ex Syon species decoris eius. Deus manifeste veniet, deus noster & non silebit. Postea infert. Congregate illi sanctos eius, qui ordinant testamentum eius super sacrificia. Et annunciabunt cæli iustitiam eius, quoniam deus iudex est.

De domini descensu ad iudicandum viuos, & mortuos.

Caput VII.

DEscendens igitur maiestatis dominus cum angelis suis, & cum omnibus sanctis suis, conspicuus in aera stabit supra Ierusalē, vt inde homines iudicet, vbi pro hominib' pati voluit. Sed supra illam partem imminebit, vnde postquam a mortuis resurrexit, sublatus est in cælum, vt locus ille a quo olim deuicta morte triūphans cæliū petijt, rursum e cælo aduenientis gloriam testetur. Quod futurum Zacharias prophetauit dicens. Et stabunt pedes eius in die illa super montē oliuarum, qui est in Ierusalē ad orientem. Et tunc sedebunt sedes in iudicio, hoc est patriarchæ, prophetæ, sacerdotes, apostoli, discipuli, martyres, confessores, virgines, viduæ, coniugatæ, sancti sanctæque omnes. Tunc implebitur illud, Qui reliquistis oīa, & secuti estis me, cū filius hoīs ad iudicandū venerit, sedebitis & vos sup sedes duodecim iudicātes duodecim tribus Israel, inde est q̄d Paulus ad Corinthios scribens ait, An nescitis inquit, quoniam sancti de hoc mūdo iudicabunt? nescitis, quoniam angelos iudicabimus quanto magis secularia. Hinc iā multo terribiliora, q̄ q̄ hactenus dicta sunt, subsequentur, & supra quam quis dicendo exprimere possit horrenda, & signa, & iudicia & āgustiæ, & dolores. Iam primū sicut Zacharias ait, Scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad oriētem & ad occidentē. Mons iste ideo (vt equidē reor) superer it reliquorum conflagrationi, quo magis terreat scissus, quā terruisset cōsumptus. Quid aūt innuet scissura tā horribilis & vehemens, nisi discretionem illorū statim futuram, qui iudicandi erunt. Et veniet inquit,

Zacha.
Psal. 121.
Matth. 19.
1. Cor. 6.
Zacha. 14.

dominus deus meus, omnesque sancti cum eo,& erit in die illa,non erit lux,sed frigus & gelu. Non enim erit illis lux, quos iam æternæ noctis timor occupabit, in quibus charitatis flamma refrixit, & amoris diuini ardor malitiæ gelu extinctus est.Heu quam miseri,quam infelices, quos ista sors manet, qui se in terra residere conspicient,quum alij in aera ferentur,qui se iam ad sinistram compelli cernent, & alios constitui ad dexteram,qui se carne liuida,lurida,nigra,& quasi sanie taboq; confecta vestitos animaduertent, & alios pulchra elegantique,& iam beatitudinis fulgore,luculenta atq; splendenti, & illos quidem angelorum cœlestium consortio copulari.se vero cum apostaticis spiritibus, quibus in vita mortali magis quam deo obtemperabãt,ad inferna trudi,ad gehennam mitti,nullo tempore, nullis seculis,nullo vnquam die inde egressuros.Cæterum antequam eo compellantur,tremebundi & eiulantes & plangentes cõsistent,coram illo tanti horroris, tantiq; maiestatis tribunali. Quod olim admirans Daniel ait: Aspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierũ sedit,id est,Christus deo patri coæternus,vestimẽtum eius candidum quasi nix,& capilli capitis eius quasi lana munda, thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accensus, fluuius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius,millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei. Iudicium sedit, & libri aperti sunt,explicabuntur igitur libri prędestinationis, præscientiæque diuinæ,& dominus iudicabit orbem terræ in æquitate,& populos in veritate sua.Iustum & impium iudicabit dominus,ipso per Iezechielem dicente.Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietum & hircorum. Quemadmodum enim pastor (vt in euangelio dicitur) segregat oues ab hœdis, ita separabuntur iusti ab iniustis. Et ij quidem ad sinistram raptim cogentur, quia opera illorum sinistra sunt. Illi vero ad dexteram concedent, quia semper dexteritas quædam atque agilitas ad bene beateque viuendum in ipsis effulsit. Locus vero iudicandorum ad quem congregabuntur,

Margin notes: [Q]ũ infelices iniqui. — Dan.7. — Psalm.9 — [E]zech.33. — [M]atth.xv — [Locus] iudicii.

vallis Iosaphat assignat, dicente domino per Ioelem: Ioel.3
Congregabo omnes gentes, & deducam eas in valle Iosaphat, & disceptabo cum eis ibi. Et iterum. Consurgant & ascendant gentes in valle Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem omnes gentes in circuitu. Sed quoniam vallis illius angustiæ non ita multorum hominum capaces sunt, credimus alios in valle, alios circa vallem confluxuros, atque ideo in ea omnes congregandos dici, quia super omnes inde iudicii sententia proferetur. At vero antequam proferetur, antequam (sicut Amos
ait) reuelabitur quasi aqua iudicium, & iusticia quasi Amos.v
torrens fortis. Peccatores interim illam præstolantes, intra se grauissime conflictabuntur, clamabunt, vlulabunt, ora lachrymis rigabunt, pugnis pectora plangēt, quia deliquerunt ei a quo iudicabuntur. O miserādum
spectaculum. & quidem venia dignum, si tunc veniæ lo- Prouer.
cus esset, cum iudicium erit. Scriptum est autem, Zelus & furor viri, id est, filii hominis: non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima. Sera enim nimis est pœnitentia, quum iam pro delictis paratur pœna. Tunc flesse decuit, quum vacabant iocis, tunc tristari operæpretium erat, cum irrefrenato animi appetitu voluptatibus indulgebant, quum denunciabatur eis. Væ vobis qui nunc rideris, quoniam flebitis. Væ ergo illis, quibus nunc veritatis verba pro ludibrio sunt, quoniam tunc quam vera fuerint, damno irrecuperabili experientur.
Visitabo super orbis mala inquit per prophetam domi- Isaiæ.13
nus, & contra impios impietatem eorum, super hoc cœlum turbabo, & mouebitur terra de loco suo, propter indignationē dn̄i exercituū, & propter diē iræ furoris eius, & erit q̄si damula fugiens, & q̄si ouis, & nō erit qui cōgreget. Quod hoc vehementer doleret idē propheta ostendit, dicens: Propterea repleti sunt lūbi mei dolore, & an- Idem.21
gustia possedit me, sicut angustia parturiētis, corrui quū audirē, cōturbatus sum cū viderē, emarcuit cor meū, tenebræ stupefecerūt me. Et si hic alieno malo quod futurum vidit sic contristatus est, quantus illos afficiet mœror, quibus

tale malum proprium ac peculiare erit? Meditabuntur fugam. Sed idem vbiq; occurret pauor, nec fugiendo effugere poterunt, nec latendo latere. Vnde in Ieremia scriptum est, Terror vndiq; ait dominus, non fugiet
Iere.46. velox nec saluari se putet fortis. Denique temporis huius calamitatem designans Sophonias propheta. Iuxta
Sopho.1. est inquit, dies domini magnus, iuxta est, & velox nimis, vox dei domini amara, tribulabitur ibi fortis, dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies turbæ & clangoris super ciuitates munitas, & super angulos excelsos, hoc est, super potentes & superbos, & tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia domino peccauerunt. Neq; enim nisi cæci sunt qui domino peccant, quoniam dum peccant, nec quantum boni amittant, vident, nec quantum mali
Mala,3. comparent, perspiciunt. Talibus per Malachiam comminatur dominus dicens, Ecce accedã ad vos in iudicio & ero testis velox maleficis, & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, & humiliant viduas & pupillos. & opprimunt peregrinum, nec ti-
Psal.49. muerunt me, dicit dominus exercituum, ego enim dominus & non mutor. Igitur cum iam (vt in Psalmo dicitur) aduocabit dominus cælum de sursum, & terram
Mat.xxv. discernere populum suum, Cum paterfamilias pegre rediens, exiget rationem a seruis de pecunia ipsis olim ad negotiandum tradita, cum etiam de omni verbo otioso ratio reddi iubebitur, cum deniq; dominus mittet angelos suos, & secernent malos de medio iustorum,
Matth.12. Illos qui a sinistris erunt, incredibilis (vt dictum est) timor ac mœror exagitabit. Sed & eos qui ad dexteram deducentur, spes metusq; inuicem solicitabunt, non tã pœnam timentes, quam ne tanta gloria quam in Christo, vident indigni sint. Itaque & ipsi de se dubitabũt, donec illam optatissimam pij erga se iudicis vocem au-
Mat.xxv. dient, quæ continuo illis & metum omnẽ abiget, & perficiet spem. Audient enim, Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum a constitutione mũ-

di. O vox omni melle dulcior, omni cibo suauior, omni auro & omni lapide pretioso desiderabilior, omni terreno regno felicior, vox perpetui gaudij, immensæ lætitiæ, cælestis iucunditatis, vox omnia superans desideria, omni voto maior, omni spe plenior. Venite benedicti patris mei possidete regnum. Vere benedicti & beati, quibus contigerit vt sic euocentur. Quibus autē operibus tam benigne euocari, tamque feliciter benedici, ac tanto potiri regno meruerint, declarat dicens, Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes eram, & collegistis me, nudus, & operuistis me, infirmus, & visitastis me, in carcere eram & venistis ad me. Tum iustis admirantibus tantæ remunerationis magnitudinem ac simul quærētibus, quando ea quæ commemorata sunt ei præstiterint, respondebit. Amen dico vobis quādiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis, Christo igitur præstatur, quicquid pauperi christiano impenditur. Non est contemnendus etiam minimus pauper fidelis, quia frater domini nostri est, non est in necessitate deserendus, ne in illo deseratur Christus. Omni ope qua indiguerit subleuandus est, cum in eo subleuando tantum lucri fit, quantum æstimatio non capit humana. Comparantur agri, ædificantur villæ, construuntur vrbes, vt inde annui redditus capiantur, cumulenturque diuitiæ. Alij negotiantur, alij manibus laborant, alij militant, alij nauigant, atque alij alijs artibus indulgent, vt pecuniam acquirant. Vis tu omnibus ijs minus fatigari, & plus acquirere? opera exerce pietatis, modicum est quo pauper indiget, sed immensum est quod largienti compensatur.

Mat. XXV.

Eleemosyna

De sententia Christi aduersus impios. Caput VIII.

Didicisti piæ miserationis præmium, Disce nūc eorum qui miseris misereri negligūt, supplicium. Tunc inquit dicet & ijs qui a sinistris erūt

Mat.xxv. Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Tam plena est indignationis & iræ & ærumnarum vox ista, quam illa superior benignitatis ac munificentiæ. Vtrunque infinitū, vtrunq; immensum, & quod illa obtulit, & quod hæc
Eccle.39. inflixit. De vtraque in ecclesiastico prædictum est, Benedictio illius quasi fluuius inundabit, & quomodo cataclysmus aridam inebriauit, sic ira ipsius gentes quæ non exquisierunt eum hæreditabit. Causam autem subdens cur eos sic damnauerit, ait. Esuriui enim, & non
Mat.xxv. dedistis manducare, sitiui & non dedistis potū; hospes eram & non collegistis me, nudus & nō operuistis me, infirmus & in carcere, & nō visitastis me. Quam ergo melior nunc eorum conditio, qui cunctarum oppressi sunt onere calamitatum, quam illorum qui rerum copia abundant, & nihil impertiunt indigenti. Non ob paupertatem in iudicio damnabimur, sed ob impietatem. O infelices diuites, qui diuitijs vti nesciunt. O felices qui sciunt. Nesciunt profecto illis vti, qui cum regnum cælorum illas dilargiendo lucrari possint, amare retinendo cum illis pariter arsuri sunt. Discedite, inquit, a me maledicti. Quid infelicius, quam a Christo discedere? Discedite in ignem æternum. Quid miserius quam nullum finem pœnæ sperare? Discedite in ignem paratum diabolo. Quid horribilius, quam cum diabolo & a diabolo semper cruciari, Si grauitatem damnationis huius iugiter pensabimus, nihil tam graue est, quod pro ea vitanda non lubenti animo perferremus. Sed interim quidam sinistri gregis & ipsi perditæ pecudes, non ad se damnationem pertinere arbitrabuntur, eo quod aliquando egenis opē tulerint, licet ipsi in popinis ganeisq; vsati sint, atq; etiā contra vnā eleemosynæ bonū quod quādoq; exercuerunt, plurima perpetrarint mala. At longe aliter illis quàm putabunt eueniet, postquam eis pius dominus eos qui viscera pietatis non habuerunt, condemnauerit, continuo reliquorum criminū cognitionē suis committet assessoribus, vt illud quod per Isa-
Esaiæ.31. iam prædictū est impleatur. Brachia mea populos iudi

cabunt. Itaque apostoli ac prophetæ aduersum cæteros peccatores sententiam dicent.

De sententia apostolorum aduersus peccatores. Cap. XI.

PRimum igitur omnium ipse Apostolorum princeps Petrus in illos insurgẽs exclamabit, ac dicet: Nouit deus pios de tentatione eripere, iniq̃s vero in die iudicij reseruare cruciandos. Deinde ad Simonem magum conuersus, omnes in eo simoniacos execrabit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunia possideri. Post illum Iacobus Zebedæi eos qui intemperanter sine delectu verba effutiunt, siue turpia siue vana, nimię loquacitatis damnabit dicens. Si quis putat se religiosum, non refrenãs linguam suam, huius vana est religio. Arguet etiam illos qui inter se odio dissident, simultatibusque decertant. Vbi inquiet zelus & contentio, ibi inconstantia et omne opus prauum. Et contra proximorum diffamatores dicet. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, legi detrahit, & iudicat legem. Postremo ijs qui felicitatem suam in cumulandis opibus ponunt, insultabit ac dicet. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis, diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & mãducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus, ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum in aures domini SABAOTH introiuit, epulati estis super terram, & in luxurijs enutristis corda vestra, in die occisionis adduxistis, & occidistis iustum, & non restitit vobis. Ad hæc, vt illum etiam qui vel vnum tantum ex mandatis dei præuaricatus fuerit, morte dignum ostendat, inquiet:

Petrus. 2. Pet. 2
Act. 8
Iacobus
Iaco. 1
Iac. quin
Idem. 4
Iac. quin

Iac.2. Quicunque totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus. Iohannes deinde frater e-
Iohannes. ius de peccatoribus definiet in hæc verba. Qui facit pec
Iohan.5. catum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Omnis qui non est iustus, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est, & scitis quia omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem. Idem eos qui terrenis inuoluti diuina negligunt, damnabit dicens: Væ, væ, væ,
Apoc.8. habitantibus in terra. Et illos qui nimis delicate vixe-
Idem.18. runt, quantum inquiet, glorificauit se & in delitiis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Tum de multis
Idem.21 vnam proferens sententiam dicet. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti, igne & sulphure, quod est mors secunda. Mox etiam quasi indignabundus ex-
Idem.22. clamabit. Foris canes & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & omnis q amat & facit men
Paulus. dacium. Tunc & ipse gentium doctor Paulus quos olim
1.Cor.1. docendo corrigere nequiuit, increpãdo damnabit & dicet. An nescitis quia iniqui regnũ dei non possidebunt? Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neq; ma
1.Cor.3 ledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. Et in eos qui sibi sapientes videntur, contestabitur atq; affirmabit, quod sapientia huius mũdi stultitia sit apud deum.
Idem.4. Et in eos quoque qui sermonis magis quam morum elegantiæ student. Non in sermone est regnum dei, inquiet, sed in virtute. Ac ne ignorantes excusari posse spirent, qui necessaria ad salutem discere contempserũt di-
Cori.14. cet: Si quis ignorat, ignorabitur. Præterea aduersus impudicos impurosq; & cupidos, hunc in modum senten-
Ephe.v tiam promulgabit. Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæ-
bræ.13. reditatem in regno Christi & dei. Et iterũ: Fornicatores inquiet & adulteros iudicabit. i. damnabit deus. Et rur

sum: Caro & sanguis regnum dei possidere nō possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Quod alibi distinguens atque exponens ait, Manifesta sunt autē opera carnis, quæ sunt fornicatio, immundicia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequentur. Idem de illis qui suorum vel sibi commissorum saluti nihil aut parum prospiciunt, definiet dicens: Si quis autem suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Infidelitatis ergo arguent episcopi & ecclesiæ præsides, qui magis seipsos quā gregem suum pascunt, & lupum venientem videntes, dimissis ouibus fugiunt. Arguentur principes, qui sibi subiectos minus recte gubernāt. Arguent patres matresque familias, & omnes qui eorum quibus præsunt, saluti atque vtilitati consulere negligunt. Post hæc idem Apostolus aduersus perfidos Iudæos excutiens vestimenta sua dicet: Sanguis vester super caput vestrum, mundus ego ex hoc ad gentes vadam, vt scilicet Iudæis ob incredulitatis pertinaciam ad æternas tenebras relegatis, ipsos gentiles conuersos & credentes in cœlestia recipiat tabernacula.

1.Cor.xv
Ephe.v.
1.Timo.
Act.18.

De sententia prophetarum aduersum iniquos. Cap. X.

POst Apostolos sancti prophetæ iudicabunt. Dauid de Psalmis suis proferet sententias, cōtra impostores. Ad nihilum deductus est in cōspectu eius malignos. Contra amicitiæ simulatores. Qui loquunt pacē cū proximo suo, mala aūt in cordibus eorū. Da illis secundum opera eorum, & secūdum nequitiam adinuentionum ipsorum. Contra detractores: Erubescant impij & deducantur in infernum, muta fiant labia dolosa. Quæ loquuntur aduersus iustum iniquitatem, in superbia & abusione. Contra homicidas & raptores:

Dauid.
Psalm. 1.
Psalm. vi
Psal. 30

Psalm. 36. Gladium euaginauerunt peccatores, intēderunt arcum suum. Vt decipiant pauperem & inopem, vt trucidēt rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Cōtra eos qui honores ambiunt, cum honoribus indigni sint. Vidi impium super exaltatum & eleuatum sicut cedros Libani. Transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus

Psalm. 84. eius. Et iterum: Homo quum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Hæc via illorum scandalum ipsis, & postea in ore suo complacebunt. Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos. Contra malignos delatores.

Ibidem. 51 Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Tota die iniusticiam cogitauit lingua sua, sicut nouacula acuta fecisti dolum. Dilexisti malitiam super benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Dilexisti omnia verba præcipitationis, lingua dolosa. Pro-

Ibid. 93 pterea deus destruet te in finem, euellet te, & emigra-

Idē. 138 bit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. Cōtra superbos, Exaltare qui iudicas terram, redde tributionem superbis. Et iterum. Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis. Contra ecclesiæ persequutores. Confundantur & conuertantur

Idē. 128 retrorsum, omnes qui oderunt Sion. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. De quo nō implebit manum suam qui metet, & sinum suum qui manipulos colliget. Deinde aduersus omnes qui cum vitiorum morbo laborarent, pœnitentiæ remedium contempsere, clamabit & dicet: Lōge a peccatoribus salus,

Idem. 118. quia iustificationes tuas non exquisierunt. Et rursum:

Idē. 139 Caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos: Cadent super eos carbones, in ignem deiicies eos, in miseriis non subsistent. Postremo dicet: Conuertantur pec-

Idē. 9. catores in infernū, omnes gētes quæ obliuiscuntur deum. Iob quoque vir iustus & timens deū, impios & malos da-

Iob. Iob. 21. mnabit, & execrabitur dicens. Quoties lucerna impiorum extinguetur, & superueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris sui. Erunt sicut paleæ ante faciē venti

ti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit. In die perditi onis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur. Salomon & ipse aliquando peccator, sed per pœnitētiam iustificatus arguet peccatores de inconstantia eorum, qui ad omnem fortunæ flatum circumaguntur, dicēs: Auersio paruulorum interficiet eos, & ꝓsperitas stultorum perdet eos. De impijs. Impij inquiet de terra perdētur, & qui inique agūt, auferentur ex ea. De ijs qui ocio tempus terunt, q̄d exercendæ virtuti impendere deberent, dicet. Vsquequo piger dormies? Quādo surges e somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus tuas vt dormias, & veniet tibi q̄si viator egestas, & paupies quasi vir armatus. Et ad improbos conuersus inquiet. Sex sunt quæ odit dominus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinās cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, testem fallacē, & eum qui seminat inter fratres discordias. Iterum aduersus mendaces proclamabit. Abominatio est domino labia mendacia Et rursum: Testis falsus non erit impunitus, qui mendacia loquitur non effugiet. Illis quoque qui in iocos risusque plus æquo effusi sunt, ita denuntiabit. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Et quoniam etiam occultę cogitationes examinabuntur, dicet: Abominatio domini cogitationes malæ. In eos vero qui tergiuersantes obliquato iudicio recti tramitem deserunt, sic decernet. Et qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud deum. Et illos quibus institutio spiritalis ludibrio esse solet, damnabit dicens. Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus. Et illos qui parentes ꝓbro lacerant. Qui maledicit patri suo & matri, extinguetur lumen eius in medijs tenebris. Rursum alibi: Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partū matris suæ, suffodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ. Et de his qui ad hæreses declinant, inquiet:

Salomon
Prouerb.
Idem. 2.
Idem. 6
Idem. 12.
Idem. 19.
Idem. 14
Idem. XV
Idem. 17.
Idem, 19
Idem. 20
Idem. 30

Idem.21. Vir qui errauerit in via doctrinæ, in cœtu Gygantum commorabitur. De illis quoque qui de vsura, furto, rapina, aut aliquo turpi lucro eleemosynas offerunt, dicet Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. Superborum etiam arrogantiam contundens dicet. Per tria mouetur terra, & quartum quod nō potest

Idem.30. sustinere. Per seruum cum regnauerit, per stultum cum saturatus fuerit cibo, & per odiosam mulierem cum in matrimonium fuerit assumpta, & per ancillam cum fuerit hæres dominæ suæ. Post hæc impijs maledicet. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi

Eccl's.8 in vmbra transeant, qui non timent faciem domini.

Isaias Post Salomonem consurget Isaias propheta, & eorum primum spem irritam faciet, qui cum in proximos impij & immisericordes sint, in ijs duntaxat quæ deo offerunt, confidunt. Audite, inquiet, verbum domini prin-

Isaiæ.1 cipes Sodomorum. Cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos a vobis, Et cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam, manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Ad iudices vero qui pecuniam plus quam iusticiam faciunt, dicet. Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc ait dominus deus exercituum fortis Israel. En ego consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis. Deinde aduersus mulieres, quæ plus operæ ponunt in corporis decore quam in pudicitiæ cultu, vociferabitur & dicet. Pro eo

Isaiæ.3 quod eleuatæ sunt filiæ Sion & ambulauerunt extento collo, & nictibus oculorum ibant, et plaudebant, et ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant, decaluabit dominus verticem filiarum Sion, & dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, et monilia, et armillas, et mytras, et discriminalia, et periscelides, et murenulas, et olfactoriola, et inaures, et anulos, et gemmas in fronte pendentes, et mutatoria, et palliola, et linteamina, et acus, et specula, et syndones

vittas,& teristra,& erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus & pro crispanti crine caluicium,& pro fascia pectorali cilitium.In illos quoq; quos luxuria vo luptasq; corrumpit exclamabit dicens. Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam,& potandum vsq; ad vesperam,vt vino æstuetis,cithara,& lyra & tympanum,& tibia,& vinum in conuiuijs vestris, & opus domini non respicitis,nec opera manuum eius consideratis.De Tyrannis autem qui iniustis exactionibus plebem vexant,inquiet.Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes,& vim facerent causæ humilium populi mei,vt essent viduæ præda eorum,& pupillos diriperent,quid facietis in die visitationis &calamitatis de longe venientis?Ad cuius confugietis auxilium?& vbi relinquetis gloriam vestram,ne incuruemini sub vinculo,& cum interfectis cadatis?De superbis dicet. Dominus exercituum cogitauit hoc,vt detraheret superbiam omnis gloriæ, & ad ignominiam deduceret vniuersos inclytos terræ.Notabit etiam illos qui aliena vi occupant,& contemptui proximos habent.Væ inquiet qui prædaris,nonne & ipse prædaberis? & qui spernis nonne & ipse sperneris?cum consummaueris deprædationem deprædaberis,cum fatigatus desieris contemnere contemneris.Tum etiam in mathematicos,qui ex syderum motu futura temere iudicant,sic sententiam dicet,Augures cæli qui contemplabantur sydera,& supputabant menses vt eis annuntiarent ventura, ecce facti sunt quasi stipula, ignis combussit eos, non liberabunt animam suam de manu flammæ.Post hunc sequetur Ieremias,& pro concione exurgens declamabit contra obstinatos dicens.Confregerunt iugum, ruperunt vincula,quia scilicet nec iugum legis, nec vincula Euãgelij ferre voluerunt.Idcirco percussit eos leo de sylua, lupus ad vesperam vastauit eos,pardus vigilans super ciuitates eorum,hoc est,propterea vitijs corrupti sunt percussitque eos leonis superbia,vastauit lupi auaritia, excitauit pardi leuitas.Vel aliter,Percussit eos diabo-

Isaiæ.5 | Idem.10. | Idem.2. | Idem.33. | Idem.47 | Ieremi.5

lus fortis vt leo, rapax vt lupus, & multarum fraudum maculis distinctus vt pardus. Deinde in eos qui cibopotuq; repleti in libidinem turpiter effunduntur, sub persona domini idignabitur, & dicet. Saturaui eos & moe-
Idem. 5 chati sunt, & in domo meretricis luxuriabãtur. Equi amatores in fœminas & emissarij facti sunt, vnusquisq; ad vxorem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non visitabo dicit dominus, & in gente tali non vlciscetur anima mea? Et aduersus iniquos iudices respiciens vociferabitur, Causam viduæ non iudicauerunt, causam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Nunquid super his non visitabo dicit dominus? aut super gentem huiuscemodi non vlciscetur anima mea? Et incredulos Iudæos manu ostentans.
Idem. 7 Hæc est gens inquiet, quæ non audiuit vocem domini
Idem. 9 dei sui, nec recepit disciplinam, perijt fides, & ablata est de ore eorum. De adulantium vero malignitate dicet, Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est, in ore suo pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias, nunquid super his non visitabo dicit dominus? aut in gente huiuscemodi non vlciscetur anima mea? Illos quoque deuouebit, qui contempta dei ope to-
Iere. 17 tam spem in hominum auxilio collocant. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suũ & a domino recedit cor eius. Erit enĩ quasi myricæ in deserto, & non videbit cum venerit bonum, sed habitabit in siccitate in deserto in terra salsuginis & inhabitabili. Et iterum: Domine, inquiet, omnes qui te derelinquunt, confundentur, recedẽtes a te in terra scribentur, quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium dominum. Illos etiam in damnationem mittet,
Idẽ. 22 qui per dolum alienis damnis ditari student. Væ qui ædificat domum suam in iniustitia, & cœnacula sua non in iudicio, amicum suum opprimet frustra, & mercedem non reddet ei, qui dicit, ædificabo mihi domum latam & cœnacula spaciosa, qui aperit sibi fenestras, & facit laquearia cedri na, pingitq; synopide. De præpositis autem ecclesiæ, qui minus gnauiter suo funguntur

officio, dicet, Hæc dicit dominus deus Israel, ad pastores qui pascunt populum meum. Vos dispersistis gregem meum, & eiecistis eos, & non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorũ vestrorum ait dominus: Et Hypocritas execrabitur dicens, Maledictus qui facit opus domini fraudulenter. Ad superbos inquiet. Ecce ego ad te superbe, dicit dominus deus exercituum, quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ & cadet superbus & corruet, & non erit qui suscitet eũ, & succendam ignem in vrbibus eius, & deuorabit oĩa in circuitu eius. Voluptariis etiam insultabit dicẽs. Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis, qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. Exurget & Baruch propheta contra diuites auaros & dicet. Vbi sunt principes gentium, & qui dominantur super bestias quæ sunt super terram? qui in auibus cæli ludunt, qui argentum thesaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non est finis acquisitionis eorum qui argentum fabricant & soliciti sunt, nec est inuentio opum illorum? exterminati sunt, & ad inferos descenderũt, & alii loco eorum successerunt. In eosdem & Iezechiel propheta succlamabit dicens, Argentum eorum foris proiicietur, & aurum eorum in sterquilinium erit, argentũ eorum & aurum eorum nõ valebit liberare eos in die furoris domini. Idem aduersus diuinos & ariolos loquetur dicens: Hæc dicit dominus deus, Væ prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident, quia locuti estis vana, & vidistis mẽdacium, ideo ecce ego ad vos ait dominus deus, & erit manus mea super prophetas qui vident vana, & diuinant mendaciũ, in concilio populi mei non erunt & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terra Israel ingredientur, & scietis quia ego dominus deus. Tum quoque ad pontifices episcoposq; conuersus, qui relicta ecclesiæ gubernandæ cura, in voluptatibus & delitiis contabuerunt, dicet, Hæc dicit dominus, Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nõne greges a pastoribus pascũtur? lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crass-

Idem. 23
Idem. 48
Ierem. 50
Tren. 4
Baruch.
Baruch. 3
Iezec. 7
Idem. 13
Idem. 34

sum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum non sanastis, quod confractum non alligastis, & abiectum non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis eis & cũ potentia. Post illum Osee propheta sacerdotes illos qui sibi necessaria discere neglexerunt, cæci cæcos in foueã ducentes, arguet in persona domini, & abominabitur dicens, Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne sacerdotio fungaris mihi. Sed aliorum quoque ignorantiam accusans dicet, Populus non intelligens vapulabit. Assentatores etiam qui arrogantiæ fomitem subdere cordibus principum eos efferendo solent, reprehendet & increpabit & dicet, In malitia sua lætificauerunt regem, & in mendaciis suis principes, omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente. Auaris quoque & cupidis exprobabit, aurum suum inquiet & argentum suum fecerunt sibi idola vt intererirent. Et quoniam hinc decedentes nihil ex his ferre secum possunt, dicet, Desiderabile argentum eorum vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorum, cum venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis. Hunc sequetur Ioel propheta, & heluones, meribibulosque arguens inquiet, Expergescimini ebrii, flete & vlulate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniã perit ab ore vestro. Et de iis qui in carnis lasciuia longo vsu obsorduerunt dicet. Computruerunt iumenta in stercore suo. In eosdem & Amos propheta clamabit dicens, Audite verbum hoc vaccæ pingues, quæ calumniam facitis egenis, & confringitis pauperes, q̃ dicitis dominis vestris, id est, vitiis quorum serui facti estis, Afferte & bibemus. Iurauit dominus in sancto suo, quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis, & reliquias vestras in ollis feruentibus. Deinde præsides ecclesiæ, qui luxuriosæ vitæ exemplo etiam eos perdũt quibus præsunt, damnabit inquiens, Vę vobis qui opulenti estis in Syon, & cõfiditis in monte Samariæ, optimates, capita populorum, ingredientes pompatice do

Osee. Osee. 4. Idem. 7. Idem. 8. Ioelis. 1. Amos. Amos. 4. Amos. 6.

mum Israel, qui separati estis in diē malum, & appropinquatis solio iniquitatis, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris, qui comeditis agnū de grege, & vitulos de medio armenti, qui canitis ad vocem Psalterij. Postremo ad frumentarios qui horrea obturant, vt ingruente fame, annonam carius vendant, contestabitur & dicet, Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ dicentes quando transibit messis, & venundabimus merces, & sabbatum, & aperiemus frumentum, vt imminuamus mensuram, & augeamus siclum, & supponamus stateras dolosas, vt possideamus in argento egenos, & pauperes, pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus. Inde Michæas quoque propheta auaritiam multorum detestabitur, ita illis denuntians, Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus vestris, in luce matutina faciunt illud, quoniam contra dominum est manus eorum, & concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos, & calumniabant virum & domum eius, virum & hæreditatem eius. Idcirco hæc dicit dominus, Ecce ego cogito super familiam istam malum, vnde non auferatis colla vestra, & non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimū est. Tunc etiam Abacuc propheta in raptores, in auaros in sanguinolentos fraudulentosq; exclamabit dicens, Væ ei qui multiplicat nō sua, vsq; quo & aggrauat cōtra se densum lutum? numquid non repente consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? Væ qui congregat auaritiam malā domui suæ, vt sit in excelso nidus eius, & liberari se putat de manu mali. Væ qui ædificat ciuitatem in sanguinibus & præparat vrbem in iniquitate. Væ qui potum, dat amico suo, mittens fel suum & inebrians, vt aspiciat nuditatem eius. Sophonias propheta sub persona domini aduersus malos principes & hæreticos, & superbos, & malignos, & molles proferet sententiam dicēs, Visitabo super principes, & super filios regis, & super omnes qui induti sunt veste peregrina, id est, qui alie-

Idem. 8.
Michæa
Michæ. 2.
Abacuc.
Abacuc. 2.
Sophon.
Sopho. 1.

no dogmate se imbuerunt. Et visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur super limen in die illa, qui complent domum domini dei sui iniquitate & dolo, & visitabo super viros defixos in fecibus suis. Ac ne quis opibus redimi se posse speret, inquiet, Argentum eorũ & aurum eorũ non poterit liberare eos in die iræ domini. Postremo loco Malachias propheta in persona Christi peccatoribus minabitur ac dicet, Et accedã ad vos in iudicio, & ero testis velox maleficis & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij, & humiliant viduas & pupillos, & opprimũt peregrinum, nec timuerũt me, dicit dominus deus exercituum. Ego enim dominus & non mutor. At fortasse ridebit aliquis hanc nostram de sanctorum iudicio assertionem, & qui scis dicet, ꝙ sancti ita die illo iudicaturi sint? Cui respondebimus. Cum eos iam pridem ita iudicasse constat, haud aliter postea quoque iudicaturos. Quoniam qui spiritu dei aguntur, sibijpsis contrarij esse non possunt. Itaque tales illorum sententiæ in die iudicij erunt, quales & ante fuisse scripturarum veritas testatur.

Malachias
Malac. 3.

¶ De damnatorum ad inferna abductione. Caput. XI.

CVm igitur tot sanctorum accusationibus conuicti fuerint infelices illi, quos non ante scelerũ suorũ pœnituit q̃ cum pœnitere nihil ꝓfuit, quo agent? quo se vertent, nulla erit reliqua cauillatio, nullum argumentum, nullum effugium. Videbunt supra se deum iratum, infra se ignem paratum, circa se terribiles dæmones grauiter infrendentes, & iam ad teterrima illa inferni loca cum furore vrgentes, compellentes, trahentes. Qui clamor, qualis planctus, quantus & quam flebilis vlulatus inter illos audietur, quam miserabile spectaculum illud erit, cum & pectora pugnis, & ora vnguibus fœdantes incedent, laniabunt capillos, ꝑcutient fœmora, cõplodent palmas, cõprimient digitos totis artubus, toto corpore contremiscent, alij in terrã

proni corruent, alij horrore attoniti rigebunt, alij lymphatico pauore acti, huc illuc veluti amentes discurrēt ora pallor, corda dolor, mentem stupor, membra tremor languorque occupabunt, atque interea incessabilis immugiet gemitus, personabit planctus, obstrepet eiulantiū nunq̄ mœstior auditus clamor. Et vt Iohan. ait, Quærent mortē, & nō inuenient eā, & desiderabūt mori, & fugiet mors ab eis. Quod si populus Israel, q ad montē Synai, vt p̄cepta dei audiret, sanctificatus accesserat, eo loquente adeo exterritus fit, vt statim inde pedem referentes Moysi dicerent, Loquere tu nobis & audiemus, non loquatur nobis dominus, ne forte moriamur, qūo ij qui nihil in se sanctitudinis habebunt, sed e diuerso multorum criminum conscij erunt, ferre poterunt, non iam p̄cipientis dei vocem, sed iracundi dānantis clamorem, & in ignem æternū abigentis, Adde illas omnium creaturarū accusationes, omnium sanctorum execrationes, non quod sancti pietatem tunc relinquent, sed quod dei iustitiæ conformes erunt, hominibus quidem miserantes, sed deo obsequentes, qm̄ misericors & iustus dominus. Adde etiam dæmoniorum insultantium, & singula cuiusq; facinora exprobrantiū, diros rugitus ingentesq; minas. Quomodo deinde nō etiam ob hoc supra modum confundētur, quia iam nihil absconditum erit, quod non sciatur, nihil occultum quod non reueletur, Dicente Apostolo: Omnes autem nos manifestari oportet ante tribunal CHRISTI, vt referat vnusquisq; propria corporis prout gessit siue bonum siue malum. Et in veteri instrumēto de scelesto homine scriptum est. Reuelabunt cæli iniquitatem ei⁹ & terra consurget aduersus eū. Et ad eundē p Naū propheta dicitur, Ecce ego ad te dicit dn̄s deus exercituū, & reuelabo pudenda tua in facie tua, & ostendā in gentibus nuditatē tuam, & regnis ignominiam tuam. Quot ergo furta, quot adulteria, quot veneficia, homicidia, simulationes, perfidiæ, proditiones, insidiæ, fraudes, & pessimæ cogitiones, cæteraque mala, quæ ad illam

Apoca. 9
Psal. 110.
Matth. t
2. Cor. 5.
Iob. 20
Naum. 3.

vſque diem nemo mortalium, niſi qui commiſit, nouerat, tunc cunctis in propatulo erunt tam hominibus q̃ angelis, & quem tam ignominioſæ manifeſtationis nõ vehementiſſime pudebit, vt vel ob hoc ſolum peccaſſe nollet, ne toti mũdo proditus erubeſcat? Itaq; ante eos erubeſcentia quam inferni flamma torquebit.

Sapien. 5. ¶ Ad hæc etiam iuſtorum gloriam videntes turbabuntur, ſtupebunt ac dicent. Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore. Ecce quomodo computati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors illorũ eſt. At nos vbi decidimus, quo perduxere nos concupiſcẽtiæ noſtræ, delitiæ molles, lauta conuiuia, obſcœnæ libidines, auaræ opes, blandi ſopores, ignaua otia, ioci, riſus, luxus, luxuria, voluptas. Illa ocyſſime defiere, & ſucceſſit nunquam deſitura calamitas. Felices nobis videbamur, & heu quam repente in quantam collapſi ſumus miſeriam. Cur concepti fuimus, aut cur conceptos non eſt aborſa mater, vel cur non ſtatim natos aboleuit mors, vel adultos oppreſſit valetudo, vel anguſtauit egeſtas, vel deſpoliauit, & in ſeruitutem captiuos abduxit hoſtis? Cur vis aliqua non afflixit, nõ vexauit, vt aliam vitam, alios mores nos inſtituere cogeret, quã eos, p quibus iſta patimur? O ſi mors in igne illo eſſet ad quem compellimur, quam libenter in eũ irrueremus, vt ſic conſumptis fugere ſupplicia æterna liceret. Sed hoc omnino ſupra quam cogitari poteſt, grauius eſt, quod ſemper ardere cogemur, & nunquam dabitur mori, ſemper viuemus, vt ſemper tormẽta patiamur. O quam breui labore quã magnam potuimus adipiſci beatitudinem, & ecce quã pro modica delectatione, momentaneiſque delitijs in quam immenſas incidimus ærumnas. In hæc & eiuſcemodi lamenta, qui damnati fuerint flebiliter concitabuntur.

Iudæi. Inter hos autem & Iudæi erunt, qui in errore infidelitatis pertinaces, obduratique periere. Videbunt crucem in ſalutem credentium refulgẽtem, videbũt ipſum

qui in illa crucifixus fuerat, ponentem inimicos suos scabellum pedum suorum,& tunc demum credere incipient,cũ credere nihil proderit. Psal. 10

Videbunt ipsum & gentiles,& dicent, Vbi sunt dij quos coluimus? Ecce crucifixus quem contempsimus, ipse est deus. Ecce illi quos eum confitentes occidimus, nostri nunc iudices sunt. Cernebamus in illis miracula,& putabamus maleficia. Illi pro veritate moriendo vicerunt, nos eos persequendo perimendoque defecimus, Et quia mendacium secuti sumus,merito nunc ad interna relegamur, vna cũ ipsis fatuitatis nostræ dijs cruciandi. Gentile

¶Tunc & qui varias hæreses asserere conati sunt lugentes ac semet inuicẽ mutuis compellationibus mordentes dicent. Ecce Arri,quem patre minorẽ affirmabas,in maiestate & potestate patris venit, vt se patri æqualẽ probaret,& te condemnaret erroris,Ecce Cherinte,& Hebion, & Martion & Paule Samoscetane, & Photine,quẽ purũ hominẽ putabatis, supra oẽs angelos & sanctos eminet,& mundũ sibi subditum ipse iudicat,nunquid homo tantũ hic,& non etiã deus? nunqd non ideo venit, vt a vobis infidelitatis pœnas exigeret? At tu Manichæe & tu Valentine. Ecce ille quẽ non ex virgine genitum,sed alter in phantasmate apparuisse,alter e cælo corpus attulisse dixistis,nũc eãdẽ ipsam virginẽ supra oẽs lucidã ac sublimẽ iuxta se ostẽtat, & verã matrem ꝑ cæteris honorando confitetur, vt vos tantæ prauitatis arguat,& in tenebras exteriores mittat. Vos quoq; Manichæe, Martion, Basilides, qui prophetas & legem non accepistis. Ecce prophetæ & legis obseruatores, vna cum euangelij professoribus cõmuni beatitudinis gloria illic collucent. Quoniam ipse angularis lapis Christus parietem ad parietem iungens, fecit vtraque vnum. Merito igitur quos ipsi olim diuidere conati estis, eorum nunc pari concordiq; iudicio condemnamini. Et tu Nouatiane, qui misericordiæ dei nimium diffidens, negabas post baptisma peccantibus esse veniæ locum, aspice quam grandis numerus corũ Hæretic

cum Christo in aere sit, qui etiam post baptismum lapsi per pœnitentiam saluati sunt. Te vero tuus perdidit error, etiam si nihil aliud commisisses. Hinc & reliqui hæresiarchæ atq; eorum sectatores inter se vicissim lacessentes, alij alijs proprium dogma exprobrabunt. Mox vero communicatis doloribus, lugentes pariter exclamabunt. Væ miseris nobis. Deprauauimus enim sensum scripturarum, peruertimus veritatem. induximus errorem, vbi non erat error, nunc gehenna nos excipiet, nõ vt corrigat, sed vt puniat, & sicut hactenus animas nostras, ita deinceps etiam corpora simul atque indesinenter exurat. Sic & vnumquenque sua scelerum accusabit conscientia, & communis infelicitas ad vnam omnes compellet querelam. Insuper ipsi nequam spiritus fœda terribilique facie obcursantes in illos exclamabunt Quid moram facitis? quid cunctamini venire nobiscum nostri estis, & a deo reprobati, quoniam nobis magis quam deo paruistis. Ibunt ergo omnes maledicti in sup-
atth.25. plicium æternũ, in pœnas indicibiles, & in multo acerbiores, quam vt verbis exprimi possint cruciatus.

¶ De sanctorum cum Christo ad celum ascensione.

Cap. XII.

POst hæc sol & luna, qui amisso fulgore lugere damnatorum calamitatem videbantur, rursum ob lætitiam gaudiumque beatorum reparato lumine, multo clariores quam vnquam antea visi sunt, apparebunt. Ac iuxta illud Isaiæ vaticinium. Erit
.30. lux lunæ sicut lux solis, & lux solis erit septempliciter,
Pet.3 sicut lux septem dierum. Eruntq; noui cæli & noua terra, dicente Petro apostolo, Cæli ardentes soluentur, & elementa ignis ardore tabescent. Nouos vero cælos & nouam terram, & ꝓmissa domini expectamus, in quibus iustitia habitat. Vnde & Iohannes in Apocalypsi, Vidi
o.21 inquit cælum nouum, & terram nouam. Primũ enim cælum & prima terra abijt, & mare iam non est. Interim omnes sancti Christum ad cælum comitantes, vna cum

angelicis choris glorificabunt in hymnis & psalmis & canticis, & vno ore omnes benedicent ei. Sicut per Sophoniam spiritus sanctus olim loquutus est dicens. Tūc reddam populis labium electum, vt inuocent omnes nomen domini, & seruiant ei humero vno. Sicut etiam ipse per Isaiam ait: Mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua. Tunc enim etiam illi qui damnati erunt confitebuntur Christum, experti virtutem potentiamque eius, qua sibi subiecit omnia. Et tunc adorabunt eum (vt in Psalmo dicitur) omnes reges, omnes gētes seruient ei: Et timebunt gentes nomen tuum domine, & omnes reges terræ gloriam tuam. Tunc tu domine implebis ruinas, vt vnde reprobi spiritus præcipites corruerunt, ibi homines a te electi tecum habitent, & te ad dexteram patris in magnificentia æqualitatis considentem semper videant, semperque laudent. Hoc sane illud erit, quod Danieli quondam reuelatum credimus dicēti: Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi seruient. Potestas eius, potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. Iam enim omnī prorsus dæmonum malignitate ad inferos cum impiis ablegata & in abyssum detrusa, iam sanctorum omnium animis corporibusque beatificatis, Christo victori triūphus æternus celebrabitur in cælo, vt ipso regnante regnent & ij, qui illum fide, & confessione, & ope in terra coluerunt. Eodem propheta dicente: Et iudicium sedebit vt auferatur potentia, & conuertatur & dispereat vsque in finem, hoc est, potentia principis tenebrarum, & eorum qui illum sequuti sunt. Regnum autem & potestas & magnitudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum altissimi, cuius regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges seruient ei & obedient. Et erit (vt Zacharias inquit) in die illa dominus vnus, & erit nomen eius vnum.

Sopho. 3. Isa. 45. Psalm. 71. Idem. 101. Idem. 109. Dan. 7. Idem. 7. Zacha. 14.

Omnes enim vnum erunt in deo, ideo & vnus rex omnium erit Christus, & in Christo pater & Christus in patre, & cum vtroque spiritus sanctus, humanitas diuinitasque pariter in illo videbitur, sicut scriptum est.
Psalm.35 Et in lumine tuo videbimus lumen. Inde iam gloria in excelsis deo concinetur, neque in terra vt olim, sed in
Lucæ.2 cælo pax hominibus bonæ voluntatis erit. Inde voces
Apoc. 11 illæ magnæ, quas Iohannes in Apocalypsi audiuit, per
Idem.19 sonabunt dicentes. Factum est regnum huius mundi domini nostri & Christi eius, & regnabunt in secula seculorum amen. Et iterum ait, Et audiui quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium alleluia, quoniam regnauit dominus deus noster omnipotens, gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se, id est, ecclesia, & datum est illi vt cooperiat se byssino splendenti & candido, Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum, & dixit mihi, Scribe. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. Hi quidem iam in tanta beatitudine se constitutos cernentes admirabuntur, et fortasse quærent quibus operibus, quo labore, qua exercitatione tantam, percipere meruerint mercedem? Sed audient. Non ex operibus iusticiæ quæ fecistis vos, sed secundum suam misericordiam pijssimus dominus saluos
Ad Tim.3 vos fecit. Neque enim condignæ erant passiones seculi
Roman. 8 tanta ac tali gloria, sed omnium bonorum largitor deus, diues in omnibus, nouit dare magna pro modicis, pro breuibus sempiterna. Modica sane imperata sunt, sed magna promissa sunt, hæc accepistis, quia illa obsequenter soliciteque implestis. Credidistis in deum, nunc perpetuo conspectu eius gaudete. Timuistis eum, nunc in illo exultate, dies festos ei sanctificastis, nunc festiuitate nunquam finienda fruimini. Parentes præpositosque vestros digno honore prosecuti estis, nunc a cælesti patre honorem accipite angelorum, & in mansionibus, a quibus Lucifer cum satellitibus suis ob superbiam lapsi sunt, vos pro humilitate vestra dño fauente

succedite. Dilexistis proximos vestros, nunc amici dei facti estis, & domestici, & filij. Pudicitiam, castitatem, virginitatem obseruastis, nunc incorruptionis, immortalitatisq; lucem induimini. Ieiunastis ablato sponso nunc illo vobis reddito cœlestis conuiuij indeficiēti dulcedine saturamini. Flestis aliquando nunc consolamini. Preces obtulistis, nunc quod precando petistis, accipite, Vigilastis in nocte, nunc in die qui noctem nescit, conquiescite. In vinea domini laborastis, nunc promissum vobis perfectæ felicitatis denarium sumite. Vicistis concupiscentias carnis, nunc in spiritu iubilate. Vicistis mundum, nunc in cœlo coronamini. Vicistis diabolum, nunc in deo cum Christo triumphate. Nemo a vobis tollet gaudium vestrum, nullus imminuet casus, nullum finiet tempus. Sicut modo ita & semper, & in secula seculorum, beati eritis in deo & domino Iesu & spiritu sancto. Amen.

Caro.
Mundus
Diabolus

¶De damnatorum pena. Cap. XIII.

DE istorum beatitudine paulo diffusius deo adiuuante dicemus, sed prius illorum ærumnam, q̃s proprium damnauit scelus, pœnasque indagare pro virili parte conabimur. Quanto enim plenius æternæ perditionis considerabimus periculum, tanto ad vitandum cautiores ac solicitiores efficiemur.

¶Pœnalem igitur locum damnatorum subterraneum esse credi, par est, & eum quidem, a quo maxime distat cœlum. Quantum enim peccando iniqui a iustitia, pietateq; recesserunt, tantum & mansione a mansionibus sanctorum separari congruum atque cōsentaneum videtur. Sed neque nomen sedis infelicissimæ in eo discrepat, quum ab omnibus vocetur infernus. Quid autem infernus quam terræ centrum, si cœlum hoc quod terram quaque versum ambit, mundi pars summa sit? Legim' præcepta Datan & Abiron & Chore, quia a deo ob delicta improbati sunt, viuos terræ hiatu fuisse absorptos, vt vel hinc constet, sub terra esse tormētorum locum, non supra terram. Vnde & per Iezechielem di-

Loc' inferni.

ctum est: Descenderunt incircūcisi ad terram vltimam,
Ezech. 32. hoc est, in viscera terræ, ne scilicet cœlum, solem, lunāque & reliqua sydera videre possint, qui dum viuerent, cœlestium contemplationi nunquam vacauerunt. Ideo & in tenebras mitti dicuntur, quoniam illic nulla dies est, nulla omnino lux, nisi quam fecerint flammæ illę inextinguibiles, quæ sic fulgent, vt etiā fulgore ipso torqueant & excrutient.

¶Quum enim sine intermissione vrant peccatorem, hoc insuper ei præstant, vt etiam illos inibi vri cernat,
Ignis quos charissimos habuit, & duplicentur sibi pœnæ, dum suas cumulat alienis, vtq; idem conspectis terribilibus dæmoniorum figuris, ex pauoris magnitudine magnitudinem augeat supplicij.

¶De his postea, nunc locum istum (quamuis sub terra sit) perscrutemur, vt qualis & quam tristis existat,
Locus saltem ex parte nosse possimus, & quum nouerimus, cauere enitamur, ne illo concidamus, vnde spes nulla est
Isaiæ. 30. reuertendi. In Isaia scriptum est, Præparata est ab heri topheth, ab heri, hoc est, a principio. Topheth autem interpretatur gehēna pauoris, vel ampla pœna vitæ stultorum, vt per hoc intelligas & horrorem loci, & immensitatem pœnarum. Deinde sequitur: A rege præparata
Mat. 20. 22. pfunda & dilatata, vt scilicet capax esset multorꝝ, quoniam multi sunt vocati, pauci vero electi, si illorum qui vocati sunt, numero comparentur. Idem propheta pœnæ quoq; genus indicat dum subdit: Nutrimenta eius ignis & ligna multa: Flatus domini, id est, diuina iusticia, sicut torrens sulphuris succendens eam. De hoc alibi
Isa. 34. idem ait: Et conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulphur. In ijs quidem partim fomēta ignis apparent, partim grauitas fœtoris. Et erit inquit terra eius in picem ardentem nocte & die, non extinguetur in sempiternū, ascendet fumus eius a gñatione in gñationem, desolabitur ī secula seculoꝝ. Quō desolabitur in secula seculorum, si res quæ desolantur, minui & deficere soleant, & ad nihilum redigi? Alia ergo conditio infernalis foueæ erit, quæ & ardendo desolabitur, & nun-

quam ardere desinet, perpetuæque combustioni perpetuo sufficiet, nec ignis extingui, nec ipsa consumi poterit. Et non erit inquit, transiens per eam. Quia fortasse ignei torrentes illi, vel vbique aduersi & occursantes nequitiæ spiritus transitum denegabunt. Vel aliter. Nō erit transiens, ita vt inde exire possit, dicente propheta: Congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere. Carcer ergo nunquam aperiendus homines dæmonesq; pariter continebit inclusos, obstructo omni exitu portis æreis vectibus ferreis, ac seris sempiternis. Hic igitur idem propheta ait: Et possidebunt eam onocrotalus & ericius, & ibis, & coruus, & habitabunt in ea. Per hæc sane animalia, quæ in Deuteronomio inter immunda censentur, homines peccatores designat, flagitiorumque immunditia pollutos. Postea infert: Et erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia onocentauris, & pilosus clamabit alter ad alterum, ibi cubauit lamia, & inuenit sibi requiem: Ibi habuit foueam ericius, & nutriuit catulos, & circumfodit, & fouit in vmbra eius, illic congregati sunt milui alter ad alterum. Miluus quoque est immundis est. Draco vero diabolus est, vt in his etiam bestiarum vocabulis peccatores & simul improbos spiritus intelligamus. Quod autem ait: Inuenit sibi requiem, non requiem significat qua finitur labor, quia ibi nulla laboris quies est, sed qua sedes domiciliumque non mutatur. Semper enim in tenebris & in igne, & in fœtore, & in tumultu, & in luctu, & in omibus miseriis pœnisq; permanebunt. Vnde concludens propheta dicit. Vsq; in ęternum possidebunt eam. In generatione et generationem habitabunt in ea.

Isa. 34.

Idem. 34

In inferno dæmones & homines

¶ Tale ergo erit damnatorum cum diabolo habitaculum, talis carcer. In quo tenebræ, multo quidem illis tenebris, quibus in Aegypto Pharao flagellatus est, tristiores. In quo ignis, non sicut noster consumens, sed longe quam noster grauius exurens, vt qui in illo torquentur, vehementiorē morte dolorē sentiant, & mori non possint. In quo picis & sulphuris assidue bullientis

Quæ tormenta in inferno.

intolerabilis fœtor, fumiq; omni nausea grauius olentis nunquam desinens exhalatio. In quo etiã omnia per-
Psalm. 10 turbans procellarũ spiritus, iuxta illud: Ignis, sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. Spiritus tamen non qui ardores ignis refrigeret, sed magis flam-
Compatio marum impulsu sæuire cogat. Veluti si quis in nemoroso monte vnam tantum arbusculam incendat, mox flamma ventis agitata totum montem comprehendit, lateque omnem occupat syluam. Aut si magnis parua confe rẽda sunt. Veluti quum faber alterno follium flatu prunas in vnum coactas exuscitat, scintillæ crepitant, flamma furit, vstrina refulget, & sub prunis positum ferrũ concepto calore candescit, æraq; liquantur. Sic procellarum illarum irruenti turbine concussum, infernale incendium flammarum ingentes globos anhelanti vapore difflabit. O diram loci faciem, o sortem omnibus seculi huius ęrumnis, omni calamitate, omni exilio, omni tormento, omni morbo magis expauescendam, non solum quia æterna sit, sed etiam quia cunctis vitæ huius, (si in vnum conferantur) malis acerbior sit. Sicut enim beatorum gloria verbis explicari nequit, sic nec damnatorum pœna, tantum in hac mali est, quantum in illa boni, quoniam inter se opposita sunt, vt dies & nox, lux et tenebræ, vita & mors. Id quidem manifestius patebit, si etiam illud quod superius propositum a nobis fuit, paulo plenius cõsiderabimus, quod. s. ignis iste in tenebris micans, non solum calore cruciet, verumetiam fulgore ipso. Tantum quippe inter fumidas nubes lucis ostentat, vt miseri nihil aliud oculis haurire possint, nisi quod visum aut terrore affligat aut dolore. Vident igitur præter horribilem inferni situm, formidabiles dæmones
Qũ horrẽdi in infer no dæões. in diuersas portentorum facies ex industria identidem sese transmutantes, vt ipsa quoq; deformitate conturbent eos quos persequuntur immanitate. Videbunt in-
Isa. 34. quam, & videndo contremiscent, serpentem illum antiquum, colubrum tortuosum, Mammonam iniquum, satanam dolosum, Asmodeum cruentum, Belial peruersum, Beelzebub dæmoniorum principem. Videbunt &

illos beluinos ferosque spiritus, quos Isaias propheta bestias, dracones, struthiones, pilosos, vlulas, syrenas appellat. Videbunt Behemoth illum immanem, cuius (vt in Iob legitur) fortitudo in lumbis, & virtus in vmbilico ventris, qui stringit caudam quasi cedrum, & absorbet flumina, & depascitur montium fœnum. Videbunt parem illi vel eo etiam vastiorem Leuiathan, per cuius dentium gyrum formido, cuius corpus quasi scuta fusilia, compactum squamis se prementibus, cuius sternutatio splendor ignis, oculi & palpebræ diluculi, de cuius ore procedunt lampades, & de naribus fumus, cuius halitus prunas ardere facit, & in cuius collo moratur fortitudo, & cuius faciem præcedit egestas, qui feruescere facit quasi ollam profundum maris. Denique de quo dicitur. Non est super terram potestas quæ comparetur ei, qui factus est vt nullum timeret, omne sublime videt, & ipse est rex sup oẽs filios superbiæ. Isa.34. Iob.40 Idem.41

¶Nemo me poetarum commenta loqui putet, de veritatis fonte haurimus quæ dicimus, ibi ista leguntur, vbi nefas est credere quicquã inesse fabulosum, aut me[illegible] [illegible]er confictum, sed vel mysterio adumbratum, vel [illegible] res habet positum.

¶Videbunt ergo & fabrum illum, de quo p Isaiam ait dominus, Ecce ego creaui fabrum sufflãtem in igne prunas, & pferẽtem vas in opus suũ, & ego creaui interfectorem ad dispdẽdũ. De quibus Naũ ppheta loquitur dicẽs, Clypeus fortiũ ei⁹ ignitus, viri exercitus in coccineis, aspectus eo⁊ quasi lãpades, quasi fulgura discurrẽtia. Et quo⁊ sæuitiã in Abacuc admirans ait, Oẽs ad pdam venient, facies eorũ ventus vrens, & congregabit quasi arenã captiuitatẽ, & ipse de regibus triumphabit & tyranni ridiculi eius erunt, totũ in hamo subleuabit, traxit illud in sagena sua, & congregauit in rete suum. Expandit inquit, sagenam suam, & semp interficere gẽtes non cessat. Aderunt ibi & feræ bestiæ a Daniele quõdã visæ. Lęena expandens alas. Vrsus dentibus infrendens, vt comedat carnes plurimas. Pardus q̃q; cum quatuor alis & totidẽ capitibus. Alia etiã bestia dentes fer Isa.54. Naum.2 Haba.1 Dani.7

R

res os habens magnos, & vngues ferreos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus conculcant, & alia quæ propheta se conspexisse commemorat, supra modũ monstrosa atq; horrenda. Aderit & ille qui de cælo cecidit in terram, cui data est clauis putei abyssi. De quo
Apoca.9 puteo (vt in Apocalypsi scriptum est) ascendit fumus sicut fumus fornacis magnæ. Et de puteo inquit exierũt locustæ in terram, id est, dæmoniorũ agmina in eos q terrena bona beatitudinem putant. Et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ, & præceptum est illis ne læderent fœnum terrę. i. humiles, Neque omne viride, in quo scilicet fidei, spei & charitatis viget succus. Neq; omnem arborem, hoc est, eum qui a terra sese erigens cœlestia contemplatur, & bonorum operum fructu exuberat. Sequitur, nisi homines qui nõ habent signum dei in frõtibus suis. Electos enim & sanctos & fideles offendere nequeunt, sed illos duntaxat, qui licet labijs deum honorent, corda tamen procul ab
Mat.15 eo auersa gerunt, quibus dicturus est, Nescio vos. Disce-
Mar.7. dite a me omnes qui operati estis iniquitatem. Atten-
Mat.25 dendum autem quales locustæ istæ quam terribiles. Et
Apo.9. similitudines locustarum inquit, similes equis paratis in prælium, super capita eorum tanquam coronæ similes auro, & facies eorum sicut facies hominum, & habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum sicut dentes leonum erant, & habebant loricas sicut loricas ferreas, & vox alarum earum, sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum, & habebãt caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum. Præterea vidi, inquit, equos in visione & qui sedebant sup eos, habebant loricas igneas & hyacinthinas & sulphureas, & capita eq̃rum erant tanq̃ capita leonum, & de ore eorum ꝓcedit ignis & fumus, & sulphur.
Apocalyp. 13. Porro caudæ inquit eorũ similes serpentibus habentes capita, & in his nocent. Aliã quoq; bestiã vidit ascendẽtem de mari, habentem capita septem & cornua decem, & super cornua decem diademata, & super capita eius nomina blasphemiæ: Et bestia quam vidi, inquit, simi-

lis erat pardo,& pedes eius sicut pedes vrsi, & os eius sicut os leonis. Ac ne plura huiuscemodi prosequi longum sit, flamma illa ad hoc tantum lucebit, vt hæc vel his similia monstra obiiciat obtutibus impiorum. Et si enim ista quæ a Iohanne vel prophetis relata sunt, ad allegoricos sensus referri doleant. Nihil tamen obstat, quin ipsi impurissimi spiritus in hasce formas (vel potius deformitates) verti sese & possint & velint, vt homines quibus semper infensi sunt, formidine ipsa vexent, antequam verberibus cædant. Quod si sanctissimis viris quandoq; tales apparuere, quomodo non apparebunt damnatis? Et si illis iniuriam inferre ausi sunt, quibus nocere Christo protegente non poterant, quanto magis eos infestabunt, in quos iam sæuiendi ius accipient? Iob iustum Satan humani generis inimicus, impetrata in eum potestate opibus exuit, liberis orbauit, seruis priuauit, vlcere percussit. Insuper quosdam qui calamitatibus eius insultarent, concitauit. Idem beatos apostolos veluti triticum cribrare expetiuit. Paulum vas electum colaphizauit. Antoniũ Alexandrinũ abbatem fustibus commitigando tantum non exanimem reliquit. Machario bipennem manu vibrans hostiliter minatus est. Hilarionem variarum portentis vocum terrere aggressus est, & eiusdem orantis dorso insiliens, latera calcibus, ceruicem flagello verberare non timuit, & eis parcet qui sibi traditi erunt, quos igneis vinctos catenis trahet secum in abyssum? Sed & ipse in igne cruciabitur. Dolore ergo stimulatus, acrius ad inferendam homini iniuriam insurget.

Iob
Apostoli
Paul⁹ apostolus
1. Corin. 11
Antonius abbas.
Macharius
Hilarion

¶Diximus de terrore qui damnatis per lucem gehẽnalis ignis incutietur, dicamus nunc de dolore. Sicuti enim mõstrosas dæmonum species in lumine illo atro caliginosoque concernendo formidabunt, ita eorum supplicia, quos in vita charos habuerunt, intuendo magis tristabuntur. Frater fratri commiserebitur, filiis parentes, parentibus filii, amicis amici. Dumque inuicem quilibet nunc suo, nunc alieno malo dolent, duplicabitur omnibus grauitas mœroris. Hinc sane diues il-

Dolor dãnatorũ in inferno.

Diues pur- uratus. Lucæ.16

le sepultus in inferno, multum de fratribus quos superstites reliquerat solicitus, mitti ad eos Lazarum precabatur, vt ab ipso admoniti cauerent eo deuenire, vbi illorum afflictio suæ pœnæ additamentum foret. Audiuimus quosdam in furto deprehensos, cum coram iudice constituti crimen negarent, patienter tormenta tulisse. Vbi autem & filios in quęstionem adductos conspexissent, eorum ferre supplicium nequiuisse, atq; continuo furtum confessos. Et si necem ipsi subire maluerūt quam liberis fidiculas intendi videre, quali quantaque premerentur tristitiæ acerbitate, si vna secum in inferno illos ardere vidissent, & flebiliter exclamare, & ab iis qui ope indigent, opem implorare? Puto & ipsi exclamassent, obsecrantes, vt tota in se verterentur incendia, & illis leuaretur pœna. Aut si id effici non liceret, vt saltem procul ab eis, vbi etiam grauioribus atterendi suppliciis essent, secedere sibi permitteretur, tantum ne illos quos genuissent, vri aspicerent, gemere audirent, affligi angiq; sentirent. Deniq; in imo infernalis barathri flendo demergi ac defigi præoptassent, & vt hunc vnum effugerent omnes alios dolores non ita graues credidissent. Ad augendam ergo reorum anxietudinem atq; ęrumnam, ignis iste (sicuti diximus) non modo torrebit, sed etiam splendoris aliquid diffundet, illarum duntaxat rerum videndarum copiam suppeditans quæ spectantibus multo plus afferent molestiæ, quam si etiam ipsas tenebræ caliginosiores occuluissent. Et de hoc hactenus, nunc patientium pœnas vtrum diuersæ sint perpendamus.

Pœnarũ diuersitas

¶Diuersas esse nulli dubiũ est, nisi cui forte libuerit Stoicorũ more vitia oīa paria esse definire, vt pares etiam pœnæ vitiorũ sint. Quæ qdem sententia toto catholicæ ỹitatis theatro explodit & exibilat. In lege qppe

Leuit.13

veteri sacerdos eos q lepræ morbũ cõtraxerint cõsiderare iubet, ac diiudicare, alba, an nigra, an rufa sit, diuersa aũt lepræ gña diuersitatem significant pctõrum. Lex etiam illum q infamauerit vxorem, verberibus af-

Deut.22.

ficiendum decernit. Qui vero alienā stuprauerit, lapi-

dibus obruendum iubet. Inæqualis pœna inæqualitatem criminis indicat, Idcirco de ijs quoq; qui verberandi sunt, mandatur, vt pro mensura peccati, fiat & plagarum modus. Et plures plagæ irrogentur ei, cuiusgrauior fuerit culpa. Sed ne quis differentiam hanc in præsenti vita, non in futura haberi cauillari possit. In Sapientiæ libro scriptum est. Iudicium durissimum in eos q̃ præsunt, fiet, & potentes potenter tormenta patientur, & fortioribus fortior instat cruciatio. Cur ita, nisi quia in eodem quoque genere peccati magis delinquit is qui dignitate præcellit? Ad hæc etiam in Euangelio perspicua est criminum & animaduersionum discretio. Om̃is inquit qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui aũt dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Frustra nimirũ fieret isthæc diuisio, si nulla esset vitiorum diuersitas, & si alia leuius, alia grauius non punirentur. Aut si diuersa non sunt, cur qui verbum dixerit contra filium hominis, remittetur ei? qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neq; in hoc seculo, neque in futuro? Quare illo nequam spiritu cum septem alijs nequioribus se (differens enim etiam spirituum nequitia est) reuertente ad eum a quo exierat, fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus? Quamobrem seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non præparauit se, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis, qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis? Quomodo denique Iudæ peccatum maius dicitur Pilati peccato, dicente ad Pilatum domino. Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper, propterea qui me tradidit tibi maius peccatum habet. Quod autem aliud alio leuius fit, minusq; noxæ habeat, Iohannes apostolus declarat dicẽs: Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non ꝓ illo dico vt roget qs. Grandis distantia, alteri peccanti vita orando impetratur, ꝓ altero q̃ in morte est, ne orare quidẽ permittitur.

Deut. 25. Sap. 6. Matth. 5. Matth. 12. Lucæ. 11. Lucæ. 12. Iohan. 19. 1. Iohan. 5.

Igitur ſicuti diſtincta ſunt delictorum genera, ita & delinquentium ſupplicia diſtincta ſunt.

¶Eſt gehenna & caminus ignis inextinguibilis, eſt vermis & tinea immortalis, ſunt tenebræ aliæ exteriores, aliæ interiores, eſt profundum & puteus abyſſi, ſunt glareæ cocyti, ſecundum quod dicitur. Dulcis fuit glareis cocyti, eſt ſicut calor ita & frigus, iuxta illud. Ad nimium calorem tranſiet ab aquis niuium. Sunt ſpiritus creati ad vindictam, ſunt pix, ſulphur, grando, ſitis, fames, mors, ſcorpij, ſerpentes, eſt rumphea vindicans in exterminium impios, eſt abſynthium & aqua fellis, eſt turbo indignationis domini, & tempeſtas erumpens & irruens ſuper capita iniuſtorum. Eſt & de quo ſuperius dictum eſt, procellarum ſpiritus, qui flammas non ſinit quieſcere, neque prunas conſopiri, aut cinere obduci. Sunt denique omnia mala, & nihil prorſus boni, & hoc vnum omnium peſſimum, nulla vnquā neque minuendæ, neque finiendæ tantę acerbitatis expectatio. Quam rem quidam admirantes quęſiere, qua ratione iuſtum eſſet, quod criminibus quæ tam breui temporis ſpacio perpetrantur (breuius eſt enim vita mortalium ſuper terram) pœna conſtituatur æterna. Quibus reſponſum eſt, hoc non tantum diuinæ, verū etiam humanæ conuenire ſeueritati atque cenſuræ, vt ſcelera quædam, licet horæ vnius vel puncti momento commiſſa fuerint, plurimorum annorum mulctentur exilio, diuturniore carcere caſtigentur, longioribus diſcutiantur tormentis, quia non tā tēpus in peccando ſpectatur ꝙ pondus. Peccat qui vno ictu homicidium peragit, peccat qui tota die verba blaterat otioſa, & abſq; intermiſſione garrit atq; argutatur, & cum vterq; peccet, alterq; multū tpis, alter parum in peccando conterat, homicidium tn̄ pœna interdum longiore punit, inconſulta vero loquacitatis, ne breui quidem coercetur. Deinde tametſi ad delinquendum non multum temporis hominibus præſcriptum ſit, animus tamen illius quem nunquam delictorum pœnitet, qui nunquam male agere ceſſat, tendit in infinitum. Et vt Gregorius ait

[Margin notes: Tormētorū gn̄a. — Iob. 21. — Iob. 24. — Quare pœna æterna conſtituta ſit paliter peccātib⁹.]

quit, vellent iniqui semper viuere vt semper possent peccare. Ideo iuste quidem flagello plectuntur sempiterno, Præterea vt appareat, qualis quantusque sit qui offensus est, oportet vt offensor ipse & grauissime & diutissime, id est, sine fine puniatur. Huc accedit quod ei quidem breui tempore peccans æternis addicit supplicijs, nō fit iniuria neque dolus, quoniam antequam peccasset, hæc eadem peccantibus proposita esse non ignorauit. Sciuit etiam quod si breui tempore virtutis opera exercere studuisset, æterna remuneratione se fuisse potiturum, & tamen virtute contempta vitium sequi maluit. Quis ei quæso fraudi fuit? quis eum in illam nunquam satiabilem carnificinam præcipitauit, nisi suamet peruersa in eligendo mala voluntas? Ad aquam ineffabilis dulcoris manum extendere poterat, & prunis potius ardentibus eam immersit. Talibus p prophetam dicitur, Ecce vos omnes accendentes ignē, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & flammis quas succendistis. Profecto quisquis infinitæ beatitatis promissa paruipendit, infinitęque calamitatis minas non timet, quando & has euadere licet, & illa promereri, dignus est cruciatibus infinitis pro tanta animi sui temeritate, tantaque stultitia. At aliquis fortasse incredulus eiusmodi minis nō adhibet fidem, tāto magis meretur illas experiri, vt quod credere noluit libens, credat inuitus, cognoscat quia vera sunt, q̃ falsa esse impie dubitauit, tradatur diabolo & angelis eius, qui non credidit Christo & apostolis eius. Isaiæ.50

¶Quoniam autem docuimus diuersa esse supplicia ne quis aliqua vt alijs minus dura, ita etiam non multum acerba putet, ideoque ad euitanda negligentior efficiatur, ostēdemus ea quoq;, quæ illic leuissima sunt omnibus quæ hic habentur esse grauiora. Nihil hic q-dem tā triste est, tam luctuosum, vt non habeat aliquid consolationis. Pauper es, siti, fame, nuditateque confectus, inuenies qui miserebitur & stipem porriget. Incurabiles morbi doloris interualla habent, & post vehementem accessionem, vel festina remissio expectatur

Quod ... nima in... inferno... pœna ... ior sit i... quæ hi... habetu... maxim...

vel proximus exitus. Perpetuum exilium non adimit patriam sed mutat, & plerisque natale solum reliquisse vsui fuit. Qui in latomijs vinculisue coartãtur, aut perfractis claustris euadere, aut praesidis miseratione liberari sperant. Qui caeditur, mutilatur, vritur, in equuleo suspenditur vngulis raditur, virgis verberatur, cruci affigitur, membratim discerpitur, omnia denique quae crudelium tyrannorũ furor adinuenit tormenta, in suo ipso corpore excipit, quanto vehementior dolor est, tanto citius finem affore doloris confidit, & totum quem intolerabiliter sustinet angorẽ, se morte mox effugiturum gaudet. Soli illi q ad tartarũ relegantur, nihil penitus habere possunt vnde conquiescãt nedum vnde gaudeãt. Quis enim illic miserebitur, vbi omnes miseri sunt? Quis consolabitur, vbi omnes lugere non cessant? Quando dabitur vel modica tormentorum intermissio, vel vllum leuamen, vbi vrẽs ignis nunquam extinguitur, rodens vermis nunquam moritur, vexantia daemonia nullo labore defatigantur, nulla crudelitate satiantur? Quis postremo malorum sperari terminus poterit, vbi diuini iudicij irreuocabilis maledictio in aeternum perseuerabit. Deinde vitae huius aduersitatum tribulationumque causa haec fere est, vt aut iustus per patientiam coronetur, aut peccator p timorem corrigatur, sed causa gehennae ignis nõ alia est, quam vt obstinatus, quem nunquam flagitij poenituit, nunquam careat tormento, hic ira, illic pietas dei est. Nonne ergo satis patet grauiorem esse animaduersionem dei irascentis, quam castigationem diligentis, Verberat aliquis filiũ, sed vt a vitijs deterreat, verberat hostem, sed vt interimat. Nonne igiť leuissimus in hostem ictus durius feriet, quam maximus in filiũ. Sic & minima in inferno poena maior est, quam quae hic inferri potest maxima, quoniam hic filij, illic hostes dei sunt, quamquam multi & hic hostes, sed ita vt esse possint filij. Hoc idem nobis contrarij quoque ratio suadet. Nam quemadmodum in caelesti gloria minimo beatorum ij qui in terra felicissimi existimantur

comparari nequeunt, ita e diuerso qui in inferno minimum miser est, omnibus quæ supra terram haberi possunt miserijs miserior est. Quanto itaque plus haurit gaudij, qui in cælo minimus est, quam qui in terra maximus, tanto plus pœnæ sentit, qui in inferno minimã sentit, quam qui maximam in hoc seculo.

De reuelationibus infernalium poenarum.

Caput XIIII.

His rationibus addamus etiam reuelationũ argumẽta, vt eorum ipsorum qui vel periere, vel a perditionis limine reuocati sunt, confessionibus quanta pereuntium infelicitas sit, certius innotescat. Audiuimus Epulonem diuitem de euangelio perquam lugubriter conquerentem, & sancto patriarchæ supplicantem, vt mitteret Lazarum, qui intincto in aqua digito guttulam vnam linguę suæ instillaret, eo quod totus in igne arderet totusque cruciaretur. Quanta ergo calamitas est, sic torreri, & vna aquæ gutta indigere, nullaque postulatione eam impetrare posse. Sed huic tam ingenti miseriæ additur præteritæ felicitatis amara recordatio. Responsum enim accipit, Memento qa bonis multis in vita fruebare, Lazarus vero pressus erat malis, tu nunc cruciaris, ille consolatur. Additur & fratrum superstitum irrequieta solicitudo, cum tã vehementer expauescat, ne eandem & illi perniciem sortiãtur, quos fortasse sciebat haud alijs moribus viuere q̃ ipse vixerat. Non ergo satis est flammis excoqui, & ne linguam quidem tanti ardoris habere expertem, multiplicium insuper curarum perpetua anxietudine exæstuandum est.

Diues puratus. Lucæ.16.

¶Stactæum Ephesium Iohannes apostolus dum efferretur, ad vitam reuocatum percunctatus dicitur. Quid in alio orbe de illis duobus fratribus discipulis suis viderit, qui sibi aliquam diu religiose adhærentes, rursum per inconstantiam lubricitatemque desciuerant; Cũ ergo is quantam beatitudinem cum q̃li infelicitate

Duo Iohannis discipuli.

permutasset, coram recensuisset, continuo illi ambo omnes diuitias paulo ante repetitas acceptasque (hæ autem erant virgæ in aurum versæ & lapilli in gemmas vt his redimerent possessiones, quas pro amore Christi distraxisse dolebant) ad pedes apostoli effudere multis cum lachrymis rogantes veniam ac dicentes, omnia se perpeti paratos, tantum vt pristinam gratiam apud deum sibi recuperare liceret. Nequaquam tam cito tantas opes iterũ contempsissent, & ad apostolicam reuersi fuissent egestatem, nisi certo cognouissent, & omnibus opibus maiorem esse paradisi gloriam, & omni egestate angustiorem inferni ærumnam.

Caluaria cuiusdam ethnici.

¶ Macharius Alexandrinus dum aliquando per Scythioticam solitudinem deambularet, caluariam hominis humi iacentem conspicatus, cœpit per Christum Iesum obsecrare & interrogare cuius fuisset dum viueret? Quo ve nunc in loco animus quondam inhabitator suus degeret? Grande miraculum, aridum os carneque & neruis nudum prorupit in vocem, ac se gentilem fuisse, proximique vici indigenam respõdit, nũc vero in foueam barathri infernalis tã alte retrusum angustiari, quam procul a terra distet cælum. Sed etiam se inferius corruere Iudæos incredulos, & ipsis inferius hæreticos Christianos, qui reuelatam diuinitus veritatem mendacibus peruertere sententijs moliuntur. Merito quidẽ ipsi hæretici & gentilibus & Iudæis dãnabiliores sunt. Nam vtriq; illi aperte cum ecclesia pugnant, hi vero amicitiæ simulatione ex insidijs nocẽt, & cum se Christianos nuncupent, nulli Christianos pniciosius lædunt

Cadauer cuiusdam Rustici.

¶ Eadmũdo Cantuariẽsi archiepiscopo die quadã in viso apparuisse ferunt, late patentem campum, squalẽtibusq; paruis vastum, & in eo rustici cuiusdam sola vitę prauitate non ignobilis, exanime corpus ab ingẽti coruorum multitudine certatim impeti, distrahique & dilacerari. Deinde compertum ea ipsa die rusticum illum fuisse vita defunctum. Quid mali, quid iniuriæ vsquã esse potest, quod nequissimi spiritus damnatorum ani-

mabus illic in inferno non irrogent, si hic in cadauera eorum tam auide debachantur.

¶Iosaphat Auenir Indorum regis filius, Barlaam eremitæ industria & disciplinis ad Christianitatem cõuersus, meretriculæ cuiusdam forma blanditijsque & procacitate captus fuisset, nisi diuina miseratione contigisset, vt parumper obdormiscens, & sanctorum gloriam, & damnatorum pœnas videret. Eo somno confirmatus, in castitatis proposito perseuerauit. Tyrunculus adhuc in fide erat, & puto turpis voluptatis tã violentæ solicitationi succubuisset, nisi per huiuscemodi visum, & paradisi delitias omnibus mundi oblectamẽtis magis expetisset, & omnibus formidabilibus ipsa inferni tormenta magis expauisset. Si ergo ista per speculum & in ænigmate & quandam soporis vmbram visa tantam vim habuere, quid virium quantamq; efficaciæ haberent, ita vt sunt conspecta?

Iosapha[t] regis fil[ius]

¶Sicuti conspexerant tres illi Ierosolymis bis morte defuncti, de quibus tunc quoque mentionẽ fecimus cum de purgatorio tractaremus. Qui (vt Cyrillus tradit) ad destruendam hæresim quandam precibus ipsius Cyrilli & Eusebij, Hieronymique iam cum Christo regnantis meritis, qua die mortui fuerant, resuscitati sunt. Tunc palam testari cœperunt, se Hieronymo duce loca paradisi, inferni, purgatorijque perlustrasse, & cum damnandi essent, eiusdem apud deum gratia antequam iudicarentur, ad vitam redire iussos. Enarratis igitur omnibus quæ vidissent, sola infernalium pœnarum recordatione a lachrymis temperare se nullo modo poterant, quod dicerent tales ac tantas esse pœnas illas, vt nullæ penitus excogitari possent cum ipsis cõparandæ. Itaque sine intermissione flebant, donec peracta. XX. dierum pœnitentia, rursum (vt prædixerãt) suis exuti corporibus decessere, non vt prius ad mortẽ sed ad vitã. Perpendamus horum testimonio, horũq; luctu, quam immensum malum sit illud, quod cum nullo malo conferri queat, & cuius timor lachrymas

Tres a morte [ad] vitam r[e]uocati.

cohibere nõ sinebat. Horum quoque pœnitentiam imitemur, qui tam pauculorũ dierum fletu tantam euaserunt perniciem, & simul beatitudinem consequuti sunt æternam.

ufus Cy
li nepos

¶ Idem Cyrillus refert, dum mœstus oraret, indicari sibi petens, qualiter se haberet Rufi nepotis sui nuper defuncti anima, se fœtorem primo sensisse supra modũ grauem, neque naribus omnino nisi compressis tolerabilem: mox deinde Rufum conspexisse catenis candentis ferri præcinctum, flammas fumo mixtas ore vomentem, & toto prorsus corpore ex ardoribus quos intra se habere videbatur, scintillantem. Cumq; hoc spectaculo conterritus miraretur, & vehementer expauidus q̃reret, quamob culpam iuuenis moribus integer, & ob id quondam omnibus charus, talibus pœnis dignus iudicatus esset, ab eodem didicisse, nihil ei aliud criminis fuisse datum pro quo ita vexaretur, præter aleæ lusionẽ, quoniam ipsa identidem vsus esset. & leuissimum vel nullum peccatum existimans, illud sacerdoti cõfiteri neglexisset. O seuera diuinæ iusticiæ iudicia, & expauescendum examen, si vnum in homine vitium, tot virtutibus quæ eidem inerant, non est compensatum. vt ipse a damnatiõe liber esset, quomodo illis compensabitur, qui pleni flagitiis nulla cum probitate decedunt? Et si tã sæuos patiebatur cruciatus aleæ lusor, quales quæso passuri sint, fœnerator, fur, adulter, homicida, vel hæreticus, vel idolatra. Non dubitamus quin isti grauius peccent, proinde nec dubitemus præter hæc Rufi supplicia esse adhuc quædam multo grauiora.

re. papa

¶ Exempla quæ sequuntur, de beati pontificis Gregorij dialogo recitabo, ne qs ambigat, quin ea verissima sint, quæ tanto teste proferentur.

uidã Se-
ri pcib⁹
tæ resti
tus

¶ Quidam in finibus Valeriæ prouinciæ ægrotans, priusquam Seuerus presbyter ad ipsum a peccatis absoluendum adueniret, diem suum obijt. Mox eiusdem Seueri lachrymis ac precibus, annuente domino reuixit. Interrogatus quid sibi quum e corpore migrasset contigerat, respondit se a quibusdam hominibus nigriori-

bus quam Aethiopes sunt, & qui ore naribusq; ignẽ efflabant, repente correptum fuisse, & per opaca loca atq; aspera raptim deductum. Sed dum adhuc duceretur, a candidissimis iuuenibus, multaq; luce coruscãtibus obuiam factis dimitti, ac vitæ pristinæ restitui iussum, quod dicerent Seuero presbytero hoc poscenti deum concedere. Igitur quum peccata sua eidem confessus pœnitentiam peregisset, die septimo iterum, sed felicius obdormiuit. Terribiles illi nondum confesso, quum per tenebras traheretur, dæmones fuere, haud dubie terribiliores futuri, si ad gehennam vsque pertraxissent. At vero quã fortis Seueri pietas, quam potens meritum, qui de ore tam rapacium luporum eripuit prædam, & animam ab Orci faucibus auulsam inseruit cœlo? Ex quo liquet, tũc maxime sanctorum precibus nobis opus esse, quum expiramus. Iam iudicatis nihil proficiunt preces. Nulla est in inferno redemptio. Orcus. i. infernus

¶Neq; enim Theodoricum Italiæ regem Arrianum, ne in interitum rueret æternum, sua tenere vis, suusque valuit potentatus. Quem solitarius quidam in Lipara Siciliæ insula deo seruiens, in foueam illam quæ flammas eructat, vinctum deijci vidit, a Iohanne papa, Simacoq; patricio, quos ille catholicam tuentes fidem non multo ante occiderat. Merito ab ipsis præcipitari visus est, quos ipse præcipitatos in mortis ignominiam putauit, dum martyrio coronarentur. Deprehensum quoq; est eodem die ipsum interijsse, quo talia de illa solitarius viderat. Teodori rex

¶Opinor locum illum in quem est deiectus, sicuti & alia quæ in illis circa Siciliam insulis, atque in ipsa Sicilia perpetuo ardere constat, internæ fornacis intumibulum esse, ac flammas ac fumum ipsum inde a gehennæ ignis sursum versus euaporari. Si enim is ignis eiusdem cum nostro naturæ esset, vnde illi materia sufficeret, per tot iam secula assidue flagranti? Nonne iampridem insulas illas omnes in nihilum redigisset? Is ergo ignis, qui ad cruciandum factus est, non ad consumendum, nisi forte quod consumptum aut terroris aut pœ Ignis in Siciliæ ins

næ plus adijciat. Si quis autem nosse cupit, quam alta profunditas sit, a summo ore bullietis foraminis ad vltimum vsq; inferni fundum, Theodericum interroget, quem ideo totum præcipitium illud emensum credim', quia nullum crimen grauius est, q̃ ab ecclesiastica dissentire ỽitate, & hæresum prauitatibus implicari. Quo autem minus dubitemus esse apud inferos tormentorum ignem, hucusque illum nostris oculis visendum diuina prouidentia iussit promicare.

ereticus

Eumorp. Stephä. ptio

¶Quod ita esse, Eumorphi quoq; Romani Gallæ viduæ filij exemplo probari potest. Qui quum animam ageret, clamare cœpit dicens: Pergite cito accersitum mihi Stephanum Optionem. Ecce enim nauis ambos nunc ad Siciliam vectura ĩ portu nos præstolatur, iam oram soluit, iam vela suspẽdit. Insanire putabatur, donec rursus morantes famulos increpans. Non insanio (inquit) agite iam ite, si libet, & quod vos volo perficere ne cunctamini. Dum eunt, audiunt Stephanum illum decessisse, dum redeunt, Eumorpheum extinctum offendunt. Vtriusque exitus eodem temporis puncto contigit, vt talis euentus doceret, haud temere visum eos ad Siciliam euocari, vbi Ethna sicut & infernus igni flagrat inextinguibili.

epa. Ro. Tiburti. resbyter.

¶Prosequamur adhuc ignis huius nõ leuia visa, Vt aliorum casus repetentes, discamus nobis cauere. Quo tempore Gotthi Italiam vastabant, Reparatus Romanus improbus magis quam ignobilis vir, dum defunctus plangeretur reuixit. Et mittite, inquit, ad Ecclesiam Laurentij martyris sciscitatum quid Tiburtius presbyter agat, vidi enim eum rogo impositum acriter torreri, vidi & alium rogum, qui flammæ mucrone cælum lambere videbatur, de flamma quoque vocem erumpentem audiui, quæ indicaret quis ille esset, cui pœna hæc parabatur. His enarratis repente obmutuit, nõ sydere, sed morte percussus, atque iterum illuc vnde redierat abijt. Tiburtius etiam infelicem animam tunc exhalasse compertus est, de quo hominum quoque præiudicium factum fuerat, nemine non vitam illius detestante.

Quum enim presbyter esset, nihil presbyteri habebat, præter figuram ac nomen. Reparato autem alios admonendi, non sui a perditione liberandi copia data erat, deo per illum cæteris consulente, vt cauerent eorum vitia imitari. quos ad gehennam damnatos satis certo indicio cognouissent.

¶ In Valeriæ prouinciæ regione fuisse Curialis quidam perhibetur. Qui quum in vigilia paschæ filiam cuiusdam sibi amicissimi iam adultam ad baptismum tenuisset, contracta spiritali necessitudine eam illo die secum manere petijt, concessam laute atque opipare accepit, & quasi a se genitæ amoris signa ostendit, longe alium amorem celans in corde. Nocte enim superueniente, misellam nihil tale timentem inuadens vitiauit. Cæterum quum illuxisset, tanti sceleris conscius, ad ecclesiam procedere verebatur, ne tamen de se suspitionem aliis generaret, si tam solenni festo missæ non interesset, perrexit non cum modico diuinæ vindictæ timore, sed diei illius impunitas reliquorum securitatem suppeditauit, quasi vero malorum obliuiscatur deus, si non ita cito castiget. Die igitur septimo post commissum flagitium quum sanus ambularet, repente concidit mortuus. Quumque sepelissent eum, flamma de tumulo erumpens ardere non desijt, donec cadauer simul cum conditorio consumpsit. Hinc coniectari libet, quanto vehementius aīa eius viuens ac sentiens torqueat in inferno, cuius exanime & insensibile corpus cōburi dignū fuit in sepulchro. Curialis ardens i sepultura.

¶ Monachus quidam natione Hiberus, cui Petro nomen fuit, quum non satis monastice viueret, mortē obiit, Mox autem corpori restitutus, dixit se vidisse inferorum tormenta, perpetuumq; gehennæ ardorem. Quumq; prope esset vt & ipse in ignem proijceretur, ab angelo fuisse ereptum, & ad mortalem vitam quam reliquerat, redire iussum, hoc addito, vt iam disceret qualiter sibi deinceps viuendum esset. In tantum itaq; postea immutatus est, vt ipsa corporis maceratione se vere vidisse testaretur, quod tantopere timeret. Petr. mo

¶ Stephanus Romanus vir sua ætate illustris Cōstan Ste. Ro

tinopolim profectus, in valetudinem incidens vita decessit. Et quoniam hi qui illum comitati fuerant, officij gratia corpus eius ad patriam referre volebant, quæsitus est pollictor qui illud exenteratum sale condiret, ne in itinere putresceret. Pollictore tunc nõ inuento, is qui mortuus iacebat, die postero exurrexit viuus, vixitque postea non parum diu, sed minus quam debuit emendate, adeo quosdam ne visa quidem horrenda, ita terrent vt corrigant. Igitur narrare solebat, tunc se ad inferos deductum vidisse formidabilia illa quæ olim audita nõ crediderat, & dum veluti reus ante iudicis tribunal sisteretur, dimitti iussum, reprehenso errore eorum qui

Step. Ferr. ipsum adduxerant, quum non ipse, sed Stephanus Ferrarius adduci iussus esset, se itaque restituto, eadem hora Ferrarium hunc vicinum suum defunctum fuisse, & tantæ visionis fidem fecisse ne somnium putaretur. Quod autem non se satis correxerit, hoc quod sequitur exemplo, perspicuum erit.

Miles qdã ¶ Miles quidam in eadẽ vrbe Roma pestilentiæ morbo extinctus, quum reuixisset dixit, apparuisse sibi pontem angustum, fluuiumque subterlabentem, tetrum admodum & caliginosum, ac fœtore incredibili grauem. At vero ad ulteriorem ripam loca amœna, & quæ oculos florum varitate, nares odorum fragrantia multum præcipueque oblectarent, tum habitacula passim disposita diuini cuiusdam nitoris ac formæ, sed inter ipa vnũ cæteris maius elegantiusq́, quod totum aureis laterculis adhuc construebatur, cui autem construeretur scire se nequiuisse. Considerasse tamen quod iusti pontem secure pertransirẽt, reprobi vero laberentur, & in fluuium

Peregrin⁹ presbyter. ruerent. Tunc vidit (vt aiebat). Peregrinum presbyterum tam inoffense per angustias illas gradum tulisse, quam hic pie vixerat. Sed inter eos quoq; qui ceciderant, quosq;

P. Irenar rapidi gurgitis spumosi vortices agitabant, vidit Petrum Ecclesiasticæ familiæ Irenarcham, qui quadriennio ante obierat, ferreis vinculis complicatum, & de horribili alueo enatare frustra conantem, atque idcirco ei supplicio mancipatum audiuit, quod reos olim quos

Puniendos accipiebat, sæuiter magis quam obsequenter punierit. Vidit & Stephanum, de quo modo diximus. Qui cum transire pontem vellet, ad medium perueniens pedibus delapsus est, ventre adhæsit ponti. Per pedes ergo ab immundis spiritibus in fluuium trahebatur, per manus ab angelis, ne mergeretur tenebatur. Interim qui talia vidit, vitæ restitutus, pendentis in ponte qui finis fuerit, scire non potuit. De quo ne beatus quidem Gregorius præiudicium facere ausus, lapsum adhæsionemque tantum interpretatur dicens, Deorsum deprimit carnis lasciuia, sursum attollit eleemosyna. Ex iis autem duobus quid in Stephano magis excelleret, incertum erat. Ideo nec totus mergi visus est, nec totus emergi. Nos inde discamus non sic incedere vt labamur, cum tam atra & sæua sit perditionis æternæ vorago, cumque tam virosam exhalet mephitim, vt non minus fœtore ipso cruciet, quam vortigine fremituque ruentium aquarum.

¶Fuit Romæ in monasterio beati pontificis Gregorii (vt idem tradit) adolescens quidam secularis, cum fratre monacho manens, ita mundanæ vanitati deditus, vt nulla piæ conuersationis præcepta admitteret, proteruus, leuis, vecors erat, vt qui magis rei familiaris defectu quam amore fratrem secutus esset. Hic ipse pestilentia percussus, cum iam moriens extremos ederet anhelitus, monachis assidentibus, & pro salute eius deum deprecantibus, magno omnes pauore turbauit dicens; Facessite hinc, cur prohibetis ne a dracone isto deuorer, si illi datus sum? iam ignitis faucibus hausit caput meum & stridentibus squamis quasi ferris tractim terens enecat me. Abite quæso, nam præsentibus vobis totum absorbere non potest, & idcirco magis cruciat. Cumque admoneretur, vt se crucis signo contra illum defenderet. Quid possum, inquit, cum & manus & pedes meos caudæ suæ spiris circumuolutos colligarit? Hoc audito, fratres in terra cum lachrymis prouoluti, ardentius pro eo supplicare cœperunt. Inde ipse meliusculus factus, gratias deo agere, quod exauditis fratrum precibus, a

Adolesc[illegible] secularis

S

se, tam immanem bestiam effugasset, insuper vitam se aliam si conualesceret, inchoaturum polliceri, terrenaque omnia contempturum: Conualuit, & quod promiserat præstitit, tam sancte posthac viuens quam antea petulanter. Timeamus & nos crudelissimũ hunc draconẽ, qui non tantum caput, sed totos penitus cupit deglutire, totos perdere, & in ardentem flammis aluum demittere, ut veluti fornace conclusos torreat semper & excruciet.

Monach^9 hypocrita ¶ Cuius quidem crudelitatem subsequẽtis q̃q; casus infelicitas facit manifestam. Iconiæ in monasterio (q̃d Tongalathon dicebatur) monachus erat, qui simulata sanctimonia magnam apud omnes æstimationem sibi comparauerat. At vero cum ægrotans ad diem vitę suę supremum accessisset, expauefactus fratres cõuocat, hypocrisim (quam diu celauerat) prodit. Et nunc videte, inquit, quo me perduxit diu mentita sanctitas. *Ieiunijs* me identidem affligi fingebam, sed occulte comedens nunquam ieiunabam, nunc inimico traditus sum. Ecce me terribilis serpens tortuosi corporis voluminibus implicatum tenet, ecce in os meum, quod clandestinis dapibus replebatur, caput indidit suum, & lætifero morsu sanguinem suctans adimit spiritum. Sub hæc verba miser defecit, quibus profecto non illi, sed nobis consultum est, vt cognito hypocritæ fine, hyprocrisim euitemus. Nimis animæ suæ infensus est, qui tam diri serpentis venena non perhorrescit, cum etiam in ieremia scriptum sit. Ecce ego mittam vobis serpentes pessimos q̃bus non est incantatio, & mordebunt vos ait dñs. Ieremi. 8.

Chrisari^9 Romanus ¶ Chrisarium Romanum, opulẽtum quidem, sed scelestum hominem fuisse constat, ita vt diuitijs an vitijs magis abundarit, incertum sit. Cum autem graui valetudine quateref, & iam expirans anxiaref, apparuere illi teterrimi dæmones ipsum certatim p̃hensantes, trahereq; ad inferna nitentes. Qui conterritus ac tremens, maximi filij sui opem flebiliter implorare, seq; super lectum in quo iacebat, huc atq; illuc vertere miseris cœpit modis: nemo spiritus videbat, & tamen nemo ibi cõ

uenisse dubitabat, cum illius gestus lamentaq; considerasset. Postremo ipse cum iam amicorum auxiliũ desperasset, ad hostes conuersus, inducias oro inqt, inducias vel tantum vsq; mane, dũ hoc poscendo ingeminat, animam exhalauit. Quã dura igitur & inexorabilis dæmoniorum improbitas, a qbus non solum pax nulla impetrari põt sed neque breuissimi tpis induciæ, perisse horã arbitrãtur, qua ab inferenda homini molestia forte cessarint. Assiduus itaque & perpetuus eorum qui damnant tortor & carnifex est diabolus, nec solum animas perditas vexans, sed interdum etiam ossa pereuntium in sepulturis quiescere non sinens.

¶ Valentinum nanque Mediolanensis ecclesię curatorem cum Genuæ defunctus in ecclesia beati Syri martyris sepeliretur, noctu terribili clamore exciti custodes, viderunt per pedes vinctum foras protrahi a dæmoniis vlulantem vociferantemque, eo visu conterriti abierũt quisque ad cellam suam. Mane vero reliquis fratribus quæ viderant referunt & vna cum illis adeunt Valentini sepulchrum, aperiunt, vacuum inueniunt, admirant. Deinde extra ecclesiam corpus eius quærentes, illic vbi transpositum fuerat, iacere conspiciunt, sic vinctis pedibus, sicuti tractum custodes dixerant. Valent. curator

¶ Romæ quoque tinctor quidam in beati Ianuarii martyris ecclesia sepultus, nocte sequenti eiulare auditus est, & quod arderet grauiter lamentari. Mane adaperta sepultura, vestimenta cum quibus positus fuerat inuenerunt, corpus nusquam comparuit. Hinc considerandum qualiter animæ illorum torqueantur in inferno, quorum corpora a dæmonum iniuriis, ne in ecclesia quidem condita tuta esse possunt. Tinctor quidam

¶ Nam in Sabinorum quoque prouincia monialem quandam fuisse traditum est, quæ corporis castitatem seruans, linguam procacitatis vitio polluebat. Cunque diem obiisset extremum, & in ecclesia sepulta esset, æditiuus nocte intempesta ecclesiam ingressus, vidit illam ante altare distẽtam secari p mediũ, partemque superiorem igne cremari, inferiorem vero relinqui intactam. Fœmina Monialis quædam

Mane igitur visa fratribus narrans, dum locum in quo eam viri conspexerat ostendit, deprehensa sunt in marmoreo solo ardoris vestigia. Qui ergo linguæ intemperantis est, timeat tam cruentam sectionem, timeat ignem, non ignem qui tunc in ecclesia visus est, sed qui per illum significatus est, ignem gehennæ quouis alio igne acriorem.

nis cruciatus. ¶Cuius quidem ignis tam vehemens erit cruciatus, vt ad maledicendum creatori suo multos compellet. Sic enim in Apocalypsi relatum est. Commanducauerunt linguas suas præ dolore, & blasphemauerunt deum cæli præ doloribus & vulneribus suis. Quorum impatientiam furibundaque lamenta Isaias cernens dicebat. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis? Quod si illum blasphemare non verebuntur, qui paulo ante in iudicio tam timendus apparebit, satis constabit ipsos censere, nihil iam posse sibi inferre grauius, quam quod illatum erit. Ex immensitate ergo pœnæ capient blasphemandi audaciam. Ista præterea tanta vis doloris atque acerbitas conturbabit, peruertetque in illis intellectus rationem, memoriæque vigorem. Nihil cognoscēt nisi vnde doleant, nullius rei recordabuntur, nisi cuius recordatio augebit tristitiam. Cognoscent quantum boni amiserunt, dum eos peccati non pœnitet, quantū mali subierunt, dum a committendis malis non cessant. Execrabuntur liberi parentes, quod se a flagitijs iusta castigatione non coercuerint. Execrabuntur parentes liberos, quod propter nimium eorum amorem, indignos se fecerint amore diuino, nihil pensi habentes deū offendere, dum ipsis blandiuntur, propter ipsos auaritiæ cupiditatique dediti, & semper per illicitos quæstus diuitias quas eis relinquant comparantes. Maledicet frater fratri, amicus amico, quod sibi perperam actorum socius comesque fuerit, & non æqui neque honesti sedulus monitor atque consultor. Maledicet filia matri, quod impudicitiæ sibi exemplū fuerit. Maledicet filiæ mater, quod dum eā corripiendo lædere cauet, ipsa correptionē non caueris

Apoc. 16.

Isa. 33.

ditionis diuinæ. Maledicet inquam alius alium, dum suam quisque considerat ærumnam, suæque pœnæ stimulatur aculeis. Attamen etiam quisque (vt diximus) propin quorum amicorumque tormentis quos iuxta fecerunet, torquebitur, mutuaque inter illos commiseratio cõmunis afflictionis erit incrementum. Vellent pœnas eorum non videre, quibus coguntur maledicta ingerere. Sua singulis cruciatio excitabit iram, aliena multiplicabit mœrorem. Quid multa? nihil ibi scietur, nihil videbitur, nihil audietur, nihil sentietur, nihil cogitari poterit, nisi quod pœnis cumulum addat, quodque afflictos magis premat ac vexet. Heu heu teterrima damnatorum sors, quanto melius cum illis actum esset, si omnia mala quæ hic haberi possunt pertulissent, & quæ illic habentur euasissent. Si sicut Adonibezech manibus pedibusque abscisis, inutilis truncus facti fuissent. Si sicut Sichemitæ, quos Abimelech in phano Berith compulerat, fumo & igni necati essent, Si sicut Sedechias liberos coram se crudeliter cædi vidissent, Si sicut Ammonitæ, quos Dauid oppida eorum Rabba expugnato cœpit, carpentorum substrati rotis, contusi atque contriti expirassent, Si sicut Aman de summo pene dignitatis gradu repente ad imum deuolutt, & in crucem suspensi, ignominiosa morte vitam finissent, Si sicut mulier illa, quæ Zachariæ prophetæ in medio amphoræ apparuisse dicitur, plumbea massa in os indita suffocati fuissent. Si sicut Danielis accusatores a leonibus, vel Elisæi derisores ab vrsis. Vel Achab regis vxor a canibus mẽbratim discerpti, dilaniatique essent. Si denique sicut illi septẽ Machabæi frẽs tyranno sæuiente, linguis mutilatis, capite pelle sua deglabrato, pedibusque ac manibus desectis, in sartagine fricti atque exusti fuissent. Nullũ crudelitatis genus est, cuius toleratu inferorũ tormenta redimi non debuerint. Introibunt eñ in inferiora terræ pctõres, tradent in manus gladij, partes vulpium erunt. Dentibus frement & tabescent, & oẽ desiderium illorũ pibit. Et vt Amos ppheta ait. Leuabunt eos in contis, & reliqas eorũ in ollis feruentibus. Atque etiã

Iudi. 1. Ibidem. 4. Reg. 2 1. Para. 2 Hester. 7 Zach. 5 Dani. 6 4. Reg. Ibidem. 2. Mach. Psal. 62 Psalm. 1 Amos.

a. 14 in Apocalypsi scriptum est. Fumus tormentorum eorũ ascendet in secula seculorum, nec habebunt requiẽ die ac nocte. Quid ergo agimus o anima? quid desidia torpescimus? & fallacium voluptatum blanditijs deliniti vitæ religiosę laborem subire cunctamur? Sit graue in paupertate ætatem agere, nisi multo grauius est siccis faucibus anhelantem vna aquæ stilla perpetuo indigere. Sit ignominiosum humilitate subijci & nihil se reputare, nisi multo ignominiosius est, omnia immundorum spirituum ludibria sine fine sustinere. Sit durum ac difficile contempta carnis lasciuia castitati studere, nisi multo durius difficiliusq́ est, gehennę flammas, abyssi tenebras, dæmonum iniurias, totius inferni multiplices variosque horrores atque supplicia semper perpeti, semperque perpetienda expectare, nunquam finienda. Hactenus de damnatorum pœna nunc e diuerso de beatorum gloria, sicut proposuimus dicere aggrediamur, vt si quem forte tantæ perditionis metus ad bene beateque viuendum non satis mouet, moueat saltem promissi præmij spes, cælestiumque cupiditas gaudiorum.

De beatorum gloria.
Caput XV.

ILli igitur qui post mirabilem corporũ suorũ resumptionem ad possidendum æternitatis regnũ a dño euocati fuerint. Iã primũ multo splendore renitẽt ac veluti lucentia sydera solem iustitiæ comitantes, angelorum mixti agminibus cælum versus ferentur. Inerit sacris artubus infusæ beatitudinis fulgor, dum eos maiestatis diuinæ aspectus ita illuminat, sicut sol iste quem videmus lunam ac stellas. Quod si Moysi facies ex colloquio diuino sic radiabat, vt multorum oculi perstringerentur, nec in eum contueri possent, cum tamen ille corpore corruptioni obnoxio ac mortali adhuc in terra degeret, quanto lucidiores facies eorum erunt, quorum corpus immortalitatem induet & incorruptionem, q̃ nunq̃ a deo se parabuntur, q̃ non terrã hãc, sed

tas
rũ.

terram viuentiū, i. cæleſtē patriā ſemp inhabitabunt, iam ciues facti ſanctorum & domeſtici dei, & cohæredes Christi? Fulgebunt ergo iuſti (ſicut ſcriptum eſt) & tanq̄ ſcintillæ in arundineto diſcurrent, tunc ſemet inuicem admirabuntur, & mutuo affecti gaudio dicent. Sapien. 6
O quā pulchra eſt caſta generatio cū claritate. De hac ſane illorum claritate prophetabat Baruch dicens. Stellæ dederunt lumen in cuſtodijs ſuis, & lætatæ ſunt, vocatæ ſunt. & dixerunt, adſumus, & luxerunt ei cum iucunditate qui fecit illas, hic eſt deus noſter. Et daniel. Sapien. 4 Baru. 3.
Fulgebunt, inquit, quaſi ſplendor firmamenti, & quaſi ſtellæ in perpetuas ęternitates. Hoc idem teſtatus eſt ipſe dominus & ait. Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum. Solem autem ſeptempliciter lucidiorem futurum prophetica nobis vox atteſtatur. Hoc ergo ſole, in quem proſpicere viſus noſter non ſufficit, multo clarius coruſcabūt corpora iuſtorum, Quod vt indubitanter crederetur, idem dominus in ſeipſo manifeſtum facere voluit, quando in monte & ſole lucidior, & niue candidior apparuit. Nec ſplendor ille fuit, q tædiū oculis afferret, ſed qui tanta mentē apoſtolorum dulcedine perfunderet, vt Petrus ibi conſtrui tabernaculum ſedēq; perpetuam ſibi conſtitui expetierit, & cū ipſo fulgente in deſerto vel ſolus permanere, quem nō fulgentem in ciuitate celebrique in loco etiā noſſe denegauit. A patre luminū ſplendorē iſtū oriri, & p filiū ſanctis communicari, ipſe filius ad patrem loquens cōfitetur cum ait. Claritatem quam tu dediſti mihi, dedi eis, non quod aliquando ipſe claritatem non habuerit, Iohan. 12. ſed quod a patre eam etiam acceperit, qua nunquam caruit. Veruntamen pro meritorum menſura claritas iſta ſingulis impartietur, vt quiſque plus lucis capax fuerit, ita plus accipiet. Et ſicut cæteris beatitudinis dotibus alij alios antecellent, ita hac ſplendoris gloria, 1. Cor. 15. dicente Apoſtolo, Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ alia claritas ſtellarum. Stella enim a ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Nec tn̄ diuerſitas gloriæ inuidiam inter eos parere poterit. Nā quamuis

Dan. 12. Mat. 13. Iſaiæ. 30. Matt. 17.

.16. alius alio plus hauriet, omnes æque pleni erunt. Satiabor (inquit propheta) cum apparuerit gloria tua. Deni que nullus erit ibi liuori locus, vbi perfectus amor etiã minores præstantioribus aliorum bonis ita gaudere cõpellet, vt suis. Rursum idem Apostolus omnia beatitu
or.3. dinis insignia in deum referẽs ait. Nos vero omnes reuelata facie gloriam domini speculantes, in eandem i-
ip.3. maginem transformamur a claritate in claritatem tanquam a domini spiritu. Et iterum, Saluatorem expectamus inquit, dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem qua etiam
han.3 am possit subijcere sibi omnia. Iohannes quoque apostolus ille, qui in sepulchro positus fulgere cœpit. Scimus inquit, quoniam cum apparuerit, similes ei erim⁹, quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet spem in eo sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

litas orũ, ¶Præter claritatem istam, & hoc beato corpori accedet, quod nihil penitus in se habebit, quo grauari retardariue aliquãdo possit, semper præpes atque agile erit, vt ibi præsto sit vbi voluerit, quasi qui oculis aut cogitatione (cum libitum est) multa terrarum spacia momento temporis percurrat, atque adeo ipsas mundi regiones, orientem, occidentem, meridionalem, septẽ
.126. trionalemque cæli plagam quam celerrime peruaget ac lustret. Scriptum est enim. Sicut sagittę in manu potentis, ita filij excussorum. Cuius quidem doni spe atque
cuc.3. expectatione exhilaratus Abacuc propheta ait. Ego autẽ in domino gaudebo, & exultabo in deo Iesu meo. Deus dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos q̃si ceruorum. Et super excelsa mea deducet me victor, in psalmis canentem. Hoc idem Isaias prophetando pro-
e.40. mittit dicens. Qui sperant in domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient. Mutabunt inquit fortitudinem, quia nemo nunc ita fortis vt sine peccato esse possit, ne puer quidem vnius diei. Tunc autem nemo erit cum peccato, nemo eñi peccare ibi pote

rit, vbi nulla iniquitas præualebit. Pennas vero aquilæ illis tribuendo, gressus eorum velocitatem expressit. Et ne lassitudo aliqua fatigatione itineris timeret, non laborabunt ait, neque deficient. Leue quippe & expeditum corpus erit, quia excusso omni penitus terræ puluere, eorum defecatum, totum purum, & ab omni prorsus labe alienum, mortalitatis corruptibilitatis q; naturam in immortalitatem & in incorruptionẽ cõuertet, vt diuinum potius quam humanum sit. Quamobrem non solum refulgens ac leue agileque erit, sed etiam impassibile, suaue olens, penetrabile, subtile, attamen palpabile.

¶ Impassibile erit, quia in Apocalypsi scriptum est. Non esurient neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque vllus æstus, quoniam agnus qui in medio throni est, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, & absterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Et vt sciamus gratię munera ista esse, non naturæ, ait. Ego sitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. Idem in Isaia legimus, ac pene iisdem verbis scriptum. Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos æstus & sol, quia miserator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.

Apoca. [...] Impassibilitas corporum. Apoca. [...] Isaiæ. 4[...]

¶ Suaue etiam olens erit. Quia in Canticis canticorum de sponsa, id est de ecclesia canitur. Quæ est ista q̃ ascendit per desertũ sicut virgula fumi ex aromatib⁹ myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarii. Et iterum. Odor inquit vnguentorum tuorum super oĩa aromata. Quod si nunc etiam videmus beatorum corpora in sepulchris posita atq; exanima magis egregie fragrare amomo assyrio, & thure, & myrrha, & balano, & cardamo, & nardo, & opobalsamo & omnibus splenijs, quanto præstantius fragratura eadem crediderimus suis animabus iuncta, supra cælum sublata, ante conspectum summi dei viuentia & lætantia?

Suaueolentia corporum. Canti. 3. Ibidem. 4

Penetrabilitas & subtilitas corporum.

¶Penetrabile præterea & subtile erit, neq; tam corporeum corpus q̃ spiritale, vt quemadmodum aqua pisci, & aer volucri, ita illi quæq; solidiora cedant, & (q̃d mirabilius est) sine fractura, sine apertura peruia sint, veluti cum solares radij permeant vitrum vel lapidem specularem, vel aliud perspicuũ, non offensa eius materia, neq; vlla in parte læsa. Sic enim & saluator noster non aperto sepulcro cum resurrexisset, exijt. Sic ad discipulos clausis ianuis ingressus est. Et ne phantasma putaretur. Palpate & videte, inquit, quia spiritus carnem & ossa non habent, sicut me videtis habere. Itaq; post resurrectionem eiusdem naturæ corpora sanctorũ erunt cuius fuit corpus Christi vt membra capiti suo conueniant, & digna sint, quę in deo maneant, & in quibus habitet deus.

Ioan. 20
Lucæ. 24.

Loci præstantia.

¶Post hanc corporum prærogatiuam cumulabitur gratia, gaudiumque perpetuũ ex loci præstantia, iustorum consortio, angelorum societate, malorum euacuatione, repletioneque bonorum, deique conspectu. Locus igitur beatorum sicuti sublimior cunctis est, ita & pulchrior, nobilior, amplior, atque splẽdidior. Hic quippe supra cælos est, & terra viuentiũ dicit, vt terrã istã in qua nunc sumus, morientiũ non viuentiũ esse intelligas, & eo ascẽdere vbi vera vita ẽ, cõcupiscas & enitaris. Quod si in ista etiam terra esse quædam & visu iucunda & vsu grata esse non negamus, quanto in illa q̃ supra est, omnia tũ iucundiora, tũ gratiora existere diximus? Laudãtur multis in partibus florẽtes cãpi, fœcundi colles, amœnæ valles, montes argenti, auri, gemmarũq; feraces, piscosa maria, molliter labẽtia flumina pspicui fontes, dulces aq̃rum scatabræ, diffusi lacus, nõ insalubria stagna, pstantissimæ etiã vrbes, & in ijs delubra, fora, porticus, cæteraq; ædificia cũ marmorũ specie, tũ artificum ope mira. Et si tot egregia in hoc infimo visunt elemẽto, quanto oĩa excellentiora esse credi par est, illo in loco q cũcta supeminet elemẽta, q cũcta sibi subiecta, & q̃si sub pedibus posita despicere videt, & sua sublimitate se omniũ nobilissimũ pfiteri, quem

summus & immortalis opifex fabricauit atq; ornauit deus, vt esset angelorũ sedes hominũq; beatorũ domicilium sempiternũ. Videmus ista etiam quæ sub cælo sunt, solem, lunam, sydera, cuncta terrena corpora luce sua formositateque superare, nec dubitamus ea quæ supra cælum sunt, longe illustriora formosioraque esse, quæ mortales oculi videre non possunt. Nouimus pręterea cõcepti formatiq; hominis primam habitationem maternum vterum esse, secundam hunc terrarum orbem, tertiam si sancte pieq; vixerit, regnum ipsum cælorũ. Quanto igitur primam secunda, tantum secundam tertia superat decore, claritate, amplitudine. Prima quoq; in vtero habitatio nouem mensium est, secunda in terra, cum lõgissima, centorũ annorũ est. At vero tertia in cælo ꝑpetua est & æterna, nullo tp̃is spacio cõcluditur nullo annorum numero terminatur. Quæ quantũ cæteras diuturnitate præcellit, tantum etiam operis pulchritudine, materiæ nobilitate, naturæ virtute, bonisq; omnibus præcellere putanda est. Quid quod mundus homini simillimus sit, adeo vt a principibus philosophiæ viris homo ipse microcosmus nuncupetur? Sed in hoĩe ip̃o apparet, vtĩq; mẽbra infima sunt, ita min⁹ insignia esse, minusq; habere decoris: infima sunt pedes fœmora, iguina, venter, suprema sunt pectus, manus, collũ, facies, vertex, & hæ quidẽ ꝑtes nudæ sunt, vt q̃s formæ suæ minime pudeat, illas vero q̃si erubescentes plærũq; tegimus, & operimentis celamus. Inferiora etiã nullũ sensum præter tactum hñt, at in superioribus cuncti pariter sensus conuenere, cor sedit in pectore, vbi cogitationum conceptaculũ est, animiq; passionũ, in manibus ꝑter tactum, qui toti corpori cõmunis est, etiam perfectio caꝝ voluntatum est, quæ operationẽ exigunt. In collo siue palato gustus est, quo sapores discernimus, lingua qua vocem formamus. In facie odoratus, visus, auditus. In vertice intellectus quo deum cognoscimus, memoria qua præterita recordamur, voluntas qua a male agendo declinamus, & ad bene beateque viuendum disponimur. Animaduerte igitur

huius minoris mundi, id est, hominis, quanto superiora inferioribus ornatiora gnosioraq; ac meliora sint, & ita maiorē quoq; mundū se habere crede, vt q̃tum cælū distat a terra, tantum quoque & cælorum regnum a regnis terræ, rerum omnium copia atq; magnificentia distare nunquam dubites. Quin potius cū Baruch propheta attonitus exclama. O Israel quā magna est domus dei, & ingens locus possessiōis eius, magnus, & non habet finem, excelsus & immēsus. Vel illud cum Psalmista
lm. 86. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas dei. & domum tuam do
Ibid. 92 mine decet sanctitudo in longitudine dierum. Ad hæc etiam nemo ignorat, inferiora ista per illa superiora regi & gubernari. Inde nobis dies, inde nox, inde numeramus annos, inde anni partes distinguimus, inde discernimus menses, inde terra cōcipit, & animantibus alimēta suppeditat. Multo ergo nobilior locus vnde talia donantur, quam hic qui recipit donata. Hic certe sine illius munificentia ac liberalitate stare nō posset, ille uero nulla huius ope indiget, neq; quicquā pro quotidianis beneficijs repetit, sed etiā multa bona largiendo, ad plura possidenda sursū nos inuitat, seq; nobis ultro offert, si per uiam quæ ad illum ducit contenderimus, bonis eius perfruemur. Cuius quidem pulchritudinem propheta admiratus dicebat. Domine dilexisti decorē domus
lem. 25. tuæ, & locum habitationis gloręi tuæ, &: Quam dilecta
lem. 83. tabernacula tua domine deus virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atrio domini: &, Beati qui habitāt in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Postremo si loca ipsa ex ijs qui in ipsis manent considerauerimus (debet enim dom⁹ forma habitatoris personæ dignitatique respondere) omnis terræ pulchritudo cœlestis machinæ pulchritudini collata deformitas erit. Hic mortalium habitatio est, illic immortalium, hic peccatorum, illic iustorum, hic hominum, illic etiam angelorum, etiam dei. Superni ergo cælestisque habitaculi elegans & ineffabilis decor, & nulli comparanda structura, & omnibus lignis, omnibus gemmis, omnibus metallis magis excellens materia pars magna gaudij &

titiæque beatorum erit.

¶ Sed profecto magis etiam gaudebunt sua inter se societate, sanctorumque angelorum. Electus gloriosusque conuentus immensam singulis pariet animi voluptatem. Illic enim ascenderunt tribus tribus domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini domini. Illic sunt primi parentes nostri, illic patriarchæ, illic prophetæ, sacerdotes, duces, iudices, reges, reliquiq; veteris legis obseruatores, non per legem, sed per gratiam, quæ successit legi, beatitudinem ad[illegible] quia lex per Moysen data est, gratia & veritas per IESVM Christum facta est. Illic itaque cum Christo & apostoli eius sunt, & pontifices, & presbyteri & diaconi, & monachi, & anachoritæ, & martyres, & virgines, & viduæ, & omnes Christi serui, omnesque fideles, qui fidem synceram, spem firmam, charitatem veram in fine non deseruere. Hi omnes tam veteres quam noui, quoniam vtrique vnum in Christo sunt, concordi inter se consortio lætabuntur, paresque animis ac voluntate, delectabuntur (vt propheta ait) in multitudine pacis. O si modo sicut speramus, eo conscenderimus, quale nobis gaudium erit viuos præsentesque cernere in cœlo, quorum nunc ossa in sepulchro iacentia, multorum interdum dierum, multisque periculi peregrinationibus videre expetimus, visaque veneramur? Quanta iucunditas erit, loquelas eorum audire, quorum nunc scripta admiramur? Qui si mortali adhuc ore tam comptum elegantemque sermonem edere consueuere, quanto dulciore nunc iubilant sono, quum mortis expertes sunt, quum nihil terrenum sapiunt, sed tantum spiritalem diuināque sapientiam mente concipiunt incorruptibili? O q̄tum oblectamentum erit, eorum iam consuetudine familiariter uti quos tametsi nunquam viderimus, memoriam tamen ipsorum festis, cerimonijs, rituque solenni celebramus.

Societa[s] sanctor[um]

Psal.12[2]

Aposto[li]

Iohan.[1]

Psalm. [3]

¶Quid præterea de societate angelorum dicam? Vnum quandoque sub hominis figura conspexisse magni miraculi loco habetur, sed quid miraculi erit, eos in pro-

Societas angelo[rum]

pria imagine videre? Nam & hoc beatis oculis datū erit vt cernere angelicos spiritus possint, & non vnum tantum, aut duos, aut tres, sed tot millia millia millium, & quorum numerum scit ipse qui creauit. Deinde quo ordine disponantur, quibus discernantur dignitatibus, qua quisq; præstet autoritate. Hic sunt angeli, illic archangeli, alibi throni, alibi dominationes. alibi virtutes, alibi potestates, alibi Cherubin, alibi Seraphin, Gabriel, Raphael, Michael, & si qua alia sunt illorum nomina qui in cælo sunt. O iucundissimum spectaculum, in quo licebit nobilissimam dei creaturam ineffabili visionis dono clare intueri, & cum ea fraterna iam charitate coniungi, consortioq; eius perpetuo frui, & vna cū ipsa communem dominum semper laudare, in Psalmis & canticis illis, quorum iubilus omnia musica instrumenta superat suauitate, & non tubæ, non citharæ, non lyræ, non cymbala, non tympana, nō nabula, non organa, non symphaniæ, non sambucæ, non psalterium, non cornu, non vlli qui in terra sunt hominum auium vel cātus illi valent comparari. Cunctis dulcius est angelicū melos, cunctis iucundior beatorum vox, cunctis delectabilior canticis cælestis festiuitatis, Alleluiaq; sempiternum.

Societas virginis beatæ.

¶Sed quid tandem de ipsa virgine beata loquar? Quā etiam iucundum erit, sacram eius micantemq; faciem cernere? quæ pulchrior est quam luna, fulgentior quam sol, cuius decorem angeli mirantur, sancti obstupescūt, vtriq; honorant. Hæc est cæli regina, stellis coronata, sole amicta, supra omnes mulieres benedicta. Hæc est dei mater, & tamen virgo, ipsum genuit, per quem ipsa facta fuit, immo per quem facta sunt omnia. Hæc est virgo de radice Iesse, de qua flos ascendit Christus. Hæc terra, quæ germinauit mundi saluatorem. Hæc porta clausa, per quam non apertam dominus deus Israel ingressus est. Huius virtus, huius gloria talis est in cælo, vt ordinatæ castrorum aciei comparetur, quod sane partim ad ipsam, partim ad comitatum ipsius apte accōmodateq; referre possum. Ad ipsam quia nihil post

Christum ita compositum est, ita ordinatum, ita omni fortitudine, omni bonitate, omni gratia plenum. Ad comitatum, quia virgines virgini assistunt, seruiunt sancti, angeli quoq; ancillantur, & ipsa innixa super dilectum suum omnibus præsidet, præ omnibus conspicitur sublimis, quoniam sublimissimus est, qui de ipsa nasci dignatus est.

¶ Eleuata est enim magnificentia eius super cælos, ut sit sanctæ ecclesiæ caput & sacerdos & dominus. Per ipsum accessus patet ad patrem, quia dei & hominum mediator est, & dei filius, & imago, & virtus, & sapientia, & lux, sedens a dextris maiestatis eius, ipsi omne genu flectitur cælestium, terrestrium, & infernorum, ipsum omnis spiritus laudat, omnis lingua confitetur, quia ipse est verbum, in quo cōdita sunt vniuersa (sicut Apostolus inquit) in cælis & in terra visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Ipse redemptor, ipse saluator noster, ipse salus nostra, pax, gaudium, beatitudo. Cum illo habitabunt sancti in hæreditate cælesti, i lumine in enarrabili, in gloria sempiterna. Ait enim. Vbi ego sum, illic & minister meus erit & : Pater quos dedisti mihi, volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi. O felix societas hominum & angelorum, & præ omnibus desiderabilibus magis desiderandum consortium, vbi & virgo dei mater, & CHRISTVS dei filius, nō in imagine picta aut ficta, nec sub aliena specie, sed in propria forma proprioq; decore cōspicui præsentesque apparent, & ab omnibus illa honoratur, hic colit & adoratur. O plenū ꝑpetui gaudiĳ spectaculū, & nullius vnquā aduersi particeps felicitas. Procul est a te omnis solitudo, omnis metus, omne periculum, ꝓcul omnis labor, omnis dolor, omne tædium, nullus tibi proximat morbus, nulla te infestat ægritudo, nullus inquietat hostis, nulla conturbat contentio, nullum vexat

Psalm. 8. Societas Christi. Gala. 3 Col. 1. Iohan. 12 Iohan. 17

odium, nullum tentat vitium, abest æstus, abest hyems, abest tempestas, abest omnis ventorum hymbriumque procella, omnisque maligni aeris intemperies. Nemo est qui de casu aliquo sorteve conqueratur, nec qui sibi præter id quod habet, amplius optet, iucundius deside ret, melius concupiscat. Tecum est quies & securitas, gaudium & gratia, salus & pax, concordia & charitas, iusticia & virtus, ver perpetuum, amœnitas perennis, & indicibili suauitate cuncta permulcēs sancti spiritus aura. Omnes in te exultant, omnes iubilant, omnes oībus bonis plenos esse, ac semper fore se agnoscunt.

Societas dei. ¶Hoc illis præstat clara visio inuisibilis dei, & lucis illius inaccessibilis gratuitus conspectus. Quanquam diuinus euangelista Iohannes dicat: Deum nemo vidit

Iohan.1 vnq̄. Et vas electum Paulus. Quem nullus hoīm vidit,

1.Timo.6. sed nec videre potest. Quæ quidem dicta sic accipienda

Quō videt̄ sunt, vt vel ad maiestatis eius immensitatem referant,

deus. quam nemo comprehendere potest, nisi qui immensus

Iohan.4. est, vel ad eam formam quæ corporis oculis cerni nequit, quia deus spiritus est, & sicut in spiritu eum adora re oportet, ita & spiritu aspicere, vt qui carneis oculis inuisibilis est, mentibus beatis visibilis sit, & hoc quidē vere aperteque, sed modo mirabili atque inaudito, &

1.Cor.13 qui verbis exprimi non potest. Hinc sane idem Aposto lus, qui deum a nemine videri posse dixerat. Videmus, inquit, nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Et ille quoque qui deum

1.Iohan.3. a nemine vnquam visum asseruerat, rursum ait: Charissimi nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus q̄m quum apparuerit, similes ei erimus, q̄niam videbimus eum sicuti est. Et iterum. Serui eius ser

Matt.5. uient illi, & videbunt faciem eius. Et ipse dn̄s in euang. Beati mundo corde, q̄m ipsi deum videbunt. Discipulis

Iohan.14. quoq; rogantibus ostendi sibi patrē, respōdit primo id quod credere debeant: Ego in patre & pater in me est. Deinde quod sperare, In illo die, inquit, vos cognoscetis, quia ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in

vobis. O immensam erga nos diuinæ bonitatis charitatem, in hominibus manere dignabitur, vt ab hominibus cognoscatur, cognitus videat, visus beatos efficiat. Vnde sequitur, Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Diligit nunc nos dominus vt credamus, postea diliget vt quod credidimus, manifeste videamus, qua scilicet visione, & angeli semper vident faciem patris qui in cælis est. Dabit ergo nobis credentibus paracletum spiritum, vt maneat nobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Nos autem cognoscemus eum & apud nos manebit, & in nobis erit. I nunc insane seculi amator, dilata tibi honorum phylacteria, magnifica iactantiæ tuæ fimbrias, cumula opes, posside regna, impera terrarum orbi, nunquam tam magnus eris, vt te conferre possis cum Christi amatore, qui accipit quod mundus non potest accipere, & videt, & scit, quæ tu neque videre neque scire potes. Tu cum pompis & delitiis tuis mox deficies, ille cum suis semper erit. Delitiæ tuæ terra tecum simul transibit. Delitiæ suæ deus stabit in æternum, cum illo permanebit, & cum illo erit. Nihil ei vnquam ad beatitudinem deesse poterit, cui semper tam præsens propitiusque aderit omnium bonorum, omnisque perfectæ felicitatis largitor deus. Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Beati ergo non qui terrenum & caducum regnum obtinebunt, sed qui cæleste & æternum. Hi quippe videndo illum, qui summum bonum est, omnibus quæ desiderantur bonis replebuntur, incorruptione, immortalitate, intellectus illuminatione, cordisque lætitia sempiterna, beatitudineque perfecta. In lumine videbunt lumen, in deo dei verbum, & ab vtroque procedentem spiritum. Intelligent quomodo pater & filius & spiritussanctus sint vnus deus, discreti in personis, vnum in substantia. Aperientur eis mysteriorum libri, & secreta cælestis arcani pandentur, vt quod nunc fide tenent, tunc sicuti est videndo intelligendoque agnoscant. Au-

Matth. 18

Iohan. 14

Psalm. 111

dient arcana illa verba, quæ non licet homini loqui. Denique quod Oratorum princeps Demosthenes, aut par illi in dicendo Tullius nunquam eloqui potuissent, q̃d gentilis Philosophiæ antistes Plato, aut ipso argutior Aristoteles nunquam inuestigare valuissent, hoc minimus inter cælestis patriæ ciues deprehendet, intelliget, tenebit, possidebit, dicente domino per prophetam: Dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, ut
...1.45. scias quia ego dominus. Oculus non vidit, nec auris au-
...Cor.2. diuit, nec in cor hominis ascendit, quantum aut quale sit bonum illud quod præparatum est iustis, quod fidelibus repositum est in thesauris æternitatis, Cui apostolicæ sententiæ astipulatur Isaias propheta dicẽs: A seculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculus
...1.64. non vidit deus absque te, quæ præparasti expectantibus te.

De reuelationibus celestis beatitudinis. Cap. XVI.

IMMensam quidem & inenarrabilem esse gloriam illam. Sanctorũq́ue nobis exẽpla certis manifestisq́ue argumentis ostendunt. Iacob in quiete scalam vidit de terra ad cælum vsque extensam, angelosque per eam ascendentes ac descendentes. Vidit domi-
...cob. num scalæ innixum, sibique benedicentem, & euigilans
...en.28 ait: Vere dominus est in loco isto, & ego nesciebam, simulq́ue obstupefactus. Quam terribilis est, inquit, locus iste, non est hic aliud nisi domus dei & porta cæli. Somnians ergo imagines menti oblatas vidit, & tanta demum admiratione correptus fuit. Quid si beatos spiritus & inuisibilem deum, non in imagine, sed in veritate, in qua a b ijs qui in cælesti regno sunt, videtur, conspexisset?

¶ Idem cum viro luctatus marcescente, tacti ab eo
...em femoris neruo claudicauit. At vbi in viro deum agno-
...ene.32 uit, gloriatus est dicens, Vidi dominum facie ad faciem & salua facta est anima mea. Contempsit exteriorem corporis læsionem, dum ex præsentia dei intus in men

perexultat, dumque animæ salute lætatur membri non sensit detrimentum. Sed quanto magis tunc exultasset, si claram non adumbratam faciem dei vidisset, & salutem tam animæ quam corporis ppetuam perennemque fuisset assecutus.

¶Moysi dominum in flamma Rubi apparuisse legimus, atque ad se accedenti dixisse, Non appropies huc, solue calceamentum de pedib' tuis. Locus enim in quo stas, terra sancta est, et ego sum deus patris tui, Deus Abraam, Deus Isaac, Deus Iacob. Expauit ille tanti nominis horrore perculsus, nec iam aspicere flammam audebat, ad quam ausus fuerat accedere. Quã magna igit cælicolarum felicitas, qbus nec accessus denegatur, nec visionis diuinæ fruitio subtrahitur. Moyses. Exo. 3.

¶Sub aliis quoque creaturarũ formis latens creator Moysi apparebat, & (vt testatur scriptura) loquebatur ad eum facie ad faciem, sicuti solet loqui homo ad amicum suum, & tamen ad ipsum Moyses. Si inueni gratiam in conspectu tuo, inquit, ostende mihi faciem tuam, vt sciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos, & iterum: Ostende mihi gloriam tuam. Quibus verbis indicauit tametsi figuram ignis aut nubis cerneret, & inde vocem emissam audiret, non tamen se faciem illam videre, quam in paradiso beati vident. Vnde respõdit dominus. Non poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo, & viuet. Idem. Exo. 33

¶Post hæc Moyses de monte Sinai descendens, cum ad populum verba faceret. apparuit (sicut scriptum est) facie cornuta ex consortio sermonis dñi. Ea cornua qsdam lucis radios fuisse exponunt. Et apostolus gloriã vultus ei' appellat, qua luce ita illorũ ad qs loquebatur visum pstringebat, vt nisi velatus aspici non posset. Et si tantus gloriæ splendor in hoĩs adhuc mortalis vultu effulsit, qto fulgentiores futuros putamus vultus eorũ, qui induent immortalitatem? qui non momentanea & breui, vt olim Moyses, sed perpetua & æterna mansione cum deo erunt, & faciem quam ipse videre non poterat, clare aperteq; spectabunt. Idem Exo. 24 2. Cor. 3

em. um. 12. ¶Sunt tamen quidam, qui Moysi deum clare & secundum naturam su[a]m quandoque apparuisse asseuerent, ex eo quod dic[it]ur. Palam & non per ænigmata & figuras deum videt. Dictum est autem, non quod dei essentiam viderit, sed quod colloquijs eius vsus sit simplicibus & apertis, non per somnium neq; per ambages verborum, aut res aliud quam ostendunt significantes, vt tanto cæteris prophetis prælatus videatur, quanto minus obscura oracula meruerit accipere.

ias propheta. Reg. 2 ¶Elias curru igneo per turbinem in cælum *raptus* videri potuit beatus, quoniam non est morte solutus, ne sicut cæteri omnes ante saluatorem, ad inferna descenderet. Sed quanto illi beatiores erunt, qui resumpto corpore obuiam Christo in aera rapiendi sunt, ne vt ille per turbinem, sed per resurrectiõis gloriam, nec vt ille in cælum, sed supra cælum, nec ideo beati futuri q̃a ad inferna non descendẽt, sed quia diuino semp *fruentur* conspectu. Vis nosse quantum inter se differant, & ipsi in fine moriendum est Antichristo perimente, de inde resurgendum Christo resuscitante, vt ad solidam hanc (de qua loquimur) consummatamq; perueniat felicitatem.

zechiel opheta. zech. 1 dem. 2 ¶Iezechiel propheta vidit super firmamento sedentem in throno, & cum multa alia quæ viderat enarrasset, postea intulit. Hæc visio similitudinis gloriæ domini. Quantæ autem admirationis, quanti ve mysterij sint ea quæ vidit, legere possumus, explicare non possumus. Et si tam stupenda gloriæ similitudo, qualis quæso ipsa gloria? Et si similitudinem videns territus (vt ipse fatetur) cecidit in faciem suam, quomodo sustinuisset eius qui sub illa similitudine latebat, maiestatis conspectũ? Nisi forte eodem spiritu confirmatus, qui iacentem erexit, de quo ait. Et ingressus est in me spiritus, & statuit me supra pedes meos. Ex quo coniectari licet, quanto illi fortiores sint, qui gloriam ipsam videntes exultant, si hic similitudinem tantummodo eius videns tam vehementer timuit.

¶Porro, vt iam perfectioris gratiæ vtamur docu-

mentis, ipse dominus noster Iesus Christus coram Petro & Iacobo & Iohanne in monte transfiguratus refulsit, ita vt splendorem illius cernentes, futuræ beatitudinis dulcedinem degustarēt, & bonum est nobis hic esse dicerent. Nondum plene gloriam eius videbāt, sed tantum quoddam gloriæ simulacrum, & tamen vbi ipsum sic coruscantem viderunt, ibi cum ipso quamprimum permanere exoptarunt. Moysen & Eliam circa eū stare conspiciunt, & ecce quos nunquam antea viderāt, diuino fulgore mentem illuminante agnoscunt, exclamat Petrus, Domine si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moysi vnum, & Eliæ vnum, cur quartum sibi fieri non petijt? quia sub eodem tabernaculo cum domino habitare concupiuit, cuius aspectum tantæ suauitatis esse persensit. Sed cur ab eo Moysen & Eliam secludebat? vt ostenderet sufficere sibi solum Christum. Cæterum vt imbecillitatem humanæ naturæ agnoscamus, nubis lucidæ superuentu, & de nube diuinæ vocis sono conterriti Apostoli in faciem ceciderunt. Maiora itaq; restabant quæ nondum sustinere poterant, & quibus nunc gloriosi fruuntur.

Christus Matth. 17. Lucæ, 9.

¶ Christum tamen cum gloriæ suæ sublimitate Stephanus primus martyr ante vitæ finem vidisse creditur. Sic quippe de illo legimus, Cum esset plenus spiritu sancto, intendens in cælum vidit gloriam dei, & Iesum stantem a dextris dei, & ait. Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem a dextris virtutis dei. Plenus igitur spiritu sancto sit oportet, qui vult videre Christi gloriam. Cuius visæ iucunditate captus Stephanus, cum lapidaretur, non vt mortem euaderet orauit, sed vt per mortem cum CHRISTO viuere inciperet, dicens, Domine Iesu suscipe spiritum meum.

Stephanu[s] protomart[yr] Actuum.

¶ Paulus quoque Apostolus gloriam dei vidisse creditur, sed ad tertium vsque cælum raptus, idq; vtrum in corpore, an extra corpus sibi contigerit, nescit, & cum ita sit, manifestum est, ad ea videnda quæ vidit, & audienda quæ audiuit, non sensibus corporis vsum,

Paul[us] ap[o]stolus. 2. Cor. 1[2]

ſed alio quodam ſenſu longe puriore diuinioreq́. Et au diui, inquit, arcana verba, quæ non licet homini loqui. Profecto ſi aure audiſſet, & lingua eloqui valuiſſet. Sed supernæ gloriæ bonum maius eſt, quam vt iis instrumentis aut percipi queat, aut exprimi poſſit.

Iohannes apoſtolus ¶ Iohannes in Apocalypſi ſe in cælo fuiſſe teſtatur, non tamen cum corpore ſed in ſpiritu. Ibi vidit ſedentem in throno, voces audiuit, ſenſit tonitrua, lampades conſpexit, & quatuor animalia deum laudantia, & vigintiquatuor ſeniores, honorem officiumq́; deferentes ſedenti in throno. Vidit ſanctam ciuitatem Ieruſalem tanquam ſponſam ornatam viro ſuo Chriſto. In qua neque luctus, neque clamor, neq; dolor, neque mors erat, ſed gaudium, pax, quies, vitaque ſempiterna. Cuius muri ex lapide pretioſo, ipſa aurum mundum, templum eius, deus omnipotens & Agnus. Claritas dei illuminat illam, & lucerna eius eſt agnus. Non intrabit in eã, inquit, aliquid inquinatum. aut abominationem faciens & mendacium. Vidit fluuium aquæ viuæ procedẽtem de ſede dei & agni, de quo in Pſalmo dicitur: Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Vidit lignum vitæ reddens fructum, & folia ad ſanitatem eorum, qui ſeruient deo, & faciem eius intuebuntur, & nomen eius frontibus inſcriptum gerent. Non egebunt, inquit, lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam dominus deus illuminabit illos, & regnabunt in ſecula ſeculorum. Quam præclare Apoſtolus reuelatam ſibi supernæ gloriæ deſcripſit dignitatem? Audimus quidem verba, cõſideramuſque myſteria, & miramur. Sed vbi ſunt quæſo illa ineffabilia? Profecto ſi omnium inſuper hominum linguæ hac de re ſola quotidie loquantur ſemper bonum illud reſiduum erit, quod dici non poteſt, quodque omnem exuperat fandi pariter & ſcribendi facultatem.

Apo.1. Apo.4 Idem.21 Idem.22 Pſalm.45. Apoc.22.

Idem. ¶ Idem Apoſtolus iam fere centenarius ſenex, cũ ſupremus vitæ dies vrgeret, ſepulturam ſibi parari iuſſit & dum palam intrat, ingenti lumine diuinitus operitur.

Lux recessit sed ipse non comparuit. Locus in quo se animam redditurus collocauerat, manna adhuc scaturire cernitur. Illum itaque cum corpore ad cœlum assumptum credimus, Tum quia nusquam terrarum reliquiæ eius ostenduntur. Tum etiam quia non incongrue assumptus videtur. Nam quẽadmodum beata virgo carne & spiritu sanctificata post filium quem genuit, supra cœlum ascendit, sic decuit, vt etiam iste adoptiuus filius carnę & spiritu sanctificatus sanctam sequeretur matrem, & integer eo perueniret, quo ipsa cui commendatus fuerat, integra abiit. En quanto largior noui quam veteris testamenti gratia. Tulit deus cum corpore Enoch, tulit Eliam, sed vt differret mortem eorum, non vt auferret. Iohannes vero ita sublatus est, vt amplius mori non posset. Illi futuram in fine corporum resurrectionem expectant, hic multo ante pręuenit, prius resurgens quam esset sepultus, prius cælum penetrans quam putaretur mortuus. Nec mirum si feruens oleo membris illis nocere non potuit, quæ tanto priuilegio mox donanda erant.

¶ In Petri apostoli martyrio a multis angelos visos tradũt, coronas illi rosarum liliorumque porrigentes, atque etiam iuxta stantem Christum, apertumque librũ manu tenentem, in quo ea scripta conspiciebantur, quę Petrus ad populum fando expromebat, & dum plebs eum subtrahere neci vellet, ne oblatam sibi gloriam impedirent, petiit. Sed quota hæc beatitudinis eius pars? quæ tantum ad fidelium consolationem, vel infidelium conuersionem se ostendit, quum ille etiam inuisibilibus intra se iam frueretur bonis, quæ plenius liberiusq; amplecti affectans crucifigi optauit, & tam immane supplicium gratanter subiit, neque mors ei grauis, sed dilatio mortis erat. Pet. apsu

¶ Pauli apostoli caput a corpore dissectum, ter per humum prosiliit, ter IESV CHRISTI nomen inuocauit, tres fonticulos qua saliendo terram contigit, scaturire fecit. De vulnere eius lac primo, deiñ sanguis emanauit, Quorsum tot miracula in morte sancti huius? Paul. a

nisi vt hæc tam magnifica oculis nostris obiecta pensitantes, quanto illa in cælo magnificentiora sint eius præmia, quæ oculus videre non potest, cogitemus.

Andreas apostolus Phili. 1

¶Andreas quoque apostolus, cum in crucem Egeæ proconsulis iussu actus esset, deliberantibus turbis, vt ipsum per vim irruentes eriperent, non acquieuit, dissolui cupiens & esse cum Christo. Cum igitur iam biduum de cruce ad illos verba fecisset, vitæ æternæ promissis omnes erigens, si religionem a se prædicatam constanter tenuissent. Postremo animam deo commendans, luce de cælo lapsa circunfulsus expirauit. In quanto ergo lumine viuant sancti, si etiam moriendo lucem sumuntur?

Odilo ab.

¶Sic & Odilo abbas Cluniacensis, qua die defunctus est, Gregorio monacho multa luce refulgens apparuit seque æternæ beatitudinis præmio potiri dixit. *Sic* quadraginta martyrum apud Sebasten Armeniæ *oppidum* combustorum ossa in fluuium proiecta, sub *aquis* *veluti* micantium stellarum imagines lucere visa sunt, & ab episcopo, qui ea quæsitum ierat, latenter collecta, reuerenterque seruata. *Sic* supra Nicolai Remensis episcopi & sororis eius tumulum, quos capta vrbe effera Vuandolorum gens Christum confitentes peremerat, & lampades ardere visæ, & angelorum cantus auditus. Sic denique multorum vel in sepulchris corpora, vel in visu apparentes imagines, dum miro fulgore splenduissent, fidem fecere, illos æterni luminis beatitudinē in celesti gloria consecutos. Contra eorum prauitatem atque dementiam, qui ad vltimum vsque iudicij diem & bonis differri dixerunt paradisum, & infernum malis. Quod si ita esset, profecto plus gloriæ cadauera sanctorum nunc suaui odore fragrantia, nunc ingenti luce cōspicua haberent, quam ipsæ animæ, nescio vbi, neq; quo veterno consopitæ.

Quadraginta martyr. Nicolaus episcopus cū sorore.

¶Diui quoque Hieronymi corpus, cum spiritū reddidisset, subita lux circunfulsit, visi sunt angeli, & Christi vox audita, quæ illum ad possidendum celeste regnum inuitaret. Lux cum spiritu abijt, odor suauissimus

Hierony- us pres- te...

cum corpore remansit. Eadem hora Cyrillus episcopus Ierosolymitanus animam eius angelicis manibus gestatam cœlum versus tendere conspexit. Eodem die sancta hæc anima miro radians fulgore Augustino Hipponæ apparuit. Thuroni etiam duo monachi lucentē globum aera transire, & inde dulciter canētium choros audiri, dum admirantur, intellexerunt Hieronymi presbyteri animam tunc apud Bethlehem defuncti ab angelis ad paradisi quietem ferri, & hoc quidem pro laboribus, quos ipse in vita exhausit, dei laudibus & hominū vtilitati semper intentus. Tot præterea signa de illo, tot miracula enumerantur, vt mihi certe vel præcedere reliquos beatos apud deum dignatione videatur, vel paucos habere pares.

¶ Pauli etiam primi eremitæ beatam animam angelico ministerio ad cœlum tolli vidit Antonius abbas, mox defunctum esse deprehendit, & questus est, quod se itineris comitem non assumpsisset, nihil dubitans, qn e corpore statim ad beatitudinem translatus esset. Idem Antonius non modico locorum interuallo discretus, Ammonis abbatis obitum cognouit, quum animam ei⁹ multo candore illustrem, & in sublime tendentem conspexisset. Paul. pri m⁹ ere[mita] Ammō[nis]

¶ Ad hæc Pafnucij, Benedicti, Stephani, Egidij, Spei, Abbatum, Tiburtij, Valeriani, Maximi, Marcellini, Petri, Iustini, Pastoris, Quintini, Seueri, Martyrum, Decimi Leonis papæ, Amatoris, Anthi sidorensis epi, Germani Capuani episcopi, Onophrij solitarij in Aegypto, Speciosi in monte Cassiano monachi, compluriumq; aliorum, quos enumerare lōgum esset, felices animæ, quo die corpora sua reliquerunt, eo ad cœlum tolli visæ sunt, & dum tollerentur, melos interdum lætantium angelorum auditum, deo volente, felicitatis ad quam euocabantur, testimonium in terra residere, ne alios pigeret eorum vitam imitari, quos beatos esse tam certo indicio cognouissent. Abbat[um] Marty[rum] Episco[porum] Mona[chi]

¶ Augustinum quoq;, quo die corpus eius mādatum sepulturæ fuit, Monachus quidam procul inde manens, Augu[stinus]

& in spiritu raptus, vidit infula & pontificalibus indumentis insignem, sedere intra nubem candoris eximij, de oculis eius promicantes radij totam illuminabant ecclesiam, & vbique incredibilis odoris fragrantia nares oblectabat. Post hæc a Bernardo abbate visus est, dum per noctem sermones eius a fratribus in ecclesia legerentur, lympidissimas ore aquas vomēs, quibus totum ecclesiæ pauimentum supra modum inundabat. Vere enim ille quasi quidam inundans fluuius ecclesiam dei salutaribus documentis irrigauit, & lumine ingenij scripturarum obscura clariora fecit. Sanctitatis etiam virtutumque suarum odorem tam late effudit, vt nomen eius & in terris celebre sit, & in cœlo. Palam igitur factum est, quibus potissime meritis ad æternitatem vitæ peruenerit, inæstimabilemq; mercedem.

[H]ugo ab. ¶Quo die abbas quidam duos lectos ineffabili ornatu comptos, multoque nitore splendentes ab angelis ferri viderat, atq; audierat, ī altero Hugonem abbatem Cluniacensem collocādum, in altero Anselmum archiepiscopum Cantuariēsem, cognouit ambos tunc simul vita ista defunctos, & in lectis veræ felicitatis requieuisse, de quibus dictum est. Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.

[A]nselmus [ar]chieps

[P]sal. 149.

[Er]as. mar. ¶Erasmo episcopo martyri post ingentia pro Christo fortiter tolerata supplicia, visi sunt sancti apostoli & prophetæ coronam sibi de cælo afferre. Qua visione delectatus, orauit vitæ huius finem, eoq; impetrato spiritum exhalauit. Nunc itaque martyrij gloria coronatus exultat, & in conspectu dei optimi maximi clarus atque inclytus incedit, eorum vtens consortio, a quib⁹ coronari, & ad cælum vsq; deduci meruit.

Dñicus ¶ In Dominici quoque prædicatorum patris obitu, ad quantam ipse migrasset beatitudinem, testatum est duorum visione, Guali præpositi conuentus Brixiensis & Rhaonis fratris. Alteri somnianti apparuit cœlū apertum, & angeli Dominicū eo de terra transferentes, & Iesus Christus multa cum iucunditate eundem suscipiens, ac susceptum Mariæ matris offerens amplexibus. Alter

quum missam celebraret, sensibus corporis cõsopitis tã-tum, spiritu vigilans, illum cum reuerendo quodam virorum comitatu ab vrbe Bononia processisse vidit, aurea corona micantique fulgore conspicuum, quem nondum vita audierat defunctum. Quanti ergo esset apud te domine Dominicus tuus, neminem latere voluisti. Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Cœlum illi sicuti protomartyri tuo Stephano patere fecisti, & sicuti Iohannem apostolum tuum, ita & hunc seruum tuum virgini matri uirginem commendasti, vt pariter ostenderes quantum ipse meruisset, & prædicandi officio, & proposito castitatis.

Psalm. 2 | Actu. 7 | Iohan.

¶ Francisci etiam patris (a quo minorum ordo cœpit) vt vita, ita vitæ finis nobilis ac magnificus fuit. Quo expirante, quidam fratrum animam eius in stellæ specie de ore emicuisse, cœlumque petiisse vidit, eadem illa hora minister terræ laboris grauiter ægrotans, cũ iam deficiente spiritu & languescente lingua obmutuisset, repente in vocem prorumpit dicens: Expecta me pater expecta me. Et interrogatus, patrem Franciscum se videre dixit, multa cum luce cælum versus tendentẽ. Hoc dicto de corpore exiit, & verba re comprobauit, illum continuo sequens quem cernere se aiebat, nũc cum illo simul cœlestibus fruitur diuitiis, quo cum simul terrenas contempsit. Cæterum Franciscus sicut hic multis humilior, ita illic clarior. Quod ne dubitaremus, in visu apparens, figuram stellæ fulgentis præ se tulit. Nã & si alii quoq; sancti stellis comparentur, stella tamen a stella differt in claritate, sic & ipse in gloriæ dono. Nec mirum si illic proximus accedit Christo, qui hic stigmata portauit Christi.

Francis. | 1. Cor.

¶ Martini episcopi vultus, quum obiisset, splendidus apparuit, vt non mori eum sed ad immortalitatem transire fidem cuiuis faceret. Angelici præterea cantus circa ipsum auditi. Eadem hora Seuerus Coloniensis episcopus animam eius ab angelis ad cœlum ferri vidit. Seuerus etiam monachus ipsum in quiete conspexit, niueo

Mart.

tegumento, vultu rutilo, radiantibus oculis, librum manu gerentem, summa cœli petere. Et euigilans audiuit eundem tunc decessisse. Ambrosio quoque missam Mediolani celebranti, & in spiritu rapto visum est, se exequiis eius interesse, & quum ad se rediisset, nunciauit astantibus Martinum Thuronensem præsulem obiisse. Tot itaque testimoniis declarata est eius beatitudo, vt si pietatis iusticiæque opera quæ fecerat, laterent, beatus tamen crederetur. Rursum tãta omnis probitatis fama celebris fuit, vt si nulla in morte signa apparuissent in sanctorum tamen numero ab omnibus habendus esset.

col. eps ¶Nicolaum Myreæ episcopum, adhuc infantem, vitæ æternæ prædestinatum esse, signis quibusdam miraculisque apparuit. Sed præcipue visione Sabatii religiosi viri in secessu mentis abducti. Aiebat enim se in cœlo vidisse diuersorium quoddam regio luxu instructum, auro gemmisque fulgentem. In quo & sedile erat, tam opere quam materia in primis insigne, atque ita coruscans, vt solis radios vincere videretur. Audisse autem, ea Nicolao puero præparata, & in cœlesti reposita regno. Præscius quippe futuræ vitæ eius deus, præmium ei decreuerat ante pugnam, coronam ante victoriam.

om. ar- eps. ¶Thomæ quoque Cantuariensi archiepiscopo adhuc viuo, sedem contiguam sedibus apostolorum a deo concessam se vidisse dixit quidam, qui mortuus mox reuixerat. Inde dum Thomas pro iuribus ecclesiæ sibi commissæ staret, ab impiis cæsus martyrio coronatur, dumque illi exequiæ a clero agerentur, angelorum accinentium vox audita testis beatitudinis eius fuit fidemque fecit, haud vana fuisse de illo visa hominis rediuiui, quæ apostolis annumerandum significarant.

eg. pa. ¶Gregorio pontifici maximo (qui vnus ex columnis est ecclesiæ Christi) dum missale sacrificium offerret, & iuxta ritum ad plebem conuersus, Pax domini sit semper vobiscum, diceret, angelica vox cunctis audientibus respondit: *Et cum spiritu tuo*, Exinde mox inoleuit, vt pontifici ea verba repetenti, nihil a clero re-

spondeatur, vt scilicet dignum se exhibeat, cui angeli respondeant, non homines. Præstare enim cæteris vitæ sanctitate debet, qui præstat officij dignitate. Beatitudinis vero Gregorij hoc quoque testimonium additur, quod Petrus eius discipulus pluries capiti ipsius spiritum sanctum in figura columbæ consedisse viderit. Quumque id prodidisset. Ne credite, inquit, nisi me nunc mori conspexeritis. Hac tanti veri assertione vsus est, vt inuidiam nonnullorum reprimeret, qui scripta pontificis lacessentes, delenda, ignique tradenda censebant. Sciebat autem moriturum se, vt primum secretum illud vulgasset. Ipso igitur Petro sicuti prædixerat moriente, expauefacti aduersarij, illum quem paulo ante petulanter mordere non dubitarant, venerari cœperũt, sanctumq; ac beatum dicere. Itaque Gregorij beatitudinem & qui sciebat, moriendo probauit, & qui liuebant, admirari compulsi sunt.

¶ Ricario solitario sepulto, discipulus eius Sigobardus in spiritu raptus, vidit ipsum in aula quadam decoris & odoris incredibilis considentem, splendoreque coruscum, ac per hæc visibilia beatitudinẽ inuisibilem ei obuenisse facile ĩtellexit, magisq; mores magistri sui ęmulari & effingere conatus est, quẽ tantam felicitatem consequutum fuisse minime dubitauit. Ricarij solitari[i]

¶ In ciuitate Acitana ad tumulum Torquati episcopi die eius natalitio, hoc est, idibus Maijs, olea florem mittit, fructum facit ac maturat. Inde expressum oleũ, cuiusq; generis ægritudini efficax habetur. Torq. e[pisc.]

¶ Pari miraculo Remausi Galliarum vrbe secũdum sepulchrum Baudelij martyris Laurus fuit, cuius folijs contacti infirmi curabantur, & ab immundo spiritu vexati liberi fiebant. Quid per ista dominus significare voluit, nisi animas eorum apud se habitare, de quorũ sepulturis tanta procederet virtus? Baudel[ij] martyr[is]

¶ Monachus quidam quum mortem obijsset, a Mutio abbate interrogatus, vellet ne ad vitam quam reliquerat redire? Se cum Christo esse malle respondit, nec amplius loquutus est. Cum Christo igitur beatorũ animæ Monac[hus] quidam

sunt, non cum sopore, quo verius illi dormiunt, qui beatitudinem earum ad diem iudicij deferri somniant.

¶ Alexio Romę defuncto vox cælestis insonuit. Quærite virum qui oret pro Roma. Ille sub paupercu-

Alexius pauper.

li humilitate latens, mundo ignotus erat, & monstrante cælo patuit. Cur autem vt pro Roma oret quæri iussus sit, qui iam mortuus erat, nisi quia post mortē melius viuere cœperat, dignior que esse, qui quod orasset impetraret. Vir iustus igitur & post obitum orat non pro se, quia beatus est, sed pro alijs qui nondum beati sunt. Siquidem quanto quis proximior deo est, tanto citius quod orarit exorat. Hinc nempe ecclesiæ mos est, illos quos in sanctorum catalogo redactos colit, vt pro se deprecentur, precari. Ita nunc & Alexius ipse, vt oret pro nobis inuocatur, qui prius a nemine noscebat. Sed quoniam soli deo notus esse studuit, notus factus est omnibus, & id quidem post vitæ huius finem, quādo multi qui noti sunt venire in obliuionem solent, & cum nomine pariter sepeliuntur.

Victor martyr.

¶ Victor martyr persecutoris gladio cæditur, & cōtinuo vox de cælo auditur. Vicisti Victor beate. Non propter illum hoc contigit, qui iam cum deo erat, sed propter illos, qui fortasse tormentorum quę perpessus est, memores, beatam esse dubitarent, nisi tam certo iudicio verum didicissent. Quanta autem beatitudo ea sit, docet in martyribus vitæ huius contemptus, intrepida suppliciorum toleratio, & nulla vnquam sæuiendi arte superata Christum confitentium firmitudo. Nihil quippe tam durum est, vt durum esse possit, dum perenne bonum speratur, neq; quicquam tam dulce est, vt dulce esse queat, cum diuina suauitudo degustatur.

Agilus abbas.

¶ Agilus Resbacensis abbas, cum annos plurimos deo seruisset, confidenter precatus est, vt e vita decederet, & responso accepto eiusce voti peracto biennio cōpotē se futurum, gaudere cœpit, vtpote qui tum demum verā vitā inchoaturus esset, cum hāc finisset. In obitu eius Ado monachus lætantium angelorum cantus au-

duit. Duo ꝑterea, alter febri laborās, alter dentium do lore vexatus, tactu corporis eius curati sunt. Siquis i- gitꝰ visionum relationibus parum credit, experimento credat operis. Palam est beatas esse animas eorum, quo rum mortua corpora tanto adiumēto viuis sunt.

¶Sergius & Bachus martyres carceris angustia con stricti, beatæ vitæ spe gaudebant. Et cum prior Bachus per tormēta consumptus animā exhalasset. Sergius re lictū se q̄rēs, valde animo affligebatꝰ, vbertim ꝗ flebat. Flenti noctu Bachus apparuit, visu iucundus, luce de- corus, gemmea corona insignis, Tum ne lugeret, iussit Mox enim fore, vt ipse quoq; pœnis conficiatur, sibiq; iungatur. Non immerito igitur Sergio supplicij dila- tio supplicium erat, si post supplicia ad tantam gloriā Bachus peruenerat. Sergius & Bachus martyres

¶Mercurij martyris apud Cæsaream passi corpus capite truncum splendore fulsit, odore fragrauit, quo miraculo plurimi ad christianam credulitatem cōuer- si sunt, iam certi animam eius cælesti perfrui beatitudi ne, in cuius cadauere contra aliorum cadauerum natu ram, & lux pro pallore erat, & odor pro fœtore. Marcuriꝰ martyr.

¶Marcellus Tudertinæ vrbis non ignobilis ciuis, magis tamen animę probitate notus (vt in dialogo be ati Gregorij relatum legimus) cum mortuus iaceret, a Fortunato episcopo ad vitam reuocatus est. At vero non dissimulauit hoc se oppido quam egre ferre, quod diceret, ad gētis beatæ loca iā se ꝑductum fuisse, cū ad corpus redire iussus est annuente domino precibus For tunati, vixit itaque iterum moriturus, ita tamē vt be atitudinis præmia quæ acceperat, auxisse potius creda tur quam minuisse, adeo seipso melior euasit, dum in- termissa amittere timet. Marcellꝰ Tudertī

¶Vrsinus Nursiæ presbyter, castus ac sanctus, dū a- nimam ageret, lætus exclamauit, gratias agens ijs, q̄s ad se venisse solus cernebat. Et quærentibus qui ei assidebant, qui essent illi quorum aduentu tantopere gauderet. Nunquid non videtis inquit Petrum & Paulum apostolos hic adesse & euocare me? Mox Vrsinus presbyte

ad eos q̃s tantū ipse videbat conuersus dum repeteret. Venio venio, ecce venio, cū ijsdē abiēs corpus exanime reliquit. O felix animula, quæ nec mortis dolorem sensit, dum conspectu sanctorum lætatur, nec de futura salute dubitauit, dum a sanctis vt secum veniret inuitatur.

robus episcopus

¶ De Probo quoque Reatino episcopo memoriæ proditum est, quod cum ex languore mox se decessurū cognouisset, omnibus qui ei assidere solebant tunc forte summotis, præter vnum puerum, vidit ad se intrantes Iuuenalem & Eleutherium martyres, quorum aduentu puer conterritus, & repentino fulgore stupefactus, qui essent didicit, fugiens prorupit e cubiculo, familiā clamore concitat, ad locum vbi episcopus iacebat concurrunt, neminem inueniunt, præter corpus eius iam exanime. Quo quidem relicto, ipse cum illis abierat, q̃rum domicilium in cælo, non in terra erat.

eruulus endicus

¶ Seruulus paralyticus moriens, homines circa se psallentes silere iussit, quoniam angelos audire cœpit. Et cum ad cælestem cantum, quem sentire solus poterat, oculos, aures, animumque intendisset, corporis vinculis solutis abijt. Tā autem suauis odor a corpore iam extincto exhalauit, vt nemini dubium esset, quin eius animam cantus illi quos ipse audierat, egredientem suscepissent, & in beatorum sedibus collocassent.

uoa Lōobardis ispensi.

¶ Duo Valentij abbatis discipuli in Valeria prouincia a Longobardis ad arborem laqueo suspensi, necatique, vespere diei illius psallere auditi sunt, ita vt carnifices ipsi qui eos interemerāt, attoniti terrerent. Quid hoc est, nisi vt credamus eos qui deo seruiunt, tunc demum feliciter ac beate viuere incipere, cum contingit mori.

uidam vir

Neque hoc omnino prætermittendum, quod beato Gregorio teste ante verum fuisse non ambigitur. Quidam religiosæ vitæ vir moriens, Ionam & Iezechielē & Danielem prophetas vidit, visos cognouit, cognitos salutauit, & dum reuerentiæ illis, quos nemo alius cernebat, cum multi adessent, officium exhibet, mortē

oppetiit. Si hic corpore adhuc grauatus eos quos nunquam viderat, statim cognouit, quanto clarior certiorque erit notitia illorum, qui vel modo sarcina carnis deposita ad cœlum euolant, vel postea cum eadem carne beatificata, illuc accensuri sunt?

Fœmin

Tantæ beatitudinis magnitudo non minus in fœminis illis conijci considerarique potest, quæ ipsam non solum feliciter, sed etiam manifesto assequutæ sunt.

Ma. Ma

Mariam Magdalenam quum in solitudine vitam ageret, Solitarius quidam presbyter ab angelis in cœlum tolli, & iterum loco suo restitui vidit. Ab ipsa deinde quid hoc esset curiose sciscitãs, didicit, triginta iam annos eam non alio cibo sustentatam præterquam cælestium gaudiorum contemplatione, beatis quemadmodum ipse conspexerat, spiritibus eo se perducentibus ac reducentibus, & iam finem vitæ huius facturam, vt vitam illam inchoet, quæ nullo concluditur fine, nulla carpitur molestia, nullo indiget bono. O quanta hæc diuinæ dilectionis gratia, id mortali corpore concedere, quod concedi solet immortali, vt tam diu sine alimento viuat, & terrenum adhuc in tam sublime ferat. Sed cur tandẽ solutum animam deo reddidit? ne scilicet animæ perpetuæ beatitudini impedimẽto esset, cuius alternam aliquatenus non impedierat.

Margar[et] virgo.

¶Margaretæ virginis capiti, dum ipsa grauibus afficeretur pœnis, ne interim cessaret confiteri Christum, cunctis qui aderant cernentibus, columba de cœlo aduolans, auream corollam imposuit. Eo miraculo quatuor millia hominum relictis idolis Christum colere cœpere, nec timuerunt capitis subire discrimen, dum diuinitus coronari concupiscunt. Haud quaquam sic præsentem vitam despicerent, nisi meliorem certissime expectarent.

Doroth[ea] virgo.

¶Dorothea virgo & martyr, ad paradisum sponsi sui Christi se per tormenta peruẽnisse probauit, brumæ tempore missis rosis Theophilo scribæ. Quam rem ille impensius considerans, quum prius Christianorum re-

ligionem irrideret, sequi cœpit, ita vt gratanter & ipse iugulum gladio submitteret, nihil iam ambiguus de beatitudine adipiscenda, quam tali argumento in Christo tantum esse didicerat. Præferens igitur huius vitæ voluptatibus cœlestes rosas, vltro martyrium adijt, & illarum odore decoreque captus mori optauit.

ulal. ẏg. ¶ Eulaliæ virginis post multa tormenta capite cæsæ, anima sub columbæ volantis figura visa est cælum petere, & nubibus condi, vt palam esset martyrum animas carnis nexu expeditas, illo protinus tendere, quo ipse præcessit, pro cuius amore torqueri, vri, occidique gauderent.

risca ẏg. ¶ Prisca virgo dum CHRISTVM confitens torqueretur, luce de cælo lapsa circumfunditur, cum sanctis in carcere sibi apparentibus psallit, carceris pedor in odorem suauissimum ẏtitur, ipsa ab angelis in throno diuini fulgoris gloriose collocatur. Si tanta illi inter tormenta affuit beatitudo, quantam exhaustis iam tormentis, consummatoque agone sequutam credim⁹? Neq; enim æqua esse debet merces pugnantis adhuc, & post pugnam iā victricis, illic auxilium petitur, hic triumphus debetur.

¶ Septem mulierum quæ cum beato Blasio episcopo apud Sebasten martyrium passæ sunt, cum capite cæderentur, animas virginali forma a corporibus egredi viderunt, cœlumque versus ferri, candidas admodum, & corollis circa capita fulgētibus decoras, hoc ipsi sicarij testabantur, a quibus interemptæ sunt. Nunquid non satis uerum putabitur, quod ne inimici quidem negare potuerunt, eas videlicet statim post necē, beatitudinis ęternæ fructum percepisse?

eptē muli res mart.

Agatha irgo. ¶ Agatha virgo & martyr, per apostolum a vulneribus curatur, & peracto agonis cursu quum mortua efferretur, Angeli sub visibili specie exequias celebrant, & literis in marmore incisis, beatitudinis eius testimonia relinquunt: Mentem sanctam spontaneam,

honorem deo,& patriæ liberationẽ. Quis dubitat quin ab iis ad sponsi vsque thalamum, perennesque nuptias euecta sit, quorum tanto obsequio in morte meruit honorari? Aut cur apostolorum consortio non dignã dixerimus, ad quam sanandam Petrus de cælo ad terras descendere iussus sit?

¶Hagnes virgo post martyrium parentibus ad sepulturam suam excubantibus, ac lugentibus, gloriosa apparuit cum plendido elegantique virginum comitatu, aureis armillis, candiduloque amictu multum effulgens, & agnum niue albiorem dextera baiulans. Tum represso parumper gradu, parentes ipsos dulciter admonuit, ne se velut mortuam flerent, sed potius cum Christo beate viuenti congratularentur. A sanctarum inquit, virginum quas videtis recepta collegio, ei in cęlo iuncta sum, quem in terra posita toto corde dilexi. Merito igitur non solum martyrii eius diem festum agit ecclesia, sed etiam cum quo se talem ostendit, celebrem habet. In martyrio quæ passa sit recoluntur; hic autem ad quantam beatitudinem post passionem peruenerit, commemoratur. Hagnes virgo.

¶Cæcilia virgo Angelorum visione fruens, rosarum liliorumque media hyeme vernantium odoramẽtis, quæ sibi de paradiso allata fuerant, Valerianum & Tiburtium conuertit, tam suauiter illa redolebant, vt isti repente contempto simulacrorum cultu Christum sequerentur, qui sibi seruientes talibus iam impartiret donis, indeque coronari cupientes, libenter ad martyrium perrexere. Ipsa quoque nullis auerti a Christo suppliciis potuit, quoniam certa erat eius consortio se in cælo vsuram, cuius angelos videre meruerat in terra. Cæcilia virgo.

¶Catharinam virginem, cum post tormenta capite truncanda esset, orantem vox de cælo consolata est, quæ diceret preces suas exauditas esse, & iam aperto cæli aditu a domino aduentum suum expectari. Catharina virgo.

Itaque læta & hilaris ceruicem gladio subiecit ꝑsecutoris. Defecto autem collo, lac pro sanguine exiliit, corpus ab angelis ad montem Sinai delatum est. Talis itaque honor corpori exhibitus testatur, quanto magis in cælo spiritus eius honoretur. Colligamus cuncta simul, & summatim perpendamus, quali beatitudinis gloria in illius ineffabilis maiestatis conspectu, sanctorumque omnium virgo ista repleatur, cui in conspectu hominū tot mira contigerunt, vox de cælo blandiens, lac ꝑ cruore manans, angeli corpus transferentes.

odora odor⁹ lira. ¶Theodora Alexandrina, quæ sexu dissimulato inter monachos persancte vixit, cum decessisset, abbati in quiete apparuit cum quadam nuptiali pompa, sanctarum exultantium agmine eam circumuallante, ipsa in medio gemmis auroque coruscans. Tunc se illam esse cōfessa est, quæ Theodorus monachus diceretur, mas credita. Mox deinde experrectus, & sibimet redditus abbas, continuo cellam eius adiit, & defunctam esse reperit, & fœminam fuisse cognouit. Denique constantiam mulieris inter viros, tamdiu tam integre versatæ miratus, beatitudinem quoque palam prędicare cœpit, atque in quali eam gloria exaltatam conspexerit vltro prodere. Gloriosa quidem sunt, quæ de illa vidit, sed multo gloriosiora sunt, quæ videre non potuit.

is me rix cō a. ¶Apud Alexandrinam Paulus Antonij abbatis discipulus, in spiritu ad cælum vsque pertractus, vidit thalamum quendam miro ornatu excultum, lateque fulgentem, & Antonio paratum putabat, donec audiuit, Thaidi meretrici illum seruari. Ex quo cognitum est, ei mulieri peccata per pœnitentiam dimissa esse, & cælestis beatitudo condonata, dicente domino, Pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cælorum.

th. 3. em. 4. astica o. ¶Scolasticæ virginis animam frater eius Benedict⁹ abbas in columbæ forma ad cælos euolantem vidit. Cognitoque quod obijsset corpus illius ad monasterium suum deferendū curauit, & in sepulchro quod sibi parauerat, condidit, vt iunctis ossibus in terra cubarent, &

animis iungendi erant in paradiso, parique vitæ merito, pari beatitudine frituri.

Euphraxia vidua.

¶ Thebaidis monasterij abbatissa Euphraxiam viduam prope diem vita decessuram intellexit, quum Antigonum eius virum in cœlesti beatitudine constitutum per somnium vidisset, ac supplicantem, vt ipsa iam de terris euocata sibi in cœlo copularetur. Somnij fidem probauit euentus, & Euphraxia (sicut prædictum fuerat) breui defuncta, ad eandem beatitudinem ascendit, ad quã præcesserat maritus. Euphaxiæ quoque eius deo dicatæ virginis eadem abbatissa obitum prędixit, deinde præpositæ eius Iuliæ, postremo suum, neque secus quam prædixerat euenit. In vno conditorio tres positæ vna beatitudine gaudent in paradiso. Quoniam ideo in proximo secum hinc migraturas abbatissa præcognouit, quod quanta ipsis parabantur præmia, ante supra cœlum in spiritu rapta vidit.

Gert. virgo.

¶ Gertrudis virgo Nigellani monasterij qua die obijt, abbatissæ Treuerensis monasterij ante altare oranti apparuit, seque ad sponsum suum ire dixit, cœlesti gloria fruituram. Alio quoque miraculo beatam esse patuit. Quum monasterium arderet, supra tectum visa est candenti velo flammas premens, restinctoque statim incendio, quum totum ædificium consumptum iri timeretur, nihil damni illatum fuit igne virginis imperio cedente, quia illi iuncta erat cuius voluntati subiecta sunt vniuersa.

Edeltrud. virgo.

¶ Edeltrudis virginis corpus, quum post sextum decimum obitus sui annum ad aliud sepulchrum transponeretur, integrum inuentum est, ineffabilique odore fragrans, quinetiam (quod multo mirabilius est) in vocem prorupit dicẽs, Sit gloria nomini domini. Ex quo apparet, quanta sit animæ eius cum deo viuentis beatitudo, cuius mortuum etiam corpusculum deo laudes gratesque ageret. Præterea tactu eius multi qui morbo affecti fuerant, protinus conualuerunt. Et si cadauera sanctarum animarum sic separata sanctitatis earum

sentiant virtutem, quantæ virtutis futura sunt, cum il lis iterum fuerint copulata?

Galla Romana.

¶Gallæ Romanæ Christi ancillæ ægrotanti, Gregorius autor est, apostolum Petrum apparuisse, atque illam vt secum veniret inuitasse, eo quod peccata sua di missa essent. Hanc visionem cum aliis ipsa retulisset, cor pore exuta cum illo vtique abiit, cui claues datæ sunt re gni cælorum. Illum igitur beatitudinis locum ascēdit, cuius ianitor est qui inuitauit, hic iacentem vocauit hic venienti apparuit

Matth. 16.

Romula virgo.

¶Romulæ quoque virginis beatitudo, ex eo plane percipi potest, quod paralysi dissoluta, cum ad finem vi tæ peruenisset, luce repente circunfusa est. Cuius lucis fulgore attoniti qui ei assidebant, & expauefacti, magis etiam timuerunt, cum mox conuenientis illuc turbæ strepitum persensissent, & neminem viderent. Represso deinde ambulantium fragore, successit suauitas odoris, qui ibidem tamdiu permansit, donec Romula spiritum tradidit. Tunc etiam ante ostium cellulæ eius psallentium cātus auditus. Haud dubium quin ideo, vt palam fieret, dignam fuisse animam illam, quam hinc abeuntem angeli exultantes comitarentur, & cum tripudio ad cælum perferrent, atque in illo æterni sponsi thalamo feliciter collocarent.

Trasilla virgo.

¶Hanc angeli comitati sunt, Trasillæ vero virginis beati pontificis Gregorij amitæ animam, ipse angelorum rex & dominus Iesus Christus. Huic primum in vi su apparuit Felix pontifex, & perpetuæ lucis illi sedem ostendens. Veni, inquit, & fruere consessu hoc beatorum. Mox ipsa febris morbo affecta, & iam animam agens, vidit ad se venientem IESVM, & eis qui aderant, vt assurgerent iussit, eo quod aduenisset dominus. Tum ad visionem quam sola cernebat, mētem oculosque dirigēs expirauit, atque ilico odor suauissimus na res omnium occupans, nemini dubium reliqt, quin vere illuc dominus ipse affuerit. Sed quis dicere potest, qua

Trasillam felicitate beatificarit in cælo qui ad consolandam descendere dignatus est in terram?

¶De Musa puellula idem autor Gregorius tradit, ei per visionem nocturnam dei genitricem Mariã cum virginum choro apparuisse, atque iniunxisse, vti risu iocisq; & omni vanitate abstineret. Futurũ em̃ vt post trigesimum diem suo suarumque virginum consortio gauderet. Tota itaque immutata est. tantoque promisso illecta nihil egit, ob quod eo indigna videri posset. Inde morbo implicita, & tandem die qui prædictus fuerat imminente, eadem visione iterum consolata, quasi vocanti se respondere cœpit. Venio domina venio. Sub ijs verbis efflauit spiritum, ipsam cæli reginã virginesque eius ad cælum præeuntes, tam exultanter secuta quam feliciter. Neque enim de beatitudinis possessione mox capienda dubitabat, cuius pollicitationem ex ore ipsius cui concessum est vt dare possit, acceperat.

Musa virgo.

¶His & huiuscemodi exemplis (vt ante diximus) edocemur, quanta sit illa inuisibilis & incomprehensibilis nobis sanctorum felicitas. cum tam mira sint, quę de ipsis mortales oculi videre potuerunt. Gaudeamus igitur, quia maius est bonum illud, quam vt quis (donec carnis huius pondere premitur) aut cernere possit, aut dicere, aut etiam cogitare. Gaudeamus inquam, qa tam ingens immensumque bonum promissum est nobis ab ipso qui veritas est, ab ipso qui neminem fallit, & in cuius ore non est inuentus dolus neque mendacium. Erimus ineffabilis beatitatis perpetui possessores. Modo breuis vitæ huius cursum post illum qui via est dirigamus, post illum qui lux est, pietatis, iustitiæq; passibus ambulemus. Hic magister noster, hic dux, hic dominus, hic omnium sequentium se saluator est. Quomodo autem eum sequi oporteat, & ipse docuit, & sanctorum superum egregia præclaraq; exempla quibus totum opus istud contextum est, satis nos abundeque instruxerũt. Horũ itaq; dũ licet, dum res tempusq; suppetit, vestigijs insistamus, vt vbi illi sunt, & ipsi fu-

Exhortatio

1. Cor. 2.

1. Petri. 2.

& ipsi simus. Nõ declinemus neq; ad dexterã neq; ad si nistram, non pes titubet, non mens vacillet, constanti fide, spe firma, forti magnoque animo viam salutis in grediamur. Modicum laborabimus, multum metemus

Sapien .5. Accipiemus enim (sicuti scriptum est) regnum decoris, & diadema speciei de manu domini dei nostri. Ipse dextera sua teget nos, & in brachio sancto suo defendet

Isaiæ.6. nos. Ipse ponet consolationem lugentibus Sion, dabit coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Ipse sustollet nos super altitudines terræ, in hæreditatem inæstimabilium diuitiarum regnique cælestis, Ibi erit (vt Isaias ait) mensis

Isaiæ.66. ex mense, sabbatum ex sabbato, nullus denique finis, nulla vnquam decessio erit gloriæ beatorum. Non cesset igitur manus nostra operando, lingua orando, oculi vigilando, mens contemplando, corpus abstinendo. Contemnamus opes, renunciemus voluptatibus, paruipendamus honores, nihil terrenum concupiscamus, nihil nisi q̃d naturæ necessitas exigit, habeamus. Non efferamur prosperis, nec frangamur aduersis. Irrisorum cauillationes, inuidorum morsus, maleuolorum odia, superborum contumelias, indignantium minas, furentium verbera, omnisque generis offensas atque iniurias æquo animo toleremus. Diligendo quidem illos qui nobis infesti sunt, & pro persecutoribus nostris deprecando, nec malum pro malo, sed potius bonum reddendo. Paruus breuisque omnis labor est, si propositæ nobis mercedis immensitas æternitasq; pensetur.

Oratio. NVnc quoniam tandem ad instituti operis finẽ peruentum est, & sexto iam peracto volumine sabbatum instat quiescendi, tibi cæli terręque conditor ac moderator deus gratias ago, manipulos offerens de plenioribus Ecclesiastici agri spicis varie consertos, vt quos tuis auspicijs tuoque auxilio colle-

gerim, tuo etiam nomini consecrentur. Tu da vt horum semina in terra cordis nostri sata cælestis gratiæ hymbre irrigentur, & fructum faciant, in tuis horreis recondendum. Da vt sanctorum tuorum (quos passim cõmemorauimus) vestigia obseruantes, post vitæ huius miseriã ad illas veræ felicitatis perducamur mansiones, in quibus ipsos accipere dignatus es, & cum iisdem angelorũ tuorum iuncti choris, tuoq; cõspectu beatificari, in te gloriantes, in te exultantes, te vnum in trinitate & trinum in vnitate adorãtes, visibilibus inuisibilibusque perfruamur bonis æuoque sempiterno. AMEN.

MARCI MARVLI CARMEN DE DOctrina dñi nr̃i Iesu Christi pendentis in cruce. Christianus interrogat, Christus respondet.

Svmme deus quare mortales induis artus, — Christianus.
Et terras cæli lapsus ab arce colis?
Vt terrenus homo per me, quem torserat error, — Christus.
Ad cælũ recta disceret ire via.
Quid te, qui semp procul esses crimine ab omni, — Christia.
Velle pati pœnas compulit atq; necẽ?
Erga ipsum pietas, vt quẽ sua culpa grauabat, — Christus.
Lu stratũ noster ferret in astra cruor.
Quare expansa tibi tenduntur brachia? quare — Christia.
Consertim iuncti sunt tibi Christe pedes?
Hinc illinc quoniam diuersas conuoco gentes, — Christus.
Inq; vnam stabili fœdere iungo fidem.
Sed cur demissa pariter ceruice recliuus — Christianus.
Sic defixa tenes ora, oculosq; solo?
Mortales moneo non inturgescere fastu, — Christus.

Sed subnixa pio colla domare iugo.
ristia- s. Quæ causa est nudi tibi corporis? arida quare
Stat vultu macies, membraque sicca rigent?
ristus. Hoc volo ne pigeat luxum te spernere mundi,
Atque famem mecum pauperiemque pati.
ristia- Candida sed graciles cingũt velamina lumbos,
s An ne rogo quicquam pars quoque tecta monet?
ristus. Hinc discas ꝙ casta placent mihi corpora, & odi
Si quibus illicitus turpia nudat amor.
ristia. Quid colaphi, quid sputant notãt, opprobria, flagra,
Spinea serta, crucis cætera supplicia?
ristus. Perferat offensas omnis, non inferat vllas,
Qui super alta cupit sydera pace frui
Vita breuis, modicus labor, optatissima merces,
Immensum semper perpetuumque bonum.
Quod si quem ne summa quidem iã præmia tangant,
Terreat æterni carceris exilium,
Indomitique ignes, indiscussæque tenebræ,
Semper edax vermis, semper amara lues,
Horrendi gemitus, dolor acer, mœsta querela,
Assidui luctus, & sine fine malum.
Talia quippe manent, quos desertura voluptas
Nunc tenet, & blandis decipit illecebris,
Diuitias cupidis ostentans otia pigris,
Mollibus infandæ concubitus Veneris,
Dulce merum, dulces ventri indulgentibus escas,
Inflatis pompas, fortibus exuuias.
His illecta dolis infelix turba, salutis
Immemor, in pœnas perniciemque ruit.
Nec monitis audit, mea nec vestigia seruat,
Denique iudicium nec timet inde meum.
Iudicium horrendum, cum tandem venerit ille
Ille dies iræ, turbinis ille dies.
Cum concussi ingens fragor ætheris astra rotatu.
Turbabit rapido, decutietque globos.
Sanguinea populos terrebit lampade luna,
Sol nulla, radios contrahet ille suos.
Cuncta trement, totusque simul quassabitur orbis,

Angelicos videas obstupuisse choros.
Corripiet mundum, flammis crepitantibus ignis,
Atque vnus fiet terra fretumque rogus.
Mox virtute potens & maiestate verendus
Adueniã, & rutila nube sedebo super.
Circunfusa aderunt sanctorum millia multa,
Multa coruscantum millia spirituum.
Extemplo horrificum sonitum tuba fundet ab alto
Diffindens terras, tartara & ima ciẽs,
Nec mora, consurgent omnes quos lumine cassos
Excepit magno magna parẽs gremio.
Stabit & ante meum rediuiua caterua tribunal
Expectans pauido iussa tremenda metu.
Namque indiscussum nihil, occultumue latẽsue.
Nec quod quis tacitus mente agitarit, erit.
Prō meritis dabitur merces, seu vita perennis,
Seu iam non vlla mors moritura die.
Ergo agite o miseri, quos nunc malus implicat error,
Dum licet, impliciti soluite vincla pedis
Euigilate, graui ne pressos lumina somno.
Occupet extremi temporis atra dies.
Cernite q̃ celeri labuntur tẽpora cursu,
Quanq; fugax nullam sentiat hora moram.
Felix qui semper vitæ bene computat vsum,
Cogitat & finem iam fore iamque suum.

FINIS.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

